VOCABULARIUM
JURIS UTRIUSQUE

Ex variis ante editis, præsertim ex

ALEXAND. SCOTI,
JO. KAHL, BARN. BRISSONII,

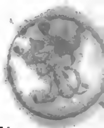
E T

JO. GOTTL. HEINECCII
ACCESSIONIBUS,

OPERA, ET STUDIO
B. PHILIP. VICAT,
Juris utriusque D. et Professoris

EDITIO SECUNDA
Auctior, atque emendatior

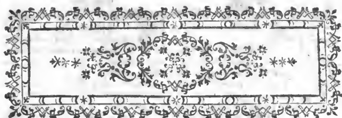
TOMUS QUARTUS

P — Z

NEAPOLI MDCCLX.
SUMTIBUS JOANNIS GRAVIER
Cum Privilegio S. R. M.

VOCABULARIUM
JURIS UTRIUSQUE.

PAKTOPEΣ in Novellis Justiniani exactores tributorum accipiendi sunt. Indicat hoc Suidas *Tom.III. p.* 625. quum act. Φορολογος ο τας εισφορας συλλεγων ους πρακτορας εθος καλειν τοις πολλοις Φορολογος, *tributorum collector : quos vulgo exactores vocare solent*, & *p.* 167. Πρακτωρ ο τον επικειμενον εισπραττομενος φορον Πρακτωρ, *exactor tributi*.

PRÆBENDA, præbitio. Præbendæ dictæ cibi ac potus portiones diurnæ, quæ monachis, canonicis, aliisve dantur, ac præbentur *c.* 16. *Decretal. de V. S.* Hoc nomen demum mansit canonicorum & aliorum clericorum beneficiis. Dimissis enim domicilii mensæque communione, reditus, commoda ac proventus, atque adeo ipsa prædia ecclesiæ diviserunt in portiones, quas *præbendas* etiam adpellarunt. Singulis enim certi reditus jure perpetuo adsignati, reipsa beneficia facta sunt, retenta antiqua præbendarum adpellatione *c.* 8. *Decretal. de præbend. & dignit.* Est igitur hodie præbenda jus percipiendi proventus in ecclesia collegiata, ex actione proveniens, competens alicui tamquam uni de collegio, quod jus ex canonicatu descendit, non enim esse debet canonicus sine præbenda *cap. revolutum eod. tit.*

PRÆBERE balnea publice *l.* 91. § 4. *l.*35. §. *ult. D. de legat.* 2. carnem justo pretio *l.*1. §.11. *D. de offic. præf. urb.* caussam mortis *l.* 11. §. 1. *D. ad leg. Aquil.* domum suam, ut stuprum, adulteriumve fiat *l.* 8. *D. ad leg. jul. de adulter. l.* 37. *D. de minor.* fideicommissa *l.*9. *C. ad leg. Cornel. de fals.* hospitia *l.*3. §.13. *D. de mun. & honor.* in integrum restitutionem *l.* 11. *C. de præd. minor.* mercedem menstruam *l.*20. §. *ult. D. de manumiss.* occasionem prædæ *l.*1. *D. si ventr. nomin.* Occasio, quæ præbet benignius responsum *l.* 168. *D. de regul. jur.* Qui quid exercitui præbendum conduxerit *l.* 19. *D. de testib.* Servitutem præbere, id est cedere *l.* 76. *D. de legat.*2.

Præbere consilium dicitur magistratus, qui curat, ut si quos in consilium adhiberi necesse est, co-

cogantur, tit conveniant. Vid. *l.* 1. *D. de offic. consul. l.* 5. *D. de manum. vind.*

Præbere se legibus reus dicitur, qui ultro judicio, aut supplicio se offert. Senec. *epist.* 71. Socrates potuit abstinentia finire vitam: triginta tamen dies in carcere, & in exspectatione mortis exegit, ut *præberet se legibus* Plin. Est quædam innocentiæ species, *præbere se legibus.*

PRÆBITIO, præstatio. *Præbitores* angariarum *l.* 21. *C. Th. de curs. publ. lib.* 8. *tit.* 5. quos Gothofredus interpretatur, provinciales, qui angarias, & vehicula præbeant ad cursum publicum in certis provinciis. *Præbitio* annonæ *l. ult. D. de nundin.* balnei *l.* 35. §. *ult. D. de legat.* 3. Cura carnis, & ceterorum pecorum, sive armentorum, quæ ad hujusmodi *præbitionem* spectant, ad curam præfecti urbi pertinent *l.* 1. §. 11. *D. de offic. præf. urb.* ubi Cassus notat, verbum hoc apud Jurisconsultos venditionem notare.

PRÆCAVERE. Ut possit præcavere *l.* 26. § 7. *D. mandat.*

Præcavere satisdatione cogitur mulier *l. ult. C. Theod. de test. & codicill.* id est, ante cavere, quam ad optionem vi edicti de alterutro sibi competentem, admittatur. *Præcavetur* juris ordine *l. C. Th. de pact. & transact.* hoc est, jam olim, jam antea cautum est. Eadem notione, quæ prærogata lex dicitur *l. un. pr. C. Theod. de Episcop. judic.* quæ jam olim lata rogataque est.

PRÆCELLERE ceteros dignitate *l.* 8. *D. de pact.* honoris ordine *l* 8. § *ult. D. de decurion.* Si sic honor præcellat *l.* 1. *D. de alb. scribend.*

PRÆCENTORES dicuntur cantores, qui in choro incipiunt in ecclesia collegiata *C. cum olim de consuetud.* Dignitas est ecclesiastica in cathedralibus.

PRÆCEPS. *Præcipitem* se dare *l.* 2. *D. qui testam. fac.* ex alto mittere *l.* 23. §. 3. *D. de Ædil. edict.*

Præceps animus *l.* 1. *C. si adv. fisc.* festinatio *l.* 13. §. 7. *D. de jur. fisc. l.* 7. §. 1. *D. de admin. & per. tut. Præcipites* in *l.* 5. *C. de delator.* interpretatur Cujac. *in Commentar.* qui sine advocato fisci deferunt; sed Jacob. Gothofredus adfectibus in transversum actos intelligit. *Comment. ad l.* 3. *C. Th. de petition.*

PRÆCEPTIO, quum uni ex institutis aliquid prælegatur, quod præcipuum habere jubetur. Per *præceptionem* legatum his verbis: Lucius Titius illam rem præcipito Ulpian. *tit.* 24. *regul.* §. 6. Per *præceptionem* dare, legare, relinquere, id est, præter hereditatis partem dare *leg.* 48. *D. de jur. fisc.* Add. *l.* 20. *D. de instr. vel instr. leg. l.* 25. §. *ult. C. famil. ercisc. l.* 32. & 93. §. *ult. D. de legat.* 3. *l. ult.* §. 4. *D. de legat.* 2. *Præceptionis* legatum non nisi uni ex heredibus dari potest, ut aliquid ei ex hereditate præcipuum relinquatur Caius *lib.* 2. *Inst. tit.* 5. §. 7. Ex caussa *præceptionis l.* 1. §. 6. *D. quod legator.*

Præceptio pro eo, quod per præceptionem relictum est *l.* 56. § 3. *D. ad SC. Trebell. l.* 2. *D. de instr. vel instrum. legat. l.* 25. *D. de adim. legat. l.* 34. §. 1. *D. de legat.* 3. *l.* 12. *D. de his, quæ ut indign. l.* 46. D. *famil. ercisc. l.* 26. §. 1. D. *de pact. dotal.*

Præceptio præceptum, jussus *l. ult. C. de jurisdict. omn. judic. l.* 2. *C. de his, qui ad eccles. confug.*

PRÆCEPTOR quomodo a pædagogo distet, vid. in *pædagogus.*

Præ-

Præceptores quoque omnes juris auctores adpellantur, ut in *l. 32. D. de damn. infect. l. 28. D. de reb auctor. jud. possid.*

Singularis plane vocabuli hujus usus est in *leg. 14. §. 2. D. ad SC. Trebell.* ubi Florentiæ legitur: Plane, si bona venierint, non oportet *præceptorem*, ne quidem pupillum restituere, nisi ex caussa, ut D. Pius rescripsit. At pleraque exemplaria ibi habent prætorem. Quum vero ne sic quidem sensus planus sit Bynkersh. *lib. 6. obs. c. 21.* rescribit, receptorem, per eumque intelligit *fideicommissarium.* Elegans hæc & ingeniosa conjectura, sed conjectura tamen. Quid si intelligamus eum, cui per *præceptionem* legatum vel fideicommissum est *Hein.*

Præceptum pro jussu. Sic præceptum arbitri *l. 23. §. 1. D. de recept. arbitr.* civile, prætorium *leg. 31. D. depos.* imperatorum *l. 10. D. de publican.* judicis *l. ult. D. quæ sent. sin. adpell. l. 11. D. de except. l. ult. §. 1. D. de adpell. l. 2. C. d. tut. & cur. qui satisd.* juris *l. 10. D. de justit. & jur. l. 12. C. de nuptiis.* legis *l. 37. D. de minor. l. 40. D. de judic. l. 52. D. de oblig. & act. l. 41. D. de pœn. pr. Inst. de nupt. l. 3. C. de incest. nupt.* patris *l. 5. §. 9. D. de administr. & per. tut.* prætoris *l. 8. D. de in jus voc.* Senatusconsulti *l. 16. C. ad leg. Falcid.* testatoris *l. 114. §. 4. D. de legat. l. 38. §. 4. l. 93. pr. D. de legat. 3.* ubi nudum præceptum dicitur. *Præceptum* Trajani *l. 4. §. 12. D. de re milit.*

Præcidere funem *l. 29. §. 3. & 5. D. ad leg. Aquil.* pollicem *l. 23. §. 3. D. eod.* vites *leg. 3. §. 4. D. uti possid.* uvas *leg. 14. §. 5. D. de ædil. edict.*

Præcipere, imperare, jubere. Sic *præcipere* dicuntur Impp. constitutionibus, vel edictis *l. 6. D. de adpellat. recip. l. 15. D. ad leg. Corn. de fals.* mandatis *l. 1. D. de colleg. & corp.* jura *l. ult. C. ubi quis de curialib.* lex *l. 7. D. ad leg. jul. repetund. l. 1. D. de alb. scrib. l. 3. D. de excusat.* sententia *l. 1. §. 6. D. quand. adpell.* testator *l. ult. §. ult. D. de legat. 2.* A veteribus præceptum est *l. 3. §. 19. D. de adquir. vel amitt. possess.*

Præcipere interdum est præcipuum aliquid e medio sumere, ac sibi habere. Nam qui præcipere quid jubetur, id præcipuum & sui juris sibi habere præter hereditariam portionem jubetur, & ut Græce offertur ἐξαίρετον λαβεῖν. Sic Plinius *lib. 5. epist. 7.* Nec heredem, inquit, institui rempublicam, nec præcipere posse constat. Et ita *præcipere* intellige in *l. 96. §. 3. leg. 107. & 125. D. de legat. 1. l. 1. §. 16. l 27. §. 4. l. 63. § D. ad SC. Trebell. l 7. D. si cui plus quam per leg. Falcid. l. 10. D. de alim. & cibar. legat.* Nec vero in hereditariis dumtaxat prælegatis huic verbo locus est. Nam & socius præcipere dotem a socio communibus bonis numeratam dicitur *l. 80. D. pro soc.* Et quod ex re alterius dominorum communis servos quæsiit, is cujus ea res fuit, præcipere dicitur *l. 45. D. commun. divid.*

Præcipere aliquando est, per præceptionem relinquere. Sic alumno præcipit militiam *l. 102. D. §. 2. D. de legat. 3.*

Præcipitare præter propriam significationem etiam est urgere, ut in *leg. 33. D. de jur. dot. l. 1. §. 12. D. de successor. edict.* Interest viventium, ne præcipitentur heredes, quando juste deliberant *leg. 6. D. de interrog.*

Sic

Sic Virgil. *lib.* 11. *Æneid. v.* 3. Præcipitant curæ, turbataque funere mens est.

PRÆCIPUA caussa, ratio *l.* 1. D. *solut. matrim. l.* 8. *C. de judic.* id est potior. *Præcipuus* favor *l.* 42. D. *de adminiſtr. & peric. tut.*

Præcipua, Donatus in *Virgil. Æneid. lib.* 5. scribit, dici, quæ præter communionem singulis proprio nomine deputantur, ut fit sæpe in testamentis, quum aliqua per præceptionem singulorum esse heredum conscribit testator. Sueton. in *Galb. c.* 5. Mortuæ testamento pœnæ ditatus est, sestertium namque quingenties, quum *præcipuum* inter legatarios habuisset, quia vero notata jam præscripta. Sidon. Apollinar. *lib.* 6. *epist.* 12. Illud autem deberi tibi, quodam, ut dicunt Jureconsulti, *præcipuo* titulo, nec tuus poterit ire pudor inficias. Unde etiam *præcipuum* habere quis dicitur, quod neque in collationem, neque in divisionem venit. Nec castrense, nec quasi castrense peculium fratribus confertur, hoc enim præcipuum esse oportet *l.* 1. §. 15. D. *de collat.* Add. *l.* 23. §. 2. D. *de fideicommiſſ. l.* 3. D. *de castren. pecul.* Mulier habebit *præcipuam*, dotem cum suis fructibus *l.* 2. §. *ult.* D. *de dot. præleg.* & ita intellige *præcipua l.* 77. §. 21. *l. ult.* D. *de legat.* 2.

Præcipua civitatis in *l.* 35. D. *ad municipal.* ἐξαίρετα, quænam sint ex *l.* 27. §. 1. D. *eod. tit.* explicant, & in usu fori, templi, balnei, spectaculorum consistere judicant Cujac. & Franc. Modius *ad l.* 3. *C. de incol.* quos alii sequuntur. Sed quum forum, balneum, ceteraque id genus etiam adventantibus exteris, & peregrinis communia sint, amplius aliquid illa præcipuorum voce erit intelligendum, cujus tamen significationem nimis extendunt, quia jura præcipua publica, veluti suffragiorum, & similia eadem signari arbitrantur cum Nic. a Salis *Siciliment. p* 548. Incolis enim tribui non debet, quod aliorum, quam civium esse non potest, a quibus diversos neque cum his confundendos esse incolas, ostendit *l.* 29. D. *ad municipal.*

PRÆCISE, id est, simpliciter, absolute, nude §. 1. *Inst. de leg. Aquil.* Unde etiam *præcise*, & *sub conditione* opponuntur in *l.* 1. §. *ult.* D. *ut legator. seu fideicommiſſ. cauſſ. cav.*

PRÆCISIOR pro durior, potentior. Sic in *l.* 4. §. 8. D. *de re militar.* legunt Haloand. & Budæus, quum Florentiæ sit *pretiosiorem*. Salmas. *ad jus Attic. & Rom. c.* 21. rescribere jubet *gratiosiorem*. A qua sententia non omnino alienus videtur Ducker. *de Latin. vet. Ictor. p.* 417. Hein.

PRÆCLUDITUR via *leg. ult.* D. *de acceptil.*

PRÆCOGITARE abscessum *l.* 20. *C. Th. de cohortal.*

PRÆCOMMODARI quadringentos solidos decernimus *l. un. C. de Alexand. primat.* cui respondet *l.* 5. *C. Th. de Alex. pleb. primat.*

PRÆDA, spolium, & ut Non. Marcell. corpora ipsa rerum, quæ capiantur. Vid. *l.* 28. §. 10. *de poen. l.* 4. *l.* 10. *l.* 28. §. 12. D. *de incend. ruin. naufrag. l.* 20. §. 1. D. *de capt. & postlim. reverſ. l.* 1. D. *si ventr. nomin l.* 5. *C. de navicular. l.* 2. *C. Theod. de discurſor. l.* 2. *C. eod. tit.* In *prædam* mitti possessor dicitur, qui ante tempus mittitur, eaque ratione prædæ obnoxius fit *l.* 34. *C. Th. de annon. & tribut.*

Præda, sive πραῖδα in legibus georgicis Justiniani apud Harme-

menopul. *lib* 6. *tit*.4. est quadrupedium pauperies. Moschopul. *περι σχεδων πραιδα, η γινομενη βλαβη ιν αμπελωσι και αγροις. Præda* damnum datum in vineis & agris. Cujac. *ad lib*.22. *Paulli ad Edict.* in *l*.2. D. *si quadr. paup. fec.*

Prædamnatus est antea damnatus *l*. 2. *C. Theod. de heret.* *προκαταγνωσθεντα* adpellant Philoxeni Glossæ. Sic & *prædelegatio* dicitur, quæ ante tempus emittitur in *l*. 3. *C. Th. de indiction.*

Prædator insidians *l*. 3. *Cod. de exsequutor. & exact.* pro quo insidens habet *l*. 9. *C. Th. eod. tit.*

Prædecessores suos Romanus Pontifex vocat, non tantum proxime antecedentes; sed & longissime distantes. Papir. Masson. *de urb. Episcop. lib*. 5. *fol*. 212.

Prædiatores, de quibus Caium scripsisse constat ex indicio *l*.54. D. *de jur. dot.* quæ scripta est ad edictum prætoris urbani tit. de prædiatoribus. Eorum meminit Cic. *pro Balb. c*. 20. & *lib*.12. *Ad Attic. epist*.14. & 17. *Prædiatores* autem, ut *prædes* dictos putat Brisson. qui publico fidem suam obligabant. Vet Glossar. *Prædiator υπο φορω δημω ενδεμενος, ωνητης των υπαρχοντων*. Quam interpretationem comprobant hæc Suetonii *in Claud. c*. 9. verba: Ad eas rei familiaris angustias decidit, ut quum obligatam ærario fidem liberare non posset, in vacuum lege *prædiatoria* venalis penderit. Quibus adde, quod scribit in Topicis Boetius: Vindex est, ait, qui alterius caussam suscipit vindicandam, veluti quos nunc *prædiatores* vocamus. Ita enim legi vult Cujacius, non *procuratores*. Sed de *prædiatoribus*, & jure prædiatorio luculenter scripsit Theodor. Georg. Grævius singulari dissertatione, quæ est Jo. Georg. Estoris *opuscul. Tom*. I. *p*. 765. inserta.

Prædicabilis erit *l*. 2. *C. Theod. de famos. libell.* id est, laudem maximam ac præmium consequetur *l* 7. *eod. tit.* Idem ergo est *prædicabilis*, quod inclytus, gloriosus, prædicatione, laudeque dignus, *ενδοξος, επαινου αξιος*; ut interpretatur Gothofredus. Sic Cicero *lib*.5. *Tusculan. quæst. c*.17. Nec immiseræ vitæ quidquam est, inquit, prædicabile aut gloriandum, nec in ea, quæ nec misera sit, nec beata. Et est in aliqua vita *prædicabile* aliquid, & gloriandum, & præ se ferendum & *mox*: Quod si beata vita sit glorianda, & præ se ferenda est, nihil est enim aliud, quod *prædicandum* & præ se ferendum sit.

Prædicere est ante dicere, & denunciare. Si ego scissem esse servum; nec *prædixissem*, ut posses præcavere *l*. 26. §.7. D. *mand.* Add. *l. ult.* D. *naut. caup. stab. l*. 17. §. 19. *l*. 48. §.7. *l*.52. D. *de Aedil. edict. l*.7. §. *ult.* D. *de hered. pet. l* 7. D. *qui satisd. cog.* Eo sensu & veteres verbo usi sunt. Terent. Andr. Act. 1. scen.2. v. 34. Ne tibi dicas non prædictum. Lamprid. in *Commod. c*. 10. Si quis sane se mori velle prædixisset, hunc invitum præcipitari jubebat.

Prædiolum *l*.88. § 6. D. *de legat*.2.

Præditus diversis artibus *l*.5. *C. de serv. fugit.* dignitate *l*.5. D. *ad SC. Trebell. l*. 7. *C. de incest. nupt.* potestate *leg*. 81. D. *de judic. l. ult.* D. *quod met. causs. l*. 1. *C. si quacumque prædit. potest.*

Prædium. Prædia antiquissimis temporibus, ut Varro notat,

erant bonæ, five illa pecunia, five mancipia, five res foli effent, reipublicæ a præde pignori data, & obligata. Sunt autem prædes, inquit Varro *lib.* 4. *de ling. lat.* *p.* 11. & *prædia* a præftando dicta, quod ea pignori data publica, ut mancupes fidem præftent. Vid. Grævii Differt. *de jure prædiatorio c.* 1. § 4. & Ducker. *de Lat. vet. ICtor. p.* 83. Poftea autem hoc verbum ad res foli quaslibet translatum eft. *Hein.*

Eft vero *prædiorum* generalis adpellatio, & tam ædes urbanas, quam villas complectitur. *Prædia* ergo alia funt urbana, alia ruftica *vide.* D. *de servit. urban. & ruftic. præd. l.* 37. D. *de usu, & ufufr. legat.* Vet. Gloff. *Prædia ruftica funt, quæ fine ædibus funt five in agro. Prædia urbana funt, quæ habent ædificia & funt in urbe.* Urbanum quidem ab urbe dictum, uti rufticum a rure derivatum eft, ut quidquid urbanum non fit, rufticum perhibeatur. Etfi autem urbanum ab urbe dictum fit, non tamen illud quemadmodum urbis fignificatio, ad locum, fed ad ufum ac finem cujufque rei refertur. Nam cum eorum quæ in urbe verfantur, mores fint longe elegantiores & magis fuavitate præditi, quam qui femper ruri vixerunt; & alius cultus, aliud vitæ genus urbieorum fit quam agreftium, inde factum eft, ut illud proprie urbanum diceretur, quod magis ad civilem vitam aptum videretur, quod vero magis agreft bus ipfifque agris, ac fructuum curæ conveniret, rufticum haberetur. De hac autem differentia. Vid. art. *rufticum* & urbanum. Jura *prædiorum* urbanorum & rufticorum, quæ etiam fervitutes vocantur *l.* 2. §. *ult. D. de divifion. rer.*

Prætium ferviens *l.* 40. §. *ult.* D. *de verb. oblig.* quod debet fervitutem. At fundus, cui debetur fervitus, prædium dicitur *dominans*, vulgo.

PRÆDO pro graffatore, latrone, five terra, five mari prædam agens, quos & piratas vocamus. Ita *prædo* publicus in *l.* 22. *C. Theod. de bon. profcr.* dicitur Stilicho, barbaros in imperium Romanum eo confilio immittens, ut Eucherium filium fuum imperio hac ratione admoveret.

Prædones etiam vocantur, qui nullam cauffam poffidendi habent. Sic in hereditatis petitione prædones intelliguntur, qui quum fcirent ad fe non pertinere hereditatem, invaferunt bona, fcilicet quum nullam haberent cauffam poffidendi *l.* 25. § 3. D. *de hered. pet.* Prædo etiam in eodem tractatu definitur, qui interrogatus, cur poffideat, refponfurus fit, quia poffideo, nec contendit fe heredem, vel per mendacium, nec ullam cauffam poffeffionis poffit dicere *l.* 11. §. *ult. l.* 12. *l.* 13. D. *de hered. pet.* Et ita *prædo* accipiendus in *leg.* 34. §. 9. D. *de folution. l.* 13. §. 10. D. *de ferv. corrupt. l.* 1. §. 3. D. *fi ventr. nomin.* Quilibet autem injuftus & malæ fidei poffeffor prædo vocatur *leg.* 35. D. *de condict. indeb. l.* 22. §. 2. D. *de pignor. act. l.* 7. § 4. D. *commun. divid. l.* 5. *l.* 64. D. *de judic.* Hoc tamen videtur differre a malæ fidei poffeffore *prædo*; quod hic nullum plane habeat titulum, ille contra *l.* 13. §. 8. D. *de petit. hered.* Fingit enim, prætenditque malæ fidei poffeffor femper titulum aliquem *leg.* 1. § 9. D. *fi quis omiff. cauff. teftam.* Ita quoque Cujac. ad *l.* 126. D. *de reg. jur.* & Ant. Faber *ad l.* 13. §. 8. D. *de hered. pet.* diftinguunt, quorum hic, non omnis, inquit, malæ fidei pof-
fef-

sessor est *prædo*, licet omnis *prædo* sit malæ fidei possessor. Enim vero & prædo dicitur, qui possidet hereditatem, fingens sibi aliquem titulum ab intestato possessionis *l.* 1. §. 9. *D. si quis omiss. causs. test. Prædones* & hi, qui bona fide possident, opponuntur *l.* 13. *D. de noxal. act.* Atque adeo uti bonæ fidei possessor post petitam hereditatem prædo dicitur *l.* 31. §. 3. *D. de petit. hered.* qui post controversiam motam omnes incipiunt malæ fidei possessores esse *l.* 27. §. 7. *D. eod. tit. Prædonis* autem loco habetur, qui tacitam fidem interposuit, ut non capienti restitueret hereditatem *l.* 46. *D. de hered. pet.* Non certe *prædo* est, qui pretium numeravit *l.* 13. §. 8. *D. eod tit.* quo pertinet *l.* 126. *D. de reg. jur.* Non est etiam prædo, qui dolo caret, quamvis in jure erraverit *l.* 27. §. 6. *D. de hered. pet.* Sed fidejussorem imperite lapsum, prædonem videri in specie *l.* 32 *pr. D. de negot. gest.* Papinianus respondit. Si ex stipulatione Stichum tibi debeam, & non tradam eum, tu autem nactus sis possessionem, prædo es *ibid. Prædonem* etiam eum, qui manumissus ex caussa peculiari habeat rem., non concesso sibi peculio, vocat Ulpianus *l.* 13. §. 8. *D. de adquir. possess.*

PRÆDONIO more versari *l.* 25. §. 5. *D. de hered. pet.*

PRÆESSE armato *l.* 12. §. 1. *D. de re milit.* exercitui *l.* 12. §. *ult. D. eod. tit.* pani *l. ult.* §. 7. *D. de mun. & honor.* provinciæ *l.* 9. §. *ult. D. de offic. proconf. & passim* judicio *l.* 3. *C. de jurisd. omn. judic.* juri dicundo *l.* 1. *C. ut in possess.* jurisdictioni *leg.* 10. *D. de jurisd.* privatis *l.* 2. §. 6. *D. de orig. jur.* quæstioni alicui, apud Cic. *pro Rosc. Amer. c.* 6. & *pro Cluent. cap.* 33. & *de orat. lib.* 1. *c.* 10.

PRÆFATA jura, id est, supra dicta *l.* 19. §. *ult. D. comm. divid. Præfata* modi *l.* 12. §. 1. *D. qui pot. in pign.*

PRÆFATIO pro prooemio, tum in caussis dicendis, ut in *leg.* 1. *D. de orig.* tum in scribendo *ibid.* Sed & conventionum, & testamentorum dicuntur præfationes. Ut plerumque ea, quæ præfationibus convenisse concipiuntur; etiam in stipulationibus repetita creduntur *l.* 134. §. 11. *D. de verb. oblig.* Neque post præfationem adjectum testatorem fuisse res corporales *l.* 95. *D. de legat* 3.

PRÆFECTIANI, Præfecti prætorio adparitores *l.* 8. *C. de off. præf. prov. l.* 2. *l.* 3. *C. de adparit. præf. præt. urbi. C. Th. ne præfect.* exactoris, vel curiosi, fungatur offic. in quibus tamen locis *præfectiarios*, & *præfectiarius* vitiose scriptum est, ut monet Cujac. *in not. Inst. tit. de milit. testam.* Marcellin. *lib.* 17. ut nec *præfectianus*, nec præsidialis adparitor ad solvendum quemquam urgeret.

PRÆFECTORIUS dicitur, qui præfecturam gessit in *l.* 1. *D. de senator. & Const. omnem reipublicæ de concept. Digestor.* Præfectorii domus suas habeant, quoad vixerint, hospitibus liberatas *l.* 10. *C. de metat.* Interea legati provinciæ Galliæ Tonantius Ferreolus *præfectorius*, Afriani Syagrii consulis e filia nepos &c. Sidon. Apollin. *lib.* 1. *Epist.* 7. qui & Paulli *præfectorii* cum honore meminit *ibid. epist.* 9. *Præfectoria* familia apud eund. *lib.* 5. *epist* 16.

PRÆFECTURA prætoriana vel urbana *l.* 25. *C. de procur.* prætoriana apud Cassiodor. *lib.* 6. *variar. epist.* 3. urbana Ambros.

brof. *lib* 3. *offic. c.* 8. urbi *l.* 1. *D. de offic. præf. urb.*

Præfecturæ etiam vocabantur aliquot alia oppida, in quæ quotannis præfecti juris dicundi caussa mittebantur, nec municipiorum jure censebantur. Festus Pompeius: *Præfecturæ eæ* adpellabantur in Italia, in quibus & jus dicebatur, & nundinæ agebantur, & erat quædam eorum respublica, neque tamen suos magistratus habebant; in quas legibus præfecti mittebantur quotannis, qui jus dicerent, quarum genera fuerunt duo. Alterum, in quas solebant ire præfecti quatuor, (sex virum pro populi suffragio creati erant) in hæc oppida Capuam, Cumas, Casilinum, Vulturnum, Liternum, Puteolos, Acerras, Suessulam, Atellam, Calatiam. Alterum, in quas ibant, quos prætor urbanus quotannis in quæque loca miserat legibus, ut fundos Formias, Cære, Venetum, Alifas, Primerium, Anaginam, Fusinonem, Reate, Saturniam, Mursiam, Arpinum, aliaque complura &c. Et ita in legibus antiquis *Præfectura* a municipio, conciliabulo separatur. Vid. Noris. *Cenotaph. Pisan. Dissert.* 1. *p.* 14.

PRÆFECTUS. Præfectorum in libris juris civilis hæc potissimum recensentur genera.

Præfectus Aegypti, cui imperium ad similitudinem proconsulis lege sub Augusto datum est *l.* 1. *D. de offic. præf. August.* Ab Augusto siquidem primum præfectus hic institutus, cujus principatu primus Aegypto præfuit Cornelius Gallus, quemadmodum Sueton. *August. cap.* 66. & Dio Cass. *lib.* 51. *pag.* 455. referunt. Unde & *præfecti Augustalis* hic *præfectus Aegypti* nomen invenit, ita quippe adpellatur *rubr. D. de offic. præf. Augustal. l. un. C. de ratiocin. oper. publ. l.* 29. *C. de adpell. l. ult. C. de mod. mulct. l* 13. *C. de advoc. divers. judic. l.* 3. §. 1. *C. de canon. largit. l. ult. C. de legation.* Et *Augustalis* vel Αὐγουστάλιος absolute in *l.* 32. *C. de adpellat* & *Novell.* 23. *c.* 3. & 24. *c.* 4. Hujus porro *præfecti* Aegypti mentio est in *l.* 21. *D. de manum. vind. l.* 1. *D. de offic. præf. August. l.* 30. §. 1. *D. ex quib. caus. major. l.* 1. §. 1. *D. de leg. Corn. de fals. l.* 1. *C. de postuland.* & apud Suet. *in Vespas. c.* 6. Tacit. *lib.* 1. *hist. c.* 11. & Strabon. *Geogr. lib.* 17. *p.* 1147. Sub dispositione hujus erat Libia utraque, Thebais, Aegyptus, Arcadia, Augustanica. Vera autem origo & caussa hujus præfecti constituendi, dandique ei, lege sub Augusto lata, imperium ad similitudinem proconsulum, ea videtur fuisse, quod superstitione quadam, seu certe superstitionis velamento, insita providentia deterritus fuerit Augustus, & ante Augustum senatus, ne proconsules fasces in Aegyptum mitterent, ut Spartian. refert *in ult.* 30. *tyrannor.* & Tacit. *lib.* 2. *Annal. c.* 59 demonstrat his verbis; *Nam Augustus inter alia dominationis arcana vetitis nisi permissu, ingredi senatoribus, aut equitibus Romanis inlustribus*, (id est, qui honoribus usi essent,) *seposuit Aegyptum, ne fame urgeret Italiam, quisquis eam provinciam, claustraque terræ ac maris, quamvis levi præsidio adversum ingentes exercitus insedisset.* Ob hanc igitur caussam in provinciæ formam redacta Aegyptus non est. Nec senatores hunc magistratum accipere consueverant, sed equestris ordinis viri, quemadmodum & juridicus Alexandriæ ex iis creari solitus, & si qui alii per Aegyptum administrationes gererent, quod idem Ta-

Tacit. *lib.* 12. *annal. cap.* 60. significat his verbis: *Nam Divus Augustus apud equestres, qui Ægypto præsiderent lege agi, decretaque eorum perinde haberi jusserat ac si magistratus Romani constituissent.* Et paulo post: *Claudius omne jus tradidit, de quo toties seditione, aut armis certatum, cum Semproniis rogationibus equester ordo in possessione judiciorum locaretur, aut rursum Serviliæ leges senatui judicia redderent.* Per id, quod dicit, *qui Ægypto præsiderent*, juridicum Alexandriæ & hunc *præfectum* accipere debemus. Nam & juridico Alexandriæ legis actionem datam constat *l.* 1. *D. de offic. jurid. Alexand.* Ex iis intelligere licet, quare non proconsul, sed præfectus in Ægyptum, & quo ex ordine mittatur. Exstat autem in juris Pandectis *tit. de offic. præfect. Augustal.* quem & eumdem habemus *lib.* 1. *C.* ac sub eo duas constitutiones; quarum posteriore non *præf. Ctus Augustalis*, sed *præfectus prætorio Augustali* legitur, quamvis in aliquibus libris verbum illud *prætorio*, non reperiri Haloander adnotet. Sed ut ut res se habet, idem utique significari videtur, &, ut *præfectus orientis*, Africæ & Illyrici, nonnumquam legitur, qui tamen sæpius *præfectus prætorio* Orientis, Africæ, & Illyrici adpellatur. Indicant duæ illæ constitutiones provinciarum quarumdam moderatores, & judices ordinarios huic præfecto subesse. Hoc etiam Imp. nostri Novella constitutio demonstrat *Auth. de adpellation. §. illud.* Nam adpellationum caussas ab Ægyptio tractu, & ei adjuncta utraque Libya, ad *præfectum* Augustalem deferri jubet. Quomodo scilicet & præfecto prætorio Africæ quosdam præsides subesse postea voluit *d. l.* 1. *de offic. præf. prat. Afr.* Add. Cujac. *ad l.* 3. *prop. fin. C de canon. largit.* Qui, inquit, in Ægypti provinciam mittitur proconsulari potestate, specialiter dictus est *præfectus Augustalis l.* 1. *D de offic. præf. Aug* Eum habere τὴν τοῦ βασιλέως τάξιν scribit Tacitus regis loco esse. Ammian. Marcellin. 22. Ægyptus, quæ jam inde, ut Romano Imperio juncta est, regitur a præfectis.

Præfectus ærarii, qui ærarii publici curam gerebat. Curam enim ærarii a quæstoribus esse ad præfectum tamdem translatam Gellius *lib.* 13. *cap.* 23: auctor est, quod Neronianis temporibus factum significat Tacitus *lib.* 13. *Annal. c.* 29. quum ait, *dein princeps curam tabularum publicarum a quæstoribus ad præfectos transtulit.* Nam in templo Saturni non minus tabularium, quam ærarium populi Romani Plutarchus *in Quæstionib. Roman. p.* 275 *Tom.* 2. tradit. *Præfectorum* ærarii officium colligere licet ex *l.* 2. *D. de his quæ ut indign. l.* 2. §. 4. *D. ne quid in loc. publ.* ubi memorantur *præfecti* locorum, quæ sunt in fisci patrimonio *l.* 42. *D. de jure fisci*, ubi Ariani Severi *Præf. Cti* ærarii mentio est *l.* 4 §. 20. *D. de fideicomm. libert. l.* 1. §. 9. *D. ad leg. Cornel. de fals l.* 8. §. 19. *D. de transact.* Add. *l.* 15. §. 4. & §. *ult. D. de jur. fisci.* Duos autem fuisse *ærarii præfectos* Plinius indicat, qui se hujusmodi præfecturam cum Tertullo Cornuto, quem & collegam in consulatu habuit, gessisse testatur *lib.* 5. *epist.* 15. & *in panegyr. c.* 92.

Præfectus annonæ non est magistratus, sed extra ordinem utilitatis caussa constitutus est *l.* 2. §. 33. *D. de orig jur.* Ulpianus *præfectum* propter ministerium annonæ vocat in *l.* 1. §. 18. *D. de exercitor. action.* Apud *præfectum* annonæ actam caussam contra

dominum pro pretio hordei, & ab eo ad imperatorem provocatum, indicat *l ult. D. quod cum eo, qui in al. pot.* Mulierem propter publicam utilitatem ad annonam pertinentem audiri a *præfecto annonæ* deferentem, Divus Severus, & Antoninus rescripserunt *l. 13. D. de excusat.* Ubi videndum, ne pro Severus, *Verus* restituendus sit. Aut enim Marcianum, aut Papirium Justum falli in Imperatorum nomine, necesse est, qui Imperatores Antoninum & Verum Augustos in hæc verba rescripsisse refert: Etsi non soleant hoc genus nunciationis mulieres exercere, tamen quia demonstraturam te, quæ ad utilitatem annonæ pertinent, polliceris, *præfectum annonæ* docere potes *l. ult. D. ad leg. Jul. de ann.* Publio Minutio *præfecto* annonæ extra portam trigeminam columnam unciaria stipe, collata stipe positam Plinius *lib. 34. hist. nat. cap. 5.* narrat. Ad hujus autem officium posterioribus temporibus pertinuisse, ut annona urbi præpararetur, & ubique panis copia redundaret, pondereque justo, ac munditie debita panis veniret Cassiodor. *lib. 6. var.* in formula *præfecturæ annonariæ* docet, ideoque ejus examini pistores & suarios subjectos fuisse, quemadmodum etiam ex *l. 3. 12. & 15. C. Theod. de pistorib.* patet. Tesseras etiam frumentarias ab eo acceptas fuisse ostendit *Novell. 8. c. 2.* Τινας παραγγελλοντας τοις χορηγυσι το δημοσιον σιτηρεσιον, η και ψηφισι ποριζομενυς παρα τυ των αιτιων υπαρχυ, βυλομενυς αναρτηθηναι την χορηγιαν, και τον εντευθεν μονον, ως εικος, τρεφομενον αποσερησαι της χορηγιας, quæ sic vertit Hombergk Zu Vach. *p. 615.* Aliqui denunciando illis, qui publicam annonam præbent, vel etiam decreta (vel tesseras) a præfecto annonarum accipiendo, velint erogationem suspendi, eumque, qui exinde solum forte alitur, erogatione privare, ex qua ille omnem victum accipit.

Præfectus cohortis, vel *equitum l. 63. D de rit. nupt.*

Præfectus pagi l. 7. C. quæ res pign. oblig. non *pacis*, ut habet *l. 3. C. Th. de pignor.* quæ una cum *l. 40. in fin. C Th. de decur.* ex Justinianeo Codice emendanda est, uti notat Gothofredus. Iidem cum *præfecto* sunt *pagorum* præpositi, ut vocantur in *l. 1. C. Th. de erogat. milit. annon.* ubi procuratoribus seu susceptoribus & horreorum præpositis in *l. 49. D. de decurion.* autem susceptoribus etiam diversarum specierum junguntur. De iisdem etiam *l. 1. C Theod. de iis, quæ administr. l. 2. C. de susceptor.* quæ est *l. 8. C. Theod. eod. tit.* Quod ad munus eorum, & officium attinet, Jac. Gothofredus inter cetera annonæ militaris exigendæ, suscipiendæ, & vicissim erogandæ curam eos præstitisse, tradit in *Comment. ad l. 1. C. Theod. de erogat. milit annon.* Eos Justinianus *Edicto* 13. & in *Novellis* aliquoties παγαρχυς vocat.

Præfectus prætorio. Præfecti prætorio ad similitudinem magistrorum equitum a principibus electi sunt, data est plena licentia, ad disciplinæ publicæ emendationem *l. 1. D. de offic. præf. prætor.* Magistrorum equitum, qui dictatoribus jungebantur, officium fere tale erat, quale hodie præfectorum prætorio, ait Pomponius *l. 2. §. 19. D. de orig. jur.* Ac primum ex equestri ordine legebantur, primusque ex ordine senatorio Titus eam præfecturam suscepit, numquam ad id tempus, nisi ab equite Romano administratam, ut Sueton. *in Tito c. 6.* scribit. *Præfectos prætorio* auditorium habuisse te-

testimonio est *l.*40. *D. de reb. cred.* in qua Paullus proponit in auditorio Æmilii Papiniani *præfecti prætorio* jurisconsulti cautionem. *Præfecti* etiam *prætorio* ex sua sententia in integrum possunt restituere, quamvis adpellari ab his non possit *l.* 17 *D. de minor.* Adpellari a *præfectis prætorio* non posse, item a sententia eorum, minores ætate, ab aliis magistratibus, nisi ab ipsis *præfectis prætorio* restitui possent, tradit Arcadius *l.*1. D *de offic. præf. prætor.* Horum quoque mentio est in *l.* 3. §. 3. *D. de usur. l.* 21. *D. de his, qui not. infam.* Unde dictus sit *præfectus prætorio*, Asconii exstat auctoritas. Veteres, inquit, omnem magistratum, cui pareret exercitus, prætorem adpellaverunt. Unde & prætorium tabernaculum ejus dicitur, & in castris porta prætoria, & hodie quoque *præfectus* prætorio. Præfectorum autem prætorio auctoritatem, potestatemque Zosimus *lib.* 1. *c.*32. indicat his verbis ex græco versis. Conturbavit & magistratuum officia, jam olim instituta. Nam cum duo essent *præfecti prætorio*, qui hoc officium communiter gerebant, non palatini tantum ordines eorum cura, potestateque gubernabantur, sed etiam ii, quibus urbis erat commissa custodia, & quotquot in omnibus limitibus erant collocati. Hic enim *præfectorum* prætorio magistratus, qui post Imperatorem secundus existimabatur, & annonas erogabat, & contra militarem disciplinam admissa convenientibus pœnis corrigebat. Ante Zosimum Herodianus *lib.*5. *c.*1. *præfecturam prætorianam* secundæ post principem potestatis esse scripserat. Hoc enim sibi vult Opilius Macrinus in suis in senatum litteris, quum ait eam potestatem non multum abesse a principatu. Socrates *hist. eccles. II.* 11. *præfecturam prætorianam* vocat majorem ceteris magistratibus potestatem, & ab imperatore secundam. Hinc vocabatur *sublimissima sedes l.*16. *C. de judic. l.*27. *C. de fidejussor. Nov.* 165. *rubr.* ipsique *præfecti prætorio* ενδοξοτατοι seu *gloriosi*, uti in *Commentar. ad leg. jul.* & Pap. Poppæam *lib.* 2. *c.* 2. § 2. *pag.* 143. ostendit Heinecc. *Præfecti* autem *prætorio* non uno eodemque numero semper fuerunt. Ante Constantini quidem tempora duos tantum fuisse satis constat. Quamquam sub Commodo tres quoque *præfectos prætorio* casu potius quam more, atque ordine factos Lamprid. *in Commod. c.*6. scribit in hunc modum: Præfectus etiam Æbutianus inter hos est interemtus, in cujus locum ipse Cleander cum aliis duobus, quos ipse delegerat, præfectus est factus. Tunc primum tres *præfecti prætorii* fuerunt. Sane Constantinum *præfectorum* numerum auxisse, eisque alios duos adjecisse, Zosimus ejus factum improbans *lib.*2. *c.* 33. refert his verbis latine ex Græco versis: Constantinus autem recte constituta loco movens, unum hunc magistratum in quatuor imperia discerpsit. Nam uni præfecto prætorio totam Ægyptum cum Libyæ Pentapoli, & orientem ad Mesopotamiam usque, & præterea Cilices, Cappadoces, Armenios, oramque maritimam totam, a Pamphylia Trapezuntem usque, & usque ad castella propter Phasidem sita tradidit, eidem & Thracia commissa, ut Mysia, Hæmi, ac Rhodopes, ac Doberi oppidi finibus circumscripta. Præterea Cyprum adjecit, & Cycladas insulas, Lemno & Imbre & Samothracia exceptis. Alteri Macedones attribuit, & Thessalos & Cretenses & Græciam & circumjacentes insulas, & Epirum utramque, præ-

præter hæc & Illyrios & Dacas & Triballos, & Pannonios & Valeriam usque, & Mysiam superiorem. Tertio totam Italiam & Siciliam & circumjacentes insulas, & Sardiniam & Corsicam & Africam a Syrtybus ad Cyrenem usque. Quarto transalpinas Celtas, & Hispanos cum Insula Britannica. *Notitia* quoque *dignitatum utriusque Imperii* Mariani Scoti *p.* 8. *edit. Pancirol.* quatuor nobis *Præfectos pretorio* exhibet, quorum duo in partibus Orientis constituti erant, videlicet *præfectus prætorio per Orientem*, & *præfectus prætorio* per Illyricum. Totidem in partibus Occidentis, videlicet *præfectus prætorio per Italiam*, & *præfectus prætorio per Gallias*. Sub dispositione *præfecti prætorio Orientis* erant diœceses quinque Oriens, Ægyptus, Asiana, Pontica, Thracia. Oriens autem provincias continebat quinque, Ægyptus sex, Asiana decem, Pontica totidem, Thracia sex. Sub dispositione vero *Præfecti prætorio per* Illyricum erant diœceses duæ Macedonia, & Dacia, quarum hæc Provincias quinque, illa sex complectebatur. Sub dispositione præfecti prætorio Italiæ erant diœceses tres, Italia, Illyricum, Africa. Prior septem decim provinciis circumscribebatur, altera sexdecim, posterior septem. Sub dispositione *præfecti prætorio Galliarum* erant diœceses duæ: Hispania & Britannia. Illa septem, hæc quinque provinciis concludebatur. Justinianus vero debellatis & exactis Vandalis Africam a Prætoriana Italiæ præfectura exemit, eique propriam præfecturam dedit *l.* 1. *&* 2. *C. de offic. præfect. prætor. Afric.* Ita additus est quatuor superioribus quintus *præfectus prætorio.* Africæ, eique subditæ sunt septem Provinciæ, Tingitana, Carthago, Tripolis, Numidia, Mauritania, Sardinia, Bizicum. Sic etiam postrema hæc Provincia scribenda est, quum ex vetustis codicibus, tum ex *Notitia dignitatum*, in qua tamen uno in loco Byzantium perperam legitur, quem errorem etiam evincit *l.* 2. *C. de offic. præf. prætor. Afric.* ubi hæc provincia Byzacena, non Byzantina adpellatur. Et Plin. *lib.* 4. *natur. hist. c.*4. qui Byzacium in Africæ regionibus numerat. De *præfecti prætorio* potestate sub Theodorico, vid. Cassiodor. *lib.* 6. *variar. epist.* 3. ei assurgi solitum a principibus idem indicat *lib.* 3 *epist.* 20. *Præfectum* prætorio ὑπαρχον της αυλης vocat Procop. *de bell. Pers. lib.* 1. non semel. Sed de *præfecti prætorio* munere, auctoritate, dignitate, insignibus fuse & diligenter egit Petr. Faber *lib.* 1. *semestr. c* 1.2. *&* 3 immo & Philipp. Berterius Πιθανων Diatrib. 1. apud Ev. Otton *in Thesaur. jur. civ. Tom* 4. *p.* 801. Ceterum a *præfecto prætorio* diversus fuit *præfectus prætorianorum*, qui præerat militibus prætorianis, summoque olim honore habitus est. Est hic qui postea *Comes Aulicorum*, *Cura palatii*, & tandem sub Justiniano *Curopalates* vocatus est Evagr. *Hist. Ecclesiast V* 1. Add. Car. Du-Fresne *Glossar. Lat.*

Præfectus vigilum non est magistratus, sed utilitatis caussa extra ordinem constitutus *l.* 2 *§.* 33. *D. de orig. jur.* Augustus septem cohortes vigilum opportunis locis constituit, ut binas regiones urbis unaquæque cohors tueretur præpositis eis tribunis, & super omnes spectabili viro, qui præfectus vigilum adpellatur *l.*3. *pr. D. de offic. præf. vigil.* Cognoscit præfectus vigilum de incendiariis, effractoribus, furibus, raptoribus, receptatoribus, nisi si qua tam atrox, tamque famosa per-

persona sit, ut præfecto urbi remittatur *l.* 3. §. 1. *D. eod. tit.* Vetus Glossar. *Præfecti vigilum*, sunt præfecti nocturni, qui excubias agebant, præsunt incendiis arcendis. Justinianus *Novell.* 13. *præf.* τυς λαμπροτατυς της αιγυπτιας αρχοντας, *clarissimos vigilum præfectos*, patria Romana lingua *præfectos* vigilum adpellari, Græca vero lingua επαρχυς των νυκτων *præfectos noctium*, quam adpellationem, ut parum decoram, abolens Justinianus πραιτωρας δημων, *prætores plebis* nominari constituit, επι τη φυλακη τε και ευταξια τεταγμενος, κ, την δημωδη καθισαν εχυοντας αταξιαν. quia ad custodiam & disciplinam constituti sunt, popularesque seditiones cohibere possunt. Præfecti vigilum mentio etiam est in *l.* 56. §. 1. *D. de furt. l.*15. *D. de condict. causs. dat.* in qua non *vigilum*, sed *urbi præfectum* legi oportere, censet Gerard. Noodt. *Probabil. lib.* 2. *c* 5. Sed fures effractores a *præfecto* vigilum coercitos esse satis constat, ut emendatione ista opus non sit.

Præfectus urbis, vel *urbi*. Quoties magistratus proficiscuntur, unus relinquitur, qui jus dicat, is vocatur *præfectus urbi*, qui præfectus olim constituebatur, postea fere Latinarum feriarum caussa introductus est, & quotannis observatur *leg.* 2. §. 33. *D. de orig. jur.* Caussam ergo huic magistratui creando ferias Latinas dedisse, Pomponius ait. Unde & *præfectum* urbi πολιαρχον εν ταις ανοχαις, *præfectum urbi feriarum*, (Latinarum scilicet) caussa Dio Cass. *lib.*43. *p* 238. vocat, quem locum male habuit interpres, *ædilem feriis constitutum* vertens. Vales. *ad excerpt. Peiresc. pag.* 72. Sueton. *in Claud. c.*23. ex Epistola Augusti ad Liviam: In Albanum montem ire eum (de Claudio loquitur) non placet nobis aut esse Romæ Latinarum diebus. Cur enim non præficitur urbi, si potest fratrem suum sequi in montem Gell. *lib.*14. *c. ult. præfectum* urbi Latinarum caussa relictum Senatum habere posse Mutius negat. Sueton. *in Neron. c.* 7. Auspicatus est, & jurisdictionem *præfecti urbis* atque Latinarum celeberrimis patronis, non translatitias, ut adsolet, sed maximas plurimasque postulationes certatim ingerentibus, quamvis interdictum a Claudio esset. Tacit. *lib.*4. *Annal. c.*36. Postulandis reis tam continuus annus fuit, ut feriarum Latinarum diebus præfectum urbis Drusum auspicandi gratia tribunal ingressum adierit, Calpurnius Salvianus in Sextum Marium. Contrariis autem populi studiis ac partibus effectum esse, ut sine hoc magistratu respublica anni unius spatio fuerit Dio *lib.* 54. *p.*525. docet. Dein Augustum lege lata sanxisse, ut quotannis *præfectus* unus *urbi* crearetur *ibid. p.* 432. subjicit. Ea caussa est, cur præfecturam urbis inter officia ab Augusto excogitata numerarit Sueton. *in Aug. c* 37. Nam Augusto vetustiorem antiquioremque fuisse hunc magistratum, non est ignotum, & vel unius Varronis testimonio satis liquet ex ejus epistolicis quæstionibus. Gell. *lib.*14. *c.* 7. locum laudat, quo inter ceteros, per quos more majorum Senatus haberi poterat, *præfectum urbi* ponit. Ab Augusto utique lectos ad id munus ex equestri ordine, atque adeo impuberes, Dio *lib.* 49. *p.* 416. narrat. Ait enim εν δε ταις ανοχαις αιρετοι υπο τυ Καισαρος πολιαρχοι, παιδες ανηβοι, εξ ιππεων, αλλ' υκ εκ βυλευτων γεγονοντες. ηξιυν. Feriarum caussa autem *præfecti* urbi a Cæsare constituti sunt pueri impuberes, equestri non sena-

torio

torio genere nati. Facta est autem *præfecti* urbis jurisdictio, & potestas Divorum fratrum constitutionibus, tum maxime epistolis Severi & Commodi ad Fabium Cilonem, cujus fit mentio in *l. 1. D. de offic praef urb. l. 6. §. 1. D. de interd. & releg. l. 1. §. 4. D. de legat. 3.* Eoque perducta demum res est, ut omnia crimina sibi *præfectus urbi* vindicaret. Sub dispositione vero *præfecti urbis* Romæ labentis imperii temporibus erant *præfecti* annonæ & vigilum, comites riparum, & alvei Tiberis, & cloacarum, & portuum, Magister censûs, Rationalis virorum, Tribunus fori suarii, consularis aquarum, curatores operum, maximorum operum publicorum, statuarum, horreorum, centenarius portus, ut in *notitia* traditur.

Præfectura hæc *urbana* ab Augusto non quidem primum instituta, (nam & sub regibus, & libera republica absentibus magistratibus *præfectos urbi* creatos, novimus ex *l. 2. §. 33. D de orig. jur.* Tacit. *Annal. lib. 6. c. 11.* Dionys. Halicarn. *lib. 2. p. 85.* Liv. *lib. 3. cap. 29.*) sed in perpetuum & ordinarium magistratum mutata, ut esset, qui coerceret servitia, & quod civium audacia turbidum, nisi vim metueret. Tacit. *ibid.* Postea amplissima ejus in urbe potestas, imperium merum, & urbis universæ cura, ceu patet ex *tit. D. de offic. praef. urbi.* Adpellationes omnium dignitatum, potestatumque addidit Florianus Imp. Vopisc. *in Florian. c. 6. l. 17. C. de adpellat.* quamvis ab ipso *præfecto urbi* ad principem adpellaretur *l. 38. pr. D. de minor. l. 23. C. Theod. de adpellat.* Parem quoque *urbanæ* ac *prætorianæ præfecturæ* fuisse dignitatem, quin primum ei in senatu locum competiisse, docuit Phil. Berter. *Pithanon. Diatrib. 1. c. 3. p. 818.* Hinc Ausonius *in Mosella v. 409.* Quique caput rerum, populumque patresque, tantum non primo rexit sub nomine. Edictorum ab illis propositorum exempla sunt apud Ammian. Marcellin. *lib. 27. c. 9.* & *lib. 28. c. 4.* in primis vero apud Gruter. *Inscript. p. 7. 6. 7.* ubi bina Turcii Aproniani *præfecti urbi* edicta integra supersunt. *Hein.* Judicem dari possunt, *præfectus urbi*, vel prætorio *l. 1. D. quis & a quo adpell.* Vid. & *l. 10. D. de obseq. parent. l. 5. D. de manumiss. l. 8. D. de extraord. crim.* Præfecti utique nomine in *l 2. D. de in jus vocand. præfectus urbi* accipiendus est.

PRÆFERRI dicitur creditor, qui ex bonis communis debitoris primus id, quod sibi debetur, aufert. Sic respublica creditrix communibus chirographariis creditoribus præfertur *l. 38. §. ult. D. de reb. auct. judic. possid.*

Prælato die *l. 1. §. 2. D. de edendo l. 28. D. ad Leg. Cornel. de fals.* id est, antelato, seu repetito, ut loquitur *l. 3. D. de fid. instrument.* Cujac. *lib. 3. observ. c. 7.* Præferre *diem*, antevertere, & anticipare interpretatur. Sic enim & apud Livium *lib. 39.* Triumphare mense januario statuerit, sed *prætulit* triumphi diem.

PRÆFICI dicuntur Irenarchæ disciplinæ publicæ, & corrigendis moribus *l. ult. §. 7. D. de mun. & honor.* Præfici rationibus fundi *leg 31. D. de adim. leg.* urbi apud Suet. *Claud. c. 3.*

PRÆFINIRE, præscribere, præstituere, constituere. Sic *præfiniri* dicuntur dies *l. 17. §. ult. D. quand. dies ususfr. l. 6. D. de nautic. fæn. l. 10. D. de excusat. l. 4. pr. D. de peric. & comm. rei vend.* numerus *l. 1. D. de decret. ab ord. fac.* quantitas *l. ult. D. de condict. indeb.* quinquennium *l. ult. D. de condict. ind.* mo-

modus *l.* 5. *D. de administr. & per. tut.* tempus §. 23. *Inst. de hered. inst. l.* 29. §. *ult. D. de evict. l.* 46. *D. ad SC. Trebell. l.* 31. §. 22. *D. de ædil. edict. l.* 18. *D. de accusat. l.* 47. *D. de pact.* & *passim.* Hinc

PRÆFINITIO annorum *l.* 20. *D. quand. dies legat.* centum dierum *l.* 1. *C. de suis & legit.* temporis *l.* 19. *D. quand. dies legator.*

PRÆGNANS. Negat lex regia, mulierem, quæ prægnans mortua sit, humari, antequam partus ei excidatur *leg.* 2. *D. de mort. infer.*

PRÆGRAVARE, præponderare, prævalere. Si nulla caussa prægravet, id est, si omnia nomina similia fuerint *l.* 5. *D. de solution.* Sueton. *in Jul. c.* 68. *prægravant* tamen cetera facta, dictaque deridet.

Prægravare, onerare in *l.* 21. *D. de his qui not. infam.* §. 20. *Inst. de actionib. l.* 2. §. 1. *D. de procurat.*

PRÆJUDICARE, obstare, viam præcludere, nocere. Res inter alios actas, judicatas absenti, aliis non *præjudicare l. ult. C. quib. res judic. l.* 65. *D. de re judic.* Actio civilis criminali non *præjudicare rubr. C. quand. civil. act. crim. non præjud.* statui præjudicari *l. ult. C. de ingen. manum.* Quæ invito te acta sunt, tibi non præjudicant *l.* 27. *D. de procur.*

PRÆJUDICIALES actiones dicuntur ex eo, quod plerumque *præ*, i. e. *ante* exerceantur; quam alia judicia præcurrant. Ideo autem in rem videntur esse, ut ait Imp. in §. 13. *Inst. de action.* quia sunt veluti de proprietate, & veluti proprietatis caussam continent. Nam cum dico Titium libertum meum, vel filium meum esse quodammodo, Titium meum esse dico proprium, sive dico Titium jure domini meum esse. Sunt igitur *præjudiciales* actiones, per quas de statu alicujus disceptatur, veluti an a iquis liber, an libertus sit. *Præjudicialis* autem actio, per quam quæritur, an aliquis liber sit, civilis est, ceteræ præjudiciales actiones sunt prætoriæ. Earum judicia cur dicuntur *duplicia* vid. supra sub art. *judicium.*

Præjudicialis mulcta in *l.* 50. & 65. *C. Theod. de adpellat.* & apud Symmach. *lib* 10 *epist.* 51. dicitur; quæ irrogatur ei, qui ante sententiam adversus se latam, adeoque a futuro gravamine, adpellat. Add. Cujac. *lib* 12. *observ. cap.* 6.

PRÆJUDICIUM dicitur, quidquid prius judicatum sequentibus judiciis exemplum aliquod allaturum est. Ascon. *in Divinat. Cic. c.* 4. ad hæc verba, *de quo non præjudicium*, sed plane judicium *factum est. Præjudicium*, inquit, dicitur res, quæ quum statuta fuerit, adfert judicaturis exemplum, quod sequantur. Judicium autem res, quæ caussam, litemque determinat. Quinctilianus præjudicia ponit inter probationes, quas extra dicendi rationem accipit orator, eorumque vim omnem servari vel in rebus, quæ aliquando ex paribus caussis sunt judicatæ, quæ exempla rectius dicuntur, vel in judiciis ad ipsam caussam pertinentibus, unde etiam nomen ductum est. Vel cum de eadem caussa pronunciatum est, confirmarique præcipue duobus, auctoritate eorum, qui pronunciaverint, & similitudine earum, de quibus quæritur. Vide plura apud eumdem auctorem *lib.* 5. *Inst. orat. c.* 1. & 2. Ita rei majoris pecuniæ *præjudicium* fieri videtur, quum ea quæstio in judicium deducitur, quæ vel tota, vel ex aliqua parte commu-

munis est quæstioni de re maiori *l.21. D. de except.*

Præjudicium pro incommodo, dispendio, damno. Hine *præjudicium* adferre *l. 19. D. locat.* facere *l. 4. §. 1. D. de adpellat.* irrogare *l. 2. C. quib. res judic.* pati *l.29. D. de manum. testam.* Sine *præjudicio* rerum judicatarum *l. 1. C. quib. res judic.* prioris sententiæ *l.16. D. qui pot. in pign.*

Præjudicium etiam adpellatur quæstio controversa, caussa, de qua prius cognoscendum, statuendum, decernendumque est, quam de aliquo negotio quæratur, propterea quod ei præjudicium facit. Unde ea judicia, quæ de statu personæ redduntur, quibus disceptatur, an filius quis sit, an pater, an libertus, an patronus, an ingenuus, an servus, an liber, *præjudicia* vocantur. Si quis ex servitute in libertatem, vel ex libertinitate in ingenuitatem proclamet, vel si pater ex se natum filium neget, nec partum admiserit, *præjudicium* redditur. Theophil. *ad §. 13. Inst. de action. Præjudicium δε εςι τυπος απο ιντεντιωνος μονης συγκειμενος ουδε γαρ εχει κατάδικην εν εαυτη. Præjudicium est formula, ex sola intentione constans. Neque enim condemnationem in se habet.* Quæstiones enim, quæ in *præjudiciis* vertuntur, sequens judicium morantur, futuræque condemnationi viam sternunt. Quoties ergo de hoc contenditur, an libertus quis sit, sive operæ, sive alimenta a quasi liberto petantur, sive obsequium desideretur, sive in jus vocetur, qui se patronum dicit, præjudicium redditur *l. ult. D. si libert. ingen.* Petuntur liberi, personæ, quæ sunt juris nostri præjudiciis, aut interdictis, aut cognitione prætoria *l. 1. §. 1. D. de rei vind. Præjudicium* de partu adgnoscendo similiter agendum *l. 3. §. 2. & 5. D. de liber. agnoscend.* In *præjudicio* possessor patronus esse videtur *l. 18. D. de probat.* In *præjudiciis* is actoris partes sustinet, qui habet intentionem secundum id, quod intendit *l. 2. D. de exception.* Actionis verbo continetur *præjudicium l. 36. D. de oblig. & act.* Et ut species a genere, ita ab actionibus secernuntur præjudicia in *l. 35. §. 1. D. de procurat.* Et ita accipe *præjudicium* in *l. 8. D. de in jus voc. l. 5. §. 18. D. de agnosc. & alend. liber. l. 9. C. de patr. potest* Docte argumentum omne, quod est de *præjudiciis*, illustravit Jac. Rævardus singulari libro *de præjudiciis.*

PRÆLATUS proprie est magistratus, qui populis præest. In ecclesia rom. Prælatus est ecclesiæ præfectus, ut Episcopus, Abbas, Præpositus, & alii. *Prælationis* habitus birrus dicitur.

PRÆLEGARE dicitur, qui quid uni ex heredibus præter hereditariam portionem legat *l.69. §.4. l. 77. §. 8. D. de legat. 2. l. 27. §. 1. l. 34. §. ult. D. de legat. 3. l.86 & 94. D. ad Leg. Falcid.*

Prælegata itaque, & *per præceptionem* data eadem sunt *l.32. D. de legat.2.*

Prælegari etiam dos dicitur, quod, antequam ejus reddendæ dies venerit, ea numerari a mariti heredibus jubetur *l. 77. §. 12. l.82. pr. l. 88. §. 7. D de legat 2. l.41. § ult. D. eod. tit. l.38. in fin. D. de usur.* & passim. *Prælegata* obligatio *l. 8. §. pen. D. de liberat. legat.* pecunia *l.1. §.4. D. de except. rei vend.* Hine

PRÆLEGATIO in *l.1.§ 5. l.2. pr. D de dot. præleg. l.31 §. 1.D. de adim. legat. l.95.D.de leg. 3.* in quibus tamen locis Florentiæ legitur relegatio *l.2. C.de jur dot.*

PRÆ-

PRÆLUM in *l.* 19. §. 2. D. *locat.* & *l.* 28. D. *de instr. vel instrum. legat.* trabem significat, qua olea vel uva calcata premitur, quemadmodum etiam Isidorus *lib. ult. etymol. c.* 14.

PRÆMATURA spes collationis *l.* 1. §. 21. D. *de collat. bonor.* solutio *l.* 41. §. 1. D. *de manum. test.*

PRÆMATURE *l.*22. D. *ad SC. Trebell.* §.33. *Inst. de action. l.* 1. *C. de Carbon. edict. l.* 118. §.2. D. *de verb. oblig.*

PRÆMIUM, quod remunerandi caussa datur. Bonos non solum metu pœnarum, verum etiam præmiorum quoque exhortatione efficere *l.* 1. §. 1. *D. de justit. & jur.*

Præmium vulgare delatorum *l.* 13. §.4. D. *de jur. fisc.* ad differentiam ejus, quod ex edicto D.Trajani his datur, qui antequam caussa eorum ad ærarium deferatur, professi sunt vel palam, vel tacite relictum sibi, quod capere non poterant, qui partem dimidiam ferunt *l.* 13. & 15. §. 3. D. *de jur. fisc.* Omnes, qui ut indigni repellentur, summovendi sunt a *præmio*, quod secundum edictum D. Trajani datur, his, qui se deferunt *l* 5. §. *ult.* D. *de his, quæ ut indign.* Lege Cornelia cavetur de præmiis accusatorum *l.*25. D. *de SC. Silan.*

Præmium est etiam merces. Sic omnes propter *præmium* in scenam prodeuntes *l.* 2. §. *ult.* D. *de his qui not. infam.* & hoc significatu hoc verbo utitur Corn. Nepos *in præfat.*

PRÆOCCUPARE. Præoccupabat hic casus mortem *l.* 29. D. *de pœn.*

Praeoccupare litem violentia in *l.*2. *pr. C. Theod. unde vi.* dicitur, qui neque vulgato rescripto, neque adversario sollemniter intimato, possessorem quietum dominio suo hujusmodi impetrati rescripti terrore turbat, adeoque præpostere, & mature litem occupat.

PRÆPARARE litem *l.* 7. D. *de inoff. testam. l.*36. *C. eod. tit. l.*7. §. *ult.* D. *de liberal. caus. l.* 1. D. *de adpellat. recip.* controversiam *l.*6. §. *ult.* D. *de inoff. test.* caussam *l.* 1. §. *ult.* D. *de aqua quotid.* se adversarium alicui *l.* 13. §. 1. D. *de usurpat.* Qui *præparandi* gratia ad possessionem venerit *l.* 5. *C. de metat. l.*11. *C. Th. eod. tit.*

Præparare conficere in *l.* 2. *C. de excoct. & transl. milit. annon.*

PRÆPONERE quem administrationi *l.* 14. D. *quod jussu.* debitis exigendis *l.* 37. D. *de administr. & per. tut.* exactioni *l. ult.* §. *ult.* D. *qui pot. in pign.* Kalendario *l.*41. D. *de reb. cred.* magistrum *l.* 1. §.2. 4. 5. D. *de exercit. act.* merci emendæ *l. ult.* D. *eod. tit.* navi *l.*6. §. *ult.* D. *de his, qui effud. vel dejec.* negotio *l.*5. D. *de instit. act.* pecuniis exigendis *l.*66. §.3. D. *de furt.* tabernæ *l.* 1. D. *de exercit. act.* tributis recipiendis *l.* 5. §. *ult.* D. *de censib.* Hinc

PRÆPOSITIONIS lex, vel conditio in *l.*11. §.5. D. *de instit. act.* est mandatum institori datum, quod excedere non potest.

PRÆPOSITURA præfectura. Præpositura horreorum & pagorum *l.*2. *C. de susceptor.* Qui militiæ prærogativa ad Tribunatus, *præposituras*ve pervenerint *l.* 18. *C. Th. de tiron.*

PRÆPOSITUS in militia est in genere præfectus, ut in *l.*3. §.1. *l.*3. §. *ult. l.* 16. D. *de re milit.* At in militia sequiorum temporum præpositi dicebantur *chiliarchi.* Veget. *de re milit. lib.* 2. *c.*12. Lactant. *de mort. persequut. c.*45.

Præpositi agentium in rebus *rubr. C. de susceptor. præposit. & ar-*

arcar. sacri cubiculi *rubr. C. de præpos. sacr. cubic.* laborum *rubr. C. de præpos. labor.* Suid. *Tom.* 3. *p.* 170. πραιπόσιτος εἶδος ἀξιώματος. *Præpositus, dignitatis genus.*

Præpositus, scriptoribus ecclesiasticis in genere dictus potissimum antistes, & qui ecclesiis præest Cypr. *lib.* 1. *epist.* 5. *lib.* 3. *ep.* 21. *lib.* 5. *ep.* 6. Postmodum in ecclesiis quibusdam Cathedralibus in specie dicti sunt *præpositi*, qui Canonicorum Collegiis præsunt; inde præposituræ dignitas, quæ in Germania passim obtinet. Alb. Stad. an. 1001. 1050. sed & in Monasteriis præpositi dici cœperunt, qui secundi essent ab Abbatibus, regul. S. Bened. *lib.* 1. *c.* 65. Eodem titulo insignes sunt, qui cellæ seu obedientiæ monasticæ ab abbatia dependentis sunt præfecti: Leo Ostiens. *lib.* 3. *c.* 13. inde iterum *præpositura* ejusmodi obedientiarum munus, ac functio est. *Præposita* etiam est dignitas in Monasteriis Sanctimonialium, abbatissæ proxima *reg. Sanctim. Canon. viventium c.* 24. licet & in his detur præpositus cum abbatissa totius Monasterii curam gerens.

PRÆPOSTERE *l.* 6. *§. ult. D. de oper. publ.*

PRÆPOSTERA petitio *l.* 5. *C. de hered. act.* stipulatio §. 13. *Inst. de inutil. stipul.* ubi promittitur in præsens, & tamen dies futurus, vel conditio adjicitur, e. g. Si navis cras ex Asia redierit, an hodie dare spondes? Hic pure obligatur promissor §. 14. *Inst. de inutil. stipul.* idemque in ultimis voluntatibus obtinet *l.* 25. *C. de testam.* Esse præposterum ante nos locupletiores dici, quam adquisierimus *l.* 63. *D. ad Leg. Falcid.*

PRÆRIPERE se ad amicum *l.* 17. §. 1. *D. de Ædil. edict.*

PRÆROGARE, ante diem erogare. Sic prærogare expensas *l.* 19. *C. Theod. & l.* 20. *C. Just. de decurion.* Sic & *l.* 6. *C. Theod. de prætor.* Cuncta quæ prærogata fuerint. *Prærogare* pensionem *l.* 19. §. 6. *D. locat.* Cujac. *lib.* 14. *respons. Papin. ad l.* 4. *de offic. adsessor.*

Prorogata lex in *l. un. pr. C. Th. de Episc. judic.* pro ea, quæ olim lata, rogataque est. Sic & *præcaveri juris ordine* in *l.* 2. *C. Th. de pact.*

PRÆROGATIVA, pro jure quodam præcipuo, speciali, seu privilegio in *l. ult.* §. 25. *D. de mun. & honor. l.* 3. §. *ult. D. de Carbon. edict. l.* 11. *D. de administr. & per. tut. l.* 2. *C. de in integr. restit. l.* 9 §. *ult. D. de jurejur. l. ult. C. de fruct. & lit. expens. l. ult. C. si advers. libert. l.* 10. & 12. *C. de excus. minor. l.* 4. §. 5. *D. de offic. proconf. l. ult.* §. 9. *C. de jur. deliber. l.* 4. *C. de fabricens. l.* 1. *D. de veteran.*

PRÆRUPTA via *l.* 1. §. 6. *D. de itiner. act. priv.* seditio *l.* 6. §. 9. *D. de injust. rupt. irrit.*

PRÆS. *Prædes*, ut ait Varro *lib.* 4. *de ling. lat.* & Festus *lib.* 14 tradunt, dicebantur, qui populo & in publicum se magistratu interrogante obligabant. Quorum bona prædia dicebantur, auctore Asconio, qui in 3. *Verrin.* Prædes, ait, dicuntur satisdatores locupletes pro re, de qua apud judicem lis est, ne interea, qui tenet, diffidens caussæ possessionem deteriorem faciat, tecta dissipet, excidat arbores, & culta deserat. Cornel. Nepos in *Attic. c.* 12. Ad hastam publicam numquam accessit, nullius rei *præs*, neque manceps. Ausonius certe *Technopægn. Idill.* 5. *v.* 100. vadem a *præde* eo separat, quod ille in capitalibus judiciis, hic in lite

lite numaria interveniat, quemadmodum in vindiciis olim *prædem* datum Cicero *Verrin.* 1. *c.* 57. & Valer. Probus *in Notis*, ubi explica P. P. L. V. *pro præde lites vindiciarum*, ostendunt. A *præstando opem* prædes adpellatos Varro *lib.* 4. *de ling. lat.* scribit. Item Festus *lib.* 3. tradit, *qui ejusdem rei populo sponsores fiebant. Prædibus* cavere *l.* 6. §. 7. *D. commun. divid.*

PRÆSCRIBERE, præstituere, præfinire. Sic *præscripta* conditio *l.* 27. *D. ad leg. Falcid.* præscriptum tempus *l.* 18. *C. de de excusat. tut. l.* 18. §. 8. *D. de liberat. legat. l.* 8. *C. quomod. & quand.* Hinc

Præscriptis verbis actio, id est, actio, quæ præscriptis verbis rem gestam demonstrat *l.* 6. *Cod. de transact.* seu civilis incerti actio *l.* 15. *D. de præscript. verb. l.* 7. *D. de pact.* quæ & civilis incerti intentio vocatur *l.* 6. *D. de præscript. verb.* Cessantibus namque judiciis proditis, & vulgaribus actionibus, seu quum deficiunt vulgaria & usitata actionum nomina, *præscriptis verbis* agendum est. In quam necesse est confugere, quoties contractus existunt, quorum adpellationes nullæ jure civili proditæ sunt *l.* 1. 2. & 3. *D. eod. tit.* Vet. Glossar. Græcum: *Præscriptis verbis*, η των συμφωνημενων αγωγη. Vid. supra sub art. contractus.

Præscribere alias significat excipere, seu exceptionem opponere. Sosipater Charis. *lib.* 2. *Inst. Grammat. p.* 210. *edit. Putschii. Præscribo*, ait, παραγραφομαι significat, quales sunt præscriptiones apud Jurisconsultos. Sic enim eum locum, ubi vulgo legitur *subscriptiones*, emenda. Quinctil. *Declam.* 249. *præscribis* tamen, ut agam, id est, ne nomen tuum deferam, ne te legibus obligem. Idem *Declam.* 250. Tum enim *præscribere* debuisti, si poteras, quum delatus es. Et in hoc ipsum præscribere ne deferret, neque enim ulla præscriptio inchoata judicia peragi vetat, si inchoari aliquando prohibet. Actio ista, cui *præscribi* data est. Cic. *lib.* 5. *de finib. c.* 29. Quæ quum Zeno didicisset a nostris, ut in actionibus *præscribi* solet, de eadem re dixit alio modo. Vid. Petr. Fabr. *lib.* 1. *Semestr. c.* 21. Sic *præscribere* accusatori est eum exceptione summovere in *leg.* 3. *D. de prævaric.* Et *præscribi* dicitur ei, qui exceptione summovetur in *l.* 34. §. 3. *D. de legat.* 2. *l.* 52. §. *ult. D. de judic. l.* 4. *D. ad SC. Trebell. l.* 3. *D. de adpell. l.* 10. *D. de except.* Et actio *præscribi* dicitur, quæ exceptione eliditur. Sic injuriarum actio annuo tempore *præscripta l.* 5. *C. de injur.*

Præscribere, litteris mandare. Antequam testamentum litteris præscriberetur *l.* 40. *D. de testam. milit.* Sic & *l.* 14. *C. Theod de exactionib.* titulorum debita, & consolationum summas relationis suæ fide & adnotatione *præscribant.* Triboniano magis placuit *perscribant l.* 5. *C. de exactorib. tributor.*

Præscribere jubere, sancire. Quod publico jure præscriptum est *l.* 1. *C. de præscript.* 30. *vel* 40. *annor.* Jure præscripsimus *l.* 1. *C. de tutor. vel curator. illustr.*

PRÆSCRIPTIO exceptionem significat, qua reus agentem, accusantemve repellit, ac submovet *l.* 33. *D. l.* 5. & 15. §. 7. *C. ad leg. Jul. de adulter. l.* 1. *C. de consort. l.* 1. *C. Theod. de domin. rei quæ posc. l.* 50. §. *ult. D. de judic. l.* 1. *pr. D. de oper. publ. l.* 5. *C. de liberal. causs. l.* 11. *D. de except. l.* 65. *D. de evictione. l.* 3. *C. ad SC. Tertull. l.* 67. §. 39. *D. de legat.* 2. *leg.* 12. §. 2.

§. 2. *D. de inoff. testam. l.* 1. *&* 19. *D. de adpellat. l.* 5. *D. si ingen. lib. esse dic. l.* 9. *D. de transact. l.* 1. *pr. D. de oper. publ. l.* 5. *C. eod. tit. l.* 1. §. 10. *D. ad SC. Turpill. l.* 11. *C. de excus. tut. l.* 76. *D. de contrah. emt.*

Præscriptio annorum 30. *rubr. C. de præscript.* 30. *annor.* id est exceptio, quæ ex 30. annis oritur, ut *l. ult. C. eod. tit.* Ea solet vocari longissimi temporis *præscriptio*, qua eliduntur actiones personales *l.* 3. *C. de præscr.* 30. *vel* 40. *annor.* & præscribuntur quæ antecessor, ob rei vitium, malam fidem, vel defectum justi tituli præscribere non potuit, veluti rei vitiosæ bona fide possessæ *l.* 8. §. 1. *C. eod. tit.* res minorum *leg.* 3. *C. quib. non objic. long. temp. præscr.* res adventitiæ filiorum familias *Nov.* 112. *cap.* 24. res a malæ fidei possessione alienata. *Nov.* 131. *c.* 6.

Præscriptio annorum quinque, qua crimen incesti conjunctum adulterio non excluditur *l.* 39. §. 5. *D. ad leg. jul. de adult.*

Præscriptio fori *l.* 7. *D. qui satisd. cog. l.* 1. *C. ubi senat. l.* 3. *C. de hered. pet.* φορυ παραγραφη, ut Justinianus vocat *Nov.* 8. in principio litis a litigatore opponenda *l. ult. C. de except.* qua quis coram alio judice secum esse experiendum excipit.

Præscriptio rei judicatæ *l.* 29. *D. de except. rei judic. l.* 1. *C. eod. tit. l.* 42. *D. de liberal. causs. l.* 1. *C. si ex fals. instrum.* militiæ *l.* 13. *D. de procur.* moratoria in *l.* 2. *C. de precib. Imp. offer. l.* 3. *C. Theod. de diversf. rescr.* est dilatoria exceptio, sic dicta, quod judicium moratur, a qua differt peremptoria in *leg.* 2. *C. de precib. Imp. offer. & l.* 3. *C. Theod. de rescript.* quæ, ut verba legis habent, *totius negotii conditionem*, sive ut rectius *C. Just. cognitionem tollit, & vires principalis negotii exhaurit*, atque eumdem habet effectum, quem sententia definitiva, ut ostenditur *l.* 37. *Cod. Th. de adpellat.* Cujac. *obs. lib.* 2. *c.* 11.

Præscriptio longæ possessionis *l.* 76. *D. de contrah. emt. l.* 3. *&* 13. *D. de divers. temp. præscript.* longæ possessionis exceptio dicitur in *l.* 5. §. *ult. D. eod. tit.* longi temporis exceptio communiter adpellatur, qua is, qui longo tempore rem possederat, sese adversus agentem tuebatur, & ab usucapione olim differebat, quod illa non dominium Quiritarium, & civile adjiciebat, sed exceptionem & dominium bonitarium tribuebat, & proinde etiam in rebus corporalibus, & prædiis provincialibus locum habebat, & Imperatorum constitutionibus inducta videtur usucapionis supplendæ caussa §. 2. *Inst. de usucap.* Hæc requirebat in mobilibus annum, in immobilibus biennium, Præscriptio vero decem annos inter præsentes, viginti inter absentes. Sed Justinianus sublato illo discrimine usucapionem & *præscriptionem* longi temporis veluti in unam conflavit *l. un. C. de usucap. transform.* simulque *præscriptionem* longissimi temporis, de qua modo dictum est, quibusdam casibus retinuit.

Præscriptio pro præscripto. Præscriptiones cælestes pro rescriptis & concessionibus imperialibus *l.* 26. *C. Th. de cohortal.*

PRÆSCRIPTUM pro sanctione in *l.* 27. *D. ad leg. Corn. de fals.*

PRÆSENS habetur, & qui in hortis est, & qui in foro, in urbe, in continentibus ædificiis. Et ideo procurator ejus præsens esse videtur *l.* 5. 6. *&* 7. *D. de procur.* Plane, quod ad præscriptiones attinet, *præsentes* haben-

bentur, qui in eadem provincia domicilium habent *l. ult. C. de præscript. long. temp.* Æquum erit præsentibus, id est, qui non sunt in captivitate, subveniri *l. 23. § 3 D. ex quib. causs. major.*

Præsens interdum idem valet, quod purum, videlicet quod neque in diem, vel conditionis tempus differtur. Hoc sensu *Præsens* debitum *l. 13. § 5. D. de pignor. & hypothec.* Dos quæ *præsens* reddi solet Ulpian. *tit. 6. regul.* §. 8. & 13. Cui opponitur, quæ sub pensionibus, vel ut loqui solebant, annua, bima, trima die reddi solebat Ulpian. *ibid.* Add. *l. 17. §. ult. D. quæ in fraud. cred.* *Præsens* legatum *l. 88. D. de condit. & demonstr. l. 49. D. de legat. 1. leg. 19 D. quand. dies legator.* Præsens debetur legatum, cui dies adposita non est *l. 21. D. eod. tit.* Add. *l. 17. D. de annuis legat. l. 12. §. ult. D. de legat 1.* *Præsens* obligatio, est pura, quæ neque in diem, neque sub conditione concepta est *l. 9 D. de reb. cred. l. 46 D. de verb oblig.*

Præsens pecunia simili notione dicitur numerata & repræsentata *l. 8. §. 9. D. de transact. l. 41. §. ult. D. de manumiss.*

In *præsens* & in *diem* opponuntur *l. 4. & 76. §. ult. D. de verb oblig. l. 46. D. de legat. 2. l. 18 §. ult. D. de acceptil. leg. 10. § 12. D. quæ in fraud. cred.* item quod *præsens & quod ex die l. 4. D. de usufr.* *Præsenti* & in diem, aut sub conditione separantur *l. 22. D. de condit. instit.* *Præsenti* die legare *l. 88. §. ult. D. ad leg. falcid.* id est, ut præsenti die legatum debeatur, ut est in *l. 30. D. de legat. 1.* Add. *l. 1. §. 7. D. si cui plus, quam per leg. falcid.*

Præsenti modico contenti *l. 8. D. de transact.* *præsenti* testamento liber esse jussus *l. 14. D. de pecul.* In *præsenti* esse, adesse *l. 21. § 1. D. de testib.*

Præsens aliquando & præteritum opponuntur, ut *l. 3. § 5. D. de jur. fisc.*

In rem præsentem venire dicitur, qui rem oculis suis subjicit, ut loquitur *l. 8. §. ult. D. finium regund.* quo genere loquendi sæpius Cicero utitur. Plin. *lib. 3. epist. 9.* Non potui te magis in rem *præsentem* perducere. Et *lib. 10. epist. 85.* Ipse in re *præsenti* fui, & vidi tuam quoque statuam in bibliotheca positam. Seneca *lib. 4. de benef. c. 35.* In rem *præsentem* venturus fui, sed æger filius, sed uxor puerpera fuit. Idem *epist. 30.* Libenter hæc, mi Lucili, audio non tamquam noxa, sed tamquam *in rem præsentem* perductus. *Epist. 66.* Non potest ferre sententiam, nisi *in rem præsentem* perductam. Idem *lib. 2. de ira c. 36.* Velut *in rem præsentem* adducti non agnoverunt. Quinctil. *lib. 6. c. 1.* Velut *in rem præsentem* animos ducentium. Tertull. *lib. 3. advers. Marcion. cap. 17.* De speciebus doctrinarum, & signorum illud diffe amus, quasi *in rem præsentem.* Nunciationem *in re præsenti* faciendam, meminisse oportebit, id est, eo loci, ubi opus fiat, sive quis ædificet, sive inchoet ædificare *l. 5. §. 2. D. de oper. nov. nunciat.* Vid. & *l. 6. D. ad leg. Fab. de plagiar. l. 1. § 21 D. de adquir. possess.*

Præsentes, & administratorum honore functi opponuntur *l. 13. C. Th. de accusat. & inscript.*

PRÆSENTÁLIS, qui præsens est. *Præsentales* magistri militum, qui in præsenti erant, hoc est, comitatui principis juncti *l. ult. § 1. C. de re milit. l. ult. C. de offic. magistr. milit.* & in *Notit. dignit. Imper. Rom.*

Sic & præſentales domeſtici in *l.* 6. §. 3. *C. de advoc. diverſ. jud. l. ult. C. de domeſtic. & protector.* qui ſcilicet præſentes obſequio principis deputati erant, ut *l.* 13. *D. de re militar.* ſignificat. Sic & *præſentales* milites, & *præſentales* numeri in *leg.* 18. *l. ult.* §. *ult. C. eod. tit.* & *præſentalium ordines* apud Nicephor. *lib.* 17. *hiſt. eccleſ. c.* 1. & *præſentalis* curioſus curſus publici in *Notit. dignitat. Imp. Rom.* & ςρατηγος των πραισενταλιων in *Edicto* Juſtiniani XIII. Vid. Jac. Gothofred. *Comment. ad l.* 1. *C. Theod. de domeſtic. & protector.* Guther. *de offic. dom. Auguſt. lib.* 2. *c.* 5. Lindenbrog. *ad Ammian. Marcellin. p.* 7. & Ger. Voſſ. *lib.* 3. *de vitiis ſerm. c.* 37.

PRÆSENTIAM ſui facere *l.* 47. §. *ult. l.* 53. *D. de re judic. l.* 2. *C. quib. ex cauſſ. major. l.* 1. *de quib. reb. ad eumd. judic. l.* 22. *D. de verb. ſignif.*

In PRÆSENTIARUM *l.* 1. §. 15. *D. de magiſtrat. conven.*

PRÆSERTIM, non ſecus ac *maxime* interdum ſic accipitur quaſi alias idem non ſit *leg.* 32. *D. ad leg. Aquil. l.* 3. §. *ult. D. de act. emt.*

PRÆSIDIS nomen generale eſt, eoque & proconſules, & Legati Cæſaris, & omnes provinciæ regentes, licet ſenatores ſint, *præſides* adpellantur *l.* 1. *D. offic. præſid.* Itaque qui *Bithyniæ proconſul* paſſim apud Plin. *lib.* 10. *epiſtol.* is *præſes* adpellatur in *l.* 3. §. 2. *D. de decurion.* Et qui *proconſul Græciæ* in *l.* 14. *D. ad SC. Turpill.* is a Gellio *lib.* 2. *Noct. Attic. c.* 2. *præſes vocatur.* Item *lib* 5. *cap.* 14. quem *proconſulem Africæ* ſtatim poſt *præſidem* vocat. *Præſides* provinciarum vocantur ηγεμονες in *l.* 19. *D. de adpellat.* item αρχοντες. *Præſides* provinciarum, præter eos, quos jam attigi, in Pandectis memorantur Myſiæ, Daciarum, Syriarum, Hiſpaniæ, Britanniæ in *l.* 3. *D. de offic. adſeſſor. l.* 9. *D. de captiv. & poſtlim. l.* 7. §. 10. & 14. *D. de interdict. & releg. l.* 2. §. *ult. D. de vulg. & pupil. ſubſtit.* Aliorum *præſidum* nomina enumerantur in *Novell.* 8. & in *Notit. Imp. Rom. præſes* Mauritaniæ apud Tertullian. *ad Scapul. c.* 4. *Præſes* Lyciæ apud Plin. *lib.* 13. *cap.* 13. Quæ autem in *d. l.* 1. *D. de offic. præſid.* habentur dici *præſides* omnes provinciæ Regentes, *licet ſenatores ſint*, hæc cum negatione legenda cenſet Hotomannus, ut equites ſignificaret, de quibus hoc ipſum Strabo teſtatur. Populi autem provinciis, qui præerant, Proconſules, ut ait Sueton. dicebantur. Unde caput eſt in libro pandectarum 1. de officio proconſulis, quod ad populi provinciarum ſolos rectores pertinet. Nam etſi populus in ſuas provincias ςρατηγυς και υπατυς, ut Strabo adpellat, id eſt, prætores & conſules mitteret, (quibus nominibus abuſus eſt, pro proprætores, & proconſules, ut omnino poſt demonſtrat) tamen utroſque proconſulum nomine adpellari ſolitos & Suetonius teſtatur, & ex pandectarum libris facile intellectu eſt, cum ſcilicet extraordinarium eſſet eo tempore prope omnium in provinciis imperium, eoque generali nomine, rectores omnes adpellarentur. Nam ut in ejuſdem Imperatoris vita Suetonius ſcribit, Auguſtus auctor ſenatui fuit, ne magiſtratus depoſito honore ſtatim in provincias mitterentur. *Præſides* autem majus imperium in ſua provincia habebant omnibus poſt Principem *l.* 4. *D. de offic. præſid.* & omnia provinc alia deſideria, quæ Romæ varios judices habebant, ad offi-

officium præsidum pertinebant *l.* 2. *D. eod. tit.* Denique omnium Romæ magistratuum vice, & officio fungebantur *leg.* 12. *D. eod. tit.* Plura vide sub verbo *Proconsul.* Hinc

PRÆSIDALIA acta *leg.* 6. *D. de hered. pet. Præsidale* judicium *l.* 1. *C. Th. de offic. rector. prov. l.* 5. *l.* 17. *C. de his qui accus. non poss.* nomen *l.* 7. *C. Th. de honorar. codic.*

Præsidalis administratio *l.* 7. *C. Th. de honorar. codicill.* industria *l.* 1. *C Th de offic. rect. prov.* jussio *l.* 11. *C. de pignorat. act.* notio *l.* 20. *C. de pignor. l.* 13. *C. de liberal. causs. l. ult. C. de vi bonor. rapt. l. ult. C. de condict. ex leg.*

PRÆSIDATUS prærogativa *l.* 4. *C. Th. de decurion.* Præsidatum gerere *l.* 2. *C. Th. de princip. agent. in reb.*

PRÆSIDENTES pro præsidibus *l.* 13. *C. Th. de divers. offic. & adparit.*

PRÆSIDERE, præesse, προκαθέζεσθαι. Servius in *Virgil. Æneid. lib.* 5. *v.* 10. verb. *arces, quibus Apollo præsidet*, inquit, præest, defendit. *Præsidere* certamini *l.* 10. *D. de pollicit.* ludis *l* 6. *D. de ann. legat.*

PRÆSIDIALE officium *l.* 2. *pr. C. Th. de venat. ferar. l.* 8. *C. Th. de fil. milit. adparit.* cui obstare videtur *l.* 2. *C. Th. de veteran.* sed vid. Jac. Gothofr. *Comment.* Ammian. Marcell. *lib.* 18. *p.* 383. Maximinus obscurissime natus est patre tubulario *præsidialis* officii.

PRÆSIDIUM pro loco, qui præsidio & propugnaculo est. Festus: *Præsidium* ait, esse, quod utilitate & salute alicujus auxilii proponitur, subsidium quod propositum est ad subveniendum laborantibus. *Præsidia* hostium *l.* 5. *D. de captiv. & postl.*

Præsidium pro quavis alia tutela. Sic præsidii caussa numi repositi *l* 79. *D. de legat.* 2.

Præsidium adversus calumnias *l.* 8. *C. Th. de famos. libell.* sanctionum *l. ult. C. si advers. vend.* armatæ adparitionis *l.* 31. *in fin. C. Th. de Episcop.* quod militare auxilium vocatur in *l.* 10. *in fin. C. eod. tit.*

PRÆSTANTIÆ titulus tributus magistro militum *l.* 1. *C. Theod. de lusor. Danub.* & Comiti sacrarum largitionum *l.* 39. *C. Th. de adpellat.*

PRÆSTARE æstimationem *l.* 34. *D. de oblig. & action. l.* 25. §. 10. *D. famil. ercisc.* alimenta *l. ult C. de alend. liber. l.* 1. *C. de fideicomm.* caussam *l.* 17. *D. de rei vind.* cautionem *l.* 1. *D. de bonor. possess. furios.* cibum, potum, vestitum, tectum mulieri *l.* 1. § 19. *D. de ventr. in possess. mitt.* debitores idoneos *l.* 111. *D. de cond. & demonstr.* defensionem *leg.* 3. §. 5. *D. de mun. & honor.* excusationem *l.* 2. §. 1. *D. de vacat. & excus. mun.* factum alterius *l.* 1. §. 15. *D. de vi & vi arm. l.* 21. *D. pro soc.* fideicommissum *l.* 9. *D. de fideicomm. libert.* fidem, id est implere *l.* 6. §. 5. *D. de his, qui not. infam. l.* 52. *D. de pact.* fidejussorem *leg.* 6. *Cod. ad SC. Vellei.* fructus, ubi *præstiturum*, quod Grammatici frustra sollicitant, ceu ex Vossio *lib.* 3. *de analog. cap.* 20. ostendit Ducker. *de Latin. vet. Ictor. p.* 387. *Præstare* immunitatem *l.* 5. §. 4. *D. de jur. immunit.* legata *l.* 1. *C. de bon. poss. contr. tab.* liberationem *l.* 19. §. *ult. D. quand. dies legator. l.* 46. *D. de solution.* libertatem *l.* 33. *D. de minor. & passim* locupletem esse debitorem *l.* 4. *D. de hered. vel act. vend.* mercedem patrono *l. ult.* §. 1. *D. qui & a quib. manum.* obsequium

quium *l.* 1. D. *de bon. libert.* operas *leg.* 35. D. *eod. tit.* certæ summæ pœnam *l.* 22. *C. de usur.* possessionem *l.* 6. D. *de divers. temp. præscr.* prædia ex caussa fideicommissi *l.* 2. *C. de fideicomm.* probationem *leg.* 5. *D. de probation.* quantitatem *leg.* 88. §. 8. D. *de legat.* 2. totius temporis rationem *leg* 11. *C. arbitr. tutel.* *l* 76. §. *ult.* D. *de rit. nupt.* (id est, reddere) satisdationem *leg.* 1. *C. de satisd.* servitutem *l.* 20. *D. de servit. præd. rust.* stipulationem *l.* 1. §. 17. *D. ut legat. seu fideicomm.* vacationem ab oneribus *l.* 10. *D. de vacat. & excus. mun.* usuras *l. ult.* D. *ad SC. Trebell.*

Præstare casum, culpam, dolum, est eventum & exitum culpæ, casus, & doli præstare, sive damnum culpa, dolo, casu datum resarcire. Quæ per συλληψιν, vel πλοκην, vel antiphrasin aut hypallagen alii observant. Nisi ellipsin continere hanc loquutionem malimus dicere, & subaudiendam esse evitationem sub pœna, ut in illo Paulli 1. *Cor.* 7. *v.* 2. δια τας πορνειας εκαςος την εαυτυ γυναικα εχετω. *Propter fornicationem* (scilicet vitandam) quisquis habeat uxorem suam.

Præstare actionem, id est, cedere, mandare *l.* 39. §. 14. D. *de administr. & peric. tut.* *l.* 11. §. 11. D. *deposit.* *l.* 88. §. 8. D. *de legat.* 2. & aliis quamplurimis locis.

Præstare pro promittere. Gratia præstitum sit *l.* 1. *C. de hered. tutor.*

Præstavi pro *præstare* dixit Papinianus *l.* 36. §. 2 D *de milit. testam.* licet & Florentiæ ita vitiose scribi putet Anton Augustin. *lib.* 1. *emendat. cap.* 2. Alia tamen ratione defendi posse, ostendit Ducker. *de Latin. vet. ICtor.* *p.* 353. *Præstavimus* pro *præstitimus*, quædam editiones habent *l.* 19. §. 4. D. *de negot. gest.* Videtur quidem *præstavit* sibi invenisse apud Ammian. Marcellin. *lib.* 31. *c.* 11. Jo. Ker. *Tom.* 2. *observ. ling. lat.* Sed Valesius ibi legit *prostravit*. Sic & *præstaverim* pro *præstiterim* in *l.* 37. *in fin.* D. *de usur.* Neque est, quod ex mutatione B. in V. de qua Popma *de usu antiq. loquut. lib.* 1. *cap.* 3. & Brisson. *in parerg.* natum esse illud *præstavimus* censeamus. Nam nec *præstabimus* locum habere potest, quum non de futura, sed de præterita præstatione sermo sit. Nec minus *repræstaverit* dixit Paull. *l.* 47. D. *de action. emt.* si sequamur Florentinam lectionem. Cujacius tamen *lib.* 3. *obs. c.* 15. & *lib.* 13. *c.* 35. legi jubet *repræsentaverit*. Vid. laudat. Ducker. *p.* 337. *Præstatu iri* antique pro *præstatum iri* in *l.* 66. D. *de contrah. emt.* & *præstatu iri* secundum nonnullas editiones in *l.* 10. D. *de hered. vel act. vend.* Sic *datu iri* in *l.* 38 D. *de verb oblig.* *debitu iri* *l.* 10. & 38. D. *de reb. cred.* *traditu iri* *l.* 47. D. *de rei vind.* *leg.* 37. §. 3. D. *de fideic. libert.* Vid. Ant. Augustin. *lib.* 2. *emendat. c.* 2. & Auson. Popm. *de usu antiqu. loquut. lib.* 1, *c.* 5.

PRÆSTARIA idem quod *precaria*, de qua infra, seu libellus, quo quis prædium ecclesiasticum ad usum fructum sub annuo censu in præstitum & precario utendum suscipit Capitolin. Compend. *An.* 168. *c.* 11. Chron. Fontanellæ.

PRÆSTATIO angariorum *l.* 10. §. 2. D. *de vacat. & excus. mun.* annua *l.* 10. *Cod. de usufruct.* dotis *l.* 34. §. 5. D. *de legation.* 2. fideicommissorum, & legatorum *leg.* 43. D. *de condit. & demonstr.* fructuum *leg.* 3. D. *de act. emt.* libertatis *l.* 24. §. 8. &

& 19. D. *de fideicomm. libert.* operarum *l.* 57. D. *de condit. & demonstr.* vectigalis *l.*7. D. *commun. divid.* in tempus collata *l.* 64. D. *de verb. oblig.* usurarum *l.* 2. §.11. D. *de administr. rer. ad civit. pert.* In *præstatione* esse penum *l.*1. D. *de pen. legat.*

Præstationes etiam vocantur, quæ invicem & utrimque seu retro citroque a contrahentibus præstantur. Sic in permutatione & emtione multum differunt præstationes *l.* 1. *pr.* D. *de rer. permut.* Et ita *præstationes* accipe in *l.* 1. & 4. §.2. D. *commun. divid. l.* 18. §.3. *l.* 19. & 22. §.4 D. *famil. ercisc. l.*66. §.6. D. *de legat.* 2. Vetus Gloss. Græcum: *Præstationes* τα κατα προσωπον εγκληματα, ενθα τις εγκαλειται ως η βλαψας τα επικοινα, η καρπωσαμενος αυτα μονος εξ αλλης αιτιας.

PRÆSTIMONIUM in *Concil. Trident. sess.* 23. *cap.* 18. ecclesiasticum beneficium cum aliquo onere; & in hoc differt a simplici beneficio, quia in hoc nullum onus habetur. In Hispania hujusmodi beneficia inveniuntur.

PRÆSTITUERE præfinire. Sic *præstituere* ætatem certam *l.* 26. §. 1. D. *quand. dies legat.* annum *l.* 1. §. 12. D. *de success. edict.* auxilium *l.* 50. §. *ult.* D. *de manum. testam.* certum diem *l.*12. D. *qui & a quib. manum.* dies triginta *l.* 1. §. 10. D. *de lib. adgnosc.* dies cautioni *l.* 4. D. *de damn. infect.* lustrum conductioni *l.* 13. §. *ult.* D. *locat.* modum *l.* 17. C. *ad leg. Falcid.* numerum *l.*5. C. *de profess.* salarium *l.* 4. C. *de offic. adsessor.* tempus *l.* 1. D. *de success. edict.* & *passim.*

PRÆSTRICTI mulctæ competentis denunciatione in *l.*7. C. *Theod. de legat.* id est, obligati, obnoxii.

PRÆSTRINGIMUS hujus legis auctoritate, id est, præstituimus, comminamur, denunciamus *l.* 5. C. *Theod. de agent. in reb.*

PRÆSUL, Hæc vox a Romanorum primo inter Salios Sacerdotes, ad Episcopos aliosque Ecclesiæ præfectos denotandos, a Christianis translata. Hac voce sæpe utitur Ambrosius. Hinc *præsulatus* denotat Episcopatum, vel Diœcesin.

PRÆSUMERE, opinari in *l.* 3. D. *de condict. indeb. leg.* 67. §. *ult.* D. *de legat.*2.

Præsumi etiam id dicitur, quo pro certo & pro regula constituitur, donec probetur contrarium, ut in *l.*7. D. *de in lit. jur. l.*1. §. 1. D. *ad leg. Cornel. de fals. l.* 33. §. *ult. l.* 73. §. 3. D. *de legat.* 3. *l.* 31. §. 21. *l.* 37. D. *de Ædil. edict. l.* 2. D. *ad SC. Trebell.*

Præsumere pro ante sibi sumere, vel eligere *l.*11. C. *Th. de metat. junct. l.*5. *eod.* aliquando idem est, ac præter id, quod debetur, sumere, ut in *l.* 5. C. *Theod. de pascuis lib.* 7. *tit.* 7. ibi: nec vero milites aliquid præsumere debent.

Præsumere etiam est aliquid contra legis præscriptum; vel judicii ordinem, vel alio illicito modo agere. Sic *præsumtum* negotium in *l. ult. C. Th. de relation.*

PRÆSUMTIO est assertio facti ob caussas probabiles. Quæ si ex facti circumstantiis eruatur, nec tamen a lege inducta, dici potest *præsumtio hominis*, & ita præsumtionem accipe in *leg.* 30. §. 3. & 4. D. *de adquir. hered. l.* 44. §. 4. D. *de usurpat. l.* 18. §. 3. D. *de instr. vel instrum. l.* 57. *in fin.* D. *de jur. dot.* Si rationibus probabilibus lex accedit, si nempe ob rationes probabiles *præsumtio* a lege ipsa inducta

cta est, tum est *præsumtio legis*, cujus exempla sunt in *l.* 10. §. *ult.* D. *de reb. dub. l.* 24. & 25. D. *de probation. l.* 28. §. 2. D. *de liberas. legat. l.* 3. §. *ult.* D. *ne vis fiat ei, qui in possess.* Quam lex absolute induxit præsumtionem, dicimus *juris & de jure*, differtque a *præsumtione juris* simpliciter, quam lex stare vult secundum quid, donec scilicet contrarium fuerit probatum. Vid. Wurffell. *Jurispr. definit.* §. 442. *Præsumtionem* Cic. *Verrin.* 4. existimationem vocat.

Præsumptio alias actionem injustam, invasionem, alienæque rei illicitam usurpationem notat in *l.* 14. *C. Theod. de oper. publ.* ibi, *præsumtionem* ulterius prohibemus.

Præsumtor infaustus dicitur Joannes tyrannus, qui mortuo Honorio Imperatore invaserat Imperium, malisque artibus ad se traxerat in *l. ult. C. Th. de Episcop.*

Prætendere, obtendere, prætexere, velamento aliquo se defendere in *l.* 1. D. *de vacat. & excus. mun. & passim.* Mulier, quæ ætatem filii *prætendit* ad eluendam legitimam accusationem *l.* 11. §. 9. D. *ad leg. jul. de adulter.*

Præter pro citra, absque, fine in *l.* 3. *C. de silentiar. & decurion. eor. l.* 3. *C. Theod. eod. tit.*

Præterea in fine clausulæ a Modestino usurpatur *l.* 34. §. 5. D. *de legat.* 2. & *l.* 16. D. *de legation.* ac utroque quidem loco *præsertim* videtur notare.

Præterea pro præter in *l.* 17. *in fin. C. Theod. de prox. comit.*

Præterire, verbum apud auctores proprium, quod significat nomen alicujus testamento prætermittere, ut loquitur Cic. *pro Cluent. c.* 15. Vet. Glossar. Græc. cum *præteriri*, ἀτιμωρητον ἐάσθηναι. Et ita *præterire* filium pater dicitur, qui nullam ejus mentionem testamento facit, eumque nec heredem instituit, nec exheredat. Et *præteritum* filium, nepotem, postumum accipe *leg.* 31. *l. ult. D. de lib. & postum. leg.* 1. 12. & 17. D. *de injust. rupt. irrit. fact. testam. l.* 6. D. *de bonor. possess. contr. tab.* A primo item a secundo gradu *præteritus* filius *l.* 8. §. 1. & 5. D. *eod. tit.* id est, cujus nec in primi, nec in secundi heredis institutione mentio facta non est. Præteriti liberi, quod ad bonorum possessionem contra tabulas attinet, intelliguntur, qui neque heredes instituti, neque, ut oportet, exheredati sunt §. 12. *Inst. de hered. quæ ab intest.* Bene autem Justinianus, aut nec ut oportet. Etenim non quævis exheredatio filium summovet a contra tabulas bonorum possessione, sed quæ rite facta est *l.* 8. §. 2. D. *de bonor. possess. contr. tab.* In testamentis ordinandis principale jus est de liberis heredibus instituendis, vel exheredandis, ne præteritis istis rumpatur testamentum *l.* 30. D. *de liber. & postum.* Similiter in *l.* 24. D. *de adquir. vel omittend. hered.* Venter *præteritus* dicitur, si in supremis ordinandis testator ejus (qui in utero est) mentionem non habuerit, ut loquitur *l.* 36. §. 2. D. *de testam. milit.* *Præteriti* senatores dicebantur, qui senatus lectione prætermissi, neque lecti erant, ut docet Festus in verbo *præteriti* Liv. *lib.* 40. *c.* 51. Tres ejecti de senatu, retinuit quosdam Lepidus a collega præteritos.

Prætermittere, emittere. Sic *prætermittere* exceptionem *l.* 29. *pr.* D. *mandat.* stipulationem *l.* 10. D. *de præscript. verb.*

Præ-

Prætermittere in testamento aliquem est præterire, ut in *l.* 4. §. *ult.* D. *de bonor. possess. contr. tab.*

Prætermittere alias est repudiare. Sic *prætermittere* hereditatem *leg.* 59. *D. de adquir. vel omitt. hered. l.*3. *D. si quis omiss. caus. testam.* Prætermittere caussam testamenti est, si quis repudiaverit hereditatem (ut testamento delatam), eam ab intestato possidere volens *l.* 1. §. 6. *D. si quis omiss. causs. testam. Prætermittere* caussam testamentum videtur, qui quum posset jubere (adire hereditatem) noluit id tacere *l.*1. §.2. *D. eod. tit.*

PRÆTEXTATUS in *l.*3. §.6. D. *de liber. exhib.* puerum notat a XIV. anno ætatis ad XVII. quo tempore toga utebantur, cui prætextus erat limbus purpureus. Voss. *Inst. Orat. lib.* 4. *cap.* 8. *sect.* 8. Postea sumebant togam virilem. Panцirol. *var. lect. lib.* 1. *c.* 15. Eodem sensu dicitur *prætextata* in §.1. *Inst. de injur. Prætextatus* puer Paull. *lib* 5. Sent. *tit.*4. §.14. ubi Vid. Schulting. *pag.*443.

PRÆTEXTUS vulgo color quæsitus, ut exposuit Budæus in *l.* 6. §. 3. D. *de offic. præsid. l.* 29. *C. de transact.*

PRÆTOR. Initio ipsi consules *pretores* dicebantur, quod præirent populo, ut Livius *lib.* 3. *cap.*55. & Varro *lib.* 2. *de vita pop. Rom.* referente Nonio *c.* 1. *sect.* 91. scribunt. Hinc apud Liv. *lib.* 7. Lex vetusta scripta verbis, ut qui *prætor* maximus esset, idibus Septembrib. clavum pangeret, id est, qui summum imperium & potestatem haberet, veluti Consul, aut Dictator. Justinianus autem *Novell.* 25. de *pretore* Lycaon. scribit nomen *pretoris* proprium Imperii Romani fuisse, ante ipsos etiam Consules in republica usurpatum, quippe cum veteres Romani suos Imperatores *pretores* adpellarent, iisque rei militaris summam potestatem attribuerent, legibusque ab iis scriptis parerent. Quin & a Paullo *lib.*1. *sent. Tit.*15. §.2. Ædilis vocatur *prætor.* vid. Cujac. *ad hunc loc.* Postea vero hoc nomen ad eos magistratus, quibus urbana, vel inter cives, & peregrinos jurisdictio attributa fuit, translatum est. Cujus magistratus de incunabilis & incrementis non potest commodius, quam ipsiusmet Pomponii adsutis verbis referri, quæ ita habent. Quumque consules avocarentur bellis finitimis, neque esset, qui in civitate jus reddere posset, factum est, ut *prætor* quoque crearetur, qui *urbanus* adpellatus est, quod in urbe jus redderet. Post aliquot deinde annos non sufficiente eo *prætore*, quod multa turba etiam peregrinorum in civitatem veniret, creatus est, & alius *prætor*, qui *peregrinus* adpellatus est, ab eo, quod plerumque inter peregrinos jus dicebat. Capta deinde Sardinia, mox Sicilia, item Hispania, deinde Narbonensi provincia, totidem *prætores*, quot provinciæ in ditionem venerant, creati sunt, partim qui urbanis rebus, partim qui provincialibus præessent. Deinde Cornelius Sulla quæstiones publicas constituit, veluti de falso, de parricidio, de Sicariis, & *prætores* quatuor adjecit, deinde Caius Julius Cæsar duos *prætores* constituit. Divus deinde Augustus sexdecim prætores constituit. Post deinde Divus Claudius duos *prætores* adjecit, qui de fideicommisso jus dicerent, ex quibus unum D. Titus detraxit, & adjecit D. Nerva, qui inter privatos, & fiscum jus diceret. Ita decem & octo prætores in civitate jus dicunt

cunt *l.* 2. 27. & 32. D. *de orig. jur.* Pomponio itaque Tacitus dissentit, de Tiberio enim loquens *lib.*1. *Annal. cap.* 14. Candidatos, ait, *præturæ* duodecim nominavit; Numerum ab Augusto traditum, & hortante Senatu, ut augeret, jurejurando obstrinxit, se non excessurum.

Prætores ærarii legere est apud Tacit. *lib.*4. *hist. c.*9. quos Dio Cassius *lib.* 60. *p.*680. τυς στρατηγυς τυς επι της διοικησεως vocat. Cui adpellationi locus in urbe fuit, quamdiu curam ærarii *prætores* aut *prætorii* viri ex Augusti instituto sustinuerunt, quod ad Claudii usque tempora servatum Sueton. in *August. c.*36. & *in Claud. c.*24. docet.

Prætor Constantinianus vocatur in *l. ult. C. de præd. & al. reb. minor.* quem constituerat Constantinus Imperator, cujusque in eo constitit officium, ut in distractione rerum minorum decretum caussa cognita interponeret. Immo tunc quoque partes suas interponere hunc *prætorem* jusserat, si propter debita fiscalia pupillorum vel minorum res immobiles distrahendæ essent, quamvis necessaria esset hæc distractio. Heinec. *Histor. jur. civ. lib.* 1. §. 357. ubi laudat Balduin. *in Constant. M. p.*177.

Prætor fideicommissarius, qui de fideicommissis cognoscebat *l.* 4. *extr.* D. *quib. ad libert. procl.* *l.*78. §.6. D. *de legat.* 3. *leg.* 2. *C. qui pot. in pign.* qui *prætoris* nomine exaudiendus est in *l.*29. D. *de usu & usufr. leg.* *l.*83. §. *ult.* D. *de hered. inst.* Duos a Claudio Cæsare institutos esse scribit Pompon. *l.* 2. §. 27. D. *de orig. jur.* & ex iis unum a Tito Cæsare detractum esse. Suetonius autem in *Claud. c.*23. Jurisdictionem, inquit, de fideicommissis, quotannis & tantum in urbe delegari magistratibus solitam, in perpetuum, atque etiam per provincias potestatibus demandavit. Hæc autem facile est ex Fabii verbis explicare, qui *lib.*3. *cap.* 6. sic scribit: Non debes apud Prætorem petere fideicommissum, sed apud Consules: major enim prætoria cognitione summa est, quæritur an major summa sit, &c. Quo ex loco intelligitur, fideicommissorum jurisdictionem ita partitam fuisse, ut prætor usque ad certam summam cognosceret, de majore Consul jus diceret. Ulpianus perspicue id confirmat *tit.* 25. §.12. Fideicommissa, inquit, non per formulam petuntur, ut legata: Sed cognitio est Romæ quidem Consulum, aut prætoris, qui fideicommissarius vocatur, in provinciis vero præsidum provinciarum.

Prætoris fiscalis, qui, ut inter fiscum & privatos jus diceret, a Nerva est constitutus, mentio fit *l.*2. §.32. D. *de orig. jur.*

Erat & alius, qui de *liberalibus caussis* cognoscebat *prætor*. Justinian. *Novell.* 13. *cap.* 1. Και ωσπερ ετεροι πραιτωρες εισι εν τη συγκλητω βυλη, οι των ελευθεριων και των επιτροπων και των τοιυτων προκαθημενοι, Id est. Et quemadmodum in Senatu alii, *prætores* sunt, qui libertatibus, alii qui tutoribus, & similibus præsunt. Talem intelligit Ulpian. *l.*3. §.1. & *l.*5. D. *de liberal. causs.*

Prætor peregrinus, cujus mentio est in *l.* 10. §. 4. D. *de dol. mal.* quique, ut Pomponius scribit in *l.* 2. §. 27. D. *de orig. jur.* creatus est propter magnam peregrinorum turbam, ut inter eos jus diceret, cum Urbanus prætor satisfacere utrisque non posset. Eum autem reperimus in Liv. *lib.* 19. *anno V. C.* 510. primum creatum fuisse, & *peregrinum* dictum, quod inter cives &

& peregrinos jus diceret. Itaque videmus apud Livium semper urbanam jurisdictionem ei, quæ inter cives & peregrinos est, opponi ut *lib.*22. Romæ juris dicendi, ait, urbana sors Pomponio, inter cives Romanos, & peregrinos P. Furio Philo evenit. Et *lib.*13. *Prætores* deinde provincias sortiti. L. Apustius Fullo urbanam jurisdictionem, M. Acilius Glabrio inter cives & peregrinos. Et *lib* 40. Jurisdictio urbana M. Orgulnio Gallo, inter peregrinos sortiti sunt. Et *lib.*41. *Prætores* L. Papyrius Masso urbanam, M. Abutius inter peregrinos sortiti sunt. Et *lib.* 42. Prætores deinde provincias sortiti sunt, A. Atilius Serranus urbanam, C. Clunius Saxula inter cives & peregrinos. Honoratiorem autem urbanam peregrina fuisse, Appianus & Dio non obscure significant. Ille *lib.* 2. *de bell. civil.* scribit, Brutum & Cassium *prætores* designatos inter se contendisse, uter juris inter cives dicundi provinciam obtineret. Hinc autem *lib.* 42. ubi narrat *prætorem* Cæcilium indigne tulisse, quod Cæsar eam provinciam collegæ Trebonio dedisset. Omnibus autem præturis præstantiorem & gratiosiorem fuisse Cicer. *in orat. pro Murena* perspicue demonstrat. Sed quæri solet, quid inter urbanam & peregrinam præturam interfuerit. Hotomannus tres fere differentias tradit. Prima hæc est, quod, ut modo diximus, soli cives Romani agere apud *urbanum* poterant, peregrini non poterant. Altera, quod apud illum lege agebatur, apud hunc autem nequaquam. Itaque (ut est in *orat. pro Flacco*) cum Græcus homo Heraclides a C. Plotio senatore mancipia quædam petiisset, & fore videret, ut judex sumtus sententiam secundum reum diceret, & ab eo judice abiit, & quod judicium lego non erat, caussam totam reliquit Quod cum ita sit, sequitur cives Romanos, neque alienos adoptare, neque suos servos manumittere, neque in jure cedere, neque bonorum possessionem, tutoremve civi Romano impuberi postulare apud eum potuisse, denique, ut rem uno verbo complectar, legis actionem eum prætorem non habuisse. Falsum est autem (ut *ibid.* observat) quod quidam scribunt, eum de pecuniis repetundis quæsisse, nam Asconii locus in orat. Ciceronis contra competitores, quo solo argumento nituntur, longe alio pertinet. Scribit enim Antonium cum magistratum adhuc nullum obtinuisset, sed equitum turmas de Syllano exercitu nactus esset, Græcos spoliasse, ideoque ad Marcum Lucullum Prætorem, qui jus inter peregrinos dicebat, a Græcis in jus eductum esse, non igitur repetundarum judicium illud erat, sed injuriarum potius, quæ cum atrociores essent, dignæ visæ sunt, de quibus prætor ipse inter civem, & peregrinos Græcos homines cognosceret. Tertiam differentiam hanc ponit, quod *Prætor urbanus* edictum in albo proponebat, *peregrinus* ex edicto illius jus dicebat, non ex suo. Sed ex indice librorum Labeonis contrarium adparet, in quorum numero ejus ad edictum *prætoris urbani*, nec non *prætoris peregrini* libri recensentur.

Prætor tutelaris, de cujus officio librum singularem scripsit Ulpianus, qui laudatur a Modestino in *l. 6. §. 13. D. de excus.* & ex quo sumtæ sunt *l. 3. 5. & 9. D. eod. tit.* ut docet inscriptio. Hunc a Marco Antonino Philosopho primum institutum Jul. Capitol. *in ejus vita c.* 10. scri-

scribit. Is tutelaribus cognitionibus præsidet, ut loquitur *l.* 1. *C. de tutor. & curat. illustr. l.* 3. *C. Th. eod. tit.*

Prætor urbanus *l.* 1. D. *de reb. eor. qui sub tutel.* quo differat a *peregrino* modo est dictum.

PRÆTORIANUM dicitur, quod ad prætorum spectat, vel a prætore est. Ut *prætorianus* tutor apud Ulpian. *Tit.* 11. *regul.* §. 24. id est, prætorius, ut est in §. *ult. Inst. de auctor. tut.*

Alias *prætoranum* adpellatur, quod ad præfectum prætorio pertinet, ut *prætoriana* scrinia in *l.* 13. *pr. C. Th. de indulgent. debit.*

Prætoriani milites quidam adpellantur non a præfecto prætorio, nam ab hoc diversus erat præfectus prætorianorum, qui postea Comes Aulicorum, Cura palatii, & tandem sub Justiniano Curopalates vocatus est *Evagr. hist. eccles. l.* 1. Add. Car. Du-Fresne *Gloss. Latin.*

PRÆTORIUM pro auditorio judicum usurpatur. Quin etiam ædes publicas magistratuum judicumve caussis exstructas significat *l.* 14. *C. de offic. rect. provinc.* Justinian. *Novella* 24. *procem. Prætores* tam eos, qui in urbe jus dicebant, quam eos, qui exercitui præerant, unde etiam judiciarias domus, *prætoria* vocari, constituerunt. Vopisc. *in Aurel. c.*45. Forum nominis sui in Hostiensi ad mare fundare cœpit, in quo postea *prætorium* publicum constitutum est. Sic *prætorium præsidis* Tertull. *ad Scapul. c.* 3. dixit B. Ambros. *Serm.* 17. Ingrediuntur *prætoria*, aures judicum, & publicas inquietant. Paullin. *in vita B. Ambrosii*: Quum ad *prætorium* Macedonii, tunc magistri officiorum, pro quodam intercedendo perrexisset. Et ita hoc verbum accipe *apud eumd.* quum ait. Infans in area *prætorii* in cœna positus. *Prætorium* etiam præfecturæ Galliarum signat D. Gregor. *lib.* 8. *epist.* 3. Perlatum ad nos est, Basilicum Episcopum velut unum de ultimis in caussis occupari, & *prætoria* inutiliter observare. Et ita intellige *prætorium* in *l.* 3. *C. Th. de offic. omn. judic. l.* 3. *C. de metat. l.* 31. §. 1. *D. de episc. & cler.* Atque hoc vocabulum e Latio in Græciam quoque migravit, ut est in D. Matth. *Evang. c.* 37. *v.* 27. D. Marc. *c.* 15. *v.* 16. D. Joan. *c.* 19. *v.* 9. D. Paull. *ad Philipp. c.* 1. *v.* 13. Hoc autem *prætorium* Joan. Chrysostom. *in præf. Homiliar. in Epist. Paul. ad Philipp. Tom.* 6. *oper. p.* 2. τα βασιλεια τε Νερωνος, palatium Neronis interpretatur. Sane Constantinopoli vinctos in *prætorio* adservatos, indeque ad supplicium raptos ostendit Zonaras *Tom.* 3. *Annal. p.* 65. πλειςυς δε τω επαρχω παρεδωκεν, ινα κολαση αυτυς οι εν τω πραιτωριω καθειρχθησαν. Plurimos præfecto ad supplicium in *prætorio* custodiendos tradidit. Idem *p.* 90. Και συρομενος εκ της τε πραιτωριου ειρκτης αχρι τε Πελαγιε, επει μετα των κατακριτων ερριφη. Et e pretorii carcere protractus usque ad pelagium, illic cum condemnatis est projectus. Idem *p.* 93. εις το πραιτωριον ενακεθετο, οπε τινες αυτων και την ψυχην τω κυριω παρεθεντο. In *prætorium* inclusit, ubi eorum quidam animas suas in manus Domini deposuerunt. Idem in Irene *p.* 95. Και τυς παιδας μαςιξασα εκεινε, και των τριχων αφελομενη, εν τω πραιτωριω καθειρξε. Et liberos flagris cæsos, & rasos in carcerem prætorii conjecit.

Prætorium etiam adpellarunt veteres partem villæ lautius, & splendidius ædificatam, & patris familias habitationi inservientem

l.

l. 2. *D. de servit. præd. rustic. l.*12. *D. de usu & habit. l.* 34. §.3. *D. de legat.* 2. *l.* 91. §. 1. *D. de legat.*3. *l.*13. §. *ult. D. de injur. l.*198. *D. de verb. signif.* & apud Sueton. *in Calig. c.* 37. Pallad. *lib.*1. *c.* 8. Tertullian. *de idolatr. c.*8. Statium *lib.*1. *Silv.* 3. *v.*25. Symmach. *lib.* 1. *epist.* 4. *lib.*17. *epist.*9. *& lib.*6. *epist.* 67.

PRÆTORIUS, *a*, *um. Prætorius* vir in *l.*19. *D. ad SC. Vellei.* & *prætorii* apud Sueton. *in August. c.*36. qui nempe prætura functi sunt, ut idem Suet. *in Claud. c.*24. loquitur.

Prætorium etiam dicitur, quidquid a prætore est. Sic *prætoria* actio *l. ult. Cod. quod cum eo, qui in alien. pot.* Eo nomine veniunt actiones, quæ & honorariæ, quas prætor ex sua jurisdictione comparatas habet, ut loquitur Justinianus §. 3. *Inst. de action.* Sive quæ ex propria *prætoris* jurisdictione pendent, ut *pr. Inst. de perpet. & temp. act.* Sic etiam *prætoria* cautio *leg.* 32. §. 1. *D. ad leg. Falcid.* jurisdictio *l.* 1. §. 9. *D. de oper. nov. nunc.* & *prætoriæ* stipulationes, quæ a mero prætoris officio proficiscuntur, veluti damni infecti. Has autem sic audiri oportet, ut in his etiam contineantur Ædilitiæ, nam & hæ ab jurisdictione veniunt *l.*5. *D. de verb. oblig. tot. tit. D. de prætor. stipul. Praetoriæ* stipulationes legem accipiunt de mente prætoris, qui eas proposuit *l.* 52. *D. de verb. oblig.* & inter actionum obtinere dicuntur in *l.* 37. *D. de oblig. & action. l.*10. §. *ult. D. de compensat. Prætorium* jus, quod prætores introduxerunt, adjuvandi, vel supplendi, vel corrigendi juris civilis gratia, propter utilitatem publicam, quod & honorarium dicitur, ad honorem prætorum sic adpellatum *l.* 7. *D. de just. & jur.* Et ita *prætorium* jus intellige in *l.* 114. *D. de testib. l.* 3. *D. de legit. hered. l.* 18. *D. si quis omiss. causs. testam. l.*27. *D. de reg. jur. l.*7. *C. qui admitti ad bonor. possess. prætorium* pignus, de quo supra, art. *pignus.*

PRÆTURA honor, & officium prætoris in *l.*3. *D. de offic. prætor. l.* 2. *in fin. D. de judic.*

Prætura gradus varii fuerunt, ut Flavialis & Constantiniana, quarum mentio est in *l.*13. *C. Th. de prætor. & quæst.* & in *l.* 5. *eod. tit.* ubi & *Triumphalis* memoratur. Tres illæ sub Constantio Constantinopoli fuere, & quidem hoc ordine, ut prima fuerit *Flavialis*, secunda *Constantiniana*, tertia *Triumphalis.* Verum sub ipsomet Constantio quinque factæ *d. l.*13. *eod. tit.* & ordo earum inversus: Nempe *Constantiniana* prior facta: *Flavialis* vero tertia, ut diserte ipsemet Constantius *ead. l.*13. Tandem quod docet *l.* 25. *eod. tit.* sub Theodosio M. octo fuere, qui quatuor prætoribus seu *præturis* totidem addidit, hoc ordine constituto, Constantiniana, Constantiana, Theodosiana, Arcadiana, Triumphalis, Augustalis Romana, Laureata, e quibus Theodosianam & Arcadianam Senatus ipsemet primis prætoribus addidit: Theodosius Augustalem & Laurentam injunxit, seu sociavit, Constantiniana a Constantino M. D. Constantii nomine Constantiana dicta est, quæ Principum ipsorum exemplo Constantinianæ adhæsit. Flavialis sic dicta, quod in honorem generis Flavii, & quidem Constantii Chlori, e quo Constantinus M. Vid. Jac. Gothofr. in *Comment. ad d. l.*5. *&* 25. *C. Th. de præt. & quæst.*

PRÆVALENTIA pro conditione plus valendi in *leg.* 23. §.

§. 4. *D. de rei vind.* Vid. Ducker. *de Latin. vet. Ictor. p.* 335.

PRÆVALERE, id est, præponderare, vincereque dicuntur auctoritates *l. 69. D. de evict.* caussa *l. 98. §. 6. D. de solut.* rei judicatæ clausula *l. ult. D. judic. solv.* culpæ nomine teneri aliquem *§. ult. Inst. de societ.* donatio *l. 22. D. de don. int. vir. & ux.* favor libertatis *l. 14. D. de legat 2.* legatum *l. 14. D. eod. tit.* libertas *l. ult. §. 1. D. de vulg. & pupill. substit.* quod principale est *l. 18. §. ult. D. de injur.* sententia *§. 2. Inst. de emt. vend.* sexus *l. 10. D. de stat. hom.*

PRÆVARICARI, inquit Marcianus, est vera crimina abscondere, & falsas excusationes recipere *l. 1. D. ad SC. Turpill.* vel ut loquuntur Critici, est *νοσφίζεσθαι τινα*, id est, parcere & alludere alicui. Item *prævaricat*, divaricat, varicat, *ὑπερβαίνει*, *διασκελίζει*. Hinc prævaricari reo, Græcis *καθυφίεσθαι τῷ ὑπευθύνῳ*, id est, submittere se reo. Vet. Glossar. *prævaricari*, *ἀληθῆ ἐγκλήματα ἀποκρύπτειν*. Qui *prævaricatur* ex utraque parte constitit, quin immo ex altera *l. 1. D. de prævar. l. 4. §. ult. D. de his, qui notant. infam.* Pl. *lib. 3. epist. 9.* Reum postulavit tamquam in caussa uxor hæc Classici *prævaricaretur.* Nec accusator modo, sed & advocatus, licet minus proprie, *prævaricari* dicitur, cum prodit caussam in *l. 1. D. de prævaric. l. 1. C. de advoc. divers. judic.* Hinc

PRÆVARICATIO, crimen ejus, qui prævaricatur *rubr. D. de prævaric. l 3. §. & 6. D eod. tit. l. 11. C. de accus. l. 1. C. de sent. advers. fisc. l. 3 §. 13. D. de homin. liber. l. 43. §. 11. D. de rit. nupt. l. 10. D. de divers. tempor. præscr. l. 1. D. de jur. fisc.* Cic. *partition. c. 36.* Ut si in reo absoluto rursusque revocato *prævaricationem* accusator esse definiat, omnem judicii corruptelam ab reo. Defensor autem non omnem, sed tantummodo accusatoris corruptelam ab reo. *Et postea*, ex nomine ipso vim hujus verbi deprehendi ait, quod significat his verbis, quum in contrariis caussis quasi varie positus esse videatur. Quinctil. *lib. 7. c. 2.* Ut absolvatur reus, aut innocentia ipsius fit, aut interveniente aliqua potestate, aut vi, aut corrupto judicio, aut difficultate probationis, aut *prævaricatione*. Plinius tamen *lib. 1. epist. 20.* verbi hujus potestatem latius porrigens, nimiam caussidicorum brevitatem in *prævaricationis* judicium vocat. *Prævaricationem* certe in advocato adpellat, transire dicenda, & cursim, ac breviter attingere, quæ sunt inculcanda, infigenda, repetenda.

Prævaricatio etiam significat apostasiam, *παράβασιν* in *l. 3. C. Th. de apostat.* Sed & de inconstantia heredis modo probantis, modo improbantis defuncti judicium eadem vox dicitur in fine *d. l. 3.* ubi vid. Gothofr. *in not.*

PRÆVARICATOR est, qui colludit cum reo, & translatitio munere accusandi defungitur, eo quod proprias quidem probationes dissimularet, falsas vero rei accusationes admitteret *l. 1. pr. D. ad SC. Turpill. Prævaricator* est quasi *varicator*, qui diversam partem adjuvat prodita caussa sua *l. 4. §. ult. D. de his, qui not. infam.* Is autem proprie *prævaricator* dicitur, qui publico judicio accusaverit. Ceterum advocatus non proprie *prævaricator* dicitur *leg. 1. D. de prævaric.* Prævaricatores adpellamus eos, qui caussam adversariis suis donant, & ex parte actoris in partem

tem rei concedunt: a varicando enim prævaricatores dicti sunt *l.* 212. *D. de verb. signif.* Vetus Gloffar. Græcum: *prævaricator* συκοφαντης ο προδιδους την ιδιαν δικην, και τω αντιδικω βοηθων. Et rursus: *prævaricator* εςι ο συμπαιζων μετα ενχομενυ και μεταφορικως λειτεργημα τυ κατηγορησαι πληρων, διοτι τας μεν οικειας αποδειξεις προσποιειται, τας δε ψευδεις τυ επαγομενυ απολογιας προσιεται. Et Ulpianus quidem nomen hoc a *varicando*, Labeo vero a *varia certatione* tractum putabat *l.* 1. *D. de prævar.* & *l.* 4. §. *ult. D. de his, qui not. infam.* Ulpiani opinioni fuffragatur Plinii auctoris, qui *lib.* 18. *cap.* 19. ita fcribit: Arator nifi incurvus, prævaricator. Inde translatum hoc crimen in forum. Vid. Cujac. *lib.* 9. *obf. c. ult.* & Menag. *Amœnit. jur. civ. cap.* 39. *prævaricator* cauffæ publicæ apud Cic. *lib.* 8. *ad diverf. epift.* 11. Plin. *lib.* 3. *epift.* 9. Eft lege cautum, ut reus ante peragatur, tunc de *prævaricatore* quæratur, videlicet, qui aptius ex accufatione ipfa accufatoris fides accufatur. Ambrof. *lib.* 4. *Exhemer. c.* 3. Naturalis juris *prævaricator.*

PRÆVENIRE interdum eft occupare, & ita *prævenire* dicitur, qui prior agit in *l.*2. §. 8. *l.*4. *pr.* & §. *ult. l.* 15. *pr. D. ad leg. jul. de adult.* & *paffim.*

PRAGMATICARII in *l.* 17. *pr. C. de diverf. refcript.* in facris principis fcriniis occupati, quorum ingeniis pragmaticæ adnotationes, fanctiones, acta cognitionum, arcana committebantur. Guther. *de Offic. Dom. Aug. lib.* 3. *c.* 7. *p.* 570.

PRAGMATICÆ fanctiones dicuntur, juffiones Imperatorum vocantur, ut in *l.*10. *C. de SS. Ecclef. l.* 33. *C. de epifc. & cler. l. ult. C. de diverf. refcript. l. ult. in fin. C. de bon. petit, l. un. C ut nemin. lic. in emt. fpecier.* Conftit. *Hæc quæ neceffario de nov. Cod. fac.* §.4. *Conftit. fummæ reip. de Juftin. Cod. confirm.* item *pragmaticæ* & facræ adnotationes *l.* 12. *C. de vectig. & commiff.* Vetus Gloffar. *Pragmatica* eft illa conftitutio, quam conftituit Imperator habito prius tractatu cum principibus. Vocantur & *pragmatica* abfolute, ut in *l.*36. *C. Th. de annon. & trib. l.* 52. *C. Th. de heret. l.* 3. *C. Th. de decur. & filentiar.* in qua poftrema tamen Juftinianeus codex pro *generalitate pragmatici* habet *generalitate pragmatica. Pragmaticæ* autem fanctiones Principum refcripta dicuntur, non de privatorum negotiis, fed corporum, ordinum, & collegiorum cauffis de confilii fententia emiffa, inde, ut vult Hottomannus, deducto verbo, quod pragmaticis, & peritis viris in confilium adhibitis interponuntur. Zeno in *l. ult. C. de diverf. refcr. Pragmaticas* præterea fanctiones, ait non ad fingulorum preces fuper privatis negotiis proferri, fed fi quando corpus, aut fchola vel officium, vel curia, vel civitas, vel provincia, vel quædam univerfitas hominum ob cauffam publicam fuderit preces, manere decernimus. *Pragmatica* fanctio & annotatio tanquam diverfæ memorantur in *l.*10. *C. de SS. Ecclef. & d. l. ult. de diverf. refcr.* Illa dicitur, cum Imperator re cum confilio cognita & agnita quidpiam decernit, hæc cum ad oblatas preces nomen fuum fimpliciter adnotat, atque adfcribit. Juftinianus in *l. ult. C. de prox. facr. fcrin.* Certæ funt difpofitiones noftri numinis, ait, quarum prima quidem ad fupplicationem Adjutorum emiffa eft, altera vero per facram pragmaticam facta eft.

Pragmatici in *l.9. §.4. D. de pœn.* erant tabelliones, qui libellos concipiebant, & testationes consignabant Græcis ἀντιγραφεῖς συμβολαιογράφεις. *Antecessorum* etiam nominibus esse pragmaticos comprehensos, ex glossis juris probat Bynkershoeck *lib.6. obs. c.3.* ubi & Salmasio *observat. ad jus Attic. & Rom. c.29. p.8. 9. l 9. §.4. & 5. D. de pœn.* alia, quam vulgo legitur, ratione dispungenti, consentit, *Hein.* A Græcis vero *pragmaticos* vocatos juris interpretes, qui mercedula adducti, Ministros se in judiciis oratoribus præbebant, & quasi tela agentibus subministrabant. Cicero *lib. 1. de orat. c. 59.* & Quinctilian. *lib. 3. c. 8.* & *lib. 5. c. 2. pragmaticum*, ait, caussarum actorem adpellatum.

PRATUM est, in quo ad fructum percipiendum falce dumtaxat opus est, ex eo dictum, quod paratum sit ad fructum capiendum *l 31. D. de verb. signif.* Quam vocis etymologiam amplectebantur Varro, Columella, Plinius, Isidorus. Sed a Dorico πρατία cum Scaligero derivare mavult Menag. *Amœn. jur. civ. c.39.*

PRECARIA genus est contractus ad *precarii* similitudinem institutum, quem contractum adpellat *l 23. D. de regul. jur.* Est autem conventio de re alterius utenda fruenda, ea lege, ut certis temporibus renovetur. Magna autem inter *precarium*, & *precariam* differentia est. Nam *precarium* sine precibus non constat *l.1. & 2. in fin. D. de precar.* & apud Paull. *lib. Sent.5. tit.6. §. heres.* Precaria interdum sola concedentis sponte & voluntate contrahitur. Illud tam mobilium quam immobilium rerum est *l. 4. D. eod. precaria* prædiorum interdum etiam pecuniæ. Illud ex mera concedentis voluntate pendet, neque certi temporis obligationem recipit *l.1. & 12. D. eod.* hæc certum plerumque ad tempus datur, veluti ad vitæ tempus, neque prius removeri potest. Illud mere gratuitum est *l. 1. D. eod.* hæc plerumque mercedem recipit. Illud renovandum non est, hoc certis temporibus renovatur, veluti quinto quoque anno, ut in concilio apud Beluacenses, de quo in *c.1. extra de prec.* & in *legib. Franc. l.4. tit.39. De precariis*, ut ibi modo sunt, renoventur. Quemadmodum autem *precarium* interdum conventio est de re, quam quis oppignoravit, precario recipienda, & ad tempus utenda *l. 6. in fin. l. 10. D. de precar.* & apud Isidor. Etymol. *l. 5. c. 15. precarium* est, inquit, dum prece creditor rogatus permittit debitorem in possessione fundi sibi obligati demorari, & ex eo fructus capere. Sic *precaria* interdum dicebatur de re, quam donator ipse ab eo, cui eam dederat, fruendam recipiebat, ut in Capitul. Caroli, & in *Langobard. lib.2. tit.18. de ult. volunt. l. 4.* Noscat sibi interdictum esse de eadem re facere duas traditiones, sed postquam unam de rebus suis traditionem, (in capitular. legitur *ordinationem*) fecerit, aliam de ipsis rebus faciendi nullam habeat potestatem, ita tamen si usum fructum voluerit habere, per *precariam* res traditas usque in tempus definitum possidendi sit concessa facultas. Patet igitur eum, qui rei alienatæ usumfructum retinet, ut in *l.28. C. de donat.* titulum hunc usurpasse, ut per *precarium* eam rem possideret. Et hoc nimirum est quod scribit Rhenan. *Rer. Germ. lib.2.* Quidam, inquit, in illo recenti Christianismo res suas Ecclesiæ donabant, & rursum agros, aut

aut domum in beneficii modum recipiebant, ad vitæ suæ tempus non citra tamen pensitationem, nec filius post mortem patris, aut heres vindicare sic donata poterat. Item in *Legib. Aleman. tit.* 2. Si quis liber res suas ad Ecclesiam dederit, & per chartarum firmitatem fecerit, & post hæc a pastore Ecclesiæ per beneficium susceperit ad victualem necessitatem conquirendam diebus vitæ suæ, & quæ despondit, persolvat ad Ecclesiam, censum de illa terra post illius discessum nullus de heredibus contradicat. Alterum precariæ exemplum exstat apud Naucler. *Generat.* 25. ex Concilio Carolomanni: Statuimus, ut sub precario sensu aliquam partem Ecclesiastic.e pecuniæ in adjutorium exercitus nostri aliquanto tempore retineamus, ea conditione, ut annis singulis de una quaque cassata solidus, id est, duodecim denarii ad Ecclesiam reddantur, eo modo, ut si moriatur, ille cui pecunia accommodata fuit, Ecclesia cum propria pecunia revestita sit, & iterum, si Princeps jubeat, precarium renovetur.

PRECARIO, precative. Sic *precario* quid accipere, dare *l.* 3. §. 5. *D. de adquir. possess.* concedere *l.* 4. §. *ult. l.* 18. §. 3. *D. de precar. l.* 1. §. 11. *D. de itin. actuq. priv.* habere *l.* 4. §. 1. *D. de precar.* habere autem *precario* videtur, qui possessionem vel corporis, vel juris adeptus est, ex hac solummodo caussa, quod preces adhibuit, & impetravit, ut sibi possidere, aut uti liceat *l.* 2. §. *ult. D. de precar.* Qui vi, aut clam, aut *precario* ab adversario possidet. Paull. *lib.* 5. *Senent. tit.* 6. §. 1. Eodemque modo in interdictis *precario* possidendi, utendi, ducendique verba intelligenda sunt *l.* 1. *D. usi possid. l.* 1. *D. de superficieb. l.* 1. *D. de itiner. actuq. priv. l.* 1. *D. de aqu. quotid. & æstiv. l.* 1. *D. de rivis l.* 1. *D. de cloac.* Quo adludere videtur illud Terentianum Eunuch. *Act.* 2. *sc.* 3. *v.* 26. Hunc tu mihi, vel vi, vel clam, vel *precario* fac tradas. Tertullian. *lib* 5. *advers. Marcion. c.* 12. Nisi si etiam paradiso creatoris *precario* usus est, sicut & mundo. Idem *advers. Hermogen. c.* 9. De alieno ergo usus, aut *precario* usus est, qua egens ejus aut & injuria, qua prævalens ejus. His enim tribus modis aliena sumuntur, jure, beneficio, impetu, id est, dominio, *precario*, vi. *Precario* possidere in *l.* 2. *C. de præscr.* 30. *vel* 40. *annor.* est non animo dominii, aut sibi, sed alteri possidere. Quo etiam modo conductores rei locatæ possessionem *precario* detinere dicuntur *l.* 34. *C. locat. Precario* rogare fundum *l.* 36. *D. de adquir. possess.* Ceterum qui *precario* quid indulgebant, id publice proscribebant, adjecto simul modo, ne alter vel abuteretur, vel precarium in servitutem mutaret. Huc pertinet elegans inscriptio apud Reines. *Class. II. Inscr.* 48. precario aqua recipitur Te Gul. LXXXX. quam de aquæductu perperam accepisse Reinesius videtur, quum ad stillicidium precario receptum manifesto pertineat. *Hein.*

De *precario interdictum*, quod restitutorium est, ut *l.* 2. §. 1. *D. de precar.* datur ei, qui precario dedit roganti usum, vel possessionem rei etiam alienæ *l.* 8. *D. eod. tit.* vel creditori, qui rem quam pignori accepit, precario concessit *l* 6. §. 4. *D. eod. tit.* Precarium autem videtur rogare & habere, si rogavit pro se, & habet pro suo, vel rogaverit procurator suus, negotiorum gestor, &

& ipse ratum habet, ut D. *l. C.* §. 1. dum tamen accipiat in personam suam contractum, aliter non *l.* 1. §. 21. *de adquir. vel amitt. possess.*

PRECARIUM est, quod precibus petenti utendum conceditur tamdiu, quamdiu is, qui concedit, patitur *l.* 1. *D. de precar.* *Precaris* rogatio *l.* 4. *D. eod. tit.* *l.* 11. §. 12. *D. quod vi aut cl.*

Precarium apud Feudistas simili notione dicitur. Vid. in *vocab. jur. feud.*

PRECARIUS, *a, um*. *Precaria* possessio *l.* 5. §. 4. *D. commun. divid. l.* 13. §. 21. *D. de act. emt.* Paull. *lib.* 5. *sent. tit.* 5. §. 17. *l.* 3. *C. de pact. inter. emtor.* *Precaria* verba adpellantur, quæ non directa, nec imperativa, sed inflexa, & rogative concepta *l.* 2. & 4. *C. de codicill. leg.* 14. *C. de fideicommiss. l.* 43. §. 3. *D. de vulgar. & pup. subst. l.* 24. *C. famil. ercisc. l.* 10. *C. de collat. l. ult. C. de fals. causs. l.* 15. *C. de testam. l.* 11. & 13. *C. de fideicomm. libert.* Qualia sunt rogo, peto, mando, deprecor, volo, cupio, desidero, injungo, opto, fideicommitto, exigo, scio te restituturum, credo & spero te daturum. Paull. *lib.* 4. *sent. tit.* 1. §. 6. *l.* 2. *C. de legat. l.* 118. *D. de legat.* 1. *l.* 35. *D. de aur. arg. legat.* Nam qui ita loquitur, nihil pro imperio facit, jubet, præcipit, sed preces adhibet, & obtestatione magis, quam jussione utitur. Hæc verba fideicommissi dicuntur *l.* 69. §. *ult. D. de legat.* 2. *l.* 11. §. 1. *D. de legat.* 3. Fideicommissa enim precativo modo relinquuntur, ut Ulpian. *tit.* 24. *regul.* §. 1. id est, ut Isidor. *lib.* 5. *c.* 24. tradit, non directis verbis, sed precativis. Sic *precariam* substitutionem fideicommissariam accipimus in *l.* 16. *C. de pact.* & *precariam* voluntatem in *l.* 66. *D. de legat.* 2. *Precarius* usus *l.* 4. *C. de iis, qui a non domin.*

Precarium interdictum, de quo supra art. *precario.*

PRECATIO pro precibus principi oblatis in *l.* 2. *C. de fund. & saltib. rei domin. l.* 36. *Cod. Th. de decur.*

PRECATIVO modo fideicommissa relicta. Ulpian. *tit.* 24. §. 1.

PRECES in libris juris desideria libellis, quæ Imperatori porriguntur, comprehensæ, seu desideria in libellum principi oblatum collata significant *tit. C. de precib. Imperat. offer. l.* 9. *C. si cert. pet.* & alibi passim.

PREMERE oleum, uvas *l.* 19. *D. locat. l.* 14. *in fin. D. de alim. vel cib. legat.*

Premere aliquando plantare, terræ mandare, & defigere significat. Si vicini arborem ita terræ presserim, ut in meum fundum radices ageret *leg.* 7. §. *ult. D. de adquir. rer. dom.* Prorsus aliter Justinianus in §. 32. *Inst. de rer. divis.* Si vicini arbor ita terram Titii *presserit*, ut in ejus fundum radices egerit. Sed non intellexisse Tribonianum verba Caii in *d. l.* 7. §. *ult.* unde sumtus §. 32. *Inst. de rer. divis.* censet Menag. *Amœn. jur. civ. c.* 9. Eadem loquendi figura est in illo Virgil. *lib.* 2. *Georg. v.* 346. Quæcumque premes virgulta per agros.

Premere metaphorice pro gravare, onerare, opprimere in *l.* 2. *D. de oper. libert. l.* 19. *C. de his, qui accusar. non poss.*

PRESBYTER Græce, Latine senior interpretatur, non modo pro ætate, vel decrepita senectute, sed etiam propter honorem & dignitatem, quam acceperunt, *presbyteri* nominantur, unde & apud veteres, iidem Episcopi & pres-

presbyteri fuerunt, quia illud nomen dignitatis est, & non ætatis. Ideo autem & presbyteri Sacerdotes vocantur, quia sacrum dant, sicut Episcopi, qui licet sint Sacerdotes, tamen Pontificatus apicem non habent, quia nec Chrismate frontem signant, nec paracletum Spiritum dant, quod solis deberi Episcopis, lectio Apostolicorum Actuum demonstrat. Ita Isidorus *lib. 7. etymol. c. 12.* cujus verba referuntur *Dist. 21. c. cleros 1. §. 11. Presbyterorum* vocabulum proximum esse Episcoporum nomini aiunt Impp. in *l. 5. C. Theod. de heret.* Presbyter citra injuriam quæstionis testimonium dicat *l. 8. C. de Episcop. l. 10. C. Theod. de fid. test.* Presbyterorum gradus *l. 48. pr. C. Theod. de decurion.* fastigium *l. 121. C. Th. de decurion.*

Pressura luminis *l. 17. §. 2. D. de servit. præd. urban.*

Pretium proprie est, quod pro re emta datur, & in veteri Glossario definitur τιμημα επι τοις ωνιοις καταβαλλομενον. Sunt autem pretii hæc adjuncta, æquum, certum, justum, suum, verum, & contra, immensum, immodicum, iniquum. Aliud est pretium aliud merx *l. 1. D. de contrah. emt. l. 2. D. de rer. permut.* Nulla emtio sine pretio esse potest, sed certum esse debet pretium *§. 1. Inst. de emt. vend. pretium* in numerata pecunia consistere debet *§. 1. Inst. eod. tit.* liberatur tamen emtor pretii caussa non numerata pecunia, sed pro ea pecoribus in solutum consentienti datis *l. 9. C. de rescind. vend.*

Pretia non ex momentis temporum, nec ex ea, quæ raro accidat, caritate constituantur *l. 63. §. 2. D. ad Leg. Falcid.* Emtio & venditio ita contrahitur, si de pretio convenerit *leg. 1. pr. D. locat. conduct. pr. Inst. de emt. vend. Pretium* formale, de quo supra art. *formale.* Qui pretio fruitur, non minus habere intelligitur, quam qui principali re utitur fruitur *leg. 39. D. de usufr.* Longe aliud est rei *pretium*, aliud possessionis *l. 3. in fin. D. uti possid. Pretia* rerum non ex adfectu, nec utilitate singulorum, sed communiter finguntur *l. 63. pr. D. ad Leg. Falcid. l. 33. pr. D. ad leg. Aquil.*

Pretium incertum. Vid. voc. *incertum.*

Pretium facere dicitur, qui rei, quam venalem habet, pretium statuit, definit, ut in *l. 19. §. 1. D. commun. divid.* Plaut. *Perf. Act. 4. 1.* Judica, fac pretium. Martial. *lib. 1. epigr. 86.* Qui fecerit pretium, nisi qui sua perdere vellet omnia. In alia tamen omnia discedit Forner. *lib. 1. selection. c. 14.* qui *pretium* facere interpretatur licitari, & emere.

Pretium justum *l. 66. D. de legat. 2. l. 31. §. ult. D. de fideic. libert. l. 12. D. de religios. l. 6. C. solut. matrim. & passim.*

Pretium etiam est merces, quæ pro conductione, operisve præstatur ut in *l. 28. §. 1. D. locat. l. 32. §. 2. D. pro soc.* Hinc & *manupretium*, id est, manus seu artis & operis facti merces. Varro *lib. 4. de ling. lat.* Pretium, inquit, quod æstimationis emtionisve caussa constituitur, dictum a *peritis*, quod ii solum possunt facere recte id. Si quid datum pro opera, aut opere *merces* a *merendo*, quod manu factum erat, & datum pro re *manupretium*, a manibus & pretio. *Pretium* tamen depositionis a mercede separat Ulpianus in *l. 2. §. 24. D. de vi bonor. rapt.*

Pretium pro præmio in *l. 5. §. ult. D. de injur.* accipitur. Ut & apud Livium *lib. 22.* his verbis: Haud satis dignum tanti laboris

periculique *pretium* erat. In eamdem sententiam verbum hoc idem auctor usurpat *lib.* 21. & *lib.* 29. Vopisc. *in Aurelian. c.* 6. & Tacit. *lib.* 11. *Annal. c.* 7. in vulgato illo: Sublato studiorum pretiis, etiam studia peritura. Sic & Plaut. *Menæchm. Act.* 5. *scen.* 6. *v.* 9. Verbera, compedes, molæ, magna lassitudo, fames, frigusque durum: Hæc pretia sunt ignaviæ.

PRIDEM, particula, quæ cum similibus de longiore tempore, decem & viginti dierum, aut mensis, mensiumve, & nonnumquam annorum pro conditione accipienda est. Laur. Valla *lib.* 2. *Elegantiar. c.* 34. Actionibus, quas pridem habuisti, uteris *l.* 1. *C. si advers. transact.*

PRIDIE genitivo etiam non raro jungi docent exempla apud Ciceronem *lib.* 1. *ad divers. Epist.* 4. Sententiam Bibuli de tribus legatis pridie ejus diei fregeramus & *lib.* 11. *ad Attic. epist.* 20. Philotimum Rhodum pridie ejus diei venisse. Sic & Ulpianus *l.* 5. D. *qui testam. fac. poss.* etiam si pridie Kalendarum fecerit. Immo genitivo servire hanc particulam, nonnumquam tantum accusativo, pro regula sumere non dubitavit Laur. Valla *lib.* 2. *elegantiar. c.* 10. Pridie vero priorem tantum sive præcedentem diem notat, est tamen, ubi, & longius etiam tempus significat, ut in *l.* 7. §. *ult.* D. *de fideicomm. libert.* & apud Cic. *lib.* 9. *Epist. ad Attic.* 12.

PRIMARII curiarum in *l.* 39. *C. Th. de decurion.* iidem sunt, qui principales.

PRIMAS advocatorum *l.* 3. *pr. C. de advocat. divers. judic.* id est, prior in sede, ut loquitur *l.* 10. *C. de advoc. divers. judic.* Primates urbium, vicorum, castellorumque *l.* 13. *C. Th. de desertor.* civitatum *l.* 13. *C. Theod. de pagan.* & ita *primates* accipe in *l. ult. pr. C. Th. de admin. & peric. tut.* Primates officii *l.* 2. *C. Th. ad leg. jul. de ambit. l.* 6. *C. de Episcop. aud.* quæ pars est *l.* 40. *C. Theod. de pœn. l.* 8. *C. de adsessor. & domest. l.* 3. *C. Th. eod. tit.* Judæorum *l.* 8. *C. Th. de judæis.*

Primus pro patriarcha in *c.* 1. & 2. 99. *distinct.* Quandoque eo nomine significatur Archiepiscopus *c. sane de foro compet.* Nam quantum ad effectum nulla est differentia inter primatem & Archiepiscopum *c. duo de offic. ordin.*

Primatis Alexandriæ *Tit. C. de Alexandriæ primatib.* Alexandrinæ plebis primates *rubr. tit. C. Theod. de Alexandr. pleb. prim.* qui & Archigerontes in *l.* 1. *dict. tit. C. Theod.* & *l.* 5. *C. de Episcop. aud.* & principales Alexandrini in *l.* 5. *pr. C. de decurion.* summates ordinis Alexandrini in *l.* 57. *pr. eod. tit.* adpellantur. Vid. supra art. *Archigerontes.*

PRIMICERIATUS officium *l.* 1. *C. de Decan. l.* 1. *C. Theod. eod. tit.* Cassiodor. *lib.* 10. *variar. epist.* 11. De primiceriatus, & secundiceriatus dignitate quædam habet Reines. *ad inscr. p.* 8. Hein.

PRIMICERIUS non est, ut quibusdam, & in his Alciato *ad tit. C. de Primicer.* & Jac. Gutherio *lib* 3. *de offic dom. August. c.* 9. videtur, junctum verbum. Non enim aliud in eo verbum notandum est, quam *primus*, reliquum extensionis loco additum est. Itaque bene Suidas *Tom.* 3. πριμικήριον τον πρωτον της ταξεως, *primum ordinis* interpretatur. Nam qui in quocumque ordine primum locum obtinet, *primicerius* dicitur. Proinde non *Notariorum* tantum *primicerius* dicitur, ut in *l.* 1. & *l.* 2. *Cod. de primicer. & secundicer.* quod verbum

bum *in Novell.* 8. sæpius repetitum est, sed & *primicerius* fabricæ in *l.* 2. *C. de fabricensib.* domesticorum, protectorum, equitum *l.* 2. *l. ult. C. de domest. & protector.* mensorum *l. un. C. de mensorib.* adjutorum *l. ult. C. de offic. præf. urbi.* item exceptorum, singulariorum, Augustalium, scriniorum, deputatorum, sacri cubiculi *l. un. C. Theod. qui ac præbit. tiron.* & apud Cassiodor. *lib.* 11. *variar.* 25. 30. 31. 32. *primicerius* in officio præfectorum prætorio apud Veget. *lib.* 2. *de re milit. c.*21. protectorum apud Ammian. Marcell. *lib.* 18. *c.* 3. legionum apud Guil. Tyrens. Pontif. *lib.*2. *de bello sacro* & alias sæpe. Sic & *primicerius* defensorum, scholæ cantorum, & Cardinalis primicerius apud Luitprandum *lib.*6. *de reb. per Europ. gest.* Primicerius tabulariorum, Reinef. *Class VI. inscript.*71. *p.* 433. Candidatus *primiceriorum* apud eumd. *Class.* XX. *inscr.* 22. *p.* 900. Vide amplius sub art. *agentes in rebus. Primicerium* qui sequebatur, eadem figura *Secundicerius* dicebatur, & qui post hunc erat, *Tertiocerius rubr. C. de primicer. & secundicer. l. un. C. de præposit. agent. in reb.* & in *Notitia dignitatum utriusque Imperii* aliquoties. Sic & Cardinalis *secundicerius* apud Liutprand. Sed *primicerius* in veteri Vocabulario dicitur, *qui primum cereum portabat ante Episcopum, vel regem*, de dignitate, dicique a *primus* & *cereus.* Inde *primiceria* ejus dignitas, sicut *Primivirgius*, qui *primam virgam* fert ante regem, vel Episcopum, quam etymologiam debemus Accursio *ad rubr. C. de primic.*

Primicerius in *c. unic. de offic. primicer.* subest Archidiacono, & dicitur Cantor, vel succentor in quibusdam Ecclesiis.

PRIMIPILARIS & *primipilarius*, qui primipili honorem gessit in *l.* 38. §. 4. *D. de legat.* 3. & *l. ult.* C. *de Sil. offic.* & aliis locis. Suid. *Tom.* 3. *p.* 273. Πριμιπιλαριος ο το μειζον αξιωμα των στρατιωτων εχων παρα Ρωμαιοις. *Primipilarius a Romanis* vocabatur, qui maximam inter milites dignitatem habebat. Glossar. Græcum: Πριμιπιλαριος πρωτος των ακοντιστων, πρωτευων των δορυφορων πιλυμ γαρ ο υσσος ητοι γυσσος το σιδηρουν εμβολιον, το ακοντιον, το δορυ.

PRIMIPILUS, quis diceretur, explicat Dionys. Halicarnass. *lib. p.* 567. Ενος, ait, των ταγματων τη λαμπροτατη αρχη κεκοσμημενος, η τας εξηκοντα εκατονταρχιας επεσθαι τε κ̣ το κελευομενον υπηρετειν κελευει νομος, τουτους Ρωμαιοι τους ηγεμονας τη πατριῳ γλωττη πριμοπιλους καλουσιν. In una legionum illustri ornatus Imperio, cujus ductum & jussa sexaginta centuriones cum suis manipulis sequi lex jubet: Quos Duces Romani vernacula lingua *primipilos* vocant. Livius *lib.* 7. *c.* 41. Id propter P. Salonium postulatum est a conjuratis, qui alternis prope annis Tribunus militum, & primus centurio fuit, quem nunc *primipilum* adpellant. *Primipilus* itaque primi pili ductorem significat *l.* 23. *D. de adim. legat. & in C. Justin.* sæpe. Centuriones autem ad *primipilatus* dignitatem provectos esse patet ex Martial. *lib.* 1. *epigr.* 32. Hos tibi, Phœbe, vovet totos a vertice crines, Encolpus domini centurionis amor, Grata Pudens meriti quum tulerit præmia *pili.* Centurionem primi pili non solum aquilæ præfuisse, verum etiam quadringentos milites in prima acie gubernasse, & tamquam caput totius legionis merita consequutum & commoda Veget. *lib.* 2. *c.* 8.

&

& *c.* 21. scribit. Vetus Glossarium, πριμιπιλιον δημοσιων χρεωστηματων, sive ut Labbæus τιμων. Sed de *primipilo*, qui & *primopilus* in lapidibus vocatur, accuratissime egit Pancirol. *ad Notit. Imper. Orient.* c.21. & Ald. Manutius *in Quæsit. per Epistol. lib.* 2. *Epist.*3.

Primipilus postea & *primipilum* in libris nostris usurpari cœpit pro administratione militaris annonæ, quæ primipili centurionibus mandabatur, ut eam annonam suis militibus præberent, eosque bene curatos Reipublicæ, cum usus foret, præstarent *l.* 3. 7. & 8. *C. de cohort. princip.* qua de caussa tam multa singularia & præter juris ordinarii rationem in *primipilari* caussa passim constituta legimus, ut *l.*3. & 4. *C. de primipil. l* 4. *C. in quib. causs. pign.* Primipilum, inquit Theodorus Hermopolites *lib.* 9. *tit.* 9. εστι το τοις πρωτοις ακοντισταις στρατιωταις διδομενον σιτηρεσιον, ινα διανειμη τουτο αυτοις. Et ideo *ad l.* 2. *C. de condict. ex leg.* debitor ex primipilo a Græcis dicitur, ο διατροφας στρατιωτικας τω δημοσιω χρεωστων.

PRIMISCRINIUS in *l. ult. C. de numer. l. ult. C. de adparitor. præf. præt. l.* 3. *C. de divers. offic.* & apud Symmach. *lib.* 1. *epist.*33. & *in Notit. Imperii* sæpe. Dicebatur hic & *primicerius tabulariorum*, quod scrinio tabulariorum, seu tabulario præesset. Reines. *Inscript. Class.*6. *inscr.*71.*p.*433. Salmas. *ad script. hist. August. p.*293.

PRIMITIÆ dicuntur proprie primi fructus ex agro suscepti, qui Deo offeruntur. Hæ non erant speciali nomine definitæ, sed offerentium arbitrio derelictæ, prout traditionem quoque accepimus Hebræorum, non lege præceptam, sed arbitrio magistrorum inditam quod qui plurimum quadragesimam partem dabant Sacerdotibus, qui minimum sexagesimam, & sic inter 40. & 60. licebat quodcumque vellent offerre, scil. non licentia dispensationis, sed juris communis. Quod autem in Pentateucho dubium derelictum est, hoc specialiter definitur, ne Sacerdotes amplius exigant in primitiis offerendis. Quæ quidem, utrum tales sint præcepto, sicut decimæ, tractatur per *gl. fin.* & *c.* 1. *de decim. primit. & oblig. l.* 3. *Decret. ubi dicta gl Primitiæ*, inquit, tamquam debitæ exiguntur, sicut & decimæ *art.* 16. *qu.*1. *Revertimini* 32. *Dist. præter hoc.* Sed nunquid primogenitum animalium sit pro *primitiis*, nunquidve in pecudibus datur primogenitum? Hugo dicit de ducentis unum dandum esse loco *primitiarum*. At quod dicitur de 40. & 60. habet locum in aridis, & liquidis, ut *n.* 13. *qu.* 1. §.2. *in pr.* Goffr. & Ray. & Jun. dixerunt in hoc standum esse consuetudini, si non est consuetudo, in optione dantis, secundem Jun. Et Goff. dicit, quod servabitur consuetudo vicinorum *c. cum olim* 6. *de consuetud.* & ex multis eligetur mediocritas, vel quod minimum *regul.*30. *de regul. jur. in* 9. Joan. Andr.

PRIMITIVUS servi nomen in *l.* 1. §. *ult. D. de quæstion.* Meminerunt etiam duorum ejusdem nominis Inscriptiones Gruter. *Tom.*1. *p.*85. Sed & apud Amm. Marcell. *lib* 25. *p.*329.

PRIMITUS pro prius in *leg.* 12. *C. Theod. de annon. & tribut.*

PRIMORDIUM *l.*1. §. *ult. D. de offic. quæst. l.*29. *C. ad SC. Vellei.*

PRIMORES, primi, Principes in *l.*16. *D. de usu & usufr. l.*4. *D. de legationib. l.*1. *in fin. C.*

C. de desertor. l. 4. C. Th. eod. tit.

PRIMUS heres dicitur, qui primo gradu scriptus est *l. 23. D. quæ in fraud. creditor. l. 14. D. de liber. & postum. l. 104. §. penult. l. 113. §. 2. D. de legat. 1. l. ult. in fin. D. de fideicommiss. libert. l. 25. D. qui testam. fac. poss.* Quinctilian. *Declam.* 388. Nam neque dici de primo herede cogitandum fuit, habenti filium, neque de secundo, habenti priorem. Lucius Titius heredibus primis, & secundis salutem *l. ult. §. ult. D. de fideicomm. lib.* Add. *l. 25. D. qui testam. fac. l. 34. D. de statulib.* Ut autem *primus* heres ad differentiam substituti, ita & *primus* legatarius eodem sensu in *l. 6. C. de legat.*

Primæ tabulæ paternæ accipiendæ sunt in *l. 41. §. 6. D. de vulg. & pupill. substit. l. 2. §. 3. l. 36. D. de statu lib.* Idque ratione pupillarium, quæ secundæ idcirco appellantur. Qua de re pluribus Brisson. *lib. 3. Selectar. Antiquit. c.* 11. differit. Neque interest, utrum in *primis tabulis* hoc fiat, an in pupillaribus *l. 1. §. 1. D. si cui plus quam per Leg. Falc.* Quum legatum *primis tabulis* Titio datur, secundis autem tabulis eadem res Sempronio *l. 41. §. 6. D. de vulg. & pupill. substit.* Legata, quæ tabulis secundis relinquuntur, quasi primis sub conditione relicta intelliguntur *l. 11. §. 5. D. ad Leg. Falcid.*

Primus honor pro ultimo, seu infimo, qui scilicet primus alicui defertur *l 4. C. Theod. de agent. in reb.* sicut contra ultimus gradus dicitur, qui supremus, & habita dignitatis ratione primus est, sed ultimo, & reliquis omnibus superatis defertur *l. 6. C. Th. de proxim. comit.*

PRINCEPS delicti *leg. 10. D. de serv. corrupt.* familiæ *l. 196. D. de verb. signif.* & apud Ulpian. *tit. 4. regul. §. 1.*

Princeps, pro Imperatore, passim in jure nostro. Vetus Glossar. Πρίγγιψ, αυτοκρατωρ, βασιλευς, αρχων, πρωτευων.

Principes agentium in rebus, qui & Magisteriani vocantur. De iis singularis est titulus in utroque Codice. Exstat & separatus ab hoc titulus *de cohortalibus principibus.* De his vid. Jac. Guther. *de offic. dom. August. lib. 3. c. 11.*

PRINCIPALIS, primus, præcipuus. *Principales* auctores *l. 2. Cod. de excusat.* Principalis caussa *l. 30. D. de jurejur. l 129. & 170. D. de regul. jur. Principalis* caussa, sive negotium dicitur caussa proprietatis *leg. 15. C. Theod. de adpellation. l. 1. C. Theod. und. vi. l. 44. C. Theod. quor. adpell. non recip. l. 7. C. Justin. ad Leg. Jul. de vi publ.* quæ & quæstio principalis vocatur *l. 10. C. de judic. l. 2. C. Theod. eod. tit. Principale* conjugium pro primo, cui alia matrimonia, id est, secundæ nuptiæ opponuntur *l. 3. C. Theod. de matern. bon. Principalis* debitor *l. 27. & 71. D. de fidejussor.* gradus *l. 75. D. de verbor. oblig.* locus *l. 13. C. de fideicommiss. l. 2. C. de conven. fisc. debitor.* obligatio, ad differentiam fidejussoriæ, quæ accessoria est *leg. 3. D. de separation. Principalis* pecunia *l. 24. D. de adpellat. l. ult. D. ad leg. jul. peculat.* reus, pro quo fidejussor intercessit *leg. 66. D. de fidejussor. leg. 49. D. de minor.* & passim. *Principale* testamentum paternum dicitur ad differentiam pupillaris, seu secundarum tabularum, quod tabulas pupillares habet, quæ secundæ sunt, & minus *principales* tabulæ *l. 2. & 44. D. de vulg. & pupil. substit. l. 5. §. 14. de his, quæ ut indign.* quomodo & *principales* tabulæ, & secundæ acci-

cipiendæ sunt in *l.2. §. 1. & l. pen. D. testam. quemadm. aper.* Qui principale testamentum arguit, & a secundis tabulis repellendus est *l.5. §.14. D. de his, quæ ut indign.*

Principalis aliquando est directus. Sic principalis actio opponitur contrariæ, ut in *l.17. §.1. D. commod.*

Principale opponitur accessioni. Quum quærimus, quid cui cedat, illud spectamus, quid cujus rei ornandæ caussa adhibeatur, ut accessio cedat principali *l. 19. §. 13. D. de aur. & arg legat.* Add. *l.2. D. de pecul. legat.*

Principales civitatum, & curiarum decuriones dicti, quod præsint magistratibus. Isidor. *lib. 9. etymol. c.4. l. 189. C. Th. de decurion. l. 40. C. Th. de heret.* Gruter. *p.*CCCCLXIII.2. *Principales* & magistratus & Duumviri curialium officiorum ordines sunt, *principales* dicti, quod præsint magistratibus. Jul. Firmic. Matern. *lib.5. mathes. c.2.* Curatores, vel *principales* civitatum publicis rationibus præpositos. Horum principalium fit mentio in *l.41. C. de liberal. causs. l.2. §.1. C. quond. & quib. l. un. in fin. C. de lucr. descript. l.5. C. de cohortal. l.33. 40. & 42. D. de decurion. l. 4. C. Th. de extraord. mun. l. 27. §. pen. & §. ult. D. de pœn. l.1. D. de curs. publ.* Salvian. Massiliens. *lib.5. de vero Dei judic. p.* 89. Quis ergo, ut dixi, locus est, ubi principalibus civitatum, viduarum, & pupillorum viscera devorentur? Ita Alexandrinæ civitatis *principales l. 56. C. de decurion.* & Antiochensis civitatis *l. 2. C. de excus. muner.* In tractatu quodam Epicur. & Stoic. qui B.Augustino tribuitur, memoratur Dionysius Areopagita, id est, Atheniensium principalis. Areopagus enim Atheniensium curia vocatur. Vir *principalis* apud Apulei. *lib.8. de asin. aur. p.206.* & *lib.4.* Floridor. *p* 363.

Principali honore munitæ personæ *l. 17. C. de quæstion.* pro quo *principalitatis* honore *l. 6. C. Th. eod. tit.* Vetus Glossarium πρωγγιπαλιτα, ἐξωχη αρχης, sive ut Labbæus ἐξωχαρχική.

Principales etiam in exercitu, & legionibus quidam vocabantur, ut in *l.1. C. de sentent. pass.* & apud Veget. *lib. 2. c. 15. & cap. 19.* Irreverens miles non tantum a tribuno, vel centurione, sed etiam *principali* coercendus est *l. 13. §.4. D. de re militar. l. 16. §. 8. C. de erogat. milit. annon.*

Principalis, *e*, quod a principe sive Imperatore est. *Principalis* auctoritas *l 50. in fin. D. de hered. pet.* & *Passim.* Principale auxilium *l. 13. §. 4. D. ad SC. Trebell.* beneficium Ulpian. *tit. 3. regul. §. 1. & 2.* & aliis locis. *Principalis* clementia *l. 1. C. de iis, qui ven. ætat* cognitio *l. ult. D. ubi pupill. educ.* constitutio *l. 9. D. ad municipal.* & aliis multis locis. Ita etiam *principale* decretum *l.2. D. de offic. adsessor. l. 1. §. 1. D. de vacat. & excus. mun.* principalis indulgentia *l. 3. D. de oblig. & act.* jussio *l. 2. §. 2. D. de judic.* largitio *l. 2. C. quib. ad libert. proclam.* liberalitas *l. 10. D. de re militar.* principales libri *l. 1. D. de offic. quæst.* principalis majestas *l. 7. §. 3. D. ad leg. jul. majest.* principale mandatum *l. 4. §.6. D. ad leg. jul. peculat. l. 35. D. de pœn.* principalis munificentia *l. 5. C. de advoc. divers. judic.* principale præceptum *l.11. D. de evictiοn* principalis providentia in *l. 22. D. de adoption.* constitutionem D. Pii significat, quæ quartam impuberi adrogato relinqui præcipit *l. 8. §. 15. D. de inoff. testam. l.1. §.21. D. de* col-

collat. bonor. principale rescriptum *leg.* 28. §. 2. *D. de pact.* principalis sententia *l.* 1. *D de offic. præf. præt.* principale statutum *leg.* 1. *C. de præscript.* principales usus *leg.* 39. §. *ult. D. de legat.*

PRINCIPALITATIS honor *l.*6. *C. Th. de quæst*

PRINCIPALITER directo in §. *ult. Inst quod cum eo, qui in al. potest.* Unde *principaliter*, & per successionem opponuntur in *l ult.* §. 1. *D. de legat.* 3. Qui per successionem, quamvis longissimam, defuncto heredes constiterunt, non minus heredes intelliguntur, quam qui *principaliter* heredes existunt *l.* 694. *D. de regul. jur.* Add. *l.*7. *D. de his, quæ ut indign. Principaliter* debitrix *l.* 2. *C. ad SC. Vellei.* Adjectio absentis, cui principaliter obligatio quærebatur *l.* 126. §.2. *D. de verb. oblig.* Ubi non *principaliter* ea de re agitur *l.* 7. §. 1. *D. de injur.* Equidem Grammaticis non placet hoc adverbium, licet jurisconsulti eodem inter vocabula discretiva libenter utantur. Sic in *l.* 46. §. 4. *D. de procurat.* Quod ex lite consequutus erit, sive *principaliter* ipsius rei nomine, sive extrinsecus ob eam rem debet mandati judicio restituere. Vossius *de vitiis Latin. Serm. lib.* 1. *c.* 25. qui tamen in eo erat, quando vocabulum *principaliter* pro *præcipue* in ea lege usurpari tradit, quum oppositio non fiat inter præcipuum & secundarium, sed inter id, quod ipsius rei nomine, & quod ob eam rem datur.

PRINCIPATUS pro imperio *l.*4. *C. de legib. l.*2. *l. ult. C. Th. de ambit. l.* 14. *C. Th. de cohort.*

Principatus pro officio principum agentium in rebus, & cohortalium. Sic *Principatus* officiorum *l.* 5. *C. Th. de iis, quæ administrant.* honoraria dignitas *l.*19. *C. Th. de agent. in reb.*

Principatum scævi dogmatis qui retinent, hoc est, Episcopi, presbyteri, diaconi *l* 19. *C. Th. de heret.* ubi *principatus* notat *totum*, omne Ministerium Ecclesiasticum.

PRINCIPIUM duodecimi anni, id est, initium *l.* 41. *D. de manum. testam.*

Principia sunt loca castrorum, in quibus præfecti & tribuni militum jus dicebant, & alia quæcumque militaris jurisdictionis exercebant *leg.* 12. *in fin. D. de re milit. l. ult. C. quæ sit long. consuet.* §. 4 *Const. summa reip. de Justinian. Cod. confirm. l* 16. §.1. *C. de erogat. milit. annon. l.*1, *pr. C. de veteran. l.* 2. *C. Th. eod. tit.* Clare id ostendit *l.* 12. *D. de re milit.* ubi Macer, officium tribunorum est, inquit, vel eorum, qui exercitui præsunt, milites in castris continere, mensorum fraudem coercere, delicta secundum suæ auctoritatis modum castigare, *principiis frequenter interesse*, querelas commilitonum audire. Crebra horum *principiorum* mentio fit a scriptoribus veteribus. Tacit. *lib.* 1. *Annal. c.* 67. Tunc contractos in *principia*, jussosque dicta cum silentio accipere. Idem *lib.* 1. *histor. c.* 48. Legati Calvisii Sabini uxor, mala cupidine visendi situm castrorum, per noctem militari habitu ingressa, quum vigilias & cetera militiæ munia eadem lascivia temerasset, in ipsis *principiis* stuprum ausa. Add. *lib.*3. *hist. cap.* 13. Corn. Nepos *in Eumen. c.* 7. In *principiis* nomine Alexandri statuit tabernaculum, in eoque sellam auream cum sceptro, & diademate jussit poni, eoque omnes quotidie conveniri, ut ibi de summis rebus consilia caperentur. Ju-

Justin. *lib.* 11. *c* 6. Ordines quoque nemo nisi sexagenarius duxit, ut si *principia* castrorum cerneres, senatum te alicujus priscæ Reipublicæ videre diceres. Apuleius *lib. de mundo p.* 74. Magistratus tribunalia, *principia* milites frequentabant, recuperatores judiciis præsidebant. Meminit etiam Florus *lib.* 3. *c.* 10. *lib.* 4. *c.* 2. Sueton. *in Othon. c.* 1 & Livius passim. Vide Lipsium *lib.* 5. *de milit. Rom. c.* 4. & Jac. Gothofr. *ad l.* 2. *C. Th. de veteran.* Aliquando tamen & sequiori ævo, non ipse ille in castris locus, de quo hactenus, sed duces, & præfecti, adeoque principes militum *principia* adpellantur, ut apud Veget. *lib.* 3. *c.* & *c.* 8. Ammian. Marcellin. *lib.* 20. *p.* 222. & 223. *lib.* 25. *p.* 317. quo etiam *l.* 1. *C. de veteran.* trahit Gronov. *lib.* 4. *observat. c.* 10. *p.* 154. Pollionis autem locus in Regilliano: *Quum alia die mane processisset a principiis, imperator est salutatus*, meliore forsan jure huc trahi posset, licet in diversam abeat sententiam Jac. Gothofredus.

PRIOR aliquando est potior. *Prior* caussa *l.* 15. *D. qui prior. in pign.*

PRISCILLIANISTÆ Priscilliano vocati, qui in Hispania ex errore Gnosticorum & Manichæorum permistum dogma composuit. *Causs.* 24. *quæst.* 3. *c.* 39. §. 335.

PRISCUS *Fulcinius* Jurisconsultus *l.* 49. §. 2. *D. de legat.* 2. Alias Fulcinii nomen citatur *l.* 7. *D. quib. ex causs. in possess. eat.* & *l. pen. D. de mort. causs. donat. Prisci* cognomen in Fulcinia sola *l.* 49. § 2. *D. de legat.* 2. attribuitur. Et putat He'n. legendum: *Priscus ad Fulcinium.* Neratium enim Priscum ad Fulcinium notasse, patet ex *l. penult. D. de mort. causs. donat.* Floruisse eum post Tiberium, & ante Trajanum recte vidit Guil. Grotius *de vit. jurisconsult. II.* 5. Vid. & supra *Fulcinius.*

Priscus Javolenus Jurisconsultus. Eum in Africam & Syriam cum aliquo imperio profectum, ex eo conjicere licet, quod Julianus eum in Africa & Syria servos suos manumisisse, quum consilium præberet, refert *l.* 5. *D. de manum. vindict.* De *Prisco* Javoleno apud Plinium *lib* 6. *epist.* 15. Eum Julianus præceptorem suum vocat in *l.* 5. D. *de manum. vindict. Priscus* ait *l.* 2. *§.* 6. D. *pro emt.*

Floruit hic *Priscus* Javolenus sub Trajano & Hadriano, jurisconsultus lætioris famæ, & Salvii Juliani præceptor, quamvis eum dubiæ sanitatis esse censeat Plinius *lib.* 6. *epist.* 15. non alia de caussa, quam quod interroganti recitatori: *Prisce jubes?* respondit: *Ego vero non jubeo.* Nimirum non ferre hunc jocum poterat Plinius, recitationum, si quis alius, studiosus. Et tamen prudentiores illas graviter reprehendebant, in primis Juvenalis *Sat.* 1. *v.* 1. & 12. *Sat.* 3. *v.* 8. *Sat.* 7. *v.* 39. *seq.* & *v.* 47. *seq.* & Persius *Sat.* 1. Quis enim paullo occupatior æquo animo interesse potuisset illi hominum congressui, in quo audiendum erat miserum poema, vel oratio, vel integra historia, aliquando alii surrepta? Quis ab adulandi studio paullo alienior sine indignatione perdidisset bonas horas, audissetque illas adulantium voces, & plausus. An itaque ideo dubiæ sanitatis fuerit Javolenus, qui vexatos toties rauci Theseide Codri, recitatori Senili dicacitate respondit: *Ego vero non jubeo.* Ad Antonini Pii tempora eum pervenisse oportet, si vera scripsit Jul.

Jul. Capitolin. *c.* 12. Et sic satis mature desipere cœperit. Scripsit ex Cassio *lib.*15. Epistolarum libros 14. ex Plautio libros 5. libros ex Posterioribus Labeonis, eorumque Epitomen, quorum in fragmentis profecto nullum deprehendas dubiæ sanitatis vestigium *Hein.*

Priscus Neratius Jurisconsultus, Trajano, cujus in consilio fuit *l.* 5. *D. si a parent. quis manumiss.* tam carus fuisse fertur, ut moriens ei diceret: Commendo tibi Provincias, si quid mihi fatale acciderit. Spartian. *in Hadrian. c.*4. Eodem loco fuit apud Hadrianum. Spartian. *ibid. c.* 18. ubi Neratium in his, quos Hadrianus in consilio habuit, numerat. Fratrem Marcelli fuisse putat Merill. *observ. lib.* 1. *c.* 28 Sed Neratii ille frater Marcellus, de quo *l.*12. §.43. *D. de instr. vel instrum. legat.* plane alius fuit, ac ab Ulpio Marcello diversissimus. Neratius nimirum Marcellus, de quo Plin. *lib.* 2. *epistol.* 8. consul fuit collega Annio Vero *l.* 6. *D. ad leg. Corn. de Sicar.* quamvis de anno non liqueat. Scripsit Regularum libros XV. Membranarum lib. VII. Responsorum lib. III. Laudantur etiam ejus Epistolæ *l.* 12. § 35. *D. de instr. vel instr. leg.* libri ex Plautio *l.* 5. *D. de servit. præd. rust.* libri de nuptiis a Gellio *lib.*4. *c.* 4. memorantur. Notæ ad Fulcinum *l.* 43. *D. de mort. causs. donat.* Vicissim ad eum Julium Paullum Notarum libros tres scripsisse constat. *Hein.* Ejusdem Icti mentio est in *l.*8. §. 1. *D. de liberat. legat. l.*19. *D. de dol. mal. l.*71. *D. de regul. jur. l.* 67. *D. de legat.* 2. *l.* 10. §. 2. *D. de usu & habit. l.*3. *D quæ res pign.*

PRIVATIANI dicebantur officiales comitum rerum privatarum *l.*24. *C. Th. de Palatin. sacr. larg. & rer. privat.* qui & *privatorum* nomine intelliguntur. Vid. Pancirol. *ad Notit. Imp. orient. c* 88. Guther. *de offic. dom. Aug. lib* 3. *c.*24.

PRIVATIM facta venditio *l. ult.* §.2. *D. de condict. indeb.* sacrum sibi constituere *l.* 6. §. 3. *D. de divis. rer.* ubi *privatim est* sine auctoritate publica.

PRIVATUS, *a*, *um.* Hoc nomine venit quod est singulorum *l.* 1. *D. de rer. divis.* a verbo antiquo *privus*, quod singulos significat, quo & Cato *de re rustic. c.*3. 10. & 11. Unde privatum jus id esse definitur, quod ad singulorum utilitatem spectat *l.* 1. §. *ult.* D. *de justit. & jur.* Et privata judicia, de quibus vide supra art. *judicia. Privata* delicta sunt, quæ ad rem familiarem, & privatam pertinent, ne cuivis e populo, sed ei dumtaxat, cui damnum, datum, injuriave facta est, competunt. Qualia sunt furtum, rapina, injuria, damnum injuria datum *tit. Inst. de privat. delict. l.*1. §. *ult. D. de pœn. l.*7. *D. de publ. judic.* Actio certe ex Lege Cornelia de injuriis, etsi pro publica utilitate exerceatur, privata est tamen *leg.* 42. §. 1. *D. de procurat. l. ult. C. ubi senat. pri vatam* etiam furti actionem vocat Quinctilian. *Declam.* 341. *extrem.* Sic & actio injuriarum, quam inter *privata* delicta veteris juris auctores connumerant *l. ult. Cod. de injur. Privatæ* noxæ, hoc est, quæ committantur ex delictis, non publicis criminibus *l.*17. §. 18. *D. de Ædil. edict. Privata* pactio *l.* 5. *D. de pact. dotal. l.* 5. *C. quæ res pign or. Privatum* pactum *l. ult. C. de tolluf. deteg. l.* 14. *D. de servitut. Privata* loca dicuntur quoque respectu publicorum *leg.* 32. *D. ad leg. Aquil.*

Pri-

Privata munera. Sic Ædilitas inter eos magiſtratus habetur, qui *privatis* muneribus excuſati ſunt *l.* 17. §. 4. *D. de excuſat. Privati* hereditatis petitores *l.* 1. *C. de petit. hered. Privatarum* litium cognitor *l.* 3. *C. ad leg. jul. repetund. l.* 5. *C. Th. eod. tit.*

Privatus ager communi opponitur in *l.* 11. §. 5. *D. de aqu. & aqu. pluv. arcend.*

Privatus militi opponitur in *l.* 66. §. 1. *D. de evictione. l.* 5. *pr. C. ad leg. jul. majeſt. l.* 1. *C. de fals. monet. l.* 2. *C. Th. eod. tit.* ut & *privatæ* conditionis quipiam in *l.* 2. *C. de fund. limitroph.*

Privati vocantur omnes præter principem *l.* 1. *C. Th. de expenſ. ludor. l.* 3. *C. Th. de metat.* Unde indulgentiæ etiam a judicibus datæ nihilominus dicuntur privatæ *l.* 5. *C. Th. de oper. publ.*

Privati opponuntur ſenatoribus *l.* 4. *C. Juſt. & Theod. de naufrag.* ut & magiſtratui *leg.* 17. *pr. D. qui & a quib. manum.* Sic etiam apud Cicer. *in Catilin.* 3. *C.* 6. *extrem.* P. Lentulus, quum magiſtratu ſe abdicaſſet, privatus adpellatur. In hoc verbum Hotomanni verba hic exſcribere haud piget. *Privatus*, ait, verbum eſt, *ἐκ τῶν πρός τι*, ſemperque rationem habet cum altero, itaque generaliter is privatus a Latinis dicitur, qui munus illud non gerit, quo alter fungitur. Hinc vetus judicii vocandi formula ex *lib. Varron. de lingua lat.* 5. Omnes Quirites pedites, armatos privatosque curatores omnium tribuum &c. ubi *privatos* adparet dici, quos nunc Juriſconſulti paganos vocant. *Privati* ergo militibus eo loco opponuntur. Opponuntur etiam iis, qui cum poteſtate ſunt. Cic. *de art. rhet.* 1. In fortuna quæritur ait, ſervus ſit an liber, pecunioſus, an tenuis, privatus, an cum poteſtate. Quin etiam Cæſar. *lib.* 6. *de bell. Gal.* ſic loquutus eſt. Si quis aut privatus, inquit, aut publicus eorum decreto non ſteterit, ſacrificiis interdicunt. Loquitur de Druidum decretis. Quod ſi cum poteſtate eſſe minus eſt multo quam cum imperio eſſe, ut cuique vel ex Feſto licet intelligere, privatus a Latinis ei, qui cum imperio eſt, opponitur, quaſi in publico, & jam in republica non privata verſanti. Quapropter Magiſtratus a Græcis *πολιτικοὶ* & *πολιτευταὶ* quaſi dicas publici adpellantur. At Cn. Pompeius quo tempore contra Sertorium miſſus eſt, *privatus* fuiſſe dicitur a Cicerone 2. *Philip.* & tamen cum imperio conſulari. Quid audio? Sertorianum bellum a ſenatu privato datum eſt, inquit Cicer. quia conſules recuſabant, cum L. Philippus pro conſulibus ſe eum mittere dixit, non pro conſule. Item clariſſimo viro atque innocentiſſimo decrevit imperium, privato tamen. Quid eſt hoc? An cum belli tanti adminiſtratio, cum faſces, cum ſecures, cum imperium proconſulare Pompeio delatum eſt, manſiſſe *privatus* Pompeius videtur? An igitur cum proconſul Cicero extra ordinem & aliquot poſt conſulatum annis in Ciliciam miſſus eſt, *privatus* erat? *Privato* tamen illud imperium, illud bellum mandatum eſt. Cenſores, inquit vir eruditus, privati non erant, & tamen imperium non habebant. Primum hoc nihil ad nos, non enim quærimus, an qui imperium non haberent, omnes *privati* eſſent, ſed tamen caruiſſe ne imperio cenſores videntur, cum ſenatu movebant, cum equo publico multabant, cum civitatem denique adimebant? Tribuni autem

tem plebis, quia magistratum habebant, privati dici non poterant. Verum autem imperium habuerint, nihil ad nos, cum eos *privatos* non fuisse constet, quia tamen consules cum summo imperio triumphantes de curru triumphali obtorto collo trahi in carcerem jubere poterant, dici sine imperio fuisse non possunt. Quid opus est verbis? Cicero nostram controversiam verbo de uno disceptat, nam *Verrin.* 6. sic scribit: Verum esto, sit tibi illud liberum, omne tempus, quod cum imperio fuisti, etiamne privatus? etiamne reus? loquitur de C. Verre, qui & in provincia prætor summo cum imperio, & in urbe reversus, nulla cum potestate, *privatus* domi suæ piratas retinuerat. Eodem illud *orat. pro Ligario* pertinet, atque ille non mediocri cupiditate arripuit imperium, si illud imperium esse potuit, quod ad *privatum*, clamore multitudinis imperitæ, nullo publico consilio, deferebatur. Item illud in *Epist.* 1. *ad Q. fratr.* Eaque si sic coluit ille, qui *privatus* futurus numquam fuit, quonam modo retinenda sunt iis, quibus imperium ita datum est, ut redderent: Ita in *Epist.* 1. *ad Lentulum.* Crassus tres legatos decernit, nec excludit Pompeium, censet enim etiam ex iis, qui cum imperio sunt. Bibulus tres legatos ex iis, qui *privati* sunt.

Privatus etiam dicitur respectu ad fiscum habito *l.* 6. & 35. *D. de jur. fisc.* Huc spectat, quod dicitur in his, quæ sunt ita fisci patrimonio, neque facere quidquam, neque prohibere *privatus* potest *l.* 2. §. 4. *D. ne quid in loc. publ.* Hoc sensu etiam dicitur *privatus* creditor *l.* 3. *C. de revoc. his, quæ in fraud. credit.* item quod in *privatis* debitis observandum est *l.* 11. *C. de fidejuss.*

Privati judices pro arbitris in *l.* 9. *pr. C. Theod. de infirm. his, quæ sub tyrann.*

Privata, sive res *privatæ* sunt, quæ sunt in patrimonio principis. Vetus Glossar. Græc. *Privata*, ἰδιοκτητα τα τῳ βασιλεια ἰδιαζοντα διαφερον, & *privatæ* res principis Theodoret. *Hist. Eccles.* ἰδια βασιλεως χρηματα, propria Principis bona. Julian. in *Epist.* ad Ecebolum, και τα αγωγιματα τοις ημετεροις προστιθημι πριβατοις. Jul. Capitolin. *in Marco c* 4. *Privatum* patrimonium principis. Sic res fiscales quasi propriæ, & privatæ principis sunt *l.* 2. §. 4. *D. ne quid in loc. publ.* res Cæsaris *l.* 1. *D. de offic. procur. Cæsar.* Unde & Comes rerum privatarum dicitur *rubr. C. de offic. comit. rer. privat.* Res *privatæ* aliquando absolute *privata l.* 16. & 18. *C. Theod. de palatin. sacr. largit. l.* 9. *C. Just. eod. tit. l. ult. in fin. C. Th. de locat. fund. emphyt.* Quo sensu etiam Comitiva *privatarum* dicitur in *l.* 49. *C. Th. de adpellat. & consultat.* & apud Cassiodor. *lib.* 3. *variar. epist.* 12. Comes sacrarum & *privatarum l.* 120. *C. Theod. de decur.*

Privatum in *l.* 12. *C. Th. de ædific. privat.* balneum privatum pro latrina Cujac. ad *l.* 1. *C. de ædific. privat.* Et ita Græci quoque vocem hanc interpretantur, & ipse Tribonianus in *l.* 6. *C. de metat.* Vid. Jac. Gothofred. *l.* 12. *C. Theod. de ædific. priv.*

PRIVIGNUS uxoris meæ filius ex alio viro natus. Unde *privignus* dicitur relatione facta ad vitricum *l.* 3. §. 7. *D. de muner. & honor.* Liberi quoque, quos ex alia uxore habeo, uxori meæ privigni sunt *l.* 4. §. 5. *D. de grad. & adfin.* Plane quod ad caussam prohibitarum nuptiarum attinet, non solum uxoris nostræ ex alio marito filia, sed etiam

etiam neptis, proneptis, *privignæ* adpellatione intelliguntur *l.* 14. §. *ult. D. de rit. nuptiar.* Add. §. 6. *Inst. de nupt.* Moschopulus in συλλογῃ Αττικων ονοματων. *Privignos* προσγονους a Græcis dici ita ostendit. Προσγονοι ἢ οἱ απο προτερυ γαμυ γεγεννημενοι, ων ο πατηρ η μητηρ εις δευτερον ηλθε γαμον. Λεγονται τε προγονοι προς τυς απο τυ δευτερυ γαμυ γεγεννημενυς. *Privigni*, ex priori nati matrimonio, quorum pater vel mater ad secundas venit nuptias. Dicuntur autem *privigni* respectu eorum, qui ex secundis nuptiis nati sunt.

PRIVILEGIARII creditores in *l.* 24. §. *ult. D. de reb. auctor. jud. possid.* i. e. privilegio muniti, qui & privilegiarii absolute in *l.* 10. *pr. D. de pact.* & *l.* 10. *D. qui potior. in pign.* ubi ab hypothecariis separantur.

PRIVILEGIUM est jus in certæ personæ vel caussæ gratiam, favorem, odiumve, & pœnam constitutum. Dictum *privilegium* quasi *priva lex*, id est, privato unive homini lata Vid. Gell. *lib.* 10. *c.* 20. & Isidor. *lib.* 5. *c.* 18. Victorin. Afer *de ortograph. p.* 2466. *edit.* Hel. Putsch. Lex enim privilegii in unum hominem est dicta. Quo sensu privilegium a Cicerone in *paradox. IV. extr.* & *lib.* 3. *de legib. c.* 19. Ab *privilegiis* recte accuratiores distinguunt *beneficia legis*, eum *generalia*, veluti restitutionis in integrum, inventarii, ordinis, divisionis, tum *specialia*, quibusdam hominum generibus, ut mulieribus, studiosis, fisco, collegiis, & corporibus data, quæ & nonnumquam *jura singularia*, & improprie *privilegia* adpellantur. Cujac. *obs. lib.* 15. *c.* 8. Ita prædicendum fidejussori, non usurum eum privilegio, (nempe fori præscriptione) *l.* 7. *D. qui satisd. cog. Privilegium* fisci est, inter omnes creditores primum locum retinere Paull. *lib.* 5. *sent. tit.* 12. §. 10.

Privilegium fori *l.* 1. *D. si quis in jus vocat. non ier. l.* 7. *pr. D. qui satisd. cog. l.* 2. §. 3. *D.* & *l.* 5. *D. de judic. Privilegium* furiosi furiosæve *l.* 15. §. *ult. D. de curat. furios.* Legati ceterique in ea sunt caussa, ut in jus vocati veniant, privilegia sua allegaturi *l.* 5. *D. de judic. Privilegium* militum *l.* 40. *D. de administr. & peric. tut.* quod militibus datum est *l.* 20. & 24. *D. de testam. milic. l.* 6. *C. eod. tit. Privilegia* privata opponuntur dignitati, hoc est, privilegiis ob dignitatem, quam quis habet, competentibus *l.* 4. *C. Theod. de muner. Privilegium* pupilli in bonis tutoris *l.* 42. & 44. *D. de administr. & peric. tut.* cujusmodi non habet pupillus in bonis magistratus *l.* 1. §. 44. *D. de magistrat. conven.* Defensor tutoris condemnatus non aufert privilegium pupilli *l.* 22. *D. de tutel. & rat. distr.* Tutelæ *privilegium l.* 9. §. 1. *D. de administr. & peric. tut.* Veteranorum privilegia *l.* 7. *C. de fid. instr.* & ita *privilegium* intellige *l.* 1. *C. ad leg. jul. de adulter. l.* 12. *C. de excus. mun. l.* 64. & 65. *C. de decurion. l.* 2. §. 32. *D. ad SC. Tertull. l. ult. C. de fructib. & expens. lit. l.* 31. §. 1. *D. de excus. l.* 1. *C. de quib. muner. nem. se lic. excus. l.* 17. §. *pen. de excusat. tutor. Privilegia* quædam caussæ sunt, quædam personæ *l.* 196. *D. de regul. jur.*

Privilegium quoque prælationem, & prærogativam quamdam significat, quæ inter actiones personales vertitur, qua in debiti repetitione chirographarii creditores aliis chirographariis præferuntur. Sic hoc verbum accipitur in *tit. de privileg. creditor.* qui in vulgatis

gatis codicibus distinctus est ab aliis; in Pandectis vero Pisanis continenter hæret cum *tit. de bonis auct. jud. possid.* Sic & *l.74. D. de jur. dot. l.52. pr. §.1. & §. ult. D. de pecul. l. 5. §.10. D. pro soc. l. 6. 33. & 37. D. de jur. fisc. l. 10. D. ad munic. l. 32. §. ult. D. solut. matrim. l.2. C. de sen. pign. dat. l.9. §. 1. D. de administr. & per. tut. l.1. D. de cession. bonor. l.25. D. si cert. pet. l.58. §. ult. D. mandat. l.15. §.1. D. de curat. furios. l.1. §. 14. D. de magistrat. conven. l. ult. C. ne rei dominic. l.5. §. 6. & 7. D. de tribut. act.* Hinc privilegiarii, de quibus supra, *privilegia* etiam pro ipsis creditoribus, qui privilegia habent, ponuntur in *l. 7. §. 2. D. de poss. l. 24. § 2. D. de reb. auct. jud. possid.*

Privilegium Augustum. Vid. *Augustum.*

Privilegiis accedentibus ipsorum, qui militaturi sunt *l.7. C. Th. de tiron.* pro *privilegiis*, quod inde defendi & servari posse Jac. Gothofredus existimat, quod privilegia nihil aliud sint, quam *privæ leges*. De defensione Grammatici videant.

PRO. Hæc præpositio accedens quibusdam verbis derogationem significat. Sosipater Charis. *lib. 2. Inst. Grammat. p.209. edit. Hel. Putsch.* *Pro* interdum significat derogationem, id est στέρησιν, quum dicimus, profanus locus, id est, non sacer, quasi porro a fano positus, quod Græci βέβηλον dicunt. *Pro* accedens cognationum, affinitatumque nominibus, gradus profert, atque promovet. Veluti proavus, proavia, pronepos, proneptis, proavunculus, promatertera, propatruus, proamita, itemque prosocer, uxoris meæ avus, prosocrus uxoris meæ avia, quibus ego sum progener, pronurus vero nepotis, vel pronepotis nostri uxor nobis adpellatur.

Pro, id est secundum. Ut *pro* admisso crimine *l. 11. §. 12. D. ad leg. jul. de adulter.*

Pro tribunali, id est, in tribunali in *l. 2. §. 2. D. quis ordo in bonor. possess.* Επι τε βήματος, dicunt D. Matth. *Evang.* 27. *v.* 19. & D. Joann. *Evang.* 19. *v.* 13.

Jurisconsulti etiam caussam, sive titulum possessionis significaturi, *pro* donato possidere eum dicunt, cui res donationis caussa tradita est *l. 1. D. pro donat. l. 25. §. 7. D. famil. erisc. pro* dote, qui rem alienam ignorans doti accepit *l. 13. §. 10. D. de hered. pet. l.8. D. de peric. & commod. rei vend. l.1. & tot. tit. D. pro dot.* *Pro* emtore possidet, qui a non domino emit, quum eum dominum esse existimaret *l. 33. §. 1. D. de usucap. & possim.* *pro* legato vero, cui res aliena legata est, aut testatoris quidem, sed ademta codicillis ignoratur *l. 1. & 4. D. pro legat.* *Pro* possessore possidet prædo, qui interrogatus, cur possidet, responsurus sit, quia possideo, nec ullam aliam caussam possessionis possit dicere *l. 11. §. ult. l. 12. & 13. D. de hered. petit.* *pro* soluto, qui rem debitam, vel aliud quid in solutum in ejus loco accepit *l. 1. D. pro emtor.* *Pro* suo possessio ad omnes possessionum species porrigi potest, quas quis ex justa caussa nactus est. Sed huic proprie locus est in his, quæ proprium, & speciale adquisitionis nomen non habent, ut puta in his, quæ cœlo, terra, mari, vel ab hostibus capta, possidemus, item, quæ, ut in rerum natura essent, fecimus, & quæ quasi donata, legata, vel emta, vel ex stipulatu, aut ex caussa dotis debita, quum veritas non subesset, acce-

pimus *l.* 1. *&* 2. *l. pen. in fin. D. pro suo l.* 9. *§. ult.* D. *de adquir. possess. l.* 68. D. *de jur. dot. l.* 5. 27. *&* 32. D. *de usucap.*

Alias quasdam hujus præpositionis significationes promiscue notabimus. *Pro* qua persona testator senserit, id est; *αντι τυ l.* 62. *in fin.* D. *de hered. instituend. Pro* quo actio competit, id est, ex cujus facto adversus dominum actio competit *l.* 2. *§.* 1. D. *si ex noxal. causs. agat. Pro* certo liber est *l.* 3. *§.* 7. D. *de hom. lib. exhib. Pro* auro & argento & veste solvi, vel promitti usuras, id est, propter usum ausi *l.* 25. *C. de usur.*

PROBA, id est, probatio in *l.* 1. *C. de strator.* quo verbo utitur etiam Ammian. Marcell. *lib.* 21. *in fin.* p. 219.

PROBABILE aliquando est probatum, licitum, probum. Sic Cassiodor. *lib.* 11. *var. epist.* 37. Bene antiqua moderatione providum est, ne quis haberetur præteritus, qui probabili actione fuerat laudandus, *probabili* consilio matrimonio jungere *l.* 2. *C. de inst. & substit.* Cunctatio *probabilis l.* 3. *C. Th. legat, & decret.* Eodem significatu accipitur id vocabulum in *l.* 4. *&* 19. *C. de episc. & cler. l.* 44. *C. Th. eod. tit. l. un. C. Just. & Th. de his, qui potent. non tit. præd. adfig. l.* 1, *§.* 12. *D. de extraord. cognit. l.* 3. *C. Theod. de fid. cathol. l.* 27. *§.* 3. *D. de recept. arbitr.* Ex scenicis natæ, si ita se gesserint, ut *probabiles* habeantur *l.* 21. *C. Theod. de scenic.*

PROBAMENTA pro probationes *l.* 10. *C. Th. de præd. navicul.*

PROBARE. *Probari* fidejussores dicuntur, in quorum facultates inquiritur, ut idonei sint, nec ne pateat *l.* 9. *&* 10. D. *qui satisd. cog. l.* 7. *§.* 3. D. *de minor. l.* 2. D. *a quib. adpell. non lic.*

Probare de ætate *l.* 1. *§.* 2. D. *quæ sent. sine adpell. rescind.* de crimine *l. ult. §. ult.* D. *de bon. eor. qui ante sent.* de excusationibus *l.* 21. D. *de excusat.* de jure suo *l.* 60. *§. ult.* D. *de usufruct. l.* 1. *§.* 2. D. *quæ sentent. sine adpell. Probare* debet petitor. Vid. supra voc. *petitor.*

Probare pro adprobare passim in legibus. Sic *probare* nomen agnoscere est, & suscipere *l.* 36. *§. ult.* D. *ad municip.* Probari etiam opus dicitur, quod tamquam e lege dicta factum adprobatur *l.* 26. *&* 26. *§. ult.* D. *locat. l.* 7. *§.* 2. D. *de leg. jul. repetund.* Frontin. *lib.* XI. *de aquæduct.* Eorum operum *probandorum* curam fuisse per Censores aliquando & Ædiles. Et in veteri monumento Neapolitano, quod legem parieti faciundo dictam habet, apud Gruter. *inscr.* p. 207. Quod eorum viginti jurati *probaverint*, probum esto. Quod ieis improbaverint, improbum esto. Huc etiam pertinet, quod dicitur *probatam* a marito uxorem *l.* 26. D. *ad leg. jul. de adulter.*

Probari etiam dicuntur milites, si inquiritur, an ad militiam idonei, ejusque capaces sint *l.* 2. *&* 5. *C. Theod. de fil. mil. adparit. l.* 10. *C. Th. de decurion. l.* 1. *C. Th. de tiron. tit. C. Th. qui probari deb. ad quamc. mil. ven.* Similis probatio est, cujus mentio fit in *l.* 4. *C. Th. de agent. in reb.*

Probare aliquando est facere periculum, experiri. Sic accipe, quod dicitur: Mensuras publice *probatas l.* 32. *§.* 1. D. *ad leg. Cornel. de fals.* An per te steterit, quominus in continenti pecunia probaretur *l.* 39. D. *de solution.* Si degustando male probavit vinum *l.* 15. D. *de peric. & commod. rei vend.*

PRO-

PROBATIO est actus, quo cuicumque, maxime vero judici, fides fit. Sic *probationes* dilucidæ *l.14. §. ult. D. qui & quib. manumiss.* evidentes *l 27. in fin. D. de liberal. causs.* evidentissimæ *l.45. D. de hered pet.* indubitatæ *l.1. §.11. C. de latin. libert. toll.* legitimæ *l.40. D. de testam. milit.* liquidæ ac manifestæ *l.14. C. de contrah. & committ. stip. & passim.* Probationibus instruere, atque minuere accusationem *l. 2. §. ult. D. ad leg. jul. de adulter.*

Probatio duplex vulgo ponitur, Altera *plena* ac *justa*, altera vero *semiplena*, nec satis demonstrans. *Probatio plena* est, quæ tantam fidem facit, quanta ad definiendam controversiam sufficit. Probatio semiplena est, per quam rerum gestarum fides aliqua fit judici, non tamen tanta, ut jure eam debeat sequi in sententia dicenda, quia caret plena fide, constans ex leviorrbus argumentis. *Probationis plenæ* sex constituit species Oldendorpius, *semiplenæ* quatuor. Quæ copiose tractantur apud ipsum auctorem in *tit. de probation. dictor. & factor.* Probatio, seu fides judici est facienda, non adversario *l. 83. §. 1. D. de verb. oblig. l. 12. D. de probat. l.1. C. de condict. ob turp. causs. l.1. C. de reb. alien. non alien.*

PROBATORIA, in Imperatorum constitutionibus attestationem illam, ut cum vulgo loquar, significat, qua qui in ordinem aliquem adsciscitur, idoneus, & probatus renunciatur *l. 3. C. de agent. in reb. l.12. & 17. C. de re milit. l.2. C. de cohortal. l.6. 9. & 10. C. de divers. offic. & adparit.* Usurpat hoc verbum etiam Justinianus *Edict.* 13. Exstat autem apud Cassiodorum *lib. 7. variar. formul. 43. Probatoria* chartariorum.

PROBROSIS notis inuritur femina intra anni spatium alteri nubens *l. 2. C. de secund. nupt.*

PROBRUM pro opprobrio in XII Tabulis, ut interpretatur Cujacius, & in edicto de injuriis, ut censet Gœddeus *ad l.42. D. de verb. signif.* quum composita simplicium significationem non abjiciant. *Probra* autem quædam natura turpia sunt, quædam civiliter, & quasi more, institutoque civitatis, ut exponit Ulpianus *l. 42. D. de verb. signif.* Qui locus Grammaticos, genus irritabile, concitavit, qui *probrum* crimen, opprobrium ignominiam esse volunt. Hos tamen Ulpiano conciliare studuit Ducker. *de Latin. vet. Ictor. p.*119. Hein. Probrum etiam intelligitur & in his mulieribus, quæ turpiter vivunt, vulgoque quæstum faciunt, etiamsi non palam *leg. 41. D. de rit. nuptiar.*

PROBI numi, & reprobi adversantur *l.14. D. de constit. pecun. act.* ut apud Ciceron. *lib.3. offic. c.23.* bonis numis adulterini opponuntur.

PROCACIA venditoris pro contumaci mora *l. 4. C. de act. emt.*

PROCACITAS stupri *l. 2. C. Th. de repud.*

PROCAX licentia *l. 2. Cod. Theod, de manum.* libertas apud Phædrum *lib. 1. fab.1.* quam ultimum in libertate Tacit. *in Agricol, c. 8.* Cornel. Nepos in *Alcibiad. c.14.* immoderatam licentiam adpellat.

PROCEDERE ad delationem jurisjurandi *l. 37. D. de jurejur.* Damnare, ne de domo sua procedat *l. ult. D. de interdict. & releg.*

Procedere est etiam valere. Quod *procedit l. 32. D. de heredit. petit.* Vid. & *l. 11. §. 7. l. 24. D. de donat. int. vir. & ux. l.21. §.5. D. de recept. arbitr. l. 7. §.*

§.4. *D. ad Leg. Aquil. l.18. C. de solution. l.2. §. ult. l.7. D. pro emtor.*

Procedere aliquando peragi significat, ut in *l.* 12. §. 4. *C. de reb. cred. & jurejur.* Sic non procedente contractu *l.17. in fin. C. de fid. instrum.* Cum omni procedente cautela *l.* 25. *pr. Cod. de administr. tut.* Alio rursus sensu hæc vox usurpatur in his, quæ sequuntur: Res, quarum pretia in legata, vel fideicommissa, vel alios creditores processerunt *leg. ult.* §. 5. *C. de jur. delib.* Res, quæ a sacratissimis Imperatoribus, non a fiscalibus rebus procedunt *l. ult. C. de quadrienn. præscript.* Alienationes de aula *procedentes ibid.* Aditiones, quæ circa defunctorum hereditates procedebant *l.* 1. §. 1. *C. de caduc. toll.* In dotem procedere *l. un.* §. 1. *C. de rapt. virgin.*

PROCERES, primores in *l.*1. *C. Theod. de nupt. l.*12. *C. Theod. de prætor.* & apud Cassiodor. *lib.* 6. *variar. epist.* 12. ubi pro senatoribus. *Proceres* judæorum *l.*9. *C. de judæis leg.*10. *C. Th. eod. tit.* iidem videntur, qui in *l.*3. *C. & l.* 1. *C. Th. eod. tit.* majores adpellantur. Proceres officii *l.*5. *C. de metat.*

PROCERITAS. Mediocritas *proceritatis* ab armatæ militiæ conditione quosdam summovere, dicitur in *l.*5. *C. Th. de desertor.* Certa enim statura, quæ militaris inde adpellatur in *l.*9. *C. Theod. de desertor.* in milite olim exigebatur, de qua *l.*3. *C. Theod. de tiron.* Sic etiam Veget. *lib.*1. *de re milit. c.*5. proceritatem tironum a consule Mario scio semper exactam. Quem locum plerique corruptum censent. In quodam Vegetii codice, quem olim Choretius servavit, ita legitur: Scio tironum mensuram III. C. (id est, trium cubitorum) semper exactum. Vide Burneti Iter Helveticum *Epist.*1. *p.*6. Hein.

PROCESSUS juris *l.* 2. *pr. &* §.13. *D. de orig. jur.* temporis *l.*3. *C. Th. tribut. in ips. spec.* i. e. progressus.

Processus pro sollemnitate, & pompa, qua in publicum prodibant magistratus. Ad *processus* viri donare *l.*42. *D. de donat. inter vir. & uxor.* Qui processus *l.* 42. *D. eod. tit.* explicantur honoris caussa, ut si uxor viro laticlavii petendi gratia donet, vel ut equestris ordinis fiat, vel ludorum gratia, ut videtur Duckero *de Latin. vet. ictor. p.* 433. Alii de processibus sumtuosissimis, de quibus *l* 2. & 4. *C. de consulib.* alii aliter. *Hein.*

In PROCINCTU versantur milites, qui in expeditione belli sunt *l. un. D. de bon. poss. ex test. milit.* Unde in procinctu facta testamenta apud veteres dicebantur, quæ cinctis jam militibus, & e castris in prœlium jamjam exituris fiebant. Ulpian. *tit.*20. *regul.* §.2. §.1. *Inst. de testam.* Cicero *lib.* 2. *de natur. Deor. cap.* 3. & *lib.* 1. *de orator. cap.* 53. Festus *lib.* 5. *de verb. signif.* Plutarch. *in Coriolan. Tom* 2. *oper. p.*217. Ἦν δε τοτε τοις Ρωμαιοις εθος, εις ταξιν καθισταμενοις, και μελλουσι τους θυρεους αναλαμβανειν, και περιζωννυσθαι την τηβεννον, αμα και διαθηκας αγραφους γινεσθαι τριων η τετταρων επακουοντων ονομαζοντας τον κληρονομον. Moris erat id temporis in acie stantibus Romanis, quum jam sumturi scuta essent, & togam præcincturi, testamenta *in procinctu* facere, & tribus aut quatuor exaudientibus nuncupare heredem. Vetus Glossar. In *procinctu* εκ του σχηματος εξωσμενος και ετοιμως εις παραταξιν. Auson. *in Consulatu n.*392. *Procinctibus* bellicis idonei *l.*2. *C. Th. de domestic. & protector.*

PRO-

Proclamare ad libertatem, vel in libertatem dicuntur, qui ex servitute se in libertatem vindicant, & adserunt *tot. tit. D. quib. ad libert. proclam. non lic.* & alibi passim. Inde Basilic. Αναφωνεῖν εἰς ἐλευθερίαν, ἤτοι εἰς ευγένειαν; proclamare in libertatem sive ingenuitatem. *Proclamare* ad servitutem *l. 59 §. 1. D. de manum. testam.* Hinc

Proclamatio in libertatem *l. 25. §. 1. l. 34. D. de liberal. causs.* & *proclamator l. 13. D. eod. tit.*

Proclivior est sententia *l. 13. §. ult. D. de reb. dub.* id est, facilior, verior.

Proconsul. Hanc adpellationem specialem esse, neque tam late patere, quam præsidis, Ulpianus in *l. 2. D. de offic. præsid.* scribit. Nam post divisionem provinciarum ab Augusto factam, qui limitaribus & limitaneis provinciis sibi reservatis pacatas, & tranquillas populo eas habendas, & more pristino administratas reliquit, *proconsules* adpellati sunt, qui ex ordine senatorio ad regendas populi provincias mittebantur, ut Dio Cassius *lib. 53. p. 504.* Strab. *lib. 17. p. 1197.* & Tranquill. *in August. c. 47.* scribunt. Proconsules autem in Achaiam, Bæticam, Cretam, Macedoniam missos ex *l. 2. D. de his, qui sunt sui vel al. jur. l. 3. §. 3. D. de testib. l. 10. in fin. D. de offic. proconf. l. 14. D. ad SC. Turpill.* intelligimus. Quarum duas posteriores a Tiberio in curam suam translatas, Claudius populo reddidit, auctore Sueton. *Claud. c. 25.* Proconsul Achaiæ *l. ult. D. ad SC. Trebell.* Africæ *l. 4 D. de offic. ejus, cui mand. jurisd.* & apud Gell. *lib. 5. c. 14. Collat. Leg. Mos. & Rom. tit. 15. §. 3.* provinciæ Africæ *l. 5. §. 1. D. de jur. immun.* Asiæ Tacit. *Ann. lib. 3. c. 32. lib. 13. c. 43.* Cretæ *l. 14. D. ad SC. Turpill.* Macedoniæ *l. 3. §. 3. D. de testib.*

Proconsularis provincia *l. ult. C. Th. de tironib. l. 34. & inscript. l. 63. C. Th. de curs. publ. inscript. l. 29. C. Th. de annon. l. 13. C. Theod. de indulgent debitor. inscript. l. 16. C. Theod. de erogat. mil. annon. l. ult. C. Th. de susceptor.* Legatio provinciæ proconsularis *l. 186. C. Theod. de decurion.* quibus omnibus locis Africæ provincia sive Carthaginensis denotatur. Vid. Gothofred. *ad l. 26. C. Th. de erogat. milit. ann.*

Proconsulatus insignibus ornari *l. 1. C. Justin. & Th. de desert. & occultator.*

Procrastinata auctoritate sententiæ *l. 7. C. Th. de desert. & occultat.*

Proculus Sempronius, Jurisconsultus. De eo, quum plerăque incerta sint, pauca notabimus. Alii eum e gente Julia, alii, ut Reinesius *inscript. Class. VI. 122. p. 459.* e Licinia, alii, quod maxime probabile, ex Sempronia arcessunt. Ev. Otto *præf. Tom. 1. Thesaur. jur.* Plane *L. Sempronius Proculus* invenitur in marmore apud Gruter. *Inscript. p. 560.* Eum Nervæ successisse ait Pomponius *l. 2. §. ult. D. de orig. jur.* quumque Nerva anno V. C. 786. vitam inedia finierit Tacit. *Annal. lib. 6. c. 26.* Proculum sub Tiberio florere cœpisse, oportet, ut merito mireris, Petrum Perrenonium *Animadvers. lib. 2. c. 23.* existimare, eum sub Julio Cæsare vixisse, alios autem ad eum referre illa Martialis *Epigramm. l. 72.* Vade salutatum pro me, liber, ire juberis, ad *Proculi* nitidos, officiose lares, quum hoc plane non ferat temporum ratio. Præter libros epistolarum, non octo, sed plures (vid. *l. 69. D.*

D. de contrah. emt. l. 12. *D. de præscript. verb. l.* 17. *D. de pact. dotal.*) scripsit *Notas* ad Labeonem *leg.* 10. §. 1. *D. de negot. gest. l.* 65. *D. de condit. & demonstr.* Hein. *Proculi* fit mentio in *leg.* 26. §. *ult. D. de legat.* 1. *l.* 21. §. 9. *D. de recept. arb. l.* 26. *D. de damn. infect.* Is Labeonis & Nervæ, qui Labeonis successor, partes amplexus. Sabino & Cassio contrariam scholam instituit, ut refert Pomponius *l.* 2. §. *penult. D. de orig. jur.* Cujus sectatores *Proculeiani*, Sabinianis & Cassianis adversi memorantur in §. 25. *Inst. de rer. divis.* §. 2. *Inst. de emt. vend.* Ulpian. *tit.* 11. *regul.* §. 28. *Proculeiani* autem fuerunt Pegasus, Celsus pater, Celsus filius, & Priscus Neratius, ut ex Pomponio liquet. *Proculum* autem a Nepote sæpe per litteras consultum indicant *l.* 67. *D. de jur. dot. leg.* 125. *D. de verb. signif.* Item *Proculum* non levem juris auctorem vocant Divi Fratres in *l.* 17. *D. de jur. patronat. Proculi* & Sabini discordia *l.* 93. *D. de solution.*

PROCURARE dicitur, qui negotium aliquod sive mandato alterius & jussu, sive sponte suscipit, quive alicui rei, & negotio præest. Sic *procurare* aliquid *l.* 5. *C. mandat.* negotia *l.* 24. & 34. *D. mandat.* patri *l.* 34. §. 1. *D. de legat.* 3. Senatori *l.* 44. §. 3. *D. de excusat.* patrono *l.* 44. *in fin. D. eod. tit.* operibus *l.* 2. §. 17. *D. ne quid in loc. publ.* in Cilicia *l.* 86. *D. de procur.*

Procurare is etiam intelligi videtur, qui occasionem rei præstat, ut fiat *l. penult.* §. 1. *in fin. C. de reb. credit.*

PROCURATIO, administratio negotii *l. ult. D. de jur. fisc. l. ult. D. de inoff. testam.* Paull. *lib.* 1. *Sent. tit.* 3. §. 1. *l.* 3. §. 4. *D. quod vi, aut clam.*

PROCURATOR est, qui aliena negotia domini mandato administrat *l.* 1. *in fin. D. de procurat.* Eodem modo & vetus Glossarium Græcum ὁ φροντιστὴς ὁ ἐντολεὺς πράγματα ἐπὶ τῆς κατ' ἐντολὴν αὐτοῦ διοικεῖν. *Procuratorum* autem varia sunt genera. *Procurator* enim aut ad litem, aut ad omne negotium, aut ad partem negotii, aut ad res administrandas datur Paull. *lib.* 1. *Sent. tit.* 3. § 2. De variis autem *procuratorum* differentiis Brisson. *lib.* 5. *de formul. Pop. Rom. c.* 56. egit. Litis *procuratores* sunt, qui ad movendas instituendasque actiones, vel lites exsequendas dantur *l.* 86. *D. de solution.* Hujusmodi *procuratorem* ad actionem factum procuratorem vocat Paull. *l.* 14. *D. de pact.* Hic litis contestatione dominus litis efficiebatur, adeo ut alterum procuratorem dare potuerit *l.* 4. §. *ult. D. de adpellat.*

Alii sunt negotiorum *procuratores*, quibus vel certa una res, vel generaliter universa negotia administranda mandantur, qui omnium rerum procuratores *l.* 1. *D. de pact. l.* 6. *D. de institor. l.* 7. *pr. D. de calumniat.* & totorum, seu universorum bonorum *procuratores* vocantur *l.* 63. *D. de procurat. l.* 17. §. *ult. D. de jurejur. procurator*, cui omnium rerum administratio concessa est *l.* 4. §. 18. *D. de dol. mal.* In illis Edicti de injuriis verbis: *Neque procurator, qui eo nomine agat*, procuratorem accipimus, non utique eum solum, cui specialiter procuratio data est actionis, sed sufficit esse eum, cui omnium rerum administratio mandata est *l.* 17. §. 10. & 16. *D. de injur.* Similiter in eo, quod dicitur, procuratorem judicatum solvi, stipulari posse, non eum tantum, cui ea res specialiter mandata fuerit, intelligimus, sed & eum, qui uni-

universorum bonorum mandatum susceperit. Sed etsi ratum fuerit habitum, *procurator* videbitur *l.* 3. §. 2. D. *de judicat. solv.* Eodem modo in Ædilitio edicto *procurator* accipitur *l.* 1. §. 1. *l.* 25. §. 3 D. *de Ædil. edict. l.* 17. §. *ult.* D. *de jurejur.* In interdicto quoque, *unde vi*, ex sententia magis, quam ex verbis, procuratorem non eum tantum, qui legitime *procurator* dicitur, omnium rerum ejus, qui absit, quasi. pene quidam Dominus, hoc est, alieni juris vicarius, sed & quemlibet, qui aliquid nostri negotii gerat, clientem videlicet, vicinum, colonum, aut libertum, aut qui illam vim, dejectionemque rogatu aut nomine nostro fecerit, intelligi, eleganter Cicero *pro Cacina c.* 20. tradit. Atque ideo in plerisque librorum nostrorum locis, is, qui sine mandato se negotiis alienis offert, & qui aliquid nostro nomine negotii nostri gerit, *procurator* vocatur, qui verus negotiorum gestor est *l.* 34. §. 6. *l.* 12. §. *ult. l.* 58. *D. de solution. l.* 33. §. 12. D. *de hered. pet. l.* 8. §. 6. D. *de liberat. legat. l.* 22. §. 1. *l. ult.* D. *ratam rem haber.*

Procurator verus is dumtaxat exaudiendus est, qui mandatum habet, & cui vel id ipsum, quo de agitur, specialiter mandatum, vel totorum negotiorum administratio commissa, & credita est *l.* 40. §. 2. D. *de procurat. l.* 56. D. *de judic. l.* 1. *in fin.* D. *quod juss. l* 26. §. 5. D. *mandat. l.* 12. *pr.* D. *de solut. l.* 22. §. 8. D. *rem. rat. hab. l.* 5. §. 18. D. *de oper. nov. nunc. l.* 1. §. 13. D. *de vi & vi arm.* Sed & ut *præsumpti* admittuntur *procuratores* persona cognatione vel affinitate juncti *l.* 36. *pr.* D. *de procurat.* litis consortes post litis contestationem *l.* 2. *C. de consort. ejusd. lit.* mariti ratione bonorum uxoriis *l.* 21. *C. de procur.* mandato quidem, sed non satis idoneo, instructi *l.* 1. *C. eod. tit.* cum hi tamen de rato cavere teneantur *l.* 35. & 40. §. *ult.* D. *l.* 1. *C. h. t.* Alias vero *procuratori falsus* opponitur *l.* 1. §. 13. D. *de vi & vi arm.* qui mandatum non habet, aut qui sine mandato procuratorio nomine quid facit *l.* 1. *in fin.* D *quod jussu l.* 3. §. *ult.* D. *rem rat. hab.* Interdum plane *falsus* procurator est, qui mala mente & intercipiendi animo procuratorem se simulat, & procuratoris personam induit *l.* 43. §. 1. *l.* 44. *pr.* D. *de furt. l* 14. *in fin.* D. *de condict. caus. dat.*

Procurator in rem suam datus dicitur, cui in rem, utilitatemque suam mandatæ sunt actiones *l.* 8. §. *ult.* D. *mandat. l.* 2. *in fin.* D. *famil. ercisc. l.* 3. §. 5. D. *de in rem. vers. l.* 24. D. *de minorib. l.* 3. §. 1. D. *quod quisq. jur. in al. stat. l.* 8. *C. de hered. vend. l.* 25. *in fin. l.* 28. 29. 30. 33. §. *ult. l.* 34. 42. 55. 61. D. *de procurator.* Nam hic, quum mandatas sibi & cessas ab alio actiones exerceat, *procurator* est, sed quia non in alienam, sed in rem suam, id est, commodum suum, lucrumque omne, & compendium eum respicit, idcirco in rem suam factus datusve procurator dicitur *l.* 4. *C. de procurat.* & passim *l.* 25. §. *ult.* D. *eod. tit. l.* 4. *pr.* D. *de re judic.*

Procurator a pragmaticis dicitur *cum libera*, qui negotia alterius mandatu ejus, sed secundum arbitrium, curat, *sine libera*, qui ad normam præscriptam. Quam distinctionem, quoad judiciales procuratores, ignorat jus civile, ei saltem liberam potestatem tribuens, cui omnium bonorum administratio, nulla lege restricta, erat commissa *l.* 12. D. *de pact. l.* 17. §. *fin.* D. *de jurejur.* Verum jus ca-

canonicum admittit procuratorem, qui suo arbitrio litem prosequitur. Vid. c. 4. *de procurat. in 6.* Wurffel *Jurispr. defin.* §. 184.

Procurator Cæsaris, ab Augusto primum institutus est, ut ex Dionis *lib.* 53. intelligimus, ubi ait, Augustum in omnes provincias, præterquam ubi Proconsules essent, mittere instituisse curatores, qui vectigalia conquirerent, impendiaque, si quæ opus essent, facerent. Hoc autem potius officium, quam magistratus adpellatur in *l.* 46. D. *de contrah. emt.* Itaque *rationales* passim in libris nostris adpellantur, eosque deportandi jus non habere, sed petulantibus aditu prædiorum Cæsaris interdicere posse, Callistratus auctor est in *l. ult.* D. *de offic. procur. Cæs.* Præterea jurisdictionem inter privatos extra fiscales caussas non habebat *l.* 1. *C. de jurisd. omn. jud. l.* 1. *& passim. C. ubi fiscal. causs.* Inter fiscum autem, & privatos jus dicebat. Ulpian. *l.* 5. *C. eod. l.* 1. D. *de offic. procur. cæsar.* scribit, ea, quæ ab illo acta, gestaque sunt, sic a Cæsare comprobari, atque si a se ipso gesta essent. Hinc illud Taciti *lib.* 12. de Claudio Cæsare: Eodem anno, inquit, sæpius audita vox principis, parem vim rerum habendam a *procuratoribus* suis judicatarum, ac si ipse statuisset. Ac ne forruito prolapsus videretur, senatusconsulto quoque cautum plenius, & uberius quam antea. Suetonius tamen id illum precibus impetrasse scribit. Ut sibi in curiam, inquit, Præfectum prætorii secum inducere liceret; utque rata essent, quæ *procuratores* sui in judicando statuerent, precario exegit. Ad eumdem illud quoque pertinet, quod idem *in Vespasiano* scribit *cap.* 16. Creditur etiam *pocuratorum* rapacissimum quemque ad ampliora officia ex industria solitus promovere, quo locupletiores mox condemnaret, quibus quidem vulgo pro spongiis dicebatur uti, quod quasi & siccos madefaceret, & exprimeret humentes. Interdum autem *Procurator* Cæsaris Præsidis provinciæ partibus fungebatur, tum vero de rebus omnibus, quasi præses ipse cognoscebat *l.* 4. *C. ad Leg. Fab. de plag. l.* 2. *C. de pœn. l.* 3. *C. ubi causs. fisc. l.* 23 § 1. D. *de adpellat.* Ejus mentio fit *l.* 4. §. 1 D. *eod. tit. l.* 16. D *de publican. l.* 5. §. 10. D. *de jur. immunit. Collat. Leg. Mos & Rom. tit.* 14. §. 3. *l.* 25. D. *de adquir. vel omitt. hered. l* 35. §. 1. D. *ex quib. causs. major.* Idem & *procurator imperatoris* dicitur in *l. ult.* D. *de jur. fisc.* & simpliciter *procurator l.* 3. §. 5. D. *de jur. fisc.* & curator Cæsaris *l.* 3. *pr.* D. *de offic. procur. Cæs. Procuratores* principum *l.* 32. D. *ex quib. causs. major. in integr.* Vid. amplius Corn. Van Bynkersh. in *obs. jur. lib.* 2. *c.* 20. *&* 21. ubi docte de *procuratore* Cæsaris egit.

Procuratores alii memorantur in jure, ut *procuratores Domus Augustæ l. un. C. Theod. de privileg. dom. Aug.* Procuratores annonæ, scilicet militaris *l.* 1. *pr. C. Theod. de erogat. milit. ann.* Procuratores curiarum *l.* 32. *pr. C. Theod. eod. tit.* Procuratores, & procuratio cursus clabularii *inscript. & l.* 23. *Cod. Theod. de curs. publ* procuratores domus dominicæ *l.* 8. *C. ubi causs. fiscal.* procuratores hereditatum *l.* 32. *D. de jur. fisc.* procuratores vicesimæ hereditatum in inscriptionibus, quas collegit Petr. Burmannus *de vectig. pop. Rom. c. XI. p.* 187. metallorum, item baphiorum, textrinorum, seu gynecæorum, & linificiorum, & bastagarum, & saltuum erant *procuratores*, quorum in *l.* 4. *C. de metallar.* pen[illegible] *C. de murileg.* &

in

in *Notitia Imperii* fit mentio. Inter metallorum *procuratores* referendi & *procuratores* aurarii, qualem in antiquo marmore intelligit Reinef. *Claff.* 1. *infcr.* 6. Procuratores rei dominicæ *l. pen. C. de conven fifc. debitor.* fummæ rei *l. ult. C. propt. publ. penfit.* qui & Rationales fummæ rei, ut in *infcript. l.* 7. *ubi cauff. fifcal.* procuratores rei privatæ *rubr. Cod. Th. de actor. procur. & conduct. rei priv.* quales etiam intelligendi funt in *l.* 5. *C. ad leg. jul. repetund. l.* 7. *C. Theod. eod. tit.* & in *l.* 1. *C. Th. de domib. ad rem privat.* Eofdem *procuratores* fuos vocant Imperatores in *l.* 1. *C. Th. de equor. conlat.* & procuratores fuarum poffeffionum *l.* 13. *C. Theod. de pagan.* neque alii ab his funt, qui procuratores rei dominicæ, fummæ rei, domus dominicæ, aliifque fimilibus fupra adpellantur. *Procuratores* autem *fummæ rei* diverfos effe ab illis, qui fummæ rei imponuntur, contra Cujacium adferit Gutherius *de offic. dom. Aug.* Procuratores reipublicæ *l.* 7. *C. ne de ftat. defunct. l.* 30. *C. de decurion.* procuratores & actores fenatorum *l.* 2. *C. Th. quib. equor. ufus.*

Ceterum *procurator* etiam curator dicitur *l. ult. D. de offic. procur. Cæfar.* Si qui in Codice *procurator* reipublicæ, in pandectis curator dicitur. Viciffim vere curator *procurator* adpellatur in *l.* 23. §. 2. & 3. *D. de hered. inft. l.* 3. *D. de tutel. & rat. diftrah.*

PROCURATORIÆ exceptiones vocantur, quæ procuratorio nomine agentibus opponuntur, five quod non effe hoc eis mandatum dicatur, quod perfequuntur, five quod omnino procuratores effe, vel fieri potuiffe negetur, vel ab eo dati dicantur, qui procuratoris dandi jus non habuit *l.* 57. & 62. *D. de procurator. l.* 2. & 3. *D. de exception. l.* 29. § 4. *D. mandat. l.* 19. §. 1. *D. de probation. l.* 39. §. *pen. D. de damn. infect.* §. *pen. Inft. de fatifdat. l.* 6. *D. de oper. nov. nunc.* Quinctil. *lib.* 4. *Inft. orat. c.* 3. Qua de re incidere crebro in judiciis Quinctil. *lib.* 7. *cap.* 1. admonet. Procurator, ait, alicujus pecuniam petit ex fœnore hereditario. Poteft incidere quæftio, an huic effe procuratorem liceat. Finge nos poftquam tractavimus eam remittere, vel etiam convinci, quæreretur, an ei, cujus nomine litigatur, procuratorem habendi fit jus. Idem *lib.* 4. *c. penult.* Ut contra petitionem pecuniæ male petis. Procuratorem enim tibi effe non licuit. Sed nec illi, cujus nomine litigas, habere procuratorem.

PROCURATORIO nomine agere & fuo opponuntur *l.* 3. *D. famil. ercifc. l.* 2. §. *ult. D. de except.* experiri *l.* 6. *C. de procurat.* repetere *l.* 23. *D. rat. rem hab.*

PRODERE, prævaricari, & per collufionem adverfario, vel hofti rem fibi creditam detegere, vel tradere. Sic *prodere* cauffam *leg.* 1. *D. de prævaric.* civitatem hoftibus *leg.* 10. *l. ult. D. ad leg. jul. majeft.* cuftodiam *l.* 14. *pr. D. de cuftod. & exhib. reor.* exercitum hoftibus *leg.* 4. *D. ad leg. jul. majeft.* inftrumenta adverfario *leg.* 38. §. 8. 9. *D. de pœn.* jura pupilli *leg.* 2. *C. de divid. tutel.* legem *leg.* 2. §. 1. *D. ad Leg. jul. de adult.* teftimonia utrique parti *leg.* 16. *D. de teftib.* Alber. tamen Gentil. *lib.* 2. *Hifpan. advoc. c.* 4. dare & dicere interpretatur.

Prodere, id eft, detegere, & indicare. *Prodere* fugitivum *leg. ult. D. de cuftod. & exhib. reor.* judicia *l.* 6. §. 3. *D. ad SC. Turpill.* prodita mors *l.* 39. *D. ad leg. Falc.*

Pro-

Prodere aliquando est constituere, edere, probare. Sic *prodita* actio *l. 17. pr. D. de furt. l. 5. D. de oblig. & act. l. 11. D. de præscript. verb.* adpellatio *leg. 3. D. eod. tit.* probationes *leg. 12. C. de probat.* prodita judicia *l. 15. C. de jur. dot. l. 1. D. de præscript. verb.* proditum est *l. ult. D. usufruct. quemadm. cav.*

Prodere canonem, id est, solvere *leg. 5. C. Theod. de conlat. donat.*

Proditi ac orti curialibus, hoc est, editi & prognati *l. 1. C. Th. de proxim. comit.*

PRODESSE dicitur exceptio *l. 55. D. ad SC. Trebell.* replicatio *l. 7. §. 2. D. de curat. furios.*

PRODIGERE, male consumere in *l. 18. D. de offic. præsid.*

PRODIGIALIS, prodigiosus. Sic vocantur Eucratiæ in *l. 9. C. Th. de heret.*

PRODIGIOSUS, monstrosus *l. 14. D. de stat. hom.*

PRODIGIUM lutulentum vocatur Eutropius, quod divinum præmium consulatus contagione fœdavit *l. 17. C. Th. de pœn.* Nefanda *prodigia* sectarum *l. 6. pr. C. Th. de heretic.*

PRODIGUS est, qui neque modum, neque finem expensarum habet se, bona sua dilapidando & dissipando profundit *l. 1. D. de curator. furios.* *Eversorem* adpellat Cajus *lib. 1. Inst. tit. 8. §. 1.* Solet & in libris nostris hoc verbum circuitu designari, *is, cui bonis interdictum est l. 18. D. qui testam. fac.* Nam *prodigis* per prætorem urbanum bonis interdicebatur, ut Paull. *lib. 3. sent. tit. 4. § 7.* & Valer. Max. *lib. 2. c. 5. lib 8. c. 6.* ostendunt. Sic & famæ suæ *prodigi* dicuntur in *l. 1. C. de his, qui potentior. non.* prodigus sui raptor *l. ult. C. Th. de rapt. & matrim. sanction.*

Prodiga in *l. 5. C. de fid. & jur. hast. l. 1. C. Theod. eod. tit.* dicuntur, quæ pro usu quotidiano prodigi, & consumi oportet, puta species annonariæ, veluti frumentum, esculenta, poculenta, quæ omnia prodigi hoc sensu dicuntur in *l. 18. D. de offic. præsid.* Vid. Jac. Gothofr. *Comment. ad d. l. 1. C. Th.*

PRODITIO seu negligentia tutorum, & curatorum *l. 3. C. Theod. de admin. & peric. tut.* hoc est, dolus & culpa, ut habet *l. 23. C. Justin. eod. tit.*

Proditiones latronum, id est, indicia *l. 1. §. 26. D. de quæstion.*

PRODITOR libertatis, qui libertatem prodit *l. 14. §. 10. D. de re mil.*

Proditor pro indice, & delatore *l. un. C. de mendic. valid. l. 6. C. de delator.*

PRODUCERE, ducere. *Producere* adversarium ad album *l. 1. §. 1. D. de edend.* Produci in jus est ad prætorem duci *l. 5. §. 2. D. ne quis eum, qui in jus voc. l. 4. D. ad Leg. jul. de vi privat.* nempe, ut ipsi actionis formula demonstretur, qua uti velit actor, ex earum numero, quas prætor se daturum in albo, edictoque suo denunciavit. *Producere* in publicum *l. 3. §. 8. D. de hom. lib. exhib.* de domo *l. 1. §. 3. D. de quæstion.* e custodia reos *l. 18. C. Theod. de accusat. & inscr.* servos ad interrogationem *l. 7. C. de quæstion.* testem *l. 10. D. de quæstion.* de domo testes Paull. *lib. 5. Sent. tit 15. §. 1.* Productus testis apud Liv. *lib. 1.* Juvenal. *Sat. 17. v. 32.* Citius falsum producere testem contra paganum possis. *Produci* etiam dicebantur, qui in scena populo spectandi præbebantur, atque exhibebantur. Sueton. *in Neron. c. 4.* Equites Romanos, matronasque ad agendum mimum *produxit* in scenam.

nam. De quo & Senec. *lib. 7. controverf.* 3. Divus Julius ludis fuis mimum *produxit.* Quinctil. *lib.* 3. *cap.* 6. Qui fe prætori in hortis oftenderat, nec erat *productus*, fedit XIV ordinibus. Plin. *lib.* 7. *epift.* 24. Proximis facerdotalibus ludis *productus* in commiffione pantomimus, quum fimul theatro ego Quadratus egrederemur. Macrob. *lib.* 2. *c.* 7. de Publio Mimo: Quum mimos componeret, ingentique adfenfu in Italiæ oppidis agere cœpiffet, *productus* Romæ per Cæfaris ludos omnes, qui tunc fcripta, & operas fuas in fcenam locaverunt, provocavit. Et in infcriptione Lanuvina apud Gruter. p. CCCXXX. 3. M. Aurel. Aug. Lib. Agellio Septentrioni primo Sacerdoti Synhodi Apollinis Parafito Alumno Fauftinæ Auguftæ producto ab Imper. M. Aurel. Commodo.

Producere, protrahere, & perpetuare. *Producere* obligationem *l.* 91. §. 4. *D. de verb. oblig.* Sic *produci* pactum ad perpetuam præftationem, dicitur in *l.* 52. §. *ult.* D. *de pact.* Item *produci* ad confequentias *leg.* 14. D. *de legib.* & eoufque producendum *l.* 61. D. *de furt.*

PROFANUM Varro *lib.* 4. *de ling. lat.* id effe ait, quod extra fanaticam cauffam fit, quafi procul a fano, & religione fecretum. Trebatius vero, ut Macrob. *lib.* 3. *Saturnal. c.* 3. refert, *Profanum* id proprie dici tradit, quod ex religiofo, vel facro in hominum ufum proprietatemve converfum, & promifcuum humanis actibus accommodatum eft. Aggenus quoque Urbicus *in Comment. ad Frontin. p.* 61. edit. Goef. *profanum*, ait effe, quod dum fanctum fuiffet, poftea in ufu hominum, hoc eft, extra fanum, extra fanctuarium venit. Vid. quoque Sofipat. Charis *lib.* 2. *p.* 209. edit. Putfch.

Profanis ergo res facræ & religiofæ opponuntur *l.* 83. §. 5. D. *de verb. oblig. l.* 6. §. 3. *l.* 9. §. 3. D. *de rer. divif. l.* 40. D. *de relig. & fumt. fun. l.* 4. *C. eod. tit. l.* 73. D. *de contrah. emt.*

Profanum vero id effe etiam, quod quis fibi privatim facrum conftituerit, Marcianus tradit in *l.* 6. §. 3. D. *de rer. divif.* Agrum quoque purum monumento cohærentem *profani* juris effe, Imperatores refcripferunt *l.* 9. *C. de religiof. & fumt. fun.*

Profanum etiam dicitur, quidquid a religione alienum, improbum, fceleftum eft. Sic *profanus* dicitur apoftata *l.* 4. *C. de apoftat.* profana inftitutio hæreticorum *l.* 3. *C. Th. de hæret. profana* mens *l.* 26. *C. Th. eod. tit.* profanus ritus *l.* 17. *C. Th. l.* 4. & 20. *C. Juft. de pagan.*

Profanus pro privato *l.* 2. *C. de offic. vicar.*

PROFARI proprie dicuntur fatidici, qui futura prædicando folent fari, qui iidem & vaticinari dicuntur, quod vefana mente faciunt, inquit Varro *lib.* 5. *de ling. lat.* Itaque cum Ulpianus *l.* 1. §. 9. D. *de Ædil. edict.* fic fcripfiffet: Si fervus inter fanaticos non femper caput jactaret, & aliqua *profatus* effet, fic infert, quamvis aliquando quis circa fana bacchatus fit, & refponfa reddiderit. Item: ceterum fi nihilominus permaneret in eo vitio, ut circa fana bacchari foleret, & quafi demens refponfa daret &c.

PROFECTIO neceffaria *l.* 18. D. *de judic. l.* 5. D. *de condict. cauff. dat.*

PROFECTITIUM dicitur, quod a patre, vel aliunde contemplatione patris provenit. Sic *profectitia* dos *l.* 6. C. *de jur. dot. l.* 4. C. *de collat.* quæ & profecta a patre dos, ut *l.* 4. C. *folut.*

folut. matrim. Profectitium peculium *l.* 38. D. *de condict. indeb.* Vetus Glossarium Græcum, τα μετα των πατρωων πραγματων επιταχθεν παρα τε υπεξεσιε.

Proferre, edere, palam facere, producere, exhibere. Ut proferre acta *l.* 45. §. 7. *D. de jur. fisc.* chirographum *leg.* 3. §. 3. D. *eod. tit.* codicillos *leg.* 1. D. *de transact.* instrumenta *leg.* 7. C. *ad leg. Cornel. de fals.* inventarium *leg.* 4. C. *de in lit. jur.* judicatum *leg.* 3. C. *quomod. & quand. jud.* jusjurandum *l.* 3. C. *de in lit. jur.* legata *l.* 12. §. *ult.* D. *de legat.* 1. in notitiam *l.* 1. D. *de testam. milit.* rationes *l.* 1. §. 3. D. *de tutel. & ration.* scripturam *l.* 35. D. *eod. tit.* tabulas *l.* 47. D. *de legat.* 2. testamentum *l.* 4. D. *de condict. indeb.* testes *l.* 6. D. *de quæst.*

Proferre sententiam in *l.* 26. & 36. D. *de re jud.* est, pronunciare sententiam.

Proferre, differre, prorogare. Sic *proferre* diem *l.* 23. 25. 27. & 32. §. 12. D. *de recept. arb.* & alibi passim, ut & apud Livium *lib.* 22. *c.* 33. & *proferre* rem dissimulatione, id est, protrahere *l. ult.* C. *de usur. pupill. prolatum* tempus *l.* 26. D. *quand. dies legator.*

Professio pro confessione, editione in *l.* 42. §. 1. D. *de jur. fisc. Professio* de ætate *l.* 13. D. *de probat.* natalis *l.* 6. C. *de fid. instrum.* *l.* 15. C. *de lib. causs.* Huc pertinent tabulæ *professionum l.* 1. C. *si minor. se major.* De hac natali professione, vide quæ dixit Heist. *in Comment. ad Leg. Jul. & Pap. lib.* 2. *c.* 8. §. 6. *Professio* pecuniæ solutæ *l.* 14. C. *de solution.* publicæ functionis *l.* 3. C. *de conlat. translat. professiones* censuales *l. ult.* §. 16. D. *de mun. & honor. l.* 7. C. *de donation. l.* 2. D. *de censib.* & in *fragm. regul. ex veter. jurisc.* §. *ult.* apud Schulting. *in jurispr. vet. antejust. p.* 809. *Professiones* mercium apud publicanos *l.* 3. C. *de vectigal. l. ult.* §. 12. D. *de publican.* De censuali & natali *professione* vid. *profiteri. Professio* excusationis *l.* 6. C. *de excusat. tut.*

Professio pro quavis arte, & scientia, societate, artificio. *Professio* artis & scientiæ apud Paull. *lib.* 5. *Sent. tit.* 23. §. 18. *Collat. Leg. Mos. & Rom. tit.* 15. §. 2. *Professio* venatorum *l.* 6. C. *de excus. munet. Professio* inhonesta dicitur mulierum, quæ scenicis ludis se immiscuerunt *l.* 23. §. 1. C. *de nupt. Professio* flagitii de impudicis & meretricibus apud Tacit. *lib.* 2. *Annal. c.* 8. *Professione* interdici præfectus urbi potest *l.* 1. §. 13. D. *de offic. præf. urb.*

Professor, qui artes liberales profitetur. *Professorum* autem nomine neque medicos, neque philosophos, neque jurisperitos contineri traditur *l.* 1. *sequ. de var. & extraord. cogn. rubr.* C. *de professor. & medic.*

Professus sacræ religionis *l.* 39. C. *Th. de bon. proscript.*

Proficere dicitur exceptio in *l.* 16. D. *de except. rei judic.* præscriptio *leg.* 6. C. *de religios.*

Proficisci, oriri, provenire, venire. Ex hoc edicto nulla proprie actio, vel cautio proficiscitur *l.* 24. §. 8. D. *de minor. Profecta* a patre dos *l.* 4. C. *solut. matrim.* Fideicommissum non ex rigore juris civilis *proficiscitur* Ulpian. *tit.* 25. *regul.* §. 1. Profecta in rem pecunia *l.* 3. C. *quand. ex fact. tut.* Pecunia a me ad te profecta *l.* 15. D. *de reb. cred.*

Proficisci, pro intercedere, intervenire. Mutuum non potest esse, nisi proficiscatur pecunia, creditum

ditum autem, etiam si nihil proficiscatur *l.* 2. §. 3. D. *de reb. cred.*

PROFITERI, confiteri, sive se ipsum deferre. *Profitetur* capere non posse *l.* 1. *pr.* D. *de jur. fisc.* Professis, testatisque sceleribus involutus *l. ult.* C. *Th. de bonis proscript.* Profiteri libello *l.* 21. D. *rat. rem hab.*

Profiteri aliquando edere, & indicare significat. Sic *profiteri* agrum *leg.* 4. §. 2. D. *de censib.* censum Ulpian. *Tit.* 1. *regul.* §. 8. Inde *professio* censualis, de qua item, & de natali professione abunde dixit Brisson. *lib.* 1. *Selectar. Antiqu. p.* 5. Amm. Marcellin. *lib.* 19. *c.* 11. *p.* 174. Censuali *professioni* speciosa fiducia relevatæ. Unde quod D. Lucas *Evangel. c.* 1. *v.* 1. ait *ἀπογράφεσθαι*, hoc vetus interpres *profiteri* vertit. *Profiteri* ad publicanum. Varro *lib.* 2. *de re rust.* & Quinctilian. *Decl. p.* 52. sive *profiteri* merces, id est, apud publicanos eas insinuare, tributi pro his debiti exsolvendi caussa *leg. ult.* §. 6. & §. 12. D. *de public. can. l.* 3. C. *de vectig. & commiss.* Quinctilian. *Declam.* 341. Quod quis *professus* non est apud publicanos pro commisso tenetur. Idem *Declam.* 349. talem legem fingit: Publicano ferutari liceat, quod, quis *professus* non fuerit, perdat. Sic quoque pro insinuationibus mercium apud publicanos Tertullian. *Apologet. c.* 43. accipit. Ut si ineatur, quantum vectigalibus pereat fraude, & mendacio vestrarum *professionum*, facile ratio haberi possit. *Profiteri* indicium in *l.* 1. D. *ad leg. Cornel. de sicar. l.* 24. D. *ad leg. Cornel. de fals.* Hirtius *lib.* 4. *de bello Alexandr. c.* 55. Item Calpurnium Salvianum, qui *profitetur indicium*, conjurationesque numerum auget. Q. Curt. *lib.* 8. *c.* 6. Nec cunctatus Eurylochus non ex toto domum suam aversari deos dixit, quia frater ipsius quamquam impium facinus ausus foret, tamen & pœnitentiam ageret, & per se potissimum *profiteretur indicium*. Macrobius *in Somn. Scipion. c.* 1. Quidquid emensus inter utrumque vitam diebus egerat, videratve tamquam publicum *professus indicium* humano generi nunciavit. Sallustius in *bello Jugurth. c.* 30. *n.* 6. Sed ipse deprehensus multis hortantibus, & in primis Albino Consule *indicium* profitetur. Sueton. *in Domitian. c.* 17. *professusque* conspirationis *indicium*, & ob hoc admissus, legenti traditum a se libellum, & attonito suffodit inguina. Plin. *lib.* 3. *epist.* 16. Eadem apud Claudium uxori Scriboniani, quum illa *profiteretur indicium*, ego, inquit, te audiam, cujus in gremio Scribonianus occisus? Unde fit, ut pro confiteri judicia profiteri legendum putem in *l.* 3. §. 4. D. *ad leg. Cornel. de sicar.* Profiteri libello *l.* 21. D. *rem rat. hab.* apud eum, cujus jurisdictio est. *Collat. Leg. Mos. & Rom. tit.* 4. §. 3. apud Magistratum *l.* 37. *pr.* D. *de legat.* 3. Profiteri natales dicebantur parentes, qui diem, quo sibi nati essent liberi, apud præfectos ærarii edebant Terentius, *l.* 16. D. *de probat.* Etiam matris *professio* liberorum recipitur. Scævola in *l.* 29. §. 1. D. *eod. tit.* Mulier gravida repudiata, filium enixa absente marito, ut spurium in actis *professa* est. Jul. Capitolin. harum *professionum* primum auctorem fuisse M. Antoninum Pium, auctor est, inter diem trigesimum nomine imposito, per provincias autem tabulariorum usum instituisse, apud quos de originibus idem fieret, quod Romæ apud præfectos ærarii, ut si fuerit aliquis in provincia natus causs-

caussam liberalem diceret, testationes intus ferret. Celsus *l.* 13. D. *eod. tit.* Iniquum est, cum de statu ætatis alicujus quæreretur, & diversæ *professiones* proferrentur, ea potissimum stare, quæ nocent. Ejusdem *professionis* mentio fit in *l.* 15. & 21. C. *de lib. cau.*

PROFLIGARE, id est exigere tributa in plerisque imperatorum rescriptis *l. ult.* C. *de usur. rei judic. l.* 26. *pr.* C. *de fidejuss. l.* 7. C. *de offic. rect. prov. l.* 11. C. *de annon. & tribus. l.* 3. C. *de exsequut. & exact. l.* 4. *in fin.* C. *Th. de collat. translat. l.* 6. C. *de præscript. XXX. annor. l.* 4. C. *de metallar. l.* 1. C. *Th. ne quis de palat. man. l. ult.* C. *de fund. patrim. l.* 12. §. 3. D. *de prox. scrin.* Inde

PROFLIGATIO debitorum, pro exactione in *l.* 10. C. *Th. de palat. sacr. largit.*

PROFUGERE, villam suam, pro a villa sua in *l.* 2. D. de *SC. Silan.* quod loquendi genus auctoritate Senecæ *Agamemnon v.* 121. Hygini *fab. ult.* Curtii *lib.* 10. *c.* 2. & Columellæ *lib.* 11. *c.* 3. defendit Ducker. p. 356. Hein.

PROFUGI coloni *l.* 7. C. *Th. de annon. & tribut.*

PROFUNDENDI licentia *l. ult.* C. *Th. de ann. & tribut.*

PROFUNDUM pro mari §. 2. *proœm. Inst.* In *profundo* esse res *l.* 15. D. *de legat.* 3.

PROGENER. Avo neptis vir *progener* est, ut avus neptis marito *prosocer*. Socer magnus dicitur uxoris meæ avus, ego sum illius progener. Prosocrus mihi uxoris meæ avia est, ego sum illius progener *leg.* 4. §. 6. D. *de gradib. & adfin.* Sueton. *in Aug. c.* 19. & Auson. *pag.* 65. Tacit. *lib.* 5. *hist. c.* 9. Progener Cæsaris Tacit. *lib.* 6. *Annal. cap.* 45. Progener Cæsaris destinatus, Tacit. *lib.* 3. *Annal. c.* 75. & apud Gruter. *Inscript. p.* 452. 3.

PROGRAMMA, edictum monitorium, publice propositum in *l.* 6. C. *de remission. pign. rubr.* & *l.* 6. C. *commina tiones, epistolæ, programmata.* Programma criminale *l.* 20. C. *Th. de petit.*

PROHIBERE quis intelligitur, quo minus faciat, si quolibet actu prohibentis, id est, vel dicentis, se *prohibere*, vel manum opponentis, lapillumve jactantis prohibendi gratia *leg.* 29. §. 1. D. *quod vi aut clam.* Ædificare *prohibet*, qui prohibet eam materiam convehi, quæ ædificationi necessaria sit, aut qui operi necessariam venire prohibet *l.* 1. §. *penult.* D. *de mort. inferend.* Prohibetur possidere & qui in suo ædificare prohibetur *l. penult.* §. 1. D. *de adquir. possess.* Prohibet uti frui, qui vi dejicit utentem fruentem, aut non admisit eum, quum ex fundo exisset non ususfructus deferendi caussa *l.* 13. §. 13. D. *de vi & vi arm.*

PROHIBITORIUM edictum *l.* 43. D. *de procurat.* Prohibitoria interdicta sunt, quibus prætor aliquid fieri vetat *l.* 1. §. 1. *l.* 2. D. *de interd. l.* 1. D. *uti possid.* §. 1. *Inst. de interd.*

PROJECTIO, seu *projectum*, quod extra tectum projicitur, ut mœniana. Itaque Lexicon Latino Græcum *projecta* recte interpretatur ἐξαπτώματα, ἀναπτήματα ἐξοχὰς ἐπ᾽ οἰκίας. Inter *projectum* vero & immissum hoc interesse Labeo dicebat, quod *projectum* esset id, quod ita protenderetur, ut nusquam quiesceret, qualia mœniana & suggrundæ essent; *immissum* autem, quod ita fieret, ut aliquo loco requiesceret *leg.* 242. §. 1. D. *de verb. sign.* Et ideo *projicere* & *immittere* separantur in *l.* 5. §. 10. D. *de nov. oper. nunciat.* Sic *projectum* tignorum accipe in *l. ult.* §. *ult.* D. *de servit. præd. urb.* & projectum

jectum *tectum* apud Cic. *Top. c.* 4. & *projecta* in *l.*8. *D. de contrah. emt. l. ult. §. penult. D. quod vi aut clam. l.* 3. §. 5. & §.6. *D. uti possid. projectio* supra vicini solum *ibid.* Vetus Glossar. Græcum, projectum, τὸ ἐξέχον ὥστε ἐπιτιθέσθαι αὐτῷ ἐξώστην.

P R O J I C E R E est protendere aliquid extra tectum, ut mœniana *Projicere* in nostrum *leg.* 5. §. 10. *D. de oper. nov. nunciat.* Unde *projiciendi* servitus est jus projiciendi supra vicini solum, & ut Theophil. *ad* §. 2. *Inst. de actionib.* interpretatur, δίκαιον τοῦ ὑπερτείνειν ἐξώστην κατὰ τοῦ σοῦ μεσαύλου. Jus *projiciendi* mœnianum in aream tuam *l.* 1. & 2. *D. de servit. præd. urb. l. penult. D. si mensor. fals. mod. dixer.*

Projici dicuntur, qui corpore aliquo ejiciuntur, ut *projecti* in *l.* 8. *C. Th.* dicuntur judæi ἀποσυνάγωγοι, qua voce utitur & Ammian. Marcellinus in re simili *lib.* 22. *c.* 4. idemque sonat *abjecti* in *l.*15. *C. Th. de pistor. l.*18. *C. Th. de agent. in reb. l.* 15. *C. Th. de palatin.* Alias *projecti* dicuntur expositi *leg.* 1. *C. Th. de exposit. liber.*

P R O I N D E pro perinde *l.* 15. & 29. *D. ad Leg. Corn. de fals. l ult.* §.2. *D. de verb. oblig.* Proinde pro similiter *leg.* 7. *D. de solution. Proinde* pro exinde *leg.* 1. *D. de edendo. Proinde* ac *Collat. Leg. Mos. & Rom. tit.* 8. §.2.

P R O L A T O R scripturam adfirmat *l. un. C. Th. si cert. pet. de chirogr.* Quæ ipsa verba habentur quoque *lib. V.* Capitular. *Caroli M. & Ludovici Pii cap.* 378. *Tom.*1. *p.*903. edit. Baluz. *prolator* tabulæ *l.*11. §. 8. *D. de interrogat. in jur. fac.*

P R O L E T A R I I in lege XII Tabularum quinam dicerentur, Gellius *lib.* 16. *Noct. Attic. c.*10. ita explicat: Qui in plebe Romana tenuissimi pauperrimique erant, neque amplius, quam mille quingentum æris in censum deferebant, *proletarii* adpellati sunt. Et paullo post: Et non capitis censum, sed prosperiore vocabulo a munere officioque prolis edendæ adpellati sunt, quod cum re familiari parva minus possent rempublicam juvare, sobolis tamen gignendæ copia civitatem frequentarent. Exstat, ait Brisson. apud me libellus quidam Edmundi Anglorum Regis, in quo quum de Anglis & oriundis ageretur, ita scriptum est: Qui quum sæpius bello lacessiti se, & suos defensarent fortiter, illi vero ignaviæ operam dantes, quasi *proletarii* ad solam voluptatem domi residerent. Unde Remigius in Commentariis Martiani Capellæ notat ore suo *uxorios* dictos hujusmodi sceleratos, qui gignendæ proli inservirent. Gellius *lib.* 3. *c.* 8. Classicus adsiduusque aliquis scriptor, non *proletarius*.

P R O L I X A ætas *l.* 5. §. 12. *D. de jur. immunit.* prolixum tempus *l.*45. §.10. *D. de jur. fisc.*

Prolixa stipendia *l.* 22. *C. de palatin. sacr. largit.*

P R O L I X I T A S temporis *l.* 22. §.3. *D. ad SC. Trebell.*

P R O L U E R E pavimentum *l.* 28. *D. de servit. præd. urban.*

P R O L U S O R I U M judicium pro collusorio, & per collusionem facto in *leg.* 14. *D. de adpellat.* Quod verbum alibi hac notione vix invenias Ducker. *de Latin. vet. jurisc. p.*408.

P R O L Y T Æ, προλύται, dicebantur, qui quatuor annorum spatio in legum studiis decurso, quintum & postremum adjiciebant *Constit. omnem reip.* §. 5. *ad Antecessor.* non *lotitæ*, aut coloritæ, uti habet Accursius, nec *colobitæ*, uti Constantin. Landus in *Exercitat.*

citat. p. 1391. *Tom. III. Thesaur. jur. civil.* Hesychius προλυθέους interpretatur παρειμένους, ut ii sint, qui ab illa præscripta & præfinita studiorum lege sunt soluti, & tamquam emeritis stipendiis honestam a magistrorum scholis emissionem impetraverunt, unde hodie licentiati adpellantur. Vide *Lytæ*.

PROMATERTERA, proaviæ soror *l.* 1. *D. de gradib. & adfin.*

PROMERCALIS res *l.* 4. §. 2 *D. de pen. legat. l.*10. *D. de impens. in res dot fact.* & apud Columell. *lib.*1. *c.*8. & *lib.*11. *c.* 1. Sueton. *in Julio c.*54.

PROMERCIUM pro commercio. Et ita promercii caussa haberi dicuntur, quæ in hoc habentur, ut veneant *l.* 3. §. 4. *D. ad leg. Cornel. de sicar. l.*41. §.5. *D. de legat.*1. *l.*2. *D. de vi publ.* Paull. *lib.* 5. *sent. tit.* 23. § 13. Hoc verbum jurisconsultis proprium videtur, nec a quoquam præter hos usurpatum, nisi id fuerit in SC. sub Hadriano facto, de quo in *l* 41. §. 1. *D, de legat.* 1. & Casaubon. *ad Spartian. Hadrian. c.* 18. Vid. Ducker. *de Latinit. vet. Jurisconf. p.* 364. *Hein.*

PROMERE consensum *l.*49. *pr. C. Th. de decurion. lib.* 12. *tit.* 1. Coacta promere largitate, pro donare *l.* 6. *C. Th. de iis, quæ administr. Promtæ* legis discrimen, id est latæ *l.*74. *C. Th. de decurion. Promere* scripturam *l.*1. *C. de solut. & liberat.* sententias *l.* 8. *pr. C. Theod. de infirmand. his, quæ sub tyrann. Promendæ* indictionis tempus *l.* 8. *C. Th. de extraord. mun.* Debitæ ultionis acrimonia, quæ erga sacrilegos jure promenda est *l.* 5. *in fin. C. de sacros. eccles. l.* 40. *C. Th. de Episcop.*

PROMERERI officio debito *l. ult. C. de alien. lib.* canonis relevationem *leg.* 5. *C. Th. de conlat. donat.*

PROMISCERI ceteris creditoribus *l.*3. §.1. *D. de separat.*

PROMISCUE adpellari *leg.* 6. §.1. *D. ad leg. jul. de adult.* uti *l.* 4. §. 2. *D de pen. legat.* id est, communiter *l.* 1. §. *ult. D. de adquir. possess.*

PROMISCUA conditio *l.* 11. §. 1. & §. *ult D. de condit. & demonstr.* facultas *l.* 14. §. 5. *D de muner & honor.* generalitas *l. un. C. Th. ne in sua causs. quis jud.* utilitas *l.* 5. §. 12. *D. de jur. immun* Promiscuus usus *l.*17. *C. de furt. l* 9. *D. de usu & habit.*

PROMISSIONIS verbum, & ad nudam promissionem sive pollicitationem, & ad sponsionem refertur *l.* 19. §. 1. *D. de ædil. edict. l.*1. *C. de jur. dot. l.*1. §. 4. *D. de constit. pecun. l.* 132. *D. de verb. oblig.* Promissio dotis *l. ult. pr. D. de dol mal. except. l.* 98. *pr. D. de solution. l.*19. *D de oblig. & act.*

Promissionem desertam adpellat Ulpian. cui non sit satisfactum, puta judicio sisti caussa.

PROMISSOR in *l.* 15. §.1. *l.*34 §.1. *l.*72. §. *ult. D. de solution. l.* 49. §.1. *l.* 62. *l* 2. & 82. § *ult. D. de verb. obligat. l.*30. *D. de fidejussor. l.* 15: §. *ult de usucap.* est, qui stipulatori spopondit.

PROMISSUS promissio in *l.*18. §. *ult. D. deposit.*

PROMITTERE dotem *l.* 41. *pr.* §.1. & 3. & §. *ult. D. de jur. dot.* videlicet per stipulationem. Ulp. *tit.*6. *regul.* §.1. & 2. Si scriptum in testamento fuerit, promisisse aliquem, perinde habetur, atque si interrogatione præcedente responsum sit §.17. *Inst. de inutil. stipul.*

Promittit & prætor, veluti bonorum

norum possessionem *l.* 2. & 4. *pr.* & §. 12. *D. und. cognat. l.* 3. *D. de collat. bonor. l.*3. §. 1. *D. de Carbon. edict.*

Promittere aliquando ponitur pro repromittere, ut in *l.*8. §.3. *D. de oper. nov. nunc. l.*10. *D. de damn. nunc.*

PROMOTI in *l.*1. *C. de fals. monet. l.* 2. *C. Theod. eod. tit. l.*2. *C. Th. de curs. publ. l. un. C. ad leg. jul. de ambit. l.*2. *C. Th. eod. tit.* & apud Ammian. Marcellin. *lib.*31. *p.*495. sunt, qui & in officiali, & in armata militia ad gradum aliquem promoti, adeoque muneribus, id est, gregariis contrarii sunt, definiente Jac. Gothofred. *Commentar. ad l.* 2. *C. Th. de fals. monet.* Differunt a beneficiariis, ut genus a specie; quum omnes beneficiarii quidem promoti sint, sed non vicissim omnes promoti etiam beneficiarii sunt. Quod contra Cujacium, qui eosdem esse putabat, ostendit laudatus Gothofredus. Unde intelligitur quid sit

PROMOTIO, Qui alios *promotionis* tempore, & codicillorum adeptione praecesserit, eum loco (Sic enim emendandum ex Cod. Theodos.) volumus esse potiorem *l.*1. *C. de praefect. praetor. l.* 1. *C. Th. eod. tit. Promotionis* ordo custodiendus est, ut primus in officio sit, qui prior fuerit in consequendo beneficio principali *leg.* 2. *C. Theod. de divers. offic. Promotionis* codicilli, atque chartulae *l.*1. §.7. *C. de offic. praef. praetor. Afric. Promotiones* honestae *l.* 14. *C. Th. de decur.*

PROMOTIONE accusationis confidere, insolens loquutio in *l.*4. *C. Th. de famos. lib.* idem significans, ac fiduciam accusandi gerere, ut loquitur *l.*2. *C. Th. eod. tit.* adeoque certo persuasum habere, se posse accusationem probare. Vid. Jac. Gothofred.

PROMPTUARIUM cella est, in quam reponuntur edulia, quae ad usus quotidianos comparata sunt, in hoc a penu distans, in quod, quae longioris usus sunt, conduntur. Paull. *l.*4. §.2. *D. de pen. legat.* Si cui quae in *promptuario* sunt, legata sint.

In PROMPTU contradictio est *l.*72. §.1. *D. de solution.* In *promptu* est dicere *l.* 10. §. *ult. de captiv. & postl.*

PROMULGARE sententiam *l.*3. *C. de funer.*

PROMULSIDARIA in *l.* 19. § 10. *D. de aur. arg. legat.* vasa dicuntur, in quibus promulsis, id est condimentum ex mulso confectum ponitur. Turneb. *Adversar. lib.*28. *c.*23.

PROMUTUUM dicitur a nostris pro repraesentata pecunia, & praerogata, sive praenumerata, & quae in antecessum datur. Cum quidam nave amissa, vecturam quam pro mutua acceperat, reposceret *l.* 15. §. 6. *D. locat.* Quod neque a conductoribus praediorum, neque a villicis pensionem exegerit, & insuper etiam *promutuum* eis dederit *l.* 40. §. 5. *D. de statu lib.* Graeci *promutuum* exponunt προχρείαν: Theod. Hermopolites ad *l.*11. *C. de sentent. quae pro eo, quod inter ξ ἐν προχρείᾳ τὸ μισθώματα τῶν τοιούτων χρόνων συλλέξαι* in τό Caesar, *lib.* 3. *de bello civili:* Publicanis uti in sorte fecerant insequentis anni vectigal *promutuo.* Vid. Fabrotti *Enarrat. ad Cujac. paratitl. C. de condict. indeb.*

PRONEPOS, proneptis *l.*11. *C. de suis & legit. lib. l.* 8. *C. Theod. eod. tit. l.* 9. *C. de revoc. donat.* Pronepotes utriusque sexus *l.* 9. *in fin. C. Theod. de matern. bon.*

PRONUNCIARE palam & aperte exprimere est *l.* 11. §. 18. *D. de action. emt. l.* 1. & 31.

31. §. 1. D. *de ædil. edict. leg.* 69. §. 1. D. *de evictios. l.* 15 §. 1. D. *de statulibe.* quibus in locis venditores conditionem rei, quam vendunt, *pronunciare* dicuntur. Eadem significatione Latini auctores *pronunciandi* verbo utuntur, propalam aliquid pollicitum & promissum significantes. Sic *pronunciare numos* apud Sueton. *in Jul. c.*19. *Pronunciare* epulum apud eumd *in Jul. c.* 25. *Pronunciare donativum militibus in Galba c.*16. *Pronunciare teneras*, in *Domitiano c.* 4. *extr. Pronunciare* præmia militibus. Livius *lib.*2.

Pronunciare præterea sententiam ferre significat, idque sollemne in sententiis ferendis verbum erat, ut *lib.* 2. *de form. Pop. Rom.* probavit Brisson. *l.* 59. §. 1. *l.* 60. D. *de re judicat. l.*37. D. *de aur. arg. legat. Pronunciasse* autem, & statuisse dicimus eos, qui jus habent cognoscendi *l.* 215. D. *de verb. signif.* Vet. Glossar. Græc. *Pronunciare* το απο φασιν δεναι της δικαιας. *Pronunciare* de adpellatione *leg.* 1. §. 1. D. *nihil innov. pendent. adpell.* ex adpellatione *l.* 25. D. *pro soc.* adpellationem injustam Paull. *lib.* 5. *sent. tit.* 37. §. 1. adversus aliquem *leg.* 122. §. *ult.* D. *de verb. obligat.* contra vel secundum aliquem *l.* 50. §. 1. D. *de legat.* 1. calumniatorem *l.* 6. *C. de calumniat.* per collusionem *pronunciatus l.* 4. D. *de collusion. deteg. Pronunciare* contra constitutionem *l.* 1. *C. ad leg. jul. majest.* aliquem exheredatum *l.* 12. §. 3. D. *de bon. libertor.* falsum testamentum *l.*43. D. *de manum. testam. l.* 4. *C. de bonor. possess. contr. tab.* falsos codicillos *l.* 1. *C. de fideicommiss. libert.* fideicommissum sine scriptura *ibid. Pronunciatus* heres, patronus, filius, libertus, servus dicitur, qui talis judicatus, & per sententiam declaratus est *l.* 9. §. 1. *D. de in jus vocand. l.* 8. *D. de his, quæ ut indign. l.*8. *C. de sentent. & interloquut. l.*11. *D. de admin. & peric. tut. l.*29. *in fin. D. de liberal. causs. Pronunciare* heredem indignum *leg.* 8. *D. de his, quæ ut indign.* ingenuum *l.* 3. & 4. *D. de collus. deteg.* inofficiosum testamentum *l.*4. *C. de inoffic. testam.* de jure *l.* 35. *D. de act. emt.* liberum *l.* 4. & 27. *D. de liberal. causs.* de libertate *l.* 47. §.2. *D. de fideicomm. libert.* modum *leg.* 69. §. *ult. D. de eviction.* recte vel perperam *l.*8. §. 4. *D. si servit. vindicet.* rem dominii mei esse *l.*6. §.2. *D. de confess. Pronunciatus* non esse servus *l.*5. *C. de ordin. cognit.*

Pronunciare etiam in scena actores dicuntur *l.* 1. *D. de his, qui notant. infam.* Plinius *lib.*7. *c.* 48. Luceia Mima centum annis in scena *pronunciavit.* Suet. *in Caligul. c.*54. Ut ne publicis quidem spectaculis temperaret, quo minus & tragoedo *pronuncianti* concineret.

PRONUNCIATIO loquutio *l.*74. *D. de verb. oblig.* Pronunciatio sermonis *l.* 195. *D. de verb. signif.*

Pronunciatio pro sententia *l. un. C. Th. de offic. pr. ef. præt. l.* 1. §. 1. & §. *ult. D. ad SC. Turpill. l.*1. D. *de re judic. leg.* 37. D *de excusat.*

PRONURUS est nepotis & pronepotis uxor *l.*50. D. *de verb. signif.* προνυμφοι Græci vocant interpretantes *leg.* 8. §. 4. D. *de legat. præstand.* Ovid. *Heroid. epist.*17. *v.*206.

PROPAGARE vineas, vites *l.*3. & 13. D. *de impens. in res dotal. fact.* aquæ agmen *l.* 6. *C. de servit.*

Propagare aliquando est extendere. Sic *propagari* ad eum debet ultio

ultio feveritatis congruæ *leg.* 3. *C. Th. de jurisd.* Ne propagentur arbitria, aut in alios transferantur *l.* 32. §. 16. D. *de recept. arbitr.* Olim *propagatæ* legis ordinem falubri rurfus imperio *propagamus*, id eft, publicamus *l.* 6. *pr. C. Th. de episc. judic.* Vid. Gothofred. *Comm. ad d. l.*

PROPAGATIONES facere *l.* 24. §. 3. D. *locat.* Recte hoc verbum ufurpavit Paullus, neque, ut putat rigidus Latinitatis Jurifconfultorum cenfor, pro *propagine* dixit. Sed eo fenfu, quo Cato *de re rustic. c.* 52. & Columella *de arbor. c.* 7. Vide Ducker. *p.* 398. *Hein.* Vet. Gloffar. προκατορύξεις.

PROPAGO. Feft. Pomp. *Propages*, *propagines* a propagando, ut faciunt ruftici, quum vitem vetulam fupprimunt, ut ex ea una plures faciant. *Propago* generis fui, id eft, pater ac mater, frater ac foror, filius ac filia, nepos ac neptis, fuccedat his, qui quum effent Chriftiani, idolorum fe fuperftitione impia maculaverint *l.* 6. *C. Th. de apostat.*

PROPE *est ut*, genus eft loquendi pudorem adfirmantis, & modeftiam fignificans, & licet dubitationis fpeciem habeat, adfirmat tamen, & definit. Papin. in *l.* 95. §. 9. *de solut.* Si creditor a debitore petens culpa fua ceciderit, prope eft, ut actione mandati, nihil a mandato confequi poffit. Hujus loquutionis exempla alia funt in *l.* 9. *D. de fidei. comm. l.* 71. § 3. D. *de cond. t. & demonstr. l.* 5. §. 6. D. *de re militar. l.* 118. *pr. D. de verb. oblig. l.* 18. §. 1. D. *de stipulat. serv. l.* 39. §. 1. D. *ad SC. Vellei.* Paull. *lib.* 2. *sent. tit.* 26. §. 2. & in *Collat. Leg. Mos. & Rom. tit.* 4. §. 12. *Prope* furtum eft *l.* 67. D. *de furt.* Eadem *prope sena* eft *l.* 9. §. *ult. D. de adq. rer. dom.*

PROPIOR gradus *l.* 1. D. *ad leg. jul. repetund. l.* 11. *Cod. de quæstion. Collat. Leg. Mos. & Rom. tit.* 16. §. 2.

PROPIUS fobrino, *propius* fobrina, hi funt patrui magni, amitæ magnæ, avunculi magni, materteræ magnæ, filius, filia, hoc eft, patris, matrifve ejus, de cujus cognatione quæritur, confobrinus, confobrina, five frater patruelis, vel amitinus, vel amitina *l.* 1. §. *ult. l.* 2. D. *de gradib. & adfinib.* §. 5. *Inst. de grad. cognat.* Paullus in *l. ult.* D. *de grad. & adfin.* patrui magni filius, ait, ei, de cujus cognatione quæritur, *propius sobrino* vocatur. Nam, ut & Maffurius ait, eum quis adpellat propius *sobrino*, qui eft patris matrifve confobrinus, aut confobrina. Similiter Feftus *lib.* 14. *Propius sobrino*, ait, mihi eft confobrini mei filius, & confobrinæ meæ filia, & patris mei, matrifve meæ confobrinus. Imperator in *l.* 2. *C. unde legitimi priorem sobrinum* interpretatur, *natum ex consobrina.* Et ita in *l.* 2. *C. commun. de succession.* in veteri codice *propiori sobrino* fcriptum eft, licet impreffi *propius* habeant. In Theophilo vero mendofe πρότερος κονσοβρῖνος legitur.

Dicunt etiam Jurifconfulti *propius est pro magis est l.* 140. D. *de verb. obl. l.* 18. D. *de in rem verf* Utuntur in eodem fenfu voce propemodum *l.* 7. D. *ut in possess. legat. l.* 113. D. *de verb. obligat.* 18, D. *rem rat. hab. l.* 88. D. *de verb. signif. Propius est* ut exiftimem *l* 67. D. *de jur. dot.*

PROPENSIOR animus *l.* 14. D. *de manum. vindict.* adfectus *l.* 3. *in fin.* D. *quod fals. tut. auct.* ira *l.* 2. D. *ad leg. jul. de adulter.* propenfiores effe *leg.* 45. D. *de obligat. & act.*

PROPERANTISSIME ad comi-

comitatum nostrum volumus afferri *l.* 8. *pr. C. Theod. de appellat.*

PROPERARE in parentis aut filii fata *l. un. C. de his qui liber. aut par. occid. l. un. C. Th. de parricid.*

PROPERE *l.* 1. *C. de exsequut. rei judic.*

Προπετῶς in *l.* 13. *in fin. D. de jurejur.* inconsulto calore significat, ut in *l.* 2. *C. eod. tit.*

PROPINQUITAS pro cognatione, in *l.* 1. *C. de imp. lucr. describ. l.* 2. *C. quand. & quib. quart.*

Προπηλακίζεσθαι, affici contumelia, ceu ex Demosthene interpretatur *l.* 16. §. 4. *D. de pœn.*

PROPONERE. Proponi dicebantur, quæ ut oculis paterent, in publico proponebantur. Ita proponi actiones dicuntur, quoniam in albo scriptas, & in edicto prætor in publicum edebat, ut ex *l.* 1. *C. de interd.* & §. 4. *Inst. de action.* patet. Proponere edictum *l.* 6. *D. de extraord. crim.* exceptionem *l.* 4. §. 33. *D. de dol. except.* interdictum *l.* 1. §. 1. *D. de superfic.* judicium *l. ult. D. ne vis fiat ei, qui in possess. Proponere* etiam stipulationes prætor dicitur, quæ ex ipsius jurisdictione veniunt *l.* 32. *D. de verb. oblig.*

Proponi etiam a Jurisconsultis dicuntur, quæ a consultoribus referuntur, consilii accipiendi gratia, ut in responsis Scævolæ sæpe secundum ea, quæ *proponentur.* Sic & *proponendi* verbum in *l.* 52. §. 2. & *l.* 76. *D. de judic.* Huc refer verba *propone l.* 2. §. *ult. D. de suis & legit. hered. proponamus l.* 1. §. 11. *D. ad SC. Tertull. l* 26. §. *ult. D. de fideicommiss. libert.* & alia multa ejus loquutionis exempla passim.

Proponi etiam dicebantur, quæ Imperatoribus, prudentibusve in facti specie enarrabantur, prout ex facto acciderant forte. Sic in *proposita* caussa *l.* 87. §. *ult. D. de legat.* 2. quæstione *l.* 9. *D. de reb. dub.* specie *l.* 28. *D. ad SC. Trebell.* & passim. Huc refer verba, quod ad *propositum* attinet *l.* 23. *D. de liber. & posthum.* Sic & *propositio* propositam speciem significat in *l.* 6. *D. ut in possess. legat.* proposita stipulatio *l.* 2. *C. de usur. & fruct. l.* 57. *D. de donat. int. vir. & ux.*

Proponere, & proscribere, seu proscriptum habere. Sic libellum ad ædes proponere *l.* 4. §. 6. *D. de damn. infect.* Propositum habere *l.* 11. §. 2. *D. de instit. action. l.* 60. §. 6. *D. locat.* quod jam ante Brisson. animadvertit Anton. Goveanus *lib.* 2. *Var. lect. jur. civ. c.* 23. Suetonius *in Caligula c.* 4. Vectigalibus indictis atque *propositis*, & paullo post *proposuit* quidem legem.

Proponere servum mutuis pecuniis dandis *l. ult. D. quod cum eo, qui in alien potest.* ut & *propositus* exigendis pecuniis *l.* 66. §. 3. *D. de furtis*, sed repone *præponere*, & *præpositus.*

Proponere venalia est exponere *l.* 9. *C. de judæis.* Proposita bona *l.* 1. *C. Theod. de fisci debitorib.* Nec in quibuscumque nundinis interfuerit, ullam ob venditionem *proponendam* dare debebunt, veterani scilicet, de quorum privilegio agitur *l.* 1. *C. de veteran.* Paullo aliter Codex Theodos. in *l.* 2. *eod. tit.* ubi ita legitur. In quibuscumque nundinis interfuerint, ulla *proponenda* dare debebunt, substantive accepta *proponendarum* voce, pro ejusmodi pensione, quæ ob merces publice venum propositas & expositas, nundinarum tempore civitati, in qua nundinæ celebrantur, solvi solet, quemadmodum ibi Jac. Gothofr. fusius exponit.

PRO-

Propositio animi *l.*225. D. *de verb signif.* & Cic. *lib* 2. *de invent.* *c.* 54. Vid. Ducker. *de Lat n. vet. Ictor.* p.386.

Propositio edicti *l* 7. D. *de jurisdict.* *l.* 4. D. *quib. ad libere.*

Propositio in *l.*6. D. *ut in poss. legat.* propositam speciem significat.

Propositum habere *l.* 5. C. *de inoff. testam.* est prætori *l.*8. §. *ult.* D. *de bon. possess. contr. tab.* vorax, & fraudulentum numerariorum *l.* 1. C. *de numerar. actuar.* Probatæ fidei & propositi castioris *l.* 7. C. *Theod. de heret.* propositum possidendi *l.*46. D. *de adquir. possess.* proposito delinquere *l.*11. §.2. D. *de pœn.* In proposito *l.* 4. D. *quib. ad libert.* & passim.

Proprie, & per abusionem opponuntur *l* 8. D. *de suis & legit. hered.*

Proprie expressum, id est specialiter *l.* 2. §. *penult.* D. *de administr. rer. ad civit. pert.* *l.* 2. *pr.* D. *de vacat. & excus. mun.* Proprium etiam pro speciali dixit Paull. in *l.* 21. *extr.* D. *ad municipal.* *l.* 21. D. *de obligat. & action.* *l.* 19. *pr.* D. *de præscr. verb.*

Proprietaria res Paull. *lib.* 5. *sent. tit.* 7. §. 3. Schultingius, tamen *proprietarii* edidit, quamvis ita in Sichardi, Lugdunensi, Parisiensi, & Genevensi legatur.

Proprietarius, dominus proprietatis, passim in *tit. de usufr.* & *l.* 46. §. 1. D. *de furt.* & fructuario opponitur *l.* 1. §. 1. *leg.* 10. & 22. D. *de damn. infect.* *l.*7. §.4. D. *de dol. mal.* *l.* 15. §. *ult.* D. *de usufr.*

Proprietas jus dominii significat *l.*34. D. *de dol. mal.* Hæc *plena* vocatur, si ei ususfructus conjunctus sit, vel *nuda*, si ab ea abscessit ususfructus *l.* 1. D. *quib. mod. ususfr.* *l.*70. D. *de jur. dot.* *Proprietatis* dominus, qui & proprietarius *l.*15. §. *penult.* & §. *ult.* *l.*13. & 25. §. 1. D. *de usufr.* *l.*12. D. *ad leg. Aquil.* *Proprietas* solida est plenum dominium *l.* 26. *pr.* D. *de usu & usufr. legat.* operarum officialium *l.*9. §.1. D. *de oper. libert.* omnis proprietas *l.*54. C. *de Episc. & cler.*

Proprietas scripturæ, vel verborum *l.* 2. D. *de oblig. & action.* ubi scripturæ proprietas est solemnis stipulatio in scripturam redigenda; quod in litterarum obligatione fieri solebat. Theophil. *paraphr. Instit. de litterar. oblig.* p. 509. ρημασι καὶ γραμμασι τυπικοις, verbis & litteris solemnibus.

Proprius, *a*, *um*. *Propria* actio, vel cautio *l.*24. § *ult.* D. *de minor.* ubi opponitur prætoris cognitioni, adeo ut *propria* actio videatur, quæ est ordinaria. *Propriæ* actioni pecuniæ constitutæ manet obligatus *l.* 30. D. *de pecun. constit.* ubi pro *propriæ* prior legit Cujac. 13. *obs.*20. *in fin.* verum reprehenditur ab Ant. Fabr. 5. *Conject.* 3.

Alias *propria* actio est specialis, singularis quæque circum scriptam qualitatem specialiter servat. Sic *proprias* actiones habet *l.* 39. §. 1. D. *ad leg. Aquil.* Eodem sensu *propria* qualitas *l.* 26. §. 1. D. *de adquir. rer. dom.* pœnæ *l.*2. C. *de noxal. act.* & verborum significatio *l.* 18. §. 3. D. *de instr. vel instrum. legat.* *l.* 6. *pr.* D. *de legat.* 3. itemque *proprium* nomen ac vocabulum *l.* 69. & 68. §. 5. D. *de legat.* 3. ibi & *propria* adpellatio fundi. *Propriam* pro speciali etiam dixit Paull. *l.*21. *in fin.* D. *ad municip.* *l.* 1. *pr.* D. *de oblig. & act.* *l.*39. *pr.* D. *de præscr. verb.*

Proprii cognati in *l.* 1. D. *de inoff.*

inoff. testam. qui nempe speciali- ter cognati sunt, ab adgnatis di- versi; Hi enim alias communi cognatorum nomine etiam conti- nentur. Vid. supra art. *Adgnati.*

Proprium est suum cuique, ut Non. Marcell. *de var. signif. c.* 4. *p.* 683. *edit Gothofred.* exemplis confirmat. Cic. *lib* 7. *ad divers. epist.* 30. Cujus quando te esse *proprium* scribis mancipio & nexu, meum autem usu & fructu, contentus isto sum. Id enim cujusque est *proprium*, quo quis- que fruitur, atque utitur. Respon- det vero Cicero epistolæ Curii *lib.* 7. *epist.* 29. qua scripserat, *χρήσει* esse Ciceronis, *κτήσει δε* Attici. Ergo inferens, fructus est tuus, mancipium illius. Horat. *lib.* 2. *epist.* 2. *v.* 158. Si proprium est, quod quis libra mercatus, & ære est. Unde *proprium* & alie- num opponuntur *leg.* 21. D. *de condit. instit.*

Propriæ ædes & communes op- ponuntur *l.* 15. §. 3. D. *ad leg. Falcid.*

Propria caussa *l.* 38. §. *ult.* D. *de jur. fisc. Propria* caussa, & aliena opponuntur *l.* 1. §. 11. D. *quand. adpelland. sit. Propria* caussa quæ sit, quæri solet in tempore adpellationum, quod in propria caussa angustius & bre- vius, in aliena laxius datur. Et placuit *propriam* esse caussam, cu- jus emolumentum vel damnum ad aliquem suo nomine pertinet *ibid.* Itaque si procurator quis in rem suam datus sit, ejus *propria* caus- sa dicetur. Sed & quicunque sua interesse dicit, *propriam* caus- sam defendere intelligitur *l.* 2. §. 1. & §. *ult.* D. *quand adpell. sit.* Sic dicitur propriam caussam acturus in *l* 3. §. *ult.* D. *de jur. immunit.* Sic *propria* lis dicitur procuratoris in rem suam *l.* 25. §. *ult.* D. *de procurat.*

Propria jurisdictio pro ea, quam quis ipse habet in *l.* 4. *pr.* D. *de offic. ejus, cui mand. ju- risdict.* & *l. ult.* C. *ubi & apud quem cognit.* ubi jurisdictioni a- lienæ opponi videtur.

Proprium jus, id est, speciale fisci *l.* 13. C. *de testam. milit.*

Propria jure in *l.* 84. D. *de he- red. Inst* id est, seposito benefi- cio testatoris. At jure *proprio* uti in *l.* 10. C. *de servit. & aqua* est uti jure, quod nostrum est. Alias *proprium* jus in *l.* 6. D. *de justit. & jur.* est civile, seu quod Romanæ civitati *proprium* est. Sic *propria* lex civitatis *l* 21. §. *ult.* D. *ad munic.*

Proprio nomine, & ex persona heredis opponuntur *l.* 55. §. 2. D. *ad SC. Treb.*

Propria & hereditaria obligatio opponuntur. *l.* 10. D. *de action. emt. vendit. Propriam* & persona- lem habere obligationem *l.* 95. § 3. D. *de solution.*

Proprius servus ad differentiam communis *l.* 1. §. 7. D. *de adquir. possess.* Alias ad differentiam fru- ctuarii, & alieni.

Proprium aliquando est diutur- num, & perpetuum, ut & Non. Marcellus notat. Horat. *lib.* 2. *Sermon. Sat.* 6. Nihil amplius oro, Maja nate, nisi & *propria* hæc mihi munera faxis.

PROPTER. Non de bonis avi, sed *propter* bona postea vis accessit *l.* 1. §. 14. D. *de conjung. cum emancip. liber.* Non ex ipso man- dato, sed *propter* mandatum ex alio contractu nascitur actio *l. un.* C. *si serv. exter. se emi mand.* Pretium hominis venditi non ex re, sed *propter* negociationem per- cipitur *l.* 21. D. *de hered. vel act. vendit.* Magis *propter* rem meam, quam ex re mea pecu- nia datur *l.* 50. *in fin.* D. *de pecul.* Non in societatem, quam- vis *propter* societatem impensum *l.* 60. §. 1. D. *pro soc.* De quibus om-

omnibus eleganter egit Cujac. in *Papinian. ad l.*54. *D. mandat.*

Propter pro præter in *l.*66. §. 6. *D. de legat.*1.

Propter pro ad in *l.* 1. §.1. *D. ad leg. falc.*

Propter videtur poni pro propterea in *l.*73. D. *de procur.*

PROPTEREA quod pro propter quod *l.* 49. §. 1. *D. de fidejussor.*

PROPULSARE vim, injuriam *l.* 1. *C. unde vi l.*3. *D. de justit. & jur.*

PROQUIRITARE, verbum fuit XII. Tabularum. quod promulgare significabat. Sidon. Apollin. *lib.* 8. *epist.*6. Per ipsum fere tempus, ut decemviraliter loquar, lex de præscriptione triennii (sic enim legendum est) fuerat *proquiritata. Quiritari* utique in veterum libris, fidem Quiritium invocare est.

PRORETA, πρωρεύς, πρωρεύς, qui proram regit, ut gubernator puppim *l.* 11. §. 2. *D. de publican.* Xenophon ἀναβάσ 5. χαλεπαίνει μὲν ὁ πρωρεὺς τοῖς ἐν πρώρᾳ, χαλεπαίνει δὲ κυβερνήτης τοῖς ἐν πρύμνῃ, id est, succenset proreta iis, qui in prora sunt, succenset gubernator iis, qui in puppi, Turnebus *lib.* 28. *Adversar. c.* 43. *Proreta* est. qui in prora ventos aucupatur & captat, & eorum conversiones dicit in flectendis promontoriis gubernatori, quique rupes, scopulosque, ne navis eis impingatur, prospicit & explorat. Plautus *Rudens. Act.*4. *sc.*3. *v.*75. Si tu *proreta isti* navi, & ego gubernator ero. Idem *proreta* videtur, qui *ducator* ab Alfeno vocatur *l.* 29. §.4. *D. ad Legem Aquil.* Bynkersh. *lib.* 4. *observ. c.*17.

PRORITARE pro irritare. Proritavit in se feram bestiam Paull. *lib.*1. *sentent. tit.*15. §.3. Arnob. *lib.*5. *advers. gent. p.*105. *edit. Elmenhorst.* Quis est enim mortalium tam pudicis moribus institutus, quem non ad hujusmodi furias deorum documenta *proritent. Hein.*

PROROGARE, est proferre diem *l.* 19. & 30. *D. de legat.* 1.

Prorogare præstare, repræsentare, ante diem erogare *l.* 3. §. 1. *D. de contrar. tutel. & util. act. l.*4. §. 1. & 5. *D. de manum. l.* 19. §.6 *D. locati.* (ubi tamen in quibusdam editis *praerogavit* legitur) *l.*37. *C. eod. tit. l.* 53. *D. de pact. l.* 29. *C. de decurion.* Sic *prorogare* pro colonis *l.* 27. *C. de locat. & conduct. prorogare* sumtus *l.* 53. *D. de pact. prorogare* evectiones *l.* 15. *C. Th. de curs.*

Prorogare, procurare. *Prorogandæ* soboli prospicere *l.* 1. *C. qui & advers. quem.*

Prorogata jussio pro ea, quæ jam ante rogata, promulgata est in *l.* 1. *C. de pascuis publ.* Prorogata sententia *l. ult. pr. C. de Castrens. & ministerian.*

Prorogata pittacia *l.*11. & 13. *de erogat. milit. annon. C. Th.* id est, ante emissa, præstita.

PROROGATIO *l.* 2. §. 2. *D. de judic.* qui locus, quum de jurisdictione agat, notatur a Brissonio contra Bocerum *c.*7. *de jurisdict. n.*3. negantem *prorogationis* vocem in jure civili de jurisdictione usurpari. Usurpatur quidem τὸ *prorogari* de jurisdictione, idque fortassis ne Bocerus ignoravit! Sed tunc idem est, ac proferre diem, quod & ipse Brissonius in *prorogare* adducta *leg.* 2. *D. de judic.* observaverat. Id modo quæritur, an recte dicatur *prorogari* jurisdictio, si quis se subjiciat jurisdictioni judicis incompetentis? Eo enim sensu a veteribus accipi vocabulum, negat enim Perizonius *Animadverſ.* Hi-

Histor. c. 6. p. 229. ac proinde magis Latine jurisdictionem *prorogatam* dici posse contendit. Quin ideo emendat locum Livii *lib.*42. *c.*30. ubi *imperium propagare* ratione loci, dicitur.

Προς επος, ad propositum. Ulpian. *l.* 11. §.4. *D. de interrogat.* Quod autem ait prætor, omnino non respondisse, posteriores sic exceperunt, ut omnino non respondisse videatur, qui ad interrogatum non respondit, id est, προς επος. Hæc ille: Hinc ουδεν προς επος, nihil ad propositum, nam, ut ait Hesychius επος, ρημα, λογος, φωνη. Lucian. *in philosopseude*, ουδεν προς επος ταυτα φασιν, ουδε περι τουτων ερομενοι. Hæc nihil ad propositum, ut aiunt, neque de his percontabar. Sunt tamen qui *nihil adversum* interpretantur. Cic. *pro Flacco* sic extulit. Numquam nobis ad rogatum respondet, semper accusatori plusquam ad rogatum.

PROSCENIUM, locus ante scenam est, sive ut Velius Longus de orthographia *p.*2245. *edit. Hel. Putschii*, & Servius *ad lib.* 2. *Georgic. Virgil. v.* 381. scribunt, pulpita ante scenam, in quibus ludicra exercentur. *Proscenia* theatri *l.*4. *C. de spect.*

PROSCINDERE agrum *l.* 13. §. 2. *D. de usufruct.*

PROSCRIBERE est palam, fixo libello aliquid edicere, & denunciare *l.* 11. §. 1. *D. de instit. act. l.*94. §. *ult. D. de statulib.* Sueton. *in Julio cap.* 49. Missa etiam facio Bibuli edicta, quibus *proscripsit* collegam suum, Bithynicam reginam. Palam autem *proscriptum* id intelligi Ulpianus in *l.* 11. §. 1. *D. de instit. act.* interpretatur, quod ita positum est, ut de plano legi possit. Sosipater Charis *lib.* 2. *Instit. Grammat. pagina* 10. *Proscribo* est palam, & aperte scriptum propono, ut eum bona alicujus *proscribo*. *Proscribi* dicebantur ea, quæ edicto vel libello proponebantur. *Cic. lib.* 9. *ad Attic. epistol.* 17. Senatum velle se sequentem adesse etiam in Formiis *proscribi* jussit. *Proscriptionis* autem formula hæc refertur a Theophilo *de successionib. sublat. quæ fieb. per bonor. vendit. pag.* 460. ο δεινα ο χρεωστης ημετερος υπαρχων εις αιτιαν ενεπεσε διαπρασεως ημεις κρεδιτωρες οντες την τουτου διαπιπρασκομεν ουσιαν ωνητης ο βουλομενος προσιτω. Ille debitor noster in ea caussa est, ut bona ejus divendi debeant. Nos creditores patrimonium ejus distrahimus. Quicumque emere volet, adesto. Adde Brisson. *Select. Antiquit. lib.* 3. *c.* 8. ubi & de proscriptione vendendorum & locandorum.

Proscribere etiam relegare, & deportare est. Sic *proscribi* in tempus *l.* 5. *C. de metat. Proscribere* in pacto convento in *l.* 71. *pr. D. pro soc.* est pacto quid adjicere.

PROSCRIPTIO venditio bonorum a fisco facta in *leg.* 6. *C. de fid. & jur. hast. fisc. l. un. C. ne sine jussu princip. cert. jud. lic. confisc. l. un. C. Theod. eod. tit.*

Proscriptio etiam deportationem significat in *rubr.* & *l.* 7. & 9. *pr.* & §. *ult. D. de bon. proscript.* at & in *rubr.* & *l.* 1. §. 7. 11. 12. 13. 15. 17. 18. 20. *C. Th. eod. tit. l* 42. 51. 56. 63. *C. Th. de heretic.*

Proscriptio in *l.* 10. *D. de decurion.* quid sit vid. supra art. *perscriptio*.

PROSEQUI cadaver *l.* 3. *D. de in jus vocand.* custodiam Paull. *lib.* 5. *sent. tit.* 31. §. 2. *Prosequi* legatis Jul. Capitolin. in *Antonin. Pio. c.*13. id est, legatis honorare. Sic & apud Sueton. *in Claud. cap.*3. & 5. legato prosequutus *prosequi* congruis auxi-

liis inveſtigatores *l.* 5. *C. Th. de metall.* deſideria civitatis *l.* 11. *C. Th. de legatis.*

PROSEQUUTIO arguentium, id eſt, inſtructio *l.* 5. *C. Th. de exhibend. reis.* ibi expreſſo nomine *proſequutionibus* arguentium cum his, a quibus fuerint accuſati. Et *l.*175. *C. Th. de decurion.* eodem ſenſu *proſequi* occurrit. Ibi ordinibus civitatum *proſequentibus*. *Proſequutio* judicis apud principem etiam verbis facta *l.*4. *D. de re mil.*

Proſequutio, deductio, translatio reorum *l.* 5. *C. Th. de exhibendis reis l.* 175. *Cod. Th. de decurion.* De qua proſequutione varia collegit Jac. Gothofred. *in Comment.*

PROSEQUUTOR is dicitur, qui quæ transmittuntur, publico nomine ac mandato proſequitur. Unde *proſequutores* reorum *leg.*7. *D. de cuſtod. & exhib. reor.* qui reos transmiſſos deducunt, & proſequutores auri publici *leg.* 1. *eum rubr. C. de aur. publ. proſecut.* publicarum functionum *l.* 9. *C. de cur. publ.* qui non ſine *proſequutoria*, id eſt, præcepto comitis largitionum conſtituebantur. Itemque *proſequutores* equorum *l.* 1. *C. de tractor. & ſtat.* Denique *proſequutores* frumentorum apud Caſſiodor. *lib.*4. Perperam autem in impreſſis Codicibus *perſequutores* legitur. Ubi ſecundum ſcriptorum Codicum ſcripturam *proſequutores* legere oportet. Quod confirmat *l.*12. *C. Th. de ſuſceptor.*

PROSEQUUTORIA ſcriptum mandatum auri proſequendi, quod a Comite largitionum debetur in *l. un. C. de aur. publ. proſequut.*

Proſequutorium adjumenta in *l.* 7. *C. Theod. de privil. eor. qui in ſacr. palat.* ſunt principis litteræ, quibus aut proficiſcentem proſequebatur, aut vitam ejus, atque mores laudabat, cui dignitatem contulerat. Vid. Jac. Gothofr. *Commentar. ad d. l.*7.

PROSILIRE ad accuſationem *l* 3. & 14. *D. ad SC. Silan.* ad maleficia *l.* 14. *C. de pœnis* ad munus *l.* 7. *C. de profeſſor. & med.*

PROSOCER eſt nobis uxoris noſtræ avus *l.* 17. §. *ult. D. de act. rer. amotar.* Sic Plinius Fabatum *proſocerum* adpellat, cujus neptem in matrimonio habebat, ut adparet ex *lib.* 8. *epiſtol.* 10. vid. *lib.* 5. *epiſt.* 15. & inſcription. *lib.* 7. *epiſt* 16. & *lib.*8. *epiſt.*20. & 12.

PROSPECTUS & luminis ſervitus ſic differunt, quod in proſpectu plus quis habet, ne quid ei officiatur ad gratiorem proſpectum & liberum. In luminibus autem, ne lumina cujusquam obſcuriora fiant. Item proſpectus etiam ex inferioribus locis eſt, lumen ex inferiore loco eſſe non poteſt *l.*15. 16. *D. de ſervit. urban. præd.* Servitus de proſpectu *l.*12. & 16. *eod. tit.* In proſpectu *l.* 5. *D. de oper. nov. nunc. Proſpectui* obeſſe *ibid.*

PROSPERA, id eſt, *proſperæ* res *l.* 4. *C. Th. ne quid publ. læt. Proſperior* ſtatus *l.* 34. *Cod. Th. de navicul.* fortuna *leg.* 14. *C. Th. de proxim. comit. diſpoſit.*

PROSPERE geſta res *l.* 9. *D. ad SC. Turpill.*

PROSPERITAS Acceptæ ſecuritatis *proſperitate* lætari *l.*185. *C. Th. de decurion.* id eſt, lætari felicitate acceptæ apochæ.

PROSPICERE, conſulere, & commodo ſervire, cavere. Sic *proſpicere* alumno *l.* 71. *D. de condit. & demonſtr.* ſibi cautione *l.* 13. §. 2. *D. de damn. infect.* coheredibus *l.* 25. §. 12. *D. famil. erciſc.* compendio ſuo *l.* 22. §. 5. *D. de leg. Cornel. de falſ.*

cre-

creditori per stipulationem *l.* 11. *D. de damn. infect.* pupillo in tutore dando *l.* 32. *D. de excusat.* Sed & *prospicere* dicuntur constitutio *l* 4. §. 17. *D. de fideic. libert.* legislator *l.*12. *D. qui & à quib. manum.* lex Ulpian. *tit.* 29. *regul.* § 3. arbiter *l.* 38. *D. pro soc.* prætor *l.*1. *D. si ventr. nomin. in poss. ss.*

PROSTITUTA contra legem venditionis, venditorem habebit patronum, si hac lege venierat, ut si prostituta esset, fieret libera *l.* 10. §. 1. *D. de in jus voc.* Nam ut in lege venditionis aliarum rerum, quædam excipi solebant, ita in mancipiorum venditione solemnem fuisse exceptionem, ne prostituerentur, patet ex *l.* 9. *D. de serv. export l.*56. *D. de contrah. emt. l.*34. *pr. D. de eviction. l. un.* §.6. *C. de latin. libert. toll. tit.* 6. si mancipium ita veniet, ne prostituatur. Huc pertinet locus Senecæ *lib.*1. *controvers.* Vendit pirata, vendit leno, excipitur nihil. Hanc enim lectionem Gronovius contra Lipsium vindicat.

PROTECTORES describuntur *l.* 9. *C. Theod. de domestic. & protector. Protectores* devotissimi, qui armatam militiam subeuntes non solum defendendi corporis, verum etiam protegendi lateris nostri sollicitudinem patiuntur, unde etiam *protectorum* nomen sortiti sunt. Ab his separantur *domestici*, seu *protectores* domestici *l.*3. *&* 1. *C. eod. tit. l.* 4. 6. *&* 7. *C. Th. eod. tit.* ubi vid. Jac. Gothofr. *paratitl* & Guther. *de offic. dom. August. lib.*2. *c.*15 Protectorum fabricæ meminit *l.* 2. *C. de fabricensib.* quos ab aliis distinguit Guther. *lib.* 3. *cap.*12. sed inane glossema esse, quod contra veterum, & meliorum librorum fidem *l.* 31. *C. Th. eod. tit.* auctoritatem in Justinianeo additum legitur, ostendit Gothofredus, ubi & illos redarguit, qui fori rerum venalium *protectorum* novum genus ex male distincta *l.* 10. *Cod. Theod. de erogat. milit. annon.* commenti sunt, Gutherium forte intelligens, qui inter varios *protectores*, quos ipse partim sibi finxit, & hos numerat.

In Glossis Græcis *protectores* υπασπισται & υπερασπισται dicuntur. Hegesippus *lib.* 1. *c* 44 Hic erat *protector* meus, cui credebam corporis senilis custodiam, quæ conversa sunt ex his Josephi ὁ υπερασπιστης ὁ εμος, ὁ σωματοφυλαξ. Horum alii in comitatu manebant, alii in provincias cum comitibus, & magistris militum mittebantur, ut ex variis Marcellini locis colligitur, idque diserte testatur Procopius in *Anecdotis.* Quidam etiam ad custodiam limitis ex ea schola erant deputati. Menander Protector *lib.*8. *hist.* ο δε γε τω μεθοριω λεγομενος προτικτωρ (δηλοι δε παρα Ρωμαιοις τον ες τυτο καταλεγομενον αξιας τον βασιλειον προσκεπασιν. Id est, Protector autem limitis, (quo nomine adpellant Romani eum, qui Principis latus tegit). Addit Menander, *protectorum* limitis jam inde ab antiquissimis temporibus id officium fuisse, ut tabernacula adpararent, in quibus legati Romanorum, ac Persarum congrederentur. Meminit *protectorum* etiam Spartianus in *Anton. Caracall. c.*7. Hæc aliaque de protectoribus viri docti ad Ammian. Marcellin Hein. *Protectorum* Comes memoratur in *l.* 10. *C. de metat.*

PROTECTORIA dignitas *l.*2. *C. de veteran. l.*5. *C. Theod. eod. tit. l.* 2. *C. Th. de testim. & tribun. & protect.*

PROTECTUM est projectum tectum ad arcendas imbrium in-

injurias *l.* 2. *D. de servit. præd. urb.* Vetus Glossarium: *Protectum* est, cui nulla columna superposita in ædibus adpendet, vel terram etiam attingat. *Protectum* supra domum alienam *l.* 29. §. 1. *D. ad Leg. Aquil. Protectus* tignorum, & rigor stillicidii *l. ult.* §. 1. *D. de servit. præd. urb. protectum* recidere *l.* 29. §. 1. *D. ad leg. aquil.*

PROTEGERE, tueri, defendere. *Protegere* caussam *l.* 3. *C. de in lit. dand. tut.* dominum *l.* 1. §. 37. *D. ad SC. Silan.* filios *l.* 6. *C. de suspect. tutor.* jura rationibus *l.* 1. *C. de vacat. publ. muner.* præpositum suum *l.* 6. §. *ult. D. de re mil.* pudicitiam *l.* 39. *D. ad leg. jul. de adult.* rem suam *l.* 44. *D. de jur. fisc. protectus* status *l.* 7. *C. ne de stat. defunct.*

Protegere, protectum habere. *Protegere* ædes apud Cic. *Topic. c.* 3. *Protegendi* servitus *l.* 1. & 2. *D. de servit. præd. urban.* jus est, ut *protectum* habere liceat *l.* 2. *D. eod. tit.*

PROTELARE litem, id est, protrahere in *l.* 2. §. *penult. D. de judic.* Idem verbum est in *l.* 4. *pr. D de servit. præd. urb. l.* 4. *in pr. D. de damn infect. l.* 13. §. 1. *C. de judic. l.* 29. *C. de jur. deliber.* Probum illud est, & Latinum, si pro propellere vel proturbare ponitur, at omnibus his locis accipitur pro differre, vel prorogare. De ea notione vid. Cort. *ad Sallust. de bell. Catilin. c.* 43. Ducker. *de Latin. vet. ICtor. p.* 331. & Bynkersh. *observ. lib.* 8. *c.* 19. Hein.

PROTESTARI testari in *l.* 14. §. 8. *D. de religios. & sumt. fun.* §. 1 *proœm. Inst.* Ad *protestandam* fidem *l. ult. D. de institor. act.* Si *protestata* est mater *l.* 34. *D. de neget. gest.* Sanctio *protestari* dicitur in *l.* 17. *C. Th. de medic.*

PRO *testimonio* vacillare, id est, in testimonio *l.* 15. *pr. D. de quæstion.*

PROTHYRUM, quod in ædibus fieri solet, ædium esse, Labeo scribit *l.* 245. *D. de verb. signif.* An vero id monere operæ pretium fuit? Quærit Salmasius *ad Scriptor. Hist. August. p.* 155. Putat ergo Pomponium scripsisse πρόφορον, vel Latine *prophyrum*, idque Tribonianum mutasse in *prothyrum*. *Prophorum* autem interpretatur *projectum* vel mœnianum. Quid vero, si quis & hic quæreret, an vero id monere operæ pretium fuit? Nihil ergo opus emendatione. Facilius dubitari potuit, an πτέρυγα forium, veluti statuæ, colossi, cippi, clathra pars ædium sint, quam an projecta, & mæniana ædibus accenseri debeant. *Hein.*

PROTOCOLLUM, ut ex *Novell* 44. *c. ult.* patet, significat notam, seu scripturam chartis impressam, quæ unam eamdemque formam non habebat. Nam quarumdam chartarum *protocollum* præpositam non habebat inscriptionem, quæ sub quo comite sacrarum largitionum, quo tempore, & a quo præparatæ fuissent, chartæ, indicabat Aliæ alias & diversas continebant adnotationes. Atque in urbe quidem Constantinopolitana, in qua prioris generis chartarum copia erat, vetat Justinianus in mundum redigi instrumenta in aliis chartarum generibus.

Similes itaque hæ chartæ quodammodo fuerunt nostris signatis, vel typario publico notatis. Quum vero hæc nota primæ paginæ imprimebatur, quæ veteribus erat πρωτόκολλον, tota id nomen ferebat. Alioquin in libris primum folium, cui nomen auctoris, locus, tempus inscribebantur, vocabatur πρωτόκολλον, quemadmodum

dum postremum ἐσχατοκόλλιον. Martial. *lib.* 2. *epigr.* 6. I nunc, edere me jubet libellos, Lectis vix tibi paginis duabus, Spectas ἐσχατοκόλλιον. Severe. Alibi summam schedam vocat idem poeta *lib.* 4. *epigr.* 91. Ohe, jam satis est, ohe, libelle, jam pervenimus usque ad umbilicos, Tu procedere adhuc, & ire quæris, nec summa potes in scheda teneri. In summa scheda, id est, ἐν τῷ ἐσχατοκολλίῳ. Adde Claud. Salmas. *ad scriptor. hist. Aug. pag.* 448. Hein.

PROTO-NOTARIUS APOSTOLICUS. Hæc dignitas a Clemente I. Pontifice instituta fuit, qui septem notarios per regiones urbis totidem distribuit, ut martyrum res gestas litteris mandarent æternis. A Julio I. hæc religiosa Protonotariorum institutio fuit renovata, qui non solum martyrum gesta, sed omnia ad rem sacram pertinentia per eos litterarum monumentis mandanda curavit. Ita Platina, Cecharellus, Ciaconius, & alii in *vitis Pontif.* cum Polydoro Virgilio *lib.* 4. *c* 2. & Jacobatius *de Conc. Art.* 3. *num.* 5. *lib.* 1.

Pius II. in constitutione *cum servare*, & Leo X. in alia, quæ incipit *regimini*, tam in civilibus quam in criminalibus ab ordinariorum jurisdictione exemit. In capella Pontificia locum habent, & post Episcopos parem thurificationem, candelam, & palmam. In consistoriis publicis intervenire possunt, ut de rebus, quæ ibi geruntur instrumenta authentica conficiant, cum ad scribenda acta, & gesta Pontificum subrogati fuere. Casanus eos vocat D. N. Papæ secretarios. Sixtus V. cupiens in sua antiquitate, & nobilitate Protonotarios Apostolicos conservare, motu proprio privilegia, indulta, exemtiones, gratias, favores & declarationes a SS. Pontificibus, concessa confirmavit, innovavit, & cum extensione ampliavit, ut apparet in *const. laudabilis.*

Facultatem deferendi arma, non tantum brevioris modi, alias prohibita tam per urbem, quam per statum ecclesiasticum, absque alia speciali licentia eis, eorum affinibus, consanguineis, & familiaribus; idem Sixtus V. concessit ut in §. *præterea* Liberam inter vivos testandi, & donandi de bonis mobilibus, & immobilibus adquisitis, licite tamen, & ex bonis ecclesiasticis in personas legitimas tantum pro ducat. 2000. de camera licentiam indulsit §. *eidem*. Statim ac in collegium cooptati fuerint, Referendarii utriusque signaturæ creati intelliguntur §. *nec non*. In quibuscumque actibus in Consistorio publico pro tempore faciendo, ad perpetuam rei memoriam instrumenta, & omnia acta publica suo sigillo munita, & absque testibus facere possunt, & plenam fidem in judicio, & extra eis adhiberi voluit §. *ac in quibuscumque*.

Habent privilegium deferendi pontificalia, & habendi secum altare portatile in itinere, etiam in locis non sacris, aut auctoritate Apostolica interdictis, dummodo ipsi interdicto caussam non dederint §. *quilibet eorum* Paulus V. eisdem Protonotariis pileum nigri coloris, rotulis violaceis cinctum ornatumque, & serico suffultum concessit. Protonotarios præcedere canonicos S. Rituum congregatio declaravit & Sacristam S. Pontificis Barbosa *de Univ. per Eccles. cap.* 23. Nullum habere impedimentum in contrahendo matrimonio, licet clericus beneficiatus sit, respondit S. Episc. congregatio Episcopo Nucerino. Gaudere fori privilegio tam in civilibus,

bus, quam in criminalibus, licet ministerio alicujus ecclesiæ adscripti non fuerint. *S. Rituum congregatio in Toletana an.* 1632. decrevit. Eorum beneficia ecclesiastica affecta Sedi Apostolicæ dicuntur, & eidem reservata Putius *decis.* 329. *lib.* 2 *& decis.* 305. Quare pro permutatione adeundus est S Pontifex, ut conferat *Felinus*, *Fridericus de Senis*, *Barbosa n.* 38. *Rota Romana Decis.* 1. *num.*4. Si fuerit canonicus tunicam talarem (subtaneam) violaceam gestare potest, S. Rit. congr. in una Panormitana. In processionibus habent locum post Episcopos, & post collegium canonicorum, ut fit Romæ, Barbosa *de canon. & dignit. cap* 18. *n.* 34. Alia adfert Suchetus in libro, cui titulus est *de priv. Proto-Notar. Apostol.* Huncce articulum suppeditavit D. Giron. J. V. D. & ipsemet Protonot. Ap.

PROTOPACHITÆ. Vid. infra *Sabbatiani.*

PROTOSPATARIUS, officium fuit in aula Constantinopolitana, cui, qui præerant, judicandi munere fungebantur. Meminit ejus Constant. *lib.* 1. *epistolar.* non semel, & Luitprandus *lib.*3. *de reb. per Europ. gest. c.* 7. Paull. Warnefrid. *Append. ad Eutrop. lib. ult.* & Notitia Græca, & Zonaras *Tom.*3. *Ann. p.*184.

PROTOSTASIÆ munus *l.* 8. *C. de muner. patrimon. leg.*3. *C. de filiis fam.*, *& quemad. pro his potest tot. tit. C. Th. de protostas. Protostasiam* autem fuisse principalem & summam tributorum curam in singulis municipiis & territoriis per orientem, periculo *Protestate* Jac. Gothofr. *in Commentar.* tradit. De ea est *l.*3. *C. Th. de. desert.*

PROTOTYPIA, munus, cujus mentio fit in *l.* 3. *C. Th. de privil. eor., qui in sacr. palat. l.* 7. *pr. C. Th. de tiron.* occupatum fuisse in æstimatione tironum, seu in adærandis tironibus & æstimandis, atque adeo in forma pretii pro iisdem statuenda, eamque æstimationem temonarios exactores postea exegisse, notat Jac. Gothofred. ad *l.* 2. *C. Th. de protostas.* ubi & de differentia *prototypiæ* & *protostasiæ*. Add. eumd. ad *l.* 2. *Cod. Theod. de tironib.*

PROTRAHERE exsequutionem *l.*41. *D. de usur.* negotium *l.* 6. *C. quand. provoc.* manumissionem *l.* 20. §. *ult. D. de statu liber.*

Protrahere usque ad græcum sermonem *l.* 1. §. 6. *D. de verb. oblig.* id est, extendere.

PRO *tribunali*, id est, in tribunali, ut pro rostris *leg.* 5. §. 16. *D. ut in possess. legat.* ut explicat Diomedes *lib.* 1. *de arte grammat. p.*408. edit. Putsch. Vid. Gell. *lib.* 11. *Noct. Attic. c.* 3. Sic *pro tribunali* sedere *l.* 7. *D. de in integr. rest.* respondere *l.* 23 §. *ult. D. de adpellat.* interponere decretum *l.* 7. §. *ult. D. de confirm. tut. l.* 3. §. 8. *D. de bonor. possess.*

Pro tutela negotium gerere, id est, pro tutela *l. ult. D. de tutel. & ration. distrah. Pro tutela* actio, quæ adversus eum competit, qui *pro tutore* negotia gessit, quum tutor non esset *l.* 1. *&* 4. *C. de testam. tutel. l. ult. D. de tutel. & ration. distrah. l.* 1. §. 1. *l.*3. §. *ult. D. de contrar. tutel. & util. action.*

Pro tutore negotia gerit, qui munere tutoris fungitur in re impuberis, sive se putat tutorem, sive scit non esse, fingit tamen *l.* 1. §.1. *D. de eo, qui pro tutor. l.*24. *& l. ult. D. de tutel. & rat. distrah. l.*3. §. *penult. D. de contrar. tutel. & util. action. l.*4.

l. 4. §. 24. *D. de doli except. l.* 19. §. 1. *D. de reb. auct. judic. possid.* & apud Paull. *lib.* 1. *sentent. tit.* 4. §.8. Inde *pro tutela* actio, de qua supra.

PROVECTIO pro promotione in *l.* 31. *C. de episcop. & cler.*

PROVIDERE dicitur judex *l.* 5. *C. ut in possess. legator.* & provideri SCo *l. ult. D. de adsign. libert.*

PROVINCIA, regio a Romanis bello parta, & in formam provinciæ redacta. *Provincia* Africa *leg. ult.* § 20. *D. de muner. & honor* Asia *l. ult. D. de censib.* Macedonia *ibid.* Mauritaniæ *l.* 4. *C. de instit. & subst.* Palæstina *Novell.* 103. *cap.* 2. *Provinciæ* præesse *l.* 10. *D. ad leg. Aquil.*

Provinciam etiam, ut quum dicimus aliquem absentem, qui in aliena est provincia, accipimus pro jurisdictione, & territorio.

Provinciæ etiam verbum officium, seu munus, ipsamque provinciæ administrationem sæpe significat Plin. *lib.* 3. *epistol.* 9. Bona Classici, quæ habuisset ante *provinciam*, placuit senatui a reliquis separari. Inde latius porrecta vocabuli vis de quovis munere usurpari cœpit, eaque ratione exactionis, & susceptionis *provincia* dicitur *l.* 18. *C. Th. de susceptor.*

Provincia in jure canonico accipitur pro diœcesi. Pelagius Papa II. *epist.* 1. *omnib. Episcop.* quæ est in *Cauß.* 6. *quæst.* 3. *c.* 2. Scitote & certam provinciam esse, quæ habet decem, aut undecim civitates, & totidem minores potestates sub se, & unum Metropolitanum, aliosque suffraganeos X vel XI. Episcopos judices, ad quorum judicium omnes caussæ Episcoporum, reliquorum sacerdotum, ac civitatum referantur, ut ab his omnibus juste, consona voce discernantur, nisi ad majorem auctoritatem fuerit ab iis, qui judicandi sunt, appellatum. Unde non oportet, ut degradetur, vel dehonoretur unaquæque provincia: Sed apud semetipsam habeat judices, sacerdotes, & Episcopos, singulos videlicet secundum ordines suos, & quicumque caussam habuerit, a suis judicibus judicetur, & non ab alienis, id est, a suæ justis judicibus provinciæ, & non ab extraneis, nisi (ut jam est prælibatum) a judicandis fuerit appellatum.

De *provincia* ex intellectu juris Romani supra expofito latius dicendum. Provinciæ nempe dictæ sunt, quasi procul victæ, in quas mittebantur Proconsules jus dicturi. Provinciæ autem nomen tribus modis populus Romanus accepit, uno pro regione, quam aut armis devictam, aut quocumque modo in potestatem adductam, ipse magistratui suo administrandam subjecit, altero pro quacumque regione, in qua publico nomine bellum Romanus Imperator administrarit, tertio pro quacumque publici muneris procuratione. Quod ad primam propriamque provinciæ significationem, si certam provinciæ, brevemque definitionem quæramus, sane ut Latium regionem jure Latii donatam, & Italiam regionem jure Italico affectam novimus: Sic provinciam definiemus, regionem, quæ jus provinciale consequuta sit. Etenim jus ipsum singulis regionibus a populo Romano concessum, illud est potissimum, quo regio a regione distinguitur. Jus autem provinciale, quod alio nomine Formula provinciæ nuncupatur, ut etiam jus Latii atque Italicum, ex legibus percussi cum populo Romano fœderis emanavit.

vit. Itaque, ut fœderis leges æquiores, iniquioresque fuerunt, sic diversa fœderum genera intulerunt. Quoniam autem leges, quæ provinciis datæ sunt, iniquiores fuerunt, quam quæ Latio, atque Italiæ propterea provinciæ jus etiam deterius, quam Latium, atque Italia, sunt adeptæ. Nam Italia vectigalis facta est illa quidem, sed tamen in universum libertate donata, provinciæ vero non solum vectigalibus, sed etiam servitute mulctatæ sunt, quippe quæ legibus suis, ac magistratibus suis jus dicentibus spoliatæ sunt. Id vero argumento est, quod provincia nulla fuit, quæ non Romanum prætorem, ac quæstorem habuerit, illum qui jus diceret, hunc, qui vectigalia procuraret. Unde scite scriptum illud est apud Strabonem, universæ regiones, quæ Romanis parerent, unam regibus subjectam fuisse, alteram ab ipsis possessam, in eamque provinciam dictam, prætores cum quæstoribus missos. Ex quo intelligi potest, universam provinciæ rationem fuisse, ut vectigalis esset, & populi Romani magistratui obediret. Quoniam autem unius regionis populi, ac civitates non eodem modo se adversus populum Romanum gesserant omnes, propterea neque eodem omnes pacto tractatæ sunt, verum pro suis cujusque meritis leges acceperunt. Quo factum est, ut aliæ civitates vectigales, aliæ immunes relictæ, aliæ servitute, aliæ libertate adfectæ sint. Vectigales dictæ, quibus vectigal aliquod impositum est, Immunes quibus nullum. Servitute adfectæ, quæ magistratui Romano parere voluerunt, Libertate, quas magistratus Romani jurisdictione solverunt. Vectigal porro ipsum aut certum fuit, aut incertum, certum, definita fere stipendii summa, & hoc tributum, sive stipendium, & qui hoc penderunt, tributarii, sive stipendiarii nominati sunt, incertum, quod portubus, rebusque venalibus, pascuis, agrisque constitutum est, quod portorium, scriptura, & decuma dictum est. Tributum autem duplex fuit, unum pecuniæ ordinarium, quod in caput, atque in solum impositum quotannis exigebatur, alterum extraordinarium, quod aut ex lege, aut ex Senatusconsulto pro usu provinciæ aliquando imperabatur, veluti cum naves, nautas, milites, ac sumtum in eos dare provinciæ jubebantur. Portorium autem fuit vectigal, quod ex importatione, & exportatione rerum venalium capiebatur, scriptura, quod ex pactione pascuorum publicorum, decuma, quod ex agris, qui frumenti decumam, sive quamvis aliam partem darent. Frumenti vero, quod ex provinciis extrahebatur, tria genera exstiterunt, decumanum, emtum, & æstimatum. Decumanum erat decuma, quam quisque arator sine pretio dare cogebatur, quæ summa pro copia, inopiave frumenti in singulos annos erat incerta, eaque aut Romæ a Censoribus, aut in provincia a magistratu Romano vendebatur publicanis, qui ex eo decumani dicebantur, ut pro eo certam pecuniam populo Romano repræsentarent. Emtum summa altera, quam aratores vendere accepto ex senatusconsulto pretio cogebantur, quod frumentum Romam ad alendum populum a magistratu Romano mittebatur. Æstimatum summa alia, quam æstimabat magistratus in cellam suam, in usum familiæ suæ, cum interdum pro frumento pecuniam acciperet. Quin etiam emtum duplex fuit, unum decumanum, quod ex alteris item decumis pretio persoluto aliquando ac-

accipiebatur, alterum imperatum quod præter duas decumas æqualiter omnibus civitatibus pretio item soluto imperabatur, quemadmodum perspicue ex Frumentaria Ciceronis, & Asconiana Divinationis expositione cognoscitur. Nam fuisse etiam quoddam, quod honorarium diceretur Cic. *in Pison.* ostendit, cum dicit: Qui modus tibi fuit frumenti æstimati, qui honorarii siquidem potest, ut & metu extortum honorarium nominari. Servitus autem quam diximus civitatum, tota in ea polita fuit, ut legibus & magistratibus Romanis obtemperarent. Qua de caussa in singulis provinciis diversæ diœceses, sive diversi conventus, ac diversa fora constituebantur, eisque suæ cuique civitates attribuebantur, quæ eo juris a magistratu Romano poscendi caussa convenirent. Ut autem earum civitatum, quæ servitute oppressæ sunt, stipendiariæ proprie dictæ, quæ aliquid populo Romano perpenderunt; immunes, quæ nihil: Sic earum, quæ libertate donatæ sunt, fœderatæ præcipue adpellatæ, quæ aliquid ex fœdere debuerunt, liberæ, quæ omnino nihil. Quorum nominum, quarumque conditionum omnium, quæ ratio, quæque formula fuerit, ex singulis, quæ cuique civitati datæ sunt, legibus constat. Hujus autem totius beneficii, atque honoris arbitrium ab initio penes senatum fuit universum. Is enim acceptis ab imperatore de superatis hostibus, & regione in potestatem deducta, litteris, secum de mulcta, ac præmiis eorum, qui victi essent, consultavit, ac quid fieri sibi placeret, imperatorem admonuit, decem, aut quinque legatis senatoribus ad eum missis, ut ex eorum sententia de hostibus, & eorum regione statueret. Quibus mandatis acceptis, imperator aut ex certa senatus, si ita præscriptum fuerat, voluntate, aut de communi decem legatorum sententia, victis gentibus aut ignovit; aut in provinciæ formam redegit. Ignovisse dictus est, cum liberas reliquit ac suis uti legibus, suosque creare more patrio magistratus permisit, in provinciæ formam redigere, cum ademtis, aut immutatis legibus, eos omnino magistratui Romano quotannis ab urbe mittendo subjecit, ac vectigalia, conventusque constituit. Quo in genere illud humanitatis adhibuit, ut non omnes ejusdem provinciæ civitates eodem modo tractaret, verum pro cujusque meritis, aut majoribus aut minoribus, ut diximus, commodis, ac detrimentis afficeret. Quæ vero cum de universa ratione, tum de singulis civitatibus, populisque constituta erant, ea in concione silentio ante per præconem facto Imperator fere præconi pronuncianda mandabat, ac postremo Romam relicto aliquo præfecto provinciæ decedebat. Atque hæc quidem omnia ita dedisse, ex iis, quæ de singulis provinciis, dicit Sigonius, libro de antiquo jure Provinc. intelligimus. Ex his autem perspicuum illud est, provinciam, ut proposui, regionem fuisse, quæ tum vectigalia populo Romano pependit, tum magistratui Romano ex fœderis lege obtemperavit: exceptis civitatibus iis, quæ propter merita sua, aut immunitate, aut libertate conatæ essent, ac propterea jus provinciale, quo magistratui Romano parere coacti sunt, multo, quam aut Italicum, aut Latinum, incommodius, ac deterius fuisse.

Provinciarum duplex divisio est, nam stante Republica aliæ consulares, aliæ prætoriæ fuerunt: Imperio constituto aliæ populi

puli Romani, aliæ Cesaris facte sunt. Provinciæ Consulares erant, quæ ab iis, qui in urbe consulatum gesserant, consulari imperio obtinebantur, unde etiam Proconsule & Proconsules dicebantur. Provinciæ prætoriæ, quas qui prætores in urbe proximo anno fuerant, prætorio imperio obtinebant, unde Proprætore, & Proprætores adpellabantur. Neque enim certæ erant provinciæ, in quas semper viri consulares, & aliæ, in quas semper prætorii mitterentur, sed ex magistratuum, qui eas obtinebant nomine, nomen sumebant. Atque hæc quidem nota prope omnibus, atque a multis tradita sunt. Illud vero, quod ex oratione Ciceronis de provinciis consularibus animadvertit Hotomannus haud scio, an ab ullo adhuc traditum sit. Utrasque provincias in senatus quidem potestate fuisse, sed longe dissimilem illius potestatis rationem in illis discernendis fuisse. Nam lege Sempronia utræque a Senatu decernebantur, sed consulares & consulibus anno proximo futuris ante comitia mandabantur, ut eas post menses demum septemdecim obtinerent, & in senatus potestate sic erant, ut Tribuni plebis intercedere decretis, quæ de iis senatus fecerat, non possent, & in incertum tempus, quamdiu scilicet senatus non alios summitteret, obtinerentur. Prætoriæ vero prætoribus anni præsentis mandabantur, ut eas proximis Kalendis Januariis deposita prætura statim obtinerent, in populi autem potestate ideirco erant, quia Tribuni plebis decreto a senatu de eo facto intercedere poterant, & annuo tantum imperio obtinebantur. Quin etiam de senatus potestate hoc animadvertit, jus fuisse senatui, quæ provinciæ consulares erant, eas prætorias facere, hoc est anni præsentis prætoribus mandare, qua mutatione simul eæ provinciæ e potestate senatus in populi potestatem transibant. Provinciarum altera divisio, Republica ut superius diximus, ad unum translata, facta est, de qua Strabonis verba in calce sui operis hæc sunt: *Provinciæ sæpe numero aliter atque aliter divisæ sunt, nunc autem ex Augusti Cæsaris instituto ita sunt partitæ. Nam cum ei patria totius imperii summam permiserit, pacisque ac belli potestatem habeat, universum imperium bipartito sic divisit, ut partem sibi sumeret, eam scilicet, quæ militum imperio indigeret, partem vero populo attribueret, eam quæ pacata est, & sine armis facile retineretur. Complures igitur provincias fecit, quarum aliæ Cæsaris, aliæ populi adpellantur. Ipse in suas præsides cum imperio mittit: Populus in suas proconsules, & proprætores.* *Hæc Strabo.* Cui Suetonius *in Aug.* consentiens, scribit: *Provincias validiores, & quas annuis magistratuum imperiis regi, nec facile, nec tutum erat, ipse suscepit, ceteras proconsulibus sortiri permisit, & tamen nonnullas commutavit interdum, atque ex utroque genere plerasque sæpius adiit.* *Hæc Sueton.* Quibus consentanea sunt, quæ tum apud Dionem *lib.* 33. tum in Pandectarum *lib.* 1. de provinciarum rectoribus legimus, quorum qui Cæsaris erant, Præsides, qui populi, Proconsules adpellantur *l.* 1. *& passim D. de offic. præs.* & *tit. D. de offic. proconf.*

In *provinciæ* formam redigere aliud olim nihil erat, nisi leges domesticas adimere, & Romanas dare, ac prætorem, qui quotannis provinciam ex legibus datis administraret, instituere. Ex quo illud Suetonii de Gallia citeriore:

riore: Cæsarem Galliam omnem præter socios, ac bene meritas civitates in provinciæ formam redegisse, eique in singulos annos stipendii nomen imposuisse: Item illud Cæsaris *lib.7. de bello Gallico in oratione Critognati*: Respicit finitimam Galliam, quæ in provinciam redacta, jure & legibus commutatis, securibus subjecta, perpetua premitur servitute. Et paullo ante de Commii civitate loquens: Pro quibus (Commii) meritis civitatem ejus immunem esse jusserat, jura, legesque reddiderat.

Provinciæ liberari dicebantur, cum statuebatur, ut suo juri, suisque legibus relinquerentur, neque Romani magistratus amplius iis jus dicerent.

Provinciæ hodie æquiparatur quælibet civitas, quæ merum imperium habet, suosque sibi magistratus constituit. Adi Bart. in *l. cum in longi. C. de long. temp. præscr.*

PROVINCIALIS est non is tantum, quis ex provinciis oriundus est, sed & qui in provincia domicilium habet *l. 190. D. de verb. sign. l.7. D. de offic. proconf. l.19. §. 3. D. de judic. l.10. D. de offic. proconf. l.4. §. 4. D. eod. tit. l.8. C. de quæstion.* Vetus Glossarium Græcum: *Provinciales. εἰσὶν οἱ τὴν οἴκησιν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ἔχοντες, οὐ μὴν οἱ ἐν αὐταῖς τεχθέντες. Provincialis* debitor & *provincialis* contractus *l. 41. §. 2. D. eod. tit.* Provinciale edictum *inscript. leg. 2. D. und. cognat.* Provinciales functiones *l. 3. C. de advocat. diverf. judic.* fundi *l. 14. C. de præd. minor.* Provinciales legati, qui a provinciis mittuntur *l.35. in fin. D. de jurejur.* Provinciale prædium *l.12. C. de præd. minor.* Provinciales res *l.111. D. de legat. 1. l. 100. D. de solut.* servi *l. ult. C. de Ædil. edict.*

PROVISIO præsidis *l.1. C. fumt. injunct. muner.*

PROVOCARE ad judicem vocare significat. *Provocare* judicem *l. 6. D. de jur. deliber.* ad judicem, & ad judicium *l. 13. & 14. D. de judic. l. 2. §. ult. D. commun. divid.* apud judicem *l.43. D. famil. erciscund.* novissimum judicium *l. ult. C. si quis aliquem testar. probib.* judicio *l. 3. C. in quib. causs. cess. l. 12. §.1. D. de condict. furtiv.*

Ut plurimum autem *provocare* est ab interiori judice ad superiorem adpellare, ut in *l.4. & 6. D. de adpellat.* & in *l. ult.7. §. ult. D. commun. divid.* Sic *provocare* a decreto *l. 3. C. de excusat. tut.* adversus sententias *l. 18. D de accusat.* provocare judeo *l.1. pr. & §.1. D. qui & a quo adpell. l. 1. §. 4. D. quand. adpell.*

Provocare pro poscere, flagitare quid. *Provocare* ad collationem *l. 9. C. de collation.* ad divisionem *l.7. pr. D. de reb. eor., qui sub tut.* ad satisdationem *l. 19. D. de testam. tut.* Ita &

Provocari ad testimonium *l. 10. §. 1. D. de quæstion.* & ad quæstionem *l.1. §.3. D. eod. tit.* dicuntur, qui quæstioni subjiciendi sunt.

Provocare pro lacessere, & excitare. *Provocat* bos bovem *l. 1. §.11. D. si quadrup. paup. fec.* Adversus se severitatem provocare *l.5. C. de obsequ. patr. præst.*

PROVOCATIO pro adpellatione. *Provocationem* interponere *l.18. D. de adpellation. l.13. §. 3. D. ad leg. Falc.* Provocatione cedere apud Livium *lib. 2.* quod vulgo dicitur deferre adpellationi. Sic idem *lib.8. c.33.* Videre, cessurusne provocationi sis, cui Rex Romanus Tullius cessit?

PROUT juris est eodem fere sensu *l. 2. C. de his, qui latro,*

&

& significat Alberico tempus, vel qualitatem *l. edita & ibi Baldus C. de. edend.*

PROXENETA, Græcum verbum proprie interpretem significat, aut pararium, cujus scilicet beneficio, aut interventione inter duos negocia contrahuntur, vel nomina, vel nuptiæ, vel amicitiæ, vel judici consiliarius adjungitur, qua in opera dolum malum duntaxat debent præstare, alioquin nulli rei obligantur, etiam si proxeneticum, seu philantropum acceperint *l. 2. D. de proxen.* Plato *lib. 12. de legib.* videtur velle, ut non minus quam venditor evictionis nomine *proxeneta* teneatur, sed hoc jure non utimur. Proxeneta etiam Græcis προπωλης dicitur. Senec. *Epist.* 21. Æs alienum faciat oportet, sed nolo per intercessores mutueris, nolo *proxeneta* nomen tuum jactent.

PROXENETICUM, id est, salarium, quod proxenetæ pro intercessionis opera datur *l. 1. D. de proxnet.* Proxeneticis autem nullus certus modus datus est, nisi nuptialibus, nec scilicet proxeneta nuptiarum plus vicesima parte dotis & donationis propter nuptias sibi cavere possit, ita tamen ut si vicesima excedat decem libras auri, decem tantum sibi caveat. Atque id quidem constitutione Græca, quam ex Basilicis refert Jac. Cujac. *obs. lib. 11. c. 18.* De his est *rubr. C. lib. 3.* de sponsalibus, & arris sponsalitiis, & proxeneticis. Id præmium Græcos proprio nomine ἑρμηνευτικὴν adpellasse testatur Ulpianus *l. ult. D. de proxenet.* quasi interpretitium, & pararium æs. Hinc *proxeneticæ* artes dona sunt, quæ sponsum & sponsam inter se conciliant, & jungunt. Vid. Rub. *lib. 4. C. de sponsalib. & arris sponsalit. & proxenet.* Et *Proxenetria* dicitur conciliatrix nuptiarum, inquit Alciat. *lib 1. Digest c 22.* quæ & προμνήστρια, *Aristoph. in nubib.* quoniam id munus soleret per feminas fieri, quando scilicet arræ sponsalitiæ deponuntur apud proxenetrias. Idemque hoc vocabulum restituendum existimat *tit. C. de sponsal. & arris sponsal. & proxeneticis*, ut pro *proxeneticis* legatur *proxenetriis*, sed quam recte viderint alii.

PROXIME, id est, nuper in *l. 57. & 83. D. de legat. 2. l. 50. D. de rit. nupt. l. 3. D. de his, quæ in testam. l. 14. D. de his, quæ ut indign.*

PROXIMITATIS jure ad successionem venientes ab his, qui agnationis jure veniunt, separantur *l. 5. C. de legit. hered. l. 4. und. cogn. §. ult. Inst. de succes. cognat.* Proximitatis enim nomine bonorum possessionem prætor defert his, qui defuncto mortis tempore proximi cognati fuerunt *l. 3. D. und. cognat. l. 8. D. de suis & legit. hered. §. ult. Inst. de succes. cognat.* Proximitatis nomine avunculus *l. 46. D. ad SC. Trebell.* Ita proximitatis nomine bonorum possessionem accipimus *l. 1. C. de legitim. hered. l. 3. C. qui admitt. ad honor. possess. l. 1. C. de bon. possess. sec. tab. l. 1. D. de jur. & fact. ignor.* Et proximitatis jure bona peti *l. 46. D. ad SC. Trebell.* Quinctil. *lib. 3. cap. 8.* Quod accidit, etiam si de una re quæratur aliqua, sed eam plures petant, vel eodem jure, vel *proximitatis*, vel diverso, ut quum hic testamento, ille *proximitate* nitatur. Cassiodor. *lib. 5. variar. epist. 24.* Si revera, ut ad nos perlatum est, nullus ei aut testamento heres exstitit, aut *proximitatis* jure succedit.

PROXIMUS est, quem nemo antecedit, etiam si solus sit, quam-

quamvis proprie proximus ex pluribus dicatur *l.* 1. §. 5. *D. und. cognati l.* 2. §. 2. & §. 4. *D. de suis & legit. hered. l.* 92. & 155. *D. de verb. signif.* Sic *proximus* agnatus, id est, quem nemo antecedit *l.* 3. *D. ad SC. Tertull.* Item *proximus* agnatus intelligitur etiam solus, quique neminem antecedit *l* 9. *pr. D. de reb. dub.* Sic in XII Tabulis, quæ proximo agnato hereditatem deferunt. Sic in Edicto prætoris, quo *proximum* cognatum vocat, *proximi* adpellatio exaudienda est §. 5. *Inst. de legit. agn. success.* Et alias quoque proximum accipimus non solum eum, qui ante aliquem sit, sed etiam eum, ante quem nemo sit, licet ipse neminem antecedat, quum solus sit *l.*33. *D. de vulg. & pupil. substit.* Proxima necessitudine conjunctus *l.*37. *C. de liberal. causs.* Proximi & ulteriores gradus opponuntur *l.*53. *D. de rit. nupt.*

Proximum etiam vicinum, adfine, & simile significat, ut in *l.* 2. *D. locat. & pr. Inst eod. tit.* Locatio conductio, aiunt Caius & Justinianus, *proxima* est venditioni, id est, ut interpretatur Theophilus, *soixe τε πρασει.* Sic furioso *proximum* esse, Caius ait eum, qui ejus ætatis est, ut nondum intelligat, quid agatur, & qui eo non multum a furioso abest. Sic & *proximum* sacrilegio esse majestatis, & sepulcrorum violatorum crimen, Ulpianus, & Julianus dicunt in *l.*1. *D. ad leg. jul. majest. l.* 5. *C. de sepulcr. viol.* Proximam emti in factum actionem dari, ait Paull. in *l.* 6. *D. de rescind. vend.* id est, similem, ut in *l.*5. § *penult. D. de præscr. verb.* Proximam morti pœnam metalli *l.* 28. *pr. D. de pœn.* quæ ad eam proxime accedit, eique similis est, quum servitutem infligat *l.* 8. §. 4. *D. eod. tit.* Sic & *proxima* dolo culpa *l.* 8. *pr. D. de edend.* & passim. Proximum credulitati *l.* 6. *C. de servitutib.* Grassatoris *proximi* latronibus *l.* 28. §. 10. *D. de pœn.* Proxima caussa stipulationis *l.* 8. *D. de condict. ob turp. causs.*

Proximum de loco intelligitur, ut *proximum* locum obtinere *l.* 1. §. 7. *D. und. cogn.* in *proximo* stans *l.* 4. *D. de injur.* Proximus & inferior *l.* 1. §. 7. *D. de legat.* 3. proximus, & superior vicinus opponuntur *l.* 18. *D. de oper. nov. nunciat.*

Proximum de tempore. Sic *proximo* anno *l.*48. *D. de jur. dot.* biennio *l.* 23. §. *ult. D. de fideicommiss. libert. Proximæ* calendæ *l.*41. §. *ult. D. de usur.* proximis diebus *l.* 40. *D. de contrah. emt.* proximæ idus *l.* 122. §. 1. *D. de verb. obl.* nonæ *l.* 20. §. 6. *D. de hered. pet.* Proximus pubertati *l.*24. §. *ult. D. de dol. mal.* proxime ætatem prætextati accedere dicitur, qui puberem ætatem nunc ingressus est *l.*3. §. *ult. D. de lib. exhib.*

PROXIMUS admissionum apud Ammian. Marcellin. *lib.*22. Proximus sacrorum scriniorum *rubr. C. de prox. sacr. scrinior.* Unde *proximatus* in *l.* 1. *C. de proxim. sacr. scrin.* & *l.* 12. *C. Theod. de senator.* Honori *proximus l.* 4. *C. de prox. sacr. scrin.* proximorum gradus *l* 6. *C. eod. tit.* Comitiva proximatus *l.* 11. *C. Th. eod. tit.* de qua etiam sunt *l.*10. 17. & 18. *C. Th. eod. tit.* Vocabantur autem *proximi*, qui magistris scriniorum proximi essent, primumque ab his locum, & dignitatem in scriniis, quos nemo antecedit, ipsosque adeo magistros scriniorum ita adpellatos cum Salmasio *ad script. Hist. Aug. p.*207. & *p.*481. autumant, eos longe aberrare via præter *l. un.*

C.

C. de magistr. sacror. scriniór. aliasque rationes, etiam sola titulorum diversitas, quibus utroque codice de illis agitur, ostenderit. Vide omnino, quæ ad hanc rem attulit argumenta Jac. Gothofr. *ad l. un. C. Th. de magistr. scrinior.* Add. Guther. *de offic. dom. August. lib.3. c.7.*

PRUDENTES, pro Jurisconsultis *l.4. C. de testam. milit. l.4. C. de collat.* ita etiam accipiuntur *l.3. D. de justit. & jur. l.2. §. 5. D. de orig. jur. l. 36. D. de statulib.* & apud Plin. *lib. 4. epist.* qui & jurisprudentes dicuntur *l. C. de ingen. manumiss.* prudentes dicebantur, quibus erat permissum de jure respondere *§. 8. Inst. de jur. nat. gent. & civ.* ubi Theophilus *prudentes* definit *σοφὺς οἷς τὸ νομοθετεῖν ἢ δῆμος, ἢ σύγκλητος, ἢ βασιλεὺς ἐπετρέψατο δὲ παρ' αὐτῶν νομοθετούμενον γενικῷ ὀνόματι κέκληται, ρεσπονσα prudentium.* i. e. *Prudentes,* quibus jura condere populus, aut senatus, aut princeps concessit. Jus autem, quod ab his constituitur, generali nomine vocatur responsum prudentum.

PSALTERIUM deteriore significatione pro carmine & cantu injurioso usurpavit Paull. *lib. 4. Sentent. tit.4. §. 16.* Psalterium vulgo dicitur canticum in alterius infamiam compositum, & publice cantatum. Nomen traxit ab instrumento musico, quod scurræ urbicarii proferebant in scenam, proludiique loco cantabant ridicula, quæ *dicteria* adpellabantur. Unde & *dicterium* & *psalterium* pro maledicto & cantilena satyrica usurpatum. Rem omnem dixit Joseph. Scaliger *ad Manil. lib.5. Astronom* & Ant. Schulting. *jurispr. vet. antejust. p.445.* Hein.

PSEUDOCOMITATENSES legiones, ex emendatione Cujacii in *l.14. C. de re mil.* a Gothofredo probata, & defensa *in Comment. ad l. ult. C. Th. eod. tit.* Erant autem inde dictæ legiones *pseudocomitatenses*, quod specie ipsa, & ordine comitatenses ementirentur, ut idem Cujac. *lib. 1. observ. c.25.* existimat.

PTOCHOTROPHIUM, alias *πτωχεῖα*, domus alendis pauperibus destinata in *l. 19. C. de SS. Eccles. πτωχὸς* enim *pauper* & *τρέφω alo* significat.

PUBER, vel *pubes*, qui pubem generare potest. Is incipit esse a quatuordecim annis, femina a duodecim viripotens, sive patiens, ut quidam putant *Fest. lib 14.* Pubes masculus, & femina potens Ulpian. *tit. 6. regul. §. 2.* Add. *l. ult. C. quand. tut. esse desin. pr. Inst. quib. mod. tut. fin.* Secundum hanc differentiam *pubes* ætas accipienda est in *l. 41. §. penult. D. de vulg. & pupil. substit. l. 11. C. arbitr. tut. l.3. §. penult. D. de lib. exhib. l. 14. D. de SC. Silan.* Ceterum in caussa alimentorum, quæ pueris puellisque usque ad pubertatem præstari quis cavit, pietatis intuitu pubertatis tempora laxiora præscribimus, & puberes masculos decimo octavo demum anno, feminas vero decimo quarto intelligimus *l.14. D. de aliment. legat.* Sed & plena pubertas decem & octo annis circumscribitur *l. 40. §. 1. D. de adoption. §. 4. Inst. eod. tit.* Paull. *lib.5. Sent. tit.4. §. ult. Inst. quib. ex causs. manumit. Pubes* ætas *l.11. Cod. arbitr. tut.*

PUBES de junioribus militibus, seu tironibus in *l.10. Cod. Th. de re milit.* Ut numerosissima pube crescat exercitus.

PUBERTAS a duodecimo & decimo quarto anno finito incipit. Tertullianus *de virgin. veland. c. 1.* Dio Cass. *lib.54.* Macrob. *lib. 7. Saturnal. c.7.* Plena pubertas

18 annis circumscribitur *l. supra citat.* Proximi *pubertati* esse dicuntur, qui non multum a pubertate absunt *l. 112. D. de regul. jur.* §.18. *Inst. de obl. quae ex delict. l.14. D. de SC. Silan.* § 10. *Inst. de inutil. stipul.* ubi Theophilus vertit σπαταλίζειν τῇ ἥβῃ. Cujusmodi aetatis qui sunt, rerum intellectum jam capiunt, & doli capaces sunt *l.13. & 14. D. de furt.* Sic proxime *praetextati* aetatem accedere dicimus eos, qui pubertatem jam ingressi sunt *l.3. §. ult. D. de lib. exhib.*

PUBLICANUS est, qui publica vectigalia, qualia sunt vectigal portus, venalium rerum, item salinarum, & metallorum & picariarum conducta habet *l. 17. D. de verb. signif.* Sed & qui arenarias & cretifodinas & metalla & salinas *publicanorum* loco sunt *l.13. D. de publican.* Etiam qui pascua conducebant, *publicani* dicebantur. Plin. *lib.19. c.3.* Multis jam annis, inquit, in ea terra non invenitur, quoniam *publicani*, qui pascua conducunt, majus ita lucrum sentientes, depascuntur pecorum pabula. Erat vero maxima Romae & potentissima publicanorum societas, isque ordo in provinciis plurimum auctoritate, & potentia valebat, ut Cicero *lib.13. ad diversos Epist.* 1. & *or. pro Planco c. 9.* & Livius *lib 30. c.10* significant. Quibus *privati* opponuntur *l.11. §. pen. D. de legat.3.*

Non omittendum hic est, *Publicanos* fuisse duorum generum. Primum eorum, qui vectigalia, aliaque publica suo nomine conduxerunt; qui alioquin *mancipes* ἀρχιδημῶναι dicebantur, alterum subconductorum, quibus statio aliqua vectigalium a mancipe fuerat sublocata, quique ὑποδημῶναι vocabantur. Bynkersh. *ad l. 9. D. de leg. Rhod. de jact. c.3. & 5.* Hoc discrimen nisi observaveris, vix intelliges, cur tantis laudibus ornentur *publicani* a Cicerone pro *Leg. Manil. cap.7* & *pro Planc. c. 9.* & tamen passim male audiant non modo in sacris litteris *Matth. 18. v. 7. Luc. 3. v. 12. & 13.* sed & in legibus nostris *l. 12. pr. D. de publican. & vectigal. l.9. D. ad leg. Rhod. de jact.* nec non apud Cic. *de offic. lib. 1. c. 42.* Tacit. *lib. 13. Annal. c. 50.* Immo non capies, quid sibi velint verba praetoris in *l.1. pr. D de publican.* Quod *publicanus* ejus *publicani* nomine vi ademerit, in duplex judicium dabo. Molimina criticorum circa hanc legem vid. apud Ever. Otton. *de tutel. viar. III. 7. p. 508.* sed adde Bynkersh. *ibid.* & Burman. *de vectigal. pop. Rom. c. 9. p. 125.* Hein Publicani vocantur δημῶναι *l. 9. D. de leg. Rhod. de jact.* Publicanorum edicta *l. 34. C. de annon. & tribut.* Vid. etiam infra in *publicus.*

PUBLICARE palam facere, evulgare, indicare, deferre. *Publicare* delatores in *l. 9. C. Th. de petit.* est in judicio sistere. *Publicare* occultatores *l. 10. C. Th. de re milit.* id est, indicare, deferre. *Publicare* secreta, id est, evulgare *l.41. D. ad leg. Aquil.* *Publicare* testamentum *l.2. C. de testam.* *Publicari* aliquando dicitur, quod publicum fit, & in aerarium cogitur *l. 23. §. 2. D. de servic. praed. rust. l. 27. D. ad leg. jul. de adulter.* & aliis infinitis locis. Sic *publicare* bona *l. 8. §. ult. D. qui testam. fac.* & *publicatio* bonorum *l. 65. §. 12. D. pro socio.* Eodem sensu *publicari* dicitur in *l.22. D. de inoff. testam.* *publicata* dos *l.36. D. solut. matrim.* *publicatus* fundus *l.33. D. locat.* *publicari* mancipia *l.6. D. de quaestion.* servi *l.27. §.11. D. ad leg. jul. de adulter.*

Publice & privatim opponuntur *l. 6. §. 3. D. de divis. rer.* Publice ædificare *l. 24. D. de damn. infect.* Convicium *publice* factum Paull: *lib. 5. sentent. tit. 4. §. 19. Publice* innotescere *l. 4. D. de requir. absent.* Quibus *publice* judicium est *l. 2. §. ult. D. de judic. Publice* lavare *l. 13. §. ult. D. de usufruct. Publice* locari *l. 9. §. 9. D. de pœn. Publice* mandatum munus *l. ult. D. ad leg. Jul. peculat. Publice* manumittere *l. 12. D. de liberat. legat. Publice* notum est *l. 14. C. ad leg. Corn. de fals. Publice* occurre proconsuli *l. 4. §. 3. D. de offic. procons. Publice* opus fieri, & privatim opponuntur *l. 24. D. de damn. infect. Publice* præbere balnea *l. 91. §. 4. D. de legat. 3. Publice* prodest officium medicorum *l. 33. D. ex quib. causs. major. Publice* profiteri *l. 5. §. 7. D. de jur. immunit. Publice* proponere libellos *l. 7. D. de adpellat:* vendere & locare *l. 3. §. 2. D. de administr. & peric. tut.* vindicare *l. 11. §. 1. D. de pœn. Publice* utile est, absentes a quibuscumque defendi *l. 3. §. 2. D. de procur.*

Publice aliquando est in loco publico, veluti apud acta, vel in æde sacra publica, sic *publice* deposuit *l. 56. §. 1. D. mandat.* id est in publico loco, ut *l. 64. D. de fidejussor.* & *l. 19. C de usur. l. 1. §. 41. D. deposit.* Eo etiam pertinent *l. 56. D. mandati* juncta *l. 7. in fin. D. qui satisd. cog. l. 7. D. de minorib. l. 4. D. de statulib. Publice* iri, commeari *l. 2. §. 45. D. ne quid in loc. publ.*

Publice etiam publico nomine, & publica auctoritate *l. 3. §. 2. D. de admin. rer. ad civ. pert. l. 24. D. de capt. & postl.* & aliis locis. *Publice* consecrare, permissu scilicet Imperatoris *l. ult. D. ut in possess. legat. l. 6. §. 3. D. de rer. divis. Publice* dedicata loca, quæ videlicet princeps dedicavit, vel dedicandi dedit potestatem *ibid. publice* per magistratum *l. 136. pr. D. de regul. jur. publice* est principali vel pontificali auctoritate *l. ult. D. ut in possess. legat.*

Publiciana actio: Vet. Glossar Græcum: μιμησιν εχει δεσποτειας, και ϰ ψιλης νομης. Εςι δε η αναλαλυμενη την νομην τω μη-πω δια κυριοτητα δεσποσαντι καλῃ πιςει νομει. i. e. *Publiciani* speciem habet dominii, & non nudæ possessionis. Est autem quæ revocat ei possessionem, qui propter dominium nondum est bonæ fidei possessor. *Publiciana* actio earum rerum persequendarum caussa datur, quas a non domino sibi ex justa caussa traditas, needum usucaptas amisit *l. 1. cum sequ. l. 15. D. de publician.* Nam qui a re bona fide possessa possessione ante completam usucapionem excidit, is ad eam rem vindicandam in rem actionem habet, quæ à prætoris nomine, a quo primum proposita fuit, *Publiciana* adpellata est, quemadmodum & Faviana, & Calvisiana, & Paulliana, & Serviana *§. 4. Inst. de action.* Constantin. Harmenopul. *lib. 2. Promptuar. tit. 1. §. 7.* πποβλη-κιανη εςιν η ανακαλυσεμη την νομην τῳ μηπω δια κυριοτητα καλη πιςει νομει. *Publiciana* est, quæ possessionem ei revocat, qui propter Dominium nondum est bonæ fidei possessor.

Brevius vero dixeris: *Publiciana* actio realis est, competens bonæ fidei possessori, adversus infirmiori jure possidentem, ad rem sibi restituendam. Hanc autem actionem ars, æquitasque prætoris invenit, quod rei vindicatio omnium difficillima est ex apicibus juris civilis. Probandum enim non solum dominium vindicantis, sed &

& auctoris ejus. Immo amiserat emtor bonæ fidei emtam rem sæpe, antequam legitimum usucapioni datum tempus impletum esset. Amissam rem qua actione, & quo jure ab alio bonæ fidei possessore repetebat? Talis quæstio ad Publicium prætorem deferebatur. Hic petenti fictione consulebat, statuens usucaptam rem esse, quæ non erat. Si usucapta erat, dominium adquisitum erat, & dominii consequens erat vindicatio. Vid. Wurffell. *jurispr. defin.* §. 240. Dominium autem hoc plane prætorium est. Fingit enim prætor, actorem rem usucepisse, quam non usucepit §.4. *Inst. de action. l.* 7. §. 6. *D. de publician. in rem act.* Quum enim bonæ fidei possessor pro domino sit, finxit prætor, eum plane dominum esse ratione illius, qui infirmiore, vel plane nullo jure possidet, eique quasi domino actionem in rem concessit.

Publicius, Gellius jurisconsultus, & Servii Sulpicii auditor *l.* 2. §. 44. *D. de orig. jur. Publicii* etiam fit mentio *l.* 51. *D. de cond. & demonstr.* nec non *l.* 50. §. *ult.* D. *de legat* 1.

Publicus, *a, um.* Publica ea sola proprie dicuntur, quæ sunt Populi Romani *l.* 35. *D. de verb. signif.* Hinc *publici* adpellationem in compluribus caussis ad populum Romanum respicere dicitur *l.* 17. *D. eod. tit.* Atque inde jus *publicum* definitur esse, quod ad statum rei Romanæ spectat *l.* 1. §. 1. *D. de justit. & jur.* Cujus juris publici partem esse Senatorium jus, ait Plinius *lib.* 7. *epist.* 13. *Respublica* ob eamdem caussam de Romana dicitur. Unde *rei publicæ* caussa abesse non intelligimus eos, qui pro civitate legatione funguntur *leg.* 26. §. 9. *D. ex quib. causs. major.* civitates enim loco privatorum habentur. Inde etiam *publicani* nomen habent, quod vectigal populi Romani conductum habent, quod absolute publicum adpellatur *l.* 1. §. 1. *D. de publican. l.* 11. §. 22. *D. de fideicom. libert.* Cicero *de provinc. consular. cap.* 5. An qui frui *publico* non potuit, per hostem, hic tegitur ipsa lege censoria. Idem *lib.* 1. *ad Quint. fratrem epist.* 1. *Publicis* male redemtis. Quinctilian. *Declam.* 340. Ego non ea voluntate feci, ut hic liber esset, sed ut *publica* non solveret. Idem *Declam.* 341. Ante omnia nulla lege comprehensum est, ut alienam rem non profiteri liceret, alioquin *publicum* eversum est. Tacit. *lib.* 13. *Annal. c.* 51. Edixit princeps, ut leges cujusque *publici* occultæ ad id tempus proscriberentur. Sueton. *in Caligul. c.* 30. de vectigalibus a Caligula institutis agens, additumque, inquit, ad caput legis, ut tenerentur *publico* & qui meretricium fecissent. Ita *publicum* quadragesimæ apud *eumd.* accipe. *in Vespasiano c.* 1. & *publicorum* conductiones in *l.* 33. *D. pro soc.* Horat. *lib.* 1. *epist.* 1. *v.* 77. Pars hominum gestit conducere *publica.* Publicani ergo sunt, qui *publica* fruuntur, quique *publica* populi Romani vectigalia conducta habent, & omnes, qui quid a fisco conductum habent *l.* 1. §. 1. *D. de publican.* Itaque rectius forte in *l.* 3. §. 6. *D. de jur. fisc.* legeretur *publici* conductore, quam ut vulgo scriptum est, *publico conductore.* Livius *lib.* 44. Cur *publica* præsenti pecunia locamus Cic. *paradox.* 6. *c.* 2. Nam ut iis, qui honeste rem quærunt, mercaturis faciendis, operis dandis, *publicis* sumendis. Valer. Max. *lib.* 6. *c.* 9. & 7. Quum Asiatici *publici* exiguam admodum particulam habuisset. Senec. *Epist* 120. Ille, qui & mari & terra pecuniam agi-

agitabat, qui ad *publica* quoque nullum relinqueret. In *Fragmento legis Thoriæ* apud Goefium in *Script. rei agrar. p.* 337. Quicumque ad *publicum* fruendum redemtum conductumve habet. Add. Jo. Frid. Gronov. *lib.* 4. *observ. c.* 23. *Publica* autem vectigalia accipere debemus, ex quibus vectigal fiscus capit, quale est vectigal portus, venalium rerum, item salinarum & metallorum & picariarum *l.* 17. *D. de verb. signif.* Abusive tamen civitatum etiam bona, vectigaliaque *publica* dicuntur *l.* 15. *D. de verb. signif. l.*40. *D. de negot. gest. l.* 38. §. 1. *D. ad munic. l.*5. §.4. *D. quod vi aut clam.*

Publica deinde dicuntur, vel *juris gentium*, vel *populi Romani*. Nam *publica* adpellantur, quorum usus in commune expositus est, & omnibus patet, proprietas vero non æque *l.* 5. *D. de rer. divis.* §. 2. & §.4. *Inst. eod. tit. l.*30. §. 1. *D. de adquir. rer. domin.* Quæ hac ratione a communibus discernuntur, quorum ut usus communis est, ita & proprietas occupanti cedit. Ac *publica* quidem *jure gentium* dicuntur *l.* 7. §. 5. *l. penult* §. 1. *D. eod. tit. l.*45. *D. de usucap.* §. 4. & 5. *Inst. de rer. divis.* Sic *publicus* alveus *juris gentium l.* 7. §. 5. *D. publicus* est alveus fluminis publici *l.* 1. §.7. *D. de flumin.* Sic etiam in usu *publico* esse aqua dicitur *l.*2. *D. de flumin.* Vetus Glossar. Græcum: Δημόσιον, ὅθεν οἱ ποταμοὶ καὶ οἱ λιμένες δημόσιοι λέγονται. i. e. *publicum* quemadmodum & flumina & littora *publica* dicuntur. *Publica jure gentium* loca *l.* 45. *D. de usucap. publicus* usus jure gentium *l.* 5. *D. de rer. division.*

Alia sunt *publica populi Romani*, quæ in patrimonio & pecunia populi Romani sunt, quæ tam ad eorum, quæ jure gentium, quam quæ civitatum publica sunt, differentiam ita adpellari solent *l.* 9. *D. de usucap.* Quod ne absurdum propter novitatem videatur, etiam aliorum auctorum testimoniis confirmatur. Cicero *lib.* 3. *in Verrem. c.* 6. Perpaucæ civitates bello a majoribus nostris subactæ; quarum quum esset ager publicus populi Romani factus. Hygin. *de condition. agror. p.* 206. *edit.* Goes. Vectigales autem agri sunt obligati quidam reipublicæ populi Romani, quidam coloniarum, aut municipiorum, aut civitatum aliquarum. Livius *lib.* 3. *extr.* Agrum, de quo ambigitur, finium Coriolanorum fuisse, captisque Coriolis *publicum* populi Romani factum.

Publici adpellatio etiam id continet, quod in communi populi usu est, & publicis usibus destinatum, ut loquitur *l.* 17. *D. de verb. signif.* & *l.*6. *D. de contrah. emt.* Qualia erant Romæ Campus Martius, forum, theatrum, stadium, basilicæ, viæ, itinera publica. Sic *publica* ædificia & loca *l.*5. §. *ult. D. de oper. publ. publicum* balneum *l.* 2. §. 9. *D. ne quid in loc. publ. publicus* campus *ibid. publica* loca, id est, publico usui destinata *l.* 2. §. 7. *D. eod. tit. publicus* locus & *publica* via *leg.* 24. §. *ult. D. de servit.*

Interdictum ne quid fiat in *loco publico* vel itinere prohibitorium est, & tam publicis utilitatibus, quam privatorum per hoc prospicitur, loca enim publica utique privatorum usibus deserviunt jure scripto civitatis, ut *l.*2. §. 1. 2. *D. ne quid in loc. publ.* ubi sequitur. *Publicum* locum Labeo definit, ut ad areas, ad insulas, ad agros, & ad vias publicas, itineraque publica pertineat. Hoc autem interdictum ad ea loca, quæ

quæ sunt in fisci patrimonio, non pertinet. In his enim neque facere quidquam, nec prohibere privatus potest. Res enim fiscales quasi propriæ, & privatæ principis sunt. Si quis ergo in his aliquid faciat, nequaquam hoc interdictum locum habet, sed in hac controversia præfecti eorum judices sunt, quia hoc interdictum ad ea loca pertinet, quæ publico usui destinata sunt, ut *d. l.* §. 2. & 3. ostendit. Datur autem hoc interdictum adversus eum, qui quid in loco publico fecit, inde eum locum immisit, qua ex re quid illi damni datur, præterquam quod Lege, SCto, edicto, decretove principum ei concessum erit *d. l.*

Aliquando *Publicæ* res, & quæ sunt in patrimonio fisci separantur *l.* 72. §. *ult. D de contrahend. emt.* Sic *publicæ* caussæ a fiscalibus sejunguntur *l.* 1. §. 1. *D. de calumniat.* quamquam fisci caussam publicam vocat Ulp an. *l.* 10. §. 9. *D. de petit. hered.* Alias, quæ in fisci patrimonio sunt, quoniam quasi propriæ, & privatæ sunt principis, *publici* adpellatione non continentur *l.* 6. & 72. §. *ult. D de contrab. emt. l.* 2. §. 2. *cum sequ. D. ne quid in loc. publ.* §. *ult. Inst. de emt. vend. l.* 14. §. *ult. D. de servit.* § 9. *Inst. de usuc.* Sic in *publico* usu, & in patrimonio fisci esse, opponuntur *l.* 71. §. *ult. D. de contrab. emt. publicæ* res, quæ non in usu, sed in patrimonio fisci sunt *ibid. publica*, quæ in patrimonio populi sunt *l.* 14. *pr. D. de adquir. rer. dom.*

Publica abolitio est, quæ publice fit, publiceque indulgetur ex Senatusconsulto *l.* 8. 12. & 17. *D. ad SC. Turp. l.* 2. *C. de general. abolit.* & apud Paull. *lib.* 5. *sentent. tit* 17. §. 2. Duplex enim est abolitio, publica altera, altera privata, ut ibi notat Cujac.

Publica acta *l.* 3. *C. de edend.* quæ in jure fiunt.

Publica actio, qua cuivis experiri licet, ad quam exercendam cuivis aditus patet. Ulpian. *l.* 1. §. 4. *D. de susp. tut.* Consequens est, ut videamus, qui possit suspectos postulare, & sciendum est, quasi *publicam* esse hanc actionem, hoc est, omnibus patere. Ergo ut publicus locus dicitur, ad quem cuivis licet accedere, sic actio suspecti est tamquam publicæ illæ actiones, sive judicia, quorum aditus unicuique patet. Hinc popularis actio publica nominatur in *l.* 30. §. 3. *D. de jurejur.* In popularibus actionibus, inquit Paullus, jusjurandum exactum ita demum adversus alios proderit, si bona fide exactum fuerit, nam etsi quis egerit, ita demum consuevit publicam actionem, si non per collusionem actum sit. *Publicæ* actiones *l.* 7. *C. de episc. & cler.*

Publicum aurum *rubr. C. de aur. publ. persequutor.*

Publica caussa. In *publicis* caussis filius familias loco patris familias habetur, veluti si magistratum gerit, si tutor detur *l.* 6. *D de his, qui sui vel alien. jur.* *Publica* caussa nunciationis *l.* 5. §. 9. *D. de oper. nov. nunciat.* *Publicam* quoque habere caussam officium, & ministerium argentariorum traditur in *l.* 10. §. 1. *D. de hered.*

Publica conventio est, quæ fit per principem, aut quoties inter se duces belli paciscuntur *l.* 5. *D. de pact.*

Publicus creditor, qui ex publico credidit *l.* 2. *C. de his, qui ex publ. rat.*

Publici criminis accusatio *l.* 4. *C. de noxal. act.* quod & publici judicii crimen *l.* 1. *C. ad SC. Turpill. l.* 7. *C. de injur.*

Publica custodia *l.* 9. *D. ex quib.*

quib. causs. major. & apud Valer. Maxim. *lib.* 3. *c.* 2. *exempl.* 6.

Publicam fidem sequuntur, qui apud argentarios pecuniam depo-suerunt *l.* 24. §. 2. D. *de reb. auct. jud. possid.*

Publicum judicium. *Publica* & extraordinaria judicia criminalia, quomodo distent a popularibus & privatis pœnalibus judiciis, explicare non est in facili. An vero, quod hæc in rei persecutione, illa in sola vindicta constituta sunt? minime. Nam & popularia ad vindictam pertinent, & ea privatis injuriarum actio. An quia horum pœna est pecuniaria, illorum capitalis, vel corporalis? ne hoc quidem. Nam & publica quædam judicia pecuniariam pœnam habent, veluti ambitus, & de plagio. An quia hæc privatam caussam, sive vindictam continent, illa publicam? & hoc quoque minus. Nam & populares publicam caussam continent, & publicum judicium injuriarum ad privatam caussam pertinent. Quare privato judicio & facile præjudicatur, & in eo jusjurandum defertur, quod in aliis non permittitur, & extraordinaria publicam vindictam non persequuntur, quia nec quilibet ex populo eis experietur. An igitur quia in publicis extraordinariis judiciis longe alius est reorum habitus, alia judiciorum forma, alii judices, & judices non arbitri, & graviores damnationes & accusatorum in crimen subscriptio? Hoc placet satis. Porro *publica* judicia legitima & ordinaria sunt, legem, pœnam, formulam habent certam, veluti majestatis, proditionis, repetundarum, peculatus, ambitus, adulterii, stupri, homicidii, veneficii, parricidii, fraudatæ annonæ, residuorum, vis, calumniæ, usurpatæ ingenuitatis, plagii, falsi, injuriarum, prævaricationis. Extraordinaria legem quidem habent, veluti concussionis, abigeatus, stellionatus, effracturæ, expilationis, termini moti, prævaricationis, & alia innumera. Hodie publicorum quoque judiciorum nullæ sunt formulæ. Sublatis formulis mansit legum pœna aliquamdiu, sed postea constitutionibus pœna in incerto & in arbitrio judicantium esse cœpit. Itaque a pœna hodie adpellari posse vere dixeris. Idem omnibus judicibus ordinariis: Aguntur namque omnia extraordinem omni ex caussa. Idcirco moribus nulla nunc actio furti in duplum, vel quadruplum, quia extra ordinem agitur. Quo agendi genere electo, consumitur actio dupli, vel quadrupli in *l. interdum*. §. *qui furem D. de furt.* Idemque de ceteris judiciis privatis, & popularibus dici potest. Cujac. *observ. lib.* 9. *c.* 31. Vid. amplius sub art. *judicium.*

Publicum jus. Vid. supra sub art. *jus.* *Publica* jura officiaque in *l.* 5. §. *ult.* & *l.* 6. *D. de capit. minut. l.* 14. *D. ad SC. Trebell. l.* 2. *D. de reg. jur.* magistratuum, bonorum, & civilium munerum in republica gerendorum jura significant. Add. *l.* 9. D. *de his, qui sui vel al. jur.*

Publica lex concisa loquutione dicitur lex publici judicii in *l.* 1. §. 1. D. *ad leg. Cornel. de sicar.* & *l.* 1. C. *ubi senat. vel clar.* At in *l. fin.* D. *de colleg. publica* lex dicitur ad privatæ legis, id est, pactionis & conditionis, quæ in contractibus opponitur, differentiam. His, inquit Caius, potestatem facit lex, pactionem quam velint sibi ferre, dumne quid ex publica lege corrumpant. Nam Græce est : ἐὰν μὴ ἀπαγορευμένη δημόσια γράμματα, id est, nisi vetent litteræ publicæ.

Publicum munus officium privati

vati hominis vocatur, ex quo commodum ad singulos, universosque cives, remque eorum pervenit *l.* 239. §.3. *D. de verb. sign.* Proinde publico munere legatus fungi dicitur *l.* 27. *D. de judic.* & *publicum* munus est judicare *l.* 78. *eod. tit.*

Publicæ personæ modo magistratus & officiales, modo tabularios significant. Lysias quidem Orat. 29. *p.* 450. *edit. Vandetheid.* Nicomachon γραμματέα vocat δημόσιον. *Publicæ* personæ *leg.* 30. *C. de episcop. & cler.* §. 3. *Inst. de adoption.* Quo tabulariorum munere functos servos publicos constat ex *l.* 18. *D. de adoption.* & *l. ult. C. de decur.*

Publicæ pœnæ in *l. ult. C. de emend. servor.* & *l.* 1. *C. Th eod. tit.* opponuntur verberibus est simplicibus quæstionibus, quibus domesticam adversus suos immorigeros exercent potestatem domini *l.* 2. *C. Th. eod. tit.*

Publicum prædium *l.* 3. §.1. *D. de admin. & per. tut.*

Publica privilegia *l.* 1. *C. de excusat. veteran.*

Publicæ quæstiones, ut & publica crimina sunt, de quibus publicum judicium est constitutum *l.* 32. §. 6. *D. de recept. arbitr.* *l.* 2. §. 32. *D. de orig. jur.* Si ad *publicam* quæstionem pertinet *l. ult. D. de tab. exhibend.* id est, quæstione publica, puta falsi pendente, *publica* quæstio a familia necatorum habenda *l.* 1. *pr. D. de SC. Silan.*

Publici reditus civitatum *leg. ult. D. de mun. & hon.* quos populi reditus vocat Ovidius *lib.* 5. *ex Ponto Eleg.* 5. *v.* 19. Aut populi reditus positam componet ad hastam.

Publicas res Cicero alicubi publicam utilitatem continentes interpretatur. Sic Ovid. *lib.* 5. *Fastor. v.* 729. Nec te prætereo, populi Fortuna potentis *publica.* Libertas non privata, sed *publica* res est *l.* 53. *pr. D. de fideicomm. libert.*

Publica sacra *l.* 9. *D. ad Leg. jul. peculat.*

Publicum salarium *l. ult. D. de offic. adsessor.* *publice* præberi salaria *l.* 16. §. 1. *D. de alim. & cibar. legat.*

Publicus servus *l.* 1. *C. de serv. reip. manum.* *publicum* solum *l.* 2. *D. ne quid in loc. publ.* publici sumtus *l.* 3. *D. de oper. publ.*

Publicæ tabernæ, quæ nempe in solo publico sunt, licet eorum usus ad privatos pertineat *l.* 32. *D. de contrah. empt.*

Publicæ tabulæ *l.* 4. §.1. *D de censib.* *l.* 8. & 9. §. 1. & *l.* 10. *D. de leg. jul. peculat.*

Publica vis, quæ armis committitur *l.* 1. *D. ad leg. jul. de vi publ.* *publicam* vim committere *l.* 29. §. *ult. ad leg. jul. de adult.*

Publica utilitas, quæ circa tributorum præstationes versatur, adpellatur *l.* 3. *C. de primipil.* *l.* 1. §. 1. *C. de offic. Comit. sacr. larg.* *l.* 4. *C. de offic. rect. prov.* *l.* 6. *C. Th. de divers. rescript.* *Publica* etiam esse nuptiarum utilitas traditur *l.* 11. § 3. *D. de capt. & postl.* *Publica* utilitas, pro libertatis favore *l.* 10. §. *ult. D. de testam. tutel.* *publicæ* utilitatis interest, ex amicitia creationes fieri, sed æstimatione vera, & commodo reipublicæ *l.* 1. *C. si propt. inimic.*

Publicum absolute positum varie accipitur. Primo significat ærarium populi, vel fiscum. Sic ex *publico* accipere *l.* 25. *pr. D. de SC. Silan.* in publicum redigere *l.* 25. §. *ult. D. eod. tit.* in *publicum* obligatæ res *l.* 15. *D. de dot. prælegat.* *l.* 26. §. 1. *D. de pign. action.*

Deinde *publicum* pro publica custodia. Itaque in *publicum* deduci in-

intelliguntur fugitivi servi, qui magistratibus municipalibus, vel publicis ministeriis traduntur *l.* 1. §. *penult. l.* 2. *D. de serv. fugitiv. l. penult. eod. tit.* Et sic quoque in *publico* servari dicuntur, qui sub publica custodia adservantur *l.* 48. *D. de verb. signif. l.* 9. *D. ex quib. causs. major.* vel etiam, qui in carcere sunt. Nam & Plautus *in Amphitr. Act.* 4. *sc.* 2. *v.* 7. publicitus excipi pro carcere excipi dixit imitatione Græci sermonis, quo δημόσιον carcer adpellatur.

Publicum denique pro loco publico. In *publico* adparere *l.* 2. *D. de in jus voc.* In *publico* deponere, quid sit *l.* 19. *D. de usur.* quæ verba videntur esse Triboniani. In *publico* depositæ tabulæ *l. ult. D. de his, quæ in testam.* In *publico* posita *l.* 29. *D. de reb. auct. jud. possid.* positum *l.* 41. *D. de adquir. rer. dom.*

Publicum pro vulgato, aperto. *Publicum* ex evidentia, *publicum* ex fama opponuntur in *c.* 8. *de cohabitat. cleric.*

PUBLIUS *Ælius* Jurisconsultus. Vid. Ælius.

Publius Acilius maximam scientiam in profitendo habuit, primusque a populo sapiens adpellatus est *l.* 2. §. 38. *D. de orig. jur.* Parum accuratus hic esse Pomponius Ruperto videtur, eumque pro L. Acilio nobis obtrudere P. Atilium. De illo sane Cicero *de ambit. c.* 2. Scimus, ait, L. Acilium apud patres nostros adpellatum sapientem, quia prudens esse in jure civili putabatur. Eumdem *lib.* 2. *de legib. c.* 23. jungit Sex. Ælio. Res nondum liquet. *Hein.*

Publius Cæcus, Asprenatis Nonii pater aversa sella a Bruto destitutus, quum vellet postulare *l.* 1. §. 5. *D. de postul.*

Publius Mucius Scævola. Vid. Mucius.

Publius Rutilius Rufus. Vid. Rutilius.

PUDICE vivens maritus, mulieri quoque bonos mores colendi auctor *l.* 13. §. 5. *D. ad leg. jul. de adult.*

PUDICITIAM adtentare. Vid. supra *adtentare.* Senec. *lib.* 2. *de ira c.* 28. Pudicitiam servulorum suorum adtentari non vult, qui non pepercit suæ. *Pudicitiæ* præmio cessit donatio maritalis, ante tempus criminis, ac reatus collata in uxorem *l.* 24. *C. de don. int. vir. & ux.* Periniquum esse videtur esse, ut *pudicitiam* vir ab uxore exigat, quam ipse non exhibeat *l.* 13. §. 5. *D. ad leg. jul. de adult.*

PUDOR pro existimatione, dignitate *l.* 20. *D. de his, qui not. infam. l* 25. *D. de procurat. l.* 1. §. 5. *& seq. l.* 15. §. 27. *D. de injur.* Verecundiam etiam dixit Papinianus in *l.* 15. *D. de condit. & demonstr.* Constantinus Imp. *pudorem* & verecundiam conjungit in *l.* 2. *C. de his, qui ven. ætat.* ubi, propter *pudorem* & verecundiam feminarum cœtui publico demonstrari, non cogendas eas, statuit. *Pudorem* fatigare principis *l.* 6. *C. Th. de divers. rescript.* dicuntur, qui ejus abutuntur mansuetudine, adigereque volunt, ut rescribat, quod fraudibus suis convenit. *Pudoris* dispendium. Qui *pudoris* non possunt dispendium sustinere, id est, qui pudore non possunt corrigi, emendari.

Pudor interdum non tam hominum famæ, quam æqui & boni, aut certe ejus, quod æquius melius est, respectum significat. Sic §. 1. *Inst. de fideicomm. hered.* fideicommissa adpellata sunt, quia nullo juris vinculo, sed tantum pudore eorum, qui rogabantur, continebantur, & Seneca in *Troadibus Act.* 2. *v.* 334. *Quod non vetat lex, hoc vetat fieri pudor.*

PUEL-

PUELLA dicitur, quæ potest habere de dote repetenda actionem, hoc est, mulier, seu uxor filiifamilias *l.* 22. §. 11. D. *solut. matrim.* *l.* 40. §. 7. D. *de legat.* 3. & plane etiam illa, quæ jam uxor fuit *c.* 26. § 4. D. *de pact. dotal.* Immo etiam quæ enixa est, hoc nomine adpellatur a Gellio *lib.* 12. *c.* 1. & quæ uterum gerit Ovidio *lib.* 2. *Fastor.* *v.* 451. Parce, precor, gravidis facilis Lucina puellis, Maturumque utero molliter aufer onus.

PUER. Ista adpellatio tres significationes habet, unam, quum omnes servos *pueros* adpellamus, quæ in comœdiis frequens est. Alteram, quum puerum contrario nomine puellæ dicimus. Tertiam quum puerilem ætatem & impuberem significamus *l.* 204. D. *de verb. signif.* Sueton. *in August.* *c.* 41. Ac ne minores *pueros* quidem præteriit, quamvis non nisi ab undecimo ætatis anno accipere consuessent *l.* 1. *pr.* D. *ubi pupil. educ. vel morar. deb.*

Pueri utique adpellatione etiam puella significatur, non imitatione modo Græci sermonis, sed & quod masculino sexu femininum alias quoque semper comprehenditur *l.* 163. *in fin.* D. *de verb. signif.* Argumentum etiam hujus significationis illud adfert Paulus, quod & recentes ex partu feminas *puerperas* Latini vocat. Senec. *lib.* 2. *controverf.* 13. Non vi parere, delicata es, cruciatus puerperæ times. Catull. *Secular. carm. ad Dianam* *v.* 13. Tu Lucina dolentibus Juno dicta puerperis. Sueton. *in Caligul.* *c.* 8. Qualiscumque partus, ait, sine sexus discrimine puerperium vocatur, quod antiqui etiam *puellas pueras*, sicut & *pueros puellos* dictitarent. Gellius quoque *lib.* 12. *Noct. Attic.* *c.* 1. Puerperam, ait, dici quæ recens enixa est. Donat. ad Terent. *Andr.* *Act.* 3. *sc.* 1. *v.* 10. Omnis quæ perperit, puerpera, πρωτοτοκος, quæ primum. Et non quod puerum, sed quod filium peperit, puerpera dicta est. Et apud veteres *puer*, *puellus*, *puera*, *puella*. Adde eumd. Donat. *ad Andr.* *Act* 2. *scen.* 3. *v.* 26. Priscianus quoque *lib.* 6. *p.* 695. *edit. Hel. Putsch.* *Puer*, pueri, cujus femininum *puera* dicebant antiqui, unde & puerpera dicitur, quæ *puerum* vel *puerum* parit, id est puellam, quod est diminutivum *puera*.

Puer pro pupillo *l.* 13. §. 1. D. *de reb. eor. qui sub tutel.* *Puer* enim impuberem etiam filium significat *l.* 36. D. *de statulib.*

PUERITIA pro ætate XVII annis minore *l.* 1. §. 3. D. *de postuland.* *Pueritiæ* prima ætas *l. un. C. Th. de his,qui ven. ætat.*

PUERPERA. Ejus significationem, & etymologiam non ita multo ante in *puer* dedimus. Plaut. *Amphytr.* *Act.* 2. *sc.* 1. *v.* 40. Alcumenam vocat *puerperam*, quæ nondum enixa est, sed in eo est ut pariat. *Puerpera* in *l.* 14. §. 2. D. *de Ædilit. edict.*

PUERPERIUM §. 4. *Inst. de SC. Tertullian.*

PUGILLARES in *l.* 17. D. *commod.* sunt tabulæ cereæ, vel ligneæ, vel alterius materiæ, in quibus stylo scribitur. Nec *pugillares* & codices in supellectili sunt *l* 6. D. *de supellect. legat.* Dictæ autem videntur, vel quod pugno comprehendi possunt, vel a pungendo, quod stylo in his pungendo scriberetur. Dicuntur & pugillaria, & pugillar singulariter apud Ausonium. *Puggillarium* usum ante Trojana tempora fuisse ex Homero testatur Plinius *lib.* 13. *c.* 11.

PULSARE minus est, quam verberare. Ofilius enim *l.* 1. §. 5. D. *de injur.* verberari cum do-

lo-

lore, pulsati sine dolore dicit. Quod exagitat suo more Laur. Valla. At comparate id videtur intelligendum, majore puta cum dolore conjunctam esse verberationem, quam pulsationem, & hanc magis ad injuriam pertinere. Pulsabatur enim quis manu, verberabatur loris, fustibus, flagellis §. 1. *Inst. de injur.* Add. Coleri *Parerg.* c. 36. & Ducker. *de Latinit. vet. Jurisconf.* p.146. Hein. Verberatus *pulsatus* l.22. §. *ult.* D. *rat. rem haber.* Sic & promiscue accipiuntur hæc verba l. 4. § 13. D. *de injur.*

Pulsari pro judicio conveniri l.11. §.9. D. *de interrog. in jur. faciend.* l. 2. v. *ei quoque* & §. 5. v. *si agant* D. *de judic.* & in Imperatorum rescriptis persæpe. Cassiodor. *lib.* 1. *var. epist.* 8.

PULSATIO pudoris apud Paull. *lib.* 5. *sentent. tit.* 4. §. 4. Cujacius interpretatur stupri illationem. Ab Aniani manu esse suspicatur Schulting. *in not.* p.439. Hein.

PULSUS. Active *pulsus* est pro *pepulit* legitur in l. 1. §. 3. D. *ne vis fiat ei, qui in possess. miss.* Et ita frequenter loquutos esse veteres ostendit Salmas. *ad Script. Hist. Aug.* p.177. Hein.

PULVERATICUM in l.16. C. *Th. de tironib.* merces, & stipendii genus quoddam quasi pro labore & pulvere, quod servis ad militiam evocatis præstatur. Sic & *pulveraticum*, quod agrimensori pro labore dabatur. Quo nomine etiam a præsidibus singulas provinciæ civitates obeuntibus provinciales exigebantur. Sed abolitum est Novell. Leonis, & Majorani de Curialibus, de qua intellexit Cassiodor. *lib.* 12. *var. epist.* dum ait, *pulveratica* quoque judicis funditus amputantes, trium tantum dierum præsulibus annonam præberi, secundum vetera instituta decernimus. Vid. Gothofred. *Commentar. ad d. l.* 16. C. *Th. de tiron.* Car. Du-Fresne *in Glossar. med. & infim. Latin.* & Cujac. *lib.* 4. *observ.* c. 18.

PUNCTI solatium in l.4. §. 1. C. *de advocat. divers. judic.* quid sit, se ignorare fatetur Cujacius *lib.* 13. *observ.* c. 2. Sed torsit eum, ut ipse ait, varia lectio, & decepit male distinctus ejus legis textus. *Puncti* enim vocabulum substantive eo loco non accipiendum, neque ad sequens *solatia*, sed ad ea, quæ præcedunt, referendum est, ut *puncti divina manu nostræ serenitatis*, hoc est, Imperatoris idem sit, ac manu ejus notati, certisque notis signati, quod singularis favoris indicium erat. *Punctum* enim pro suffragio & favore accipi notum est. Et veteres *punctis* suffragia notare solebant, unde *expuncti* dicebantur favore privati, vel repulsi. Vid. Jac. Gutherr. *de offic. dom. Aug. lib.* 3. c. 1. Hæc Fabor. Sed quis unquam dixit: *Jubemus viros clarissimos die festivitatis Kalendarum Januariarum inter spectabiles Consistorii nostri comites divina serenitatis nostræ manu puncti solatia consequi?* Si admittenda viri docti interpretatio, scribendum esset *punctos*. Nihil certius videtur, quam legendum esse *functi* solatia consequi, ut *functi* sit pro *functionis*. Quam lectionem editionem Chevallonianam Paris. CIↃ IↃ XXI. agnoscere observavit Bynkersh. *obs. lib.* 1. c. 7. Est tamen & Salmasii conjectura *ad Scriptor. hist. August.* p. 20. *punctum* in hac lege idem esse ac salarium existimantis, sed merito desideres hujus notionis exempla. *Hein.*

PUPILLA contrario nomine pupilli dicitur, pupillæ comparatur reipublicæ l. 3. C. *de jur. reip.* Sed *pupilla* etiam adultam no

notat *l.* 20. *D. de rit. nupt.*

PUPILLARIS ætas 14 annis terminatur *l.* 16. *D. de jur. fisc. l.* 7. *C. de impub. l.* 3. *C. de prescript.* 30 *annor.* Sueton. *in August. c.* 66. Aut si pupillari ætate essent, die virilis togæ vel nuptiarum cum incremento restituere consueverunt. Ejus ætatis tres facit gradus Theophilus *ad* §. 9. *de inutil. stipul.* infantiam, id est, necdum fandi potentem ætatem, proximam infantiæ, quæ jam fandi potestatem consequuta est, & proximam pubertati, quæ proxime pubertatem accedit.

Pupillares census *l.* 3. *C. Th. de tut. & cur.*

Pupillaris substitutio est, quæ fit liberis impuberibus in potestate positis in eum casum, quo ante pubertatis annos decesserint *l.* 2. *D. de vulgar. & pupill. subst. princ. Inst. de pupill. subst.* Eodemque modo *pupillares* tabulas accipe, quas etiam *pupillare* testamentum jurisconsulti vocant *l.* 34. §. 10. *D. de legat.* 1. *l.* 8. §. 5. *D. de inoff. testam. l.* 2. § 2. *l.* 20. 38. & 43. *in fin. D. de vulg. & pupil. substit.* Et secundas, ut infra ostendemus *v. tabulas.*

Pupillares substitui *l.* 10. §. 3. *D. de vulg. & pupill. substit.*

Pupillares usuræ Vet. Glossar. Græc. Ορφανικοὶ τόκοι, *ut mihi* πυπιλλαρίους λέγουσι, οἱ ἀπὸ τρίτης ἑκατοστῆς. *Pupillares usuræ tertiam centesimam non excedentes*, id est, usuræ trientes. Sic & Harmenopul. *lib.* 3. *tit.* 7. § 11.

PUPILLUS. Eum Pomponius ita definit, qui, quum impubes est, desinit in patria potestate esse, aut morte, aut emancipatione *l.* 239. *D. de verb. signif.* Cornutus *ad Pers. Satyr.* 2. *v.* 13. *pupillum* dicit puerum intra pupillares annos constitutum, ac nondum suæ tutelæ. Plane *pupillus* non adpellatur, qui adhuc in utero est *l.* 162. *D. eod. tit. Pupillus*, si impubes est *l.* 4. *pr. D. de in lit. jurand.* Non autem idem est in jure *pupillus*, & *impubes*. Nam *impuberis* nomen significat tantum ætatem, *pupilli* & ætatem, & conditionem, secundum quam sui juris est, liberum caput parvæ ætatis. Qui est in potestate patris, necdum pervenit ad XIV annum est *impubes*, non etiam pupillus. Cujac. *in recit. C. ubi pupill. educ. vel morar.*

Lata significatione *pupillus* etiam dicitur minor *l.* 1. §. 2. *D. de reb. eor. qui sub tutel.*

Sed & *pupillus* adpellatur, qui in potestate patris est *l.* 18. §. *ult. C. de jur. deliber. l. ult.* §. 2. *D. de verb. obligat. l.* 7. §. 3. *D. de pecul.* ubi & servus dicitur *pupillus.*

PURE, & sub exceptione opponuntur in *l.* 22. §. *ult. D. de damn. infect.* Pure etiam & fine die, & conditione *l.* 8. *D. de auctorit. tut. Pure* stipulatus dicitur, qui illud aut illud simpliciter stipulatus est, non adjecto eo, utrum voluerit in *l.* 138. §. *ult. D. de verb. oblig.*

PURGARE crimen *l. ult. D. ad leg. jul. majest.* existimationem *l.* 1. §. 6. *D. de injur.* innocentiam *l.* 22. *D. de jur. fisc. l.* 6. *C. de procurat.* pudorem *l.* 25. *D. de procurat.* provinciam malis hominibus *l.* 3. *D. de offic. præsid.*

PURGARE rationes in *l.* 12. *C. de bon. proscript.* id est, disserere, atque deducere, quod sibi debetur. Ita etiam *purgatis* sumtibus legimus in *l.* 31. §. 3. *D. de negot. gest.* ubi Cujac. ad Papinian. *lib.* 2. *responsor.* Sueton. *in Caligul.* Decimo quoque die numerum puniendorum ex custodia subscribens, rationem se purgare dicebat. Id Græcis est, καθαίρειν λόγισμον.

Purgare rivum, fontem, dicimus *l. 1. D. de rivis l. 1. §. 7. D. de fonte.*

Purgare viam est ad libramentum proprium redigere, sublato eo, quod superest *l. 1. §. 1. D. de vi publ.* Sic accipe in *l. 1. § 12. D. de fluminib.*

PURGATIO. Purgare se solebant olim suspecti de crimine, alias duello *c. 2 de purgat. vulgar.* alias aqua frigida, vel fervente, in quam nudi mittebantur *c. extrav. de purgat. canon.* alias ferro candenti, ut vocant, *c. fit de purgat. vulg.* vel econtrô, ut rectius *in c. Mennem. 2. qu. 2.* Et quamquam exemplum duelli legatur de Davide, & Goliath. *1. Reg. 17.* non admittitur tamen hodie talis monomachia *l. 1. C. de gladiat. c. 2. de purgat. vulg.* Cum enim istis cruciatuum afflictionibus Deus tentaretur, merito fuerunt abrogatæ, & introducta est pugnandi formula talis, ut delatus apud Magistratum adhibeat septem, vel, pro qualitate rei, pauciores, qui testimonium innocentiæ illius ideo præstare possint, quia & fide sint digni, & propter viciniatem compertam habere possint veritatem *c. ex tuarum, & c. cum dilectus de purgat. canon.* Tum ipse suspectus jurabit se tale crimen non admisisse, quod objicitur, Compurgatores autem jurabunt se credere, quod principalis jurans dicat veritatem *c. de testibus & c. ult. D. de purgat. canon.*

PURPURAM adorare *l. un. C. Theod. de præpos. sacr. cubic.* ubi vid. Jac. Gothofred. & supra voce *adorare. Purpuræ* nundinæ vetitæ *l. ult. C. Th. de murileg. l. 1. C. Just. de vestib. & olober.*

PURUS, *a*, *um. Purus* ager, qui nec sacer, nec sanctus, nec religiosus *l. 2. §. 4. D. de religios. & sumt. fun. l. 9. C. eod. tit.* Vid Cujac. *observ. lib. 10. c. 37.*

Puræ chartæ & membranæ scriptis opponuntur *l. 52. §. 4. D. de legat. 3*

Puræ hastæ, quibus juvenes plerumque præmii ergo donabantur. Servius in *lib. 6. Æneid. v. 760.* interpretatur *sine ferro*, additque, nam hoc fuit præmium apud majores ejus, qui tunc primum vicisset in prælio. Unde a Zonara *Tom. 2. Ann. p. 31.* δόρατα ἀσίδηρα, hastæ sine ferro vocantur. Ita apud Livium sæpe, & apud Vopiscum *in Aurelian. c. 13.* accipiendum est.

Purus honor, qui extra administrationem est in *Authent. ut ordo præfectura in princ. Collat 5.*

Purum judicium apud Ciceron. *de invent. lib. 2. c. 20.* est fine exceptione.

Pura lana cœlatæ opponitur in *l. 6. D. de rei vind.* ut & argentum purum cælato adversum facit Cicero *in Verr. 4. c. 22.* Cœnabat, inquit, apud eum, argentum illi ceterum purum adposuerat. *Et paullo post c. 23.* Ei negotium dedit, ut quidquid Haluntii esset argenti cælati, aut si quid esset Corinthiorum, ut omne statim ad mare ex oppido deportaretur. *Ibid.* Ne quem putetis sine maximo dolore argentum cælatum domo, quod alter eriperet, protulisse. Omnia deferuntur, Cybaritæ fratres vocantur, pauca improbant, quæ probarant, his crustæ aut emblemata detrahuntur. Sic Haluntini excussis deliciis, cum argento *puro* domum reverterunt. Plin. *lib. 21. c. 3.* de lemniscis, *puri* diu fuere, cælare primus eos instituit P. Claudius. Atque ita magis est, ut *purum* argentum apud Plinium *lib. 3. epist. 1.* interpretemur, quam quo Cataneus exposuit modo. Sed *pura* vasa apud Columellam *lib. 12. c. 4. & c. 28.* ea accipienda sunt,

in quæ nondum quidquam sit infusum.

Pura libertas, quæ *pure*, id est, sine die, & conditione data est *l.* 59. §. 1. *D. de manumiss. testam.*

Purus locus interdum inædificato opponitur *l. ult. D. de pign. act.* Quo sensu & *pura loca* Varro *lib.* 4. *de ling. Latin.* areas in urbe adpellari scripsit. Interdum religioso, id est, ei loco, in quem mortuus illatus est: Itaque *purus locus* definitur, qui neque sacer, neque sanctus, neque religiosus est, sed ab omnibus hujusmodi nominibus vacat, & profani juris est *leg.* 2. §. 4. *D. de religios. & sumt. funer. l.* 2. 6. & 9. *C. eod. tit. l.* 1. §. 2. D. *de mort. inferend. l.* 6. §. 6. D. *commun. divid. l.* 73. D. *de contrah. emt.* §. 9. *Inst. de rer. division.* Ita *purum* monumentum accipe in *l.* 6. *in fin.* D. *de religios. l.* 5. §. 10. D. *de donat. int. vir. & ux.*

Pura obligatio præsens dicitur, quæ neque diem, neque conditionem habet §. 2. *Inst. de verb. oblig.* & aliis infinitis locis. Plane in *l.* 5. D. *de solution. pura obligatio* est, quæ sine satisdatione est, cui fidejussor, vel pignus non accessit. In Lege Falcidia pro *puro* non habetur, quod in diem relictum est *l.* 43. *pr. D. ad leg. Falcid.*

Non prætermittenda loquutio elegantissima, *pura* substantia, καθαρὰ οὐσία, pro vacua ab ære alieno *Novell.* 1. *c.* 2. §. 2. Theophil. *in* §. 2. *Inst. de leg. Falcid.* Ita in *l* 20. §. 4 *C. de agricol. & censit. puri reditus* sunt, qui solutis debitis supersunt. *Hein.*

Purum putum argentum quid? Gellius *lib.* 6. *Noct. Attic. cap.* 5. fragmentum quoddam ex Alfeni Jurisconsulti *lib.* 34. Digestorum, *conjectaneorum* IV. recenset, & refutat. Add. Fest. *lib.* 9. in *imputatum.*

PUSULATUM vel *pustulatum* argentum. Vid. supra voc. *argentum.*

PUTARE. lex XII Tabularum a Modestino in *l.* 25. D. *de statu lib.* dicitur, quod ita sensisse eam ex verbis colligitur. *Putare* ergo hic & in *l.* 6. §. 1. D. *pro emtor.* pro certa & seria sententia sumitur. Papinianus recte *putabat*, non *putabat l.* 23. D. *de donat. int. vir. & ux.*

Putare aliquando accipitur pro opinione levi & falsa, ut in *l.* 7. §. 8. D. *ad SC. Velleian.* & *l.* 36. D. *famil. ercisc.* Hinc Cujacius in *l.* 67. §. 10. D. *de legat.* 2. scribit, τὸ *puto* esse verbum opinantis. *Dicimus enim*, inquit, *puto*; non quasi certi, sed quasi existimantis.

PUTARI proprie arbores dicuntur *l.* 1. §. 17. D *de aqu. quotid. l.* 1. §. 12. D. *de nov. oper. nunciat.* Festus Pompeius *lib.* 9. Imputatum, ait, nondum purgatum. Putum enim est purum. Et *lib.* 1. Amputata, id est, circumputata, quod antiqui perperam pro *puto* dixerunt. *Putare* autem arbores Græci καθαίρειν vocant. Leontin. apud Cassian. *lib.* 10. *Geoponic.* μετὰ τὴν κλαδοχοπίαν εὐθέως καὶ τὰ μεγάλα καὶ τὰ μικρὰ δένδρα καθαίρειν.

PUTATIO, pro opinio, existimatio, quod quis alium esse putat. Transferri per personæ *putationem* ex persona filiorum ad parentes injuria non potest *l.* 18. §. 4 D. *de injur. & famos. libell.* Nullibi hoc verbum, nisi in Glossis vet. in quibus est οἴησις *putatio*, *opinatio*, reperiri observavit Duckar. *de Latin. veter. jurisconsult.* p. 384. Hein.

PUTATOR, qui arborem putat, arborum ramos stringit, & amputat *l.* 31. D. *ad leg. Aquil.*

l. 18.

*l.*18. §. 7. D. *de fund instruct.* Et apud Paull. *lib* 3. *sent tit* 6. §. 35 & *lib.* 5. *tit.* 23 §. 12. & apud Plinium *lib* 17. *c.*8.

PUTATORIÆ falces, quæ putandis arborum ramis deserviunt apud Paullum *lib.* 3. *sentent. tit.*6. §.35.

PUTEA. Ulpianus in *l.*17. §. 8. D. *de act. emt.* Castella plumbea, *putea*, opercula puteorum, ædium esse constat. Budæus pro *putea* legit *puteal*: sed ita superflua essent sequentia. Hinc Bynkersh. *lib.*5. *observat. c.* 9. mavult *butea* vel *butia*. Βυτια vero est cupa, vel cupella, admittens tamen Budæi *puteal*, si pro statua, quæ aquam fundit, accipiatur. Glossar. Petronii: Marsyæ, personæ seu sigilla, ex quorum rostris, aut alia corporis parte aqua salire solet, varie efficta. In fontibus ac puteis *putealia* adpellantur. Ita sane, tamquam diversa conjungi possunt *puteal*,& *opercula puteorum.* Hein.

Puteal proprie operculum putei significat in *l.* 13. §. *ult.* D. *de act. emt. l.*14. D. *eod. tit*, Hinc & opercula locis sacris imposita hoc nomine adpellata sunt, sicut & loca publica ita operta, ad quæ variorum negotiorum caussa conveniebantur. Mid. Martin. *Lexic. Critic. hac voc.* qui illud Persii *Sat. IV.* Si *puteal* multa cautus vibice flagellas, metonymice exponit, de hominibus obæratis in foro convenientibus. Quo facit eximie locus Ciceron. *pro Sextio cap.* 8. Alter unguentis affluens calamistrata coma, despiciens conscios stuprorum, ac veteres vexatores ætatulæ suæ, *puteali* & fœneratorum gregibus inflatus atque perculsus. Sed vid. Rhodig. *lib.*10. *antiqu lection. c.*17.

PUTEALIS aqua perennis est, duci tamen non potest *l.* 1. §.6. *D. de aqu. quotid. & æstiv.* Vid. supra in *fontana aqua.*

PUTEOLANUS jurisconsultus, auctor librorum, quos *adsessoria* inscripsit, laudatorum ab Ulpiano in *l.*12. D. *de pact.* Hein.

PUTEUM aperire, i. e. excavare in *leg.* 24. §. *ult.* D. *de damn. infect.*

PYRRHICHARIUS. In ludum venatorium damnati instituuntur venatores, aut *pyrrhicharii l.* 8. §.11. D. *de pœn.* Pyrrichia erat genus saltationis, quæ ab armatis fiebat. Damnati ad bestias nonnumquam ante lanienam gesticulari cogebantur in Amphitheatro, εν χιτωσι διαχρυσοις και χλαμυδαις αλουργιδις, εστεφανωμενοι και πυρριχιζοντες, tunicis auratis, & purpureis vestibus amicti & coronati, & *pyrrichiam* saltantes. Plutarch. *de sera numin. vindict. p.* 554. *Tom II.* De *pyrrichia* plura Scaliger *de art. poet. l.*18 & Valesius & Lindenbrog. & Ammian. Marcell. *lib.*16. *c.*5. *p.*96. Hein.

Q

QUA. *Qua de re.* Vid. sub art. qui quæ quod.

QUADRAGENA annua esse reditus *leg.* 6. *in fin.* D *de pact. dotal.* pro redditibus annuis quadringentorum aureorum, id est, talibus, qui singulis annis quadringentos aureos conficiunt. Cujusmodi loquutionis similia exempla plura notavit.

QUADRAGESIMA. Sacratis *quadragesima* diebus nulla supplicia sunt corporis, quibus absolutio exspectatur animarum *l.* 3. *Cod. Th. de quæstion.* Quadragesima autem adpellantur quadraginta illi dies, qui auspicio cærimoniarum paschale tempus anticipant, quibusque omnem criminalium quæstionum cognitionem inhiberi jubent Imperatores in *l.* 6. *C. de feriis.* Adde quæ hanc in rem copiose non minus, quam docte dis-

ſeruit Æsid. Meuag. *Amœn. jur. civ. c. 26.*

Quadrageſima etiam vectigal eſt, quod portorii nomine exigebatur, antequam octava invaluiſſet. Quinctil. *Declam.*359. Symmach. *lib.* 5. *epiſt.*63. *Publicum quadrageſimæ* vocatur a Sueton. in Veſpaſian. ut *cap.*1. Add Cl. Burmann. *de vectig. pop. Rom. c.*5. Hein.

QUADRANS pro tribus unciis tam in aſſe hereditario, quam uſurario accipitur. Sic *quadrans* integer apud Ulpian. *tit.*24 *Regul.* §. 32. Ex *quadrante* heres ſcriptus *l.* 17. §. 2. *D. de dol. mal. & met. except.* Auxilio Falcidiæ inſtitutus heres quadrantem retinere poteſt Paull. *lib.* 3. *ſent. tit.* 8. §. 1. ubi & *quarta* vocatur *ibid.* §. 2. & 3. *Quadrans* fundi *l.* 8. *D. de rei vindic. quadrantes* uſuræ *l.*21. §. 4. *D. de annuis legat.*

QUADRATARII in *leg.* 1. *C. de excuſ. artif.* qui ſint ex libello paſſionis Beatorum Claudii, Caſtorii, Nicoſtrati, & Symphoriani, qui *arte quadrataria* excelluiſſe feruntur, diſcimus. Hic autem uno loco ſcriptum eſt, & cœperunt artifices *quadratarii* incidere lapidem ad collyrium columnæ. *Et alio loco*, tunc cœperunt in nomine Chriſti cavare conchas & pegas & lacus cum ſigillis, & cantharis, cum magna tenuitate artis. *Et alias:* ab eadem hora cœpit ſimplicius omnem artem *quadratariam* cum ferramento ſuo, ſicut Symphonianus, bene & recte operari. Ex quibus & aliis ejuſdem libelli locis, eorum artificium & induſtriam in columnis & marmoreis lapidibus incidendis, marmoribuſque in tenues cruſtas ſecandis & ſigillis, conchis, cantharisque cavandis, & omnibus argumentis ex marmore aliiſque lapidibus exprimendis verſatam ſiquet. Quod etiam Sidonii Appollinaris *lib.*3. *epiſt.*12. verba comprobant. Sed vide, ait, ut vitium non faciat in marmore lapicida. Quod factum ſive ab induſtria, ſeu per incuriam mihi magis, quam *quadratario* lividus lector adſcribit. Cujacius *ad d. l.*1. *C. de excuſat. artif.* Græcos ſequutus, *quadratarios* eos interpretatur, qui lapides expoliebant, *οἱ τὰς διαγωνίους λίθους ἀνορθοῦντες*, ut eſt in Baſilicis. Sed ſi nominis quidem ratio hic habenda, & Cujacii & Briſſonii paullo generalior videtur definitio. Hanc enim ſi ſequamur, illi tantum erunt intelligendi lapicidæ, & marmorarii, qui marmora & lapides quadrabant, ſeu in quadrum expoliebant, ſicut viſum quoque præter Alciat. *ad l.*1. *C. de excuſat. artif.* Jacobo Gothofredo *ad l.* 2. *C. Th. eod. tit.* Carolo Du Freſne in Gloſſar. *hac voce.* Wonverius *quadratores* marmorum apud Caſſiodor. *lib.* 2. *variar. epiſt.* 7. eoſdem cum *quadratariis* noſtris eſſe opinatur in *Not. ad Sidon.* Dubia tamen ibi lectio eſt, quod & *quadratos* habeant codices. Cave autem in primis, ne per *rem quadratariam*, *quadratariorum* artem intelligas apud Senec. *Epiſt.* 86.

QUADRATÆ lances *l.* 19. §. 4. *D. de aur. arg. legat.*

QUADRATUM lapidem in *l.* 6. §. *pen. D. ſi ſervit. vind.* interpretatur Briſſon. quadrangularem & in ſpeciem quadratam cæſum, quomodo & *Zonam quadratam* Feſtus *lib.*15. interpretatur. Livius *lib.* 6 *cap.* 5. Capitolium quoque ſaxo *quadrato* ſubſtructum eſt. Plin. *lib.* 10. *epiſt.* 46. Manent adhuc pauciſſimi arcus, poſſunt erigi quidam lapide *quadrato*, qui ex ſuperiore lapide deductus eſt. Sic *τετράποδος λίθος* dixit Herod. *lib.*8. *cap.* 4. Hirtius *de bello Alexandr. c.* 11. Saxum *quadratum*.

QUA-

Quadrifariter pro quadrifariam dixit Paullus *l. ult.* §. 14. *D. de gradib. & adfin.* si sequamur Florentinam.

Quadriga, junctura quatuor equorum *l.* 49. *pr. D. de verb. oblig. l.*65. §.1. *D. de legat.* 1. *l.*58. *D. pro soc. leg.* 10. §. *ult. D. quib. mod. ususfr. vel us. amitt.* Cujac. in *l.*21. *D. de legat.* 2. complectitur etiam equos quadrijuges non currum, ab hoc enim distinguitur apud Jul. Capitolin. *in Gordian. III. cap.* 27. Quadrigæ elephantorum Gordiano decretæ sunt, Misitheo autem Quadriga equorum, & triumphalis currus. Add. Juvenal. Satyr. 7. & Cujac. *ad l.*49. *D. de legat.*2.

Quadrimenstrui breves, de quibus est *titul* 25. *lib.* 11. *C. Theod.* id est, breves, qui singulorum *quadrimenstruorum* tributorum rationem & notitiam continebant, tripertita quippe per annum solutione, seu per *quadrimenstruum* singula tributa solvebantur. Cassiodor. *lib.* 12. *var. ep* 2. notitiæ *quadrimenstruæ* meminit: Expensarum, inquit, fidelem notitiam quaternis mensibus comprehensam ad scrinia nostra dirigere maturabis, ut totius erroris discussa caligine, publici ratiocinii possit claritas adparere. Vid. Jacob. Gothofr. *Commentar. ad l.*1. *C. Th. d. tit.*

Quadrupes, animal est, quod dorso, & collo domatur. Ulpian. *tit.* 19. §. 1. *Quadrupedum* alia pecudum numero sunt, alia bestiarum *l.*2. §. *ult. D. ad leg. Aquil.*

Quadruplare pro eo, quod in *l.*27. *D. de furt.* & alias passim *quadruplicare* legitur.

Quadruplari judicium in *l.*14. § 1. *D. quod met. causs.* quod in quadruplam datur.

Quadruplex judicium, Plin. *lib.* 1. *epist.* 18. centumvirale est. Eram in *quadruplici* judicio. Idem *lib.* 4. *epist.* 24. & *lib.* 6. *epist* 34. Ita autem adpellatum fuit, quod e quatuor judicum consiliis, & decuriis, quæ in basilica Julia sedebant, nam in ea quatuor erant tribunalia. Hinc Fabius *lib.* 12. Certo quum in basilica Julia diceret primo tribunali, quatuor autem judicia, ut moris est, cogerentur, atque omnia clamatoribus fremerent, & auditum eum & intellectum, & quod agentibus ceteris contumeliosum fuit, laudatum quoque ex quatuor tribunalibus memini. Sunt & apud Fabium judicia duplicia, in quibus duo consilia ad unam cogebantur hastam, unumque tribunal. Si apud alios judices, inquit, agatur, ut in secunda assertione, aut in centumviralibus judiciis duplicibus parte victa.

Quærere pro investigare passim, & in *l.* 72. *D. de furtis*, ubi quæro non est *consulo*, sed investigo. Vix enim alias constabit verus hujus legis sensus.

Quærere sæpe est adquirere. *Quærere* actionem *l.*3. *C. de rer. permut. l.* 7. *C. de pact. convent. Quæsitus* nativitate, vel adoptione adgnatus *l.*2. §. 3. *D. de suis & legit. hered. Quæsita* ex emptione ancilla *l.* 7. *C. de contra. empt.* dignitas *l.* 9. *D. de donat. Quærere* dominium *l.* 24. *C. de rei vindic.* donationem *l.* 13. *D. de collation. Quæsita* est caussa donationum *l.* 25. *C. famil. ercisc. Quærere* exceptionem *l. ult. D. de exception.* In servitute *quæsiti* dicuntur filii, qui ex servis parentibus nati sunt *l.* 1. §. 1. *D. eod. tit. l. ult. D. de adops. l.* 3. *D. de liberal. causs.* Per adoptionem etiam *quæsitos* filios dicimus *l.* 2. §. 3. *D. de suis & legit. her.* Hoc genus loquendi antiquum esse docet Festus in *Quæso: Quæsitus* frater *leg.*9. *D. de collat.*

lasion. honor. *Quærere* fructus *l.* 16. *D. de impens. in res dotal. fact.* hereditatem *l.* 7. §. 4 *D. de adquir. vel omiss. hered.* *Quæsitam* hereditatem dicimus, quæ vel ex testamento, vel ab intestato, vel civili, vel honorario jure est adquisita *l.* 9. *C. de petit. hered.* *l.* 14. *C. de testam. milit.* *Quæsitus* honor *l.* 8. *D. de decurion.* *Quæsita* libertas manumissione *l.* 22. *C. de liberal. causs.* *Quæri* etiam liberi vel vulgo, vel jure dicuntur, qui vel ex legitimis nuptiis vel *σποράδην* suscepti sunt *l.* 18 *D. de bon. libert.* *l.* 4. *C. de suis, & legitim. hered.* Gell. *lib.* 4. *c.* 3. Quod jure a censore coactus erat, uxorem se liberum *quærendorum* gratia habiturum. *Quæsita* nepris est filio *l.* 2. *C. de donat. causs. mort.* *Quæri* obligatio *l.* 2 *C. si servi ex portand.* *Quærere* servitutem tempore *l.* 2. *C. de servitut.* Quæsisset jus substitutionis *l.* 93. *D de condit & demonstr.* *Quærere* successionem sibi *l.* 17. *C. de testam. milit.* successorem *l.* 9. *C. de petit. hered.* vectigalia *l.* 10. *C. de vectigal. & commiss.*

Quæri pro controverti. *Quæri* solet *leg.* 14. *D. de liberat. & postum.*

Quærere verbum est proprium rerum capitalium, pro cognoscere, quod qui accusatur, nocens sit, an innocens, cum consilio disquiritur Cic. *ad Attic. in* 1. Senatus censuit, ut de iis, qui ob judicandum pecuniam accepissent, quæreretur. Hinc *quærere legibus* dicebantur, qui criminum quæstiones exercebant. Cic. in Milon. *c.* 6. Decernebat enim, ut veteribus legibus extra ordinem *quæreretur.* Plin. *lib.* 5. *epist. ult.* Caussa dilationis Nepos prætor, qui *quærit* legibus.

QUÆSITOR. Vid. *quæstor.*

QUÆSTIO controversia *l.* 115. *D. de verb. signif.* *Quæstio* in eo consistit *l.* 51. *D. de adquir. possess.* in eo est *l.* 60. §. 4. *D. de rit. nupt.* fiet *l.* 2. *C. de ordin. judicior.* tam juris vel facti *l.* 11. §. 12. *D. ad leg. jul. de adult.* *Quæstionis* esse *l.* 13. §. 7. *D. de act. emt.* *Quæstio* pendens ex jurisdictione *l.* 88. *D. de solution.* *Quæstionem* facere, & inferre *l.* 59. §. 2. *D. de liberal. causs.* *l.* 73. *D. de eviction.* *Quæstio* intervenit *l.* 40. §. 1. *D. de bon. libert.* In *quæstionem* venire prædia *l.* 21. *C. de probation.* In *quæstionem* libertatis vocari *l.* 7. §. 3. *D. de Carbon. edict.* Sine ulla *quæstione* possidere *leg. ult.* §. *ult. D. de rescind. vend.* *Quæstiones* fisci *l.* 41. *D. de fidejuss.* *Quæstio* vulgata *l.* 1. §. 1. *D. pro dote.*

Quæstiones, quæ & *diræ quæstiones*, tormenta significant ad eruendam veritatem adhibita. *Quæstionem* intelligere debemus tormenta, & corporis dolorem ad eruendam veritatem. Nuda ergo interrogatio, vel levis territio non pertinet ad edictum. *Quæstionis* verbo etiam ea, quam malam mansionem dicunt, continebitur. Quum igitur per vim & tormenta habita quæstio est, tunc quæstio intelligitur *l.* 15. §. 41. *D. de injur. & famos. libell.*

Quæstiones etiam *publicas* constitutas a Cornelio Sulla Dictatore legimus de falsis, de sicariis, de veneficiis, de parricidiis *l.* 1. §. 32. *D. de orig. jur.* Sic *quæstio* publica in Epistola Constantini *ad Eliphrium.* Quæstio judicii publici *l.* 5. §. 3. *D de decurionib.* *Quæstio* criminum *l.* 1. *Cod. ubi de crimin.* capitalium criminum *l.* 17. §. 12. *D ad municip.* læsæ majestatis *l.* 8 *D. ad leg. jul. majest.* Fuere & aliis auctoribus repetundarum & ambitus Publicæ con-

constitutæ quæstiones. *Quæstiones* hæ ζητήσεις q' oque a Græcis oratoribus dicuntur. Dinarchus certe *κατὰ Φιλοκλέους in fine p. 90. edit. Wechel.* 1619. ὅτι ὑμεῖς μὲν παρὰ πᾶσιν ἀνθρώποις εὐδοκιμεῖτε ταῖς γεγενημέναις ζητήσεσιν ὑπὲρ τούτων τῶν χρημάτων. Vobis apud omnes e factis illis de facultatibus *quæstionibus* laudem parari maximam. *Quæstioni* præesse dicebantur prætores, qui *quæstionem* exercebant. Ita judex *quæstionis. l. 1. pr. D. ad leg. Cornel. de sicar. Quæstio* etiam de crimine constitui dicebatur, quum alicujus criminis inquisitionem senatus mandabat. Sueton. in *Jul. cap. 6.* Quem inter publicas cærimonias penetrasse ad eam muliebri veste, tam constans fama erat, *quæstionem* de pollutis sacris decreverit. Vide plura in *perpetuæ* & in *publicæ*.

QUÆSTIONARIUS pro tortore *l. ult. princ. C. Theod. de episcop. judic.*

QUÆSTOR, vel *quæsitor* dicebatur, qui rebus capitalibus præerat. Asc. Pædian. in *II. Verrin.* Proprie, ait, *quæstores* dicuntur criminalium quæstionum. *Quæsitores* & *quæstores* dicebantur quasi ἐρευνηταί, ut Justinianus in *Novell.* 80. *c. 1. l. 2. §. 23. D. de origi jur.* Cicero *pro Sex. Roscio c. 30.* Hunc *quæsitorem*, ac judicem fugiebant, atque horrebant ii, quibus periculum creabatur. Virgil. *lib. 6. Æneid. v. 432.* Quæsitor Minos urnam movet. Idem in eodem negotio non sit defensor, & *quæsitor l. 2. C. Theod. de postuland.* pro quo in *l. 6. C. eod. tit.* Tribonianus reposuit, *non sit advocatus, & judex.* Non male. *Quæsitoris* enim nomine non præcise judicem, & inquisitorem criminum, sed judicem & cognitorem quemvis in *l. 2. C. Theod. de postul.* signari, etiam id ostendit, quod arbiter in fine legis vocetur, qui antea *quæsitor*; atqui arbitris cum criminali judicio nihil commune est. *Quæstores* autem criminum creandi ratio olim apud Romanos fuit talis. Cum usus postulabat ex senatusconsulto vel dictator, vel consulum alter, ambove, vel prætorum aliquis de crimine publico quærere jubebatur, qui jussus erat, is quæsitor dicebatur, quos quæsitores ante XII. Tabularum leges creari cœptos subindicat Pomponius *l. 2. de origin. jur.* Dictatorem sane quæstionibus exercendis creatum, legimus apud Livium *lib. 9.* Senatus vero modo consulibus, modo prætoribus quæstiones decernebat. De consulibus qui de Bacchanalibus quærerent, auctor est Livius *lib. 39.* Sic Jugurthinæ conjurationis quæstionem consuli mandatam Cic. *in Bruto.* De prætoribus, qui de veneficiis, & peculatu quærerent, scribit Livius *lib. 38. & 39.* Talis fuit quæstio de vi Cn. Domitii prætoris, de qua Cicero & Ascon. in *orat. pro Milon.* Et hoc quidem pacto publicæ quæstiones tractatæ sunt usque ad annum V. C. 604. Anno autem ipso 604. perpetuæ sunt quæstiones institutæ, quod ex verbis his Ciceronis, quæ sunt *in Bruto* colligitur: Carbone forum tenente plura fieri judicia cœperunt. Nam & quæstiones perpetuæ hoc adolescente constitutæ sunt, quæ ante nullæ fuerunt. Hæ autem quæstiones hanc vim habuerunt, ut eum eo tempore seni quotannis prætores crearentur, duo qui jus de privatorum controversiis dicerent, quatuor, qui in provincias juris dicundi caussa cum imperio mitterentur, posthac ratio converteretur, atque quatuor illi, qui sortiri provincias solerent, Romæ suas quisque quæstiones sortirentur, ut majestatis, peculatus, contra sicarios, ambitus, repetundarum, adeo

adeo ut si de aliquo horum criminum esset quærendum, non novo *quæsitore*, qui extra ordinem quæreret, opus esset, sed prætor ille, qui ei quæstioni præesset, adiretur, isque, ut ante, cum consilio de eo crimine cognosceret. Prætor itaque ipse dicebatur quærere, & quæstionem, ac judicium exercere, & quæstioni præesse, & quæsitor esse. Testis est Cicero *in or. pro Rabir. Posthum.* cum ait, Accusavi de pecuniis repetundis, judex sedi, prætor quæsivi. Et Ascon. judicium C. Cornelii de majestate exercuit C. Gallus prætor. Iterum Cicero in 1. *Verrin.* Duo igitur consules, & quæsitor erunt ex illius voluntate. Item, Subsortiemur in M. Metelli locum, quoniam is huic quæstioni præfuturus est. Et iterum Asconius: Scaurus postulatus est apud M. Catonem prætorem repetundarum, & *post*: M. Cato id judicium exercebat. Et rursum Cicero *de finib.* 1. L. Tubulus prætor quæstionem inter sicarios exercuit. Quæsitoris autem quæ essent partes, docuit Asconius, qui exponens hos Virgilianos versus *lib.* 6. *Æneid.* Quasi ut Minos urnam movet, ille silentum Conciliumque vocat, vitasque, & crimina discit. Ait Virgilius Minoem judicem apud inferos, tamquam si prætor sit rerum capitalium, quæsitorem appellasse, dedisse sortitionem, cum urnam, nomina, electionem judicum, cum ait *conciliumque vocat*, cognitionem facinorum, cum dicit, *vitasque & crimina discit.* Quod idem ex verbis etiam Ciceronis *in Vatinium* colligi potest his: Quæro ex te, dixeritne C. Memmius prætor, ut ex lege Licinia & Junia adesset die trigesimo? Quæro ex te num quis in hac civitate post urbem conditam tribunos adpellarit, ne caussam diceret? Num quis reus in tribunal sui quæsitoris ascenderit, eumque vi deturbarit, subsellia dissiparit, urnas deleverit, &c. *Et in Brut.* intelligens dicendi existimatur videt oscitantem judicem loquentem cum altero, nonnumquam etiam circulantem, mittentem ad horas quæsitorem, ut dimittat rogantem. Et *Philip.* 5. Quæro si Lysiades citatus judex non responderit, accipietne excusationem is, qui quæstioni præerit. Et in *Rhetoric. ad Herennium*: Accusatoris officium est, inferre crimina, defensoris diluere, & propulsare, testis est dicere quæ scierit aut audierit, quæsitoris est, unumquemque eorum in officio suo continere. Quibus ex locis intelligitur, quæsitoris fuisse, sortiri judices, cogere, dimittere, & crimen cognoscere, vel denique (ut ait *Cornificius*) accusatorem, defensorem, testem in officio continere, vim, ac potestatem judicum coercendorum, hoc est, sub pignoribus cogendorum, habere, in sella curuli eburnea pro tribunali sedere. Ipse autem nec juratus erat, nec sententiam ferebat, sed urnæ, in quam & caussarum sortes conjiciebantur, & judices sententiam ferebant, præerat, judices in consilium vocabat, videri fecisse reum vel non fecisse pronunciabat. Quamquam autem judicia fere omnia hoc modo postea sunt facta, non tamen antiqua illa consuetudo intermissa, quia & multi extra ordinem ad populum rei facti, ut multi ad quæsitores extraordinem a senatu decretos, sive a populo jussos, sunt adducti. Hæc, qui plenius audire volet, adeat Sigonium c. 18. *lib.* 2. *de antiquo jure civium Rom.*

Quæstores parricidii, quemadmodum scribit Pomponius in *l.* 2. *D. de orig. jur.* creari a populo solebant, qui capitalibus rebus præessent. Nam consulibus de capite

pite civis Romani, injussu populi, jus dicere non licebat. Fest. *lib.* 14. *Paricidii* quæstores adpellabantur, qui solebant creari caussa rerum capitalium quærendarum Nam *parricida* non utique is qui parentem occidisset, dicebatur, sed qui qualemcumque hominem, idem autem fuisse indicat lex Numæ Pompilii Regis his composita verbis: Si quis hominem liberum dolo sciens neci duit, *paricida* esto.

Quæstores ærarii, de quibus in *tit. D. de offic. quæstor. Quæstores*, inquit Varro, a quærendo quod conquirerent pecunias publicas. Tacit. *lib.* 11. *annal.* Apud majores virtutis id prœmium fuerat, cunctisque civium, si bonis artibus fiderent, licitum petere magistratus, ac ne ætas quidem distinguebatur, quin prima juventa consulatum ac dictaturas inirent. Sed *Quæstores* regibus etiam tum imperantibus instituti sunt, quod lex curiata ostendit, ab L. Bruto repetita. Mansitque consulibus potestas deligendi, donec eum quoque honorem populus mandaret, creatique primum Valerius Posthumius, Æmilius, Mamercus, 63. annos post Tarquinios exactos, ut rem militarem comitarentur. Dein gliscentibus negotiis, duo additi, qui Romæ curarent. Mox duplicatus numerus stipendiaria jam Italia, & accedentibus provinciarum vectigalibus. Post lege Syllæ viginti creati supplendo senatui, qui judicia tradiderat. Et quamquam equites judicia recuperassent, quæstura tamen ex dignitate candidatorum, aut facilitate tribuentium gratuito concedebatur, donec sententia Dolabellæ venumdaretur. Ascon *in Verrin.* 1. Quæstores urbani etiam quærebant, ejusque pecunias expensas, & acceptas in tabulas publicas referre consueverant. Livius autem *lib.* 7. testis est, eosdem quæstores signa ex ærario promisisse imperatoribus ad bellum exeuntibus. Pomponius *l.* 2. §. 12. *D. de orig. jur.* Deinde cum ærarium populi auctius esse cœpisset, ut essent, qui illi præessent, constituti sunt *Quæstores*, qui pecuniæ præessent, dicti ab eo quod inquirendæ & conservandæ pecuniæ caussa creati erant. Ulpian. in *l.* 1. *D. de offic. quæstor.* Origo Quæstoribus creandis antiquissima est, & pene ante omnes magistratus. Gracchanus denique Junctus libro septimo de potestatibus; etiam ipsum Romulum, & Numam Pompilium, binos *Quæstores* habuisse, quos ipsi non sua voce, sed populi suffragio crearent, refert. Sed sicuti dubium, an Romulo & Numa regnantibus *Quæstor* fuerit, ita Tullo Hostilio rege *Quæstores* fuisse certum est. Sane crebrior apud veteres opinio est, Tullum Hostilium primum in rempublicam induxisse *Quæstores*. Et a genere quærendi *Quæstores* initio dictos, & Junius, & Trebatius, & Fenestella scribunt. Tacit. *lib.* 13. de Nerone loquens: Deinceps curam tabularum publicarum a *Quæstoribus* ad præfectos transtulit, varie habita, ac sæpe immutata ejus rei forma. Nam Augustus permisit senatui, deligere præfectos. Deinde ambitu suffragiorum suspecto; forte ducebantur ex numero prætorum, qui præessent, neque id diu mansit, quia sors deerrabat ad parum idoneos. Tunc Claudius Quæstores rursus imposuit, iisque ne metu offensionum segnius consulerent, extra ordinem honores permisit. Sed deerat robur ætatis cum primum magistratum capessentibus. Igitur Nero præfectura perfunctos, & experientia probatos delegit. Eorum etiam munus erat, prædam ex hostibus captam vendere, pecuniam inde

inde redactam, in ærarium referre, quemadmodum Gellius *lib.* 13. *cap.* 19. declarat. Idem mulctas irrogatas exsequi, & in publicas tabulas referre, ut patet ex Livii *lib.* 40. Tacitus *lib.* 13. *annal.* Censuit Piso designatus consul, ne mulctam a Tribunis dictam Quæstores ærarii in publicas tabulas ante quatuor menses referrent. Dio præterea in *lib.* 55. *extr.* scribit, Tuberone, Fabio *Coss.* ad *Quæstores* translatam esse curam senatusconsultorum asservandorum, cum ante Tribunorum plebis, & Ædilium id munus fuisset. Denique (ut paucis horum munus complectar) vectigal populi Rom. in provincia exigebant, stipendia præbebant militibus, singulaque accepta expensaque rationibus inferebant, multas quoque pecunias tam Romæ, quam in provinciis exigebant, & in publicas tabulas notabant, omniumque pecuniarum, rerumque notas, & illustres rationes dabant, illasque confectas, & consolidatas, absolutasque per scribas suos in ærarium deponebant. Vid. Alexand. ab Alex. *Genial. dier. lib.* . *c.* 2. ubi & alia Quæstorum munera commemorat. Hos ærarii *Quæstores* postea & Candidatos principis adpellatos esse docet Brisson. *lib* 1. *Selector. Antiqu. c.* 17. De quibus mox dicam.

Quæstores provinciales erant, qui una cum Proconsulibus, aut Proprætoribus in provinciis exigebant, cum pecuniam sibi ex ærario a senatu adtributam, & a Tribunis ærarii adnumeratam accepissent, unde stipendia, frumenta, legatis, proquæstoribus, cohorti prætoriæ suppeditarent, quemadmodum ex *Verrina* 3. intelligitur. Asconius: Prima Senatoris administratio est, Quæstorem fieri, & in provincia curam gerere pecuniæ publicæ in usus diversos erogandæ. Inter *urbanos* autem & *provinciales Quæstores* hanc differentiam notat Hottomannus Primum, quod illi neque lictores, neque viatores habebant, cum neque vocationem, neque prehensionem haberent, ubi scribit Gellius *lib.* 13. *cap.* 12. Hi vero & lictores & togam prætextam habebant, ut in *Verrinam* 4. idem docet. Idque constat ex oratione *pro Plancio* his verbis: Nam simul ac me Dyrrachium attigisse audivit, (de Plancio loquitur Quæstore tum Macedoniæ) statim ad me lictoribus dimissis, insignibus abjectis, veste mutata profectus est. Altera differentia est, quod *urbani* jus non dicebant: *Provinciales* autem jure dicundo conventus circumibant, ut scribit Suetonius *in Cæsare*, & quæcumque commissa populo Romano essent, exquirebant, neque iis judices ac recuperatores dabant, quemadmodum videmus in *Divinat.* Q. Cæcilium Verris Quæstorem in Agonidem judicium dedisse. *Si pareret se & sui veneris esse dixisse.*

Quæstores Candidati dicebantur, qui libris, hoc est, epistolis sive orationibus principis in senatu legendis præerant, quemadmodum docet Ulpianus in *l.* 1. *D. de offic. quæst.* Lampridius in *Alex. Quæstores candidatos* & sua pecunia jussit munera populo dare, sed ut post quæsturam præturas acciperent, & inde provincias regerent. Quibus ex verbis *candidatos* suspicatur ea re dictos esse, quod hic ingressus erat, & quasi primordium gerendorum honorum, & sententiæ in senatu dicendæ, quemadmodum Ulpianus eo loco scribit. Dio *lib.* 54. *συναγαγὼν δὲ ἐκ τούτου τὸ βουλευτήριον, αὐτὸς μὲν οὐκ ἀνέγνω ὑπὸ βραγχοῦ, τὸ δὲ δὴ βιβλίον τῷ ταμίᾳ ἀναγνῶναι δοὺς τά τε πεπραγμένα οἱ κατεριθμήσατο* Tacitus *lib.* 16. Inter quorum aspectus & minas ingressi curiam

Se-

Senatores, oratio principis, per *quæstorem* ejus audita est. Sueton. *in Tito.* Recepta ad se proprie omnium officiorum cura, cum patris nomine, & ipse epistolas dictaret, & edicta conscriberet, orationesque in senatu recitaret etiam *quæstoris* vice.

Quæstor sacri palatii sub Imp. Constantinopolitanis is erat, qui petitionibus subscribebat, vel etiam responsa reddebat, & (ut paucis complectar) qui leges dictabat precesque ac responsa subnotabat, ut constat ex *Notitia Imperii* & *Novell.* 53. & 124. *l. ult. C. de divers. rescript.* Sub eorum etiam dispositione laterculum minus erat, ut ex *l. 32. C. de adpellation. l. 1. C. de offic. quæst. Novella Valentin.* 3. & *l. ult. C. de petition. bonor. l. 64. & 65. C. de decur.* patet. Symmachus ad Ausonium: *Quæstor* est, memini, consilii regalis particeps, scio, precum conditor, recognosco. Et *alio loco.* Te magis quæsturæ honos, & condendarum functionum usus exercuit. Procopius *1. de bello Persico.* ει μη προκλος εκωλυσε, ὡς βασιλει τοτε παρεδρευε, τῳ τε καλουμενῳ κυαιστωρος αρχην αυτῳ ειχων, ὃσο δη εις νομον τιν ... ηγραφεν. Et *alio loco.* Τριβωνιανος βασιλει παρεδρος, κυαιστωρα τουτον καλουσι ρωμαιοι. His vero de caussis *Quæstor* justitiæ & legum custos adpellatur, & thesaurus famæ publicæ, & armarium legum in *Novell. Valentiniani de homicid. cas. fact.* Et Cassiodoro non uno in loco. Denique is plane est *Quæstor*, quem in aula Cancellarium nos, & Latini etiam adpellarunt. Niceta 7. Τον οικειον ως ἡ λατινων βουλεται φωνη καγκελλαριον οι δ' ελληνες ειποιεν, λογοθετην. Nam & sic legitur in Notitia officiorum Constantinop. μεγας λογοθετης διατραττει τα παρα τε βασιλεως αποστελλομενα προσταγματα τε, και χρυσοβουλα, προς τε μεγαλους αρχοντας, και τοπαρχας, και τουτο μεν ειδον τε μεγαλου λογοθετου τηρειται. His porro verbis Quæstor rescriptis, & constitutionibus subscribebat: *Quæstor legi*, addita die, ut in constitutionibus Justini, & Tiberii de adscriptitiis. Præcedebat subscriptio principis, addita etiam die, quod iis verbis significatur in *Novell. Valentiniani de homicid. cas. fact. Et manu divina. Divinitas te servet per multos annos.* Et *Novell. de jud relig.* quod tamen in impressis deest: *Et manu divina: optamus vos felicissimos &c.* Addebatur etiam dies, quo is, ad quem dirigeretur constitutio, eam accepisset, & quo fuisset *antelata*, id est, programmate proposita *l. 27. C. Theod. de iis, qui super rel. cont.* ideoque in una nonnumquam, & eadem constitutione, quatuor dies iis verbis subnotatos invenias, *data, subscripta, accepta, antelata*, vel *lecta*, vel *allegata.* Etiam hoc adjiciemus, eumdem morem posteriores Imperatores retinuisse, & ut ipsi subscriberent constitutionibus, & chartularius cubiculi, quem vocarunt τον επι κανικλειου, ut ex quadam Manuelis constitutione testatur Cujac. ad *l. 3. C. de petit. bonor. sublat.* Ad *Quæstorem* autem pertinebant memoriales, id est, (ut Græci interpretantur) οἱ εν τοις υπομνημασι *d. l. 2.* & οἱ των υπομνηματων χαρτων ad *l. 11. C. de exc. mun.*

Quæstor exercitus in *Novell.* qui a Procopio definitur χορηγος της τε στρατοπεδου δαπανης, rectissime. Nam *Novell.* 41. στρατοπεδικας δαπανας. Et Julian. *Novell.* 50. annonas militum, tam Comitatensium, qui per castra sunt, quam limitaneorum eum distribuisse. Sed habuit etiam jurisdictionem & auditorium & adparitio-

tionem instar præfecti prætorio, & vicarium in urbe; nam sub eo erant provinciæ quinque, Scythia, Mysia, Caria, Cyprus, & Cyclades insulæ, quarum caput Rhodus, & inde Rhodi adpellatione d. Novell. 41. Cyclades significantur. Habuit harum provinciarum unaquæque suum præsidem, & de præside Cycladum est l. 4. C. de navicul. Novell. 165. & ab his præsidibus adpellabatur non ad præfectum prætorio, sed ad *Quæstorem* exercitus ex *Novell.* 50. cui *Novella* 41. ita derogat, ut ex Misia quidem & Scythia adpellationes apud eum inducantur, quod is sedem suam in iis provinciis habeat, ex ceteris autem provinciis, ut adpellationes in urbem inducantur apud eumdem ipsum, si forte in urbe fuerit, vel apud vicarium ejus, adhibito quæstore sacri palatii. Item a judice, quem ipse dederit in eis provinciis, puta Caria, Cypro, Rhodo, ut adpellatio ad vicarium ejus peragi possit: Si forte eum exercitus caussa, & necessitas avocaverit a munere judicandi, vulgo dicitur, a judice dato eum adpellari, qui judicem dedit, id sic est accipiendum, ut & successor ejus adpellari possit *l.* 1. *D. quis a quo adpell.* vel vicarius ex *Novell.* 41. Vulgo dicitur, apud quem cœptum est judicium, & finem accipere debere. Et hic quoque addatur, vel apud successorem ejus, aut vicarium.

Quæstor, cujus meminit *Novella* 80. creatus constitutusque est a Justiniano Constantinopoli quærendis coercendisque mendicis, inertibus, otiosis, peregrinis, errantibus, & vagis, cujuscumque conditionis essent, sive clerici, sive monachi, sive advocati aliarum civitatum, quos σωμγορυς dicta Novella vocat, & Julianus scholasticos, ut *l.* 2. *C. de lucr. advocat.* Non enim qui in foro, versique litibus terimur, multum maliriæ, qua nvis nolimus, addiscimus. Schola & auditorium, & ficta caussa innoxia est, ut si forte exteri litis caussa in urbem venerint, vult Justinianus, *Quæstore* imminente, instante, urgente, & ad extremum audiente & cognoscente, morantibus judicibus celerrime eorum lites finiri. Eidem in mendicos validos coercitionem dat minorem, quam definit *l.* 1. *C. de mendic. valid.* & constituit quamdam veluti ἀεργιας actionem, ut ipse ait, id est, inertiæ, & lenitudinis, qualis fuit olim apud Græcos. Datur etiam huic *Quæstori* potestas cognoscendi de crimine falsi, & de superexactionibus executorum, id est, si supra modum sportulas exegerint. Videtur & jus habuisse imbecillis dandi tutores, ut ex Harmenopul. 5. *tit.* 11. constat, qui & in *fin.* 6. de ejus officio tractat.

Quæstores eleemosynarum *c.* 2. *pr. de pœnis extra.* & vide in *Clement. eod. tit. c.* 1. *de hered. ut commiss.* §. compescendi *lib.* 6. Forma privilegii talium *Quæstorum* est *c. cum ex eo*, *de pœn. extra.*

QUÆSTUARIÆ mulieres, & *Quæstuaria* corpora, quæ quæstum corpore faciunt *l.* 4. §. 2. *D. de his, qui not. infam. l.* 43. §. 7. & 9. *D. de rit. nupt.* Val. Maxim. *lib.* 6. *c.* 1. P. Atilinum Philistum in pueritia quæstum corpore facere coactum. Idem *eod. cap.* Sed sponsionem se facere paratum diceret; quod adolescens ille palam, atque aperte corpore quæstum factitasset. De Tuscis auctor est Plautus, puellas sibi dotem corpore quæsivisse, Cistell. *Act.* 2. *sc.* 3. *v.* 20. ubi & Tusco modo Tute tibi indigne dotem quærat cor-

corpore. Plura vide in *corpus*. *Quæstuariam* mulierem pro ea, quæ se quæstus caussa prostituit; parum latine a Ictis dici, existimavit auctor anonymus de *Latinit. vet. Ictor. p.* 411. Sed ita loquutum esse Senecam *de benef. lib.* 6. *c.* 32. & Tertull. *de cultu femin. c.* 12. observat Bynkersh. *observ. lib.* 1. *c.* 25. Locum alium Tertullian. *de spectacul. c.* 30. indicavit Lindenbrog *ad Terent. Andr. Act.* 1. *scen.* 1. *Quæstuosam* mulierem pro *Quæstuaria* dixit Plaut. *Mil. Glorios. Act.* 3. *sc.* 1. *v.* 183. Hein.

QUÆSTURA civitatum *l. ult. D. de mun. & hon.*

QUÆSTUS intelligitur, qui ex opera cujusque descendit. B. Augustin. *Serm* 48. ad divites: *Quæstus*, ait, est adquisitio lucri. Lactant. *lib.* 6. *divin. instit. c.* 6. Itaque & *quæstu* & obtentu faciliores sunt malis, quam bonis. *Quæstus* caussa in certamina descendere *l.* 2. §. *ult. D. de postuland. Quæstum* facere *de*, vel *ex* adulterio *l.* 3. *D. de min. l.* 29. §. 3. *D. ad leg. Jul. de adult.*

Quæstus fundi in *l.* 22. *D. de instr. vel instrum. legat.* reditus est, ut adparet ex conjunctione *l.* 12. §. 12. *D. eod. tit.*

Quæstus publicus in *l. un. C. de mendic. valid.* pro stipe, quæ a mendicantibus publice in civitate colligitur.

QUALIS *qualis* pro qualiscumque *l.* 88. *D. de adquir. vel omitt. hered.* Add. Ducker. *de Latin. vet. Jurisconf. p.* 322.

QUALECUMQUE dominium in *l.* 11. §. 5. *D. de except. rei judic.* hoc est, sive dominium bonitarium, sive dominium Quiritarium, vel, ut non male Joannes loquitur, sive dominium civile, sive naturale, qui enim, inquit Cujac. dominium aliud directum, aliud utile faciunt, magno errore labuntur.

Qualiscumque possessor *l.* 22. §. *pen. D. quib. mod. pign. vel hypoth. solv.* hoc est, sive justus, sive injustus possessor.

QUALITAS alias accipitur pro conditione rerum, quatenus ad commercium hominum possunt accommodari, ut in *tit. D. de division. rerum & qual.* Alias accipitur pro bonitate, vel æstimatione rerum §. 1. *Institut. quib. mod. re contrah. oblig. l.* 1. *D. de obl. & action.*

Qualitas in jure nostro accipitur etiam pro differentiis facientibus rem certam ac determinatam, & contrahentibus rem ad individuum, textus est secundum Zasium in *l. stipulationum quædam D. de verb. oblig.* Itaque *qualitas* est, quæ speciem ex differentibus declarat. Ideoque quam Ulpianus in *l.* 21. §. 1. *v. Sed etsi D. de test.* nummorum *qualitatem* adpellat, eam Papinianus in *l.* 78. §. 1. *D. de hered. instit. speciem* vocat. Similiter Caius in *l.* 74. *D. de verb. oblig. qualitatem* demonstrari ait, cum certam speciem nominamus, veluti fundus Tusculanus, homo Stichus, & *lege sequ.* Cum vinum Campanum optimum dicimus, ea res, inquit, efficit, ut ea adpellatio certi significatio sit.

Qualitatum genera duo sunt, *necessariæ*, non *necessariæ*. Necessariæ in actione exprimi debent, ut peto a pupillo, quæ ei auctore tutore mutuavi. Hæc plerumque a jure præsumitur *l.* 8. §. 2. *D. de bon. possess. contr. tab. l.* 4. *in fin. C. de jur. & fact. ignor.* De qualitatibus autem non necessariis perpetuum est, ut eas exprimi nihil necesse sit. Si tamen exprimentur, ne vitietur petitio, probandæ veniunt *l.* 13. *D. de inst. act.*

Qualitas adjecta verbo secundum tempus verbi intelligenda est *l.* 4. §. 1. *D. de nox. act.*

Qua-

Qualitas prædii, bonitas, salubritas, amplitudo *l. si quid aliud de verb. signif.*

Qualitatem & materiam pro eodem posuit Ulpian. *l. 14. D. de contrah. empt.*

Qualitas frumenti pro genere & specie *l. 21. §. etsi dotem. D. de testam.*

QUALITER se habere, id est, qualitatibus quibusdam adfectum, & præditum esse. Celsus *l. 79. D. de verb. oblig.* Quid aliud sunt jura prædiorum, quam prædia *qualiter* se habentia? Ut bonitas, salubritas, amplitudo. Idem eodem sensu usurpavit *leg. 12. D. quemadm. servit. amitt.* Fundus, inquit, *qualiter* se habens, ita cum in suo habitu possessus est, jus non deperit. Atque ita habent Pand. Florentinæ, alii codices utrobique habent, ut in sequenti articulo.

Qualiter qualiter pro qualitercumque, ut qualis qualis, & legitur passim ut in *l. 5. §. ult. D. de admin. & per. tut.*

QUALUS in *l. 13. §. 1. D. de usufr.* est spisso vimine, vel salice contexta sporta. Fuit inversæ metæ similis, ut Columella *lib. X. c. 15.* indicat. Unde Virgil. *lib. 2. Georg. v. 241.* Et spisso vimine *quali*. Inde *quali* vindemiatorii exceptoriique, quibus uvæ comportantur, & liquantur *l. 8. pr. D. de instr. vel instrum. legat.* In eadem lege habetur: Conservandi *quasi* dolia, licet defossa non sint, & cupæ. Quum vero illud, *quasi* ibi sensum non fundat Bynkersh. *lib. 7. observ. c. 25.* legi monet, *quali*, *dolia*.

QUAM pro magis quam, vel potiusquam, ut Anton. Augustinus *lib. 4. Emendat. c. 8.* aliquibus in locis observavit, persæpe ponitur *l. 2. §. 6. D. de judic. l. 1. §. 1. D. de reb. cred. l. 9. pr. D. deposit. l. 20. in fin. D. de adquir. hered. l. 49. D. de legat. 1.* vide *l. 78. §. 6. D. de legat. 3. l. 5. D. de suspect. tutor. l. 5. pr. D. de dol. except. l. 8. C. de judic. l. 18. C. de liberal. causs. l. ult. C de usufr. l. 20. § 13. D. de nov. oper. nunciat. l. 1. D. de mort. causs. donat. l. 6. D. ad SC. Treb. l. 21. D de hered. vend.* & apud Paull. *lib. 4. Sent. tit. 5. & tit. 6. §. 3. & lib. 5. tit. 28. §. ult.* Et Tertullian. *de spectacul. cap. 16.* & fors sit, sine caussa amare liceat, *quam* sine caussa odisse. Ita idem loquutus est in *lib. advers. physicos, & de oratione.* Sic & alii sæpe auctores, ut est & Priscianus testis *lib. 16. p. 1030. edit.* Putsch. Discretivæ, ait, vel electivæ conjunctiones sunt, quando diversis præpositis aliquid ex eis non eligere ostendimus, ut dives esse volo, *quam* pauper. Terent. *in Andr.* Quæ inhoneste voluit divitias parare, *quam* honeste in patria pauper vivere. Tertullian. *lib. 2. advers. Marcion. c. 19.* Quia bonum scilicet fidere in Dominum, *quam* fidere in hominem. Et in *Apologet. cap. 8.* Sed bestiarum, inquit, opinor, hoc munus, quam hominis. Et *cap. 28.* In civitatibus denique apud vos per omnes Deos, *quam* per unum genium Cæsaris pejeratur. Sic & in *lib. advers. Hermogen.* & *adv. Valentin.* & *ad Martyr.* & alibi sæpe idem auctor loquitur. Liv. *lib. 3.* Oratio fuit precibus, *quam* jurgio similis. Tacit. *lib. 1. Annal. c. 58.* Verum quia Romanis Germanisque idem conducere, & pacem *quam* bellum probabam. Idem *lib. 3. c. 8.* Ad Drusum pergit, quem haud fratris interitu trucem, *quam* remoto æmulo æquiorem sibi sperabat & *cap. 17.* Quum accusatores ac testes certatim perorarent, respondente nullo, miseratio *quam* invidia augeba-

batur. Censorin. *de die natal. c.* 14. *extr.* de Aristotele loquens, ut mirum fit, ait, (Lindebrog. tamen edidit *magis mirum* sit) ad annos sexaginta tres eum vitam pertulisse, *quam* ultra non protulisse. Sic & Terent. in *Prolog. Eunuch. v.* 1. si est quorumdam interpretatio, loquutus est. Sic & Claud. *de bello Gildonic. v* 186. Phalarim tormentaque flammæ profuit, & Siculi mugitus ferre juvenci, *Quam* tales audire choros.

Quam pro antequam in *l.* 1. *C. ubi causs. fiscal.*

Quam bis redditum pro *tam* in *l.* 1. *in fin. D. de dolo mal. & met. except.* Et quidem dolo fit *tam* in contractibus, *quam* in testamentis, *quam* in legibus.

Quam pro nisi accipitur, quum dicimus, nemo vindicare potest, *quam* qui *l.* 2. *D. si servit. vind.* Eadem prope significatione accipitur apud Sueton. in *Galba cap.* 8. Ne ad gestandum quidem umquam iter ingressus, *quam* ut secum vehiculo proximo decies HS. in auro efferret. Tertullian. *de Carne Christi cap.* 9. Quid est sanguis, *quam* rubens humor? Quid caro, *quam* terra conversa in figuras suas. Et in *libro de Monogamia.* Sic & in *lib de oratione.* Quid autem Deus vult, *quam* incedere nos secundum suam disciplinam? Sic etiam *quam si* dicitur pro nisi *l.* 3. §. 13. *D. de liber. hom. exhib. l.* 3. §. 15. *D. de statuliber.* ubi non statim perveniret, *quam si* quinquennium præteriisset, pro non aliter, vel non potius quam præteriisset, vel non perveniret, nisi.

Quam intendit & auget significationem, magis adhuc *perquam.* Sic *percuam* iniquum *l.* 3 *pr. D. quib. ex caus. in possess* Quamprimum *l.* 43. *D. de liberal causs.*

Quamdiu pro quoad *l.* 15. *D. quib. mod. ususfr. amitt. l.* 1. *D. de bon legat.* & passim.

Quamdiu pro quatenus *l.* 10. *l.* 20. §. 2. *in fin. D. famil. erciscs. l.* 28. §. 6. *D. de pœn. l.* 25. §. *ult. D. de usur.*

Quamvis non est adversativa particula in *l.* 13. §. *ult. D. de his qui not. infam.*

Quamvis dubitandi tantum rationem indicat, non prioris sententiæ mutationem *l.* 1. §. 1. *in fin. D. ut legator. seu fideicommissor. l* 1. §. 2. *D. de eo per quem factum erit.*

Quamvis exceptionis nota in §. 8. *Inst. de excusat. tutor.* cum *l* 6. §. *ult. D. eod. tit.*

Quamvis correctionis nota *l.* 45. §. 6. *D. de verb. oblig. l.* 2. §. 2. *D. de prætor. stipul. l.* 17. §. 5. *D. ad exhib.*

Quando pro quandoquidem, familiaris Africano loquutio *l.* 21. §. 1. *D. commodat. l.* 17. §. 1. *in fin. D. de in rem vers. l.* 19. §. *ult. D. ad SC. Vellei. l.* 24. *D. de præscr. verb. l.* 44. §. 1. *in fin. D. eod. tit. l.* 38. §. 1. & 3. *D. de solut.*

Quandoque pro quandocumque *l.* 77. §. 25. & 3?. *D. de legat.* 2. *l.* 41. §. 6. *D. de vulgar. & pup. subst.* & ita non raro in libris nostris usurpatur *l.* 15. §. *ult. D. ex quib. causs. major. & passim.* Sic *quandoque* adparuerit *l.* 15. *D. de legat.* 3. conditio exstiterit *l.* 28. *D. ad SC. Trebell.* liberos habuerit *leg.* 18. *D. quand. dies legator.* inciderit *l.* 9. *D. de legib.* nupserit *l.* 30. *D. quand. dies legator.* sequutis nuptiis *l.* 59. §. *ult. D. de jur. dotium* venerit *l.* 2. *D. de condit & demonstr.* Sic & ubique pro ubicumque dicitur *l.* 77. *D. de contrah. emt.* & *l.* 20. *in fin. D. de oper. libert.* Colum. *lib.* 2. *c.* 4. & *c.* 10. & *lib.* 4. *c* 24. *Quandoque* igitur, (sic enim in vet. Cod.) vinitor hoc opus obibit, tria præcipua custodia. Horat. in *art. poet. v.* 359.

Indignor *quandoque* bonus dormitat Homerus.

Quandoque restituas in *l.* 29. *D. quand. dies legat.* hoc significat, quum primum potueris.

Alibi *quandoque* valet aliquando, ut *leg.* 22. *D. de adoption. l.* 7. §. 9. *D. de donat. int. vir. & ux.* At in *pr. Inst. quib. mod. re contrah. oblig.* quod ait Justinianus, ut *quandoque* (sic enim legunt Anton. Augustin. *lib.* 3. *emendat. c.*7. & Lud. Charondas, ceu notavit Schulting. *ad Caii Inst. lib.* 2. *tit.* 9. §. 1.) non eadem, sed alia ejusdem naturæ, & qualitatis reddantur, id Caius *lib.*2. *Inst. tit.* 9. § 1. eamdem rem tractans dixit *statuto tempore.* Et ita in *l.* 42. *D. de jur. dot.* accipi hæc vox potest, & in *l.* 37. §. 4. *D. de legat.* 3. & *l.* 5. §. *ult. D. de Carbon. edict.* Nota etiam, *quandoque* dominus *l.* 7. *C. de judic. Quandoque* adgnoscitur judex *l.* 7. §. 7. *D. de adm. & per. tut.*

Quantitas plerumque in jurisconsultorum libris summam pecuniæ significat *leg.* 11. *D. de compens. l.*3. §. 3. *D. de contrar. tut. & util. act. l.* 47. §. 1. *D. de jur. fisc. l.*65. *D. de verb. oblig.*

Sæpe autem ea, quæ pondere, numero, mensura continentur, *quantitatis* adpellatione demonstrantur. Et ideo a corporibus, quæ neque pondere, neque mensura circumscribi solent, quas & species adpellant, separatur *l.*34. §.3. & 5. *D. de legat.* 1. *l.* 94. §. 1. *D. de solut. l.*89. *D. de legat* 2. *l.*6. *C. si cert. pet.*

Quantitas etiam modum significat *l.* 94. *D. de verb. oblig.* in qua quod initio Marcellus *quantitatem* dixerat, postea modum vocat. Sic *quantitatem* patrimonii, operis, transactionis, legatorum dicimus *l.*21. *in fin. D. de oper. nov. nunc. l.* 19. *D. de militar. testam. l.* 72. & 73. *D. ad leg. falcid. Quantitas* aquæ *l.*1. §. 1. *D. ne quid in flum. publ.* dotis *l* 45 *D. de solution.* emolumenti *l.* 26. *D. de manumiss. vind.* hereditatis *l.* 4. *C. de hered. vel act. vend.* legatorum *l.* 18. *l.* §. 4. *D. de alim. vel cibar. legat.* operis *l.* 21. § *ult. D. de oper. nov. nunciat.* pretii *l.*89. §. *ult. D. de legat.*2. probabilis, & licita *l.* 1. §. 12. *D. de extraord. cognit.* usurarum *l.* 24. *D. de praescript. verb.*

Quantus, *a*, *um*. *Quanta* pecunia ad me dotis nomine pervenerit. Quanta pecunia ad te ex hereditate illius pervenit. Utroque sermone tam quæ in quantitate, quam quæ in corpore consistunt, comprehenduntur *l.* 95. *D. de legat.* 3 *l.* 42. §. 1. *D. de legat.* 2. *l.* 2. *D. de hered. vel act. vendit. l.* 7 & *l. ult. D. de dote præleg. l.* 50. *in fin. D. de verb. oblig.*

Quanti ea res est, vel *quanti* eam rem patet esse, vera rei æstimatio significatur *l.* 179. *D. de verb. signif.* Nec enim ad id, quod interest, sed ad rei æstimationem, verumque pretium plurimum hæc clausula refertur *leg.* 93. *D. de verb. signif. l.*8. *D. de in lit. jurand.* veluti in edicto, quo adversus eos, qui in turba damnum dederint, actio in duplum *quanti ea res est* proponitur *l.* 4. §. 11. *D. vi bonor. raptor.* Et ideo nonnumquam *id quod interest*, & *quanti ea res est* opponuntur *l.* 1. §. *ult. D. si quis jus dicent. non obtemp. l.* 4. §. 7. *D. de damn. infect.* Nam *id quod interest*, verum rei pretium plerumque egreditur, & excedit *l.* 1. *D. de action. emt.* Verumtamen pro re subjecta varie fit horum verborum interpretatio. Interdum enim veritatem, id est, veram quantitatem, ut in edicto, qui satisdare co-

coguntur, & in edicto de falso tutore, interdum pœnam, ut in edicto, quod contra eos, qui in jus vocatos vi exemerint, scriptum est, continent *l. penult.* §. 1. *D. ne quis eum, qui in jus vocat. l.* 2. §. *ult. D. qui satisd. cog. l.* 7. §. 1. *D. quod fals. tutor.*. Nec semper corporis ipsius, sed ejus juris, de quo agitur, æstimationem continent, ut in edicto, quod metus caussa. Item de dolo, *quanti ea res est*. Sic accipimus *quanti*, id est, quod metu dolove extortum a nobis est, & quod restitui oportet, ut si proprietas absit, proprietas, si possessio, sola possessio æstimetur *l.* 14. §. 7. *l.* 21. §. 1. *D. quod met. causs. l.* 18. *D. de dol. mal.* Et in edicto de servo corrupto, *quanti ea res est*, sic accipitur, quanto servus, qui ob id corruptus est, minoris exiſtat *l.* 9. *in fin. D. de serv. corrupt. l.* 193. *D. de verb. signif.* Interdictum vero *Quanti ea res est*, utilitatem significat, & ad id, quod interest agentis, pertinet, ut in stipulatione, ratam rem haberi, non rei stipulandi, vel promittendi compendium spectandum est, sed quod interest ejus, qui stipulatus est, ratum haberi, quod gestum est *l.* 3. & 8. §. *ult. l.* 19. *D. rat. rem haber.* Et in interdicto, uti possidetis, *quanti* interest uniuscujusque possessionem retinere *l.* 1. §. *ult. D. uti possid.* Similiter in interdicto, de itinere, actuque privato, ex his verbis æstimatur, quanti actoris intersit, via sive itinere non prohiberi *l.* 1. & 3. §. 3. *D. de itin. actuq. privat.* At in interdicto, ne vis fiat ei, qui in possessionem missus erit, quum ad personam domini hæc verba referuntur, veram utilitatem continent, ut *quanti* vere intersit, possessionem ejus rei habere, in cujus possessionem missus est, tanti is, qui prohibuit, condemnetur *l.* 1. *pr.* & §. 5. & *l.* 1. *D. ne vis fiat ei, qui in possess. Quanti* plurimi res est *l.* 21. & 25. *D. ad leg. Aquil.*

Quanti pro quot. Tanti *quanti* inveniantur, pro tot, quot inventi fuerint *l.* 65. *D. de legat.* 1. *Quantus* autem pro quot optimæ Latinitatis scriptores dixisse probat Ducker. *de latin. vet. Jurisc. p.* 359. *Hein.*

Quantus quantus pro simplici *quantus* in *l.* 1. §. 2. *D. si quid in fraud. patron.* Ducker. *p.* 324. *Hein.*

Quantacumque fuerint naves eorum, id est, quotcumque *l.* 5. *C. Th. de nav.*

Quanto minoris actiones in jure civili duæ reperiuntur, quarum altera civilis, altera ædilitia est. Civilis est, quanto minoris emturus erat emtor, si vitium scisset *l.* 13. *pr. D. de action. emt.* Ædilitia est, quanto minor res fuit contractus tempore, quam quanti emta est *l.* 31. §. 3. *D. de Ædilit. edict.* Per civilem actionem emtor si nihil daturus fuisset, omne quod dedit, recuperat, at per ædilitiam, si res nullius pretii est, redhibetur *l.* 43. *pr. D. eod. tit.* Illa perpetua est, hæc vero annua *l.* 38. *D. eod. tit.*

Quanto minus a Titio consequutus fuero, tantum dare spondes? Si ita stipulatus fuero, non solet dubitari, quin si nihil a Titio fuero consequutus, totum debeas, quod Titius debuerit, inquit Caius *l.* 150. *D. de verb. signif.*

QUARTA quæ in jure nostro frequentissime adpellatur, multiplex est, & quadrantem ejus assis, de quo agitur significat. Præcise namque *quarta* pro quarta parte fere nominatur. *Quartas* igitur litterarum ordine describemus. *Quarta* adgnatorum erat quadrans he-

hereditatis intestato mortui, quam agnati, si filii non exstabant, nepotibus ex filia auferebant *l.* 4. *C. Theod. de legit. hered.* at ex lege Justiniani quamdiu posteri ulli sunt, agnati non admittuntur *l.ult.C.de suis legit.* qua lege *quartam* illam adgnatorum abrogavit.

Quarta adrogati alias *Quarta* D. Pii, quæ ab hoc Imperatore introducta est. Cum impubes caussa cognita arrogatus, sine caussa tamen emancipatur, tunc quartam bonorum adrogatoris cum suis bonis obtinet. Ejus mentio est in *l.* 8. §. 15. *D. de inoff. testam. l.* 1. §. 21. *D. de collation. bon. l.* 22. *D. de adoption.* Hoc autem periculi, quod vitæ pupillorum ab adrogatoribus impendebat, evitandi caussa, institutum est: Duo quippe cavenda fuerunt in istis adoptionibus, quia duplex ad deprædandum adrogati patrimonium aditus patebat. Primum, si puer a medio tolleretur, deinde si emanciparetur, nam utroque modo illius bona adrogatori quærebantur. Constitutum ergo est primum, ut ne adrogator impuberis ejus ante pubertatem mortui heres esset, deinde, ut impubes minimum quartam adrogatoris sui bonorum partem lucraretur.

Quarta centesimæ quid sit *l. fi. C. de pet. hered.* docet. Ant. Augustin. *lib.* 2. *emendat. c.* 10.

Quarta Curiæ dicitur quadrans ejus hereditatis, quam alienus aliquis (hoc est non ex numero decurionum) qui curiali successit sive ex asse, sive ex parte successit, obtinuit. Tum enim constitutum est, ut curia quadrantem postulare possit, non tamen de singulis rebus, sed ita, ut heres universum patrimonium in quatuor partes dividat, & sors ducatur, ut vel curia quadrantem, vel heres dodrantem obtineat *l.*1. 2. *C. quand. & quib. quart. pars.*

Quarta Divi Pii. Vid. supra *quarta* adrogati.

Quarta Episcoporum instituta est a Justiniano, sed mira varietate. Nam in *Novell.6. Quomod. opor. Episcop.* statuit, ut qui ex curialibus aut cohortalibus Episcopus creabitur, quadrantem omnium suorum bonorum curiæ largiatur. At *Novell.*123. *de Eccles. divers.* statuit, ut bonorum suorum quartam duntaxat retineat, reliquum curiæ attribuatur.

Quarta ex tribus maribus est, quæ per Senatusconsultum Sabinianum inducta est, ut qui ex tribus maribus in adoptionem datus fuerit, ei quarta pars bonorum adoptivi patris relinquatur *l. pen.* §. 3. *C. de adoption.* ubi Justinianus eos etiam, qui ex SCo Sabiniano ex tribus maribus fuerint adoptati, ab hereditate patris adoptivi extranei excludit, si fuerint emancipati, nulla differentia inter hos & alios, extra rationem SCi Sabiniani adoptatos relicta. Nam Imperator, postquam in §. 2. dictæ legis dixit: Sin autem per emancipationem jura adoptiva fuerint dissoluta, tunc nullus ei penitus regressus ad adoptivum extraneum patrem, etsi moriatur intestatus, relinquatur, sed maneat tantummodo patrem naturalem cognoscens, tamquam non fuisset ab initio in adoptionem translatus; statim subjicit: Quæ autem de aliis adoptivis diximus, hæc sancimus etiam de his, qui ex Sabiniano Senatusconsulto ex tribus maribus fuerant ab extraneo adoptati, nulla penitus differentia inter alios adoptivos, & eos introducenda. Et ita intellige §.14. *Inst. de hered. quæ ab intest.* ex quo loco perperam nonnulli colligunt, Senatusconsulti Sabiniani sententiam fuisse, ut adoptatis ex tribus maribus patris naturalis hereditatis quarta re-

relinquenda esset, quod scilicet æquum visum esset Senatui, ut tres isti liberi, qui alias ex Lege Papia & SCo Tertulliano, tam multum prodessent, etiam in hereditate patris naturalis beneficio quodam fruerentur. Verum probabilior videtur prior sententia, qua filio ex tribus maribus adoptato pater adoptivus quartam bonorum partem teneatur relinquere ret præmii loco parentibus, quod tres reipublicæ mares dedissent. Ita fert Gravina *de legib. & SCis* §. 78. Sane hujusmodi beneficium sentiunt, & pater naturalis, & reliqui duo mares, qui apud eum remanserint, nullaque adoptati injuria: Contra, illorum evanescit beneficium, si quarta illa debita sit ex hereditate patris naturalis.

Quarta Falcidia dicitur, quam heredes beneficio legis Falcidiæ retinent ex legatis, si forte amplius dodrante in iis consumtum est. Lex autem id statuit non de singulis Legatariis, sed de universis, dummodo pars quarta patrimonii penes heredem remaneret. Itaque tametsi plures legatarii sint, non tamen amplius eis, quam dodrantem licet attribuere. Vicissim autem non universi heredes, sed singuli quartam, ex sua cujusque parte retinere possunt, modusque patrimonii, non qui hereditatis adeundæ, sed qui tempore mortis fuit, spectatur, & antequam ea quarta detrahatur, æs alienum, funeris sumtus, & pretia manumissorum servorum detrahenda sunt *l.* 1. *& passim. D. & C. de leg. Falc.* Vid. sub art. *Falcidia.*

Quarta filiæ majestatis damnati. Imperatores Arcadius, & Honorius in *l.* 5. §. 3. *C. ad leg. jul. Majest.* ad filias, aiunt, eorum (majestatis damnatorum) quolibet numero fuerint, Falcidiam tantum ex bonis matris, sive testata, sive intestata decesserit, volumus pervenire, ut habeant mediocrem potius filiæ alimoniam, quam integrum emolumentum ac nomen heredis. Adde §. 5. *in fin. d. l.*

Quarta fisci quæ sit, docet Paullus in *l. pen. D. de jur fisc.* Qui tacitam fidem accommodavit, ut non capienti restitueret hereditatem, si deducta parte quarta restituit, nihil retinere debet, quadrans autem, qui heredi imponitur ipsius eripiatur, & ad fiscum transferatur, unde dodrantis semissem solum capit, qui se detulit.

Quarta liberorum adpellatur quadrans ejus partis hereditariæ, quæ si paterfamilias intestato decessisset, ad eos perventura erat, qui quadrans liberis vel inofficiose exheredatis, vel minorem in partem institutis, quam quantus ille est, attribuitur, veluti si duo sint filii, quia legitima cujusque pars ab intestato est semis, idcirco sescuncia illis attribuetur, quæ semissis pars quarta est *l.* 8. §. 6. *l.* 25. *D. de inoff. testam. l.* 8. *C. eod. tit.* Eadem *quarta* successionis ab intestato dicitur in *l. penult. D. de collat. bonor.* & *quarta* debitæ portionis *l.* 8. §. 8. *D. de inoff. testam.* quandoquidem parentum bona intestato relicta, velut debita liberi accipiunt *l. ult. D. de bon. damnat. l.* 2. *D. und. liberi.* Hæc autem *quarta* & *legitima* & debita portio vocatur, & suis locis exposuimus. De eaque accipienda sunt hæc Plinii verba ex *lib.* 5. *epist.* 1. Ibi ego si mater, in quam, te ex parte *quarta* heredem scripsisset num quæri posset? Quid si heredem quidem instituisset ex asse, sed legatis ita exhausisset, ut non amplius apud te, quam *quarta* remaneret? Igitur sufficere tibi debet, si exheredatus a matre *quartam* partem ab heredibus ejus accipias. Ea autem quarta ad Falci-

diæ legis inſtar inducta eſt, ut Julianus aperte oſtendit in *Novell.* 34. & aliis locis innumeris. Poſtea autem Juſtinianus *legitimæ* illius rationem immutavit *Novella* 118. quia ſtatuit, ut ſi plures filii non ſint, quam quatuor, legitima portio cenſeatur triens, ſi ultra quatuor, ſemis. Vid. ſupra *legitima.*

Quarta matris vel aviæ curialis a Juſtiniano inſtituta eſt, ut ſi mater mortui, vel avia tempore, quo filius, nepoſve moritur, in Collegio ejuſdem Civitatis curialis inventa fuerit, quartam partem ipſorum hereditatis obtineant *l.* 2. *in fin. C. quand. & quib.*

Quarta Monachi inſtituta eſt à Juſtiniano *Novell.* 5. *de Monaſteriis* §. *ἐπειτα* ubi ſtatuit, ut ſi quis liberos habens in monaſterium ſe adſcribi velit, tantum ex ejus bonis attribuatur liberis ipſis, quantum quarta pars bonorum ejus, ſi inteſtatus deceſſiſſet, efficeret, quod ſi quid jam ante, aut donationis propter nuptias, reliqua in monaſterii dominium tranſirent, quod idem inculcatur. *Novella de eccl. diverſ.* 133. §. *ἐπ γὰρ, καὶ αὐτ.*

Quarta ſuperſtitis filii dicitur, cum paterfamilias uxorem gravidam reliquit, & dubitatur, quot liberos paritura ſit. Nam auctores juris conſtituerunt, ut pars pro tribus in ſuſpenſo maneat, uſquedum mulier pepererit, & quarta pars ſuperſtiti filio attribuatur. Quod enim fieri non raro admodum poteſt, ſpectatur, id eſt, quia fieri poterat, ut tergemini naſcerentur, quartam partem ſuperſtiti filio adſignaverunt *l.* 3. *D. ſi pars hered. petat.*

Quarta Trebellianica, quæ nunc vocatur, Pegaſiana olim fuit. Nam Pegaſiano Senatuſconſulto inſtitutum eſt, ut qui fideicommiſſum ſive univerſale, ſive particulare reſtitueret, quadrantem ſibi retinere poſſet §. 5. *Inſt. de fideicomm. hered.* unde intelligi poteſt, quod lex Falcidia eſt in legatis, id Pegaſianam in fideicommiſſis eſſe. Nam quemadmodum heres, a quo plus dodrante legatum eſt, uſque ad quadrantem integrum retinere poteſt, eodem modo, qui plus dodrante reſtituere eſt rogatus ſive uni, ſive multis plus dodrante reſtituere ſit rogatus, quartam ſibi retinere poterit. Hinc Falcidia & ipſa hæc quarta adpellatur *tit. D. ad SC. Trebell. l.* 10. *D. de legat.* 1. §. 3. *Inſt. quib. mod. teſtam. infirm.* Et Falcidiæ legis commodum in *l.* 27. §. 10. & *l.* 30. *D. eod. tit.* Differentia tamen inter Pegaſianam & Falcidiam quartam hæc eſt, quod in Falcidiam legata non imputantur, in Pegaſianam imputantur, itaque ſi teſtator quadraginta in bonis habens, heredi centum, Mevio ducenta, Valerio centum leget, heres ultra centum, quæ prælegati nomine retinebit, Mevio quinquaginta, Valerio vigintiquinque quartæ nomine detrahet. At ſi heredem, cui centum legarit, roget hereditatem reſtituere, centum quidem illa ſibi legata retinebit heres, quartam autem eo amplius non detrahet, quod diſcrimen etiam obſervat Ictus in *l.* 91. *ad Leg. Falc.* Videtur enim teſtator prælegatum conſtituiſſe loco quartæ; quæ heredi reſtituere rogato debetur. Idem quoque dicendum, ſi in certa re eſt heres inſtitutus, quæ itidem ei in quartam imputatur §. 3. *ff. quib mod. teſtam. infirm.* ex præſumta voluntate teſtatoris. Idem dicendum de fructibus ex hereditate medio tempore perceptis ex judicio teſtantis *l.* 22. §. 2. *D. ad SC. Trebell.* Equidem prælegari alias nequit, niſi adſit coheres. Verum in hoc caſu eſt peculiaris

liaris ratio, quia fideicommissarius instar coheredis habetur *l. 40. D. famil. ercisc. §. 4. in fin. Inst. de fideic. hered.* cui, deducto prælegato, restituitur hereditas. Atque hæc quidem de *quarta Pegasiana.* Justiniani vero constitutione Pegasiani SCi vis in Trebellianum ita transfusa est, ut jam quarta Trebellianica vocitetur, quoniam heres vel quartam, vel quid ei deest, retinere solutumve repetere potest, actiones autem pro rata communicantur, ac si totam sponte coactusve restituit, omnium tum commodorum, tum incommodorum fit expers §. 5. *Inst. de fideic. hered.*

Quartana pro febri quartana in *l. 60. D. de re jud. l. 1. §. 3. D. de ædil. edict.*

Quasi. Hæc vox improprietatis & fictionis, abusionisque significativa est. Sic *Quasi* accessio intelligitur pater, qui jubet cum filio contrahi *leg. 91. §. 5. D. de verb. obligat. Quasi* ambitiosa decreta *l. 3. D. de minor.* ubi rationem significat. *Quasi* castrense peculium, quod instar castrensis peculii introductum est *l. 1. §. 15. D. de collat. bonor. Quasi* continuatur dominium in suos heredes §. 3. *Inst. de hered. quæ ab intest. Quasi* ex contractu obligatus *l. 11. §. 9. D. de interrog. in jur. fac. rubr. Inst. de oblig. quæ quasi ex contr. nasc.* Nam *quasi contractus* in jure adpellantur, qui non proprie contractus sunt, sed tantum ad contractuum similitudinem accedunt, verum hoc interest, quod in contractibus conventio intervenit, & voluntas utriusque concurrit, in his, unius solius actione tum ipse, tum etiam alter præsumpte obligatur, si minus re & veritate. Hinc recte Wurffel. *in jurisprud. defin* § 160. Quasi contractus definiens ait, esse facta ex præsumto consensu obligatoria; Consensus nimirum hic adest nullus, neque expressus, neque tacitus. Consensus autem essentiale est contractus. Ergo contractum in talibus factis non invenies. Fingit vero Lex intercessisse consensum, v. g. gerentem negotia ignorantis, & eum, cujus gesta sunt negotia, idque ob utilitatem hujus. Inde est quod quilibet etiam inhabilis ad contrahendum, quasi contrahere possit, utpote pupillus, furiosus, quorum gesta erunt negotia *l. 46. D. de oblig. & act. Quasi* debita hereditas, quæ obvenit a patrono, vel liberto *l. 10. D. pro soc. Quasi* ex delicto *rubr. Inst. de oblig. quæ quasi ex delict.* quod nempe culpa admittitur. Culpa autem proprie a delicto sic distinguitur, quod in hoc dolus est, in illa non est, veluti cum judex male per imprudentiam judicando litem suam facit. Pœna igitur damnato sic imponitur, ac si deliquisset, cum tamen ejus factum proprie delictum dici non possit *l. 5. §. si judex D. de oblig. & action.* §. 1 *Inst. de obl. quæ quasi ex delict. Quasi* dolose versari *l. 29. in fin. Cod. de testam. l. 3. pr. D. de minor. Quasi* dominus *leg. 3. §. 7. D. uti possid.* qualis est, cui res tradita est a non domino, justo tamen accipienti titulo. *Quasi* dominium autem est duplex, verum, & putativum. Verum, cum est vere solutum, transactum &c. Putativum cum non vere, accedente tamen justa erroris caussa, ut si erravi in facto proprio, putans me solvisse vel transegisse, persuasus fortasse persuasionibus verisimilibus. *Quasi* dos, quæ a servo ancillæ datur *l. 39. D. de jur. dot.* quum enim matrimonium inter eos non consistat, nec dos esse intelligitur *l. 3. D eod. tit.* Item *quasi* dos dicitur, quæ a mi-

 nore

nore duodecim annis datur *l.* 13. *D. de hered. pet.* Quasi ecclesiæ *l.* 5. *C. de herst.* *Quasi* factiosus *l.* 36. *D. de legat.* 3. Quasi falsum *l.* 1. §. *ult* *D. ad leg. Cornel. de falf.* *Quasi* filius, *quasi* nepos *l.* 7. *D. de senator.* *Quasi* furiosus *l.* 19. *D. de inoff. testam.* *Quasi* heredes sunt, qui utilibus actionibus a Prætore datis in hereditatem restituuntur *l.* 21. §. *ult. D quod met. causs.* Et omnes omnino prætorii successores *quasi* heredes sunt §. 2. *Inst. de bonor. possess.* Quasi infamis *l.* 2. *pr. D. ad leg. Jul. de vi privat.* *Quasi* liberto, id est, inter libertos legatum *l.* 33. §. 4. *D. de condit. & demonstr.*

Quasi maritus est, qui minorem 12 annis domum deduxit, antequam ea justam ætatem impleverit *l.* 32. §. 27. *D. de donat. inter vir. & ux.* *Quasi* membra *l.* 44. *D. de eviction.* *Quasi* mutuum, id est, nomine ac titulo mutui, ut mutuum esset *l.* 18. *pr. D. de reb. cred.* Peculium *quasi* patrimonium dicitur, quum eorum duntaxat, qui sui juris sunt, patrimonium intelligatur *l.* 9. §. 4. *l.* 47. *in fin. D. de pecul.* Et mulierum dos *quasi* patrimonium dicitur *l.* 3. *D. de religios.* *Quasi* pignus, quod pignoris loco retinetur *l.* 13. §. 8. *D. de act. emt.* *Quasi* possessio incorporalium, veluti jurium adpellatur. Proprie enim corporales tantum res possidentur *l.* 3. §. 17. *D. de vi & vi armat.* *pr. Inst. de interdict.* ubi Theophilus *quasi* possessionem definit: ἀσωμάτων πραγμάτων χρῆσιν, rei incorporalis usum. Alio sensu *quasi* possessoris loco constitutus dicitur is, qui usum cœnaculi accepit *l.* 17. *in fin D. de donation.* *Quasi* per præsumptionem *l.* 10. §. *ult. D. de reb. dub.* *Quasi* privilegium *l.* 25. §. *ult. D solut. matrim.* *Quasi* publica actio *l.* 1. §. 6. *D. de suspect. tut.* quia omnibus patet. *Quasi* res dotales *l.* 22. § *ult. D. solut. matrim.* *Quasi* non sanæ mentis fuerit testator *l.* 2. *D. de inoff. testam.* non quasi vere furiosus, aut demens; quia alioquin nullum esset testamentum. *Quasi testamentum* servorum apud Plin *lib* 8 *epist* 16. *Quasi* a testatore relicta legata dicuntur, quæ fuit relicta testamento, quod inofficosum pronunciatum est *l.* 13. *in fin. D de inoff. testam.* *Quasi* testis adfuit *l.* 34. §. 2. *D. de legat.* 2. *Quasi* tutor *l.* 1. §. 1. & §. 6. & *l.* 3. *D. de eo, qui pro tutor.* *Quasi* viro bono *l.* 11. §. 7. & 8. *D. de legat.* 3. *Quasi* ususfructus earum rerum, quæ utendo consumuntur, & pereunt §. 2. *in fin. Inst. de usufr.* *l.* 2. *D. de usufr. ear. rer.* *l.* 1. §. 6. *D. de superficieb.*

Solent etiam hac voce actiones utiles designari. Sic *Quasi* damni injuria actio pro utili Aquilliæ actione dixit Papinian. *l.* 27. *D. de Procurator.* & alias utilis actio damni injuria, *quasi* ex lege Aquillia *l* 51. *D. de furt.* Sic & *quasi* Fabiana vel Calvisiana *l. ult. D. si quid in fraud. patron.* Sic utilem actionem *quasi* institoriam dandam dixit Papinianus *l.* 10. §. 5. *D. mandat.* quod alias dicitur, utili actione ad exemplum institoriæ actionis agi *l.* 13. §. 25. *D. de action. emt.* Eodem modo *quasi* Publiciana pro utili Publiciana in *l.* 70. *D. de rei vindicat.* Nec non hypothecaria actio, quæ creditoribus ad hypothecarum persequutionem datur, quum ad exemplum Servianæ, quæ de rebus coloni pignori pro mercedibus obligatis competit, introducta sit, *quasi* Serviana, & utilis Serviana dicitur *l.* 13 §. 1. *D. ad SC. Velleian.* §. 7. *Inst. de action.* *l.* 1. *C. commun. legator.* *l.* 1.

l. 1. §. 2. *D. de pignor.* Utilis actio *quasi* tutelæ *l.* 52. §. 1. *D. de pecul.*

Continet etiam hæc vox *quasi* rationem diversitatis, vel decidendi in *l.* 63. §. 5. *D. pro soc. l.* 33. *D. de oblig. & act. l.* 5. §. 12. *D. de his, qui effud. vel dejec. l.* 47. *D. de fidejussor. l.* 6. *D. de exception. l.* 36. *in fin. D. de pignorat. action.*

Quasi aliquando veritatem significat *l.* 34 *D. de damn. infect.* & valet *quod* in *l.* 5. §. 4. *D. de liberat. legat. l.* 3 §. 7. *D. uti possid. l.* 78. *pr. D. de jur. dot. l.* 5. §. 12. *D. de his, qui effud. vel dejec. l.* 19. *pr. D. de noxal. act. l.* 2. §. 1. *D. eod. tit. l.* 1. §. 6. *D. de eo, qui pro tut. l.* 7. §. 8. *D. de dol. mal. l.* 11. §. 1. *D. ad Leg. Aquil. l.* 10. §. 1. *D. commun. divid. l.* 65. *D. de procurat. l.* 6. *D. solut. matrim. l.* 9. §. *ult. D. de reb. cred. l.* 7. §. 1. *D. de suspect. tutor.* Sic & D. Jo: *Evang. cap.* 1. *v.* 14. Vidimus gloriam ejus, gloriam *ὡς μονογενοῦς παρὰ πατρὸς*. *quasi* unigeniti a patre. Ubi Chrysostomus adnotavit, hanc particulam *ὡς* hoc loco *βεβαιωτικῆς, καὶ ἀπαρασαλεύτου διορισμοῦ*, confirmationis & indubitatæ definitionis significationem habere.

Quasi pro sicut *l.* 16. *D. de religios. & sumt. funer.*

Quasi etiam significat qua vel quatenus, ut in *l.* 16. § 4. *D. famil. ercisc.* Vid. & *l.* 3. §. 1. *D. usufruct. quemadm. caveat.*

Quasi respondet *ita* in *l.* 9. §. 15. *D. de pœn.*

QUATENUS pro quoniam, quia in *l.* 26. §. 3. *D. mandat. l.* 15. §. 3. *D. ad leg. Cornel. de fals. l.* 53. *D. de fideic. libertat. l.* 2. *D. si quid in fraud. patron. l.* 4. *D. de gradib. & adfin. l.* 49. *D. de verb. oblig. l.* 6. *in fin. D. de reb. cred. si cert. pet. l.* 3. §. 1. *D. de in rem vers. l.* 60. §. 1. *D. de rit. nuptiar. l.* 35. *pr. D. de aur. arg. legat. l.* 14. *D. de aqu. & aqu. pluv. arcend.* Festus *lib. XI.* in hac significatione veteres *quatinus* dixisse scribit, usitata illis litterarum *e* & *i* commutatione. Quinctilianus etiam *lib.* 4. *Inst. cap.* 2. sic est loquutus: Sed *quatenus*, ait, forte quadam pervenimus ad difficilius narrationum genus, jam de his loquamur. Et Plinius *lib.* 3. *epist.* 7. Et quatenus nobis denegatur diu vivere, relinquamus aliquid, quo nos vixisse testemur. Et Suet. *in Claud. cap.* 26. Confirmavitque, quatenus matrimonia sibi male cederent, mansurum se in cælibatu. Vid. Cujac. *ad l.* 6. *D. de reb. credit.* & Rad. Forner. *lib.* 4. *rerum quotidianarum c.* 28.

Quatenus, quamdiu §. 2. *Inst. de excusation.* Cujac. *lib.* 15. *obs. cap.* 12.

Quatenus pro donec *l.* 60. §. *ult. D. de verb. signif.*

Quatenus etiam pro *ut* aliquando accipitur. Victor Uticens. *lib.* 3. *de persequut. Vandalor.* Hanc ergo legem, ait, fonte justitiæ profluentem, cunctis præcipimus innotescere, *quatinus* nullius sibi ignotum esse, quod præceptum est, possit obtendere. Quem locum notavit Forner. *lib.* 4. *rer. quotidianar.* Sic apud Macrob. *lib.* 2. *Saturnal. c.* 5. Non semel præceperat pater, *quatenus* (quæ tamen vox in quibusdam editionibus abest) moderaretur profusos cultus perspicuosque comitatus, & apud Ulpian. *l.* 14. §. 11. *D. quod met. causs. l.* 35. §. 1. *C. de inoff. testam. l.* 1. *pr. C. de commun. serv. manum. l.* 1. §. 1. *C. commun. manum. l.* 16. *pr. &* §. 17. *C. de erogat. milit. ann. l.* 22. §. 6. & 8. *D. solut. matrim.* in qua tamen lege Triboniani id verbum esse videtur *leg.* 55. §. *ult.*

ult. D. locat. l.18. in fin. D. de castrens. pecul. l. 14. C. de usufruct. l. ult. §. 1. D. de mort. infer. l.11 C. de re milit.

QUATI condemnatione 10 librarum auri *l. 34. C. Theod. de adpellat.* damno gravi *l. ult. C. Th. de superexact.* dispendio familiari *l.1. C. Theod. de frument. urb. Constantinop.* invidia *l. 14. C. Theod. de privil. eor., qui in sacr. palat.* summa centum librarum auri *l. 30. C. Th. de erogat. milit. ann.* vexatione 30 librarum auri *l. 4. in fin. C. Th. ne quid publ. lætit.*

QUATUOR viri adhibiti in cognitione a præfecto urbi *leg. ult. C. Th. de nav.*

QUATUORVIRI viarum publicarum curandarum *l. 2. §. 30. D. de orig. jur.* Quatuor viros illos *των εν τη αστει οδων επιμελουμενους*, *intra urbem viarum curatores*, ut vocat Dio *lib. 14.* circa annum V. C. circiter DX. creatos censet Ev. Otto *de tutel. viar. p. 2. c. 5. pag. 272.* Iidem dicti videntur *viocuri.* Varro *lib. 4. de ling. lat. p.6. & 38.* Gruter. *Inscript. p. 373. 8.* Rarius eorum mentionem faciunt scriptores veteres, frequentius marmora, in quibus modo *IIII viri viar. curand.* modo *IIII viar. curand.* modo *IIII viri viar.* vocantur. Gruter. *Inscript. p. 423. p. 430. 26. 10.* Qui passim in lapidibus occurrunt *IIII viri iter.* non videntur *Quatuorviri iteris*, (quamvis ita flexisse veteres nomen *iter*, facile largiar) sed *quatuor viri iterum.* Hein.

QUEO. *Queunte* participium a queo in *l. 46. §. ult. C. de Episc. & cler.*

QUEPPE pro quippe in *l.8. §. ult. D. de bonor. possess. contr. tab.*

QUERELA pro actione, vel accusatione *l. 1. §. 10. D. de offic. præf. urb.* Sic *querela* inofficiosi *l.20. pr. in fin. D. de bonor. possess. contr. tab.* quæ etiam actio inofficiosi, alias accusatio adpellatur, ut dictum supra *voc. inofficiosum*, remedium est liberis immerito exheredatis adversus testamenta paterna proditum, quod hoc colore instituitur, quasi parum sanæ mentis testator fuerit, quum immerentes liberos a successione sua repelleret. Vet. Glossar. Græcum: *ηγουν η κατα αποκτη διαθηκη μεμψις, ουκ εστιν αγωγη διαθηκης, αλλ' αιτια εστιν αγωγων λεγω δη της ερεδιτατις πετιτζιονος, ηγουν περι κληρονομιας απαιτησεως.* Unde hæc *querela* originem duxerit, & jure ne civili, an ex prætorio non facile est affirmare. Cujac. *lib. 2. obs. c. 21.* & *lib.14. c. 14.* civilem esse putat ex lege Glicia. Primo quia rescindit testamentum *l. 6. §. 1. l.10. C. de inoff. testam. l.17. §. 1. D. eod. tit.* quod jus prætorium non potest. Deinde etiam movetur ex inscriptione *l. 4. D. eod. tit.* quæ est Caii Icti ad legem Gliciam Sed vehementer huic contradicit Ulpian. in *l. 8. D. de bon. possess. contr. tab.* dicens: Exheredatione notatos, & remotos jure civili parentum testamenta non turbare. Sane, loquit, si velint inofficiosi querelam instituere, est in ipsorum arbitrio. Si querela inofficiosi testamenti esset ex jure civili, male negaret Ulpianus exheredatos parentum testamenta jure civili turbare non posse. Datur enim hæc querela non nisi exheredatis. Deinde sententiæ Cujacii valde obstat, quod hæc querela datur contra jus civile emancipatis, qui jure civili sunt incogniti *l.6. D. de inoff. testam.* Tertio omnis successio in querela est prætoria, non civilis *l. 13. & sequ. D. eod. tit.* Etsi enim agitata fuerit judicio centumvi-

virali, potuit tamen nihilominus esse prætoria, sicut & possessoris, hereditatis petitio, quam constat eodem centumvirali judicio agitatam, & tamen prætoriam esse *l.* 1. *D. de possess. hered. petit.* Sed valde contra eos, qui hanc querelam ex jure prætorio deducunt, urget illud argumentum Cujacii, quod querela defunctum facit intestatum, id quod ex jure prætorio fieri non potest. Quid dicendum? hoc nimirum, querelam extra ordinem ab utroque jure & civili & prætorio profectam fuisse, cum utroque remedium ordinarium deficeret. Hoc evincitur ex effectu, arguit suam caussam. Dicit enim expresse Ulpian. in *d. l.* 8. *D. de bon. poss. contr. tab.* Non putavit prætor exheredatione notatis bonorum possessionem contra tabulas dari, sicut nec jure civili testamenta turbant, sed si velint inofficiosi querelam instituere, id in ipsorum esse arbitrio, quasi dicat, exheredatis nec jure tantum civili, nec jure tantum prætorio succurri, jure quidem prætorio non succurri, quia sic defunctus non fieret intestatus, non vero jure civili, quia datur emancipatis, & tamen querela defunctus intestatus redditur, qui effectus juris civilis est, & datur emancipato, qui effectus est juris prætorii, ex quo sequitur, caussam querelæ esse jus prætorium & jus civile, in qua etiam sententia videtur fuisse Vigilius in §. 2. *Inst. de inoff. test.* ubi ait, querelam non esse magis juris civilis, quam juris prætorii, & extra ordinem concedi utroque jure destitutis. Porro Vigilius admonuit *εν τω βασιλικω*, Græcos probare conari, querelam esse caussam ipsam actionis, vocareque petitionem hereditatis de inofficioso. Quemadmodum enim quod quis in testamento scripto heres est, caussam illi petendæ hereditatis præbet *l.* 1. 2. 3. *D. de petit. hered.* ita & quod inofficiose exhereditatus vel præteritus est, & quemadmodum non ipsa heredis scriptio vel institutio, sic nec inofficiosi querela actio est, sed actionis caussa. Sic Orphitianum, Tertillianumque Senatusconsult. caussam actioni præbent, actiones dici nequeunt, idque & Scævolæ auctoritate probant *leg.* 20. *D. de inoff. testam. fac. l.*34. *C. eod tit.* & Ulpiani, qui plura esse judicia petitionis hereditatis significat *l.* 5. §. 2. *D. de hered. petit.* Plura autem sunt ex caussarum diversitate. Legitur tamen interdum & inofficiosi testamenti *actio l* 7. *D. de inoff. test.* sed & creditæ pecuniæ actio legitur, cum tamen nulla sit proprie creditæ pecuniæ actio; sed condictio significatur, quæ ex creditæ pecuniæ, id est, mutuo numeratæ caussa procedit.

Querela præparata (quæ non nisi extraneis datur *l.* 34. *&* 36. *C. de inoff. test.*) dicitur, quæ in controversiam aliquo modo deducta est. Præparasse autem querelam videtur is, qui ad denunciationem, vel actionis editionem processit, multo magis qui litem contestatus est *l.* 7. *D. eod. tit.*

Querelæ etiam ad magistratum deferuntur, cum eorum officium in his imploratur, quorum actio proposita non est. Sic servos de dominis, sic patronos de libertis querentes audiunt præsides, & præfecti *leg.* 3. *D. de his, qui sunt sui, vel al. jur. l.* 1. *D. de offic. præf. urb.*

QUERIMONIAM deferre *l.*3. *C. fin. regund.*

QUI, *quæ*, *quod*. *Qua* de re agitur, verbum fuit proprium Jurisconsultorum olim. Cic. *Topic. cap.* 25. Sed quæ ex statu efficitur

tur contentio, eam Græci τὰ κρινόμενον vocant. Mihi placet id, quoniam quidem ad te scribo, *qua de re agitur*, vocari. Quibus autem hoc, *Qua de re agitur*, continetur, hæc continentia vocantur. Idem *in Bruto cap.* 79. *Qua de re agitur* autem, illud quod multis locis in jurisconsultorum includitur formulis, & ubi esse videbat: Idem *pro Murena cap.* 13. Etenim quæ de scripto aguntur, scripta sunt omnia, neque tamen quidquam tam anguste scriptum est, quo ego non possim, qua de re agitur, addere Quinctil. *lib.* 3 *c. ult* de Cicerone loquens: Nam in rhetoricis, inquit, Hermagoram est sequutus; in Topicis ex statu effectum contentionem κρινόμενον existimavit. Idque Trebatio, qui juris erat consultus, adludens *de qua re agitur* adpellat. Utitur autem hac formula Paullus in *l.* 5. *D. rat. rem hab.* Quibus de agitur *l.* 10. §.9. D. *quæ in fraud. cred.*

Qua de re pro quare *l. pen. C. de metall.*

Quâ pro qua parte *l* 25. D. *si quis omiss causs testam.*

Qua pro quatenus, quâ fine, quia, eo quod *l.* 112. D. *de verb. signif. l.* 6. D. *de re judic. l.* 1. §. 13. *D. de SC. Silan. l.* 2. §. 3 *D. de reb. credit. l.* 1. *D. de senator. l.* 63 *D. ad leg. Falcid. l.*38. D. *si quis omiss. causs testam. l.*44. *in fin.* D. *de furt.*

Qui indefinitate pro quis *l.*9. §. 5. D. *de offic. proconf.* & in *l. ult. C. Th de agent. in reb.* Sic & aliquod pro aliquid in *l.* 1. *pr.* D. *de vacat & excus mun.* Et sic sæpe *quod* & *quid* commutantur, ut docuit Ducker. *de Latin. vet. ICt r p* 385.

Qui ablativus pro quo, ᾧ-χαίνως, in *l.* 9. D. *si quid in fraud patron* Sic *l* 43. *D de relig.* interdicto, *qui* de jure domi-nii quæritur, aget. Quamquam etiam in neutro genere positum dici possit.

Quod pro *quo*. Vid. infra sub art *Quo.*

Verbum *qui* tam masculos, quam feminas complectitur, ut tradit *l.* 1. D. *de constit. pecun.* add. voc. *quis.*

Interdictum *quod legatorum* adipiscendæ possessionis est, & hanc causam continet, ut quod quisque legatorum nomine non ex voluntate heredis occupaverit, id restituat heredi. Rediguntur itaque per hoc interdictum ad heredem ea, quæ legatorum nomine possidentur *l.* 1. D. *quod legator.* Nomen a primis interdicti verbis traxit: quæ ita concepta fuisse Brissonius judicat: Quod legatorum nomine possidet, aut dolo desiit possidere &c.

Quod vi aut clam interdictum restitutorium est, quo qui vi aut clam aliquid moliti sunt, id restituere jubentur *tot. tit.* D. *quod vi aut clam.*

Quorum bonorum interdictum adipiscendæ possessionis est, quod bonorum possessori accommodatur, ejusque vis & potestas est hæc, ut quod ex his bonis quisque, quorum possessio alicui data est, pro herede, aut pro possessore possideat, id ei, cui bonorum possessio data est, restituere debeat § 3. *Inst de interdict. rubr.* D. *quor bonor*

QUIA, pro quatenus, vel si *l* 2 D. *ad SC. Trebell. l.* 13. §. 2. D. *de jurejur.* quemadmodum etiam videtur accipi in *l.*66. D. *de hered instit.*

Quia non sumitur ratiocinative Vid. *leg.* 1. §. 1. D. *de servo corrupt.*

QUICUMQUE tam masculum, quam feminam complectitur *l* 16. D. *de jur. fisc.* Argentum omne & supellectilem quodcum-

eumque habeo, tibi dono *l.* 78. §.1. *D. de legat.* 3 Σολοικίζειν hic Paullus videtur auctori, qui *de Lat. jurisc. scrips.* Defendunt tamen Bynkersh. *lib.* I *observ. c.* 25. & Ducker. *p.* 160. hoc, & similia loquendi genera.

QUIN *minus* interrogative in *l.* 78. §. 5. *D. de legat* 3.

QUINA. *Quinis* emti servi in *l* 47. *D. de condict. indeb.* qui singuli quinque emti sunt. Et *quina* solvitient, id est, singuli quinque in *l.* 25. *D. de condict indeb.*

QUINCUNX, quinque unciæ. Quincunces usuræ *l.* 17. *D. de usur.* Pers. *sat.* 5. *v.* 149. Numos nutrire quinquunce modesto.

QUINQUE pedum præscriptio *l.* 5. *C. fin. regund.* quæ desumta est ex *l.* 40. *C. Th. eod. tit.* Cic. *lib.* I. *de legib.* Ex hac non rerum, sed verborum discordia controversia nata est de finibus, in qua (quoniam usucapionem duodecim tabulæ intra quinque pedes esse noluerunt) depasci veterum possessionem Academiæ ab hoc acuto homine non finemus, nec Mamilia lege singuli, sed ex his tres arbitri fines regemus. Depasci Academiæ possessionem, refert ad usucapionem spatii quinque pedalis. Sensus est, uti in controversia vicinorum de finibus, termini requiruntur, quibus repertis quinque quaquaversus pedes definiuntur, qui quamvis longo tempore ab alterutro possessi sint, finibus tamen dirimendis reservantur, sic in controversia de finibus bonorum & malorum, quæ philosophos exercet, termini Academicæ disciplinæ a Socrate positi pervestigandi sunt & Antiochi arrogantia illius gloriam depascentis regenda, & coercenda est, lex autem Mamilia unicum adigi arbitrum volebat finibus agrorum regundis, sed cum tres tum essent, facete intulit, *nec Mamilia lege singuli* sed ex his tres arbitri fines regimus. De hac lege Aggenus Urbicus his verbis: De fine enim lex Mamilia quinque, aut sex pedum atitudinem perscribit, quoniam hanc latitudinem vel iter ad culturas accedens occupat, vel circumactus aratri, quod usucapi non potest. Et ab hoc spatio Imperatores præscriptionem submovisse patet apud Julium Frontinum in libro de jure limitum, & in *d. l.* 5. *C. fin. regund.*

QUINQUENNALES induciæ in *l. fin. C. qui bon. ced. poss.* vocantur pecuniæ solvendæ dilationes, quæ a juris auctoribus dicuntur etiam moratoriæ præscriptiones *l.* 2. *C. de precib. Imper. offer* Communiter autem hujusmodi dilationes, seu securitates ad annos quinque concedi solent.

Quinquennalis in *l.* I *C Th. de professor. & med.* Hoc erat in municipiis quibusdam, magistratibus nomen. Spartian. *in Hadriano*: Per latina oppida dictator, & ædilis, & duumvir fuit, apud Neapolim Demarchus, in patria sua *Quinquennalis.* Apuleius *lib.* 10. *de Asin. aur.* Gradatim permensis honoribus Quinquennali magistratui fuerat destinatus. Hi quinquennales magistratus duumviri quoque erant, ceu adparet ex Gruter. *Inscript.* CLXVIII. 6. CCCLX 3. CCCCXLV. 5. CCCCXLIV. 8. Nec tamen cum defensoribus, etsi hi integro etiam quinquennio fuerint, confundendos esse monet Jac. Gothofr. *ad d. l.* I. *C. Th.*

QUINQUENNIUM continuum, quomodo intelligatur in collusione detegenda, declarat Ulpian. *l.* 3. *D de collus. deteg.*

QUINQUEVIRALE judicium *l.* 13 *C. Theod. de accusat. & inscr.* ubi Gratianus Præfectum urbi, quo casu de capite senatorio cognosceret, non solum co-

cognoscere voluit, verum ei sociari judicium quinquevirale, id est, quinque senatores Magistratum in præsenti gerentes vel etiam administratione functos: Et quidem hac insuper limitatione addita, ut Senatores illi sorte ducantur, non sponte deligantur. Quæ omnia & singula postea oratione sua confirmavit Honorius Imperator *l. ult. C. Th. de jurisdict.* ubi Jac. Gothofr.

QUINTILII per fratrum nobilissimorum & præter alias egregias, quibus ornati erant, animi dotes, vel ob raram concordiam æterna laude dignissimorum. Mentio eorum fit in *l.16. §.4. D. de bon. libertor.* & apud Lamprid. *in Commod. c.4.* ubi vid. Casaubon. & quæ inde Menag. *Amœnit. jur. civ. cap.31. p.189.*

QUINTUS Cervidius Scævola. Vid. *Scævola.*

Quintus Mucius Scævola, jurisconsultus, Pontifex Maximus, eum Q. Mucio Scævola Augure (de quo supra art. Mucius) non confundendus. De eodem Casaubonus accipit locum Julii Capitolini *in Gordian. c. 5.* Ex quo adparet, quantus vir eo tempore Gordianus fuerit. Amatus est ab Afris, ita ut nemo antea proconsulum, ita ut eum alii Scipionem, Catonem alii, multi Mucium, ac Rutilium aut Lælium dicerent.

Quintus Saturninus, Vid. *Saturninus.*

QUIRITES a Romulo, qui Quirinus vocatus est, Romanos adpellatos esse tam notum est, ut in eo confirmando, non sit longior sumenda oratio. Inde jus populi Romani *Quiritum* dictum est, quod proprium sit Romanorum, ut Justinianus §. 2. *Inst. de jur. nat. gent. & civil.* & Isidor. *lib 5. orig. c. 9.* scribunt. Hoc autem jus multa habet præcipua, locumque & in dominiis, & in libertatibus sibi vindicat. Ex jure enim quiritium dominium non nisi mancipationis vel cessionis in jure sollemnitate abalienari, & in accipientem transferri poterat, ut *lib.1. & 4. Select. Antiqu.* Brisson. docuit. Inde adeo qui vindicabant, aut qui mancipatam vel cessam in jure rem accipiebant, eam ex jure quiritum suam esse aiebant. Quo referenda sunt verba *l. 1. §. 1. D. de rei vindic.* Ex lege *quiritium*, id est, jure Romano *l. 1. §. penult. D. eod. tit.* Ex jure quiritium liber is fiebat, qui vindicta, censu, testamentove ab eo, qui ex jure quiritium dominus erat, nullo jure prohibente manumissus, plenissimam civitatem consequebatur, quemadmodum Ulpianus *tit.1. regul. §.6.* exponit. Quo adludens Seneca *lib. 3. Nat. Quæstion. præfat.* Hæc res efficit, ait, non ut ex jure quiritium sit liber, sed ex jure naturæ. Hoc jure impetrare Latini liberti vel liberis, vel iteratione, militia, nave, ædificio, pistrino promereri solebant. Ulp. *tit. 3. Regul. §. 1.* Sic jus quiritium medico datum accipe apud Plin. *lib. 29. cap. 1.* Sic & apud Paull. *lib.4. sentent. tit.9. §. 8.* Latinam ingenuam jus quiritium consequutam interpretare. Jus autem quiritium hac nota significabatur I. Q. ut Mango *in libello notarum juris p.1559. edit. Putsch.* auctor est. *Quiritare* Quirites ciere interpretatur Diomedes *lib. 1. pag.377.* Plin. *lib. 10. epist. 6.* Item rogo des, jus quiritium libertis Maximillæ ornatissimæ feminæ, Heliæ, & Antoninæ Hermeridi. Quod a te petente patrona peto. Add. *eumd. lib. 10. epist. 5.* Vetus Glossar. Græcum: Ex jure Quiritium δεσποτικῇ ἐννόμῳ τῷ νόμῳ τῶν χυιτῶν

τῶν ἤτοι Ῥωμαίων. Dominus ex jure quiritium. Ex jure quiritium habere servum Ulpian. *tit.* 1. *Regul.* §. 16.

Quis. Hoc verbum tam masculos, quam feminas complectitur *l.* 1. D. *de verb. signif.* Itemque his verbis: Si quis id, quod jurisdictionis perpetuæ caussa propositum Ulpianus ait *leg.* 7. D. *de jurisdict.* Idemque ad illa verba: Si *quis* negotia alterius *l.* 5. §. 1. D. *de negot. gest.* hæc verba, ait, *si quis*, accipienda sunt, *sive quæ*.

Quisque pro quisquis, vel quicumque apud Quinctilianum *in Declam.* 14. & 15. & Ciceron. *pro Flacco cap.* 17. Quum tabulæ illæ ipsæ, cujusque modi sunt, proferuntur. Sic accipitur in *l.* 7. §. 2. D. *de liberal. causs.* *l.* 29. D. *de hered. inst.* & apud Auson. *in Sententiis septem sapientum*, in Pittaco: Pareto legi, quisquis legem sanxerit.

Quisquis. Hoc articulo omnes significantur *l.* 29. D. *de hered. instituend.* Atque ita hæc clausula: Quisquis mihi heres erit, accipienda est *leg.* 3. D. *de jur. codicill.* Nam etsi plures sint gradus heredum, & scriptum sit, quisquis mihi heres erit, dato, ad omnes gradus hic sermo pertinebit *l.* 96. D. *de legat.* 3. Vid. Brisson. *de Form. pop. Rom. lib.* 7. 40.

Quisquis in *l.* 5. C. *ad leg. jul. majest.* subditos non etiam peregrinos denotat.

Quo pro ubi *l.* 24. §. 4. D. *de damn. infect.*

Quo pro ad quod. Dixerit aliquis. *Quo* ergo hæc exceptio damnato *l.* 4. *pr.* D. *si quis caution.* Quo bonum est *leg.* 3. §. 11. & *l.* 10. §. 4. D. *de bonor. possess. contr. tab.* *l.* 13. §. 2. D. *de usufruct.* *l.* 93. *princ.* D. *de solution.* *l.* 13. *in fin. ad SC. Vellejan.* de qua loquutione vid. Ducker. *de Lat. vet. ICtor.* p. 309.

Quo pro *quod* in quibusdam locis positum observavit Brisson. ut in *l* 35. D. *de reg. jur.* Non esse imputandum, quo non solverit. Et in *l.* 24. §. 4. D. *de damn. infect.* rationem adjicit, quo si hoc non admittatur, iniquum erit. Quo enim tam firmum ædificium est, ut fluminis &c. Et in *l.* 40. D. *de contrah. emt.* Quo post diem trigesimum renunciasset, nihil ei profuturum.

Quod pro *quo*. Ex eo tempore quidquid æstimatur, quod novissimi solvi potuit *l.* 11. D. *de re judic.* ubi quod pro quo, dictum est, imitatione Græcorum, qui plerumque & subaudiunt. Simili modo in *l.* 9. D. *de lib. & postum. hered. inst.* ad id tempus referuntur, quod testamentum destituitur, non quod moritur. Et in *l.* 12. §. *ult.* D. *ut in possess. legat. vel fideicom.* in eum scilicet casum, quod fideicommissi conditio exstitit. Et in *l.* 15. §. 21. D. *de damn. infect.* Ergo intervallum aliquod debebit intercedere, quod aut pro derelicto ædes longo silentio videatur habuisse.

Quo magis & *quo minus* sæpe confunduntur. Sic quo magis pro quo minus *l.* 3. C. *de judic.* ubi vid. Cujac. Quo magis non pro quo minus *l.* 3. §. 5. D. *de bon. possess. contr. tab.* Qui minus non, pro quo magis *l.* 14. D. *de adimend. legat.*

Quoad in *l.* 19. *pr.* D. *de usufr.* pro, quantum dum, quatenus. Ædium illarum, quoad altius, quam uti nunc sunt, ædificata non erunt, illi usumfructum delego Cicero *lib.* 3. *famil. epist.* 14. Quoad tibi æquum, & rectum videbitur. Idem *de Senect. cap.* 4. Quoad potuit, restitit. De hac voce vid. amplius art. effervescere.

Quod

Quod legatorum. Quod vi aut clam. Vid. sub art. *qui, quæ, quod.*

QUODAMMODO sæpe improprietatis nota est, & valet aliquo modo. Quodammodo de peculio *l.* 17. §. 1. D. *de in rem vers.* Quodammodo contrahitur *l.* 1. *pr.* D. *quod jussu.* Aliquando modum adjectum significat, ut in *l.*36. D. *de fidejussor. & mandator. l.*19. §. 2. D. *ad SC. Vellei. l.*21. §. 1. D. *de negot. gest. l.* 6. §. 4. D *de his, qui not. infam. l.* 1. *pr.* D. *de rer. divis.*

QUOMODO, quemadmodum *l. ult.* D. *de legat.*3.

QUONIAM pro si in *l.* 20. §. 9. D. *de grad. & adfin.*

QUORUM bonorum. Vid. supra sub art. *Qui.*

QUOT mensibus & *quot* diebus, eadem figura, qua *quotannis* dicuntur, valentque in singulos menses & dies *l.* 8. §. 24. D. *de transaction. l.* 10. §. 6. D *quand. dies legator.* Varro *lib.* 4. *de Ling. Latin.* Cato *de re rustic. cap.*43. Et circum capita oleagina quot mensibus usque donec pruinæ erunt, fodere oportet. Sic & Vitruv. *lib.* 9. *c.* 4. & *lib.* 10. *cap.* 7. loquutus est. Plura de hac loquutione dabit Albericus Gentilis *de aliment. cap.* 11. *pag* 41. Adde Ducker. *de Latin. vet. ICtor. p.* 256. & Scip. Gentil. *de alim. cap.* 11 *p* 41.

QUOTIDIANUM sive, uti scribi solet, cottidianum, quod quotidie comperit *l.* 7. D. *quemadmod. servit. amitt. Quotidianarum* rerum, sive aureorum septem libros scripserat Caius, quos Theophilus in *Proœm. Inst.* §. 6. vocat χωδικὰς ἐυθ᾽ ε διαλεγεται περι των καθ᾽ εκαστην ημεραν κινουμενων πραγματων, Codices, in quibus de rebus, quæ quotidie incidunt, disputat.

QUOTIES pro quando *l.* 44. D. *de adquir. vel omitt. hered.*

Quotiescumque videtur positum pro quamdiu, seu quoad in *l.* 20. D. *de ann. legat. Quotiensqumque* pro quotiescumque in *l.* 2. D. *pro soc.*

R

R. Litteram ab Appio Claudio inventam Pomponius scribit *l.* 2. §. 36. D. *de orig. jur.* eoque factum, ut qui antea Valesii, Fusii, Papisii, Auselii dicebantur, post Valerii, Furii, Papirii, Aurelii vocati sint. Cujus rei testes sunt Cic. *lib. Epist.* 9. Macrob. *lib.* 3 *c.* 2. Varro *lib.* 6. *de ling. lat.* Livius *lib.*3. Festus *lib.*1. Id tamen non ita intelligendum est, quasi ante Appium ignota Romanis hæc littera fuerit, sed quibusdam vocabulis eum inservisse *r* pro *s*. Ejusdem mutationis exempla plura sunt apud Varron. *lib.*6. *de ling. lat. p.*70. & Festum *de verb. signif. lib.*16, *init.* Ceterum de lectione. *l.* 2. §. 36. D. *de orig. jur.* nec non de quæstione, quis fit Appius ille Claudius, qui de littera canina tantopere meritus est, disputat Corn. Van. Bynkershoek *in prætermiss.*

RABIES Festo *lib.* 16. morbus caninus transfertur & ad homines, & sumitur pro furore impotente in eo, qui more canum furit *l.* 2. *C. qui testam. fac. poss.*

RADERE servum *l.* 11. D. *ad leg. Aquill.* id est, tondere. *Radere* numos *l.* 8. D. *ad leg. Corn. de fals.* Vid.

RADIARE constitutio inter Imperiales dicitur §. *ult. Inst. de libertin.* id est, fulgere.

RADICES arbor dicitur agere in fundum *l.* 7. §. *ult.* D. *de adquir. rer. dom* & porrigere, item immittere *l.* 5. §. 3. D. *de rei vind.*

RAGÆ vestis barbaricæ genus,

nus, quo intra urbem Romam uti nemini concessum erat *l.* 3. *Cod. Th. de habit. quo uti oport. intra urb.* ubi vid. Jac. Gothofred.

RAPACITAS plectenda *leg.* 10. *C. Th. de censu*

RAPACES manus officialium *l.* 1. *C. Theod. de offic. rector. provinc.* Quæstus *rapaces* numerariorum *l.* 11. *C. Th. de privil. eor. qui in sacr. palat.*

RAPERE est per vim auferre. Eripere est de manibus auferre per raptum *l.* 4. *D. ne quis eum, qui in jus voc.* Verbo plane *rapuisse*, & scissum, & fractum, & vi raptum alicubi contineri Marcellus scribit *leg.* 9 *D. de verb. signif.* Ita in *tit. D. ed vi bonor. raptor.* hoc verbum accipitur. Ex hoc delicto nata est actio de bonis raptis *l.* 52. §. *ult. D. de furt.* quæ alias vi bonorum raptorum dicitur.

Rapere crimen est, quod lege Julia de vi publica coercetur. *Rapere* mulierem *l.* 5. §. 2. *D. ad leg. Jul. de vi publ.* puerum *l.* 6. *D. eod. tit.* Rapta a servo uxor *l.*4. *C. de nox. act.*

Rapere in *jus* ad Prætorem juris experiundi caussa adversarium recusantem, cunctantemque obtorto collo trahere. Horat. *lib.*1. *Serm. sat.* 8. *v.*77. Oppono auriculam, rapit in jus, clamor utrimque. Idem *lib.*2. *Sat.* 3. *v.* 72. Quum rapies in jura malis ridentem alienis.

Rapienda occasio est, quæ præbet benignius responsum *l.* 168. *princ. D. de regul. jur.*

RAPINA pro violenta ablatione, quæ casibus fortuitis adscribi solet *l.*30. *D ad leg. Falcid. l.* 24. *D. de regul. jur.* Adversus vim enim pares esse non possumus. *Rapinam* facere pro rapere in *l.* 1. §. 1. *D. de aleator. l. penult.* §.16. *D. de legat.*2. Quod loquendi genus, quoniam novum quibusdam videtur, qui ideo alienæ interpretationis ansam arripuerunt in *d.* §. 16. exemplis nobis confirmandum est. Cic. *lib.* 14. *ad Attic. epist.* 14. Rapinas scribis ab Opis fieri. Cyprian. *lib.*3. *epist.* 12. Coepiscopis nostris, & fratribus innotescat, Nicostratum multorum criminum reum, & non solum patronæ suæ carnali, cujus rationes gessit, fraudes & rapinas fecisse, verum etiam Ecclesiæ deposita abstulisse. *Rapina* autem committitur in rebus tantum immobilibus, cum immobilia invadi dicantur. Unde si quis rem immobilem invasit, locum non habet actio vi bonorum raptorum, sed tunc vel ex interdicto *unde vi*, vel ex lege julia *de vi publica* vel privata agendum est *l.* 2. §. 1. *D. de vi bonor. raptor.* Differt porro rapina a furto (1) Quod furtum latenter, & clanculum fit, rapina imprudenter & vi. (2) Furtum aliud est manifestum, aliud nec manifestum, rapina non nisi manifesta. (3) Furti pœna non una est, sed modo quadrupli, modo dupli, rapinæ pœna una est tripli. (4) Furti actio solum pœnam sine re ipsa persequitur, rapinæ vero simul & rem & pœnam. (5) Furti actio manifesti, prætoria est, nec manifesti civilis, rapinæ actio tota honoraria est. (6) Furti actio perpetua est, rapinæ vero annua §. 1. *Inst. vi bonor. raptor.* § 18. *Inst. de action.* Potest quidem & contra raptorem actio furti locum habere, qua & ipse fur improbus est *pr. Inst. l.*2. §. 10. *D. de vi bonor. raptor.* Et ubi quis ob rapinam actionem furti instituerit, ei condictione furtiva ad rem, ejusve æstimationem etiam ab ipsis heredibus consequendam competit, vel rei vindicatio *l.* 2. §. *ult. D. eod. tit.*

RAPSODIA. Vide *Rhapsodia*.

RAPTOR, generaliter dicitur, qui per raptum aliquid aufert *l.* 13. D. *de hered. petit. leg.* 3. §. 11. D. *ad exhibend. l.* 80. §. 3. D. *de furt.*

Specialiter vero plerumque, qui virgines rapiunt, *raptores* adpellantur, ut in *l.* 54. *C. de episcop. & cler. l. un. C. de rapt. virgin. l.* 1. *&* 2. *C. Theod. eod. tit. l. ult. C. Theod. de rapt. & matr. sanct.*

RAPTUS crimen *l.* 5. §. *ult.* D. *ad Leg. Jul. de vi publ.* Titulus est *lib.* 9. *C. de rapt. virgin. seu viduar. nec non sanctimonialium.* Committitur autem *raptus* violenta feminæ abductione libidinis explendæ caussa. Qui si committitur in femina honesta, cujuscumque conditionis illa sit, & sive sit desponsata sive non, ultimo supplicio punitur *leg.* 5. §. *fin.* D. *ad leg. Jul. de vi publ. l.* 54. *C. de Episcop. & cler. l. un. C. de rapt. virg. Novell.* 123. *c.* 43. præterea omnia bona ipsi adimuntur *d. l. unic.* quæ cedunt raptis, si ingenuæ sint, aut si sint virgines devotæ, cedunt Monasterio seu Ecclesiæ. Libertinis tamen vel ancillis raptis, bonorum publicatio cessat. Conscii vero & ministri raptus gladio feriuntur, sive nolentibus sive volentibus feminis hoc fecerint, parentibus, si patientiam præbuerint, deportatione plectendis: sed si quis inter hæc ministeria servilis conditionis fuerit deprehensus, extra sexus discretionem crematur, ut ex dictis locis probatur. Porro inter raptorem & raptam matrimonium esse non potest propter flagitii enormitatem *l. un. C. de rapt. virgin.* tametsi in hoc per jus canonicum a jure civili recessum sit *l. fin. Decretal. de rapt. virgin.*

RARO. Celsus in *l.* 97. §. 2. *D. de verbor. obligat.* Si tibi nupsero decem dari spondes? Caussa cognita denegandam actionem puto, *nec raro* probabilis caussa stipulationis est. Ibi *nec raro* pro *& raro* positum nonnullis videtur, geminata negatione ex Græcorum consuetudine, pro simplici. Accursius insolentia loquutionis offensus, *nec rara*, inquit, id est, numquam. Sed & *nec rara* legi quibusdam in libris testatur; quod absurdius multo est.

RARUM pro raro in *l.* 2. D. *si pars hered. pet.*

RATIARIUS a rate dicitur, ut navicularius, non opifex, seu negotiator. Paull. *l.* 30. D. *de pignorat. act.* Qui ratiario crediderat, cum ad diem pecunia non solveretur, ratem in flumine sua auctoritate detinuit. Add. Bud. in *l.* 1. §. *navem D. de exercit. act.*

RATIHABITIO, actus consentiendi iis, quæ alter gessit meo nomine. Ea mandato æquiparatur *l.* 12. *in fin.* D. *de solution.* Add. *l.* 1. §. 14. D. *de vi & vi arm. Ratihabitiones* negotiorum gestorum ad illa reduci tempora oportet, in quibus contracta sunt *l.* 25. *in fin. C. de donat. int. vir. & ux.* Generaliter effectus ratihabitionis est, ut voluntatem nostram declaremus, & negotium, quod alioqui ad nos nihil pertineret, nostrum faciamus, non autem, ut approbare videamur qualitatem gestus. Quod qui ratum habet gestum, is non statim probet id, quod dolo malo, vel lata culpa gestum est *l.* 1. D. *de negot. gest.* Ratihabitio a jussu & auctoritate differt. Jussus enim est consensus negotium antecedens: auctoritas est consensus in ipso negotio actu interpositus. Ratihabitio est consensus, qui negotium perfectum insequitur *l. fin.* D. *de bonor. possess. l.* 6. §. *jussu.* D. *de adquir. vel omitt. possess.*

RA-

Ratio pro eo, ex quo intelligitur aliquid esse, admittive posse, vel non, & quale quid sit. Sic hæc ratio est, quare in *leg.* 15. D. *de adquir. possess.* Quia ratio innocentiæ consistit *l.* 1. §. *ult.* D. *de quæstion.* quæ ratio illo argumento commendatur *l.* 28. §. *ult.* D. *de stipulat. servor.* Ratio æquitatis *l.* 1. *C. de repud.* Ratio juris admittit *l.* 5. *C. de ordin. cognation.* Rationibus juris congruit *l.* 6. *C. de his, qui accus. non poss.* Contra rationem juris *l.* 3. *C. de vectigal. l.* 3. *C. de bon. auct. jud. possid.* ratione juris subnixa *l.* 2. *C. de pœn.* Juris ratio non patitur *l.* 1. *C. de divid. tutel.* permittit *l.* 10. *C. quomod. & quand.* postulat *l.* 2. *C. de hered. vel act. vend.* Rationibus juris protegi *l.* 1. *C. de vacation.* Ratio recti sermonis *l.* 8. *in fin.* D. *de aur. arg. leg.*

Ratio, respectus ejus quod convenit, caussa justifica. Sic non abhorret a ratione *l.* 4. *C. de muner. patrim.* Ratio admittit *l.* 5. D. *de impens. in res dot. fact.* Rationi congruens est *l.* 87. §. 7. D. *ad leg. Falcid.* Ratione constitutum *l.* 4. *C. in quib. causs. pign.* Ratio deposcit *l.* 87. §. 3. D. *de legat.* 2. in contrarium ducit *l.* 60. §. 2. D. *de rit. nuptiar.* efficit *l.* 1. §. 11. D. *de itiner. actuq. privat.* Rationis non esse *l.* 2. D. *de bon. eor., qui ant. sentent.* Ratio facit *l.* 6. D. *de serv. exportand.* Rationem habet distinctio *leg.* 18. D. *de usu & habit.* sententia *l.* 7. D. *usufruct. quemadm. caveat* summam rationem habet *l.* 63. D. *pro soc.* magis rationem habere videtur *l.* 7. §. *ult.* D. *commodat.* ratio eadem intervenit *leg.* 32. D. *ad leg. Aquill.* Ratione summa responsum est *l.* 73. D. *de legat.* 2. Ratio pietatis constare dicitur in *l.* 1. *pr.* D. *de obsequ. par. & patron.* Cum ratione postulare *l.* 1. *C. de rer. permut.* Ratio suadet, & rationis est *l.* 69. §. 1. D. *de jur. dot.*

Ratio, modus, forma, via. Pro ratione juris *leg.* 14. *C. de collat.* Mala ratione *l.* 40. D. *de statu lib.* Ratio inveniatur *l.* 24. D. *de Carbon. edict.*

Ratio alio sensu ea est, quam Labeo esse aiebat ultro citroque dandi, accipiendi, credendi, obligandi, solvendi sui caussa negotiationem, nec ullam rationem a nuda debiti solutione incipere, quum & data, & accepta, & expensa contineat *l.* 6. §. 3. D. *de edend.* Ratio accepti, & expensi *l.* 47. §. *ult.* D. *de pact.* Rationes accipere a servo *l.* 26. D. *de servo corrupt.* adulterare *l.* 1. §. *ult.* D. *eod. tit.* agere, administrare, gerere *leg.* 41. §. 10. D. *de fideicommiss. libertat. l.* 40. §. 3. D. *de statu lib. l.* 34. D. *de liberal. causs.* Rationi bonorum deesse *l.* 18. D. *de tutel. & rat. distrah.* Ratio Cæsaris, & Augustæ *l.* 6. §. *ult.* D. *de jur. fisc.* Ratio Calculi *l.* 87. D. *de hered. instituend.* Rationes sui actus conficere *l.* 10. D. *de edend.* Rationes dare, id est, reddere *l.* 32. §. 6. D. *de administr. & peric. tut.* Rationibus distrahendis actio adpellatur, quæ adversus tutores, qui pupillum in tutela fraudarunt, in duplum datur *l.* 1. §. 19. *l.* 2. *pr. & §. ult.* D. *de tutel. & rat. distrah. l.* 2. D. *de contrar. tutel.* Vid. supra sub art. *distrahere.* Rationes dominicæ *l.* 5. §. *ult.* D. *de pecul.* quo refertur id, quod dicitur, in rationem domini impendere *leg.* 7. §. *ult.* D. *eod. tit.* & qui est rationes reddere jussus, intelligitur summam pecuniæ, quæ ex reliquis colligitur, jussus dare *l.* 69. §. 4. D. *de evictio.* rationes autem uti redderent servi, explicat *l.* 82. D. *de*

de condit. & demonstr. A rationibus domini pecunia separanda *l.* 37. §. 2. *D. de adquir. rer. domin.* Rationes fisci *l.* 2. *&* 3. *C. de privil. fisc.* Rationem habere seorsum *l.* 4. *pr. D. de pecul.* In rationem suæ pecuniæ habere. Rationes inspicere *leg.* 10. §. 1. *D. de edend.* Rationes intercidere *l* 1. §. *ult. D. de serv. corrupt.* Ratio mensæ *leg.* 47. §. 1. *D. de pact.* Nuda ratione debitorem neminem fieri *l.* 26. *D. de donation.* Rationes offerre *l.* 58. *D. de administr. & per. tut.* Ex ratione patris *l.* 26. § *ult. D. deposit.* Ratio peculii *l.* 11. §. 7. *D. de pecul.* In rationem suæ pecuniæ habere *l.* 6. *D. de manumiss.* Pertinere ad me ratio, quid sit, vid. *l.* 6. §. 5. *D. de edend.* In rationes suas pecunia pervenit *l.* 31. *D. de pecun. constit.* Rationem petere, id est, exigere *l.* 20. §. *ult. D. de liberat. legat.* Ratio poni dicitur, id est, infici, & computari *l.* 1. §. 7. *D. si is, qui testam. liber esse juss. l.* 2. §. 2. *D. de adminstr. rer. ad civ. pert. l* 41. §. 1. *D. de evictione. l.* 14. *&* 15. §. 3. *D. ad Leg. Falc. l.* 89. *pr. D. de solution.* Senec. *epist.* 87. Sic rationem ponitis. Ratione posita *l.* 89. *pr. D. de solution.* Add. Quinctilian. *Declam.* 273. Rationem præstare, id est, reddere *l.* 67. §. 6. *D. de rit. nuptiar.* Rationes privatæ rei *l. ult. C. de advocat. fisc.* Ratio putari dicitur, in qua summa fit pura, ut Varro *lib.* 5. *de ling. lat.* scripsit, vel ut Nof. Marcellus *cap.* 1. *p.* 498. edit. Gothofr. Rationes putari de caussa dictæ sunt, quoties ex his fraudis, aut falsi, aut mendacii, aut iniqui aliud separatur, & expungitur. Putare enim veteres, auctore Gellio *lib.* 6. *cap.* 5. dixerunt, vacantia ex quaque re, ac non necessaria, ut etiam obstantia & aliena auferre, & excidere, & quod esse utile ac sine vitio videretur, relinquere. Sic in *l.* 7. *D. de contrab. emtion.* accipienda sunt verba: Si rationes domini arbitrio putet. Cato *de re rust. cap.* 5. Rationem cum domino crebro putet. Plaut. *Aulular. Act.* 3. *scen.* 5. *v.* 53. Putatur ratio cum argentario. *Rationes* reddere longe aliud est, quam edere. Nam edere jussus inspiciendi facultatem præbere debet, reliquum reddere non debet Reddere vero jussus hoc amplius eam pecuniam, quæ ex reliquis colligitur, reddere cogitur *l.* 89. *D. de verb. signif. l.* 69. §. 4. *D. de evict. l.* 31. *D. de statulib.* Etenim rationes reddere effectu nihil aliud est, quam reliqua solvere *l.* 32. *D. de condit. & demonstr. l* 4. *C. de testam. manumiss.* Quamobrem reddendarum rationum conditioni servus ita demum satisfacit, atque paret, si libros rationum edat, si legendas, examinandas, dispungendas, computandasque rationes offerat, si cautiones, & instrumenta omnis actus sui exhibeat, & heredes notitia rationum instruat, & fidem constare omnibus, quæ ab eo gesta sunt, doceat, ac denique cum fide actus sui, quod reliquum est, solvat, & reddat *leg.* 81. 82. *&* 111. *D. de cond. & demonstr. l.* 8. §. 5. *D. de liberat. legat. l.* 6. §. *ult. D. de statu lib.* Sufficit plane, si ex æquo & bono rationem reddat, nec ea utique, quæ sine culpa sua perierint, reddere debet *l.* 22. §. *ult. D. de manumiss. testam.* Sed nec ad reliquorum onus pertinent damna, quæ ita contigerint, ut nihil imputari possit *l.* 41. §. 7. *D. de fideicommiss. libertat.* quæ tota fere lex de conditione reddendarum rationum est. Rationum redditione remissa scrupulosa tantum exactio re-

remitti videtur, non etiam reliquorum retentio vel dolus in actu gerendo commissus *l. 72. §. 3. D. de condit. & demonstr. l. 10. & 28. §. 9. l. ult. §. 1. & §. 2. D. de liberat. legat. l. 119. D. de legat. 1.* Et ita de eo, qui tutores ἀνελογίστους esse, id est, rationibus reddendis minime obnoxios voluerat, Julianus respondit, nisi bonam fidem in administratione præstiterint, damnari eos debere *l. 5. §. 7. D. de administr. & per. tut.* Rationibus, in rationes referre *l. ult. D. de rescind. vendit. l. 49. §. ult. D. de pecul.* Rationes relatæ olim dicebantur, quemadmodum Cicero *ad familiar. lib. 5. epist. 20.* ostendit, quæ ad ærarium referebantur. Festus Pompeius *lib. 16.* R. duobus in compluribus orationibus, quum de actis differitur, etiam perscribi solet, id est, *rationum relatarum*, quod iis tabulis docentur judices, quæ publice data atque accepta sunt. *Rationes* accipere a servo *l. 26. D. de serv. corrupt.* Subduci ratio etiam dicitur in *l. 17. §. ult. D. de his, quæ ut indign.* Sic Plaut. *Captiv. Act 1. scen. 2. v. 89.* Subducam ratiunculam - Quantillum argenti mihi apud trapezitam fiet. Terent. *Adelph. Act. 5. scen. 4. pr.* Numquam ita quisquam subducta ratione ad vitam fuit. *Rationes* subscribere *l. 81. D. de condit. & demonstr.* Inde rationes subscriptæ, & expunctæ *l. 13. in fin. D. de diver. temp. præscr.*

RATIOCINATOR calculator in *l. 5. §. 16. D. de tribut. act.*

RATIOCINIUM computatio in *l. 2. utroque Cod. de discussor. l. 2. C. de divers. offic. l. 9. §. 2. C. de bon. proscript.*

RATIONABILIUS rationi convenientius *l. 34. D. de obligat. & act. l. 37. D. de stipulat. servor.*

RATIONALIS caussa, i. e. rationabilis *l. 20. D. de adq. possess.*

Rationalis, Posteriorum Imperatorum temporibus *Rationales* adpellati sunt, qui procuratores Cæsaris antea dicebantur *rubr. D. de procurat. Cæsar. vel rational.* Lamprid. *in Alexandr. cap. 45.* Ubi aliquot voluisset vel rectores provinciis dare, vel præpositos facere, vel procuratores, id est, *rationales* ordinare. Ad fiscum itaque pertinentes caussas per *rationalem* decidi, & fiscalia negotia per ipsum expediri legimus *l. 5. 8. & 10. C. ubi causs. fiscal. l. ult. C. ad leg. jul. majest. l. ult. C. si advers. fisc. l. ult. C. de advocat. fisc. l. 2. C. ne uxor pro marit. l. 2. C. de mod. mulct. l. 3. C. de conven. fisc. debitor. l. 4. C. de fid. instrum. l. 3. C. de bonis vacant. l. 5. C. ubi causs. stat.*

In Notitia autem Imperii quidam *Rationales summarum* ponuntur per provincias constituti, quos putat Brisson. *Rationales summæ rei* vocari, veluti in *inscript. l. 7. C. ubi causs. fiscal. Idem Aug. ad Buleforum Rationalem summæ rei.* At in Inscriptione *l. 7. C. Th. de jur. fisc.* Verecundo Rationali summarum scriptum. Sic est quoque in marmore apud Reines. *Secundo XX. Her. Rat. Summar. Urbanæ matri Climenæ Coi Primigenius XX.* ubi ex Notitia Imperii occid. Reinesius notat, *Rationalem summarum* sub dispositione Comitis sacrarum largitionum fuisse. Alii etiam statuuntur *Rationales privatarum*, ut & procurator privatæ rationis in *l. 7. C. de edend.* & *rationalis privatæ* rationis *l. un. C. de annon. & cap.* & *Rationalis* privatæ rei *l. 7. C. de bon. proscript.*

RATIS fluviatile navigium *l. 5. §. 4. D. ad exhib. Ratium* exercitores *l. 1. §. 4. D. naut. caup. & stab-*

Ratiuncula *l.* 28. D. *deposit.* Chartæ ad ratiunculam, vel logarium paratæ *l.* 3. §. 10. D. *de pen. legat.*

Ratus, *a*, *um.* Ratus actus *l.* 41. D. *de pact. dot.* Rata æstimatio *leg.* 17. §. *ult.* D. *de jur. dot.* auctoritas *l.* 61. D. *de jur. dot.* Rati codicilli *l.* 18. D. *de jur. codicill.* Ratæ conditiones *l.* 13. D. *de pollicit.* Ratus consensus *leg.* 44. D. *de adquir. vel omitt. hered.* contractus *l.* 24. C. *de locat.* Rata conventio *l.* 31. §. 22. D. *de Ædil. edict.* denunciatio *l.* 17. D. *ad leg. Jul. de adulter.* divisio *l.* 4. §. 1. D. *pro soc.* Ratum divortium *l.* 9. D. *de divort.* Rata donatio *l.* 66. D. *de donat. int. vir. & ux.* Ratum fideicommissum *l.* 28. D. *de legat.* 3. Ratum habere *l.* 1. §. 10. D. *de op. nov. nunciat.* Ratum judicium *l.* 1. C. *de satisd.* legatum *l.* 16. D. *de testam. milit.* Ratæ libertates *l.* 9. D. *ad SC. Silanian.* Rata nunciatio *l.* 5. D. *de op. nov. nunciat.* pactio *l.* 17. D. *commodati.* Ratam rem habere, hoc est, comprobare, agnoscereque, quod a non vero procuratore nomine nostro actum est *l.* 12. D. *ratam rem hab.* Idque non verbis tantum, sed & facto explicari potest *l.* 5. D. *eod. tit.* Et ita in stipulatione, qua procurator cavet, rem ratam dominum habiturum, hoc verbum accipimus, quæ & *de rato cautio*, & satisdatio vocatur, ut infra videre est. Rata retentio *l.* 4. C. *de usur.* sententia *l.* 2. C. *de sent. quæ sine cert. quant.* solutio *l.* 7. D. *de dot. præleg.* stipulatio *l.* 2. C. *de inutil. stipul.* Rata testamenta, & irrita opponuntur *l.* 6. §. 11. D. *de injust. rupt. irrit.* Rata traditio *l. ult.* D. *de donat. int. vir. & uxor.* transactio *l.* 11. C. *de transact.* venditio *l.* 10. C. *de fid. instrum.* voluntas *l.* 41. D. *de fideicomm. libert.*

Cautionem, *ratam rem habiturum* dominum, jurisconsulti etiam cautionem, vel satisdationem *de rato* adpellant *l.* 23. D. *de administr. & peric. tutor.* *l.* 22. §. 3. D. *solut. matr.* & stipulationem de rato habendo in *l.* 2. D. *rat. rem haber.* qua promittitur, ut Theophilus *ad* §. 1. *Inst. de satisdation.* loquitur, *ως κυρια, και βεβαια τα παρ αυτου πραττομενα ο δεσποτης ηγησεται της δικης* dominum litis ea, quæ ipse acturus sit, rata & firma habiturum. Huc pertinet, quod dicitur, de *rato* cavere *l.* 20. D. *rem rat. haber.* De rato habendo cavere *l.* 3. D. *eod. tit.* De rato stipulari *l.* 12. D. *eod. tit.* Ratam rem habiturum dominum vetus Glossarium Græcum interpretatur, *δεκτην πραξιν δεσποτη οικειν, ηγουν ει επιτροπος τι ποιησει ως δεσποτης, ινα στεργη τουτο ο πυπιλλος.* Aliud Glossar. Græc. *ασφαλειαν, μονην, τουτεστι, οτι την περι της οτι δεκτον το πραγμα ο δεσποτης ητοι κυριος της δικης ηγησεται.*

Ratum fecerit solutionem *l.* 7. D. *de dot. præleg.*

Rauca, genus erucarum, de qua Plinius *lib.* 17. *Hist. natur. cap.* 28. Raucis segetes corruptæ *l.* 15. §. 2. D. *locati.* Malunt alii *erucis* legere, quos judicavit Ducker. *de Latinit. Vet. ICtor. p.* 399. retinet tamen hanc lectionem Cujacius *observ. lib.* 15. *cap.* 1. Hein.

Reatus. Si diutino tempore aliquis in reatu fuerit, aliquatenus pœna ejus sublevanda erit, sic enim constitutum est, non eo modo puniendos eos, qui longo tempore in reatu agunt, quam eos, qui in recenti sententiam accipiunt *l.* 25. D. *de pœn.* Reatu aliquo, vel debitis fatigari *l.* 1. C. *de his, qui ad eccles. confug.* *l.* 2.

l. 2. *C. Theod. eod. tit.* Reatus criminis *l.* 1. *C. Theod. de bon. proscript.* majestatis *l.* 10. *C. Th. eod. tit.* transactionis illicitæ *l.* 4. *C. Theod. tributa in ipsis specieb.* Reatus dicitur adstringere *l.* 3. *C. Th. de indulg. crim.* Reatus excludit omnem honorem *l.* 1. *C. Theod. de accusat.* In *reatum* deduci *l.* 1. *C. Th. ad leg. jul. de adulter.* Hoc autem verbum, ut auctor est Fabius *lib.* 8. Ciceroni aliisque antiquis scriptoribus inusitatum, ac primum a M. Messala confictum fuit, definiturque *reatus* status & conditio, in qua sunt rei, donec vel absolvantur, vel condemnentur. Olim inter reos relati, in conspicua & miseranda erant calamitate, capillo submisso, ut Plin. *lib.* 7. ad Suram scribens significat, quem non ante fas fuit rescindere, quam omnium sententiis absolverentur. Squalore & illuvie confecti, promissa barba, habitu sordido, pannoso, &, ut inquit Bud. misericordiæ aucupatore. Qui status *reatus* dicitur. Et huc respexit Martial. dum dicit: Si det iniqua tibi tristem fortuna reatum, Squalidus hærebo, pallidiorque reo, si jubeat patria damnatum excedere e terra, Per freta per scopulos exulis ibo comes. Quapropter omnino falluntur scriptores post Accursium, existimantes a jurisconsultis *reatus* verbum pro crimine usurpari, eorumque sententia refutatur per *l.* 3. §. 9. *quod pater* D. *de mun. & honor.* Non enim crimen, sed habitum illum pannosum, statumque demissum significat *l. fin.* D. *ad leg. jul. majest. l.* 7. §. 2. D. *de bon. damnat. l. ult.* §. *ult.* D. *de bon. eor. qui ante sentent.* Eum sane mitius puniendum, qui diu in eo statu fuerit, air Modestinus *d. l.* 25. D. *de pæn.* Nam antiquis miseranda hæc & diuturna calamitas pars pœnæ, nec injuria visa est. Solum Publium Scipionem Africanum legimus, cum reus esset, eique a Claud. Asellio Tribuno plebis dicta dies esset ad populum, neque barbam radere, neque candida veste uti desiisse, minimeque fuisse cultu solito reorum, ut est apud Gell. N. A. Hodie in *reatu* sunt, inquit Budæus, qui vel carcere detenti sordibus, & illuvie conficiuntur, aut qui honoris caussa, custodiæ suæ, aut apparitorum commissi, aut vadimonio, vel vadibus obstricti sunt, aut expromissoribus. Justin. *Histor. lib.* 4. *cap.* 4. Brevi post tempore, revocato ad reatum Alcibiade &c. ubi tamen *ob reatum* habent quidam codices.

REBAPTISARE *l.* 2. *C. ne sanct. baptism. iteret.*

RECAVERE, de subscriptione in crimen, vel obligatione ad eamdem pœnam. Non prius insimulanti, id est, accusatori adcommodetur adsensus, quam sollemni lege se vinxerit, & in pœnam reciproci stilo trepidante recaverit *l.* 2. *C. de exhib. & transmitt. reis.*

REBELLIS contumacia de seditiosis *l.* 31. *C. Theod. quor. adpellat.*

RECALCATUS iterum calcatus, repetitus. Recalcata mysteria *l.* 4. *C. Theod. ne sanct. bapt. iter.*

RECAUTA, apochæ species, in *Novell.* 140. *cap.* 1. in qua Justinianus ostendit de recauta de more παρα των οπτιονων τοις υποτελεσιν υπερ των παρ' αυτων δαπανωμενων, ab optionibus subditis facta, pro iis, quæ ab ipsis expensa sunt. Quo fit, ut in Suida *Tom.* 3. *p.* 255. mendum esse non sit dubitandum, apud quem ita scriptum est, ρεκαυγον παρα Ρωμαιοις αποχης ειδος, utique enim ρεκαυτον legi convenit. Eadem

 fere

fere habentur in Glossis Nomicis: Ρεκαῦδον ἀποχῆς εἶδος *Recautum, apochæ species*. In Novella etiam 130. *cap*. 1. 3. & 7. numquam in singulari *recauta*, sed in plurativo numero, adeoque *recautum* occurrit. Hispanis hodienum *recaudo*.

RECCIDERE pro recidere *l*. 10. & 40. *D. de adopt. l*. 7. *in fin. D. quod cujusq. univ. nom. l*. 6. *D. de captiv. l*. 13. *D. de option. legat.*

Recedere a beneficio *l*. 2. *Cod. de jur.* a commissione *l*. 6. §. *ult. D. de leg. commiss.* a contractu, de contractu *l*. 74. *D. de contrah. emt. l*. 3. *D. de rescind. vendit.* a controversiis *l*. 1. §. 10. *D. de op. nov nunc.* Recedere dominium ab aliquo, dicitur *l*. 10. §. *ult. de condict. furtiv.* Recedere a dominio *l*. 27. §. 14. *D. ad leg. jul. D. adulter.* ab emptione *l*. 58. *D. de pact.* a filiis *leg*. 34. §. 4. *D de legat.* ab interdicto *leg*. 3. §. 7. *D. de lib. hom. exhib.* a judicato *l*. 3. *C. quomod. & quand.* a judicio *l*. 19. *D. de his, quæ ut indign.* a jure *l*. 2. *D. de constit. pecun.* a legato *l*. 24. *D. de fideicomm. libert.* ab his, quæ legata erant *l*. 28. *D. de aliment. vel cibar. legat.* a primo legatario *l*. 7. *D. de adim. legat.* a locatione *l*. 21. §. *ult. D. ad municipal.* a forma mandati *l*. 45 *D. mandati.* a monumento *l*. 71. §. 2. *D. de condit. & demonstr.* ab obligatione *leg*. 126. §. 2. *D. de verb. obligat.* ab opinione *l*. 1. §. 9. *D. ad leg. falcid.* a pacto *l*. 8. *C. de pact. int. emt.* a persona *l*. 43 *D. de verb. oblig.* a pignore *l* 9. *D. de pignor. action.* a placitis *l*. 5. *D. de transaction.* a capitis pœna *l*. 4. §. 10. *D. de re militar.* de possessione *l*. 34. *D. de adquir. possess.* Recedere etiam possessio dicitur *l*. 16, *D. eod. tit.* Recedere quoque proprietas a legatario dicitur *l*. 105. *D. de condit. & demonstr.* Recedere a rescripto *l*. 1. §. 19. *D. de quæstion.* a sententia *l*. 1. §. *ult. D. de minor.* a significatione verborum *l*. 69. *pr. D. de legat.* 3. a societate *l*. 65. §. 6. & §. 13. *D. pro socio.* a priori testamento *l*. 18. *D. de legat.* 3. a tractatu *l. ult. D. de jur. fisc.* a transactione *l*. 39. *C. de transaction.* ex venditione *leg*. 10. *D. quib. mod pign.* a verbis *l*. 88. §. 12. *D. de liberat. legat.* a voluntate *l*. 22. *D. de legat.* 2. ab usu §. *ult. Inst. de noxal. act.* ab usufructu *l*. 48. *pr. D. de usufruct.* ab uxore *l*. 13. §. *ult. D. de annuis legat.*

RECENS. In recenti *l*. 21. *D. de pœn.* In recenti aditæ hereditatis *l*. 31. §. 2. *D. de privil. cred t. Recens* flagitium *l. ult. C. Theod. de rapt. virg.* In eadem re Sidon. *lib*. 5. *epist*. 19. calentem culpam vocat Recenti tempore, & in præsenti unum idemque significant *l*. 1. §. *ult. l*. 2. *D. de Carbon. edict.* id est, statim. Mæcianus ait ad præsens *l*. 18 §. 1. *D. de castrens. pecul.*

RECEPTATORES dicuntur, qui alias receptores *l*. 1 *D. de receptator. l*. 3. §. 1. *D. de offic. præf. vigil.* Receptatores autem dicuntur, qui nocentes recipiunt, occultant, atque celant *l*. 13. *C. de offic. præsid. l. ult. D. de abigeis.* Sic receptatores latronum *l*. 6. *D. de custod. & exhib. reor.* qui & receptores dicuntur in *l*. 3. §. 3. *D. de incend. ruin.*

RECEPTIO mulionum *l*. 58. *C. Th. de curs.* id est, occultatio mulionum.

RECEPTITIA actio olim vocabatur, quæ adversus argentarios, qui pecuniam alieno nomine constituerant, dabatur *l*. 2. *C. de*

de constit. pecun. Theophil. *ad* §. 8. *Inst. de action.* a verbo *recipere*, quod nonnunquam promittere est. Unde *ex recepto*, id est, compromisso Justinianus interpretatur. Indeque arbitros, qui ex compromisso adeuntur, *receptos* dici censet *l.* 12. *C. de judic.* Quod non nisi lente & fastidiose se probare posse, ait Brisson. existimans, *receptos* potius a *recepto arbitrio* dictos. Etsi autem inter actionem receptitiam & constitutoriam multæ aliæ essent differentiæ, videbantur nihilominus inter se esse similes, donec Justinianus actione receptitia sublata, & constitutoria adaucta & confirmata, utramque unam esse voluit. Differentiæ autem, quæ erant, manifestæ sunt ex *l.* 2. *C. de constitut. pecun.* Receptum nempe, juris erat civilis, ut quod fieret verbis solemnibus, id est, civilibus, & directis, atque adeo non nudo pacto: Constitutum vero juris prætorii nudo pacto introductum: Ex recepto obligantur soli argentarii, qui recipiebant ad se debita aliena: ex constituto quivis alii, quod confirmat Theophilus *Inst. de action.* In constitutum veniebant tantum pecuniæ, id est, ea, quæ pondere, numero, & mensura constant, unde etiam titulus est de constituta pecunia: In receptum autem omnes res, id est, pecuniæ & corpora veniebant, ut receptum quidem plenius fuerit respectu rerum, & strictius respectu personarum: Constitutum autem contra plenius fuerit, si personas spectas, strictius, si res, quo utroque plenior & uberior erat stipulatio, ut puta ex qua omnes personæ obligarentur, & in quam res quælibet veniunt: Recipiebantur etiam nondum debita, puta, si argentarius diceret, vendat illi licet, nam recipio me pretium redditurum; at constituebantur tantum debita præsentia, ut olim dubitaretur, an debitum sub conditione, vel in diem constitui posset: Præterea receptum fiebat, & pure, & in diem, constitutum in diem tantum *l.* 17. *D. de constit. pecun.* Quod verbum etiam constituti per se satis indicat, Constitutum quasi ad diem conditum, ut interpretatur Cic. *in Epist. ad Attic.* Denique actio receptitia erat perpetua, constitutio etiam erat perpetua, sed certis casibus annalis, qui quales fuerint, incertum est, quoniam Justinianus in *d. l.* 2. constitutoriam omni casu perpetuam esse voluit. Quamvis autem hæ differentiæ non essent exiguæ, ait tamen Justin. in §. 8. *Inst. de action.* actionem de constituta pecunia similem actioni receptitiæ visam fuisse, nempe ante suam constitutionem, quoniam post hanc non amplius videbatur esse similis, sed revera similis, imo eadem facta est; Nam nisi Tribonianus quid immutavit in *l.* 6. §. 3. *D. de edend.* ex eo discimus receptam fuisse constitutam, etsi non contra. Illud sane certum est, Græcos utrumque *ἀντιφωνήσεως*, id est responsionis adpellatione comprehendisse, ut *Novell.* 115. §. *fin.* Hinc facile moveri potuit Justinian. ut actione receptitia tamquam supervacua cessare jussa, solam constitutoriam remanere vellet, in quam receptitia transfusa esset, sicut & Scum Pegasianum transfudit in Trebellianum, & actionem rei uxoriæ in actionem ex stipulatu de dote. Quamobrem nihil in Digestis reperias de SCo Pegasiano, nihil de rei uxoriæ actione, nihil etiam de actione receptitia, de qua tamen absque omni dubio Jurisconsulti scripserunt plurima, ut pote ex, in qua plus esset, quam in actione constitutoria. Adparet etiam ex Con-

Constitutione Justiniani jam ante Justinianum minus frequentatam fuisse actionem receptitiam, non tamen omnino sublatam, qua qui uti vellet, id posset. Qua ratione potissimum motus esse videtur Justinianus, ut recep'itia, cum idem fieri possit per actionem constitutæ pecuniæ, si in eam, quod plenius erat in receptitia, transfunderetur, ab usu recedere juberetur. Vult. *ad d.* §. 8. *n.*4. & 5. *Inst. de action.*

Receptitia dos ea dicitur, quam is, qui dat, in mortem mulieris a marito stipulatur *l.* 31. §. 2. D. *de mort. causs. donat.* & apud Ulpian. *tit.*6. *regul.* §. 5. Cujac. *ad lib.*35. Paull. *ad edict. l.* 20. D. *de pact. dotal.* & in *Scævol. ad l.*29 D. *eod.*

Receptitius servus apud Catonem in suasione legis Voconiæ, non ut Festus interpretatur, *qui ob vitium redhibitus sit*, sed ut Nonius Marcellus longe rectius, quem mulier in danda dote, aut donatione exceperat. Gell. *lib.*17. *Noct. Att. cap.*6. Quando mulier, inquit, dotem marito dabat, tum quæ ex suis bonis retinebat, neque ad virum transmittebat, ea recipere dicebatur, sicut nunc quoque in venditionibus, quæ excipiuntur, neque veneunt. Vid. art. recipere *suo fin.*

R E C E P T O R est, qui & receptator, qui nocentes occultat, celat *l.* 1. D. *de receptator.* Receptor abigeorum *l. ult.* §. *ult.* D. *de abigeis* adgressorum Paull. *lib.*5. *sent. tit.* 3. §. 4. latronum *ibid.* sine quibus latro diutius latere non potest *l.* 13. *pr.* D. *de offic. præsid.*

Receptor pro fideicommissario in *l.*14. §.2. D. *ad SC. Trebell.* Nam ita ibi pro *præceptorem* legendum probabili ratione conjicit Bynkersh. *Observat. lib.*6. *cap.*21. *Hein.*

R E C E P T O R I A scrinia *l.* 3. *C. Th. de palatin. sacr. largit.* quæ adservandis pecuniis, & aliis speciebus erant destinata.

R E C E P T U S, *a*, *um*, comprobatum. *Recepti* arbitri. Vid. suo loco art. *arbitr.* *Recepta* cognitio *l.*10. D. *de suspect. tutor.* donatio apud Paull. *lib.*2. *sentent. tit.*23. § 2. institutio *l.* 48. §. 1. D. *de hered. instit.* Receptum jus *l.* 3. *C. in quib. causs.* Recepta lex populi judicio *l.* 32. D. *de legib.* Receptus mos. Festus in *recetus.*& Tacit. *lib.* 2. *Annal. c.* 85. Ita vero dicitur, quidquid a plerisque prudentibus adprobatum est: Budæus in *l.*11. §.1. D. *de dol. mal.*

R E C E P T A ratione *l.* 67. §. 9. D. *de ritu nupt.* Recepta reverentia, id est, moribus comprobata *l.*14. §. *ult. de statu lib. l.*11. D. *de pecul.* Recepta sententia *l.*2. §. *ult.*

R E C E R N I *l.* 38. *C. Th. de operib. publ.* Libero spatio recernuntur. Verum ibi sine dubio legendum *secernuntur.*

R E C E S S U S fluminis *l.* 36. §.3. D. *de adqu. rer. dom.*

R E C I D E R E, secunda correpta, relabi, retroire. Sic *recidere* administratio ad aliquem dicitur in *l.*39. §.3. D. *de administr. & peric. tut.* Recidere in caussam *l.* 6. D. *de captiv. & postlim* Recidere flumen dicitur, quod retrolabitur *l* 3. D. *de adquir. rer. dom.* Possessio recidit ad irritum *l.* 16. §. 1. D. *de inoff. testam.* Recidere in potestatem *l.* 2. §. 1. D. *ad SC. Macedon.* in potestate *l.* 28. §. 1. D. *de liber. & post. l.*2. D. *de vulg. & pupill. subst. l.* 3. §.1. D. *de liber. & postum.* Recidere bonorum possessio ad primum *leg.* 2. §. 8. D. *de bon. possess. secund. tab.* Recidere familia, universitas ad unum *l.*13. D. *de option. vel elect. legat. l.*7. §.2. D. *quod cujusq. univers. nom.* jus

jus omnium in unum *l.* 7. §. 2. D. *eod. tit.*

Recidere, secunda producta, pro delibare, & amputare. Sic recidere dicitur Falcidia legatum *l.* 1. §. 13. D. *de dot. præleg.* recidere portiones *l.* 35. §. 1. D. *de hered. inst.* Recidere protectum, id est, dejicere *l.* 29. §. 1. D. *ad leg. Aquill.* Recidere radices *l.* 6. §. *ult.* D. *arbor. furt. cæsar.* Recidere, admodum redigere *l.* 2. *Cod. Th. de domest.*

RECIPERARE *l.* 47. §. 7. D. *de legat.* 3. *l.* 39. D. *de stipul. servor.* pro recuperare. Fuit enim latino *i* magna & ad commutationem proclivis cum vocali *v* cognatio. Ita duploma pro diploma, adsimulatur, pro eo quod vulgo *assimilatur*, in pandectis legimus.

RECIPERE, pro recuperare. *Recipere* civitatem *l.* 104. D. *de condit. & demonstr.* debitum suum *l.* 12. D. *de reb. auct. jud. possid.* dignitatem *l.* 13. §. *ult.* D. *ad leg. Cornel. de fals.* dotem *l.* 41. §. 7. D. *de legat.* 3. hereditatem *l.* 9. §. 4. D. *de auctor. & consens. tut.* pristinum jus *l.* 19. §. 5. D. *de captiv. & postl. reverf.* libertatem pristinam *l.* 7. D. *de adquir. rer. dom.* pecuniam *l.* 1. D. *ad leg. jul. de ambit.* jus possessionis *l.* 12. D. *de jur. patron.* pretium *l.* 12. *C. de evict on.* mutua quindecim quæ dedit *l.* 17. §. 1. D. *de dol. mal. except.* res suas *l.* 13. D. *de pignor. action.* pristinam speciem *l.* 14. D. *de adquir. rer. dom.* summam *l.* 62. D. *ad SC. Trebell.* Recipi quoque transfuga dicitur a nobis, ad quos nunc primum pervenit *l.* 51. D. *de adquir. rer. dom.* Vid. Cujac. *lib.* 4. *observ. cap.* 9.

Recipere aliquando est admittere, tolerare. Recipere adpellationem *l.* 57. §. *ult.* D. *de administr. & peric. tut.* Simili sensu recipere aquam dicimus, id est, pati, vel tolerare, ut per viam publicam aqua fluat *l.* 2. §. 18. D. *ne quid in loc. publ.* Recipi caussam *l.* 15. §. 4. D. *de manumiss. vindict.* cognationem *leg.* 7. D. *und. cognat.* coheredem *leg.* 38. §. *ult. l.* 93. §. *ult.* D. *de legat.* 3. in collegium *l.* 3. D. *de colleg.* Recipere diem, vel conditionem *leg.* 77. D. *de regul. jur.* Contractus quidam dolum malum dumtaxat *recipiunt*. quidam dolum, & culpam, id est, quorumdam contractuum natura talis est, ut in illis tantum dolus, non culpa præstetur, in aliis vero & culpa & dolus *l.* 23. D. *de regul. jur. Recipi* excusatio, id est, admitti *l.* 60. §. 4. D. *de rit. nuptiar. Recipere* in fidem suam *l.* 40. §. 1. D. *de jur. fisc.* Recipi paries dicitur in *l.* 18. §. 11. D. *de damn. infect.* ubi vulgata habet *refici*. Recipere usucapionem res dicitur, quæ usucapi potest *l.* 9. D. *de usucap.*

Recipere, pro cavere, seu promittere. *Recipere* arbitrium *l.* 4. D. *de recept. arbitr.* Plane recipere arbitrium, & delatam sibi a litigantibus judicandi potestatem in se accipere, vel admittere, seque suo arbitrio controversiam finiturum promittere. Et sic quoque Harmenopul. *lib.* 1. *tit.* 4. §. 63. Recipere custodiam, id est, promittere *l.* 55. D. *locat.* Recipere suo periculo *l.* 60. §. 6. D. *eod. tit.* in se debitum, id est, constituere se debitorem *l.* 4. D. *de manumission.* item recipere sibi debitum *l.* 16. §. 4. D. *de fidejussor.* in se obligationem *l.* 8. D. *ad SC. Vellei.* Recipere periculum, id est, cavere de periculo *l.* 1. *C. de administr. tut.* in se periculum *l.* 13. §. 5. D. *locati.* In edicto, nautæ, caupones, stabularii, verba hæc: *quod cujusque salvum fore receperint*, ad omnes res, quæ in navem cauponamve

ve immissæ, illatæque sunt, etsi specialiter adsignatæ non sint, pertinent *l.* 1. *in fin. D. naut. caup. stabul.* Et qui salvum fore recepit, non solum a furto, sed & a damno recipere videtur *l.* 5. *in fin. D. furt. adversf. naut. caupon.*

Recipere in reos, vel inter reos, & accusatum post delationem legitime inchoatam in album reorum referre & adnotare, donec crimen peragatur, finaturve. Tacit. *lib.* 3. *Annal.* 1. *c.* 70. *lib.* 2. *cap.* 74. *lib.* 13. *cap* 10. Et recipi quoque nomen ejus, qui inter reos refertur, Latini auctores dicunt. Cicero *IV. Verrin. cap.* 18. Et alii qui interfuerint, quum accipientis nomen reciperetur. Valer. Maxim. *lib.* 3. *cap.* 7. & 9. Quum id vitare beneficio legis Memmiæ liceret, quæ eorum, qui reipublicæ caussa abessent, recipi nomina vetabat, in urbem tamen recurrit. Seneca *lib.* 3. *Controverſ. præfat.* Postulavi, ut prætor nomen ejus reciperet. Sic *recipi* rei dicuntur in *l* 2. §. *ult. D. de custod. & exhibit. reor.* & recipi inter reos *l.* 13. *C. ad leg. jul. de adulter.* Receptus reus *l.* 15. §. 7. *D. eod. tit.* Recepta inter reos *l.* 11. §. 2. *D ad leg. jul. de adulter.*

Recipere aliquando est celare, occultare. Sic *recipere* latrones *l. ult. D. de receptator.* alienum libertum *l. ult. C. d. oper. libert.* rem de incendio, ruina, naufragio, rate, nave expugnata surreptum *l.* 3. §. 4. *D. de incend. ruin. naufrag.* Unde receptor & receptator, de quibus supra.

Recipi pro comprobari. Sic receptum esse quidpiam, quum dicimus contra juris subtilitatem & rigorem, suadente aliqua utilitate atque æquitate, adprobatam intelligimus, quæ integra loquutio exprimitur in *l.* 5. *pr. D. de oblig. & action. l.* 6. *D. rem pupil. salv. fer.* Huc pertinent adfirmandi phrases: Receptum est, *l.* 41. *D. de reb. cred.* receptum jure civili *l.* 32. *D. de reg. jur.* Commenticio jure receptum *l.* 20. *D. de pœn.* Receptum jurisprudentibus *l.* 1. *C. de adquir. & retinend. possess.* jure singulari receptum *l.* 44. §. 1. *D. de adquir. possess.* Vid. supra *receptus.*

Recipere etiam in tradendo promittendove excipere significat *l.* 5. & 20. *D. commun. prædior. l.* 31. *in fin. D. solut. matr.* Sic qui fundum vendidit, pomum recepit *l.* 205. *D. de verb. signif.* Cato *de re rust. c.* 64. Pabulum domino recipitur. Cic. *Topic. cap. ult.* Fecitque, quod sæpe liberales venditores solent, ut quum ædes, fundumve vendiderint, rutis cæsis receptis concedunt tamen emtori, quod ornandi caussa apte, & loco positum videatur. Idem *lib.* 2. *de orator. cap.* 55. Dicet se, quum ædes venderet, ne in rutis quidem cæsis solium paternum recepisse. Plaut. *Trinum. Act.* 1. *scen.* 2. *v.* 157. Porticulum hoc recepit, quum ædes vendidit. Recepta habitatio pro excepta in lege venditionis *l.* 53. §. 2. *D. de action. emt.*

Recipere in carcerem *l.* 1. *D. quand. adpelland. sit l.* 1. §. 13. *D. de custod. & exhib. reor.* & apud B. Augustin. *lib.* 3. *contr. Crescon. Grammatic.* Suet. *in Tiber. cap.* 62. In carcerem recepti. Habent tamen alii codices *rapti.* Apud Valer. Maxim. Receptæ in carcerem.

Recipere cognitionem judices dicuntur. Recepta cognitio Plin. *lib.* 6. *epist.* 20.

Recipere etiam caussam rei alicujus dicitur orator, qui eam ad se delatam retinet, &, ut vulgo loquimur, de ea agenda se onerat. Cic. *lib.* 1. *de orator.* Ante con-

condemnentur re, quorum causſas recepimus. Idem in *orat. ad Quirites* post reditum. Alterius caussam capitis receperam. Et *pro Cluentio cap.* 25. Cum caussam bonorum Safinii Atellæ recepisſem. Idem *in Epist.* ad Familiar. *lib.* 5. *epist.* 10. Sic & apud Gellium *lib.* 5. *Noct. Attic. cap.* 10.

RECIPROCA substitutio *l.* 4. *D. de vulgar. & pupill. substit.*

RECIPROCI pœna, id est, talionis *l.* 2. *Cod. de exhib. & transmitt. reis.* quæ alias par pœnæ conditio dicitur in *l.* 14. *C. Theod. de accusat.* & custodiæ similitudo in *l. ult. C. eod. tit.*

RECISIO legatorum, id est, delibatio *l.* 35. *de her. inst.*

RECISIUS tempus, pro contractius, brevius *l.* 2. *D. de termin. mot.* Simili forma *Recisum* opus, pro brevi est apud Vellei. Patercul. I I. 19. ut observat Ducker. *de Latin. vet Jurisconf. p.* 421. cujus etiam conjectura est, apud Vitruvium pro *scenam recesſiorem* legi debere *recisiorem*. Hein.

RECITARE. Apertis tabulis testamenta recitari solebant. Sic quum in publicum prolatum & apertum testibus præsentibus publice recitetur *l.* 1. *C. testam. quemadm. aper.* & apud Paull. *lib.* 4 *sentent. tit.* 6. Recitatæ tabulæ *l.* 1. *C. de his, quib. ut indign.* Et ita etiam Suetonius loquutus est *in Julio c.* 75. *in August. cap.* 100. *in Tiber. c.* 16. & 23.

Recitare testator etiam heredem dicitur, qui eum palam, id est, sic ut a septem testibus exaudiri possit, nuncupat. Sic in *l.* 1. *D. de his, quæ pro non script. hab.* Qua ex parte me Titius heredem scriptum in tabulis suis recitaverit, ex ea parte heres esto. Et *l.* 81. §. *ult. D. de hered. inst.* Quanta ex parte me a Titio heredem institutum recitassem, ex ea parte mihi Sempronius heres esto. Cicero pro Cæcina *cap.* 10. Testamento si recitatus esset pupillus Cornelius. Plin. *lib.* 7. *cap.* 52. Post mortem testatoris & aperto testamento recitatus heres.

Recitare legere de scripto, & palam dicere. Sic *recitare* constitutionem *l.* 74. §. *ult. D. ad SC. Trebell.* libellos *l.* 72. *D. de furt.* jus apud judices Paull. *lib.* 5. *sent. tit.* 25. §. 4. orationem in senatu *l.* 8. *pr. D. de transaction.* sententiam litigatoribus *l.* 1. *C. de sentent. & peric. recit.* testamentum *l.* 13. §. *ult. D. ad Leg. Cornel. de fals.* Hinc *recitatio* decreti *l. ult. C. si advers. donat.*

RECLUDERE excludere. Nomen & materiam caducorum ab orbe Romano recludere *l.* 1. *pr. C. de caduc. toll.* Germana ejus ab eadem successione recluditur *l. penult. C. de legit hered.* Recludere est etiam contra vulgarem significationem occludere, in §. *pen. Inst. de legit. agnat. success.* ubi satis absurdum erat, quod cognatis a prætore apertum est, hoc agnatis esse reclusum. Quod reprehendit Rad. Forner. *Rer. quotidian. lib* 3. *c.* 15. Sed similem loquutionem Vinnius *ad d.* §. *penult.* reperit apud Justin. *hist. lib.* 1. *c.* 9. ubi concubinæ singulæ separatim recludi dicuntur.

RECOGNITIO est dispunctio in *l.* 16. *D. de reb. auct. judic. possid.* ad quam referenda est *l.* 56. *D. de verb. signif.* ut inscriptionum similitudo admonet.

RECOGNOSCERE, examinare, visitare. Sic recognoscere custodiam, & ergastula. Vid. sub art. *custodia*.

Recognoscere locum *l.* 44. *D. de adquirend. possess.* mancipia ergastuli Columell. *lib.* 1. *cap.* 8. servum *l.* 3. §. 7. *D. ad exhib.* Re-

Recognoscere instrumenta est relegere, & cognoscere, dispungere, conferre data, & accepta *l.* 56. D. *de verb. signif.* Sic descriptum & recognitum faciant, accipe in *l.* 5. D. *famil. ercisc.*

Recognoscere etiam dicitur, qui quod se dictante ab alio scriptum est, agnoscit *l.* 13. §. 3. D. *ad leg. Corn. de fals.*

RECONCILIARI dicitur matrimonium, quod dissociatum est *l.*21. §.1. D. *de pact.*

RECONDERE dotem signaculo imposito: Vid. *Authent.* dos data donationem *C. de don. ant. nupt.*

RECONDUCERE *l.* 13. §. 11. D. *locat.*

RECTE arbitrio boni viri plerumque significat *l.*17. §. *ult.* D. *de usufruct. l.*73. D. *de verb. signif. l.* 1. §. 9. D. *de collat. bonor.* ut ostendit Brisson. *lib.* 2. *select. Antiquit. cap.* 9. Sic *recte* colere *l* 9. D. *de usufr.* defendere *l.* 5. §. 8. D. *judicat. solv.* sufficienter dixit *l.* 14 D. *solut. matrim.* Porro *recte* defendi verba in Edicto, quod in *l.* 5. §. *ult.* D. *ex quib. causs. in possess. eat.* proponitur, quam vim habeant, explicatur in *l.* 63. D. *de judic.* & *l.* 10. D. *de admin. & peric. tutor.* Quas ad id argumentum pertinere indicio sunt inscriptiones. *Recte* liceat *l.* 20. D. *de servit. prædior. rusticor. Recte* negotium gere *l.* 35. §. 3. D. *de contrah. emt.* Etiam in stipulationibus *recte* verbum pro viri boni arbitrio est *l.*73. D. *de verb. signif.* Sic *recte* stipulari *l.*82. D. *de verb. oblig. Recte* uti *l.*6. D. *de itin. actuq. priv.*

Recte alias est idonee, utiliter, & ut oportet *leg.* 2. §. 1. D. *usufructuar. quemadm. cav. l.*20. D. *de servit. præd. urban. l.* 24. D. *de servit. præd. rust.* Recte cavere *leg.* 1. §. 9. D. *de collat. bonor.* constituta obligatio *l.* 3. C. *de pact.* contractum pignus *l.*38. D. *de legat.*3. dari *l.* 11. §. *ult.* D. *de duob. reis* donare *l.*11. D. *de mort. causs. donat.* illata, id est, soluta *l.*53. D. *de manumiss. testam.* persolvi *l.*68. D. *eod. tit.* promittere *l.*16. D. *de transact.* recipietur *l.* 45. D. *de condict. indeb.* solvi *l ult.* D. *de jur. dot.* stipulatur *l* 98. §.7. D. *de solution.* tenetur, id est, obligatur *l.*33. D. *mandat.*

Recte item significat legitime, & secundum juris ordinem *l.*2. §.1. D. *ad SC. Velleian.* ut recte agere *l.*1. §. *ult.* D. *de rei vindic.* agnita bonorum possessio *l.* 3. §. 1. D. *de bonor. possess.* vindicare *l.*31. §.1. D. *donat.*

Recte etiam est sine vitio, id est, non vi, non clam, non precario *l. penult.* D. *de itiner. actuq. privat.* His enim modis non rite res agitur, ut Don. *ad Terent. Eun. act.*2. *sc.*2. *v.* 37. *notat.* Sic recte possidere *l.* 12. *C. de contrah. nupt.* usucapere *l.*44. D. *de donat. int. vir. & ux.*

RECTOR proprie dicitur, qui provinciam, sive præfecti prætorio titulo, sive comitis, sive proconsulis, sive legati Cæsaris, sive correctoris nomine regit. Vid. Bart. in *l.* 1. *C. de excus. mun. lib.* 11. & Alciat. in *l.*33. D. *de reb. credit.* Rectoris autem provinciæ mentio est in *l.* 8. *C. de appellat. l.*5. *C. ubi causs. fiscal. l.*2. *C. de tutor. vel curat. qui satis non ded. l.*8. *C. arbitr. tut. l.* 2. *C. de furt. l.*6. *C. de jur. deliber. l.* 2. *C quemadm. testam. l.* 5. *C. de ingen. manum. l.* 2. *C. quor. legator. l.*2. *C. quor. bonor. l.* 1. *C. uti possid. l.* 26. *C. de pignor. l.*2. *C. de duob. reis. l.* 10. & 17. *ad Leg. Corn. de fals. l.*9. *C. de condict. ob causs. dat. l.*8. *C. de condict. indeb. l.*5. *C. commun. utriusq. judic. l.*9. *C. de* non

non numerat. pecun. l. 5. C. de reb. alien. non alienand. l. 5. C. si quis alteri vel sibi. tit. C. de offic. rector. provinc.

RECTUS, *a*, *um*. Recta via *l.* 9. D. *usufr. quemadm. caveat.* ratio *l* 29. *C. de transact*

Rectus, pro directo; & principali; & *contrario* opponitur. Sic *rectum* judicium *l.* 18. §. *ult.* D. *commodat.* juncta *l.* 27. §. 1. D. *eod. tit. Recta* vindicatio *l.* 9. §. 2. D. *de adqu. rer. dom.* id est, directa, qua differt ab utili.

Rectum jus dixit Justinianus §. 1. *Inst. de fideicommiss. her.* Imprimis, ait, sciendum est, opus esse, ut aliquis recto jure testamento heres instituatur, id est, secundum juris præscripta, & regulas, adeoque verbis directis ac solemnibus.

RECUPERARE, vel recipe-rare, recipere, quod amissum erat *l.* 46. §. 5. D. *de procurator.* Hinc

RECUPERATIO sumtuum *rub. C. de sumt. recuper. Recuperatio* est, ut ait Gallus Ælius, qua inter populum & regem, nationesque & civitates peregrinas lex convenit, quomodo per recuperatores reddantur res, recuperenturque, ac res privatas inter se persequantur Festus *lib.* 16.

RECUPERATORES dicebantur judices dati ab eo, ut Theophilus ad §. 4 *Inst. quib. ex causs. manum.* quod per eos unusquisque suum recipiebat. Et ita Plautus *Bacchid. Act.* 3. *scen* 3. *v.* 36. Postquam prætor recuperatores dedit. Alias Vet. Gloss. Græcum: ἐξιούτοι ἀναλῆψιν δὲ ἑαυτῶν ποιούμενοι, ὀρθῶται τὰ δημ. Vetus Gloss. *Recuperatores* sunt, qui latrones, & alios delinquentes recipiunt.

RECUPERATORIUM judicium, quod per judices datos exercebatur apud Cic. *lib.* 2. *de invent. cap.* 20. & in *Verr. lib.* 3. *cap.* 2. & apud Sueton. in *Vespasian. cap* 8. & in *lege Manil. ad fin. p.* 340. edit. Goes. & Plin. *lib.* 3. *Epist. penult.* Differunt autem judicium, & interdictum recuperatorium. Qui enim vi dejectus erat, interdicto recuperatorio a prætore impetrato, convocabat amicos suos, & cum iis in fundum recuperandæ possessionis gratia deductus, præsente adversario surculum defringebat, sollemnibus verbis decedere adversarium, vacuamque relinquere possessionem jubens, defractoque surculo rursus ex fundo per eosdem amicos deducebatur: De quo more visus est sentire Aggenus Urbicus, cum ita scriberet: De loco si possessio petenti firma est, etiam intercidere licet, dum cætera & interdicto diligenter agantur. Magna enim alea est litem ad interdictum deducere, cujus est executio perplexissima. Nec sane aliud quidquam continebat interdictum, quam supplicem quamdam decreti formulam, qua fieri quid, aut non fieri sic a prætore jubebatur, ut ei parere necessum statim foret, sine aliqua caussæ indagatione, ac proinde nullam sententiæ pronunciationem, nullamque rei judicatæ vim, aut effectum sortiri aliquod interdictum solet *l.* 35. D. *de act. emt. vend.* Aliud est, si neglecto interdicto maluerit judicio recuperatorio is, qui dejectus est, in possessionem restitui. Tunc enim non recuperari dumtaxat possessio solet, sed tanti etiam adversarius condemnabatur, quanti ea res esset, hoc est, in duplum *l.* 21. D. *in fin. de hered. vel act. vend.* habita etiam ejus, quod interest, ratione. Idque illud est, quod edicti quadam perpetui clausula, sic apud Valerium Probum notis expressum invenitur: Quanti ea res erit, tantæ pecuniæ judicium recupera-

to-

sorium dabo, testibusque publice dumtaxat decem denunciandi potestatem faciam. Per testes eos intelligit prætor cives Romanos, qui per vim dejectionem fieri viderunt.

RECURRERE ad auctores *l. ult. D. de administr. rer. ad civit. pert.* Recurrendum est *l.4. §.1. D. de her. inst.*

Recurrere id est, redire emolumentum dicitur in *l. 57. §. 1. D. de usufruct.* Recursuri servi *l.31. §.3. D. de her. inst.* id est, reversuri.

RECURSUS ad judicem *l.6. C. de adpell.* ad latebram abolitionis *l.2. C. Th. de abolit.*

RECUSARE actionem dicitur magistratus *l.6. D de magistrat. conveniend.* defensionem *l. 8. C. ad leg. Cornel. de fals.* Falcidiam *l.15. D. de his, quæ ut indign.* fideicommissum, id est nolle præstare *l. 22. D. de legat. 2.* fidejussorem *l 1. D. qui satisd. cog.*

Recusare & *repudiare* hereditatem differunt. *Recusare* non modo heres potest, verum etiam fideicommissarius, ut in specie *l. 16. §.3. & §.10. D. ad SC. Trebell.* Repudiare autem solus heres potest, quippe cum alii nulli hereditas defertur. Rursus repudiatio in jure tantum fieri potest *l 3. & 4. C. de repud. hered.* Recusatio vero quovis loco, & modo recte fit. Itaque *recusare*, inquit Ulpianus, non tantum præsentes, sed etiam absentes, vel per epistolam possunt *l. 6. D. ad SC. Trebell.* & *l. 95. D. de adquir. vel omitt. hered.* Recusari hereditas non tantum verbis, sed etiam re potest, & alio quovis judicio voluntatis.

Recusare judicium *l.36. D. de judic.* opera *l. 6. C. de muner. patrimon.* ordinationem *leg.1. §. ult. D. ubi pupill. educ.* pecuniæ modum *l. 7. §. 5. D. de donat. int. vir. & ux.* periculum *l. 13. D. ad municipal.* præstationem *l. 2. §. 11. D. de administr. rer. ad civitat. pertin.* reliqua *l. 20. C. de non numer. pecun.* solutionem *l. ult. C. de per. & commod. rei vend.*

Recusare in judicio pro inficiari, & denegare *l.48. D. mandat.*

RECUSATIO, quæ ἐξωμοσία Græce dicitur, vel abjuratio, vel juratoria cautio, quid sit, vid. Constantin. Harmenop. *lib. 1. tit.2. §.26. & 27.* *Recusatio* est jurisdictionis, vel audientiæ, suspiciosis caussa proposita declinatio *l. 16. C. de judic.* Id autem fiebat, aut his verbis, hunc nolo, ut scribit Plinius in *Panegyr.* Sors, inquit, & urna judicem assignat, licet rejicere, licet exclamare: Hunc nolo, timidus est. Vel interposito jurejurando his verbis: Ejero, iniquus est (ut Asconius Pedianus docet) alio nullo allato suspicionis argumento. Judex autem ante litem contestatam recusandus est *d. l. 16.* Si lite contestata, emergat legitima recusandi caussa, recusari poterit *gl. l. pen. C. de consort. ejusd. lit. gl. in can cum speciali de adpellat. in decretal. lib.2.* Recusandi judicis caussas recenset Angel in *§. præterea num. 9. Inst. de except.* Alciat. *respons. 369. num. 13.* Vid. autem Cujac. *9. observ.13.* Recusatio exceptio. Cic. *de invent. lib. 1.* Judiciale est, quod positum in judicio, habet in se accusationem & defensionem, aut petitionem, & recusationem. Hinc illud Celsi in *l.48. D. mand.* Si quis sub usuris creditam pecuniam fidejussisset, & reus in judicio conventus cum recusare vellet sub usuris creditam esse pecuniam, fidejussor solvendo usuras, potestatem recusandi eas res substulisset, eam pecuniam a reo non periturum. Ita Hot. & Prat.

Ac

At Connan. *lib.* 7. c 14. *num.* 8. recusationem in *d. l.* 48. accipit pro defensione. Recusare enim quandoque significat defendere. Idcirco Tullius accusationi recusationem opponit, quo verbo nimirum defensionem significat. At defendere tum prohibere, & propulsare est, cum conservare & tueri, ut defendere injuriam. Sic *d. l.* 48. debitor recusat pecuniam sub usuris esse creditam, quod hæc esset creditoris petitio, & intentio, pecuniam non fuisse creditam sub usuris, idque defendebat, & rejiciebat inficiatione. Connan. *lib.* 7. Hot.

REDACTA pecunia. Vid. sub *redigere.*

REDACTUS fructuum *leg.* 58. §. 1. *D. de usufruct. l.* 88. *D. de solut.* Ut vero hoc quartæ declinationis verbum est, ita & Julianus dixit in secunda ex *redacto l. ult. D. de curator. bon. dand.* Defendunt hanc Latinitatem Gronov. *Observat.* I. 20. Bynkersh. *lib.* 1. *observat. c.* 25. & Ducker. *de Latin. vet. Jurisconsf. p* 391. *Hein.* Vid. infra sub art. *redigere.*

REDADOPTARE in *l.* 41. *D. de adopt.*

REDA pro rheda *l.* 60. §. *pen. D. locati.*

REDDERE est rem pro re dare, ut Seneca *lib.* 6. *de benef. cap.* 5. ac reddere proprie significat retro dare, & quod acceperis, restituere *l.* 21. *D. de legat.* 2. *l.* 3. §. 9. *l.* 39. §. 2. *D. de statu liber.* Reddita res non dicitur, quæ deterior redditur *l.* 3. §. 1. *D. commodati.* Sic & *reddita* agri, ut Hyginus *p.* 207. *de limitib.* & Sicul. Flaccus *de condis. agror. p.* 17. 18. scribunt, olim dicebantur, qui veteribus possessoribus redditi erant. Sic quoque reddere, & restituere sæpe a nostris conjunguntur, ut *l.* 45. *D. solut. matrim. l.* 77. §. 12. *D. de legat.* 3. & passim.

Sæpissime tamen *reddere* per se habet dandi significationem *l* 94. D. *de verb. signif.* quæ ex *l.* 21. D. *de legat* 2. id est, ex *lib XX. Digestor.* Celsi desumta est. Itaque reddere jussum simul, & dare jussum Cascellius, & Labeo probant *l* 98. D. *de legat.* 3. Et ideo si quis alicui pecuniam reddi jusserit, etsi debitum non adpareat ex fideicommisso, tamen ea recte petetur *l.* 93. §. 1. D. *de legat.* 3. In his etiam, quæ sequuntur, *reddere* pro dare est. *Reddi* actio *l.* 22. D. *commun. dividund. l.* 29. D *de dol. mal.* Ita & *reddi* actiones dicuntur, quæ a prætore dantur, vel tribuuntur, ut est apud Paull. *Rec. sent.* v. 68 *l.* 11. D. *de præscript. verb. & passim.* Sic & *redditi* apostoli *l.* 9. D. *de jur. fisc.* Reddere caussas absentiæ, adpellationis *l.* 71. D. *de procurator. l.* 6. *C. de his, quæ ut indign.* Et *reddere* interdictum prætor dicitur in *l.* 1. §. 7. D. *de oper. nov. nunciat. Redditus* judex, id est, datus *l.* 3. *C. de arbitr. tutel.* Reddere judicium *l.* 21. D. *de negot. gest.* Itaque apud Senec. *lib.* 4. *natural. quæstion cap.* 7. Cleonæ judicia reddebantur in illis, quibus delegata erat cura. Velleius Patercul. *lib.* 2. *cap.* 28. *n.* 3. Romæ petulantis convicii judicium etiam histrioni exoleto redditur. *Reddit* jus prætor *l.* 1. D. *de divers. tempor. præscript.* Ovid. *lib.* 4. *ex Ponto Eleg.* 7. & 9. & *lib.* 1. *Fastor. v.* 252. Nullus erat justis reddere jura labor. Statius Papin. *lib.* 1. *Silvar.* 4. *v.* 47. Reddere jura foro. Sic etiam reddere legata in *l.* 73. §. 2. D. *ad leg. Falcid.* est dare. Reddere debitam libertatem *l.* 4. D. *de manumiss. testam.* Reddi præjudicium *l. ult.* D. *si lib. ingen. esse dicus l.*

l. ult. D. quib. ad libert. l.3. §. 5. D. de agnosc. liber. Huc etiam pertinet loquutio: Rationem *reddere* actus *l.2. D. de negot. gest.* Reddita tutela *l. 2. D. de tutor. & ration. distrah.* Redditæ usuræ *l.17. D. de usur.* Redditi pœnæ dicuntur, qui ad pœnam suam, quam evaserant, vel ad metallum revocantur. Plin. *lib.* 10. *epist.*40. Trajanum consulens de servis, qui ex damnatione servorum publicorum irrepserant: Nam & reddere, ait, pœnæ post longum tempus plerosque jam senes & quantum adfirmatur, frugaliter, & modeste viventes, nimis severum arbitrabar. Cui Trajanus *epist. sequ.* sic rescribit. Qui intra hos decem annos damnati, nec ullo idoneo auctore liberati sunt, hos oportebit pœnæ suæ reddi. Apuleius *lib.* 7. *de Asin. aur.* Quoad renascenti die sequenti deductus ad magistratus, ut aiebant, pœnæ redderetur. *Reddita* pœna est in *l.* 28. *§. ult. D. de pœnis.* ubi tamen *reddere* pro statuere & exsequi est.

REDEMTIO ab hostibus *l.* 8. *C. de postlim. revers.* id est liberatio. *Redemtio* servorum *l.*24. §.18. *D. de fideicommiss. libert.* Redemtionis quantitatem offerre *l.*15. *D. de capt. & postl.*

REDEMPTOR dicitur, qui quid a fisco vel privato conduxit. Festus *lib.* 16. Redemptores, ait, proprie atque antiqua consuetudine dicebantur, qui, quum quid publice faciendum præbendum conduxerant, effecerantque, tum demum pecunias accipiebant. Nam antiquitus emere pro accipere ponebatur. At ii nunc dicuntur redemtores, qui conduxerunt præbendum, utendumve. Hæc ille: Quumque generaliter, ut Festus ait, qui quid conduxere præbendum, utendumque, redemtores vocentur, hinc illud in *l.* 12. §. *ult. D. de usu & habitat.* si vestimenta texenda, vel insulam vel navem fabricandam redemerit, & in *l.*5. § 2. *D. de instit. act.* redemturis faciendis præpositi, id est, qui ad operum, rerumque aliarum conductiones præponuntur. Et sic quoque *redemtor* & locator opponuntur in *l* 6. §. 3. *D. locat. l. ult. D. si mensor. fals. mod. l* 98. §. *ult. D. de verb. oblig.* Videamus varia redemtorum genera. Redemtor cotoriarum *l.* 15. *D. de publican.* cursus publici, Porphyr. *ad Horat. lib.* 2. *epist.*1. *v* 72. *Festinat calidus mulis gerulisque redemptor.* Redemtorem, inquit, cursus publici significat, & animalium præbendorum. *Redemtor* fabricæ, sive qui quid fabricandum, uti insulam, navem redemit, ut est in *l.* 12. §.*ult. D. de usu & hab.* Acron. *ad Horat. lib.* 3. *Carmin. od.* 1. *v.*34. *Cæmenta demittit redemtor.* Redemtor, ait, fabricæ susceptor, aut certe qui redimat terras cum famulis. Redemtores pro iis, qui exercitui præbenda conduxerunt apud Livium *lib.* 34. *cap.* 9. Redemtores operum, qui opera facienda conduxerunt *leg.* 17. §. 7. *D. de usur. l.2.* §.12. *l. ult. D. de adminstr. rer. ad civit. pert. l.2. D. operib. publ.* & sic quemcumque operis faciendi conductorem hoc nomine adpellant *l.* 38. *in fin. D. de verb. oblig.* & alibi passim. Et ita verbum hoc interpretandum apud Martial. *lib.*14. *epigr.* 92. Puncta notis ilex, & acuta cuspide clausa, Sæpe redemtoris prodere furta solet. Et Tacit. *lib.*1. *Histor. cap.* 27. *n.*2. Architecto & redemtoribus. Glossæ Philoxeni: Redemtor ἐργολάβας, ἐκλημπτωρ. Redemtores pontis *l.*60. §. *penult. D. locati.* Redemtor silvæ, qui silvam conduxit *l.* 29. *D. eod. tit.* Redemtores vectigalium *l.* 8. §. 1. *D. de vacat.*

vacat. & excusat. muner. qui & conductores vectigalium vocantur *l.*2. § 12. *D. de administr. rer. ad civit. pertin.*

Redemtores rerum alienarum videri eos esse, qui cessiones aliis competentium actionum in semetipsos exponi properant, & alienas pecuniis præstitis habent actiones, ait Imperator Anastasius *l.*22. *C. mandati.*

Redemtores litium sunt, qui ex eventu litis sibi certam quantitatem caverint *l.*9.§.1.*D.de offic.proconf. l* 6. §.*ult. D. mandat.* & qui, ut Constantinus loquitur in *l.*5. *C. de postuland.* ex ipsis negotiis, quæ tuenda susceperint emolumenta, sibi certæ partis cum gravi litigatoris damno, & deprædatione paciscuntur, aut qui suspensa lite societatem futuri emolumenti caveri sibi curarunt. Adde *l.* 1. §. 12. *D. de extraord. cogn.*

REDEMTURA, conductio publicorum. Ulpian. *l.* 5. *D. de institor. act.* Redemturis faciendis præposuerit. Livius *lib.*3. *bell. punic.* Exhortandos, qui redemturis auxissent patrimonia, ut Reipublicæ, ex qua crevissent, ad tempus commodarent.

REDEMTUS ab hostibus, quasi species quædam servorum est, & dicitur, qui pretio pro se soluto ita nobis servit, ut tamen pignoris tantum vinculo, donec satisfecerit teneatur, ut adparet ex *l.*43. *in fin. D. de legat.*1. *l.*2. & 25. *D. de captiv. & postlim. reverf.* & toto prope titulo. Alias qui lytro soluto ab hostibus liberatus est, redemtus ab hostibus dicitur in *l.* 1. §.4. *D. de suis, & legit. hered. l.* 2. §. 1. *D. ad SC. Trebell. l.*1. §.17. *D. de collation. bonor. l.* 2. & 6. *C. de postlim. reverf.*

Redemtus a testatore est rursus emtus *l.* 9. §. 16. *D. de hered. inst.* non ut liber fieri, ut ille de quo modo est dictum. Vide amplius sub art. *redimere.*

REDHIBERE est facere, ut rursus habeat venditor, quod habuerat, quod fit, re vendita reddita *l.* 21. *princ. D. de ædilit. edict.* Sic apud Gellium *lib.* 4. *cap.*2. Redhibitum enim, ut Festus ait, id proprie dicitur, quod redditum est, quum qui dedit rursus cogitur habere, quod habuerat. Et ita redhibendi verbum accipe in *tit. de ædilit. edict. l.* 19. *D. de usucapion. l.*7. §.4. *D. pro emtor. l.* 13. §. 2. *D. de adquir. possess.* Plautus *in Mercator. act.*1. *scen.*3. *v.*83. CH. Quid si igitur reddatur illi, unde emta est? DE. Minime gentium. CH. Dixit se redhibere, si non placet.

Redhibere, pro restituere. Redhibere sumtus *l.* 33. §. *ult. C. de Episcop. & cler.* Compellendum, rem redhibere *l. ult. princ. Cod. de litig.*

REDHIBITIO redditio ejus, quod vitiosum est emtum *l.* 11. §.3. *cum sequ.* D. *de action. emt. l.*6. *in fin.* D. *de divers. temp. action.* In caussa redhibitionis esse *l.*61. §.2. D. *de furtis.* Quinctilian. *lib.*8. *cap.*3. An non pudeat certam pecuniam creditam periodis postulare, aut circa stillicidia adfici, aut mancipii redhibitionem suadere. Hanc a Græcis *αναγωγην* vocari Hesychius ostendit. Sic enim definit: *αναγωγη· η των πραθεντων ανδραποδων αναδοσις, εχοντων αιτιαν τινα.* Αναγωγη, mancipiorum venditorum redditio, habentium caussam, & vitium aliquod. In indice *Βασιλικων*: *Αναστρεφεσθαι το πραθεν ανδραποδον η ετερον ζωον.* Reddere venditum mancipium, vel aliud animal.

REDHIBITORIA actio, quæ & redhibitoria simpliciter *l.* 25. §. 1. D. *de except. rei judicat.* ædilitia, quæ in hoc datur,

ut venditor rem, quam vendiderat, propter vitium ejus morbumque recipiat *l.* 1. *& tot. tit.* D. *de ædilit. edict.* *l.* 17. §. 2. D. *de furt.* *l.* 37. D. *de negot. gest.* Græce vocatur αναστρεφουσα αγωγη, Harmenopul. *lib.* 3. *Promtuar. tit.* 3. §. 68 vel περι αναστροφης, αγωγη XIX. *Eclog* 10. *cap.* 35. Vetus Glossar. Græcum: αγωγη κατα των εμπαθη πωλουντων.

REDIGERE, cogere. Sic *Redactum* ex bonis fuisset *l.* 68. § 1. D. *de fidejussor.* Redigere debitum *l.* 2. *C. de pignor.* fructus *l.* 5. §. 22. D. *ut in possess. legator.* Eodem sensu Ulpianus, quod in redigendos fructus impensum est, dicit in *l.* 46. D. *de usur.* Redactus ex pretio numus *l.* 48. §. *ult.* D. *de furt.* Redigere quantitatem ex locatione *l.* 38. D. *de usu & usufruct.* Redacta pecunia ex reditibus *l.* 39. D. *famil. ercisc.* ex argento vendito *l.* 34. D. *mandati.* Sic & Horatius *Epod. II. v.* 69. Omnem redegit idibus pecuniam. Quærit Kalendis ponere. Atqui recentiores codices tantum non omnes habent relegit. Sed jam Bentleius non male prætulit alteram lectionem, non pauciorum librorum auctoritate firmatam, animadvertitque Acronem etiam in regiæ societatis bibliotheca MSC. ita legisse videri. Videtur & Brissonius, qui hic interpretem Horatii excitavit. Hein. Redigere pensionem *l.* 14. *C. de usur.* redigi in fiscum pretium *l.* 1. *C. de vend. rer. fiscal.*

Redigere quoque accipitur pro conferre. Sic in commune, in medium redacta pecunia *l.* 1. §. 11. D. *de collat. bonor.* *l.* 62. D. *pro socio.*

Redigere pro referre, & computare. Sic pali & perticæ in numerum materiæ redigendi *l.* 168. D. *de verb. signif.* Hoc sensu redigi in portionem pro computari accipitur in *l.* 8. §. *ult.* D. *de bonor. possess. contr. tab.* Ita quoque dicitur redacta res in patrimonium, quæ in rem patris versa, & relata est *leg.* 2. D. *quod cum eo, qui in alien. potest.* Sic quoque redacta in rem pecunia *l.* 2. *C. eod. tit.* Redactum in rem ex condemnatione *l.* 6. D. *ad leg. Juliam. de vi privat.*

Redigere pro compellere, seu rursum adigere. Sic redigere in conditionem deteriorem *l* 1. D. *de pœnis.* in dominium nostrum *l.* 5. §. 1. D. *de stat. homin.* in familiam suam pupillum per adrogationem *l.* 17. §. 2. D *de adoption.* ad pœnam *l.* 1. D. *ad leg. jul. de vi privat.* Redigere instrumenta in possessionem suam, id est, possessionis, in quam quis missus est, beneficio etiam instrumenta retinere, seu in possessione rerum computare *l.* 5. §. 4. D. *de Carbon. edict.* In potestatem substitutionis redigere *l.* 19. *princ.* D. *de testam. milit.* *Redigi* ad nullum pretium sui *l.* 50 §. *ult.* D. *mandati.* id est, effici. Redacti ad simplicem servitutis conditionem *l* 1. *C. qui non poss. ad libert. provoc.*

REDIMERE, emere, licitari. Cic. Qui merces, inquit, redimunt, ut statim vendant. In specie redimere litem proprie est, actionem alteri competentem pecunia data redimere, & in se transferre. Cujac. *lib.* 8. *observat. c.* 31. Sic redimere negocia *l.* 7. *C. de procurator.* Alias futuri emolumenti litis societatem pacisci est *l.* 7. D. *mandati.* *l.* 20. *C. eod. tit.* *l.* 1. §. 12. D. *de extraord. cognit.* *l.* 15. *C. de procurator.* *l.* 53. D. *de pactis.* Sic quoque *redimere* litis incertum dicimur *l.* 20. *Cod. mandati.* unde redemptores litium, de quibus supra.

Redimere dicuntur, qui quid a fisco, vel privato conduxerunt. Cicero

cero *in Bruto cap.*22. Liberi societatis ejus, quæ picarias de P. Cornelio, & L. Mummio censoribus redemisset. Idem *lib.* 1. *ad Q. fratrem epist.* 1. Cæsar. *lib.* 1. *de bello Gallico cap.* 18. Reliquaque omnia Æduorum vectigalia parvo pretio redemta habere. Publicis male redemtis. Qui Cretæ cotorias redemerat *l.* 15. *pr. D. de publican. & vectigal.* Redimere hordeum inferendum annonæ *l.* 14. *C. de locato* Si vestimenta texenda redemerit *l.* 5. *D de institor. action.* Ab hoc verbo est *redemtor*, de quo supra.

Redimere quem est pecunia data vel promissa aliquem liberare. Sic *redimere* servum alienum *l.* 6. & 24. §. 12. *D. de fideicommiss. libert.* Sic quoque *redimi* servus a domino suis numis dicitur *l.* 4. §. 10. *D. de manumiss.* Redimi de pœnis. Ovidius *lib.* 1. *Amor. Eleg.* 8. *v.* 63. Quisquis erit capitis mercede redemtus. Redemtus ex damnatione *l.* 4. *C. de ingen. manumiss.* Redimere ab hostibus *l.* 3. §. 3. *D. de hom. lib. exhib.* a prædonibus *l.*28. §. 1. D. *de donat. int. vir. & ux.* Sanguinem suum qualitercumque redimere *l.* 1. D. *de bon. eor. qui ante sentent.* Eodem modo redimere usum fructum proprietarius, & contra fructuarius proprietatem dicitur *l* 4. §. 11. & 12. D. *de manumiss.*

Redimere, ab actione liberare se pecunia data *l.*29. & 34. D. *de jur. fisc.* Sic redimere se adulter pecunia dicitur *l* 24. D. *ad leg. jul. de adulter.* quum deprehensus est *l.* 3. *princ.* D. *de condict. ob turp. caus.* Sic quoque redemti calumniarum accipiuntur *l.* 1. *C. de his, qui potentior. nom.* Sic & *redimi* crimen dicitur *l.* 32. §. *ult.* D. *ad leg. jul. de adulter.* Redimere injuriam *l.* 14. *C. de excus. tut.*

Redimere aliquem est, eum pecunia corrumpere, & in suas partes trahere. Sic redemti calumniarum accipiuntur *l.* 1. *C. de his, qui potentior. nom.* Redemti & corrupti convicti *l.* 1. *C. de athletis* Redimere judices aut adversarios *l.* 34. D. *de jur. fisc.* Redimere sententiam *l.*34. D. *de jur. fisc.* Sic etiam redemtos testes pretio corruptos, & subornatos dixit Justinianus in *l.* 14. *C. de testib.*

REDINTEGRARE est instaurare, restituere, renovare Donatus ad Terent. Andr. *act* 4. *scen. v.*5 ubi: Vah! perii, hoc malum integrascit. Integratur, inquit, quod ad integrum redit, quod repetitur, quod instauratur. Redintegrari dicitur actio; quæ exstincta fuerat *l.* 5. D. *ad SC. Trebell.* Redintegratur quoque legatum, quod ademtum fuerat *l.*4. D. *de adimend. legat.* Redintegrari locatio, seu renovari dicitur *l.* 14. D. *locati.* Redintegrari matrimonium dicitur, quoties post repudium missum iterum coeunt, & conveniunt, & reconciliantur conjuges *l.* 25. *l. ult.* D. *rer. amotar.* Redintegrari etiam matrimonium dicitur, quod captivitate ab hostibus dissolutum quodammodo erat *l.* 14. *in fin.* D. *de captiv. & postlim.* Hoc sensu redintegrari obligatio dicitur, quæ pacto invalido erat remissa *l.*10. D. *quod met. caussa.* Redintegrari petitio *l.* 16. *C. de fidejussor.* precarium *leg.* 5. D. *de precario* servitus, quæ coufusa restituitur *l.* 7. D. *de fund. dotal.* Redintegratur & stipulatio, quæ accepta facta restituitur *l.* 10. §. 1. *D. quod metus caussa.* Denique redintegrari vires testamenti dicuntur, quod antea ruptum fuisse constitit *l.* 36. §. *ult.* D. *de testam. milit.*

REDIRE proprie reverti est, sic *redire* dicitur actio *l.* 22. §. *ult.*

ult. D. ratam rem haber. Redire in amicitiam *l.* 4. *D. rat. rem haber.* in obligationem creditorum *l.*30. *D. de obligat. & act.* Redire ad proprietatem usufructus dicitur *l.*15. *D. de usu & usufr. legat.* Redire ad quæstionem *l.* 4. *C. de postuland.* ad supremum testamentum *l.* 26. *D. de testam. milit.* ad venditorem ob evictionem *l.*10. *D. de distract. pignor.*

Transfertur etiam hoc verbum ad ea, quæ simpliciter obveniunt. Sic *redire* hereditas dicitur, quæ lege ab intestato obvenit. Papinianus in *l.*69. *in fin. D. de legat.*2. Peto pro hereditate, quam tibi reliqui, quæque ad fratrem meum legitime rediret, contentus sis centum aureis. Pompon. *l.* 3. *D. si quis omissa causs. test.* Si ipse quoque prætermiserit, & quod lege ad se rediret, possidebit hereditatem. Terent. in *Hecyra Act.* 1. *scen.* 2. *v.* 97. Horum ad hos redibat lege hereditas. Idem in *Andr. Act.*2. *Scen.*6. Ejus morte ea ad me lege redierunt bona. Cic. *lib.* 1. *de orator. cap.* 39. Claudii patricii ejusdem hominis hereditatem gente ad se rediisse dicerent. Sic etiam hereditates & tutelæ redire dicuntur in *l.* 10. *D. de grad. & adfin. l.*73. *princ. D. de regul. jur.* Redire vero hereditas dicitur non tantum ad agnatos jure legitimo, ut in *l.* 3. *D. si quis omissa causs. test.* sed etiam ad coheredes jure adcrescendi *l.*77. §.7. *D. de legat.* 2. ubi Cujac. *in Papin.*

REDITUS a Græcis προσοδος, παρα το προσοδευομαι, quod proventus percipere significat. Est autem reditus, quidquid ex re aliqua obvenit. Unde etiam obventiones dicuntur *l.* 5. §. 9. *D. de reb. eor. qui sub. tut. vel cur.* Sunt autem reditus, qui ex fundo percipiuntur, ut in *l.*32. §.2. *D. de administr. & peric. tut.* redactus fructuum in *leg.* 58. §. 1. *D. de usufruct.* Reditus patrimonii *l.* 22. *D. de usufruct.* Itemque reditus pecuniæ, qualis usura est *l.* 24. *D. de præscript. verb.* est apud Cornel. Nep. *in Attico cap.*14. qui & reditus pecuniarius vocatur in inscriptione apud Gruter. p. CCCCVIII. 1. Reditus prædii legatur, quum vindemia, vel messes legantur *l.* 6. *D. usufructuar. quemadm. cav. l.* 7. & 13. §.4. & 5. *D. de usufruct.* Multum vero legatum *reditus* prædii ab usufructu legato differt. Nam cui usufructus legatus est, prædium ipsum, quo utatur fruatur, liberum relinqui debet. Ei vero, cui reditus legatur, satis est offerri annuam quantitatem, quam fundus largitur, nec ad habitationem præstandam heres obstringitur *l.* 38. *D. de usufruct.* Hereditatem autem exceptis *reditibus* restituere rogatus partus ancillarum non retinebit, nec fœtus pecorum, qui submissi & in locum demortuorum capitum substituti gregem retinent *l.*38. §.4. *D. ad SC. Trebellian.* Reditus pretii, id est, usus *leg.* 20. *D. de adimend. legat.* Reditus summæ *l.* 88. §. *ult. D. ad leg. falcid.* & in marmore apud Gruter. *Inscrip.* p.CCCCLIV. 2.

Reditus annui inter immobilia computantur *Novell.*7. & *l.*2. *C. de SS. Eccl.*

REDIVIVA molestia *l. ult. C. Th. de præd. nav.*

Rediviva saxa in *l.*19 *C. Th. de oper. publ.* Sic adpellantur a Latinis, quæ ex vetere in novum ædificium translata de integro poliuntur, & quasi in vitam nova adsumta forma denuo revocantur. Festus redivivum est ex vetustate renovatum. Cic. *lib.* 1. *in Verr. cap.* 56. Utrum existimatis, minus operis esse, unam columnam reficere ab integro novam,

vam, nullo lapide redivivo. In *redivivos* semper excogitentur conflictus *l.* 3. *C. Th. de Apost.* Numquam in redivivum statum negotium redigatur *l. ult. C. Th. de relat.*

REDUCERE administrationem *l.* 11. §. 2. *D. de minor.* ad damnum *l.* 2. *D. ne quid in loc. publ.* fugitivum *l.* 8. *D. de legat.* 2. in servitutem *l.* 2. *C. de oper. libert.* in pristinum statum *l.* 1. *D. de via publ.* uxorem, quæ repudiata erat *l.* 13. §. *ult. D. ad leg. jul. de adult.*

Reducere pro extendere *l. un. C. de sentent. quæ pro eo, quod interest.*

REDUNDARE pro exundare in *l.* 1. §. 1. *D. de aqu. & aqu. pluv. arcend.*

Redundare pro abundare, extendi, prorogare in *l.* 28. *C. Th. de curs.* Redundare privilegiis *l.* 14. *C. Th. de Episcop.*

Redundare, pro pertinere, referri. Redundare periculum *l.* 3. §. 1. *l.* 39. §. 10. *D. de admin. & peric. tut. l.* 8. *C. eod. tit.* Redundat onus legatorum *l.* 50. §. 2. *D. de legat.* 2.

Redundare denique est redire in *l* 41. *in fin. C. Th. de heret.*

REFECTIO reparatio in *l.* 1. §. 8. *D. de rivis.* Vid. relictio.

REFECTUS, *a.* Vid. *reficere.*

Refectus paupertatis pro eo, quod ex meo modico refici, id est, confici poterit *l.* 78. §. 12. *D. ad SC. Treb.* Reficere pro conficere, colligere Latine dici, Gronovius ad Livium I. 53. & XXXV. 2. notavit; Refectus autem ea notione, qua usus est Scævola, usurpari negat Ducker. *de Latin. vet. jurisc. p.*391. Hein.

REFERENDARIUS in *Novell.X.* & in inscriptione *l. ult. C. de offic. ejus, qui vic. alter.* In Notitia autem *Imper. Occident.* in officio potestatem numeratur sæpe *referendarius*, nonnumquam etiam *regendarius*, nisi F. in G. transierit. Per *refendarios* autem, ut Cassiodorus *lib.*6. *Variar. form.* 17. scribit, caussarum ordines principi exponebantur, interpellantiumque vota cognoscebantur, & ipsis responsa reddebantur. Suidas *Tom. III: p.* 255. Ῥεφερενδάριος ἀξίωμα Ῥωμαϊκὸν, ἤγουν ὁ ἀποφορεύς. Referendarius nomen dignitatis apud Romanos. Vetus Glossar. Græcum: *Referendarius*, ὁ τὰς ἀποκρίσεις κομίζων. Justinianus referendarios viros spectabiles nominat, qui mox suum post illustres obtinebant locum. Vid. *Authent. de referendar. sacr. palat.* Alciat. *lib. dispunct.* 3. & Bart. in *l. eos C. de excus. mun. lib.*10. Ex horum numero sunt, qui *referendarii* dicuntur majoris ecclesiæ *Novell.*6. qui specialiter destinati erant ad majoris Ecclesiæ negocia principi referenda. At ii qui in Cassiodoro *lib* 3. *epist.*33. *referendi curiæ* (ita pro *referendarii* perperam scriptum putat Brissonius) nominantur, iidem non sunt, qui referendarii, ut ejusdem Cassiodori formula de referendis in senatu docet. Coclæus hanc vocem in barbararum dictionum classem rejecit.

Referendarii medio ævo dicebantur, qui nunc magistri libellorum supplicum, nempe qui Principi libellos, & diplomata offerebant.

REFERRE, deferre, replicare, simulque, ut videtur, refellere. *Referre* controversiam *l.* 11. *C. de evictiοn.* quæstionem *l.*22. *C. de eviction.*

Referre jusjurandum. Vid. supra art. jusjurandum.

Referre crimen est accusatori crimen objicere. Unde relatio criminum, de qua infra.

Referre pro præferre, & antevertere *l.*33. *D. de recept. arbitr.* Cujac. *lib.*3. *observ. cap.*7.

Referre etiam in ratiociniis usur-

patur *l.* 82. D. *de condit. & demonstrat.* R. *ferre* in ratione impensarum *l.* 34. D. *de negot. gest.* in rationibus *l.* 53. D. *de man. test.* Vid. supra in *oratio.*

Referre ad principem judex dicitur, qui re ad eum delata ex ejus consilio judicat *tit.* D. & C. *de adpellat. & relat. l.* 6. D. *de jur. fisci.*

Hoc verbum *referre* a Marciano in *l.* 6. §. *ult.* D. *de custod. reor.* usurpatur pro elogiis, quæ ab Irenarchis, officialibusque ad præsidem referebantur. Vid. infra in *relatio.*

Referre etiam est conferre. *Referre* in medium *l.* 65 §. *ult.* D. *pro socio.*

Referre inter nomina debitorum *l.* 6. D. *de jur. fisc.*

Referre vicem, & compensare *l. un. pr.* C. *de suffrag.*

Referre etiam est retrotrahere. Sic relata æstimatio in id tempus, quo furtum factum est *l.* 50. *pr.* D. *de furt.*

Referri inter reos, Vid. in *recipere* & *reus.*

Referre rem judicatam, retractare. Cic. *pro Domo.* Si Decemviri sacramentum in libertatem injustum judicassent, tamen quotiescumque vellet quis, hoc in genere se rem judicatam referre posse voluerunt. Sic *referre* mysteria dixit idem *lib.* 3. *de orator* 3. pro iterare, & Terent. *in prol. Hecyræ.* Referre comœdiam, pro denuo agere. Vid. infra *relatum.*

REFICERE. Reficiat an faciat quis, permultum interest, ut colligitur ex *l.* 10. §. 1. D. *quib. mod. ususfr. amitt. l.* 63. & 65. §. 1. D. *de usufruct adcrescend. l.* 83. § 5. D. *de verbor. obligation. l* 8. D *de servit. præd. urban l.* 10. §. 1. & 7. D. *quib. mod. ususfr. amitt.* Differunt & *reficere* & perficere *l. ult.* D. *de mort. infer.* Tegere, substruere, farcire, ædificare, advehere, adportareque, quæ ad eam rem utilia sunt, reficiendi verbo continentur *l.* 1. *princ.* & §. 6. D. *de rivis l.* 11. D. *commun. prædior. l.* 3. §. 15. D. *de itiner. actuq. privat.* *Reficere* rivos, in interdicto de rivis, est quod corruptum est, in pristinum statum instaurare *l.* 1. *pr.* & §. 6. D. *de rivis l.* 5. §. 11. D. *de oper. nov. nunciat.* *Reficere* in interdicto de via reficienda est ad pristinam formam, & modum, iter & actum reducere, sic ut ne dilatet, vel producat, aut deprimat, aut exageret. *Reficit* viam & qui aperit, & qui purgat, & omnes omnino, qui in pristinum statum reducunt, ut Ulpianus *l.* 1. *princ.* & §. 1. D. *de via public. reficiend.* scribit.

Reficere etiam est plane novum facere. Sic *reficere* testamentum *l.* 9 D. *de testam. mil.* Vid. Ducker. *p.* 352.

Reficere etiam conficere, redigere est, & colligere *leg* 81. D. *ad leg. Falcid.* Refecto numo *l.* 5. D. *de administr. & peric. tutor.* Cicero *lib.* 3. *in Verr. cap.* 50. Dominus hujusmodi an gaudeat, villicoque suo delectetur, quod tanto plus mercede ex fundo refectum sit. Idem *Paradox. ult.* Antequam sibi ex tuis possessionibus tantum reficiatur. Gronov. ad Livium *lib.* 1. *cap.* 53. & *lib.* 35. *cap.* 1. Sic etiam Jurisconsulti *refectam* pecuniam pro redacta dicunt *l.* 1. §. 10. D. *de collat. bonor. l.* 3. §. *ult.* D. *de usur* Sic & *refici* ex pignoribus pecunia dicitur in *l.* 17. C. *de fidejussorib.* Redacta pecunia ex venditionibus *l.* 39. D. *de administr. & peric. tut.*

REFICTIO pro refectione *l.* 1. §. 7. *l.* 3. §. 1. & *l. ult.* D. *de rivis. l* 1. §. 7. D. *de cloacis.*

REFIGERE, quod fixum est la-

labefactare, atque convellere. Venuleius *l. ult.* §. 2. D. *quod vi aut clam.* Si fixeris, inquit, & ego refixero. Ulp. *l.* 15. D. *de usufr.* Si quid inædificaverit, postea eum neque tollere hoc, neque refigere posse, plane refixa posse eum vindicare.

REFORMARE mutare, vel novare. *Reformare* in deterius, & contra in melius *l.* 3 *C. commun. utriusq. judic. Reformare* obligationem *l.* 3. *C. de pact.* Alia ratio pactum *reformat*, id est, destruit *l.* 13. D. *de transact.* Reformare res, idem est, ac pristino domino restituere *l.* 6. §. 5. *C. de his, qui ad eccles. confug.* Sic reformare rem amissam *l. un. C. Theod. de rei vindicat.* impensum *l.* 31. *C. Th. de oper. publ.* servos dominis *l.* 9. *C. Th. de desertor* ingenuitatem *l. un. C. Th. de patr b. qui fil. distrax.* vitium operis *l.* 14. 31. 47 *C. Th. de oper. publ.* Reformata sententia *l.* 1. *C. de adpellat. & relation.*

REFORMATIO celeris *l.* 14. *C. de agricol & censit. l. un. C. Th. utrum. vi.* id est, possessionis, per vim vel alio modo ablatæ interversæve, restitutio, quæ *possessionis reformatio* vocatur in *l. un. C. si de moment. possess.*

REFRAGARI obsequiis est ea præstare nolle *l. fin. C. de obsequ. par. præst.* repugnare *l.* 6. *C. de hered. instit.*

REFRENARE jusjurandum *l.* 18. *princ.* D. *de dolo mal.*

REFRICARE, denuo aliquid agere, repetere. *Refricare* exactionem *l.* 30. *C. Theod. de erog. milit. annon.* negotia *l.* 4. *C. Th. de donat.* quæstionem *l.* 6. *C. Th. de adpellation.* securitatem *l.* 185. *C. Th. de decur.*

REFUGA dicitur, qui metallo, vel alii cui operi & pœnæ, cui addictus erat, fuga se subducit, & subtrahit *l.* 8. §. 6. D. *de pœnis.* Refuga custodiæ *l.* 13. §. *penult.* D. *de re militar.* Refugæ operis metalli *l. penult. in fin.* D. *de extraord. cognition.* Tertullianus *de cultu feminarum cap.* 5. de auro agens, quod per damnatos, & noxios effossum in honorem ornamentorum venit, & de pœna, ait, in honorem metalli refuga mutatur. *Defugas* & *confugas* eadem forma in Codice Theodosiano legimus *l.* 22 *C. de Episc. & cler. l.* 4. *C. Th. de his, qui ad eccles.*

REFUGIUM. Abscessus ædium, & interiora loca refugia vocantur in *l.* 13. §. 7. D. *de usufruct. l.* 1. §. 2. D. *de servo corrupt.*

REFUNDERE, restituere, resarcire. *Refundere* fructus *l.* 6. D. *de in diem addict.* impensas *l.* 5. §. *ult.* D. *de prescript. verb.* legatum *l.* 24. §. 16. D. *de fideicommiss. libert.* pretium *l.* 1. *C. de rescind. vendit.* summam *l.* 49. D. *solut. matrim.*

REFUSIO solutio in *l.* 185. *C. Th. de decurion.*

REFUTARE, respuere *l. un. C. Th. ne damna provincialib.* Refutari judicio, id est, confutari *l.* 9. *C. Theod. de hæret.* Refutari testis, id est refelli apud Quinctil. *lib.* 5. *Inst. orat. cap.* 10.

REFUTATIO *l.* 11. *C. Th. de adpellat.* dicitur, quando partes aut litigatores relationem judicis, additis allegationibus, refellunt.

REFUTATORIÆ preces, *refutatorii* libelli in *l.* 4. & 8. *C. Th. de adpellat. l.* 1. & 37. §. 1. *C. eod. tit.* Judex, a quo provocatum erat, opinionis suæ exemplum litigatoribus dare debebat, & acta edere. Quod si cui minus plena vel contraria viderentur, is refutatorias preces offerebat, quæ simul mittebantur *l.* 18. *C. de adpellat.* Symmach. *lib.* 10. *ep.* 45.

45. Cujus meritum perennitas vestra gestis, ac refutatoriis cohærentibus æstimabit. Idem *lib.* 2. *epist.* 30. Si relatio ad fortunam negotii pertineret, & supplementa, vel refutatorias jurgantes dedissent.

REGALES sunt regibus editi, vel regia stirpe oriundi in *l.* 9. *C. Th. de re milit.*

Regalis aulæ penetralia *l.* 12. *C. Theod. de medic.* Regales trabeæ *l.* 4. *C. Theod. ne quid publ. lætit.*

RECERE exercitum *l.* 12. *D. de re milit.* mulum *l.* 27. §. 34. *D. ad leg. Aquill.* officium *l.* 21. *D. de re militar.* provinciam *l.* 7. §. 10. *D. de interdict. & relegat.* Vid. supra *rector. provinc.*

Regere jura, ait Pomponius, in *l.* 2. §. 13. *D. de orig. jur.* Sunt tamen codices & libri editi, ubi reddere legitur, sunt ubi utrumque *reddere.* vel *regere.* Verosimilius tamen est: Pomponium *reddere* scripsisse. Corn. Van. Bynkersh. in *prætermiss. ad l.* 2. *D. de orig. jur. p.* 26. Hein.

Regere fines est terminare. *Regi* fines, interpretes Boethio *ad Topic. Cicer. cap.* 10. dicuntur, quoties propriis quisque ager finibus terminatur. Inde quæ ad terminos constituendos inter eos, qui confines agros possident, datur, actio finium regundorum vocatur. Cicero *Topic. cap.* 10. Si in urbe de finibus controversia est, quia fines agrorum magis esse videntur, quam urbis, finibus regendis arbitrum adigere non possis. Et alias: Si in urbe fines non reguntur, nec in urbe aqua arceatur. Idem *lib.* 1. *de legib. cap.* 21. Nec Manilia lege singuli, sed ex duodecim tres arbitri fines regemus. Idem *in orat. pro Muren. cap.* 9. Imperatoris, & Jurisconsulti differentias recensens, ille, inquit, exercitatus est in propagandis finibus, tu in regendis. Tibull. *lib.* 1. *Eleg.* 3. *v.* 43. Non fixus in agris. Qui regeret certis finibus arva, lapis.

REGERERE iterum injicere *l.* 24. *ad fin. D. quib. mod. ususfr.* Sumitur & pro perscribere, id est, in tabulas referre, apud Quinctilian. *lib.* 2. 12. & *lib.* 3. *c.* 8.

Regesta sunt acta publica præfecturæ prætorianæ, & aliorum judiciorum, vel officiorum, quæ pertinent ad publicam utilitatem. Fr. Raguell. in *Comm. ad Constit. Justin. de codice confirm. cap.* 5. ubi *Regesta scribarum* apud Vopiscum *in Probo cap.* 2. interpretatur *les Registres.* Sic Theodosius *de confirm. C. Th. tit.* 1. Exceptis his, quæ habentur apud militum sancta principia, vel de titulis publicis expensarum, aliarumque rerum gratia, quæ in *regestis* diversorum officiorum relata sunt. Eodem modo securitates *regestæ* polyptychis, pro iis, quæ in libros censuales relatæ sunt, dicuntur in *l.* 2. *C. de discussor.* & *regesta* scilicet constitutio in subscriptione *l.* 14. *C. Th. de indulgent. debit.* pro ea, quæ ad speciale alicujus judicis officium pertinebat, & in ejus gesta, seu acta relata erat. Vid. Jac. Gothofred. *in Comm.* Singulis officiis suos codices, vel indices fuisse, in quos, quidquid actum in iis esset, referretur, iisdemque præpositos regendarios vocari a Cassiodoro *lib.* 2. *Var. epist.* 29. notum est. Plura hanc in rem differunt Cujac. *lib.* 15. *observat. cap.* 37. Petr. Faber *ad l.* 92. *D. de regul. jur.* Pancirol. *ad Notitiam dignitat. Imp. orient. cap.* 18. & Claud. Salmas. *ad histor. August. p.* 426. Du-Fresne *in Glossar. voc. regestum.*

REGIMENTUM pro regimine *l.* 1. *D. de offic. præf. prætor. l. un. pr. C. eod. tit.*

RE-

Regina, regis uxor. An vero id nominis retineat viro defuncto, vide *c. ex parte extr. de for. compet.* & 24. *qu.* 1. *eos.*

Regio, pars terræ vel urbis. Regiones ergo fundorum partes sunt certis mensuris dispartitæ *l.* 8. & 29. *D. de adquir. rer. domin.* Regione fundi insita *l.* 26. §. 1. *D. de except. rei judicat.* Regiones urbis Romæ XIV. fuisse, ex *l.* 3. *D. de offic. præf. vigil.* & ex Tacito *lib. XIV. Annal. cap.* 12. & *lib. XV. cap.* 40. & ex P. Victore de regionibus urbis Romæ constat. Divisa est autem Roma in regiones ab Augusto, ut Tranquillus *in ejus vita cap.* 30. scribit. De his regionibus *earumque ædificiis* eruditum commentarium scripsit Pancirolus, qui *Comm. ejusd. ad Notitiam dignitatem utriusque Imperii* adjectus est *p.* 159. *Regionibus* divisa tutela, ut alius urbica, alius peregrina negotia administret *l.* 51. *D. de administr. & peric. tut.*

Regiones & provinciæ pro eodem *l.* 24. *C. Theod. de cohort.* quandoque pro provinciarum certo tractu *l. ult. C. Theod. de defensor. civit.* Hinc clabulariæ regiones *l.* 34. *C. Th. de curs.* id est, stationes, in quibus cursus clabularis constitutus erat.

Regius, *a*, *um*. *Regia* lex in §. 6. *Inst. de jur. nat. gent. & civil.* Vid. *Lex Regia.*

Regia potestas *l.* 2. §. 16. *D. de orig. jur.* urbs *l.* 6. *C. de adopt.* Regiæ urbis nomine in *l.* 11. *C. de metat.* & apud D Gregor. *lib.* 5. *epist* 60. *lib* 6. *epist.* 4. & 27. *lib.* 7. *epist.* 82. urbs Constantinopolitana intelligenda est.

Regredi, reverti. *Regredi* dos *l.* 71. *D. de evictiom.* Regredi ad maritum *l.* 4. *C. de nuptiis* in ordinem *l.* 15. *D. ad municipal.* in possessionem *l.* 17. §. *ult. D. de furt.* postliminio *l.* 17. §. 6. *D. ad municip.* in potestatem *l.* 27. §. 11. *D. ad leg. jul. de adulter.* ad proprietatem *l.* 3. *C. de usufruct.*

Regressum habere ad aliquem vel quid dicitur, qui quod ab hoc, vel eo modo consequi non potest, ab alio, vel alio modo consequitur. *Regressus* ad aliam actionem *l.* 9. §. 1. *D. de tributor. act.* ad bona *l.* 3. *D. de collation.* adversus auctorem *l.* 8. *C. de eviction.* ad venditorem *l.* 2. *D. ad SC. Vellejan.* ad venditionem *l.* 3. *princ. D. si fam. furt. fec.* in venditionem *l.* 1. & 34. *D. de evict.* ad mandatorem *l.* 59. §. 4. D. *mandati.*

Regula quid *l.* 1. *D. de regul. jur.* Quinam ex veteribus Jurisconsultis *regularum* libros composuerint, recenset Schulting. *in jurispr. vet. antejustin.* Regula Catoniana. Vid. suo loco.

Rejicere verbum erat juris, quod significabat recusare, seu repudiare judices, quod verbum frequentissimum est apud Cicer. *Verr.* 3. *cap.* 11. 13. 59. 60. Plin. *Panegyr. cap.* 36. Sors & una fisco judicem adsignat, licet rejicere, licet exclamare, hunc nolo. Cicero *in Vatinium cap.* 11. Et quoniam crebro usurpas legem te de alternis consiliis rejiciendis tulisse. Et post commodiorem inimico suo contentionem rejectionis dari noluisse. Lexicon B. Germani: *Rejectio*, ἀποβολὴ, ἀπόληψις κριτῶν. Sic etiam miles *rejici* militia dicitur *l.* 6. §. 6. *D. de re milit.* & rejici castris *l.* 29. *D. de liberal. causs.* Rejecti tutores *l.* 2. §. 2. *D. qui petant tutor.* Propria significatione usurpatur hoc verbum in *l.* 14. *D. quib. mod. ususfruct.* rejecta terra.

Relapsi qui dicantur, vid. in *l.* 16. *C. de heret.* nec non *can. accusatus extra de heretic.*

Re-

Relatio est, quum ad principem refertur tit. D. & C. *de adpellat. & relat.* Sic & accipitur apud Symmach. *lib.* 1. *ep.* 4. & 44.

Relatio in *l.* 14. *C. de accusation.* est propositio criminis & rei, seu elogium, quod ab Irænarchis, officialibusque ad præsides refertur. Nam *referendi* verbo in hac re utitur Marcianus in *l.* 6. *ad fin.* D. *de custod. reor.*

Relatio criminum pro mutua accusatione in *l.* 5. D. *de public. judic.* Add. Cujac. *ad rubr. C. de his, qui accusare non poss.*

Relatio, respectus. Paull. in *fin. l. penult.* D. *de justit. & jur.* relatione scilicet facta, non ad id quod prætor ita fecit, sed ad illud, quod prætorem facere convenit.

Relatoriæ in *l.* 8 *C. Th. de navicul.* sunt securitates, quas navicularii redditarum, seu subvectarum a se specierum nomine a susceptoribus accipiebant.

Relatum, id est, inscriptis probatum. Apud Paullum ita relatum est *l.* 2. §. 5. D. *qui pet. tut. vel curat.* Ulpianus *l* 1. §. 1. D. *de senator.* Quod, inquit, nec usquam relatum, nec receptum est. Idem *l.* 3. §. 4. D. *de hered. instit.* Nam est relatum, & *l.* 2. §. 5. D. *ad mancipal.* Hoc & *relatum* & rescriptum est. Simili notione verbo *referre* usum esse auctorem dialogi de corrupta *eloquent. cap.* 22. pro locum laudabilem adnotare, observavit Bynkersh. *observ. lib.* 8. *c.* 25. Hein.

Relaxare pro largiri, concedere, indulgere *l. ult. C. Th. de incorp. l.* 26. *C. Th ne petition.* de indulgentiis debitorum nominatim *l.* 6. & 11. *C. Th. de indulgent. debitor.* Crimen relaxare *l.* 15. *C. Th. de cohortal.* licentiam *l.* 8. *C. Th. quorum adpell.* moram, ac tempus *l.* 27. *C. Th. eod. tit.* necessitatem *l.* 7. *C. Th. de donat. Relaxari* condemnatione, id est, remitti *l.* 14. §. 11. D. *quod met. caus.*

Relegare pro repetito legare *l.* 3. §. 2. D. *quib. mod. ususfr. vel usus.* Et relegare sæpe ab eo, quod reddi magis, quam dari legari videtur *l.* 77. §. 12. D. *de legat.* 2. *l.* 2. §. *ult.* D. *de dot. prœleg.* Sic *relegare* dotem maritus dicitur, qui quam accepit, præsenti die reddi, ac restitui jubet, quo casu recepisse magis, quam accepisse dotem mulier dicitur, ut ait Ulpian. in *l.* 2. *in fin.* D. *de dot. prœlegat.*

Relegari pro deportari videtur accipi in *l.* 11. D. *de testament. tut. l.* 27. §. 1. D *de pœn.*

Relegatio dotis *l.* 95. D. *de legat.* 3. ex qua & hæc formula colligitur: Quanta pecunia dotis nomine ad me pervenit, tantum heres meus dato.

Relegatio in insulam, pœnæ genus, quæ neque libertatem, neque civitatem adimit. Ammian. Marcellinus *lib.* 15. *cap.* 17. insularem pœnam vocat *l.* 8. §. 1. D *qui testam. fac. poss* Sic & relegatio insulæ Paull. *lib.* 5. *sentent. tit.* 4. §. 17. Relegatorum autem duo esse genera Ulpianus scribit. Quidam enim in insulam relegantur *l.* 4. 24. & 28. §. 10. & 13. *l.* 30. D. *de pœnis.* Sunt, qui simpliciter relegantur, ut provinciis iis interdicantur, non etiam insula his adsignetur *l.* 7. D. *de interdict. & relegat.* Unde relegatos Ælius Gallus apud Festum definit, quibus ignominiæ, aut pœnæ caussa necesse est, ab urbe Roma, aliove quo loco abesse, lege, senatusconsulto, aut edicto magistratuum. Sed relegatum ab exsule separat Ovidius *lib.* 2. *Trist. eleg.* 2. & *lib.* 5. *eleg.* 3. & 22 Inter deportationem autem & relegationem quidam hanc differentiam statuunt, quod illa per-

perpetuum, hæc temporarium exsilium contineat. Sed & in perpetuun fit relegatio *l.* 4. *&* 28. *princ. l.* 38. §. 8. D. *de pœnis. l.* 3. *C. qui pet. tutor. l.* 14. §. 3. D. *de solution.* & apud Plin. *lib.* 3. *epist.* 9. *n.* 12. Alii, in quibus Isidorus *lib.* 5. *cap.* 27. inter relegatum & deportatum hanc differentiam statuunt, quod relegatum bona sequantur, deportatum non sequantur. Sed hæc differentia perpetua non est. Nam ex ademtis bonis, aut parte aliqua eorum relegatos legimus *l.* 1. D. *si pendent. adpellat. l.* 11. §. 3. *D. ad leg. Falcid. l.* 28. §. 5. *&* 8. D. *de pœnis.* Quod in his dumtaxat, qui in perpetuum relegantur, jure licito factum, & Paullus & Ulpianus testes sunt, tametsi aliter plerumque servabatur *l* 5. *&* 7. §. 4. D. *de interdict. & releg.* Illa certissima differentia, quod sive in perpetuum, sive ad tempus quis relegaretur, aliter atque quum deportabatur, & civitatem Romanam, & patriam in liberos potestatem, & testamenti factionem, & omnia omnino jura sua, & bona, præterquam si qua ei ademta erant, retinebat. Tantum insula ei egredi non licebat, cujus vinculo quodammodo continebatur *l.* 4. *&* 7. §. 2. D. *de interd. & releg.* Eaque ex ipsis condemnationis verbis diversitas intelligebatur. Relegatis autem excedendi dies a Præsidibus definiebatur. Moris enim erat ita pronunciari, provincia illa, insulisque relego, excedereque debebit intra illum diem *l.* 7. §. 17. D. *de interdict. & relegat.* Tertullian. *Apologetic. cap.* 12. In insulas relegamur. Solet & in insula aliqua Deus vester aut nasci, aut mori. Plin. *lib.* 6. *epist.* 30. Centurionem exauctoravit, atque etiam relegavit.

RELEGERE libertatem, id est, repetere libertatem *l.* 2. *C. Th. de liberal. caus.*

RELEVARE factum *l.* 4. *C. ad leg. jul. de adulter.* rem judicatam *l.* 7. D. *de transaction.* satisdatione procuratorem *l.* 65. D. *de procurator.* onus tributorium Gregor *lib.* 3. *epist.* 5. debiti quantitatem *l.* 1. D. *de pignor. action.* Hinc

RELEVATA juga, seu capita *l.* 6. *C. Th. de conlat. donator.* relevata absolute *l.* 15. *C. Th. de indulgent. debit.* Relevatæ necessitates *l.* 21. *de prætor. eod. C.* possessiones *tit. C. Th. de conlat donat.*

RELEVATI, id est, immunes ab omni præstatione *l. ult. C. Th de veteran.* propria hac in re vox, ut *l.* 3 *C. Theod. de desertor.* & in Novellis Theodosii & *interpr. ad l.* 1. *in fin. C. Th. de cens.* Add. Salvian. *lib.* 5. *cap.* 8. *p.* 109. *edit. Baluz.* Sidon. *lib.* 7. *epist* 12. & ibi Cl. Savar.

RELEVATIO, κουφισμος, vox rei tributoriæ, innuitque canone possessionem liberatam esse. Relevatio canonis *l.* 5. *C Th. eod. tit.* ubi & relevationis beneficium.

RELICTUM. Vid. sub *relinquere.*

RELIGIO a religando, auctore Cicerone in *libr. de natura Deorum* deducitur, quod religiosi omnia, quæ ad cultum Deorum pertinerent, retractarent, & tamquam relegerent. Sed in hac etymologia ridetur Tullius a Lactantio, qui religionem arbitratur dictam esse, quod ejus vinculo obstricti, & religati simus *lib.* 4. *de vera sapient. cap.* 18. Cum Lactantio enim facit Ambrosius *in lib. de virginibus*, ubi virgines Deo nuptas quasi religatas ostendit. Manifestius Lactantio adstipulatur Hieronym. *in Amos cap.* 9. dictam nimirum esse religionem, quod

quod quasi in fascem domini vincti, & religati sumus. Verum Augustinus nonnihil variat ad Ciceronis expositionem accedens. Nam in libro 10. *de Civitate Dei cap.* 4. dictam eam quidem putat a religendo, allusione nominis (ut Vives putat) ad manum ex occasione capta. Verba ipsius sunt: Ipse enim fons nostræ beatitudinis, ipse omnis appetitionis est fons. Hunc eligentes, vel potius religentes (amiseramus enim negligentes) hunc ergo religentes, unde & religio dicta perhibetur, ad eum dilectione tendimus, ut perveniendo quiescamus, ideo beati quia illo fine perfecti. Augustini derivationem affirmare videtur Nigidianus ille apud Gellium versiculus: Religentem esse oportet religiosum minime. Massurius Sabinus, ut est apud eumdem Gellium *lib. 9. cap. 9.* religiosi vocabulum a relinquendo deducit, sicut cerimoniæ a carendo &c. Transfertur autem hoc religionis vocabulum ad alia quæque, quæ summa integritate peraguntur. Religio autem Lactantio *lib.4. c.28.* est veri Dei cultus. Quia vero religio & in metu consistit, ea ideo interdum significamus non quod licet, sed quod veritum est, & quod non sine metu læsi numinis committatur, ut muros transilire religiosum fuit Romanis, id est, non concessum: Et in illo Terentii: Nam nihil esse mihi religio est dicere, id est, metus & sollicitudo.

Religio jurisjurandi *l. ult.* D. *de liberal. caussa*, sic dicta quoniam divini numinis testationem habet *l.* 3. D. *de jurejur.* Religio sacramenti militaris *l.* 8. *C. de legat.*

Religio sepulcri *l.* 14. D. *de servitut.*

Religione adstricti *l. ult.* D. *de liberal. causs.*

Religio pro officio, quod quidem sancte servandum. Sic *religio* judicantis *l.* 13. D. *de testib.* ubi vid. Jac. Cujac. *in Papinian.* & apud Ammian. Marcellin. *lib.* 30. judicationis *l.* 6. *C. solut. matrim.* judicis *l.* 33. D. *de re judicat.* judiciaria *l.* 5. *C. de testib.* præsidis provinciæ *l.* 2. §. *ult. de vacat. & excusat. muner.* prætoris *l.* 5. §. 11. D. *de reb. cor. qui sub tutel.* juris *l.* 3. *C. quæ res pign.* Religionis partem judex implebit *l.* 3. *C. arbitr. tutel.* Religionis, & humanitatis ratio *l.*23. *C. de excusat. tutor.*

RELIGIOSA a sacris & sanctis distinguuntur. Festus *lib.* 16. Ælium Gallum ait, inter sacrum & Sanctum & Religiosum differentias bellissime referre. Ælius itaque Gallus *religiosum* definit sepulcrum, ubi mortuus sepultus & humatus est. Festus: Religiosum ac sacrum est, ut templa omnia atque ædes, quæ etiam sacratæ dicuntur, id quod per se religiosum est, non uti. Religiosa a sacris separata accipiuntur *l.* 4. 22. & 51. D. *de contrah. emt. l.* 6. §. 3. 4. D. *de rer. divis. l* 4. D. *ad leg. jul. pecul. l.* 20. §. *ult.* D. *quod vi aut clam.* & in aliis multis juris civilis locis. *Religioso* loco *purus* opponitur, sacro profanus. Religiosus locus fit, mortuum inferendo *l.* 53. §. 1. D. *de legat.* 1. Religiosa vetus Glossarium vertit τὰ μνήματα *monumenta.* Et *religiosum* locum suum quisque mortuum inferendo facit *l.*6. §.4. D. *de rer. divis. l.* 27. D. *de religios. l.*6. §. 6. D. *commun. divid. l.* 3. *C. quæ res pignor. l.* 53. §. 7. D. *de legat.* 1. §. 9. *Inst. de rer. divis.* Religiosus fiebat locus sola illatione mortui, seu sepultura, eximebaturque commercio *leg.* 66. §. 4. D. *de legat.*2. Nec vero monumenta aliter *religiosa* sunt, quam si in ea

ea corpus illatum fit *l. 7.* D. *de rer. divis.* Vid. quæ *lib.* 2. *Antiquit. select. cap.* 5. dixit Brisson. Hinc religiosus locus non fit ubi inventitur thesaurus *l.* 4. §. 6. D. *ad leg. jul. peculat.* Religiosum præterea locum illum esse, ubi, quod est principale, conditum est, id est, caput, respondit Paullus in *l.* 44. D. *de relig. & sumt. funer.* Vid. Emund. Merill. *lib.* 2. *observ. cap. ult.* Non autem est, quod miremur, religiosa habita fuisse sepulcra quælibet. Dedicata enim erant Diis Manibus, vel Diis inferis. Discimus hoc ex ipsis monimentis, in quibus frequentissimæ sunt formulæ D. M. vel D. M. S. id est, Diis Manibus sacrum, vel Dis inferis Manibus sacrum. Jac. Guther. *de jure Manium.* III. 1. Immo & propter eosdem Manes consecrata dicebantur sepulcra. Gruter. *Inscript. p.* 877. 5. Hæc ædificia, propria, comparata facta dicat que sunt Monimenti, sive sepulcrum est, & ollarum, quæ in his ædificiis insunt, & consacratæ sunt, religionisque earum caussa. Nec ipsum tantum spacium, quo cadaver concludebatur, occupabat religio, sed & aliquam vicinæ areæ partem, cujus ambitum non solum in monimentis designabant, hoc modo *in fr. p. X. in agr. p. XX.* id est, in fronte pedes X. in agrum pedes XX. Horat. *Serm. I.* 8. *v.*12. Sed & maceriis, murisque includebant, ut docet idem Brisson. *cit. l.* Ceterum ob hanc religionem corpora semel illata sepulcro tolli non poterant, nisi impetrata a Pontificibus, vel principe venia *l.* 1. 8. & 33. *pr.* D. *l.* 14. *C. de religios.* vel in provinciis a præside *l.* 1. *C. eod tit.* Exempla exstant apud Plin. *Epist. X.* ut & apud Gruter. *Inscr. p.* 628, ubi reliquiæ trajectæ dicuntur III. Non Febr. ex permiss. Collegii Pontificum, piaculo facto. Immo ne refici quidem monimentum poterat sine permissu Pontificum, nisi id ita fieri posset, ne reliquiæ non tangerentur *l.* 44. §. 1. D *de religios.* Id quod etiam ex marmore constat apud Gruter. *p.*618. 4. Immo nec corpus in alia arca poterat collocari, nisi volente principe. Gruter. *p.*607. 1.

Religiosi dicuntur clerici seculares, qui habitum religiosum susceperunt *Extra de hæretic. c. ut officium.* & de Laicis habetur *extra de reb. eccles. non alien. c. fin.* & qui possunt dici religiosi, vid. *extra de offic. ordin. c. licet.* & de voto, & voti redemptione *c. ex multa.* Vid. etiam *gl. in Clem.* 1. *de relig. dom.* & in *Clem. cum ex eo. de sent. excomm.* Joan. Andr. *super rubr. de reg.* & in *c* 1. *Ecclesia Sanctæ Mariæ de Constit.* ubi Abb. ponit, quot modis sumatur religiosus. Nota doctrinam, quod religiosus quandoque ponitur impropriissime, seu largissime, & tunc comprehendit omnem Christianum, & ideo dicitur Christiana doctrina religio *c. pro humani. de homicid. in 6.* quandoque capitur large, & improprie, & comprehendit omnem Christianum honeste viventem, & isto modo intelligitur textus in *c. ecclesia Sanctæ Mariæ de constit.* & possunt comprehendi *hospitalarii.* Hierosolymitani, qui large dicuntur religiosi, nam matrimonia contrahere non possunt. Et obedientiam promittunt superiori, nec retrahere possunt ab illo statu. Unde istis, vel eorum ordini conferuntur ecclesiæ, vel decimæ. *Not. doct. in c. quamvis de decim. & in dicta rubr. de reg.* Quandoque capitur stricte & proprie, & tunc illi dicuntur *religiosi*, qui profitentur illa tria substantialia religio-

gionis, scilicet paupertatem, obedientiam, castitatem, ut in *c. cum monasterium de stat. monach.* Panorm. *in c.* 2. *eo. tit.* & super dicta *rubr. de regul.* & hoc modo laici conversi possunt dici religiosi, ut *c. non dubium. de sent. excomm.* non debent tractare negotia spiritualia, nec debent interesse electioni prælati una cum clericis, ut *c. ex eo. de elect. in S.* Add. Abb. *in* 2. *col. in d. c. de eccles. Sanctæ Mariæ de constit.* & nota quod appellatione propria religiosorum non veniunt hi, qui professi sunt in manibus Episcopi tantum. Abb. *in c. porrectum de regul.* An autem novitius intra annum probationis dicatur religiosus, Bart. in *l. nulli C. ne sanct. baptism. iter.* Et nota quod religiosæ personæ dicuntur etiam magistri militiæ templi, ut *c. cum deputati, de judic.* & ibi Panormit. *in pr.* facit quod *not. in c. canonica de sent. excomm.* nam religiosi dicuntur quasi religati ad cultum divinum, ut *d. c. ecclesia Sanct. Mariæ.*

Religiosum dicitur, quidquid ea religione, fide, & officio fit. Religiosa constantia *l.* 10. D. *de incend. ruin. naufr.* Minus religiosam rem facere videntur liberi, qui parentum concubinas uxores ducunt *l.* 4. *C. de nupt.* Religiosa sollicitudo *l.* 1. *C. qui ex causs. servit.*

Religiosum dicitur, quidquid attentare nefas est, ut religiosa pecunia *l.* 4. D. *ad leg. jul. peculat.* Item quod cultui divino quoquomodo dicatum. Sic *religiosarum* habitationum loca vocantur synagogæ judæorum.

Religiosus locus dicitur hospitale, quod vocant in *c. ad hoc. de religios. dom.* extra.

Religiosus locus debet reformari a religiosis tantum viris, non de sæcularibus, nisi in defectu religiosorum, ut in *c. inter quatot. de religios. dom.*

Religiosissimi famuli, id est, Christiani in *l. ult. C. Th. ne Christianum mancipium Judæus.*

RELINQUERE. Hoc verbum proprie ad ultimas voluntates pertinet *l.* 1. §. *ult.* D. *de tabul. exhib. l.* 62. §. 1. D. *de fideicomm. libert.* Ita tam ex testamento, quam ab intestato relinqui res dicitur. Inde quod testamento datum legatum est, relictum toties in libris nostris dicitur. Itaque in *l.* 2 *C. de natural. lib. largiendi*, & *relinquendi* verba separantur, ut hoc ad testatoris legata, illud ad donationes inter vivos pertineat, id est, ut Justinianus *Novell* 89. interpretatur, *οὐδὲ δωρεῖσθαι, οὐδὲ ἐκ τελευτῆς διδόναι βουλήσεως.* Martial. *lib.* 10. *epigr.* 47. Res non parta labore, sed relicta. Cic *pro domo. cap.* 58. Liberis nostris satis amplum patrimonium relinquemus. Idem *lib.* 2. *ad famil. epist.* 16. Filio meo, si ulla est respublica, satis amplum patrimonium relinquam, memoriam nominis mei. Sic etiam heredem *relinquere* quem dicimus Martial. *lib.* 3. *epigr.* 10. Idem te moriens heredem ex asse reliquit. Cicero *pro Quinctil. cap.* 4. heredem testamento reliquit. Sic *relinquere* hereditatem *l.* 8. §. 1. D. *de jur. codicill.* & relictus heres *l.* 34. D. *de judic.*

Relinquere etiam pro legare, vel per fideicommissum relinquere frequenter utuntur Jurisconsulti. Sic per fideicommissum alimenta reliquerat *l.* 14. §. *ult.* D. *de alim. & cibar. legat.* Si legatum reliquero *l.* 17. §. 2. D. *ad SC. Trebell.* Relicta libertatio, id est, legata *l.* 1. §. 2. D. *ut in poss. legat.* libertas *l.* 26. §. 1. D. *de fideicomm. libert.*

Per fideicommissum *relinquere* di-

dicunt Jurisconsulti, licet verbo relinquo cum effectu olim fideicommitti potuisse neget Paulus *lib.* 4. *Sent. tit.* 1. §. 6. Relinquo vero, ait, & commendo nullam fideicommissi pariunt actionem. Paullo tamen Scævola non consentire videtur in *l.* 78. §. 8. *D. ad SC. Trebell.* Vid. Schulting. in *Jurisprud. vet. antejust.* p. 386. Hein.

Relinqui etiam dicitur, qui a patre, vel testatore superstes relinquitur. Relinquere filium *l.* 18. *D. ut legator. nom.* Relictus in familia *l.* 20. §. *ult. D. de bonor. possess. contr. tab.* in potestatem *l.* 11. *D. de conjung. cum emancip. lib.*

Relinquerit, *relinquisset leg.* 9. *D. ad leg. Falcid. l.* 222. *D. de V. O.* & passim.

Relinquere, id est, deserere. Sic *relinquere* actionem *l.* 21. *D. de inoff. testam.* conductionem *l.* 25. §. 2. *D. locati* domum *l.* 15. §. 36. *D. de damn. infect.* Hoc sensu etiam hereditatem relinquere pro omittere, & repudiare Justinianus dixit §. 5. *Inst. de hered. qualit.* Relinquere servum noxæ nomine *l.* 57. *D. de Ædil. edict.* pro noxæ deditione *l.* 31. *D. de pign. act.*

Reliquari dicitur, qui reliquis obnoxius est, ut ait *l.* 24. *D. ad municip.* sive qui rationibus subductis reliquator & debitor manet, vel qui reliqua trahit, ut est in *l.* 46. *pr. D. de adminstr. & peric. tut.* & ita: Debitum, quod ex administratione reliquatus est *l.* 46. *pr. D. eod. tit.* & ita *reliquare* accipe in *l.* 24. *D. ad municipal. l.* 6. §. 1. *D. de muner. & honor. l.* 20. §. 6. *D. famil. ercisc. l.* 40. *D. de statu lib.* Hinc

Reliquatio, obligatio ex reliquis est *l.* 44. §. 1. *D. de administr. & peric. tutor. l.* 53. *D. de manum. testam.* Quod verbum etiam Tertullianus usurpavit in libro *de anima cap.* 58. Donec reliquatio compleatur ætatis.

Reliquator, qui reliqua traxit, vel reliquatus est *l.* 102. §. 2. *D. de solution. l* 9. §. 2. *D. de publican. & vectigal.* Vectigalium reliquatores Paull. *lib.* 5. *tit.* 12. p. 483.

Reliquiæ, quod superest, remanet, vestigia: Reliquiæ voluntatis *l.* 8. *D. de his, qui sui vel al. jur.*

Reliquiæ pro cineribus defunctorum, sicut in autographo Florentinarum Pandectarum scribitur in *l.* 48. & 44. *in fin. D. de religios. l. ult. D. de mort. infer. l.* 38. §. 4. *D. de legat.* 3. quas Græci λείψανα vocant *l.* 53. §. 5. *D. de legat.* 1. Quæ tamen scriptura immutata est ab his, qui Pandectas excuderunt *l.* 27. *D. de condit. instit. l.* 3. *D. famil. ercisc.*

Reliquum, vel *reliqua* in plurativo numero, sunt quæ rationibus subductis, acceptisque, & expensis computatis, debita remanent, & supersunt *l.* 32. 80. 81. & 110. *D. de condit. & demonstr.* & in *l.* 3. *C. de susceptor.* in qua verbum *annis* in contextum ex Accursiano glossemate irrepsit, vitiumque creavit. Absolute enim *reliquis* legendum est, ut ex *l.* 10. *C. Th. eod. tit.* patet, in quo *novi ac recentes*, non ut in Justinianeo codice, *adcrescentes* legitur. Reliqua enim sunt debitæ præteriti temporis pensiones. *Reliqua* pro reliqua censuum in *rubr. C. sine censu vel reliquis.* Reliqua villicorum, & colonorum sunt pensiones a villicis & colonis debitæ *l.* 32. §. *ult. D. de usufruct. l.* 78. §. 9. *D. de legat.* 3. & apud Plin. *lib.* 3. *epistol.* 19. *lib.* 9. *epist.* 37. Reliquis actorum & colonorum legatis, ea legata vi-

videntur, quæ de reditu prædiorum in eadem caussa manserunt, non etiam, quæ in aliam caussam versa sunt *l* 91. *pr. D. de legat.* 3. Reliqua collegarum *l.* 21. *D. ad municipal.* Sic & *reliqua* conductionis accipe in *l.* 10. *C. ad SC. Velleian.* Reliqua contracta *l.* 5. *C. an serv. pro suo fact.* Reliqua habere, id est, debere *l.* 1. *D. de condit. & demonstr.* Reliqua trahere, seu contrahere in *l.* 3. §. 1. *D. de administr. rer. ad civit. pert.* Ducker. trahere reliqua, explicat, solutionem reliquorum differre *de Latin. vet. jurisc. p* 425.

Reliquorum adpellatio potest & universos significare. Marcellus *l.* 9. *de verb. signif.* Sicut in eo contingit, qui unius servi optionem alicui, reliquos alii legat, illo non optante omnes huic debebuntur, quod in verbo ceterorum eodem illo titulo Ulpianus respondit *l.* 160.

RELOCARE opus *l.* 13. §. 10 *D. locat.* est opus ad diem constitutum, non perfectum, alii artifici denuo idem faciendum locare.

RELUCTANTE lege contractus *l.* 7. *C. de distr. pign.* id est, repugnante.

REMANCIPATAM rem apud Paull. *lib.* 2. *Sent. tit.* 23. §. 8. non remancipatam fiduciam legimus. His verbis: Debitor creditori fiduciam (pignoris remancipandi) vendere non potest; sed aliis si velit, vendere potest, ita ut ex pretio ejusdem pecuniam offerat creditori, atque ita remancipatam sibi rem (a creditore) emtori præstet.

REMANERE, manere. Sic *remanere* actionem *l.* 34. §. *ult. D. de oblig. & act.* in condictione *leg.* 13. §. 11. *D. locat.* dominium *l* 4. *C. de dol. mal.* in familia *l.* 3. §. 5. *D. de adsign. libert.* obligatos *l.* 14. *D. de oblig. & action.* in obligatione *l.* 98. §. 5. *D. de solut.* possessionem *l.* 5. §. 1. *D. de precar.* in possessione *l.* 12. §. 2. *D. de captiv.* in potestate *l.* 6. *Cod. de collat.* quæstionem *l.* 3. *C. si pendent. adpell.* tutorem *l.* 37. *D. de excusat.* Etsi venditio remansisset in *l* 22. §. *ult. D. de Ædil. edict.* ibi Prat verbum *remanere* venditionem pro non facta interpretatur. Alii legunt: Etsi venditoris mansisset. Pene crediderim pro *etsi* reponendum esse *nisi*, ut hæc sit sententia: Quia *nisi venditio remansisset*, (id est, permansisset,) nihil hæc res emtori proderat.

Remanere improprie dicitur, pro eo, quod restituitur *l.* 7. *C. de donat. ant. nupt.*

REMANSOR, pro emansore in *l.* 4. §. 13. *D. de re milit. l.* 5. §. 6. *D. eod. tit.* ubi forte ibi quoque legendum *emansor*, quod suspicatur Jo. Frid. Gronov. ad Senec. *Epist.* 53. Add. Ducker. *de Latin. vet. jurisc. p.* 426. Hein.

REMEARE ab hostibus *l.* 141. *D. de verb. signif.* Remeare judicia *l.* 1. *C. qui pro suo. Remeari* legitur in *l.* 1. *C. Th. de stud. liberal. urb. Rom.*

REMEATUS, redeundi potestas *l.* 4. *D. de pœn.*

REMEDIUM, pro quovis auxilio, sæpe etiam pro medio jus suum conservandi, vel persequendi accipitur. Remedium etiam frequentissime, ubi id verbum occurrit, idem esse ac *σοφισμα, cautionem*, vel uti vulgo vocant, *cautelam*, observat Henr. Brenkman. *de Euremat. cap.* 1. § 7. *p.* 16. Sic *remedium* adoptionis *l.* 42 *D. de bonis libert.* adpellationis *l ult. C. de error. advoc.* alimentorum *l.* 9. *Cod. de patr. potest.* cautionis *demonstr. l.* 79. §. 3.

§. 3. *l.* 7. *pr.* *D. de condit. & demonstr.* decreti *l.* 41. *D. de bon. libere* exceptionis *l.* 14. *C. ad SC. Vellejan.* extraordinarium *l.* 12. *D. de legat. praestand.* quod & auxilium extraordinarium dicitur in *l.* 16. *D. de minor.* Remedium fideicommissi *l.* 3. §. 3. *D. de usur.* indemnitatis *l.* 2. *C. de bon. auct. jud. possid.* juris *l.* 9. *C. de oblig. & act.* operis novi nunciationis *leg.* 1. *D. de oper. nov. nunciat.* praetoris *l.* 63. *D. de adqu. vel omitt. hered.* Item remedia praetoria pignoris capionem & distractionem ac mulctae dictionem adpellat Ulp. *l.* 1. *D. de inspic. ventr.* Remedium provocationis *l.* 1. §. *ult. D. ad SC. Turpill.* stipulationis *l.* 23. *Cod. famil. ercisc.* Remedio nullo attentari sententia potest *l.* 23. §. 1. *D. de cond. indeb.*

Remedium, pro relevatione tributorum apud Salvian. Massiliensem *p.* 166. 167. & 159.

REMIGES, qui remos agunt *l.* 2. §. 2. *D. naut. caup. & stabul.*

REMISSE, negligenter, laxe. Remissius constitui *l.* 4 §. 1. *D. de incend. ruin.* puniri *l.* 21. *D. ad leg. Cornel. de fals.* versari *l.* 61 §. 6. *D. de furt.*

REMISSIO mercedis pensionisve relaxationem & exonerationem & relevationem significat, ut in *l.* 17. § *ult. l.* 17. *princ. l. ult. D. locati.* Sueton. *in Julio cap.* 20. Publicanos remissionem petentes tertia mercedum parte relevavit. Plin. *lib.* 10. *epist.* 24. Praeterea continuae sterilitates cogunt me de remissionibus cogitare, quarum nisi praesens rationem inire non possum. Idem *lib.* 9. *epist.* 37. Quum me necessitas locandorum praediorum retineat. Nam priore lustro, quamquam post magnas remissiones, reliqua creverunt. Columella *lib.* 1. *cap.* 7. Si sedulo colitur ager, plerumque compendium, numquam nisi caeli major vis, aut praedonis incessit: detrimentum adfert. Eoque remissionem petere colonis non audet. *Remissio* colono data ob sterilitatem *l.* 15. §. 4 *D. locati.*

Remissio in *l.* 1. §. 7. & *l.* 20. §. 4. *D de oper. nov. nunc. & in tit. D. de remission.* accipitur, qua remittitur prohibitio per nunciationem novi operis facta *l.* 1. *princ. l.* 5 § 16. *D. de oper. nov. nunciat. l.* 7. §. 2. *D. quod vi aut clam.* Est igitur remissio nunciationis *l.* 5. §. 16. *leg.* 8. §. 4. *D. de oper. nov. nunciat.* Remissionem desiderare *l.* 5. §. 19. *D. eod. tit.* Interdictum de remissionibus tunc valet, eum operis novi nunciandi jus nullum fuit, nam operis nunciatio catenus duntaxat valet, quatenus nunciandi jus fuit. Praetor enim, ubi jus non fuit, nunciationem ipso jure missam facit *l.* 1. *D. de remiss.* Remissio igitur, seu nunciationis relaxatio, in hoc fit magistratus auctoritate, ut vicinus, cui nunciatum est opus novum, nunciationem negligit & opus institutum exsequatur. Est & de opere restituendo satisdatio remissionis loco. Igitur qui aedificare vult, contra quam ei denunciatum sit, vel remissionem impetrare debet, vel satisdare de opere demoliendo, si judicatum fuerit, justam esse nunciationem *l.* 1. §. 1. *D. de remission.* De quo latius Cujac. 1. *obs.* 16.

Remissionem facere praeses dicitur, qui ad ordinem remittit *l.* 1. §. 3. *D. quand. adp.*

REMITTERE pro mittere. *Remittere* repudium. Nonius Marcell *cap.* 4. *pag.* 701. Remissum, missum. Lucil. *lib.* 29. Cohibet domi moestus se Albinus, repudium quod filiae remisit. Hoc sensu re-

remittere apud Terent. *Phormion. Act.* 5. *scen* 7. *vers.* 35. & apud Senecam *lib.* 7 *controvers.* 6. Et *scribere* apud Tertullianum *Apologet. cap.* 6. Et eodem prope sensu legimus. *Remittere* ad judicem, id est, ad virum bonum *l.* 137. §. 1. *D. de verb. obligat.* ad judicis cognitionem *leg.* 35. §. 2. *D. eod. tit.* ad magistratus *l.* 4. §. 1. *D. de damn. infect.* in municipium *l.* 8. §. 5. *D. qui satisd. cog.* ad ordinem *l.* 1. §. 3. *D. quand. adpell.* ad prætorem *l.* 7. *D. de confess.* ad principem *l.* 6. *D. de pœn.* & remitti ad interdictum *leg.* 1. §. 3. *D. uti possidet.*

Remittere pro condonare, gratis concedere, relaxare: Sic remittere actionem *l.* 7. §. *ult. D. de liberat. legat.* castigationem *l.* 3. §. 1. *D. de offic. præf vigil.* cautionem legatario, quod fit, quando ab implemento conditionis, & præstatione cautionis liberatur, & exoneratur *l.* 20. & 72. § 1. *l.* 77. §. *ult. D de condit. & dem.* Remittere conditionem *l.* 10. *D. de bonis libert.* conventionem *l.* 7. *C. de pact. int. emt.* crimen *l.* 38. §. 1. *D. ad leg. jul. de adult.* culpam pacto *l.* 9. §. 11. *D. de condit. & demonstr.* exceptionem *l.* 57. *D. de procurator.* injuriam *l.* 17. § 6. *leg.* 11. §. 1. *de injur.* jus hypothecæ *l.* 11. *C. de non numer pecun.* jus pignoris *l.* 7. *C. de remiss. pignor.* Remittere jusjurandum is dicitur, qui deferente se, quum esset paratus adversarius jurare, gratiam ei facit, contentus voluntate suscepti jurisjurandi *leg.* 6. & 32. *D. de jurejur.* Sic & remitti jusjurandum legatario dicitur, qui necessitate solvitur per prætoris edictum *l.* 8. §. *ult. D. de condit. institut. l.* 14. §. 1. *D. de legat.* 3. *l.* 2. §. 44 *D. ad SC. Tertull.* Remittere mercedem *l.* 5. *D. locati.* mulctam *leg.* 6. §. *ult. D. de offic. præsid.* munera, gratiam munerum gerundorum facere *l.* 1. §. 2. *D. de jur immunit.* Remittere necessitatem *l.* 18. *C. de fideicommiss.* nunciationem, id est missam facere, & relevare *leg.* 5. §. 17. *D. de oper. nov. nunciat.* Vid. supra in *remissio* Remittere obligationem *l.* 34. *C. de transaction.* pensionem & mercedem *l.* 5. *D. locati.* periculum *leg.* 21. *C. de eviction.* petitionem *leg.* 21. §. 1. *D. de donation. int. vir. & ux.* pignus *l.* 18. *D quæ in fraud. creditor.* pœnam *l.* 2. *C. de his, qui sibi adscrib.* probibitionem *l.* 3. *C. ex quib. causs. infam.* satisdationem *l.* 1. *D. ut in possess legator.* servitutem *leg.* 6. & 14. §. 1. *D. de servitut.* supplicium *l.* 38. §. 8 *D. ad leg. jul. de adult.* tributum *l. ult. D. de censib.* ultionem *l.* 35. *D. de fideicommiss. libert.* usuram *l.* 13. *D. de donation.* Non *remitti* tempora, id est, stricte cogi ad temporum observationem *l.* 20. §. *ult. D. de appellat.*

Remittere, pro promittere in *l. ult. D. commun. prædior.* Eodemque sensu hoc verbum usurpatum in *l.* 5. § 11. *D. de reb. cor. qui sub tut vel cur. l* 22. §. *ult. D. ad leg. jul de adulter. l.* 3. §. 2 *D. de stellionat.* Sic & Tacitus *lib.* 1. *Annal cap.* 8. *n* 6. Remisit Cæsar adroganti moderatione, populumque edicto monuit. Vid. Cujac. *præfat ad lib.* 10. *Basilic. & lib.* 21. *observ. c.* 29.

Remittere pro omittere *l. ult. C. de donat.*

REMMIA, vel *Rhemmia*, vel *Memmia*, sic enim scribunt quidam. vid. interpretes ad Cicer. *pro Sex. Roscio Amer, c* 20. lex de calumniatoribus. Ejus meminit *l.* 1. §. 1. *D. ad SC. Turp.* & *l.* 13. *D. de testib.* Antiquissimam eam

eam esse, neque multo duodecim Tabulis posteriorem, existimat Henr. Brenkam. *de lege Remm. cap.* 3. Id certum est ex Cicer. *pro Sex R fc. cap.* 20. & Juliano Μισοπώγ. *p.* 357. ea cautum fuisse, ut K. littera calumniatorum fronti inureretur. *Hein.*

REMOTIO tutoris *l.* 4. *D. de suspect tut* exceptionis *l.* 10. *D. de verb. signif.*

REMOTA hæc vel illa res, id est, præter eam, excepta ea, si illa non intercessisset. Hoc sensu dicitur: *Remota* adpellatione *l.* 2 *C. si a non compet. judic.* Electione matris remota *leg.* 77. § 10. *D. de legat.* 3. Remoto fideicommisso *leg.* 77. §. 1. *D. de condit. & demonstr.* Remota lege Falcidia *l.* 30. §. 2. *D. ad leg. Falcid.* Cicero *pro Cœlio cap.* 13. Sin ista muliere remota, nec crimen ullum, nec opes ad oppugnandum Cœlium illis relinquetur. *Remota* postulatione *leg* 67. §. 1. *D. ad SC. Trebell.* stipulatione *l.* 6. *D. de servis exportand.* successione *l.* 40. *D. de adquir. vel omitt. hered.* Remotis tabulis *l.* 12. *D. de vulg. & pupill. subst.*

Remoto loco, & in evidenti opponuntur in *l.* 11. §. 3. *D. de institor. action.*

Remotum dicitur alienum, contrarium. Pactum remotum a jure communi *l.* 7. §. 16. *D. de pact.* Remotum a re privata *l.* 27. §. 4. *D. eod. tit.* Corn. Nepos *in pref* Remotum ab honestate.

Remotus, pro exheredato *l.* 3. §. 4 *D. de liber. & postum.*

REMOVERE, repellere. Sic *removeri* ab accusatione *l. ult. D. de inoff. testam.* ab actu *l.* 51. *D. de solution.* ab administratione *l.* 3 § 8. *D. de suspect. tutor.* ab auxilio *l.* 1. *C. qui & advers quem.* a bonis *l.* 7 §. 2. *D. de curat. furios.* a bonorum possessione *l.* 14. *D. de bon. libert.* a compendio *leg.* 2. *C. si quis aliqu. test. prohib.* Removetur donatio *leg.* 7. *D. de mort. causs. don.* ab emtione *l.* 14. *C. de contrah. emt.* Removeri exceptio per replicationem *l.* 18. *C. ad SC. Velleian.* Removere ab honore *l.* 51. §. *ult. D. de manum. testam.* institorem *l.* 12. *D. de instit. action.* Removeri a legato *l.* 5. §. 16. *D. de his, quæ ut indign.* negotio *l.* 5. §. 1. *D. de manum. testam.* ab officio *l.* 8. *D. de custod. reor.* Remotis omnibus, id est, jussis exire *l.* 3. *D. de his, quæ in testam. delent.* Removeri ordine *l.* 2. *D. de decurion.* a petitione per exceptionem *l.* 13. *D. de reg. jur.* a postulando *leg.* 1. §. 6. *D. de postuland.* præscriptione *l.* 22. §. 2. *D. de inoff. testam.* a querela *l.* 8. §. 15. *D. eod. tit.* a senatu *l.* 3. *D. de senatorib.* a successione *l.* 18. *D. de bonor. possess. contr. tab.* a tutela *l.* 2. *C. de tutor. qui satis non ded.* a tutela ut suspectus *l.* 26. & 35. *D. de excusat.* a vindicatione *l.* 12. *D. quib. mod. pign.*

REMUNCULUM nonnulli legunt in *l.* 9. §. 2. *D. ad Leg. Aquil.* ubi alii lenunculum, alii ferraculum, alii ferriculum, alii servaculum, alii gubernaculum. Vid. Gothofr. *ad* § 2.

REMUNERARE, pro remunerari *l.* 10. §. *ult. D. mand.* Ulpianum auctoritate Ciceronis *orat. post redit. in senat. cap.* 12. Quinti *de petit. consulat. cap.* 9. & Quinctiliani *Declamat.* 2. defendit Ducker. *de Latin. vet. Jurisconf.* p 319. Hein.

Remunerari autem proprie est munus alicujus munere alio compensare. *leg.* 1. §. 1. *D. si mensor falsum mod. dix* ubi Ulpianus operam agrimensoris beneficii loco præberi ait; & id quod datur ei ad remuneran-

 dum

dum dari, & inde honorarium adpellari.

REMUNERATIONES sacræ *l.* 20. *C. Th. de palat.* id est, sacræ largitiones.

RENASCI dicuntur actio *l.* 10. §. 9. *D. de in rem verso.* lapis *l.* 7. §. 13. D. *solut. matrim.* sylva ex radicibus *leg.* 30. D. *de verb. signif.* vindicatio *l.* 6. D. *si servit. vind.*

RENITI matrimonio *l.* 16. *C. de nupt.*

RENOVARE bellum *l.* 28. *C. de captiv. & postlim.* cautionem *l. ult.* §. 5. D. *de legat* 2. contractum *l.* 1. D. *de rescind. vendit.* dotem *l.* 40. D. *de jur. dot.* locationem *l.* 13. §. *ult.* D. *locat.* nuptias *l.* 26. §. *ult.* D. *de pact. dotal.* testamentum *l.* 15. §. 1. D. *de testam. mil.* venditionem *l* 7. § 1. D. *de rescind. vend.*

RENUERE debitum *l.* 6. *C. Theod. quor. adpell.* id est, solutionem, ut in *l.* 5. *C. de fid. instrum.*

RENUM pro *Rhenum* *l.* 11. D. *de evict.*

RENUNCIARE est nuncium mittere, repudiare, missum facere. Sic renunciatam adfinitatem sponsalium contractam, pro repudiatam accipimus in *l.* 39. *pr.* D. *de usur.* Renunciare beneficio *l.* 3. D. *de testam. milit.* caussæ *l.* 7. *C. de ingen. manum.* conditioni *l.* 1. *C. de sponsalib.* hereditatem *l.* 4. *C. de repud. vel abstin. hered.* hereditati *l.* 2. *C. de jur. & fact. ignor.* incolatui *l.* 34. D. *ad municipal.* legi commissoriæ *leg.* 7. D. *de lege commissor.* liti *l.* 21. D. *de minor.* matrimonio *l.* 51. D. *de rit. nupt.* nuptiis, & sponsalibus *l.* 3. *C. de repudiis.* obligationi *l.* 11. §. *ult.* D. *de legat.* possessioni *l.* 12. §. *ult.* D. *de adquir. possess.* procuratori *l.* 65. §. 8. D. *pro socio.* querelæ inofficiosi *l.* 1. *C. de in integr. restitut. minor.* societati *l.* 14. D. *pro soc.* societatem *l.* 65. §. 6. D. *eod. tit.*

Renunciare pro deferre, & denunciare. Ita Marcianus: Sicut renunciare caussam nemo cogitur, ita liberum arbitrium desistendi ei non datur, qui detulit *l.* 22. §. *ult.* D. *de jur. fisci.* Simili sensu renunciare repudium dixerunt Plaut *Aulular. Act* 4. *scen.* 10. *v.* 54. & Terent. *Phormion. Act.* 4. *scen.* 3. *vers.* 72. Renunciare venditori, id est, denunciare de evictione *l.* 29. §. *ult.* D. *de evict.*

Renunciare aliquando referre est. Sic *Renunciare* aliquem idoneum esse, id est, referre post explorationem facultatum locupletem esse *l* 42. D. *mandati.* Ita etiam renunciare legationem apud Plin. *lib.* 4. *epist.* 10. & Livium sæpe, est res in legatione a se gestas exponere, quod vulgo dicitur. Hygin. *de limitibus constit.* *p.* 210. *edit. Goes.* Ego autem quoties egeram meosuram, ita renunciaram, jugera tot, versus tot. Et paullo post: Sicut videtur ita renunciabimus, jugera tot, versus tot. Sic etiam renunciare de modo, id est, referre in *l.* 40. D. *de contrah. emtion.* Renunciare autem modum mensores dicuntur *l.* 1. *pr.* *l.* 6. § 1. & 4. *l.* 8. D. *si mens. fals. mod. dixer.*

Renunciari dicebantur Magistratus, qui voce præconis in campo declarabantur suffragio populi, designati, ut Cicero *I. in Verr. & II. & V. cap.* 15. *in Rullum*, *pro Milone pro lege Manil. cap.* 1. *de orator. lib.* 2. *cap.* 64. & Gell. *lib.* 12. *cap.* 8. ostendunt. Sed & ipse consul successorem suum populo renunciabat, ut Cicero *pro Murena, & lib.* 7. *epist.* indicat.

Renunciare, pro reddere numeratam dotem, dixit Apuleius *in Apologet.*

RE-

RENUNCIATIO, auctore Asconio in I l. *Verr.* est recusatio ejus rei, quæ in pactum & promissionem venerat. Sic renunciatio in *l.* 2. D. *de divort.* sponsaliorum diremtio intelligenda est. Renunciatio generalis ad ea restringitur, de quibus solum intelligitur cogitatum *l.* 2. *C. ad SC. Vellei.*

Renunciatio pro nunciatione novi operis *l.* 18. D. *de oper. nov. nunciat.*

RENUNCIATORES consiliorum *l.* 38. D. *de pœn.*

REPARARE in *l.* 16. D. *de in rem verf.* & *l.* 122. §. 1. D. *de verb. oblig.* ut & bene Duarenus *lib.* 1. *disputat.* notavit, significat numis ex venditione mercium redactis, alind quid earum loco comparare, vel brevius, ex mercis venditæ pretio aliam parare. Reparare Græci dicunt ἀντωνεῖσθαι. Et ita id verbi accipiendum putat Brisson. apud Demosthenem πρὸς τὴν Λακρίτου παραγραφήν. p. 451. *extr. edit. Hier. Wolffii: Reparari* libertatem non posse, Ulpianus dicit in *l.* 9. § 2. D. *de statulib.* Reparari eadem; ut P. Faber existimat significatione. Nam ibi sic lege: Libertas autem pecunia lui non potest, nec reparari potest. Quod Græci interpretantur, ἡ δὲ ἐλευθερία διὰ χρημάτων οὐ ῥύεται, οὐδὲ ἀγοράζεσθαι δύναται.

Reparari pro suscitari, & restitui. Sic actio reparari dicitur in *l.* 7. §. 3. D. *de pact.* (ubi tamen in plerisque libris, nec in Julii Pacii editione *parandam* legimus.) Accipitur vero ibi hoc verbum pro resumtione instantiæ intermissæ, vel, ut vulgo loquimur, restitutione instantiæ, quæ legitimis transactis temporibus periit. *Reparari* etiam adpellationum tempora, id est, restitui dicuntur *tit. C. de temporib. & reparat. adpellat.* Reparari vires obligationis in *l.* 4. *C. de solution.* id est, suscitari & restitui. Eodem sensu Arnobius *adverf. gent.* Ergo homo novus nascitur, non prior ille reparatur.

REPARATIO adpellationum *rubr. C. de tempor. & repar. adpellat.* & apud Symmach. *lib.* 1. *epist.* 37. & 38. id est, restitutio seu redintegratio temporis lapsi, seu litis. Sicque sumitur apud Symmach. *lib.* 1. *epist.* 37. & 38. Græci ἀνανέωσιν & ἀνακαίνωσιν vocant. Quomodo autem seu jure veteri, seu novo impetraretur, vide apud Cujac. *obs. lib.* 12. *cap.* 4. & *tract. de divers. præscript. cap.* 16.

REPEDARE pro reverti. Cic. *de legib.* 3. Domum cum laude repedandum. Leo Imp. in *l.* 11. *C. de cohortal.* Aut si, inquit, ad pristina sacramenta maluerit repedare. Sic Rutilius *lib* 26. Rediisse ac repedasse, ut Roma viret gladiatoribus. Vid. Non. *cap.* 2. *n.* 738.

REPELLERE pro repudiare, rejicere. *Repellere* bonorum possessionem *l.* 70. D. *de adquir. vel omitt. hered.* exceptionem agnitam *l.* 21. *D. de donation.* legatum *l.* 81. §. 1. *l.* 86. §. 2. *D. de legat.* 1. a se legatum *l.* 86. §. 2. *de legat.* 1, a se proprietatem, usumfructum *l.* 10. *D. de usu & usufruct. legat.*

Repellere, excludere, non admittere. Et sic *repelli* ab accusatione *l.* 3. §. 1. *D. de suspect. tutor.* a bonorum possessione *leg. ult. C. de bonor. possess. contr. tab.* edicto *leg.* 14. §. 6. *D. de bonis libertor.* exceptione *leg.* 3. §. 6. *D. de except. dol. mal.* per exceptionem *l.* 14. §. *ult. D. de except. rei judicat.* ut indigni *l.* 15. §. *ult. D. de his, quæ ut indign.* ab omni judicio & voluntate *l.* 16. §. 5. *D. de bonis libertor.* a

legato *l.* 36. D. *de excusat.* a nuptiis *l.* 30. *de rit. nupt.* a petitione *l* 3. §. *ult.* D. *de pollicitation.* a præscriptione *l.* 1. D. *de vacation.* replicatione *l.* 3. D. *si cui plusq. per leg. falc.* a successione *l.* 8. *C. qui petant tutor.* Repelli excusatio dicitur, quæ non admittitur in *l.* 1. D. *quand. adpelland.*

Repellere pro arcere, & propulsare. *Repellere* gladio *l.* 3. *C. ad leg. jul. de sicar.* Vim vi repellere *l.* 11. §. 1. *De quod met. causs.*

REPENSARE in *leg.* 2. *C. Theod. de tiron.* id est, compensare.

REPERIRE, *Reperitur* in possessione *l.* 21. *C. de liberal. causs.* Repertus debitor *l.* 4. *C. de testam. manumiss.* in delicto *l.* 14. D. *de quæstion.*

REPERTORIUM, quod vulgo inventarium adpellatur *l.* 7. D. *de adminiftr. & peric. tutor.* Ducker. *de Latin. vet. jurisconf.* p. 441.

REPETERE pro memoria repetere in *leg.* 10. D. *de pact.* *l.* 16. D. *de jur. codicillor.* Forte in hunc sensum etiam accipienda hæc vox est in *l.* 1. D. *de orig. jur.* Necessarium prius ab urbis initiis repetendum existimavi. *Repetere* originem suam *l.* 32. D. *de liber. causs.*

Repetere actionem inchoatam est desertam ante actionem denuo instituere *l.* 21. D. *de inoff. testam.*

Repetere legatum est id, quod semel legatum est, relegare; ut Junius Mauricianus ait *l.* 23. D. *de usu, & usufruct. legat.* & Ulpianus in *leg.* 3. §. 2. D. *quib. mod. usufruct. amitt.* & Paullus in *l.* 18. D. *de usu & habit.* Hoc accidit quum legatum priore testamento inciso exstinctum sequente testamento relegatur. Sic repetitur legatum in *l.* 28. §. 1. D. *de liberat. legat.* his verbis: Quibusque legata in eo testamento, quod inciderам, dedi, omnia rata esse volo. Sic quoque legata *repeti* in substitutione dicuntur, quæ in principalibus tabulis inutiliter relicta erant *l.* 77. D. *de legat.* 4. *l.* 19. § 1. D. *de legat.* 1. Eodem modo & in codicillis inutiliter data per repetitionem confirmantur hac scriptura: Hoc amplius heres meus dato. Huc pertinet, quod Julianus scribit, in repetundis legatis hæc verba, quæ adjici solent, *item dare damnas esto*, ad conditiones, & dies legatorum easdem repetundas referri *l.* 63. D. *de legat.* 3. Sic *repetitio* legati, & repetere legatum in *l.* 32. D. *de legat.* 1. legatum usufructus *l.* 24. D. *de usu, & usufr. legat.* legatum substituto *l.* 52. §. *ult.* *l.* 53. & 54. D. *de legat.* 1.

Repeti etiam dicuntur legata, quæ ab instituto data a substituto iterum relinquuntur, vel ab uno ex primis heredibus relicta a coherede ejus rursum legantur in hunc modum: Quæ a filio meo legavi, quæque eum dare jussi, heres meus iisdem diebus dato *l.* 32. & 54. D. *de legat.* 1. *l.* 75. D. *de legat.* 3. *l.* 81. D. *de verb. signif.*

Repeti ususfructus dicitur, qui qualicumque ratione amissus iterum legatur, & fructuario conservatur *l.* 2. §. 1. *l.* 3. *princ.* & §. 1. *l.* 5. D. *quib. mod. usufr. amitt. leg.* 3. §. 2. D. *usufruct. quemadmod. cav.* ut in specie *l.* 8. D. *de annuis legat.* Unde *repetitio* ususfructus *l.* 2. §. 1. D. *quib. mod usufr. amitt.* *l.* 3. D. *eod. tit.* Vide etiam *l.* 19. D. *de legat.* 1.

Repetere reum est iterato reum facere, abolitioneque exemtum reum denuo postulare *leg.* 3. §. *ult.* D. *de accusat.* *l.* 10. §. 1. *l.* 12. & 15. §. *ult.* *l.* 17. D. *ad SC.* Tur-

Turpillian. l. 3. §. 1. & 12. § *ult.* D. *de accusat.* l. 31. D. *ad leg. jul. de adulter.* l. 14. § 1. D. *de bonis libertor.* Suetonius in *Aug. cap.* 32. Diuturnorum reorum, & ex quorum sordibus nihil aliud, quam voluptas inimicis quæreretur, nomina abolevit, conditione proposita, ut si quem repetere vellet, periculum pœnæ subiret. Idem in *Domitian cap.* 2. Reos, qui ante quinquennium proximum apud ærarium pependissent, universos discrimine liberavit, nec repeti nisi intra annum permisit. Sic & repeti reus in l. 13. §. 1. D. *de accusation.* Repetere accusationem l. 6. *C. de his, qui accusar. non poss.* crimen, quod nihil aliud est, quam indulgentia abolitum crimen, ex integro iterum persequi *leg.* 7. D. *ad SC. Turpill.* hoc sensu & *repeti* quæstio dicitur, in l. 16. D. *de quæstion.* Sicut *repeti* in quæstionem est tormentis iterum subjici l. 17. *D. de quæstionib.* vel in quæstionem iterum peti.

Repetere petere in *leg.* 18. *in fin. C. ad leg. jul. de adult. Repetita* fideicommissaria libertas ab herede.

Repetere, reposcere. Condictione repetere, quod indebite solutum est l. 3. *in fin. D. de transact.* Repetere vecturam l. 15. §. 6. *D. locat. conduct.*

Repetere, iterato agere, vel suscipere. Sic Repetita emtio l. 7. §. 6. *D. de pact.* Repetere honores defunctos *leg.* 17. §. 3. D. *ad municipal. Repetita* potestas l. 6. *C. de sentent. pass.* repeti negotium l. 3. *C. de fid. instrum.*

Repetita die, id est, antelata, seu prælata die l. 5. §. 7. D. *de nov. oper. nunciat.* l. 9. §. 6. D. *ad exhibend.* l. 15. §. 31. D. *de damn. infect.* l. 1. § 10. D. *de itin. actuq. privat* l. 51 D. *ad leg. Aquil.* ubi repetitis diebus, significat retrorsum computatis, eodemque modo repetitionem triginta dierum accipe in l. 34. *in fin.* D. *de obligat, & action.*

Repetita prælectio, δευτέρα παράδοσις. Justinianus ita vocari jussit codicis editionem posteriorem. Id vero vult, veterum fuisse exemplo videri. In antiquis libris, ait, non solum primas editiones, sed etiam secundas, quas repetitas prælectiones veteres nominabant, subsequutas esse invenimus, quod ex libris Ulpiani viri prudentissimi ad Sabinum scriptis promtum erat quærentibus reperire *Constit. cordi nobis* §. 3. *de emendat. codic.* Glossar. Nomica Περιπτώσεως ἀναδόσιν. Hein.

Repetitam conditionem emancipationis l. 77. *princ.* D. *de cond. & demonstr.*

Repetiti satisdatio dicitur, non quæ iterum datur, sed quæ condicitur l. 1. *princ.* D. *ut legator. vel fideicommiss. servand. causs. caveat.*

Repetitum tacite a substitutis fideicommissum l. 4. *C. ad SC. Trebell.*

REPETITIO pro condictione l 41. D. *de regul. jur.*

Repetitio legati, & usufructus, de qua modo in *repetere.*

REPETUNDÆ. Lex Julia repetundarum, quæ & de repetundis dicitur l. 7. D. *ad leg. jul. repetund. Repetundarum* crimen, quod de pecuniis repetundis ex Lege Julia intenditur, etiam pecuniarum nomine, quas quis, quum in magistratu aliquo, potestate, curatione, ministerio esset, ob judicandum, vel non judicandum acceperit, vel quo magis, vel minus ex officio suo faceret, vel ob militem legendum mittendumve *tot. tit.* D. *de leg. jul. repetund.* Intelligendum est autem repetundarum judicium olim in eos solos magistratus, qui in provincias mit-

mitterentur institutum fuisse, quemadmodum Cicero in *Divinat.* demonstrat, post vero generaliter eo teneri cœperunt alii etiam, qui in urbe administrarent. Addam ex Tacito *lib.* 11. *cap.* 6. *Annal* Cossutianum & alios aliquos perfidos caussarum patronos fuisse repetundarum reos, eo quod pecunia accepta a Suillio accusatore, prævaricati essent, inibique refert Tacitus sancitum, ut qui advocati ob caussam orandam denum sestertium modum egrederentur, repetundarum tenerentur.

Repignorare est luere, & liberare pignus, adversaturque verbo pignorare *l.* 5. §. 12. *D. commod.* Festus *lib.* 16. Reluere, solvere, repignorare. Cæcil. in Carmine: Ut aurum, & vestem, quod matris fuit, reluat, quod viva ipsi opposuit pignori. Ut *replumbare* est adplumbata dissolvere, *resignare*, signatum aperire, & aliis satis multis in verbis articulus re contrariam simplici verbo tribuit significationem. Alias vero iterationem, & geminationem significat, ut *retractare* interdum est, iterum tractare, & *relegare* repetere legatum, de quo in verbo *repetere*.

Replere præter implere, aliquando etiam supplere, quod deest. *Replere* pretium *l.* 4. §. 10. *D. de usu & usufruct. legat.*

Replicare, resolvere jus exceptionis *pr. Inst. de replicat. & passim.* Græci dicunt, ἀντιπαρεκβάλλειν. Æschines κατὰ Κτησιφῶντος p. 432. *Oper. Demosthen. & Æschin.* Ναὶ ἀλλ' ἀντιπαρεκβάλλει πρὸς τοῦτο εὐθέως, λέγων. Esto: Sed statim contra hoc replicabit, dicens.

Replicatio, responsio ad exceptionem, ejusque depulsio *l.* 3. *pr. D. si cui plusquam per leg. falcid.* Est ergo replicatio contraria exceptio, & quasi exceptionis exceptio *l.* 22. *D. de except.* Dicitur enim adversus exceptionem, per eamque eliditur exceptio *l.* 48. *D. de procurat.* Vetus Glossarium Græcum vertit ἀνάπλοκη. Et mox, ἀνάπλοκη, ἀνάλυσις, παραγραφὴ, παραγραφῆς. Replicatio, resolutio, exceptio exceptionis. Ejus autem formula erat *aut si*, quemadmodum intelligitur ex *d. l.* 48. *D. de procurat. l.* 7. §. 1. *D. de curator. furios.* Si heredes dementis easdem res vindicent, quas curator alienavit, & exceptio opponetur, si non curator vendiderit, replicatio dari debet, aut si satisdatione interposita secundum decretum vendiderit. Jul. *l.* 24. *D. de except. rei judicat.* Adversus exceptionem, si non ejus sit res, explicatione hac adjuvabitur: Aut si res judicata non sit Caius *l* 48. *D. de procurat.* Tuoc excipiente eo, cum quo agitur, si non mihi mandatum sit, ut a debitoribus peterem, actorem ita debere replicare: Aut si mihi mandatum est, ut a te peterem. Itaque replicatio dicta videtur, vel quod implicatam, & quasi tectam exceptionis iniquitatem replicet, ac patefaciat, vel potius quod æquitatem actionis ab excipiente reo tectam, & quasi complicatam explicet, atque aperiat.

Replumbare est adplumbata dissolvere *l.* 19 §. 3. *D. de aur. argent. legat.* Vid. *repignorare.*

Reponere ponere iterum, reponere ædificium *l.* 20. §. 2. *D. de servit. præd urb.* arborem *l.* 3. §. *ult. D. arbor. furt cæsar.*

Reponere, ponere. Reponere onus in ripis *l* 5. *D. de rer. divis.*

Reponere, condere. Sic repositi fructus *l.* 12. & 19. §. *ult. D. de instr. vel instr. legat.* Reposita in horreis *l.* 88. *D. de legat.* 3. Repositis omnibus *l.* 92. §. *ult. D. eod. tit.* Repositum fru-

frumentum *l.* 18. §. 9. *D. de instr. vel instr. legat.*

Reponere se in obligationem in *l.*10. *D. quod met. causs.* dicuntur, in quorum persona redintegratur obligatio, ut *ibidem*.

In potestate Titii *repositum* est *l.* 68. *D. de hered. instituend.* id est, in arbitrio ajus, & potestate positum.

REPORTARE sententiam *l.*4. *C. mandati*, vindictam *l. ult. C. ad SC. Turp.*

REPOSCERE, poscere, exigere. Reposcit caussa *l.* 13. *D. de custod. reor.* rationem tutelæ *l.*2. *C. de in litem jurand.* tutelam *l.* 29 *D. de admin. & peric. tut.*

Reposcere repetere. Reposcere commodatum *l.*20. *D. de adquir. possess.* debitum *l.* 13. *D. de administr. tutor.* fructus judicio *l.*2. *C. de act. emt.*

REPOSITORIA *l.*19. §.10. *D. de aur. arg. legat.*

REPRÆSENTARE, est, quod in diem debetur, ante diem solvere, quod Græci dicunt παρακαταβάλλειν. Sic repræsentare debita *l.*1. *C. de condition. ex lege.* fideicommissum *l.* 36. §. *ult. D. de cond & demonstr. l.*22. *princ. D. ad SC. Trebell.* Cicero *lib.*16. *ad Attic. Epist.*2. Mihi quidem, inquit, istorum animi videntur incendi ad repræsentandam improbitatem suam. Sueton. *in August. cap.*101. Summam legionariis legatam repræsentari jussit. Sic *repræsentata* libertas dicitur, quæ ante diem soluta est *leg.* 37. §. 41. §. 1. *D. de fideicomm. libert.* & repræsentata pecunia *l.* 8. §. 6. *D. de transaction.* Hoc sensu etiam dicitur repræsentari condemnatio *l.* 24. §. 2. *D. soluto matrimon.* & restitutio *l.* 55. §. 1. *D. ad SC. Trebell.* Repræsentare damnum *l.*22. §.3. *D. de action. rer. amotar.* Repræsentari etiam cognitio dicitur, quæ non exspectato pubertatis tempore statim suscipitur, & mature judicatur *l.* 3. §. 5. *D. de Carbonian. edict.* & *l.* 3. §. 4. *D. de liber. exhib.* Seneca *lib.* 15. *epist.* 1. Petit a me, ut id, quod in diem suum dixeram debere differri, *repræsentem.*

Repræsentare aliquando est simpliciter dare, seu numerare *l.* 7. *C. de rer. permutat.*

Repræsentare aliquid dicitur, ad quod proxime accedit. Sic dolum repræsentari culpa in *l.* 1. §. 1. *D. si is, qui testam. liber. esse juss.*

Repræsentare se est præsentiam sui facere *l.*15. §. 1. *D. ad leg. jul. de adulter. l.* 8. *C. quomod. & quando judex sentent.*

Repræsentare jus præses provinciæ dicitur in provincia, qui in eadem judicis, & juris vicem tenet *l.*1. *C. ubi causs. stat.*

Repræsentari caussæ dicuntur in *l.*8. *C. de adpell.* id est, denuo præsentari.

Repræsentare est exhibere vi quadam juris præsentiam ejus, quod revera præsens non est. Sic filius fratris succedendo cum patruis *repræsentat* patrem suum. *Novell. Quæ jura agnat. & cognat.* §. *restat. ut & tertium Constitut.*118.

REPRÆSENTATIO ante diem solutio *l.*24. § 2. *C. solut. matrim. l.* 1. & 2. *princ. D. de dote prælegat. l.* 88. §. 5. *D. de legat.*2. *l.* 10. §. 12. *D. quæ in fraud. creditor.* §. 14. *Inst. de legatis.*

Repræsentatio equorum, id est, præstatio, collatio *l.*2. *C. Th. de privileg. qui in sacr. palat.*

REPRÆSTARE duobus in locis in Pandectis Florentinis invenitur in *l.* 47. *D. de action. emt. & l.* 22. *princ. D. ad SC. Trebell.* pro quo rem præstare *l.*6. *D. quod cum eo, qui in alien.*

tien. pet. ut Plauto & Catoni & Ictis resolvere est, quod aliter rem solveret. Displicet autem hæc lectio Cujacio *lib.* 3. *observ. cap.* 15. reponitque ille *repræsentare*. Placet rursus eidem *lib.* 13. *observ. cap.* 35. Julius Pacius ad *d. l.* 22. *pr.* D. *ad SC. Trebell.* magis probat scripturam, ubi *repræsentare* legitur, quin & ipse Brissonius, qui supra in *repræsentare* hanc ipsam *leg.* 22. D. *ad SC. Trebell.* excitat. Add. Ducker. *de Latin. vet. jurisconf. p.* 337. Hein.

REPREHENSIO. Vestimenta, quibus sine reprehensione vel vir vel uxor utuntur *l.* 23. §. 2. *de aur. argent. legat* ubi verba, sine reprehensione εμφατικως accipienda sunt, pro lege, usu, more ceterorum civium, explicante Guil. Fornerio *lib.* 1. *Selection. cap.* 1.

Reprehensio existimationis, id est, nota *l.* 43. *Cod. Theod. de oper. publ.*

Reprehensio, pro pœna. In maximam se reprehensionem sciat venturum *l.* 21. *C. Th. de cursu.*

REPROBARE, improbare, rejicere. *Reprobari* testimonium dicitur in *l.* 22. D. *de his, qui notant. infam.* Reprobare autem testes, & eorum fidem imminuere, & refellere *C. præsentium de testib. in* 6.

Ex quibus autem caussis refellantur, docent Spec. *in tit. de testib.* & Nepos Montalbanensis *in tractatu rei fugient.* quo in genere sciendum jure civili & canonico testes reprobatarios (ut cum vulgo loquar) reprobatoriorum. vel (ut Latinius rem exprimam) refutatorios refutatoriorum admittendos ex sententia Justin. Imp. scribit Angelus Aretinus §. *si vero dicatur de testib. Novella Constit.* 90. Verba ejus constitutionis hæc sunt, και αχει μη τεταρτης μαρτυρων παραγωγης αδειαν ειναι τοις μαρτυρειαις χρησθαι. Quod ad quartam testium refutationem, rejectionemque produxit Angelus Refutatorios etiam refutatoriorum testium admittendos decreverunt Pontifices maximi *cap. licet dilectus*, ubi gloss. & interpretes *de testib. in antiqu.* & *cap. præsentium eod. tit. in* 6. In ea quoque sententia est Speculator *tit. de testib.* §. *sere*, *vers.* item actor. Eamdem sententiam tenet Bald. *l. si quis testib. C. de testib. vers. quæro quot.* quæ sententia habet æquitatem, quod constitutum est, ut veritas elucescat.

Reprobata institutione, id est, non admissa *cap. post electionem, de concess. prebend. in antiq.*

REPROMISSIO satisdationi opponitur in *l. ult.* §. 1. D. *quod legator.* Repromissio dotis *l.* 72. D. *de jure dotium.*

REPROMITTERE aliud est, quam satisdare *leg.* 5. §. 17. D. *de oper. nov. nunciat.* Nam repromittere est nuda pollicitatione, cautioneque promittere, non satisdare *leg.* 4. D. *de manumiss. l.* 58. 18. D. *de oper. nov. nunciat. l.* 9. § 4. *l.* 13. *princ.* & § 1 *l.* 30. §. 1. D. *de damn. infect. l.* 3. & 5. §. 2. D. *de condict. causs. dat. l.* 10. D. *de his, quæ ut indign. l.* 22. D. *de oper. libert.* Est igitur repromittere, ei, qui nobis stipulantibus promisit, nunc jam vicissim a nobis stipulanti promittere non satisdato. Cicero *pro Rosc. Comod.* Repromittis tu ab hine triennium Roscio. Quod a Flavio abstulero, partem dimidiam inde Roscio me soluturum spondeo Item repromisisse Fannium Roscio, si quid a Flavio exegisset, ejus partem dimidiam, sed omnino exegisse nihil. Quid tu non exitum exactionis, sed initium repromissionis spectare debes. Roscius Fannio stipulanti

ti pecuniam certam spopondit, pro opera & labore, quem in communi judicio persequendo sumserat, sed vi istius Roscius stipulatus ab eo est dimidiam, ejus quod exigeret, partem.

Repromittere custodiam *l.* 3. §. *ult.* D. *de jur. dot.* de dolo *leg.* 15. D. *de pign. act.* Ubertatem *l.*4. *C. si mancip. ita ven.*

REPUDIARE, id est, nolle ad se pertinere, ut loquitur *l.*8 §.1. D. *de rebus creditis.* Neque repudiari proprie dici potest, quod jam adquisitum est *l.* 34. §. 2. D. *de legat.* 2. Repudiare bona *l.* 22. §. *ult.* D. *de jur. patron.* bonorum possessionem *l.* 2. D. *unde legitimi* fideicommissum *l.* 34. §. 2. D. *de legat.* 2. hereditatem *l.* 2. *C. de legitim. hered.* Vid. supra art. *recusare.* Repudiare legatum *l.* 2. D. *de manumission.* a se legatum *l.* 10. D. *de option. vel elect. legat.* delatam successionem *l.* 12. *C. de testam. manumiss.* defuncti voluntatem *l.*81. §. *ult.* D. *de legat.* 2.

Repudiare, est jus nobis delatum repellere. *Repudiantur* enim ea tantum, quæ jam delata sunt *l.* 1. §. 7. D. *de successor. edict.* Nec repudiare quis id potest, quod, si velit, habiturus non est *l.*135. D. *de regul. jur.* Sueton. *in Claud. cap.* 25. Sponsas admodum adolescens duas habuit. Priorem, quod parentes ejus Augustum obtulerant, virginem adhuc repudiavit. Sueton. *in Julio cap.*18. Repudiato priore sponso. Repudiare conditionem *l.* 11. D. *de rit. nuptiar.* Vid. art. conditio. Sic ergo *repudiari* futurum matrimonium potest *l.* 191. D. *de verb. signif.*

Repudiare de jam contracto matrimonio. Sic repudiare uxorem *l.* 29. D. *de manum. testam. l.* 7. & 12. D. *de ritu nuptiar.* Repudiatus, pro eo, cui ab uxore repudium missum est *l.*38. D. *solut. matr.*

REPUDIATIO fideicommissi *l.*26. *C. de fideicomm.*

REPUDIUM a divortio separat Modestinus in *l.* 101. §. 2. D. *de verb. signif* additque: *Repudium* sponsæ remitti videtur, quod & in uxoris personam non absurde cadit. Inter divortium, & *repudium* hoc interest, quod repudiari etiam futurum matrimonium potest, non recte vero sponsa divortisse dicitur, ait Paullus in *l.* 191. D. *de verb. signif. Repudium* autem non nuptiarum tantum diremtionem, renunciationemve, sed & sponsaliorum significat *l.*2. D. *de divortiis.* Mævia *repudium* sponsalibus misit, atque ita alii nupsit *l.* 38. *D. solut. matrim.* Sic & injusti *repudii* esse actionem dixit Quinctil. *declam.*1. Vetus Glossarium Græcum, *Repudium* διαζευσις τȣ γαμȣ. Glossarium etiam vertit, διαζυγιον. Justinus Martyr. in Apolog. *pro Christianis* 1. *ad Senatum Roman.p.*42. Επειδη δε ο ταυτης ανηρ, εις την Αλεξανδρειαν πορευθεις, χαλεπωτερα πραττειν απηγγελθη, οπως μη κοινωνος των αδικηματων, και ασεβηματων γενηται, μενουσα εν τη συζυγια, και ομοδιαιτος και ομοκοιτος γενομενη, το λεγομενον παρ υμιν ρεπουδιον δουσα. Postquam vero maritus Alexandriam profectus, multo etiam deterior factus esse dictus est, femina verita, si de cetero eodem cum illo lecto, eademque mensa uteretur, ne impietatis ejus fieret particeps, misso illi, quod apud vos dicitur, repudio, ab eo sejuncta est. Ubi autem *repudium* pro divortio sumitur, ut in *l.* 3. D. *de divort. l.*12. D. *de rit. nupt. leg.* 39. D. *soluto matrim.* & *l.* 3. & 8. *C. de repud.* Ubi repudium ad uxorem referunt, id Synecdoche generis est pro specie, quæ etiam apud

apud alios latinæ linguæ auctores usitata est, teste Brech. *ad l.* 191. D. *de verb. signif.* quamplurimis in eam rem testimoniis citatis. At si divortium pro repudio sponsi sponsæque ponatur, ut in *l.* 8. D. *de condict. causs. dot.* id durius videtur, cum non sit species pro genere, neque generis pro specie synecdoche, sed speciei pro specie κατάχρησις & transpositio, ideoque rara & inconsueta Gœdd. *ad l.* 101. D. *de verb. signif. n.* 1. Repudium dicere Tacit. *lib.* 3. *Annal. cap.* 22. mittere *l.* 138. *D. solut. matrim. l.* 3. 4. & 8. D. *de divort. l.* 57. D. *de donat. int. vir. & uxor.* remittere *l.* 191. D. *de verb. signif.* renunciare, Plaut. in *Aulular. act.* 1. *scen.* 3. *vers.* 72. scribere Tertullian. in *Apologet. c.* 6. Per annos sexcentos nulla repudium domus scripsit. Ceterum *repudium* (quod ad uxorem refertur) justæ tantum uxoris dici solere, non etiam feminæ superinductæ, nec dari repudium concubinæ umquam aliquem dixisse, scribit Baronius *ad ann.* 306. §. 7. *p.* 6.

REPURGIUM in *l.* 1. *C. de aquæduct.* & *l.* 15. *C. Th. eod. tit.* Qua forma veteres dixerunt etiam perpluvium, impendium, confugium, suffugium, & similia. Vid. Jo. Frider. Gronov. *lib.* 1. *observ. cap.* 19. *p.* 155. *Hein.*

REPUTARE, in computatione ineunda aliquid imputare significat *l.* 36. D. *de negot. gest.* & aliis multis locis. Sic *reputare* alimenta *l.* 34. D. *eod. tit.* in damno *l.* 1. §. 15. D. *quod vi, aut clam.* pretium *l.* 4. *C. de judic.* sumtus *l.* 61. D. *locati.* usuras *l.* 40 §. *ult. D. de min.* Hinc

REPUTATIONES. *Rubr. C. de reputationibus, quæ fiunt in judicio in integrum restitutionis*, sunt compensationes, quæ contra minores in integrum restitutos emptori fiunt, ut nempe illis adversus venditionem restitutis fundus cum fructibus restituatur, sic illi pretium eum usuris reddunt *leg.* 40. §. 1. *l.* 48. §. *ult.* D. *de minorib.* Sic enim sumitur hoc verbum *l.* 10. §. 9. *D. mandati.* Reputationes enim eo in loco exponit Ulpianus, cum fructus rei restituendæ reputantur cum sumptu facto in fructibus recipiendis. Similis compensatio restituto minore adversus solutionem *d. l.* 40. §. *fin.* adversus emtionem *l.* 27. §. 1. *vers. prædium* D. *de minorib.* Hoc nomine etiam continentur ἐμπονήματα, id est, meliorationes prædii arg. *l.* 16. *C. de prædiis minor.* Ulpianus *l.* 2. D. *ubi pupill. educ.* Officio judicis, qui tutelæ cognoscit, congruit reputationes tutoris non improbas admittere.

REQUIE *ablata* redhibere *l.* 2. *C. Th. de usur.* id est, protinus, sine mora.

REQUIRERE, inquirere, investigare. *Requirere* adnotatos *l.* 1. §. 1. D. *de requir. vel absentib. damnand.* fugitivum *l.* 3. D. *de fugitiv.* reum *tit.* D. *de requir. vel absent. damnand.* Requirendus factus *l.* 1. *Cod. de requir. reis.* Litigatores non citati, sed requisiti *leg.* 15. *in fin. C. de judic.*

RES. Rei adpellatio generalis est. Continet enim omnia, quæ vel in patrimonio sunt, vel extra patrimonium, & ad omnem contractum, caussamque, & jura pertinet *l.* 5. & 23. D. *de verb. signif.* Generaliorem vero rei notionem exhibet Wurffel in *Jurisprud. definit.* §. 76. Res est, ait, cui determinata notio respondet. Igitur, ut ex summo illo genere per varias notionum species descendamus.

Res aliquando pro veritate accipitur in *l.* 9. §. 4. D. *de jur. & fact. ignor. l.* 2. §. 15. D. *pro em-*

emtor. ubi *in re* & in æstimatione opponuntur. Sic *in re* est, ut possit adire *l.* 33. D. *de adqu. vel omitt. hered.*

Rerum natura pro mundo. Sic in rerum natura non sit *l.* 30. §. 1. *D. de jurisd ct.* Sic & quæ exstant, & quæ in rerum natura esse desierunt *l.* 17. §. 2. D. *de act. rer. amotar.*

In *rebus* humanis agere, vel esse, pro vivere, existere in *l.* 2. *C. de inoff. testam. l.*2. D. *de ventr. in possess. mitt.* & passim aliis locis. Sic *rebus humanis* defunctus *leg.* 2. *C. und. legitimi.* exemtus *l.*7. *C. de judic.* subtracta *l* 5. *C. quand. dies legat.* Rebus humanis excedere *l. ult.* D. *quand. dies legat.*

Res pro facto. Rem illicitam admisisse *l.*1. *C. de liberal. causs.* Sic obligationes ex maleficio ex re nasci, id est, ex ipso facto illicito, dicuntur *princ. Inst. de obl. quæ ex delict. nascuntur.* Alias *Re* & facto conjunguntur, uti *Re* atrocem injuriam haberi, vel fieri dixit Ulpianus *l.* 7. §. *ult. l.* 9. D. *de injur.* Et ita *re* & *verbis* opponuntur in *leg.* 1. §. 1. D. *de injur.* ubi Labeo injuriam *re* fieri definit, quoties manus inferuntur. Sic *re ipsa* & verbo opponuntur in *l* 37. *pr.* D. *ad SC. Trebell.* Sic & *re* fieri collatio dicitur, si res ipsa conferatur *leg.* 2. §. 1. D. *de collat. bonor.* Re convenire *l.* 1. D. *de pact.* Re exclusus non videtur, quem prætor se in integrum restituturum pollicetur *l.* 3. D. *de in integr. restit.* Item *re* mora fieri dicitur, velutiasi dies solutionis prætierierit *l.*6. D. *de minorib.* Sic alibi ex re moram esse *l.* 26. § 1. D. *de fideicomm. libert.* Ex re mora fieri *l.* 32. *D. de usur.* In re mora esse *l.* 22. & 38. D. *eod. tit.* Re & facto transfertur domicilium *l.* 20. D. *ad mun.*

Ex *re* venit actio. Furiosus & pupillus, ubi *ex re* actio venit, obligantur, etiam sine curatore, vel tutoris auctoritate, veluti si communem fundum habeo cum his, & aliquid in eam impendens, vel damnum in eos pupillus dederit, nam judicio communi dividundo obligabuntur. Add. §. 3. *Inst. de obligat. ex quasi contract.*

Res pro negotio, vel eo, de quo agitur. Sic nec *ad rem* facit *l.*4. *C. arbitr. tutel.* pertinet *l.*1. §.13. D. *ad leg. Falcid.* Rem in judicium deducere *l.* 12. D. *de pact.* Res patitur *l.*2. D. *de stat. hom.* In hanc *rem*, id est, ob eam rem *l.*8. *C. mand.*

Res pro utilitate, vel ratione. Non abs *re l* 14. D. *de probation.* E *re* est *l.* 1. D. *de reb. cred.*

Res pro imperio. Sic *Res* Romana in §. *ult. Inst. de Justit. & jur.*

Res pro vi & effectu in *leg. penult.* D. *de statuliber.* Sic cum *re*, id est, cum effectu Ulpian. *tit.* 23. *regular.* §.6. in quo autem iste effectus consistat, idem docet *tit* 28. §.13.

Res ex conceptu ad jus nostrum maxime pertinente dicuntur specialiter, qua differunt a personis & actionibus. Est autem hoc sensu *res*, omne id, quod sua natura habile est, ut possit in bonis alicujus esse, seu alicujus suum esse. Prævit nobis Caius *Inst. lib.* 2. *tit* 1. §.1. scribens: Id, quod humani juris est, plerumque in alicujus bonis esse. Licet enim actu non semper in bonis sint, natura tamen earum non officit, quominus esse possint. Ita enim ara non est in bonis hominum, quum sit res sacra, verum natura ejus, modo scilicet compositionis, non impedit hoc ipsum, sed factum aliquod accedens, scilicet consecratio, proprietati hominum eam eximit. Vulgatur alias antiquo-

quorum definitio, quod *res* id sit, quod non est persona, nec actio, quæ negativa definitio est, adeoque rejicienda. Occasionem huic dedit triplex juris objectum, personarum, rerum & actionum §. *fin. Inst. de* J. N. G. & C. Wurffel. *jurisprud. defin.* §. 76. Atque ita sunt *res* vel divini, vel humani juris, quarum hæ hominum dispositioni subjacent, illæ non. Ita enim distinguunt Romani, alias *res* bonis hominum, alias Deorum vindicantes Caius *Inst. lib.* 2. *tit.* 1. §. 1. & *l.* 1. D. *de rer. divis.* ad has referentes sacras, sanctas, & religiosas, de quibus suis locis, ad illas ceteras omnes. Conf. Kemmerich. *differt. de reb. divin.* humanique juris. Wurffel. §. 78. *jurispr. defin.*

Res pro facultatibus, & substantia. Sic *res* familiaris *l.* 18. D. *de adim. legat.* eaque ultioni opponitur *l.* 6. D. *de sepulcr. violat. l.* 3. §. 1. D. *de decurion. l.* 24. D. *quæ in fraud. creditor.* Unde & *res* pro hereditate intelligitur. Sic *rem* habere *l.* 2. §. 8. D. *ad SC. Tertullian. l.* 8. D. *si tabul. testam. l.* 5. §. *ult.* D. *de bonor. possess. sec. tab.* Cicero *lib.* 3. *offic. cap.* 18. Non erat æquum, principes cives *rem* habere. *Rem* ab intestato habere *l.* 16. D. *de legat. præstand.* Sic & *res* matris, pro hereditate materna *l.* 77. §. 19. D. *de legat.* 2. & *rem* indivisam cum fratre *l.* 89. D. §. 1. D. *eod. tit.* Hanc Martialis *lib.* 10. *epigr.* 47. adpellat *rem* relictam in illo versu: *Res* non parta labore, sed relicta. Itaque *rem habere* successionem obtinere est *l.* 12. D. *de injust. rupt. irrit. fact. testam. l.* 4. *in fin.* D. *de fideicommiss. libert. l.* 83. D. *de adquir. hered.* Unde bonorum possessio quædam esse *cum re* dicitur, nimirum quum is, qui accepit bona, ea cum effectu retinet. Quædam *sine re*, quum alius evincere jure civili hereditatem potest, veluti si suus heres intestato sit *l.* 8. §. 1. D. *de inoffic. testam. l.* 25. *C. eod. tit.* & apud Ulpian. *tit.* 28. *regul.* § *ult.* Et ita sacri profanique auctores a juris consultis loqui didicerunt Ambros. *lib.* 9 *epistol.* Sunt heredes sine re, sunt & cum *re Ovid. Amor. III.* 3. Aut sine *re* nomen Deus est, frustraque timetur. Vid. Cujac. *lib.* 6. *respons. Papin. ad l. penult. unde liberi.*

Rei persequutio & pœnæ vindicta opponuntur *l.* 20. §. 1. D. *de adquit. vel omitt. hered. leg* 10. D. *de sepulcr. viol. Rei* autem persequutionem continent actiones, quibus persequimur, quod ex patrimonio nostro abest *leg.* 35. D. *de obligat. & action.* §. 17. *Inst. de action.* Add. *l.* 11. D. *de reb. auctor. jud. possid.*

In *rem*, id est, indefinite, nec intuitu certæ personæ *l.* 5. §. 1. D. *de pecun. constit.* Sic in rem, vel in personam *l.* 5. § 15 D. *de reb. eor. qui sub tut. vel cur.* Quæ inter se opponuntur *l.* 10. D. *de oper. nov. nunciat.* Unde non in rem, sed personalis actio in *l.* 6. §. 5. *de aqu. & aqu pluv. arcend.* Vetus Glossarium: In *rem* actio est, quæ non solum specialiter unam, vel duas personas, sed generaliter complectitur omnes, ad quos pertinet, vel pertinere poterit. Sic *in rem* scripta exceptio *l.* 4. §. 33. D. *de dol. mal. & met. except.* & *in rem* opponi exceptio *l.* 2. §. D. *eod. tit.* Item *in rem* collata verba *l.* 8. D *ut legator. seu fideicommissor. causs. cav.* In rem concepta stipulatio *leg.* 10. D. *quand. dies legator.* vel cautio *leg.* 5. D. *usufruct. quemadm. cav.* Item *in rem* jurare, & in sua tantum persona opponitur *leg.* 1. §. 3. D. *quar. rer. actio.* Sic & *in rem* scriptum

ptum edictum, id est, indefinito *l.* 5. §. 1. *D. quib. ex causs. in possess. eat.* In *rem* pactus *l.* 7. §. *ult. D. de exception.* conceptum pactum *l.* 57. § *ult. D. de pact.*

In *rem* alicujus credere pecuniam ipsius servis *leg.* 8. *Cod. mandat.* id est in utilitatem ejus, seu in rationem domini, ut loquitur *l.* 7. §. *ult. D. eod. tit.* Sic *in rem* suam obligari *leg.* 1. *D. de contrar. tut. & util. action.* In *rem* suam fidejussor *l.* 4. *D. de pact.* id est ob negotium ad se pertinens. Sic in *rem* suam fidejubet obligari, veluti pro suo procuratore, aut si ad eum pecunia pervenerit, & ipse reum dederit vice sua, pro eoque fidejusserit *l.* 13. & 22. *D. de pact. l.* 5. *D. de liberation. legat.* In *rem* suam procurator datus *leg.* 13. *D. de pact. l.* 21. *D. de appellat.* dicitur, qui mandatus sibi actiones lucro & commodo suo exercet. In *rem* suam cognitor vel procurator Paull. *lib.* 1. *sentent. tit.* 2. §. 3. In *rem* suam, ait, datus est, qui fidejubet pro re aliqua in ea caussa, quæ futura est ejus.

Rem pupilli salvam fore, cautio prætoria, quam Theophilus *ad* §. 4. *Inst. de division. stipulat.* sic explicat, *ὁ γὰρ πραίτωρ τὸν καθιστάμενον ἐπίτροπον ἐγγύας διδόναι κελεύει, ὅτι σῶα καὶ ἀκέραια τὰ αὐτῷ φυλαχθήσεται τὰ πράγματα.* Prætor autem tutorem, qui constituitur, datis fidejussoribus cavere jubet, fore, ut res impuberis salvæ, & incolumes serventur.

Ex *re* fructuarii, item bonæ fidei possessoris esse videtur, quod servo donaverunt, vel concesserunt, vel administratione rerum, quæ ad eos pertinent, compendii fecerint *leg.* 38. *D. de usufruct.* Sed etsi bona fide possessor vel fructuarius acceptum roget, vel paciscatur, ne ab iis petatur, ex re eorum adquirere videntur, quum eos liberent *l.* 63. *D. de solution. l.* 11. *D. de acceptil.* Sed etsi hereditatem possessorum fructuariorumve intuitu, & contemplatione sibi relictum jussu eorum adeant, non opera sua, sed ex *re* eorum adquisisse intelliguntur *l.* 47. *in fin.* D. *de adquir. l.* 12. D. *de liberal. causs.* Atque hæc interpretatio pertinet ad id, quod dicitur, fructuario bonæve fidei possessori servum, quod litteris suis, vel *ex re* eorum stipulatur, aut per traditionem accipit, adquirere.

Rerum singularum petitio opponitur actionibus, quæ de universitate propositæ sunt in *l.* 1. *pr.* D. *de rei vindic.* Eaque in rem actio locum habet in omnibus rebus mobilibus, tam animalibus, quam his, quæ anima carent, & in his, quæ solo continentur *d. l.* 1. §. 1.

Rei etiam adpellatione & tota res, & pars ejus continetur *l.* 7. D. *de jurejur. l.* 4. §. 1. D. *de damn. infect. l.* 13. D. *de fund. dotal.* Eademque res peti intelligitur, etiam si pars petatur ejus, quod totum petitum est *l.* 7. D. *de except. rei jud.*

Rem ipsam habere videtur, qui actionem ad eam recuperandam habet *l.* 13. & 15. D. *de regul. jur. leg.* 143. D. *de verb. signif.* Quæ verba qua occasione dicta sint, & in quam sententiam vid. apud Goeddeum in *d. l.* 143.

Rerum amotarum actio. Vid. sub *amovere.*

Rei uxoriæ actio adpellatur, quæ soluto matrimonio dotis repetendæ caussa dabatur *l. un. C. de rei uxor. act.* §. 19. *Inst. de action.* Ejus meminit Cicero *lib.* 3. *officior. cap.* 15. Quinctilian. *lib.* 8. *cap.* 3. & Gell. *lib.* 4. *cap.* 3. Ejus autem in Pandectis nusquam gentium fit mentio, quod ea a Justi-

stiniano in actionem ex stipulatu de dote translata, & transfusa esset.

Re contrahi obligatio dicitur in *l. 1. D. de oblig., & action.* quæ re demum intercedente, id est, data, numerata contrahitur *l. 1. & 52. D. de obligat. & action. l. 1. in fin. l. 17. D. de pact. l. 8. §. 1. D. de fidejussor. l. 1. D. de novation. l. 2. §. ult. D. ad SC. Velleian. leg. 13. §. 7. D. de acceptilat. l. 12. C. si cert. pet.* ut fit mutui datione, commodato, deposito, pignoris traditione *princ. Inst. quib. mod. re contrah. oblig.* Ita *re* factum contractum, id est, numeratione dixit Ulpianus *l. 9. D. de reb. credit.* Re autem contrahi iis in locis dicitur non excluso consensu, sed quod ut res tradatur, essentiale est contractui, nec nascatur ante obligatio quam sit res tradita: Alias societas *re* contrahi, id est, communicatione bonorum dicitur in *l. 4 D. pro socio.* quamquam re nondum tradita & intelligatur contractam esse societatem, in qua, nudo etiam consensu, obligatio constituatur.

Re solvi obligatio dicitur, id est, solutione *l. 80. D. de solution.* *Re* item præstare jurisconsulti dixerunt *l. 47. D. de action. emt.* ut & *re* tradere *l. 5. §. ult. D. eod. tit.*

Rem servare a muliere *l. 19. D. ad SC. Velleian.*

Rerum servitutes, ut cum *res rei* servit, quæ & adpellantur servitutes prædiorum *l. 1. D. de servitut.*

Res Italicæ, & provinciales, quæ ex voluntate testatoris sint intelligendæ, exponitur in *l. 35. §. 3. D. de hered. inst.*

Res privatæ principis *leg. 21. C. de decurion.* add. *tit. C. de comit. rei privatæ.* Vid. supra art. *privata.*

Res muliebris dos intelligitur, *Res* aliæ corporales sunt, aliæ incorporales *Inst. de reb. corporalib. & incorporalib.* illæ tangi & videri, hæ non item possunt, qualia sunt jura *Res* porro sunt mobiles, vel soli *leg 2. D. de condict. triticar. l. 1. D. de rei vindicat. l. 51. D. de donat. inter vir. & uxor. l. 1. D. de Ædil. edict.*

Res pro actione. Sic *res* perire dicitur, quum obligatio evanescit, & solvitur in *l. 9. D. de solut. & liberation.* Ulpian. in *l. 1. D. de feriis.* Res tempore si peritura sit, hoc est, si dilatio actionem sit peremtura.

Res quædam in abusu continentur, ut puta vinum, triticum, oleum. Ulpian. *tit. 24. regul. §. 27.* ut quæ pondere, numero, & mensura consistunt vel continentur *l. 2. princ. & §. 3. D. de reb. credit.* Eædem usu consumi dicuntur, quarum quippe nullus usus esse potest, nisi omnino absumantur, & pereant, ut est etiam pecunia numerata. Nam hæc cum expenditur, pro consumata habetur, quantum ad eos quorum erat, ut iis occidisse, at prorsus periisse, nec jam in rerum natura existere dicatur Connan. *lib. 7. cap. 3. n. 4.*

Res aliquando pro lite accipitur, ut in *l. 8. §. 1. D. de inoff. testam.* & apud Horat. *lib. 1. serm. sat. 9. v. 41.* Et olim summe dubitatum inter formularios fuisse Cicero *pro Murena cap. 12.* ostendit, *rem* an *litem* dici oporteret. Unde in actionum civilium sollemnibus sub disjunctione verba hæc ita, Varrone *lib. 6. de ling. lat. cap. 5.* teste, efferebantur, *quam rem sive litem dicere oportet.* Conjunctim vero protulit Imperator in *l. 9. C. de suis, & legitim.* ut & in solemni formula rerum a feciali repetundarum, quæ a Livio *lib. 1. cap. 32.* poni-

nitur, *Quarum rerum litium, causfarum condixit pater patratus*. Inde rem amittere litem amittere est *l.* 8. *D. de restitut. in integr. l.* 22. §. *penult. D. rem rat. haber. l.* 5. *de stipulat. praetor. Rem* differri, id est, litem *l.* 3. §. 4. *D. de liber. exhib. Res* perire dicuntur a Livio *lib.* 29. id est, lites. Sic & *res* perire tractu temporis dicitur in *l.* 22. *D. de procurator.* Add. *l.* 1. & 3. *D. de feriis.*

Rem servare pro debitum suum ab aliquo consequi, & ut alias dicitur, ad suum pervenire *l.* 2. & 4. *D. de dol. mal.* & alibi passim. Inde rei servandae caussa in possessionem mitti dicuntur creditores *l.* 2. *D. de feriis. l.* 1. & 7. *D. quib. ex causs. in possess.* & aliis multis locis. Etiam *rei* servandae caussa in possessionem bonorum tutoris, qui ne alimenta decernantur, latitat, pupillus mittitur *l.* 7. §. 2. *D. de suspect. tutor.* Sed & rei servandae gratia, fideicommissi servandi gratia, significat in *l.* 9. *D. de annuis legat.* quamquam alias hae duae missionum in possessionem caussae ut diversae separentur *l.* 1. *D. ex quib. causs. in possess. eat.* Rei autem servandae caussa non possidet, qui suo jure ut pignus tenet *l.* 13. *D. quae in fraud. cred.*

RESCINDERE proprie dicuntur, quae alias jure legitimo valent, non quae ipso jure nulla sunt. Ita *rescissa* acceptilatio *l.* 9. §. 4. *D. quod met. causs.* adoptio *l.* 1. §. 7. *D. si tabul. testam. null. exstab.* Rescindere acta Cicero *Philip.* 13. *cap* 3. Ovid. *lib.* 14. *metamorph.* *v.* 784. Nisi quod rescindere numquam Dis licet acta Deum, & alias. Sueton. in *Claud. cap.* 10. Caii quoque etsi omnia acta rescidit. Florus *lib.* 3. *cap.* 23. *n.* 2. Acta Sullae rescindere. *Rescindere* capitis deminutionem *l.* 6. §. 1. *D. de bonor. possess.* decreta *l.* 4. *D. de decret. ab ordin. faciend.* donationem *l.* 3. *C. de donation. mort. causs.* fraudem *l.* 2. *D. si quid in fraud. patron.* judicium *l.* 47. §. 3. *D. de pecul.* judicium patris *leg.* 1. *D. de legat. praestand.* nimirum per bonorum possessionem contra tabulas. Rescindere libertatem *l.* 23. *C. de liberal. causs.* locationem *l.* 23. *D. locati* matrimonium *l.* 3. *C. de matrim.* obligationem *l.* 5. *D. ad leg. Jul. de vi publ.* placita *leg.* 17. *C. de usur.* quae pronunciaverant *l.* 27. *pr. D. de poen.* rem judicatam *l.* 10. *C. de procurat.* Rescindere testamentum *l.* 36. *D. de statulib. l.* 24. *princ. C. de inoff. testam.* ubi idem est ac rumpere. Cum alias *rescissum* dicatur testamentum facto judicio post querelam inofficiosi. *Rescindere* transactionem, vel divisionem *l.* 1. *C. si advers. transact.* venditionem *l.* 1. §. 12. *D. si quid in fraud. patr.* In Indice Basilicorum: Rescindi venditio dicitur ἀναλυθῆναι καὶ ἀνάλυσις, & ἀνατραπῆναι.

Verbum *rescindere* aliquando generalius usurpatur etiam de iis actibus, qui ipso jure nulli sunt. Bachov. in πρωτ. p. 607. Sic ipso jure rescindi, quod fraudandae legis gratia esset adscriptum *l.* 64. §. 1. *D. de cond. & demonstr.*

Rescindere pavimenta *l.* 1. §. 12. *D. de cloac.* id est, destruere, disjicere.

RESCISIO pro rescissione. Sic *rescisio* in *l.* 3. §. 5. *D. de bonor. possess. contr. tabul.* rescissionem emancipationis significat. Nam praetor ut emancipatos, qui jure civili definiuntur, propterea quod per capitis deminutionem jus legitimum amiserint, ad successionem cum ceteris liberis, qui in potestate manserunt, admittat, eorum emancipationem rescindit,

l. 6. §. 1. D. de bonor, possess. Quod quum Accursius non videret, valde se torquet in interpretatione istius §. 5. Sic etiam accipienda sunt illa *l. 9. C. Theod. de bonis proscript.* verba, qui ab intestato successuri defuncto, vel ex XII, Tabulis, vel per *rescissionem capitis*, praetorio vocantur edicto. Haec Brissonius: Alii, inter quos Hottomanus *rescissionem* in *dicto* §. 5. intelligunt rescissionem matrimonii, quum scilicet Praetor matrimonium in danda possessione pro nihilo ducens, tacite illud rescindit, & quantum ad jus impetrandae possessionis pertinet, exstinguit. Verba Ulpiani in *d. l. 3.* §. 5. haec sunt: Si emancipatus filius uxore non ex voluntate patris ducta filium fuerit sortitus, dein nepos patre jam mortuo ad bonorum possessionem avi velit venire, admittendum est ad eam, non enim per rescissionem is, qui filius justus est, efficietur non filius, quum rescissio, quo magis admittatur, non quo minus, adhibeatur. Juxta Hotomannum sensus est. Non si filius a patre exheredari potuit, idcirco nepos adversus avi tabulas petere bonorum possessionem non potest. Nam praetor caussam, propter quam exheredari filius potuit, nimirum turpe illud matrimonium, rescindit, & quantum in se est, exstinguit, nec enim minus in hoc nepote merita nepotis, quam patris ejus delicta perpendit. Hanc vero Hottomanni explicationem Brissonii sententiae postponendam censeo. Non enim heic agitur de exheredatione filii, hic quippe emancipatus erat, nec exheres scribendus, sed jure a patre praeteritus. Nec dubitatio erat de effectu rescissionis matrimonii, sed rescissionis emancipationis, ob quam videri posset matrimonium, quod non ex voluntate patris contractum erat rescissum, adeoque ex eo natum nepotem non justum filium esse, nec proinde admittendum a praetore ad bonorum possessionem contra tabulas, quam dubitationem tollit Ulpianus his verbis, non enim per rescissionem (emancipationis) is qui filius justus est, efficietur non filius, quum rescissio, quo magis admittatur, non quo minus, adhibeatur. Sensus est, rescissionem emancipationis, cum adhibeatur unice ut admittatur nepos, non eum effectum habere posse ut hic excludatur, quasi per rescissionem emancipationis, & ipsum matrimonium, quod post emancipationem celebratum erat, rescinderetur, atque ita ex eo natus pro non filio esset habendus.

Rescissio decreti *l. 5. D. de decret. ab ordin. fac.* emtionis *l. 11. §. 13. D. quod vi, aut clam.*

RESCISSORIA in *leg. 21. D. de donation.* & rescissoria actio in *l. 28. §. 5. & §. ult. D. quib. ex causs. major. l. 18. C. de postlimin. reverf.* ea est, quae rescissa usucapione redditur *l. 35. D. de obligat. & action. §. 5. Inst. de action. l. 24. C. de rei vindicat.* Rescissoria actio in *l. 16. C. ad SC. Velleian.* dicitur, quae rescissa mulieris obligatione in priorem, & antiquum debitorem restituitur. Est & rescissorium judicium, ubi praetor rei traditionem in fraudem creditorum factam pro irrita habet in *§ 6. Inst. de action.*

RESCRIBERE princeps dicitur ad epistolas, ut subscribere libellis. Et *rescribere* dicitur proprie magistratibus, ut praetori *l. penult. D. de in integr. restit.* ad litteras praesidis *l. 6. §. 9. D. de injust. rupt.* Sed & privatis personis, ut Pacuviae Licinianae *l. 3. §. ult. D. ut in possess. leg.* ad Aemilium equestrem *l. 1. §. 3. D. eod. tit.* Rescribere ad libel-

bellos *l.* 23. D. *de usufruct. legat.* ad desideria Asianorum *l.* 1. §.5. D. *de offic. proc.*

Quin etiam ipsimet Jurisconsulti *rescripsisse* dicuntur, quod consulentibus se responderunt *l.*29. D. *de statulib.* Vid. Brisson. *lib.*3. *de formul. pop. Rom. cap.*85. Menag. *Amoen. jur. civil. cap.*20.

Rescribere etiam est reddere, vel restituere. Porphyrion ad Horatii *lib.* 1. *epist.* 3. *v.* 30. illa verba: scribe decem Nerio: Juris, inquit, verbo, scribere est mutuum sumere, *rescribere*, restituere. Et ad illa ibid: Quod numquam rescribere possis. *Rescribere* reddere. Suidas *Tom.* 1. *p.*552. in διαγραψαντος. Τινες μεν αντι τε καταβαλοντος, και καταθεντος· ενιοι δε, αντι τε δια τραπεζης αριθμησαντος, ως λεγομεν εν τη συνηθεια. Id est: Alii vocem hanc accipiunt, de eo, qui pecuniam aliquam solvit & numerat. Alii vero de eo, qui, ut ut vulgo dicere solemus, ex mensa solvit. Adde Serv. *ad Æneid VII. v.*422. & Donat. *ad Terentium Phorm. v.*7. 29. & Richard. Bentlei. *ad Horat. p.*628.

R E S C R I P T A principum dicuntur, quibus illi vel ad libellos præsentium, vel ad magistratuum absentium consulationes, quid sibi ea de re fieri placeret, responderent, ut *l.* 19. §. 9. D. *locat. l.*17. D. *de jur. patron.* & Pont. Max. *tot. tit. de rescript. in antiq.* & *lib.* 6. Dicuntur & rescriptiones, ut in *l.* 8. & 9. D. *de offic. præsid. l. un. C. si contr. matr. volunt. tut. dat.* Vetus Glossar. Græcum βασιλεως αντιγραμμα, & alias εγγραφοι κελευσεις βασιλεως, scriptum principis mandatum vertit. Idem alibi: Αντιγραφη λεγεται η βασιλικη προσταξις, δια το ως επι το πλειστον εκ προηγησαμενων αναφορων γινεσθαι τας βασιλικας προστάγας. Sic etiam αντιγραφη βασιλικη, & θεια αντιγραφη, principale, & divinum rescriptum apud Harmenopul. *lib.* 1. *tit.*10. §.10. & *l.* 11. 10 *l.* 4 68. Sic & rescripta principum sacri adflatus vocantur. Rescriptum sacrarum constitutionum *l.* 43. D. *de action. emt.* Rescripti forma longe pulcherrima & paucis admodum verbis multa complectens Pii Imp. est apud Ulpian. in *l.*2. D. *de his, qui sui vel alien. jur.*

Rescriptorum Pontificiorum M. quædam sunt contentiosa, & ad lites, de his accipiendus est textus *c. statutum de rescript. lib.* 6. quædam sunt, quæ sacerdotiorum, sive, ut vocant beneficiorum nomine Pont. Max. dat, & hæc memorantur in *c. postulasti de rescript. in antiq.* & horum genera quatuor sunt: Quædam enim sunt justitiæ, quia dioecesanum obstringit justitia, ut cleris sacerdotium primum vacaturum conferat *c. non liceat de præbend. in antiq.* Ratio ne cleri mendicare cogantur, neve divagentur. Quædam sunt in forma pauperum, de quibus in *d. c. postulasti*, ubi vide interp. & text. in *c. si pauper. de præbend. lib.* 6. Quædam sunt in forma, & conceptione *c. cum secundum de præbend.* Nam qui altari servit, de altari vivere debet *d. cap. cum secundum:* quod ante Paulus Apostol constituerat 1. *Corinth.* 9. Quædam sunt in forma communi concepta, quod jus commune gravet dioecesanos clericis providere *d. c. non liceat.* Porro rescriptorum omnium & civilium & Pontificiorum prima communisque lex est: Si preces veritate nitantur, quæ conditio, etsi non adjiciatur, subaudiendam tamen jubet *c.* 2. *de rescript. in antiq.* Sed & eam adjiciendam, alioquin rescriptum respuendum Zeno Imp. constituit in *l. fin. C. de divers. rescript.* Nisi autem

M 3 pre-

preces veritate nitantur, illis parendum non est.

RESERARE signum pro res signatas, & signo clausas aperire. Paull. *Sent. lib.* 5. *tit.* 25. §. 1.

RESERVARE dominium *l.* 14. *C. de donat. int. vir. & ux.* electionem *l.* 27. D. *ad leg. jul. de adult.* jurisdictionem *l.* 1. & 4. §. 1. D. *de damn. infect.* optionem *l.* 2. §. 3. D. *de eo, quod cert. loc.*

RESIDERE apud fideicommissum *l.* 3. D. *ad SC. Trebell.* in hereditate dominium *l.* 15. *C. de donat. int. vir. & uxor. Residere* apud maritum dos dicitur *l.* 48. D. *solut. matrim. Residere* peculium *l.* 22. D. *de castrens. pec.* Residet pecunia publica apud eum, qui rationibus putatis pecuniæ publicæ, quam administravit, reliqua debet *l.* 4. §. 3. D. *ad leg. jul. peculat.*

Residere in Ecclesia est in ea deservire, ejusque curam habere *c. conquerente de cler. non resid.* & ad residentiam tenetur quilibet clericus habens beneficium cum cura *cap. licet canon.* 14. *de elect. in* 6. Similiter qui habet beneficium, quibus hoc competit ex statuto, consuetudine, vel privilegio, ut notatur per *Inn. cap. clericos* 37. *de cleric. non resid.* & addit omne beneficium residentiam requirere, nisi constat contrarium. Et idem Hostiens. dicens quod quilibet clericus residere tenetur. Et si sit magnum beneficium, ut episcopatus, ut *c. pervenit* 20. *causs.* 7. *qu.* 1. debet ibi chrisma conficere, & ordines celebrare, & quolibet die dominico divinis officiis interesse, nisi justa caussa impediat. Idem etiam quoad residentiam, & si modicum sit beneficium, ut *c. conquerente* 6. *de cleric. non resid.* & debet beneficiatus interesse matutinis, & vesperis, & si in hoc incorrigibilis sit, deponitur *c.* 8. 9. 16. & 17. *eod. tit.* Nec sufficit deservire per alium, ut aperte probat *c. pen. eod. tit.* quod verum, nisi licita caussa excuset, ut *c. pervenit* 28. *de adpellat. in antiq.* & nota quod residentiam requirunt de jure communi omnia beneficia, quæ dantur in titulum, sive sint vicariæ etiam modicæ æstimationis, ut 20. solidorum. Si tamen talia beneficia non dantur in titulum, sed in stipendium, ut si alicui pauperi datur possessio ecclesiæ ad vitam, vel precario *c. possessiones* 61. *causs.* 16. *qu.* 2. non tenentur ad residentiam *c. conquerente* 6. *de cler. non resid* & *c. ex parte* 6. *de offic. vicar. c. pervenit* 28. *de adpell.* Panorm. in *c. fin. de cler. non resid.* coll. Joan. Bapt. Castel.

Residere an dicuntur familiares, Papæ, Cardinales, seu Episcopi, vel capituli. Doctores in *c. cum dilectus de cler. non resid.* Joan. Bapt. Castel.

An non *residens* possit excusari, & ex quibus caussis. Potest utique, si absens propter inimicitias vel similia *c. cum dilectus* 14. *eod. tit. c. præsum.* 3. *causs.* 7. *qu.* 1. Item si de licentia superioris ex caussa rationabili sit absens *c. relatum* 4. *eod. tit. cap. licet canon.* 14. *de elect. in* 6. alias sine licentia prælati peregrinari non potest *cap. non oportet* 36. *dist. V. de consecrat. c. magnæ* 7. §. *verum de voto.* Sed si habet ecclesiam parochialem, potest de licentia episcopi esse in studio per septem annos *cap. ex eo* 32. *de elect. in* 6. Item si habet super hoc privilegium speciale. Nam tunc absens habetur pro residente. Item si sit in servitio Papæ *c. cum dilectus* 14. *de cler. non res.* item si unus vel duo ex canonicis sint in servitio episcopi proprii *c. ad audient. eod. tit.* Episcopus tamen si

si moretur cum proprio Archiepiscopo, non dicitur residere *cap. pastoralis* 11. *de offic. ordin.* Qui autem est in servitio Papæ, vel Episcopi sui, recipit fructus beneficii sui, præter quotidianas distributiones, quæ non solent absentibus dari *c. de cetero* 7. *de cler. non resid.* & *c. licet episcopus* & *c. un. de cler. non resid. in* 6.

Ad *residentiam* personalem non arctatur clericus in beneficio simplici, sed potest vicarium in divinis & aliis constituere, ut notant doctores in *c. super inordinata de præbend.* Si tamen ecclesia est *curata*, requiritur personalis residentia in ordine, seu in divinis, quæ pertinent ad ordinem sacerdotalem, in aliis tamen, quæ sunt jurisdictionis vel regiminis, quæ non proprie spectant ad ordinem, potest clericus curam parochialem habens per vicarium temporalem deservire *c. quia nonnulli* 3. *de cler. non resid.*

Residere in synodo, vel concilio sacerdotes dicuntur in *l.* 14. *C. de episcop.*

Residere etiam dicuntur judices, qui de re quapiam cognoscunt *l.* 13. *C. Th. de jur. fisc.*

Residere, id est, inutile, desertum manere *l.* 13. *C. Theod. de senatorib.*

RESIDUUM. Reliquum, quod restat, superest. In specie vero *residua* sunt pecuniæ publicæ, quæ apud aliquem ex locatione, conductione, emtione, alimentaria ratione, ex summa, quam acceperit, aliave qua caussa resederunt *l.* 4. §. 3. *l* 9. *D. ad leg. jul. pecul.* Ea vero pecunia, quam quis, cum provincia abiret, apud se ad ærarium professus retinuit, ante annum residua non est, quia eam privatus fisco debeat *l.* 9. §. *ult.* D. *eod tit.* Crimen hoc lege Julia vindicatur, quæ inde *de residuis* vocatur. Sic apud Livium *lib.* 3 Belli Macedon. accipi debet, quod ait: Omnibus residuis pecuniis exactis tributo privatis remissio. Sic apud Ciceron. *orat.* 2. *de lege agrar. cap.* 22. Quid relatum, quod residuum sit. Idem *pro Cluent. cap.* 34. Avito nuper apud G. Orchinium collegam meum, locus a judicibus Fausto Syllæ de pecuniis residuis non est constitutus. *Residui* actio in *l.* 7. D. *de fidejussor. & nominator. & hered. tutor.*

RESIGNARE est signatum aperire. Sic *resignare* testamentum *l.* 6. D. *testam. quemadm. aper.* & Paull. *lib.* 5. *sent. tit.* 25. §. 1. qui & ibidem signum reserare eodem sensu dixit. Quinctil. *lib.* 4. Apertum testamentum, deinde resignatum.

RESILIRE a contractu *l.* 9. D. *de in diem addict.* id est, recedere.

RESISTERE aliquando est restare. Sic species resistentes non aliter ederentur, nisi ut in foro rerum venalium distrahantur *l.* 12. *C. de erog. mil. ann.*

RESOLVERE, dissolvere, & rescindere est. Sic *resolvere* id, quod actum *l.* 58. D. *de pact.* Resolvi conditio *l.* 5. *Cod. de rescind. vendit.* conventio *l.* 1. §. 3. D. *pro emt.* donatio *l.* 2. *C. de condict. ob causs. dat.* emtio *l* 19. D. *de usucapion.* obligatio *l.* 14. *C. de magistrat. conven.* promissio *l.* 44. D. *de jur. dot.* stipulatio *leg* 57. D. *de eviction.* transactio *l.* 23. D. *de condict. indeb.* Resolvere venditionem *l.* 1. *C. quand. licet ab emtion. reced.* verba verbis *l* 24 D. *de acceptil.* id est, quod verbis contractum est, verbis dissolvere.

Resolvere pro solvere. Sic *resolvere* usuras *l.* 10. D. *de pollicit.* Ita enim Cato *de re rustic. cap* 144. 145. & 149. resolvere pecuniam pro eo, quod est refundere, dixit.

Resolutio venditionis *l.* 13. §. 1. D. *de adquir. possess.* id est, rescissio, dissolutio.

Respersi adpellatione, id est, affecti *l.* 74. *C. Th. de decur.*

Respicere pro pertinere ad aliquem. Sic ad aliquem dicitur respicere damnum *leg.* 2. §. 9. D. *de hered. vel action. vend.* emolumentum *l.* 3. §. 4. D. *de legat. præst.* periculum *l.* 2. D. *qui petant. tut.* commodum *l.* 33. D. *de jur. dot.* exceptio *l.* 27. D. *de evict.*

Respicere aliquando pro considerare accipitur, ut in *l.* 7. D. *de publ. in rem act.*

Respicere in *l.* 23. D. *de præscript. verb.* est inspicere, contemplari. Anulum ostendit, ut respiceret.

Respicere ad Dei cultum est converti ad religionem Christianam in *l.* 1. *C. Th. de judæis.*

Respirare vires, id est, facultates dicuntur in *l.* 8. *C. Th. od. de censitor.*

Respondere jurisconsulti dicuntur in *l.* 1. *C. quib. ad libert.* Sic *respondere* ad consultationes *leg.* 6. §. 2. D. *de offic. proconf.* contra fiscum *l.* 10. D. *de jur. fisc.* pro dotibus *leg.* 70. D. *de jur. dot.* Hor. *lib.* 1. *Epist.* 3. *v.* 24. seu civica jura. Respondere paras. Gellius *lib.* 13. *cap.* 13. Jus publice dicentium aut respondentium. Cicero *lib.* 13. *de orator. cap.* 45. In respondendo jure Gellius *lib.* 20. *cap.* 9. Grammaticam doceo, non jus respondeo. Plin. *lib.* 6. *epist.* 15. de Javoleno: Atque etiam jus civile publice respondet. Huc pertinet locus Ciceronis ad Trebatium *lib.* 7. *epist.* 16. Qui istuc veniunt, superbiam tuam accusant, quod negent, te percontantibus respondere. Sic & *respondere* de jure *l.* 2. §. 43. D. *de orig. jur.* De Caligula Sueton. *in ejus vita cap.* 34. De juris quoque consultis, quasi scientiæ eorum omnem usum abolituros, sæpe jactavit, se me hercle effecturum, ne quid respondere possent præter eum. De cujus loci constitutione vide, quæ præter interpretes notavit Jo. Rutgers. *lib.* 3. *variar. lection. cap.* 6.

Respondere etiam est sponsione pro alio intervenire. Sic *respondere* dicuntur fidejussores.

Respondere pro caussam dicere in judicio, & de litigantibus in foro dicitur. *Respondere* nomine absentis (id est, comparere, & defendere) *l.* 14. §. 1. D. *de adpellation.* per procuratorem *l.* 35. §. 1. D. *de procurator.* per maritum *l.* 2. *Cod. eod. tit.* Sic *respondere* citatus dicitur *l.* 23. §. *ult.* D. *de adpellat.* Eodem sensu *respondere* dicuntur debitores ad diem Cic. *lib.* 8. *ad Attic. epist.* 11. Item *respondere* postulatus dicitur *l.* 7. D. *ratam rem haber.* Pariter & *respondere* dicebatur reus. Horat. *lib.* 2. *sermon. sat.* 9. ideo, quia citabatur, sed non etiam actor respondebat, quum æque citaretur. Hoc modo & creditoribus *respondere*, id est, parere, & satisfacere tenentur illi, adversus quos actio moveri potest *leg.* 1. *C. de hered. vel action. vend. l. penult.* D. *de jur. deliber.* Sic *respondere* legatariis & creditoribus tenetur heres *l.* 50. §. 1. D. *de legat.* 1. Ita possessor *respondere* actionibus cogitur *l.* 2. *Cod. de usucapion.* Contra maritus, cui omnia bona mulieris in dotem data sunt, creditoribus respondere, non cogitur, id est, ut jurisconsultus ibidem dicit, a creditoribus ejus conveniri non potest *l.* 71. *pr.* D. *de jur. dot.*

Respondere pro obtemperare, & parere, non dissimili priori significatione. Sic quod respondere mu-

mutuæ petitioni Imperatores dixerunt *l.* 1. *C. de action. vel. amotar. l.*14. *C. de fideicommiss. l.* 15. §.2. *l.*42. §. *ult.* D. *de jur. fisc. l.* 4. §. *ult.* D. *de adpellat.* Sic *respondere* muneribus *leg.* 17. §.9. D. *ad municipal.* ad delectum *l.*4. §. 10. D. *de re milit.* Quinctilian. *Declam.* Eo usque tamen populi Romani vindicta, ut ardentibus bello finibus ad delectum nemo responderet, nisi de pœna corruptoris & abrogatoris legis satisfactum esset. Valer. Maxim. *lib.* 6. *cap.* 3. M. Curius Consul quum delectum subito edicere coactus esset, & juniorum nemo respondisset.

Respondere pro convenire congruere. Sic non respondere messes sumtibus in sementem factis dicuntur, quum illis pares non sint *l.* 8. §. *ult.* D. *solut. matrim.* Et Virgil. *lib.* 1. *Georg. v.* 47. Illa seges demum votis respondet avari Agricolæ. *Respondes* successio *l.*1. *C. ad leg. jul. de vi publ.*

Respondere vicus reipublicæ dicitur, in cujus territorio vicus ille situs est *l.*30. D. *ad mun.*

Responsa prudentum §. 8 *Inst. de jur. nat. gent. & civ. l.* 2. §. 38. D. *de origin.* ubi Pomponius: Post hos fuit Tiberius Coruncanius, ut dixi, qui primus profiteri cœpit, cujus tamen scriptum nullum exstat, sed responsa complura & memorabilia ejus fuerunt. Nempe ante Augusti tempora verbo potius, quam scripto jurisconsulti responsa sua edebant, sicut post Maranum observavit Menag. *Amœnit. jur. civ. cap.*20. De his vide Savar. in Sidon. *lib.*3 *ep.* 10. & Commentar. Gothofr. *ad tit. C. Th. de respons. prud.*

Responsa reddere, vel dare vates etiam dicuntur *l.* 1. §. *ult.* D. *de ædilit. edict.* quo refer, quod ait Paullus *lib.* 5. *Sent. tit.* 21. §. *ult.* Responsa dant consulti vaticinatores. Sic Virg. *lib* 3. *Georgic. v.*491. Nec responsa potest consultus reddere vates. Horat. *Epod.I.* 44. Responsum date.

Responsitare. Ulpian. *l.*1. §. 3. D. *de postuland.* Qua ætate aut paullo majore fertur Nerva filius & publice de jure responsitasse. Gothofredus & Mornacius non de responsis de jure consulentibus datis, sed de responsionibus scholasticis & Academicis accipiunt, quod repudiat Menagius *Amœn. jur. civ. c.*2. Sic enim Gellius *lib.* 12. *Noct. Attic. cap.* 10. Labeonem Antistium principem Jurisconsultorum de jure responsitasse refert, quomodo & Cicero *lib.*1. *de Legib. cap.* 4. summos viros jus civile interpretari populo, & responsitare solitos esse memorat. Quid ergo si dicamus, phrasin istam hoc loco ὑποκοριστικῶς accipiendam, ut ipse Justinianus accepisse videtur in §. *ult. Instit. quib. & ex quib. causs. manum. non lic.* Mornacius hic responsitare minus esse, quam respondere existimat. Sed id refellit Menagius. Interim non absurda est illa Mornacii explicatio. Nam & *quæritare* minus esse, quam quærere, observavit Donatus ad Terentii *Andr. Act.* 1. *scen.* 1. Plura adolescentum exempla, qui vix posita prætexta de jure responsitarunt, collegit Bynkersh. *Observ. lib.*4 *c.*11.

Responsus, *us*, pro responso in *l.*1. §.7. D. *de obligat. & act.*

Respublica pro eo quod ad civitatem pertinet. Sic *respublica* civitatis *l.* 2. *C. Th. de jud. l.* 6. *C. Th. de decur. l.* 18. *C. Th. de oper. publ. l.* 2. *Cod. just. de adv. div. jud.*

Respublica pro civitate. Sic *respublica* Antiochensium *l.* 37. D.

de

de reb. auct. jud. possid. Arelatensium *l.* 34. *D. de usu & usufr.* Heliopolitanorum *leg.* 4. *C. qui pot. in pignor.* municipii *leg.*13. §.1. *D. de publican. l.*31. *D. de furt.* Sardianorum *leg.* 24. *D. de annuis legat.* Sebastenorum *l.* 21. §.3. *D. eod. tit.* Thessalonicensium *l.* 23. *C. de evictiön.* Tusculanorum *l.* 38. §. 5. *D. de legat.* 3.

Uti vero publici adpellatio ad populum Romanum proprie pertinet, ita *res* quoque *publica* de municipio vix nisi per κατάχρησιν usurpatur, quemadmodum supra dictum est in *abesse rei publicæ caussa.*

Respublica pro urbe, per metonymiam adjuncti pro subjecto *l.*2. §. 33. *D. de orig. jur.* ibi, quoties magistratus in republica sunt. Eberlin. *cap.*31. *n.*2. plura exempla collegit.

Respublica pro magistratu in *l.* 46. §. 1. *D. de administr. & peric. tut.*

RESPUERE quæsitam hereditatem, vel successionem. *l.* 13. *C. de repud. vel abstin. hered. l.* 25. *C. fam. erc.*

RESTAURARE accusationem *l.* 4. §. 1. *D. ad leg. jul. de adult.* actionem *leg* 37. *D. de noxal. act.* litem *l.* 29. §. 1. *D. de minor.* veterem obligationem *l.* 9. *D. de præscript. verb.* quæstionem *l. ult. D. ad SC. Turpill.*

RESTAURATIO eremodicii *l.* 7. §. *ult. D. de minorib.* servitutis *l.* 7. *D. de fund. dotal.*

RESTIPULARI est stipulari restitutionem apud Apuleium *Apologet II. p.* 338 & apud Varron. *lib.*5. *de ling lat.*26. Et qui pecuniam allegat stipulari & restipulari. Valer. Maxim. *lib.* 2. *cap.*8. Dotem filiis suis restipulari *l.* 43. §. *ult. D. de damn. infect.*

RESTITUERE, reddere, præstare, solvere, refundere est, idque verbum quam plenissime interpretandum est. Sic restituere is intelligitur, qui simul rem, & caussam actori reddit, quam is habiturus esset, si statim judicii accepti tempore res ei reddita fuisset, id est, usucapionis caussam, & fructuum, & quodcumque aliud, quod habiturus esset actor, si controversia ei facta non esset *leg.* 35. & 75. *D. de verbor. signif. l.* 20. *D. de rei vindic.* Restituit ergo non qui solum corpus, sed etiam qui omnem rem conditionemque reddita caussa præstat; & tota restitutio juris interpretatio est *l. ult.* §. *ult. D. de verb. signif.* Quo fit, ut longe plus sit in restitutione, quam in exhibitione; quum ad exhibitionem præsentiam corporis præbere sufficiat, ad restitutionem vero possessorem facere, & fructus reddere, & caussam omnem præstare oporteat *l.* 22. *D. de verb. signif.* Proinde hæc verba stipulationis: *Eam rem recte restitui*, fructus continere minime ambiguum est *l.* 73. *D. de verb. signif.* Et qui rem restitui jubet, etiam de fructibus condemnationem facere debet *leg.* 35 §. 1. *D. de rei vindicat.* Sed & cum verbum *restituas* in lege invenitur, etsi non specialiter de fructibus additum sit, tamen etiam sunt restituendi *l.* 173. §. 1. *D. de verb. signif.* Ex quo efficit Paullus in Paullianam actionem fructus venire, propterea quod verbum *restituat*, quo prætor in eam rem usus est, plenam habet significationem, ut etiam fructus restituantur *leg.* 38 §. 4 *D. de usur. l.* 1. *D quæ in fraud. creditor.* Inde adeo quum prætor jubet, uti opus factum restituatur, etiam damnum datum actor consequi debet, quum verbo restitu-

tutionis omnis utilitas actoris contineatur *l* 81. *D. de verb. signif.* Simili modo quum dejectum ab usufructu in eamdem caussam praetor restitui jubet, sic interpretamur, in qua futurus esset, si dejectus non esset, ut si tempore interim finitus ususfructus fuerit, nihilominus cogatur restituere, id est, usumfructum iterum constituere *l.* 9. §. *ult. D. de vi & vi armat.* Aut si posteaquam dejectus est, capite minutus, vel mortuus fructuarius fuerit, praeterita caussa, praeteritumque damnum farciatur *l.* 3. §.17. *D. eod. tit.*

Restituere in integrum, vel in pristinum statum reducere, & reponere. Sic in interdicto, ne quid in loco publico, quo praetor jubet, quod in loco publico factum erit, *restitui*, restituere in pristinum statum reducere est, quod fit, sive quis tollat, quod factum est, sive reponat id, quod sublatum est *l.* 2. §. 35. & 43. *D. ne quid in loc. publ.* Nec non *restituere* in integrum est in priorem statum reponere lapsos, captos, fraudatosque vel per imbecillitatem aetatis, vel per absentiam, vel per metum, aut calliditatem adversarii, vel per status mutationem *l.* 1. *D. de in integr. restit.* Sic *restitui* actio dicitur peremta *l.* 27. *D. de fidejuss. Restitui* in bona paterna *l.* 15. §. *ult. D. locati.* In integrum etiam restitui dicuntur caussae, de quibus ex integro cognoscitur *l.* 3. §.9. *l.*7. *D. de jur. fisc. l.* 33. & 35. *D. de re judicat. Restitui* in pristinam caussam *l.*8. §.4. *D. de precar. Restitui* caussae, & actiones *l.* 23. §. *ult. D. de jur. fisci*: pro resumtione instantiae amissae, vel ut vulgo loquuntur, restitutione instantiae, quae legitimis transactis temporibus periit. *Restitui* in integrum dicuntur etiam damnati *l.* 75. *D. ad SC. Trebellian*, qui in bona, dignitates, & civitatem restituuntur *rubr. D. & C. de sent. pass & restit.* In integrum restitui publico judicio damnatus *l.* 24. *ad leg. jul. de adulter.* In integrum restitui ab imperatore dicitur, qui deportatus fuerat *leg.*75. *D. ad SC. Trebell. l.*11. *C. de sent. pass.*

Restitui in dominium *l.* 24. §. 5. *D. de fideicomm. libert. Restitui* obligatio in pristinum statum *l.* 9. §.7. *D. de fideicomm. libert.*

Restituere aedes *l.* 10. §. 1. *D. quib. mod. usus, vel ususfr. amitt.* insulam *l. ult. D. de pignor.* opus *l.* 11. & 12. *D. de aqua, & aqu. pluv.*

Restituere in integrum dicuntur tutores, qui petunt pupillum suum in integrum restitui *leg.*35. §. 1. *D. de aur. argent. legat.*

Restituere tutelam, curationemque pro tutelae & curationis gestae administrationis rationes reddere *l.*32. *D. de minor. l.* 7. §. *ult. D. de administr. & per. tut. l.*8. *C. de suspect. tut. l.* 2. §. *ult. D. de alim. & cibar. legat.* Hoc sensu etiam Papinianus *restitui* tutelam, & restitutionem tutelae accipit in *l.* 1. §. *ult. D. de usur.*

Restituere, praestare *l. un. C. de suffrag. l.* 8. *in fin. C. de act. emt. l.*6. *C. unde vi. l.*82. §. 2. *D. de verb. obl.* Sic *restituere* dominium *l.*1. *C. de donat. quae sub mod.* hereditatem Ulpian. *tit.* 22. *regul.* §.5. libertatem *l.* 67. *D. de judic.*

Restituere, tradere *l.*12. *C. de action. emt. l.*13. & 18. *D. eod. tit. l.* 14. §. *ult. D. de serv. corrups.* Est tamen aliquando *restituere* minus quam *tradere*, nam procurator, qui restituit, etiam tradere debet *l.* 8. §. *ult. vers. sed etsi restituas D. mandati.* & vicif-

cissim *restituere* plus est, quam exhibere *l.* 12. D. *de verb. sign.* Cujac. in Paull. *ad l.* 7. *de alienat. judic. mut. causs.*

Restitutio ædificii *leg.* 7. D. *ex quib. causs. pign.* dignitatis *l.* 3. D. *de sent. pass.* domus *l.* 1. D. *in quib. causs. pign.* tutelæ *l.* 1. §. *ult.* D. *de usur.* Vid. *restituere* tutelam.

Restitutio integri, ut Paul. 1. *Sent.* 7. definit, est redintegrandæ rei, vel caussæ actio, id est, ut exponit Isidor. *lib.* 5. *etymol.* eum res redintegratur, quæ vi ablata atque extorta est, caussa vero, quæ expleta non est, quod est, restitutione in integrum non tantum rem perfectam, ut pote datam redintegrari, sed etiam imperfectam, id est, caussam, ut si promissa res sit, non data *l.* 9. §. 3. D. *quod met. causs.* Vel sic: Restitutio integri est actio restitutoria, sive rescissoria, qua res nobis certa, vel jus vel quælibet alia caussa redintegratur. Integri autem restitutio (ut idem Paullus ait), plus quam semel decernenda non est, ideoque caussa cognita, & præsente adversario decernitur. Hæc item in rem competit, aut in personam. In rem actio competit, ut res ipsa, qua de agitur, revocetur: in personam, ut quadrupli pœna intra annum, vel simpli post annum peti potest. *Restitutionis* effectus, ratione rei, caussæ, modi, accessionum, & similium, major est, quam exhibitionis, & plenior est restitutio in integrum, quam ad exhibendum actio *c. fin.* D. *de verb. signif.* Nam exhibere est præsentiam corporis præbere, hoc est, inspiciendi tangendique copiam facere: Restituere vero est etiam possessorem facere, non solum videndi tangendique, verum etiam abducendi, habendi, & possidendi facultatem præstare *l.* 45. & 75. D. *de verb. signif.* fructusque, id est, omne emolumentum, & commodum, quod ex re restituenda superest *l.* 12. & 14. §. 7. D. *quod met. causs. l.* 24. §. 4. D. *de minorib. l.* 23. § 2. *l.* 28. §. *fin.* D. *ex quib. causs. major. l.* 3. §. 4. & *seq.* D. *de alien. judic. mut. causs. l.* 17. § 1. *l.* 20. & 33. D *de rei vind.* Pleraque alia quoque restitutionis verbo continentur, puta, ut caveatur rem deteriorem factam non esse *l.* 9. §. 7. D. *quod met. causs.* dolum malum abesse *l.* 18. 19 & 45. D. *de rei vindic.* ut lucrum ex re vel occasione rei acceptum una restituatur *l.* 52. D. *eod. tit.* ut usucapiendi caussa reddatur *d. l.* 18. 37 & 75. D. *de verb. signif. l.* 1. *in fin.* D. *de alien. jud. mut. causs.* ut deterioratio resarciatur *l.* 13 D. *de rei vindic. l.* 3. §. 1. D. *commod.* omnisque caussa reddatur. Ita interpretanda *l.* 22. D. *de verb. signif.* Nam quod Brech. *ibid.* exponit, quasi dixisset Jurisconsultus restituere, significare etiam reddere, & reddere esse, veluti similem efficere, & restituere domum pro reficere, & reparare, & natalibus & pristinæ integritati restituere: Hæc Brechei interpretatio displicet, cum a scopo ICti sit plane aliena. Non enim quod in universum pro diversa re possit significare verbum restituere statuebat JCtus in *d. l.* 22. sed quomodo differret ab exhibitione, ut constaret, quam multa alia reddi ab eo oporteret, qui restitui condemnatus esset, quam qui tantum exhiberi Gœdd. *ad d. l.* 22. *n.* 2.

Restitutio natalium. Vid. supra voc *natales.*

Restitutio principis, quæ ab exilio dicitur, duplex est, generalis, & specialis. Hæc cum in infinitum concepta est, veluti in integrum te restituo, plenissima &

& latissima est, id est, jura omnia complectitur *l.* 1. *l. fin.* §. *fin. C. de sentent. pass. l.* 1. D. *eod. tit.* & ideo patriam potestatem, jus adgnationis, aliaque generis ejusdem restituit. Cum autem finita est id est, jura quædam nominatim continet, ultra non valet, ut in specie *l.* 2. *C. eod. tit. l.* 2. D. *eod.* Generalis vero restitutio dicitur, quæ veniam dumtaxat, & reditum in patriam indulget, itaque neque bona in fiscum redacta restituit *l.* 4. *C. de bon. damnat.* neque ullas actiones, sive pro illo, sive contra illum conceptæ sunt *l.* 4. & 5. *C. de sent. pass.* Restitutio autem principis velut postliminiũ est *l.* 2. *C. Theod. de repud.* Est autem aliqua differentia, nam patre captivo filius testamentum facere non potest, propter suspensi juris constitutionem, patre deportato de rebus postea quæsitis testamentum filius facere potest, nec restituto patre, licet filius in ejus potestatem revertatur, irritum testamentum fit. *l. fin. C. de sent. pass.* nam sine capitis minutione ipso jure in potestatem revertitur, spes postliminii omnia suspendit, spes restitutionis nihil suspendit: Juris gentium sive postliminii spes certior est, quam juris civilis: Et idcirco receptum etiam est, ut captivus partem faciat, deportatus non item *l.* 1. §. *si ex trib.* & §. *ult.* D. *de bon. poss. contra tab. l.* 4. §. 2. D. *de bon. libert.*

Restitutionem facere, id est restituere *l.* 1. §. 13. *l.* 6. §. 3. *l.* 65. §. 4. D. *ad SC. Treb.* in aliquem *l.* 63. D. *eod. tit.*

RESTITUTORIA actio, quæ in veterem debitorem restituitur, muliere, quæ pro eo obligationem susceperat, nexu obligationis liberata *leg.* 8. §. 9. & 12. D. *ad SC. Vellejan. l.* 8. *C. eod. tit. l.* 3. §. 1. D. *de eo, per quem fact. erit.*

Restitutoria interdicta adpellantur, quibus prætor restitui aliquid jubet *l.* 1. §. 1. D. *de interdict.* §. 1. *Inst. eod. tit. leg.* 1. D. *de aqua quotid. & æstiv. l.* 21. §. 1. D. *de oper. nov. nunciat.* Qualia sunt, quorum bonorum, quod legatorum, unde vi *l.* 1. §. 1. D. *quor. bonor. l.* 1. D. *quod legator.* Et illud quod de via publica proponitur *l.* 2. §. 35. & 36. D. *ne quid in loc. publ.* & de precario *l.* 2. §. 1. D. *de precar.* & posterius interdictum de cloacis *l.* 1. §. 1. & §. *ult.* D. *de cloac. l.* 1. D. *quod vi, aut cl.* Item illud, quod proponitur in *l.* 1. § 19. & 20. D. *de flum.*

Restitutorium judicium accipere *l.* 46. §. 3. D. *de procuratori.* Unde *restitutorium* pro judicio restitutorio, & cognitione prætoria de restitutione facienda *leg.* 7. D. *quod fals. tut. auct. l.* 39. D. *de evict.* & *restitutorio* agere *l.* 7. §. 3. D. *quod fals. tut. auctor.*

RESTRUERE, reædificare, de novo ædificare *l.* 1. *pr.* D. *de jur. fisc.* domum restructam habet Haloander. Vid. Bynkersh. *observ. lib.* 9. *c.* 25. Hein.

RESULTARE, est denegare se, & subtrahere se conditioni alicui *l.* 89. & 181. *C. Th. de decur.*

RESUMERE conditionem *l.* 101. §. *ult.* D. *de cond. & dem.* usumfructum amissum *l.* 3. §. 2. D. *quib. mod. ususfr.*

RESUPINA existimatio *l.* 4. D. *quod vi, aut clam.*

RESUSCITARI dicitur legatum, quod alicui periit *l.* 27. D. *de adimend. leg.* itemque obligationes *l.* 29. §. *ult.* D. *de jur. fisc.* & secundæ tabulæ *leg.* 38. §. 1. D. *de vulgar. & pupillar. subst.*

RETENTARE simpliciter, item

item penes, vel apud se quid *retentare*, pro simplici retinere *l.* 12. *C. Th. de annon. l.* 19. *C. Theod. de bon. proscript. l. un. C. Theod. de aur. pub. prosequut. l.* 7. *C. Th. de cohort. leg.* 22. 30. *C. Th. de curs. publ. l.* 8. *Cod. Th. de mutil.*

Retentare, eligere. Idoneos faciat tutores retentari *l.* 3. *C. Th. de tutor.*

Retentare, tenere, adstringere. Occultatores ad pœnam volumus retentari *l.* 14. *in fin. C. Theod. de desert.*

Retentare, prohibere, interdicere. Ceteris ab hac licentia retentatis *l.* 22. *C. Th. de petition.*

RETENTATOR, qui res alterius aut vi, aut clam, aut dolo retinet *l. ult. C. Theod. de tempor. curs. l.* 3. *C. Theod. unde vi. l.* 8. *C. Theod. de censitor. l.* 1. *C. Th. qui bon. ex l. jul.* Consule Sirmondum *ad Ennod, pag.* 5.

RETIA apraria *leg.* 22. D. *de instr. vel instrum. legat.* piscatorum *l.* 29. §. 3. D. *ad Leg. Aquill.*

RETICULUM pro fascia. Ita enim hoc verbum explicat, eosque qui *resticulum*, vel etiam in margine Pacianæ editionis notatum est, rescribunt, ad resticulum abire jubet elegantissimus Bynkersh. *lib.* 5. *observ. cap.* 17. *Hein.* Amphora ex reticulo suspensa *l.* 5. §. 12. D. *de his, qui effud. vel dejec.* Plin. *lib.* 31. *Hist. nat. cap.* 6. Demissæ, inquit, reticulis in mari concavæ e cera pilæ. *Reticula* in *leg.* 10. D. *de aur. arg. legat.* vel reticuli, ut Paull. *lib.* 3. *Sentent. tit.* 4. §. 84. quæ vulgo *scofia* dicuntur, quæ in formam retis facta, ad capillos continendos, capiti aptantur. Varro *lib.* 4. *de ling. lat.* Et quod capillum retineret, ait, a rete reticulum. Lexicon. B. Germani reticulum vertit γυργαθον, κροκυφαντον. Et plane *crocufantia* reticulis junguntur in *d. l.* 10. Γυργαθον vero πλεγμα esse, Julius Pollux *lib.* 7. *Onomast. cap.* 33. *segm.* 176. & *lib.* 10. *cap.* 35. *segm.* 156. docet. Isidor. *lib.* 20. *etymol. cap.* 30. Reticulum, ait, est, quod colligit comas, dictum ab eo, quod retinet crines, ne effundantur. Lamprid. *in Alexand. c.* 41. Matronas autem regias contentas esse uno reticulo atque inauribus. Utitur & hoc verbo in hanc sententiam Jul. Capitol. in *Maximino juniore cap.* 1. Add. Bynkersh. loco supra laudato, & quem ibi advocat Cl. Salmas. *observ. ad jus Attic. & Rom. cap.* 5. *p.* 61. Idem Bynkersh. *lib.* 4. *observ. cap.* 23. pro pediculis in *l.* 32. *pr.* D. *de aur. argent. legat.* legit *reticulis*, idemque mulierum ornamentum intelligit.

RETICULUS est sepimentum cancellatum. *Reticuli* circa columnas *l.* 16. §. 4. D. *de act. emt.* Reticulatum opus apud Vitruvium *lib.* 2. *cap.* 8. & Pl. *lib.* 36. *c.* 22.

RETENTIONEM facere, vel habere propter impensas *l.* 14. D. *de donation. l.* 15. *de furt. l.* 30. D. *de action. emt. l.* 53. §. *ult.* D. *de furt.* Retentionem habere, non petitionem *l.* 29. §. 2. D. *de her. pet.*

RETINERE per exceptionem *l.* 14. §. 1. D. *communi divid.* & *l.* 16. D. *ad Leg. Falc.*

Retinere hereditatem dicuntur cui, qui se non abstinent *l.* 6. D. *de reb. auctor. judic. possid.*

Retinere impensas, id est, per retentionem servare *l.* 50. D. *de hered. petit.*

Retinere in potestatem *l.* 3. D. *de conjungend. cum emancip. liberis ejus.* vel frequentius, retinere

nere in potestate *l.* 25. *l. ult.* D. *de legat. præst.*

Retinere voluntatem *l.* 16. §. *ult.* D. *de his, quæ ut ind.*

Retinere pro memoria tenere. *Retineo* me dixisse *l.* 92. D. *de cond. & demonstr.*

Retinere, abstinere, prohibere. Sic retinendus, ut *l* 4. §.8. D. *de re militari*, nisi forte *alioquin* pro *quin* ibi positum sit.

Retinendi verbum aliquando etiam repetendi, & recuperandi facultatem continet, ut in *l. ult.* C. *de reb. credit.* §. 11. *Instit. de hered. quæ ab intestat.* Vid. Em. Merill. *decis.* 45. *in fin.*

RETORQUERE crimina *l.* 14. §.6. D. *de bon. libert.*

RETRACTARE interdum est, Festo quoque teste, iterum tractare *l.* 31. *in fin.* D. *de jurejur.* *l.* 10. §.1. D. *ad SC. Turpill.* *l.* 32. §.14. D. *de recept. arbitr.* *l.* 29. D *de jur. fisc.* *l.* 4. C. *de episcopal. audient.* *l.* 3. C. *de canon. largit.* *l.* 13. §. *ult.* D. *de divers. tempor.* Cicero *lib.* 2. *de natur. Deor. cap.* 28. Qui autem omnia, quæ ad cultum Deorum pertinent, retractarent, & tamquam relegerent, hic dicti sunt religiosi. Idem ad Attic. *lib.* 8. *epist.* 9. Augemus crimen dolorem retractando. Sic quoque Tertullian. *in Apologet. cap.* 38. Caussas, quæ hoc exegerint, retractamus, & alibi sæpe. Sic *retractare* dicitur, quod actum est *l.* 39. §. *ult.* D. *de procurat.* caussa *leg.* 31. D. *de jurejur. junct.* *l.* 45. §. 8. D. *de jur. fisc.* collusio *l.* 2. D. *de collus. deteg.* contractus *l.* 4. C. *de usucap. pro emtor.* dispositio *l.* 11. C. *de prox. sacr. scrin.* donatio *leg.* 1. C. *de revoc. donat.* facta *l.* 2. C. *de his, quæ ut indign.* memoria *l.* 2. *pr.* D. *ne de stat. defunct.* res judicata *l.* 2. C. *quand. provoc. non est. necess.* sententia *l.* 1. C. *de sent. rescind.* de sententia *l.* 23. §. *ult.* D. *de liberal. causs.* status *l.* 2. C. *ne de stat. defunctor.* *l.* 1. D. *eod. tit.* venditio *l.* 6. C. *de rest.*

RETRACTATIO erroris *l.* 8. D. *de administr. rer. ad civit. pertin.* Retractationis quæstio *l.* 1. §. 1. D. *ne de stat. defunct.* *l.* 35. C. *de adpell.*

RETRAHERE ablata *l.* 1. C. *vi bonor. raptor.* agros *l. ult.* § 1. D. *de administr. rer. ad civ. pert.* possessionem *l.* 2. C. *si quis pign.* Retrahi in vetera jura *l.* 2. C. *de fund. & saltib. rei domin.* in servitutem *l.* 24. D. *qui & a quib.*

RETRO, pro contra, ex diverso, rursus *l.* 60. D. *de condit. & demonstr.* *l.* 4. D. *de oper. servor.* *l.* 67. D. *de solution.* *l.* 41. §. 2. D. *de adquir. possess.* *l.* 9. §. *ult.* D. *de except. rei jud.* *l.* 34. §. *ult.* D. *mandat.* *l.* 22. §. 2. D. *de fidejussor.* *l* 3. D. *de interd.* Retro adcrevisse *l.* 17. §. *ult.* *l.* 35. D. *ad leg. Aquill.* adquiri *l. ult.* D. *commun. prædior.* agere Quinctil. *lib.* 11. *cap.* 3. Plin. *lib.* 36. *hist. nat. cap.* 5. Si quis quum familiam ad annum usque retro agat. Senec. *lib.* 1. *de ira cap.* 16. iram sæpe misericordia retro egit, id est, ut Lipsius interpretatus est, mutare fecit propositum. *Retro* agere venditionem *l.* 1. C. *quand. lic. ab emt.* donationem *l.* 11. §. 1. D. *de donat. int. vir. & ux.* *Retro* competit libertas *l.* 3. D. *de manumiss. vind.* computari *l.* 1. §. 30. D. *de vi & vi armat.* creditur *l.* 44. D. *de legat.* 1. creditur fuisse *l.* 26. D. *de pœn.* dare, id est, reddere *leg.* 67. D. *de solutionib.* duci *l.* 20. §. 5. D. *de servit. prædior. urb.* fuisse *l.* 25. §. 1. & 9. D. *de usufruct.* nostrum est *l.* 1. §. 6. D. *si quid in fraud. patron.* redire *leg.* 38.

D.

D. *de adquir. rer. dom.* recurrere *l.* 16. §. 1. D. *de pignor.* restituere *l.* 6. D. *de fideicommiss. libert.* solvi *l.* 80. D. *de solution.* videt *l.* 35. D. *ad leg. Aqu.*

Retro pro ante vel quondam. Sic *retro* fructuarius *leg.* 25. §. 1. D. *de usufruct. & quemadm. quis utat.* eadem ratione dicitur, qui quondam dominus *l.* 1. §. 10. D. *si quadrup. paup. fec.* Retro liber *l.* 7. D. *de manumiss. testam.* Retro principes *l.* 2. *C. quib. ad lib. procl.* Retro principum statuta *l.* 11. *C. de jur. & fact. ignor. & l.* 168. *C. Th. de decurion.*

RETRORSUM computare *l.* 1. §. 3. D. *de itin. actuq. priv.* egredi *l.* 2. §. 3. D. *de privat. delict.* se referre *l.* 18. §. 1. D. *de const. pec.*

RETRORSUS reducere *leg.* 32. §. 1. D. *de pec.*

REVEHERE est, quod ante vectum fuit, iterum vehere *l.* 5. *C. de vect. & comm.*

REVELARE, quod ante tectum fuit, retegere, aperire, palam fieri *l. un. C. de his, qui se defer.*

REVENIRE fundum *l.* 5. D. *de lege commissor.* id est, revendere, ut in *l.* 22. §. 1. D. *de oper. libert.*

Revenire, redire *Collat. leg. Mos. & Rom. tit.* 12. §. 7. *in fin.*

REVERENTIA, honor, qui tam verbis, quam factis alicui personæ vel rei habetur. Sic reverentiæ debitæ munus *l.* 5. *C. de obseq. patr.* Reverentia honoris *l.* 28. §. *ult.* D. *de pœn.* quæ maritis exhibenda *l.* 14. D. *solut. matrim.* paterna *l.* 50. D. *ad SC. Trebill.* patroni *l.* 45. §. *ult.* D. *de rit. nuptiar.* pontificalis *rubr. C. de episc. aud.* Cum reverentia sui imaginem principis deponere *l.* 16. *C. de oper. publ.* quæ est *l.* 44. *C. Th. eod. tit.*

Reverentia vera divinaque pro religione *l.* 56. *C. Th. de heret.* Reverentia religionis *l.* 32. *Cod. Th. de episc.* Sic & cultus divinæ reverentiæ pro clericatu *l.* 29. *C. Th. de dec.*

REVERTI emtor ad venditorem dicitur, id est, regressum habere in *l.* 6. §. 3. & *l.* 7. D. *de action. emt.* l. 8. *C. de evict. l.* 3. D. *eod. tit.* Sic etiam *reverti* ad auctorem suum dicitur in *l.* 15. D. *de minor. l.* 2. §. *ult.* D. *de evictione.*

REVINCERE pro convincere. Si in mendacio revincatur *leg.* 3. §. 15. D. *de suspect. tut. & curat.* Certius se esse revincendum *l.* 11. *pr. C. Th. de appellat.*

REVOCARE domum id significat, quod vulgo dicimus petere se remitti domum *l.* 1. §. 3. 5. & 6. D. *de judiciis, l.* 20. § 4. D. *ex quib. causs. major.* Simili significatu dicitur, quis *revocare* forum *l.* 7. D. *de judic.* in provinciam *l.* 7. §. *penult.* D. *de accusat.*

Revocare, resuscitare. *Revocari* actio *l.* 65. §. 1. D. *de legat.* 2. Revocatur crimen *l.* 1. *C. de admonit.*

Revocare, repetere, retractare. Revocare alienationem *l.* 1. §. 1. D. *si quid in fraud. creditor.* dominium *l.* 3. *C. de reb. alien. non alien.* quod frustra gestum est *l.* 2. *C. si propt. publ. pensit.* liberalitates *l.* 2. §. *ult.* D. *de operib. public.* libertatem præstitam *l.* 3. *C. de jur. dot.* ad suum judicem litem *l.* 49. D. *de judic.* negotia *l. ult. de error. advocat.* partem Falcidiæ *l.* 1. §. 12. D. *si cui plus, quam per leg. Falc.* pœnam *l.* 15. *C. de pœn.* precarium *l.* 2. § 2. & *l.* 8. §. 2. D. *de precar.* quæstionem *l.* 7. §. 4. D. *de except. rei judic.* in judicium eamdem quæstionem *l.* 19.

19. D. *eod. tit.* sententiam *l.* 1. §. *ult.* D. *de administr.* & *per. tut.* venditionem, id est rescindere *l.* 1. *C. si propt. publ. pensit. l. ult. C. si advers. vendition.* in matrimonium *l.* 17. *C. ad leg. jul. de adulter.*

Revocari ad portionem *l.* 14. D. *quæ in fraud. credit.* ad rationem usurarum *l.* 3. D. *de fidejussor.* ad servitutem *l.* 30. D. *de jur. fisc.* Revocatus servus, qui in metallum damnatus erat *l.* 46. D. *de man. testam.*

R E V O C A T O R I A, diploma principis significat, quo absentem ad se revocat *l. ult. C. de dignitat. l.* 3. *C. de silentiar.* Justinian. *Novell. VIII. cap.* 13. *extrem.* Ουδε γαρ διδομεν αυτοις αδειαν, πριν τον νενομισμενον των πεντηκοντα ημερων πληρωθηναι χρονον, των επαρχιων ων ηρξαν αναχωρειν, η κατα προφασιν *revocatoriæ*, ητοι ανακλητικων. i. e. Non enim facultatem illis concedimus, antequam legitimum quinquaginta dierum tempus impletum sit, ex provinciis, quibus præfuerunt, vel prætextu revocatoriæ discedere.

Revocatoria actio, Pauliana, Faviana, Calvisiana. Vide suis locis.

R E V O L V E R E, retrotrahere *l. un. C. Theod. de præpos. sacr. cubic.*

Revolvi, id est, in se volvi. Dies solis, qui repetito in se calculo revolvuntur *l.* 2. *C. Th. de feriis l.* 7. *C. Just. eod. tit.*

Revolvi, degradari, rejici. In inferiorem locum, vel ad ordinem inferiorem revolvi *l.* 2. *C. Th. de comment. l.* 10. *in fin. C. Th. de re mil.*

Revolvi damnum ad venditorem *l.* 18. §. 9. D. *de damn. infect.*

R E U S dicitur is, cum quo agitur *l.* 3. *princ.* D. *de jurejur.* Sed *reos* olim adpellatos non eos modo, qui arguebantur, sed omnes, quorum de re disceptatur, Cicero *lib.* 2. *de oratore cap.* 43. & 69. tradit. Ælius etiam Gallus apud Festum *lib.* 16. *lib. de significatione verborum ad jus pertinentium*, reum definit, qui cum altero litem contestatam habet, sive is agat, sive cum eo agatur. Quibus consequens est, utrumque ex litigatoribus reum dici. Festus *lib.* 3. Contestari, ait, est quum uterque reus dicit, testes estote. Hæc ille. Vulgo tamen, qui petit & agit, *actor*, qui convenitur *reus* adpellatur. Veteres eum *unde petitur* vocabant. Cicero *lib.* 1. *de orator. cap.* 37. Nonne nobis in tribunali Q. Pompeii sedentibus postulabam, ut illi unde peteretur, vetus atque usitata exceptio daretur, cujus pecuniæ dies fuisset? Idem *lib.* 7. *epist.* 2. Ego omnibus unde petitur, hoc consilii dederim, ut a singulis interregibus binas advocationes postulent. Et *in orat. pro Murena.* Sed & in *Lege Manilia p.* 340. edit. Gæs. Et si is, ait, unde pecunia petita erit, condemnatus erit, eam pecuniam ab eo, deve bonis ejus primo quoque die exigito.

Rei quoque adpellantur, qui inter se aliquod negotium contrahunt *l.* 5. *pr.* D. *de verb. oblig.* Unde *rei* nomine tam stipulator, quam promissor, tam creditor, quam debitor continetur. Inde *reus* dicitur constitutus, qui se obligavit *l.* 14. §. 6. D. *quod met. causs.* Et reus factus, qui se obligavit *l.* 1. §. 8. D. *quar. rer. actio.* *Rei* plane verbo plerumque debitor significatur *l.* 2. §. 3. D. *de fidejussor. l.* 45. §. 11. D. *de jur. fisci.* Vetus Glossarium Græcum vertit ο εναγομενος. Sic & *reus* pro debitore in *l.* 38. §. 2. *l.* 41. D. *de verb. obligat.* Sed differentiæ caussa, qui stipulatur, *reus stipulandi*, qui spon-

det, *reus promittendi* dicitur *l.* 1. *& tot. Tit.* D. *de duob. reis* *l.* 135. §. *penult.* D. *de regul. jur. l.* 56. §. *ult. l.* 51. §. 2. & *passim.* D. *de fidejussorib.* Sicuti qui credit *reus credendi*, qui accipit, *reus debendi l.* 6. D. *de adim. legat.* qui satisdat. *reus* satisdandi *leg.* 34. §. 8. D. *de solution.* qui satis accipit, *reus satis accipiendi* adpellatur *l.* 34. §. 8. D. *eod. tit.* Solent itaque his nominibus distingui reus stipulandi & promittendi. De *reo* stipulandi agit *l.* 54. D. *ad leg. Aquill. l.* 77. §. 6. *l.* 81. D. *de legat.* 2. *l.* 5. D. *de fidejussor.* Unde in veteri Glossario Græco: ἐπερωτώντων δύω ἢ πλειόνων τινὶ δώσειν ἢ ὁλίως καὶ ἰδίως ἕκαστος τὸ αὐτὸ ποσόν. & ἐπερωτώντων δύο ἢ πλειόνων, τινὶ δὲ δώσειν αὐτοῖς ἅμα ἢ οὐχ ἅμα τὸ χρέως. Decem ejusdem rei stipulandi, memorantur in *l.* 11. §. 21. *D. de legat.* 3. Duo rei stipulandi *tit.* D. *de duob. reis leg.* 128. D. *de verb. oblig. Reus promittendi l.* 115. *&* 121. §. 2. & *l.* 124. D. *de verb. oblig.* Vetus Glossar. Græcum: ἐπαγγελλόμενον δύο ἢ καὶ πλειόνων τινὶ δώσειν ἢ ἰδίως καὶ ἰδίως ἕκαστος τὸ αὐτὸ ποσὸν, ἢ ἅμα τὸ αὐτὸ ποσόν. Duo *rei promittendi l.* 3. §. 3. D. *de liberat. legat.* Et uti *duo rei* fiant, explicant *l.* 4. *&* 5. D. *de duob. reis stipul.*

Nec tantum in stipulatione, sed & aliis contractibus duo rei fieri possunt, veluti si apud duos eadem res deponatur, duobusve res locetur, commodetur. Itaque duo *rei* constitui possunt testamento, ut & stipulando *l.* 16. D. *de legat.* 2. Duo *rei debendi* id est, duo ejusdem rei debitores *leg.* 6. D. *de adim. legat.* Reus dotis *l.* 22. §. 2. *solut. matr.*

Rei locationis *l.* 13. §. 2. D. *mandati. Reum* locupletem offerre *l. ult.* §. *ult.* D. *de reb. credit.* dare *l.* 67. §. *ult.* D. *de verb. obligat.* Liv. *lib.* 9. Rei satis locupletes in id, quod præstari possit. *Reus* pactionis pro libertate datus *l.* 7. §. 8. D. *de dol. mal.* Ejusdem pecuniæ *rei*, qui eamdem promiserunt *l.* 21. §. 4. D. *de fidejussor.* Reus satisdandi, *rei* satis accipiendi *l.* 34. §. 8. D. *de solut. & liber.*

Reus pro fidejussore *l.* 104. D. *de verb. oblig.* & *reum* dare *l.* 112. D. *eod. tit. Reis* cavere, id est, per fidejussores *l.* 1. §. 9. D. *de collat. bonor.* & sæpe alias.

Reus interdum expromissorem significat, id est, eum, qui alienam in se obligationem vel novatione, vel delegatione suscipit *l.* 1. D. *ad SC. Velleian. l.* 1. §. 8. D. *quar. rer. actio non dat.* & passim.

In sacris *reus* vocabatur, qui se numinibus suscepto voto obligarat. *Damnatus* vero, qui promisso voto non solvebat, ut Macrob. *lib.* 3. *Saturnal. cap.* 2. ostendit. Virgil. *Æneid.* 5. *v.* 236. Vobis lætus ego candentem in littore taurum Constituam ante aras voti reus.

Sed & qui crimine se obligarunt, *rei* vocantur. *Reus* criminis *l.* 2. *Cod. de fid. instrument.* culpæ *l.* 30. §. 3. D. *ad leg. Aquill.* facinoris *l.* 18. D. *de quæstionib.* falsi *leg.* 27. D. *ad SC. Turpill.* homicidii *l. ult.* §. 4. D. *de custod. reor.* lege Corneliæ *l.* 32. D. *ad leg. jul. de adult.* legis Juliæ *l. ult.* D. *ad leg. jul. majest.* Hinc

Reus agi dicebatur, qui accusabatur. Valer. Maxim. *lib.* 6. *cap.* 8. Marcus Antonius avorum nostrorum temporibus clarissimus orator incesti reus agebatur. Eximi ex *reis* dicitur, absolutione & abolitione sequuta *l.* 11. §. *ult.* D. *de accusation.* Reum facere pro accusare *l.* 2. §. 4. *l.* 6. §. 2.

§. 2. D. *ad leg. jul. de adulter.* *Reum* autem fieri Asconius *II. in Verrem act.* nihil aliud esse, ait, quam apud prætorem legibus interrogari. Quum enim in jus ventum esset, dicebat accusator apud prætorem, ait te Siculos spoliasse. Si tacuisset, lis æstimabatur ut victo. Si negasset, petebatur a magistratu dies inquirendorum criminum, & ex eo tempore inter reos relatus & receptus dicebatur. *Reos* habere *l. 6. §. ult.* D. *ad leg. jul. de adult.* peragere: Vid. peragere. *Reum* petere *l. 7.* D. *de incend. ruin. naufrag.* Recipi vero, & referri inter reos dicitur is, postquam delatum est nomen ejus *l. 11. §. 2. leg. 15. §. 7. l. 39. §. 2.* D. *ad leg. jul. de adulter. Reum* repetere. Sueton. *in Domitiano cap. 9.* Reos, qui ante quinquennium proximum apud ærarium pependissent, universo discrimine liberavit, nec repeti, nisi intra annum permisit.

A *reus* est *reatus*, de quo supra in *reatus*.

R H A P I S M A, alapa, quam manumissor postremam infligebat servo manumittendo. Simon Magister *de moribus ex Basilii M. operibus.* Ει δυλος ανθρωπων ησθα, προεγραφη δεδημοσια ελευθερια. Ουκ αν επι την κυριαν απηντησας, συνηγορυς μισθωμενος, καὶ δικαςας παρακαλων, ωςε παση μηχανη προς ελευθεριαν εξαιρεθηναι, ητις καὶ ραπισμα την τελευταιαν των δυλων πληγην υπερ της μετα ταυτα των αικισμων απαλλαγης κατεδεχυ. Quid si servus hominum existas, decreta autem sit servis libertas? Annonam ut propriam adsequaris, occurras, advocatos conducas? judices advocans, ut omnibus machinis in libertatem adseraris, atque alapam, ultimam servorum plagam pro commutatione reliquorum posthac suppliciorum, & verberum recipias? Rhapismatis autem fit mentio in *l. ult. C. de emancip. lib.* Hein.

R H A P S O D I A Homeri. Hoc vocabulum in *l. 52. §. 2.* D. *de legat. 3.* dum legit Brisson. sequi videtur Antonium Augustinum *lib. 4. Emendat. cap. 2.* qui ex *rhapsodia* præposterum illud *pars bodie*, quemadmodum & in Pisanis legitur, atque ex iis in ceteros libros manavit, natum esse putat, idque verbum adeo sibi postliminio restituisse videtur. Ceterum non tam utrumque corpus Homeri conjunctum, ut defensor Latinitatis jurisconsultorum voluit, quam vel singulos & Iliadis & Odysseæ libros, vel separatim utrumque corpus *rhapsodiam* Iliadis, & *rhapsodiam* Odysseæ dici, ostendit Ducker. *de Latin. Veter. ICtorum. pag. 107.* Hein.

R H E D A pro vehiculo §. 48. *Inst. de rer. divis. l. 3.* D. *de incend. ruin. naufrag. l. 60. §. 8.* D. *locat.* Rhedæ mille librarum onus imponi debet, carro sexcentarum, nec amplius *l. 47. princ. C. Th. de curs. publ.*

R H E M N I A lex *l. 1. §. 2. D. ad SC. Turpillian.* Vid. supra *Remmia.*

R H E N I Paullus meminit in *l. 11.* D. *de evictiton.* his verbis: L Titius prædia in Germania trans Rhenum emit.

Rhetia. Rhetiarum, vel Rheticus limes *l. 15. & 18. C. Th. de extr.*

R H E T O R E S & Grammatici junguntur in *l. 11. Cod. Theod. de medic. & professor.* Nicostrati rhetoris meminit *l. 27.* D. *de donation.*

R H O D I A lex ὁ τῶν Ροδίων νόμος in *l. 9.* D. *ad leg. Rhod. de jactu.* Rhodiæ autem leges nauticæ sunt a Rhodiis descriptæ, quibus ut æquissimis mare regi Imperatoribus non displicuit. Quod & Isidorus *lib. 5. cap. 17.* scribit.

N 2 Inde

Inde titulus D. *de leg. Rhodia*, & apud Paullum *lib.* 2. *sentent. tit.* 7. Tertullian. *lib.* 3. *advers. Marcion. cap.* 6. Scilicet nauclero illi non quidem Rhodia lex, sed Pontica caverat. *Rhodiæ* leges, inquit Gratianus in Decret. Pontif. navalium commerciorum a civitate Rhodo cognominatæ sunt. Erat enim Civitas Rhodiensis olim & insulæ opportunitate (ut Gellius *lib.* 7. *c.* 3. *Noct. Attic.*) & operum nobilitate, & navigandi sollertia, navalibusque victoriis celebrata, atque omnibus ornamentis tantopere ceteras civitates superabat, ut nulla legum præstantia æqualis putaretur, & navalis rei peritia adeo valuit, ut annis multis maris imperio potiretur, & piratarum latrocinia sustulerit, quod latissime Strabo demonstrat *lib.* 2. *cap.* 4. Cum itaque mercatorum mari se exercentium in ea insula numerus esset frequentissimus, & de re navali in dies lites & jurgia exoriebantur, rhodiæ leges latæ sunt, quibus altercationibus de rebus nauticis exortis, & præcipue si exonerandæ naves essent, provideretur *c. fin. distinct.* 1.

RIDERE, & deridere aliquem, vel sententiam alicujus pro explodere dicunt Jurisconsulti. Ulpianus *l.* 10. §. 1. D. *de negot. gest.* Istam sententiam Celsus eleganter deridet. Sic & derisus Nerva *l.* 9. D. *in quib. causs. pign. vel hypothec.* ad quam Cujacius *lib.* 17. *observ. cap.* 39. Derisus est, ait, non insultando, (nec enim solent prudentissimi juris auctores alii aliis insultare), sed argumentando, dum opposita ratione certa, cautioni ejus ceteri adsensi non sunt. Add. *ejusd. recit. ad Codic. de necessar. serv.*

RIDICÆ in *l.* 11. §. 3. D. *quod vi aut clam.* sunt pedamenta vinearum fissilia. Varro *de re rust. lib.* 1. *cap.* 8. Pedamentum item fere quatuor generum, unum robustum, quod optimum solet afferri in vineam e quercu, ac junipere, & vocatur *ridica*.

RIGARE pro irrigare. *Rigare* agros *l.* 1. §. 11. D. *de aqu. quotid. & æstiv.*

RIGOR cursus aquæ rectum profluentis tenorem significat *l.* 1. §. 3. D. *ne quid in flum. publ. l.* 1. §. 5. D. *de flum. ne quid in flum.* Sic *rigor* stillicidii rectus ejus fluxus est *l. ult.* §. *ult.* D. *de servit. præd. urb.* At Plinius *lib.* 7. *epist.* 50. rigorem pro frigiditate posuit.

Sunt & *rigores* in agris, cujus verbi, quia a lexicis abest, non alienum erit, interpretationem subjicere. Id autem Boethius *lib.* 1. *Geometr.* ita explicat. *Rigor* est, quidquid inter duo signa veluti in modum lineæ directum prospicitur. Fluxuosum vero est, quidquid secundum naturam locorum curvatur. Nam quod in agro a mensore operis caussa ad finem directum fuerit, *rigor* adpellatur, quidquid ad horum imitationem in forma scribitur, linea adpellatur. Bini vero rigores sunt, quando singulis spatiis intervenientibus tendunt, ut itinere plerumque peragunt. Vid. & Frontin. *de agror. qualitate pag.* 31. Aggen. Urbicus *p.* 52. *Rigor*, ait, suæ rectitudinis naturalis nomen accepit. Sicul. Flaccus *de conditione agror. p.* 13. In aliquibus regionibus, ait, ita fines inter possessores ordinati sunt, ut rigores durent per longum tractum, incedentesque in viis aut rivis aut substructionibus, aut regionibus, aliisque finitionum generibus deficient supra dicti rigores.

Rigor per translationem dicitur, atque tenorem significat. *Rigor* juris *l.* 19. D. *de adpellation.* & alias passim.

RI-

Ripam fluminis Ulpianus definit esse id, quod flumen continet, naturalem rigorem cursus sui tenens *l. 1. D. de flumin.* Paullus vero in *l. penult. D. eod. tit.* ripam ait, eam dici, quæ plenissimum flumen continet. *Riparum* autem usum publicum esse ait *l. 5. D. de rer. divis.* Ripam munire, est aggeribus factis, & oppositis aquam coercere, ne excrescens flumen agrum occupet *l. 1. §. 6. D. ne quid in flum. publ. l. un. C. de rip. muniend.* Interdictum de ripa munienda datur ei, qui in flumine publico, ripave ejus opus facere vult, ripæ agrive, qui circa ripam est, tuendi caussa. Hoc autem interdictum merito propositum fuit, nam ripas fluminum publicorum reficere, & munire utilissimum est, ne ob id omissum navigatio deterior fiat, ut *l. un. §. 1. & 2. D. de rip. muniend.* De interdicto expressum est, ut damni infecti in annos decem viri boni arbitratu vel caveatur, vel satisdetur. Dabitur autem satis vicinis. Et in fine dicit textus: Illud notandum est, quod ripæ, lacus, fossæ stagni muniendi caussa prætor cavit, sed idem erit observandum, quod in ripa fluminis munienda.

Ripariensia castra in *l. 14. C. de re militari*, in quibus riparienses legiones, quarum Notitia Imperii meminit. Provinciarum quædam partes a ripis fluminum *ripenses* dicebantur, veluti Dacia Ripensis, Noricum Ripense, Pannonia Ripensis. Quæ ergo his tractibus custodiendis invigilabant, legiones Riparienses dictæ, Vid. Cujac. *lib. 1. observat. cap. 25.* Hein. *Ripariensium* legionum fit mentio apud Vopiscum *in Aureliano cap. 38.* Inde etiam *Ripuarii* adpellati sunt Germani riparum Rheni accolæ, quibus conscriptæ leges, hodieque exstant. *Riparienses* milites memorantur in *l. ult. C. Theod. de re milit.*

Ripenses *l. 7. C. Theod. de tiron. l. 4. C. Th. de veteran. Ripensis* militia *l. 8. C. Th. de fil. mil. apparit.*

Riscus, arcula vestiaria, sic interpretatur Brisson. hoc verbum in *l. 25. §. 10. D. de aur. arg. legat.* Tradit autem Jul. Pollux *lib. 7. Onomast. cap. 19. segm. 79. & lib. 10. cap. 32. segm. 137.* κιβωτια, ἐν οἷς ἀποτιθέντας αἱ ἐσθῆτες, ῥίσκον παρὰ τοῖς νεωτέροις λέγεσθαι arculam, in qua vestimenta reponantur, a recentioribus *riscum* adpellari. Donatus vero in *Eunuch. Terent. Act. 4. scen. 6. v. 16.* nomen id esse Phrygium scribit, eoque significari cistam pelle contectam. At in Lexico B. Germani *riscus* κιβωτὸς μεγάλη cista magna definitur. Ita enim Cujac. *lib. 8. observ. cap. 1.* & Pancirol. *Variar. lect. lib. 2. cap. 99.* Hotoman. riscum exponit capsulam, in qua linteola munda mulieres reponunt, quibus lotam corporis partem abstergunt, quod *riscus* cum lavatione jungatur in *d. l. 25. §. 10.*

Rite fit, quod ordine, & legitime fit. *Rite* contractum matrimonium *leg. 3. C. de interd. matrim.* Tertullian. *lib. 2. ad uxor. cap. 3.* Et matrimonium, ait, rite contractum allegabimus, quod vetuit ipse? *Rite* contractæ nuptiæ *l. 6. Cod. eod. tit.* Tertullian. *ibid. cap. 8.* Nam nec in terris filii sine consensu parentum rite, & jure nubunt. *Rite* facta obligatio *l. 2. C. de novation.* perfectum obligatione *l. ult. C. de crimin. stellion.* promissa *l. 3. C. de dot. promiss.* Alias *rite* & *recte* sic differunt. *Rite* sollemnia, & ritus respicit, *recte* æquitatem seu caussam. Itaque miles jure militari *recte* testatur, non autem

vito. Cujac. *ad l.* 8. §. 2. D. *de bonor. possess. contr. tab.*

P H T O N. Quod distat *ῥητὸν ἀπὸ διανοίας*, id est, dictum a sententia, hoc distat fraus ab eo, quod contra legem fit *l.* 30. D. *de legib.*

R I T U S, sollemnia significat *rubr.* D. *de rit. nupt.*

Ritus, id est, mores, alias observationes *cap. contra, Christianos* 13. *de hæretic. in* 6. Ritus Græcorum *c. ult. de baptism. in antiq.*

R I V A L E S dicuntur, qui per eumdem rivum aquam ducunt *l.* 1. §. 26. *l.* 3. §. *penult.* D. *de aqua quotid. & æstiv.* Gell. *lib.* 14. *Noct. Attic. cap.* 1. Quod ei forte de aquæductu cum *rivalibus* contentio esset. Acron. *ad Horat. Art. poet. v.* 444. *rivales*, ait, dicebantur, qui in agris rivum habebant communem, & propter eum sæpe disceptabant.

R I V U S. Eum Festus *lib.* 16. dici ait, non tantum naturali suo impetu fluentem tenuem aquæ fluxum, quomodo Caius rivum fluminis dixit in *l.* 7. §. 4. D. *de adquir. rer. dom.* sed & manu factum, sive super terram in fossa, sive super specum, a Græco *ῥέω*. Hoc posteriore significatu *rivus* definitur ab Ulpiano esse locus per longitudinem depressus, quo aqua decurrat *l.* 1. §. 1. *D. de rivis.* Atque ita accipitur in *l.* 2. D. *de extraord. cognit. l.* 12. & 16. D. *quemadmod. servit. amitt. l.* 3. §. *penult. & ult. l.* 5. *in fin.* D. *de aqua quotidian. l.* 13. & 21. §. 1. D. *de servit. præd. rustic. leg.* 52. §. 12. D. *pro socio.* Vitr. *lib.* 8. *cap.* 7. Ductus autem aquæ fiunt tribus generibus, *Rivis* per canales structiles, & fistulis plumbeis, aut tubis fictilibus. Nam in rivo collocabantur fistulæ, vel canales, quibus aqua ducebatur *l.* 3. §. 2. D. *de rivis.* Inde deprimere vel allevare rivum *l.* 12. D. *commun. prædior.* & ducere rivum *l.* 9. D. *de servitut.* Sic & rivum inducere parietibus *l.* 61. D. *de usufruct.* Sic Manilius *lib.* 4. *Astronom. v.* 265. Et peregrinantes domibus suspendere rivos. Idem *eod. libro v.* 261. Undas inducere tectis. Ipsaque conversis adspergere fluctibus astra. *Rivi* autem, pro ut convenerat, terreni signini, cæmentitii, lapideive fiebant, ut adparet ex *l.* 1. §. *ult.* & *l.* 3. §. 1. D. *de rivis.* Item *rivi* quidam erant aperti, quidam tecti, & operti *l.* 1. §. 3. *l. ult.* D. *de rivis l.* 1. §. 4. D. *ne quid in flum. publ.* Hos subterraneos Frontinus sæpius adpellat *in lib. de aquæduct ib.* Rivus privatus *l.* 6. D. *finium regund.* Rivus a magnitudine discernendus est, aut existimatione circumcolentium *l.* 1. §. 1. *D. de flum.*

Interdictum *de rivis* proposuerat Prætor, ut rivos, specus, septa reficere aquæ ducendæ caussa liceat, dumne aliter aqua ducatur, quam uti priore æstate nec vi, nec clam, nec precario ducta est *l.* 1. *pr.* D. *de riv.*

R I X A. Cornel. Fronto *de different. voc. p.*2202. *edit.* Putschii. Rixa sine armis est, & habet defensionem. Rixam etiam duorum esse, turbam vero multitudinis hominum & turbationem & cœtum, ait Ulpianus *l.* 4. §. 3. D. *de vi bonor. raptor.*

R O G A R E aliquando est interrogare. *Rogare* namque dicitur, qui stipulatur *l.* 7. §. 12. D. *de pact.* Sic *rogatur*, id est, interrogatur *leg.* 2. D. *de adoption.* Sic *rogare* pro utendum petere *l.* 5. §. 7. & 13. D. *commodati.* & apud Plaut. *Aulular. Act.* 2. *scen.* 2. *Rogare* commodatum *l.* 5. §. 7. & 13. *l.* 22. D. *commodati.* *Rogare* conductum servum *l.*16.

*l.*16. *D. de peric. & comm. vei vend.* emtum *l.*41. *D. de contrah. emt.* & apud Plautum *Captiv. Act.* 1. *scen.*2. *v.* 76. fidejussores *l.*21. *D. de usur.* mutuam pecuniam *l.* 9. §. *ult.* D. *de reb. credit.* precario *l.* 10. 15. & 21. §. *ult.* *l.*36. D. *de adquir. possess.* Rogare testes, id est, interrogare *l.* 11. *D. de testib.* l.21. §.2. D.

Rogari quoque lex dicebatur, quoniam magistratu interrogante ferebatur *l.* 1. *D. ad leg. falc.* Ulpian. *Regul. tit.* 1. §. 3. Rogatur lex, id est, fertur. Lege rogatum est *l.* 2. §. 16. *D. de orig. jur.*

Rogari etiam dicebantur sententias senatores, a quibus quid de ea re, quæ ad populum ferebatur, sentirent, exposcebatur. Sallust. *in Catilin. cap.*1. *n.* 4. Rogari sententiam *l.* 6. §. *ult. D. de decur.* Adde Brisson. *de formulis II.* 64.

ROGATIO precarii *leg.* 36. *D. de adquir. possess. leg.* 33. §. *ult. D. de usucap. l.* 11. §.12. *D. quod vi aut cl.*

Rogatio de legibus dicitur, illiusque verbi significationem plenius explicat Gellius *lib.* 10. *Noct. Att. cap.*20. Sic rogatio Voconia Paull. *lib.*4. *sentent. tit.*8. §.22. & in *Collat. Leg. Mosaicar. & Rom. tit.*16. §.3. *extr.* ita quidem legisse videtur Brisson. quemadmodum & in Paulli *sententiis* legi, in variis lectionibus notavit Schultingius. Eidem tamen magis placuit *Voconia* vel *Voconiana ratio*, quomodo & edidit. Vid. Schulting. *ad jurisprud. vet. antejust. p.*412. Hein.

ROGATIONES stativæ supplicationes ecclesiæ per triduum ante Ascensionis festivitatem agendæ pro frugibus terræ. De iis *c. rogationes* 3. *dist.* 3. *de consecr.* ibi: Rogationes, id est, Litanias Ascensionem Domini placuit celebrari, ita & præmissum triduanum jejunium in Dominicæ Ascensionis solemnitate solvatur. Per quod triduum servi & ancillæ ab opera relaxentur, quo magis plebs universa conveniat. Quo triduo omnes abstineant, & quadragesimalibus cibis utantur. Est & *c. pronunciandum* 1. *dist.*3. *de consecr.*

ROGATU liberti, servi *l.* 1. §. 8. *D. quar. rer. act. non dat. l.* 12. §. 9. *D. mand.* i. e. precibus, petitione.

ROMA. Ejus adpellatione continentibus ædificiis finitur *l.* 2. *D. de verb. signif.* Itaque ædificia Romæ fieri ea videntur, quæ in continentibus ædificiis fiunt *l.* 119. *D. eod. tit.* & qui in continentibus ædificiis nati sunt, Romæ nati intelliguntur *l.* 45. §. 3. *D. de excusat.* Et penu, quæ Romæ sit legata, non ea tantum, quæ intra murum, sed & quæ intra continentia sit, debetur *l.* 4. §. 4. *D. de pen. legat.* Et sic quoque Romæ dati tutores intelliguntur *leg.* 45. §. 3. *D. de excusat.*

Roma communis patria est *l.* 33. *D. ad municip.* Eadem omnium patria dicitur *l.* 19. *D. de interdict. & releg.* Seneca *in consolat.* ad Helvium *cap.* 6. Denique ab hac discede civitate, quæ veluti communis patria potest dici, omnes urbes circum. Livius *lib.* 3. *cap.*33. Dissolvi licentia militandi morem, nec pro communi jam patria Romam esse. Symmach. *lib.*2. *epist.*81. Venturum te ad communem patriam fama promiserat. Athenæus *lib.*1. *cap.*17. Romam scite τῆς οἰκουμένης ἐπιτομὴν, orbis compendium vocat. Vocatur & caput orbis a Justiniano in *Constit. Deo auctore* §. 10. *de concept. Digestor.* & terrarum caput a Plinio *lib.* 3. *histor. natural. cap.* 5. *init.* Orbis Romanus. Vide art. Romanus. Vid. infra art. *urbs.*

Roma autem duplex statuitur in constitutionibus, una vetus, altera nova, videlicet Constantinopolis, quam veteris & antiquæ Romanæ prærogativa lætari Imperatores voluerunt *l. 6. C. de sacros. eccles. l. 40. C. de episc. & cler. l. 4. C. de operib. publ. l. ult. C. in quib. causs. pign. l. ult. C. de tempor. in integr. restit.* Zonaras etiam non semel hanc *νεαν Ρωμην* vocat. Quin etiam Chalcedonense Concilium *cap. 22.* hæc habet; *τω θρονω της πρεσβυτερας Ρωμης δια το βασιλευειν την πολιν εκεινην, οι πατερες εικοτως αποδεδωκασι τα πρεσβεια, και τω αυτω σκοπω κινουμενοι οι εκατον πεντηκοντα θεοφιλεστατοι επισκοποι, τα ισα πρεσβεια απενειμαν τω της νεας Ρωμης αγιωτατω θρονω, ευλογως κριναντες, την βασιλεια και συγκλητω τιμηθεισαν πολιν, και των ισων απολαυουσαν πρεσβειων τη πρεσβυτερα βασιλιδι Ρωμη.*

Concilio etiam Constantinopolitano, quod sub Theodosio juniore coactum est, *τον μεντοι της Κωνσταντινου πολεως επισκοπον εχειν τα πρεσβεια της τιμης μετα τον της Ρωμης επισκοπον, δια το ειναι αυτην νεαν Ρωμην.* Has adpellant Theod. & Valentin. regiales civitates in *l. 3. C. de natur. liber*, ut adparet ex *Novell.* 89. in qua Justinianus Theodosii verba repetit. Roma vetus & nova *Constit. Deo auctore §. 10. de concept. Digestor.*

ΡΩΜΑΙΚΑ aliquoties citat Harmenopulus, deque eo libro tradit Cujacius *lib. 6. observat. cap.* 10. fuisse illud volumen, in quo edicta Patriciorum, vel Magistrorum collecta fuerint. Sicuti enim collectio edictorum a Præfectis prætorio propositorum liber *επαρχικον*, ita farraginem edictorum Patricialium *ρωμαικων* vocabulum tulisse. Enimvero Patriciatus erat dignitas palatina, quam nihil jurisdictionis habere diserte scribit Cassiodorus *lib. 6. variar. c. 2.* Ergo nec edicendi Patriciis fuit occasio. Deinde Harmenopulus, qui solus librum *ρωμαικον* citat, semper illum tribuit Magistro cuidam, & ita quidem, ut vix dubium sit, eum intelligere privatum quemdam, qui *κατ' εξοχην* Magister dictus sit. Fueritne ille Cosmas Magister officiorum sub Romano seniore, isque hunc librum a se adornatum in principio sui honorem *Ρωμαικα* inscripserit, quæ elegans est Dionysii Gothofredi conjectura *in notis ad Harmenopuli præfat.* scire me fateor cum ignarissimis. Hein.

ROMANIA memoratur in *c. ex parte 31. de verb. signif.* ibi, in partibus Romaniæ.

ROMANUS. Civem Romanum fieri hostium servum, indignum esse, ait *l. 24. §. 2. D. de fideicommiss. libert.* Romana civitas *l. 3. §. 1. D. de suis & legit.* Romanus orbis *l. 17. D. de statu homin. l. 5. C. Th. de metallar.* Cassiodorus *lib. 3. variar. epist. penult.* Augusti siquidem temporibus orbis Romani agris divisus censuque descriptus est, Salvianus Massiliens. *lib. 7. de gubernat. Dei p.* 132. In omni enim formæ orbe Romano pax & securitas non sunt. Et *ibid.* Totus Romanus orbis & miser est, & luxuriosus. Paull. in *l. 19. §. 7.* Romanis parentibus disciplina castrorum antiquior fuit, quam caritas liberorum *l. 19. §. 7. D. de captiv. & postlim.*

ROSTRA suggestum fuit in foro ex rostris navium Antiatium exstructum, auctore Livio *lib. 8. cap.* 14. & Plin. *lib. 34. Histor. nat. cap.* 5. Dio Cassius *lib. 56.* *δημηγορικον βημα* vocat, ut ex ejus verbis cum Sueton. in *August. cap. c.* collatis patet. Eorum autem fit mentio in *l. 2. §. 4. D. de orig. jur.* Ro-

ROTA aquaria apud Paull. *lib.* 3. *sentent. tit.* 6. §. 65. est, per quam tollitur aqua. Earum rotarum fit mentio in *l.* 4. D. *commun. præd.*, & *l.* 40. D. *de contrah. emtion.* & apud Catonem *de re rustica cap.* 11. Lamprid. *in Elagabalo cap.*24 Parasitos ad rotam aquariam & cum vertigine sub aquas mittebat, rursusque in summum revolvebat. Tertullian. in *lib. de anima cap* 31. rotas aquilegas vocat. A Vitruvio etiam inter ea organa, quibus aqua hauritur, rota ponitur *lib.*10. *cap.* 9. & alias sæpe Isidorus *lib. ult. cap.*15. Dicta, ait, est rota, quasi ruat. Est enim machina, qua ex flumine aqua extrahitur. Lucret. *lib.* 5. *v.* 317. In fluvio versare rotas atque haustra videmus Ubi haustra sunt rotarum cadi ab hauriendo, quæ Græce *antlia* vocatur, ut a Nonio notatur. Rivus vero ille, quo per rotam educta aqua in hortum effunditur, *αμαρα* Græcis vocatur, ut & in *etymologico* traditur. Hirtius *de Bello Alexandr. cap.*6. Aquæ magnam vim ex mari rotis, ac machinationibus exprimere contendit. De hac rota, & quemadmodum confici debeat, vide apud Heronem Alexandrinum *lib. πνευματικ. cap.* 1. Adde etiam, quæ hac de re observavit Cujacius *lib.* 3. *observ. cap.*28.

RUBIGO segetum pestis, ut vocat Plinius *Hist. natur. lib.*18. *cap.* 17. ubi & illam describit. Rubigo scabra apud Ovid. *lib.* 1. *Fastor. v.* 687. & Virgil. *Georg.* I. 95. Varro *lib.* 5. *de ling. lat. p.*47. Rubigalia dicta a rubigo. Secundum segetes huic Deo sacrificatur, ne rubigo occupet segetes.

RUBRIANUM senatusconsultum *l.* 26. §. 9. & 28., *princ. l.*33. §.1. *l.* 36. *princ.* D. *de fideicommissar. libert.* quod Rubrio Gallo & Cœlio Hispone (Gruter. *Inscript. p.*464. 1.) Coss. temporibus Trajani factum est. Cujus sententia exponitur in *l.* 26. §. 7. *l.* 28. & 35. §. 1. *D. eod. tit. l.* 3. §. 3. *D. de legit. tutorib.*

RUBRICA terram rubri coloris Latinis significat. Eoque sensu verbum hoc apud Ulpianum *lib.* 7. *cap.* 7. & Catonem *de re rustic. cap.* 34. & Tertullianum *lib.* 1. *de cultu feminar. cap.* 7. & Nonium in verbo *examussim*, usurpatum invenies. Hujusmodi vero terra, & minio quum tituli ac capita librorum notari solerent, eo factum est, ut rubricæ pro titulis caperentur *leg.* 2. §. 3. *D. de interdict.* Rubrica de juris, & facti ignorantia *l.* 1. § *ult.* D. *de his, qui not. infam.* Sidon. Apollin. *lib.*8. *epist.* 6. Cujus peremtoriis abolita rubricis, &c. Ovid. *lib.* 1. *Trist. Eleg.* 1. *v.*7. Nec titulus minio, nec cedro charta notetur. Juvenal. *Sat.* 14. *v.* 191. Perlege rubras Majorum leges. Pers. *Sat* 5. *v.*90. Excepto si quid Masuri rubrica vetavit. Quinctil. *lib.* 12. *cap.* 3. Quorum alii se ad album, ac rubricam transtulerunt, & formularii, vel ut Cicero ait, leguleji quidam esse maluerunt. Sic loquutus etiam Prudentius *contra Symmach. II.* 460. Dicunt, cur condita sit lex Bis sex in tabulis, aut cur rubrica minetur. Vid. & Turneb. *Adversar. IV.* 5. Terentianus, instar tituli fulgidula notabo minio. Servius ad Virgil. *Eclog.X. v.* 27. Faciem quoque Jovis de rubrica illinunt, instar coloris ætherei. Minium enim rubrica est.

RUDERA veteri Glossario sunt illa, quæ decidunt discussis mœnibus fragmenta lapidum, & demolimenta cæmentorum. Rudera egerere *l.* 7. §. 2. *D. de damn. infect.*, tollere *l.* 6. D. *eod. tit.*

RUDES lapilli, vel gemmæ sunt

sunt nondum ornamentis aptati aptatæve *l.* 25. §. 11. *D. de aur. arg. legat.*

Rudes parietes, nullo dum tectorio opere inducti *l.* 44. *D. de usufruct.*

Rudia mancipia, id est, novitia, quibus opponuntur trita, & veterana *leg.* 37. *D. de ædilit. edict.*

Rudis massa, ex qua nulla species effecta *l.* 7. §. 7. *D. de adqu. rer. dom.*

Rudis materia, non facta, neque in opera conjecta *l.* 19. §. 11. *D. de aur. arg. leg.*

Rudis animus Justiniano in §. *His igitur. Inst. de justit. & jur.* dicitur nondum firmus, & nulla doctrina imbutus, sicut & *l.* 1. §. *sed cum perspeximus C. de vet. jur. enucleand.*

RUERE, quod ad stipulationem damni infecti attinet, in qua hæc verba *Si quid ibi ruerit*, poni solebant *l.* 18. *D. rat. rem haber.* non videtur, quod aut vento, aut omnino aliqua vi extrinsecus admota cadat, sed quod ipsum per se concidit *l.* 43. *D. de damn. infect.* Ruere autem dicuntur ædificium *l.* 1. *D. de impens. in res dotal. fact.* insula *l.* 7. §. *ult. D. de verb. oblig.* prædia *l.* 11. §. 5. *D. de min.*

RUFINUS. Vide supra *Licinius.*

RUFUS. Vid. *Rutilius.*

RUINA *leg.* 30. *D. ad leg. Falcid. Tit. D. de incend. ruin. naufr.*

RUINOSÆ ædes *l.* 6. *D. de damn. infect.* Ulpian. *Regul. Tit.* 6. §. 15.

RUMOR a *fama* separatur. Fama enim est communis quædam vox, & opinio hominum multo tempore perdurans, alias in bonum alias in malum a fando scilicet adpellata *c. si duo vel tres* 4. *causs.* 34. *qu.* 6. Rumor vero est particularis sermo in populo recens natus, unde solet sæpe contra veritatem spargi *leg. fin. D de her. inst.*

RUMPERE, frangere. Rumpere denunciationem *leg.* 23. §. *ult. D. de adpellation.* fidem *l.* 1. *Cod. si servus export.* pacem apud Sili. Italic. *lib.* 2. *Punicor.* v. 11.

Rumpere, cædere. Rumpere flagris servum *l.* 9. §. *penult. D. de injur.* loris *l.* 15. §. 39. *D. eod. tit.* Vid. Casp. Barth. *ad Guilielm. Briton. lib.* 10. *Philippid.*

Rumpere corrumpere. Sic rumpere mulas onere *l.* 30. §. 2. *D. locat.* Sic ruperit in lege Aquilia corruperit significat *l.* 27. §. 13. *D. ad leg. Aquill.* Rigalt. *ad Phædr. II.* 8, 22. Eadem significatio est in *l.* 7. §. 2. *D. arbor. furt. cæsar. l.* 34. *in fin. D. de oblig. & action. l.* 70. §. 1. *D. ad SC. Trebell.* Et ideo qui vestimenta sciderit, & qui inquinaverit, & qui navem perforaverit, & qui vulneraverit, & qui virgis, loris, pugnis ceciderit, vel telo, aut quo alio sciderit corpus, *rupisse* intelligitur *l.* 27. §. 17. 18. & 24. *D. ad leg. Aquil.* In XII. Tabulis etiam Festo teste *rupitias*, damnum dederis significat.

RUMPI proprie dicitur testamentum, quod cum jure factum esset, eodem in statu manente testatore, tribus maxime modis redditur inutile. Primum si vel totum, vel ex parte deletum, inductum, corruptum a sciente testatore est *l. ult. D. de injust. rupt. irrit.* Deinde si postumus vel naturalis vel civilis, isque heres suus, & præteritus adgnascatur, & denique per posterius testamentum rite factum, & perfectum *l.* 1. & 2. *D. eod. tit. l.* 28. §. 2. *D. de administr. & peric. tut. l.* 31. *D. qui testam. fac. l.* 1 *D. de except.*

except. rei judic. l. 1. *C. de postum. l.*30 §. *ult. D. de adquir. hered. l.*47. *D. de condict. indeb. l.*6. *D. ad leg. Corn. de fals. l.* 1. *C. de ordin. judicior. l.* 1. §. 3. *D. de tab. exhib. princ. Inst. quib. mod. testam. infirm.* Isidor. *lib.* 5. *Etymolog. cap.*24. Ruptum testamentum, ait, inde dictum, quod nascente postumo, neque exheredato nominatim, neque herede instituto rumpatur. Vetus Glossarium: Ruptum testamentum dicitur, quod nascente postumo neque exherede nominato, neque herede constituto rumpitur. Huc pertinent sequentia: Ruptum testamentum nato postumo *l.* 31. *D. de testament. milit.* Rumpitur testamentum agnatione postumi, vel postumæ, cujus pater nullam testamento mentionem fecit *l.* 1. *C. de postum. hered.* & *l.* 1. *C. de codicill.* Rumpi etiam aliquando testamentum dicitur, quod ab initio inutile est *l.* 3. *D. de liber. & postum.*

Rumpi etiam custodia dicitur Tacit. *lib.* 2. *histor. cap.* 63. & ruptum linum Paull. *lib.* 4 *sentent. tit.* 6. §. 1. Ruptis vinculis *l.* 13. *D. de custod. & exhib. reor.*

RUPICIAS verbum decemvirale. Festus interpretatur *damnum dederis.* Vid. supra *rumpere.*

RURESTRE opus *l.* 99. *D. de legat.* 3. *l.*31. *C. de locat. & conduct.*

RURSUS pro contra interdum usurpatur Servius *ad Virgil. lib.* 3. *Georg. v.* 138. Rursus cura patrum cadere, & succedere matrum incipit. Sic accipitur in *l.* 11. §. 6. & *l* 88. *D. ad leg. falcid. l.* 56. *in fin. D. de jur. dot.* §. 5. *Inst. de action.* ubi *rursus* ex diverso bis κατα αυ-υ Justinianus dixit. Sic & apud Quinctilian. *lib.* 4. *cap. ult.* & alias sæpe hæc vox accipienda est. Rursum retradatur *l.* 58. *D. solut. matrim.*

RUSTICANA plebs *l.* 1. *C. ne rusticani ad ult. obsequ.*

RUSTICARIUS homo *l.*17. & *l. ult. D. de dol. mal. except.*

RUSTICITAS. Per rusticitatem aliquid admissum *l.* 1. §. 1. *D. de inspic. ventr.* Rusticitati ignoscendum *l.* 2. §. 1. *D. si quis in jus vocat. non ivit.* Persona, quæ ignorare propter rusticitatem jus suum possit *l.*2. *in fin. D. de jur. fisc.*

RUSTICUS, *a, um.* Rustica familia *l.* 65. *D. de legat.* 2. mancipia *l.* 15. §. 1. *D. de alim. vel cibar. legat.*

Rusticæ servitutes, id est, rusticorum prædiorum *l.* 1. *D. de itin. actuq. privat.* viæ *l.* 2. §. 24. *D. ne quid in loc. publ.*

Rustici senes a Proculo laudati *l.*79. §.1. *D. de legat.*3.

RUTA *cæsa* sine copula a veteribus pronunciabantur, sicuti & alia multa *l.* 5. §. 2. *D. ad exhib. l.* 66. §. 2. *D. de contrah. emption. l.* 38. §. *ult. D. de action. emt.* Cicero in *Partition. cap.*31. Quum ex testamentis quæritur, quid sit penus, aut quum ex lege prædii quæritur, quæ sint *ruta cæsa.* Sic autem Festo interprete adpellantur, quæ venditor possessionis usus sui caussa conciderat, ruendaque contraxerat, quasi eruta, ut Non. Marcell. illo Virgilii *lib.* 1. *Georg.* versu confirmat. Cumulosque ruit male pinguis arenæ. Sic autem Varro *lib.* 8. *D. ling. latin.* Ideoque in venditionis lege simili *ruta cæsa* ita dicimus, ut producamus. Plane *ruta cæsa* Q. Mucius Scævola definiebat, quæ neque ædium, neque fundi sunt, in *rutisque cæsis* ea demum statuebat, quæ terra non tenerentur, quæque opere structili, tectoriove non contine-

ren-

rentur *l.* 66. *in fin. D. de contrab. emtion. l.* 241. *de verb.* quæ ferro aut clavis non sunt revincta. Cujac. ad *l.* 205. D. *de verb. signif.* Ulpianus *ruta* esse ait, quæ eruta sunt, ut creta, arena, & similia, *cæsa*, carbones, & his similia *l.* 17. §. 6. D. *de action. emt.* Granaria item, quæ ex tabulis fieri solent, quorum stipites super terram sunt, item tegulæ nondum ædificiis impositæ *rutis* & *cæsis* cedunt *l.* 18. §. 1. D. *eod. tit.* Solebant vero in venditionibus hæc excipi, quod præter superiora loca, etiam ea, quæ subjeci, comprobant Cicer. *Topic. cap.* 26. Fecique, ait, quod sæpe liberales venditores facere solent, ut quum ædes fundumve vendiderint, *rutis cæsis* receptis, concedant tamen aliquid emtori, quod ordinandi causa apte, & loco positum videatur. Idem *lib.* 2. *de orator. c.* 55. Sed diceres, te quum ædes paternas venderes, me in *rutis* quidem *cæsis* solium paternum recepisse. Rutis cæsis opponuntur *fixa* secundum vulgarem scripturam, quam Florentina præfert in *l.* 38. §. *fin. D. de act. emt.*

Rutilius. In Pandectis duo laudantur Rutilii Jurisconsulti. Alter P. Rutilius Rufus in *leg.* 10. §. 3. *D. de usu & habitat. l.* 1. D. *de arbor. cæd. leg.* 3. §. 9. D. *de penu legat.* qui P. Mucium Scævolam audivit, Cicero *de offic. lib.* 2. *cap* 13. & functus consulatu cum M. Manilio Asiam rexit, sive proconsul *l.* 2. §. 1. D. *de orig. jur.* sive legatus proconsulis, ac denique injustissimo oppressus repetundarum judicio, in exsilium ivit, & Smyrnæ honoratus ab omnibus Asiæ civitatibus consenuit Ovid. *ex Ponto J.* 3. *v.* 6. Cic. *de orat. I.* 53. Valer. Maxim. VI. 4. Vellei. Patercul. II. 13. Edicti ab eo in prætura propositi mentio fit in *leg.* 1. §. 1. *D. de bonis libert.* Alios scripsit libros historiarum de vita sua, Hannibalica, & orationes quasdam, ex quibus omnibus, quæ supersunt, fragmenta Vossius collegit.

Alter *Rutilius Maximus* incertæ ætatis, illo tamen ætate multo posterior fuit, quippe qui librum singularem scripsit ad Legem Falcidiam, ex quo unum fragmentum servatum videmus *l.* 125. *D. de legat.* 1. *Hein.*

S.

S. F. S. *Sine fraude sua*, ut in *l.* 5. *D. ad leg. jul. de adult.* Valer. Probus inter notas refert.

Sabbattiani *l.* 59. & 65. *C. Theod. de haret.* ita dicti a Sabbatio quodam, propago Novatianorum. De iisdem fuse agunt Socrat. *lib.* 5. *cap.* 20. & *lib.* 7. *cap.* 5. 12. 17. & 25. & Sozomenus *lib.* 7. *c.* 18. Ipsi & Protopaschitæ dicti fuerunt ex errore, *quibus* (ut ait *l.* 6. *C. Th. ne sanct. bapt. iter.*) *ex crimine nomen est.* Nempe error eorum circa pascha erat, nam morem judæorum circa azyma servabant, & pascha eodem die cum judæis celebrabant, ducto jam inde initio hujus erroris a Valentis temporibus ex Concilio, quod habitum a paucis Novatianis in Pazo vico Phrygiæ ad Sangarium fluvium, teste Socrate, & Sozomeno, qui renovatus a Sabbatio sub Theodosio M. Et procul dubio primum *Protopaschitæ* audierant (ut docet *d. l.* 6 *C. Th. ne sanct. bapt. iter.*) mox post mortem Sabbatii, quem præcipuo honore habuerunt *Sabbatiani*, de cujus morte, & honoribus eis delatis est historia *anno* 425. quo & ipso data est *d. l.* 59 *C. Th. de haret.* Vid. Socratem *lib.* 7. *cap.* 25.

15. Cur autem *Protopaschitæ* appellari desiderabant? Nempe quia antevertebant Christianorum aliorum Pascha, & quidem, ut illi volebant ex primo omnium instituto, adversus quos vid. Socrat. & Sozomen. Vid. Jac. Gothofred. *Comment. in Cod. Th. l. 6. ne sanct. baptism. iter.*

Sabbatum Judæis significabat totum tempus septem dierum, quod & hebdomadas dicitur. Unde Hebræi septimanam numerabant, veluti primum diem sabbati, secundum, tertium diem sabbati, sicut Gentes ab elementis idolisque, diem Lunæ, diem Martis, Mercurii, & ceteros dicebant. Hos dies sanctificationibus destinatos ferias in jure dicunt, quo & cautum est, ne Sabbato Judæi conveniantur *l. 12. C. de judæis*, nec ipsi Christianos; cum ob æqualitatem in judiciis servandam, tum quod ipsi item non servarent ferias suas, convenire possunt.

Sabelliani a Noeto pullulasse dicuntur, cujus discipulum perhibent fuisse Sabellium, ex cujus nomine maxime innotuerunt, unde & Sabelliani vocati sunt. Hi unam personam Patris, & Filii, & Spiritus Sancti adstruunt *c. 39. §. 41. causs. 24. Quæst. 3.*

Sabiniani & Proculeiani sectæ & familiæ erant jurisconsultorum inter se pugnantium, quum prius tam varium tamque controversum jus esset, ut quod uni placeret, alteri non placeret jurisconsulto, quod Cicero multis locis suo tempore fieri conqueritur. Horum fit mentio in §. 25. *Instit. de rer. divis.* & in *l. 11. §. 3. D. de donat. int. vir. & uxor.* Vide supra *Cælius Sabinus*.

Sabiniani libri *l. ult. C. de usufruct. l. ult. C. de servis. & aqu. l. ult. C. de adquir. possess. l. ult. C. de indict. viduit.* Sunt hi juris civilis libri tres, quos Masfurius Sabinus scripsit, quive adeo veteribus placuerunt, ut ad eos certatim jurisconsulti, veluti Aristo, Pomponius, Ulpianus, Paullus notarent. Hubert. Giphan. *Oecon. juris p. 120.* Ordinem horum librorum investigavit Jac. Gothofred. *in quatuor fontib. jur. civil. Tom. 2. Thesaur. jur. p. 250.* Hein.

Sabinianum SC, quo jubetur, ut si pater naturalis e tribus maribus filium unum in adoptionem dedisset, ei filio pater adoptivus quartam bonorum partem relinqueret præmii loco parentibus, quod tres reipublicæ mares dedissent, quod & de impubere adrogato constitutum invenimus: Gravina de Legib. & SCis §. 78. *circa fin.* Vid. supra *Quarta ex tribus maribus.*

Saccarius dicitur, qui saccum fert *leg. 40. §. 3. D. de contrah. emt.*

Saccofori hæretici *l. 7. 9. & 11. C. Theod. de heret.* a sacci gestamine ita dicti. Quales in Mesopotamia monachos, comam muliebrem in modum promittentes, & σάκκῳ προφανεῖ ἐπεσιδόμενοι, cilicium propalam affectantes, describit, & proscribit Epiphanius *heresi Massalianorum 80. num. 6.* quos Massalianos a Mane profectos conjicit. Jacob. Gothofr. *Comm. in C. Th. l. 7. de heret.*

Saccularii sunt, qui vetitas artes exercentes partem in sacculos subducebant, & partem subtrahebant *l. penult. D. de extraord. crimin. l. 1. D. de effractor.* Ascon. Pædian. *in Cic. Verrin.* Equester ordo, ait, pro Cinnanis partibus contra Sullam steterat multasque pecunias abstulerat, ex quo *Saccularii* erant appellati. Suidas *Tom. III. p. 275.*

Σακελλίον, βαλάντιον, μαρσύπιον, ἐξ ὃ καὶ σακελλάριος. Sacellum, crumena, marsupium, unde & *saccularius*. Interpres Horatii p. 312. Saccularius autem eadem forma dicitur, qui manicularius apud Tertullianum in *Apologet. cap.* 43. *De saccularis* vide Cujac. *lib.* 10. *observat. cap.* 27. & Menag. *Amœnit. jur. civ. cap.* 39.

SACELLUM est parvus locus Deo sacratus cum ara. *Sacellum* ex duobus verbis compositum sacri & cellæ, quasi sacra cella. Ita Trebatius apud Gellium *lib.* 6. *Noct. Attic. cap.* 12. sed inepte. Vid. Menag. *cap.* 39. *p.* 347. & Dukeri *de Latinit. vet. jurisconf. p.* 27. Hein.

SACER, *cra*, *crum*, a sancto & religioso separatur *l.* 1. *D. de rer. divis. l.* 24. §. 1. *D. de rei vendic. l.* 14. *in fin. D. de servitut. l.* 83. *D. de verb. oblig. l.* 17. *D. de verb. signif.* Nam ut Festus *lib.* 16. Scribit: Sacrum est, quod Deo consecratum est, sanctum, ut murus, qui circa oppidum est, religiosum, ut sepulcrum, ubi corpus humanum est. Hæc ille. Nostri *sacras* res aiunt, quæ publice sunt consecratæ, id est, a Principe, vel eo, cui Princeps dedicandi dedit potestatem. Quod vero sibi sacrum quis constituerit, id *sacrum* non est, sed *profanum l.* 6. §. 3. *D. de rer. divis. l. ult. D. ut in possess. legator.* Vet. Glossar. Græcum: Sacrum ἱερὸν, τὸ δημόσιον, ἀφιερωθὲν ἐν πόλει ἢ ἐν ἀγρῷ. Sacrum publicum dedicatum in urbe, aut agro. Vid. Hug. Grot. *Flor. spars. ad* §. 8. *Inst. de rer. divis.* Sacrum tamen quandoque plenius accipitur, ut sanctum etiam continet *l.* 2. *D. ne quid in loc. sacr.*

Interdictum *ne quid in loco sacro* fiat, de loco solum *sacro*, non sacrario competit *l.* 1. §. 1. *eod. tit.* Ne quid in loco *sacro* fiat, non ad hoc pertinet, quod ornamenti caussa fit, sed deformitatis caussa, vel incommodi est, ut *l.* 1. §. 2. *eod. tit.* In muris itemque portis, & aliis sacris locis aliquid facere, ex quo damnum, aut incommodum irrogetur, non permittitur *d. l.* 2. *ead. tit.*

Sacra certamina sunt, quæ diis dedicata sunt *l.* 4. *D. de his, qui not. infam.* qualia erant Jovis Capitolini, Apollinares ludi, Romani ludi, & Magnæ Deum matris. Quinctil. *lib.* 3. *cap.* 7. An laudes Capitolini Jovis perpetua sacri certaminis materia, vel dubiæ sunt, vel in oratorio genere tractantur. Inde Firmic. Maternus *lib.* 3. *Mathes. cap.* 12. Sacris quoque faciat certaminibus præpositos. Idem *lib.* 6. *cap.* 31. Athletum faciet ipsa genitura, & qui in sacris certaminibus victor gloriosa, & digna reportet præmia coronatorum. Quo referenda *l.* 6. §. 13. *D. de excusat. tutor.* Eumen. Rhetor. *in orat. pro schol. instaurand. cap.* 13. An si fortissimi viri, in sacris certaminibus summo labore atque etiam vitæ periculo vocem præconis coronæ testimonium petunt. Ad sacra hæc certamina referunt etiam Pl. *lib.* 7. *cap.* 26. locum: Sic etiam sacras coronas in *l.* 40. *D. de re judic.* accipe, quæ in sacris certaminibus partæ sunt.

Sacras etiam Imperatores res ad se pertinentes vocant. Sic *sacri* adfatus rescripta dicuntur *l.* 6. *C. de advoc. fisci.* Symmach. *lib.* 10. *epist.* 61. Sacri apices *l.* 1. *Cod. ut nemin. lic. in emt. spec.* Sacra auditio *l.* 32. *C. de adpellat.* Sacræ cognitionis auditor *l.* 7. *C. Theod.* Sacrum auditorium *l.* 31. *C. de adpellat.* Eumenius *orat. pro schol. instaur. c.* 17. Necis, quos ad spem omnium tribunalium aut interdum ad stipendia cognitionum sacrarum, aut fortasse ad ipsa palatii

latii magisteria pro-chi oporteret. *Sacer* cognitor in *leg.* 3. *C. ubi Senat.* & *l.* 5. *C. quor. adpell. non recip.* cui audientiam caussæ vice sua princeps mandavit. Qui & sacri auditorii cognitor in *l.* 4. *C. Th. de repar. adpell.* vocatur, & judex sacrarum cognitionum apud Grut. *inscript.* p. CCII. 9. p. CCLXXI. 4. & sæpe alibi. Ex quibus alia Romana inscriptio ex thermis Constantini descripta p. CCLXXII. 3. emendanda est, in qua *judex sacrarum constitutionum* pro *cognitionum* legitur. *Sacer* comitatus *leg.* 1. *C. de his, qui met. causs.* Sacræ constitutiones, id est, principales *l.* 5. §. 5. *D. de administr. & peric. tut.* & alias passim. Sacrum, hoc est, proconsularis cognitionis examen *l.* 62. *C. Th. de repar. adpell.* Africæ enim proconsul, de quo in illa lege vice sacra judicabat. Sacra forma. Vid. in art. *forma.* Sacrum judicium *l.* 12. & 26. *C. de adpellat.* Sacra moneta *l.* 38. *D. de pœn.* Sacrum oraculum, id est, principis rescriptum *l. penult. C. si contra jus.* Sacri oris imitator pro eo, qui falsam monetam cudit *l.* 6. *pr. C. Th. de indulgent. crim.* Vice sacra judicare *l.* 16. *C. Theod. de adpellat.* quæ verba omisit Tribonianus in *l.* 33. *C. eod. tit.* Sacra vice audientiam præbere *l.* 61. *C. Th. eod. tit.* Sacri vultus *leg.* 4. *Cod. Th. de exc. art.*

Aliquando etiam *Sacræ* absolute pro rebus sacris, seu Imperatorum. Sic sacrarum privatarum vel largitionum palatina officia *l.* 17. *C. Theod. de canon. largit.* quæ est *l.* 2. *C. eod. tit.* ubi tamen particulam *vel* loco suo movit, & post *sacrarum* posuit Tribonianus, reprehensus ideo a Jac. Gothofredo in *Not. ad d. l.* 17. Comes sacrarum, ac privatarum *leg.* 120. *C. Theod. de decur.* Palatini sacrarum *l.* 13. *C. Th. de indulgent. debit.* officium sacrarum privatarum *l.* 18. *Cod. Th. de palatin. sacrar. larg.* ubi rursus quædam inseruit Tribonianus *l.* 9. *C. eod. tit.*

Sacra etiam dicuntur nomina patrum in *l.* 1. *pr. C. Theod. de matern. bon.* Merito liberto enim, & filio semper honesta & sancta persona patris ac patroni videri debet, ut ait Ulpianus *l.* 9. *D. de obseq.* parent. & patron.

Sacra sunt vel publica, vel privata *l.* 9. *D. ad leg. jul. pecul.* Habebant enim veteres propria sua familiaria sacra, ut ex Cicer. *de legib. lib.* 2. *cap.* 18. *sequent.* perspicue ostendit. Hinc loquutiones. In sacris paternis constitui, manereve ab Imperatoribus dicuntur, qui a patris potestate sunt, *l. ult. C. de inoff. testam. l. ult. C. de curat. furios. l. ult. C. ad SC. Tertullian. l.* 2. *C. de suis & legit. l.* 3. & 6. *C. de bon. matern.* Et a sacris paternis absolvi, remittive pro potestate patris liberari *l.* 1. §. *ult. C. de annal. except. l.* 31. *C. de fideicommiss. l.* 12. *C. de collat.* Est hujus loquutionis scitum & elegans exemplum apud B. Ambros. *de fide ad Gratian. lib.* 4. *cap.* 7. Nisi forte, ait, tamquam constitutum in familia Christum putent dolere, quod emancipatus a patre non sit, aut administrandi patrimonii non habet facultatem. Sed non est Christus *in sacris*, qui sacra universa distinxit. Ita ille. Hæc autem loquutio inde fluxit, quod filius familias eorumdem cum parentibus, quorum potestate continebantur, *sacrorum* participes erant. Inde & qui per adoptionem in jus alienum transierant, in familiam & sacra transire dicebantur. Valer. Maxim. *lib.* 7. *cap.* 7. Et aliquantulum adju-

juvabat heredes, quod M. Anneius in Suffenatis familiam, ac sacra transierat.

Ad *sacra* vero publica pertinet *l. 6. §. 1. D. de rer. divis.* ibi: *Sacra* evocare. Solebant autem Romani ante omnia in oppugnationibus, deum, cujus in tutela oppidum esset, evocare certis carminibus, quæ a Livio *lib. 5. cap. 21.* & Macrobio *lib. 3. Saturnal. cap. 9.* referuntur. Quod & Plinius *lib. 28. Hist. Nat. cap. 2.* & Servius *ad Virgil. 2. Æneid. v. 315.* notat. *Excessere omnes adytis, arisque relictis.* Sacra facere *l. 2. D. de in jus vocand.* Sacris vacare *l. 32. §. 4. D. de recept. arbitr.* Sacra urbis *l. 2. C. de naut. foen.*

SACERDOS, qui sacris vacet, ceu ait Paulus in *l. 32. §. 4. de recept. arbitr.* Estque homo Deo dicatus, & consecratus ad facienda sacra. Aliquando sumitur pro presbytero, diacono, & subdiacono *cap. si quisquam 2. de cohabit. cler.* Alias sacerdos in specie intelligitur diversus a diacono. Ejusque principale officium est missam celebrare, eucharistiam consecrare *cap. 2. de cleric. non ordin. ministr. c. 1. vers. una de summ. trinit. in antiq.* ibi, & hoc sacramentum nemo potest conficere, nisi sacerdos, qui rite fuerit ordinatus. Et potest baptizare, prædicare, pœnitentiam injungere, & populo dare simplicem benedictionem *c. ecce 16. dist. 95.* sed tamen cum celebrat præsente episcopo, innuere debet, ut hic benedicat, si velit, & si hic nolit, tunc ipse sacerdos benedicat sine alia sollemnitate *d. c. ecce.* Item potest sacerdos conferre infirmis extremam unctionem *c. illud §. dist. 95.* Item potest in necessitate & absente episcopo reconciliare sollemniter pœnitentes *c. 1. qu. 6. caus. 26.*

SACERDOTIUM, munus sacerdotum *l. 32. §. 4. D. de recept. arbitr.* Sacerdotium in provinciis & municipiis *l. 1. D. ad leg. jul. de ambit. l. 1. & 17. D. de muner. & honor.* Quod patrimonii munus esse ait *l. 8. D. de vacat. & excus. mun.* & *l. 8. C. de mun. patrim.* Jul. Firm. Matern. *lib. 4. Mathes. cap. 15.* Faciet quoque nobili potestate pro climatis genituræ mensura gymnasiarchus, provinciarum sacerdotes. Versabatur autem sacerdotum munus in adparatu, editione, & exhibitione ludorum, ut ostendit *l. ult. C. Theod. de expens. ludor.* Inde sacerdotiorum editiones in *l. 1. C. Theod. de spectacul.* B. Augustin. *Epist. 5. ad Marcellin.* de Apuleio: *Sacerdos provinciæ pro magno fuit, ut munera ederet, venatoresque vestiret.* Sæpe evenit, ut propter *sacerdotium* satis commode retineri matrimonium non possit *l. 60. D. de donat. int. vir. & uxor.* Inde Hermogenem ejus legis auctorem Christianum fuisse, collegit Joannes Bertrandus, sed perperam. Nam inter Deorum cultores fuere plurimi, qui id facerent. Tertullian. *de exhort. castit. cap. 13.* Novimus Virgines Vestæ & Junonis apud Achaiæ oppidum & Apollinis apud Ephesios & Minervæ quibusdam locis. Novimus & continentes viros, & quidem Tauri illius Ægyptii antistites. Feminas vero Cereri Africanæ, cui etiam sponte abdicato matrimonio adsenescunt, aversantes exinde contactum masculorum usque ad oscula filiorum. Idem *de monogamia c. 17.* Pontifex Maximus & Flaminica nubunt semel. Cereris sacerdotes viventibus etiam viris & consentientibus, amica separatione viduantur. Vid. Menag. *Amœnit. jur. civ. c. 11.* Quibus addi potest jusjurandum ministrantium Bacchi sacris apud Demosthen. in *Neæram p. 873.* Ἁγιστεύω

καὶ εἰμὶ καθαρα, καὶ αγνη απο τῶν αλλων των ου καθηρευοντων, και απ' ανδρος συνουσιας. Id est, Pia & pura & munda sum, tam a ceteris immundis, quam a congressu viri.

Sacramentum, quid olim esset, Varro *lib.4. de ling. lat. cap.* 36. his verbis explicat. Ea pecunia, quæ in judicium venit in ritibus, *sacramentum* a sacro dicitur. Qui petebat, & qui inficiabatur de aliis rebus utrique quingentos forte asses æris ad pontem deponebant, de aliis rebus item certo alio numero assium, qui judicio vicerat, suum *sacramentum* a sacro auferebat, victi ad ærarium redibant. Quo in loco non *ad pontem*, sed ad pontificem legendum esse monet Hein. Necesse enim erat, partes initio judicii certam pecuniæ summam deponere apud Pontifices, ea lege ut victor, peracto judicio, suam repeteret, victi vero pœnæ nomine ad ærarium sacrum redirent. Unde & hæc pecunia deposita, & inita super ea stipulatio *sacramentum* adpellaretur. Jac. Guther. *de jur. Pontif.* IV. 21. Aliquando disceptatur, an justum judicandum sit sacramentum? Id est, an illi locus sit, eatenus ut concedi debeat ulterior de caussa disceptatio Cicero *pro Cæcin. cap.* 33. *& de oratore lib.* 1. *cap.* 10. Arnob. *advers. gent. lib.* 4. *p.* 138. Conf. Herm. Noordkerk *de Leg. Petron. cap.* 2. *p.* 49. *seq* Hein.

Verbi hujus apud Festum explicatio transpositione paginarum valde depravata, & mutila est Nam quæ in verbo *sacramentum* plenæ definitioni desunt, ea ex verbo *sestertius* repetenda, & hunc in modum continuanda sunt: Sacramentum æs significat, quod pœnæ nomine penditur, sive in rem agitur, sive contenditur. Id in aliis rebus quinquaginta assium est, in aliis rebus quingentorum inter eos, qui judicio inter se contenderent, quod Lege Papin. Tribuni plebis sancitum est his verbis. &c. Quæ vero in verbo *sacramentum* leguntur, ea pertinent ad dictionem *septimontio.* Inde vero explicari poterit; quod ait Tullius *pro Roscio Comœdo c.* 6. *Legitimæ partis sponsionem factam.* Nam sacramenti quantitas lege definita erat. Ad locos autem vulgares Ciceronis, & Valerii Maximi, qui de sacramento citari solent, addendus est Ciceronis *lib.* 7. *epist.* 32. elegans jocus. Pugna, inquit, si me amas, nisi ridiculum *παρα προσδοκιαν*, nisi catera, quæ sunt a me in secundo de oratore per Antonii personam disputata de ridiculis *εντεχνα*, & arguta adparebunt, ut *sacramento* contendas, mea non esse. Add. & illas ex Valerii Probi libello notas S. N. S. Q. quæ hæc significant: Si negat sacramentum quærito. Item has: Q. N. T. S. Q. P. id est, quando negas, te sacramento quinquagenario provoco. Quæ fuisse solemnia sponsionis *sacramenti* verba verisimile est.

Sacramentum etiam *ορκον στρατιωτικον* significat *l.* 8. *C. Th. de legat. vel immun. concess.* Quo qui liberabantur, sacramento solvi dicebantur *l.* 2. §. 3. D. *de his, qui notant. infam.* De sacramento militari *l.*8. D. *de accusation. l.*11. *princ.* D. *ad leg. jul. de adult. l.*13. §.3. D. *de re militar. l.* 14. *D. de his, quæ ut indign. l.* 8. §. 1. *C. ad leg. jul. majest.* sacramenti jura *l.*3. *C. de castrens. pecul.* sacramentorum cupiditas *l.* 3. *C. Th. de agent. in reb.*

Sacramenta ecclesiæ. Sacramenta fidei catholicæ *l.* 44. *de hæret. C. Theod.* Ea communiter dicunt gratiæ invisibilis signa visibilia, seu efficacia signa gratiæ divinæ in verbo

verbo Dei instituta. Circa ea generatim observandum septem, nec plura, nec pauciora ex mente *Concil. Trident. sess 7. can.* 1. constitui, baptismum, confirmationem, eucharistiam, pœnitentiam, extremam unctionem, ordinem, & matrimonium. In tribus baptismo, confirmatione, & ordine imprimi characterem, seu signum quoddam spirituale indelebile, & inde ea iterari non posse, cetera non item, & ita ea iterari posse *cit. l. sess.* 7. *c* 9. Præterea ea administranda esse in forma Ecclesiæ, id est, receptos, & approbatos catholicæ ecclesiæ ritus in sollemni sacramentorum administratione adhiberi consuetos, sine peccato a ministris omitti, aut in novos alios per quemcumque ecclesiæ pastorem mutari non posse *Concil. Trident. cit. l. c.*3. Legitimos sacramentorum ministros esse in ordine, & confirmatione episcopum diœcesanum dumtaxat, in ceteris etiam presbyteros parochos regulariter, quod sacramentorum exhibitio ad jura parochialis relata *c.* 12. *de pœnit. & remiss.* Laicus in necessitate potest conferre baptismum, & pœnitentiam, ut notat Panorm. 2. *col.* Sed & religionis judaicæ *sacramenta* dicuntur *l.* 13. *C. Theod. de judæis.* & judæis sacramentis christianum servum adtaminare *l.* 5. *C. Th. de constr. emt.*

SACRARIUM locus est, in qua sacra reponuntur *l.* 9. §. 2. *D. de division. rer.* ut & Isidor. *lib.*15. *cap.*5. scribit, quod vel in privato ædificio esse potest. Unde de sacrario interdictum, ne quid in loco sacro, non competit *l.*1. §.1. *D. ne quid in loc. sacr. l.*9. §.2. *D. de divis. rer.*

Sacrarium pro aula vel cubiculo principis. Legati, qui ad sacrarium principis mittuntur *l.* 18. §. 12. *D. de minorib. & honorib. l.*8. *C. Theod. de legat. & decret. legat.*

Sacrarium pro ærario sacro *l.* 49 *C. Theod. de hæret.* ibi: Sacrarii nostri incrementis accedant. Neque opus pro *sacrarii* reponere *sacri ærarii.*

SACRARIUS *l.*40. §.3. *D. de contrah. emtion.* Immo *saccarius*, in quo verbo Brissonius eamdem hanc legem excitaverat.

SACRATISSIMÆ ædes *l.* 19. *C. de usur.* leges *l.* 9. *Cod. de legib procem. Inst.* Sacratissimus princeps *l.* 9. *D. ad SC. Tertullian.*

SACRIFICIUM *rubr. & pass. C. de pagan. & sacrif.* Mala sacrificia facere *l.* 13. *D. ad Leg. Corn. de Sicar.*

SACRILEGIUM Imperatores adpellant suarum constitutionum violatarum crimen *l* 1. *C. de crimin. sacrileg. l.* 6. *C. Th. de adpellat.* Sacrilegii crimen irrogant his, qui præcepta sua neglexerint, vel scita violarint *l.* 1. *C. ut dignit. ord servet. leg.* 13. *C. de erogat. mil. annon.* ut apud Cassiodor. *in variis* aliquoties. Veget. *de re milit. lib.* 2. *prolog.* Rursus tanti Imperatoris non obedire præceptis, plenum sacrilegii videbatur, atque periculi. Sic & sacrilegii instar esse dicitur, dubitare an is dignus sit, quem elegerit Imperator *l.* 3. *C. de crim. sacril.*

SACRILEGUS proprie est, qui publica sacra compilavit *leg.* 6. *&* 9. *D. ad leg. jul. peculat.* Servius *in Virgil. Eclog.* 9. *v.*21. Sublegere, ait, furari est; unde & sacrilegus dicitur, qui sacra legis, id est, furatur. Ex mente juris canonici *sacrilegium* est omnis invasio, violatio, vexatio, atque detentio rerum, personarum, juriumque sacrorum ecclesiasticorum, & spiritualium contra legem ecclesiasticam, seu cleri majoris.

Quem

Quem conceptum ut plurimum criminalis, & canonici juris interpretes sequuntur, ut Farinaeius in *pract. crim. qu.* 172. *p.* 1. *n.* 2. Deeianus *in tr. crim. lib.* 6. *c.* 14. *rubr. de sacrileg. n* 1. *seqq.* Passerinus *de pollut. eccles. diff* 1. *c.* 13. *n.* 2. Giballinus *de irregularit. c.* 5. *dub.* 4. *qu* 3. *p.* 369. Jo. Bernhard. Diaz. *in pr. crimin canon. c* 87. *num.* 1. Committitur sacrilegium vel ratione loci, ut cum quis violat immunitatem ecclesiæ, cum opprimitur locus pius, seu locus hospitalis, & similia, quia talia sunt sub protectione, & jurisdictione ecclesiæ *c. ad hæc de religios. dom.* Quandoque ratione personæ, ut cum quis verberat clericum, vel capit *cap.* 1. *de pœn in Clementin.* Quandoque ratione rei, ut cum res sacro usui deputata usurpatur. Et hoc subdividitur, quia committitur sacrilegium auferendo sacrum de sacro; vel non sacrum de sacro *c. quisquis causs.* 14. *quæst.* 4. Plane & sacrilegium committere dicitur, qui res ecclesiæ indebite vendit *c. si quis presbyter* 22. *dist.* 50. Item qui habens sufficiens patrimonium res ecclesiæ ad superfluitatem recipit *c. nullus* 6. *causs* 3. *qu.* 4. & *c. si quis.* & qui constitutiones sanctorum patrum infringit *ibid.* §. *quod autem* & qui arti magicæ intendit *c. illud quod* 6. §. 4. *causs.* 26. *qu.* 2. & qui alios temere rebaptizat *c. si vos* 35. *caus.* 23. *qu.* 5 & qui vendit, aut comparat spiritualia *c.* 1. *causs.* 1. *qu.* 3. & Christianus, qui judæorum cibis utitur *c. omnes feminæ* 36. *causs.* 27. *qu.* 1. & qui judæis officia publica committit *c. constituit* 31. *causs.* 17. *qu.* 4. & sacerdos, qui pro matrimonio adulterium benedicit. Et qui castitatem vovit, si matrimonium postea contrahit, vel coit, sacrilegium committit *c. Impudicas* 11. *Causs.* 37. *qu.* 1.

SACRILEGUM pro improbum, & quidquid a religione & fide alienum est. Sic sacrilegi Judæorum coetus *l.* 1. *C. de apostat.* Sacrilegi nuptiarum vocantur adulteri *l.* 30. § 1. *C. ad leg. jul. de adulter.* & *l.* 4. *C. Th. quor. adpellat.* In cujus adpellationis rationem inquirit, & erudite explicat Nic. Henel. in *otio Vratislaw. cap.* 43.

SACRISTA. Hujus officium semper annumerabatur inter valde honorifica. Illi committebatur utensilium pretiosorum, quæ immediate ad divinum officium spectant, mera custodia, ministerio quoad usum actualem aliis inferioribus relicto. Gregorius IX. ex quodam Concilio Toletano sæculi septimi ejus officium his paucis verbis comprehendit: Sciat sacrista, se subjectum Archidiacono, & ad ejus curam pertinere custodiam sacrorum vasorum, vestimentorum Ecclesiasticorum, seu totius Thesauri Ecclesiastici, nec non quæ ad luminaria pertinent sive in cera sive in oleo *c. ut sciat de offic. sacrist.* Vid. supra art. *Decanica.*

SÆVITIA domini *l.* 23. *D. de ædil. edict.* emtoris *l.* 22. *pr. D. eod. tit.* fructuarii in servum *l.* 15. *D. de usufruct.* tutoris *leg.* 22. §. 7. *D. solut. matrim.* præceptoris *l* 6. *D. ad leg. Aquil.*

SAGARIA negotiatio *l.* 52. §. 4. *D. pro soc. l.* 5. §. 15. *D. de tributor. act.*

SAGARIUS, qui vestimenta vendebat, non qui vestes detritas venales habebat, dicebatur. Talis est *sagarius* apud Reines. *Inscript. class. XI.* 103. Quin & collegii sagariorum mentio fit apud eundem *Class. X.* 9.

SAGITTARII. *Tit. decretal. de sagittariis.* ubi artem mortife-

tiferam, & odibilem balliftariorum & fagittariorum adverfus Chriftianos, & Catholicos exerceri fub anathemate prohibet Innocent. III.

SAGMINA auctore Fefto *lib.* 17. vocantur verbenæ, id eft, herbæ puræ, quia ex loco fancto fecabantur, (alias *arcebantur*) a confule, Prætoreve, legatis proficifcentibus ad fœdus faciendum, bellumve indicendum, vel a fanciendo, id eft, confirmando Græce *ἱερα βοτανη*. Sagmina funt quædam herbæ, quas legati populi Romani ferre folent, ne quis eos violaret, ficut legati Græcorum ferunt ea, quæ vocantur Cerycia *l.* 8. §. 1. D. *de divif. rer.* Vid. Alber. Gentil. *de Legation. lib.* 1. *cap.* 13.

SAGUM veftimenti genus inter familiaria relatum ab Ulpiano *l.* 23. §. *ult.* D. *de aur. arg. legat.* Vid. Ruben. *lib.* 2. *Elector. cap.* 12.

Saga proprie indumenta militaria. Iifdem tamen etiam utebantur in luctu, & fquallore, eaque tunc totum hominem tamquam facci involvebant. Atrebatica olim maxime in pretio fuiffe, difcimus ex Trebell. Pollione in *Gallieno cap.* 6. & Hieronymo *advers. Jovinian.* adeo ut illa Joviniano pro laxu imputet. Suid. *Tom.* 1. in *ἀτρεβατικας*, perperam ea ab atro colore dicta putat. Plura de iis Salmaf. *ad Hiftor. Auguft. p.* 280. & 338. & Rein. *Infcript. p.* 604. Hein.

SALAMANDRA in *l.* 3. §. 3. D. *ad leg. Cornel. de ficar.* Animal id effe lacerti figura ftellatum, ac varium Diofcorides *lib.* 2. & Plin. *lib.* 10. *cap.* 67. fcribunt, cui tantus rigor eft, ut ignem tactu exftinguat; unde & nata eft vulgi opinio, exiftimantis, igne eam vefci, nec umquam eo abfumi, quum præ frigiditate quidem aliquo tempore in igne illæfa fubfiftere poffit, eo tamen tandem confumatur, ut Galenus *lib* 3. *de temperament. cap.* 4 *p.* 84. *Tom.* 3. *oper.* Caffiodor. *lib.* 3. *variar. epift.* 47. Salamandræ fequuturus exemplum, quæ plerumque degit in ignibus, tanto enim naturali frigore conftringitur, ut flammis ardentibus temperetur, fubtile ac parvum animal, lumbricis adfocium, flavo colore veftitum. Ceterum inter venena numeratur. Nam hauftum ejus fequitur inflammatio linguæ, & cum tempore, refolutioneque aliqua tremor, & fermonis impedimentum, & livor totius corporis, ut Diofcorides *lib.* 6 & Plinius *lib.* 29. *cap* 2. tradunt.

SALARIARIUS, qui falario fruitur *l.* 10. §. 9. D. *mandati.*

SALARIUM annuam erogationem fignificat, quæ alicui fui tuendi, exhibendique cauffa præftatur *l. ult.* D. *de in rem verf. l.* 8. §. 23. D. *de transact. l. ult.* §. *ult.* D. *de obligat. & action. l.* 19. §. *ult.* D. *de annuis legat.* Salarium vero Cornutus *ad Perfii prolog. v.* 9. victum unius diei interpretatur. Plinius *lib.* 31. *hift. natural. cap.* 7. de fale tractans, honoribus etiam ait, militiæque interponitur, *falariis* inde dictis, magna apud antiquos auctoritate, ficut adparet ex nomine falariæ viæ, quoniam illa fal ad Sabinos portari confueverat. *Salarium* etiā annuas mercedes, ftipendiave, quæ ob liberalem artem, vel medicinam, præftantur, fignificat *l.* 16. §. 1. D. *de alim & cibar. legat. l.* 4. D. *de detrect. ab ord. faciend. l.* 51. §. 8. D. *pro foc. l.* 7. & 56. §. 3. D. *mandat. l.* 1. & 17. *C. eod. tit. l.* 4 D. *de offic. adfeffor. l.* 20. §. *ult.* D. *locat.* Salarium pro lapidibus cædendis *l.* 14. *in fin.* D. *commun. præd.*

Salarium quoque prædii jurifcon-

consulti dicunt in *l. 39. §. 5. D. de legat. 1. l. 8. D de usufruct.* Sed rectius ibi legitur *solarium*, a solo. Vid. *l 15. D. qui potior. in pign. l. 5. § 1. D. de oper. publ. l. 1. C. de divers. prælior.* Unde Græcis etiam jurisconsultis σωλαριον dicitur in. *Eclog. Basil. p* 448. Vid. Jac. Gothofredo *de salario cap. 1. §* 3.

SALGAMUM. Ejus adpellatione in *tit. utriusq. Cod. de salgam. hosp. non præb.* veniunt lignum, oleum, culcitæve, ut explicat *l. 3. C. Theod. eod. tit.* & in universum ad adparatum victus & corporis refocillationem res necessariæ quæcumque. Jac. Goth. *in Comm. ad l. 3. C. Th. eod. tit.*

SALICTUM est locus, ubi salices nascuntur *leg. 7. §. 5. D. quod vi aut clam. l. 3. D. arbor. furt. cæsar.*

SALIENTES sunt personæ, ex quibus aquæ saliunt, quemadmodum in *l. 15. D. de action. emti* interprete Cujacio *lib. 11. observ. cap. 22.* Adde Plinium *lib. 6. hist. nat. cap. 4.* & Petr. Wesseling. *ad Antonini Itinerar. p.* 428. Hein.

SALIGNEUS ex salice factus. Saligneæ virgæ *l. 3. D. arbor. furt. cæsar.*

SALINÆ quædam publicæ, quædam privatæ erant *l. 17. §. 1. D. de verb. signif. l. 13. D. de publican. l. 4. §. 7. D. de censib. l. 5. §. 1. D. de reb. eor. qui sub tut. l. 8. §. 8. D. de pœn. l. 1. D. quod cujusq. univers. nom. l. 32. § 2. D. de usu, & usufruct. legat.* Salinarum conductores in *l. 11. C. de vectigal.* vectigal *l. 59. §. 1. D. de hered. instit. l. 17. §. 1. D. quod cujusq. univ. nom.* In salinas olim etiam ob maleficium pœnæ loco damnari maxime feminas consuevisse, ostendit *l. 8. §. 8. D. de pœn.* & *l. 6. D. de capt. & postl.*

SALONITANORUM portus in *l. 3. C. de nautic. fœn.* non in Africa, ut Accursius existimat, sed in Dalmatia est. Strabo *lib. 7. Geograph. p.* 484. Και η των Δαλματεων παραλια, και τα επινεια αυτων Σαλων. Et Dalmatarum ora maritima, & navale eorum Salona. Fit ejus loci crebra mentio in Antonini *Itinerario p.* 269. 272. 497.

SALTUARIUS custos fundi est. Desiderant enim tam villæ, quam agri custodiam, ne quid vicini, aut agri aut fructuum occupent *l 15. § ult. D. de instruct. vel instr. legat.* Saltuarium Glossarium Græc. αγροφυλακα vocat, qui saltuum custodes dicuntur, & fructuum servandorum gratia parati, vel finium custodiendarum caussa *l. 8. in fin. l. 2. §. 4. D. eod. tit. l. 16. §. 1. D. de usu, & habit.* Saltuarii servi *l. 62 in fin. D. de legat. 3. l. 2. §. 4. D. de instruct. vel instr. legat.*

SALTUENSES vocantur, qui saltibus adscripti sunt in *l. 1. C. de fugit. colon. l. 13. Cod. quæ mil. non poss.* Saltuenses fundi *l. 13. C. de fund. patr.*

SALTUS adpellabant veteres pascua loca, & pastionibus adcommodata *l. penult. §. 1. D. servit. vindic. l. 8. D. de instruct. vel instrum. legat. l. 32. D. de action. emt. l. 25. D. de pignor. action.* Varro *lib. 4. de ling. lat.* Quos agros non colebant propter silvas, aut id genus, ubi pecus pasci possit, & possidebant, ab usu suo *saltus* nominarunt. Hæc etiam Græci ἄλσεα, καὶ νομὰς, nostri *nemora* adpellant. Vid. etiam Varronem *lib. 1. de re rust. cap. 10.* Ælius vero Gallus apud Festum *lib. 17.* saltum definit, ubi silva & pastiones sunt, quarum caussa casæ quoque ibi sunt. Hæc ille: Cui adjice, si qua particula in saltu, aut custodum caussa aratur,

tur, eam rem non perimere nomen saltus, non magis, quam fundi, qui est in agro culto, & ejus caussa habetur ædificium, si qua particula in eo habet sylvam. Sic *saltus*, in quo fundus est *leg.* 52. *pr. D. de act. emt.* ubi vid. Cujac. Virgilius *lib.* 3. *Georg. v.* 143. Saltibus in vacuis pascant, & plena secundum - Flumina.

Saltus autem alii æstivi, alii hiberni erant *l.* 67. *D. de legat.* 3. *l.*3. §. 11. *leg.* 44. §. *ult. D. de adquir. possess.* Varro *lib* 2. *de re rustic. cap.* 3. Æstivos definit Ulpianus, quibus interdum etiam hieme, plerumque autem æstate utimur *l.* 1. §. 3. *D. de aqu. quotid.* Saltus communis est, in quo municipes jus compascendi habent *l.* 20. §. *ult. D. si servit. vind.*

Hic *saltus* pro pascuis apud Ovidium *lib.* 9. *metam. v.* 498. In saltibus etiam venari dixit Triphonius in *l.*62. *D. de ususfruct.* Virgil. *lib* 1. *Georg. v.* 140. Et magnos canibus circumdare saltus. Ovid. *Heroid. V.* 17. Quis tibi monstrabat saltus venatibus aptos.

SALUBRE consilium *l.* 5. §. 8. *D. de administr. & peric. tut.* Salubris ratio *l.* 2. *C. de long. temp. præscr.*

SALUBRITAS legis *l.*6. *C. de adpellat.*

SALUBRITER statutum *l.* 9. *C. quomod. & quand.* introductum *l.*25. *D. de legib.*

SALVIANUM interdictum, quod competit domino fundi adversus colonum in sua domo habitantem, & ejus heredes de rebus coloni tacite oppignoratis pro mercibus, quas colonus in fundum intulit §. 3. *Inst. de interdict. l.* 1. *&* 2. *D. de Salvian. interd. l.*1. *C. eod. tit. l.*2. §. 3. *D. de interdict.* Est adipiscendæ possessionis hoc interdictum, quod differt ab actione Serviana eo, quod intentans actionem Servianam, ad rem sibi obligatam restituendam, debet probare hujusmodi rem in bonis coloni fuisse eo tempore, quo res fuit illata. Sed hoc non est necessarium in Interdicto Salviano, immo sufficit probare talem rem fuisse illatam, ita dicit gloss. in §. *item Serviana Inst. de act.* quod in Serviana oportet, quod creditor probet de rebus domini fuisse tempore obligationis, sed in Salviano sufficit, quod probet eum possedisse. Nam omnia posita ab ipso colono, tacite sunt domino fundi obligata. Hujus interdicti judicium possessorium est. Servianæ vero petitorium, quod notandum propter adpellationes. Quia in judicio Serviano posset adpellari, secus in interdicto Bart. *l.*1. *D. de solv. interd.* Actio Serviana est in rem, hoc vero remedium in personam, ut omnia interdicta. Differt autem hoc interdictum quoque ab interdicto de migrando, quod hoc (de migrando) debitori detur ad retinendam possessionem, Salvianum vero creditori ad adipiscendam: Illud exhibitorium & prohibitorium, hoc restitutorium: Illud de rebus inquilini pignoris nomine illatis in habitationem, hoc de rebus coloni natis in agro conducto, vel nominatim pignori obligatis, imo utiliter, & de rebus cujuscumque debitoris pignori obligatis *l.* 1. *D. de Salvian. interd. l.*1. *C. de precar.*

An autem hoc interdictum Salvianum a Salvio Juliano nomen acceperit, nondum expeditum est. Adfirmant Anton. Augustinus, Cujacius, Columbettus, Wesenbecius, negant Bachovius, Obert. Giphanius, & Corn. Van Bynkersh *lib.*1. *observ. c.* 24. cujus tamen rationes diluere annisus est Christ. Vaechtlerus in *Act. Erudit. Lipsf.*1746. *mense junio.* At si vel ma-

maxime probari posset, circa Juliani tempora natum esse hoc interdictum, plures tamen tum vixere Salvii, a quibus nomen accipere potuit *l.* 14. *D. ad SC. Turpil. l.* 6. *D. de legat. præst:* Hein.

Quasi *Salvianum* interdictum datur omni creditori adversus possessorem rei sibi obligatæ ad ejus consequendam possessionem *l.* 1. §. 1. *D. de salv. interd.*

SALVIUS *Aristo* Neratio antiquior, a quo & Celso patri præponitur in *l.* 39. *mandat. leg* 6. *D. de legat. præstand.* Immo (ait Hein.) Neratio & Celso filio *συγχρονος* fuit Titus Aristo (de Salvii enim nomine nihil certi habemus), cum quibus & litterarum commercium habuit *l.* 19. §. 2. *D. locati leg.* 3. *princ. D. quæ res pign. & hyp. l.* 29. §. 1. *D. de statulib.* Omni eum prudentiæ, juris, antiquitatis & universim litterarum scientiæ laude cumulavit Plinius *lib.* 1. *epist.* 22. Scripsit prætera ad Cassium *l.* 7. §. 3. *l.* 17. D. *de usufruct.* ad Sabinum *l.* 6. *D. de usu & habit. l.* 3. §. 1. *D. de pen. legat.* ad libros posteriorum Labeonis *l.* 17. §. *ult. D. de hered. instit.* Librum de furtis laudat Gellius *lib.* 11. *c.* 18. Collegit & decreta Frontiniana *l. ult. D. de adquir. possess.* An & digesta, & responsa, quod ex *l.* 8. §. 5. *D. si servit. vindic. & l.* 44. *De solut. matr.* minime colligas, sub judice lis est.

Salvius Julianus Prætor, & Consul in *l.* 5. *D. de man. vindict.* ubi & Javolenum præceptorem suum vocat *leg.* 43. *D. ad leg. jul. de adult.* Fuit is Adrumetinus Afer, non Mediolanensis, uti vulgo colligunt ex Spartiani *Juliano cap.* 1. Floruit sub Hadriano, cujus auspiciis edictum condidit circa annum V. C. 884. æræ Dionys. 131. Ser. Octavio Lænate, & M. Antonio Rufino Coss. Anton. Pagi *Critic. Baron. Tom.* 1. *p.* 127. Tillemont. *Histor. Imperat. Tom.* 2. *part.* 2. *p.* 418. Tum in Hadriani, cum in Antonini Pii, tum in Divorum Fratrum consilio fuit. Spartian. *Hadrian. cap.* 18. Jul. Capitol. *in Antonin. Pii cap.* 12. a quibus etiam amicus vocatur *l.* 17. *D. de jur. patron.* Posteros ejus post Isaac. Casaub. & Thom. Reinesium multo accuratius descripsit Hein. *in programmate pag.* 790. *Syllog. opusc. var.* Scripsit Digestorum libros 90. notis illustratos ab Ulpio Marcello, Scævola, Paullo, & Mauriciano, non autem ab Africano, ut voluit Guil. Grot *de Vit. Jurisconf. II.* 6. quod opus cum edicto perpetuo turpiter confudit Matth. Blastar. *in hist. jur.* apud Fabric. *Biblioth. Græc. vol.* 12. *p.* 361. Scripsit præterea ad Minicium libros 6. ad Urseium Ferocem libros 4. de ambiguitatibus, id est, *περι των ατορων η αμφιβολιων*, (de quibus & Stoici multa commentari consueverunt. Diogen. Laert. VII. 178 & 139. librum singularem, non autem *ad edictum*, & de *dotali prælio*, quos illi libros sine ulla auctoritate tribuit Bertrandus. *Hein.*

Idem summæ auctoritatis homo, & prætorii edicti perpetui ordinator vocatur in *l.* 10. *C. de condict. indeb.*

SALUS Principis *l.* 233. *D. de verb. signif.* per quam jurare consueverant. Vid. supra *genius.* Qui per salutem suam jurat *l.* 33. *D. de jurejur.*

SALUSTIANI, vel *Sallustiani* horti. Vid. supra art. *horti.*

SALVA actio *leg.* 17. § 3. *D. de dol. mal. & met. except.* caussa *l.* 10. *C. quib. mod. pign.* civitas *l.* 4. *D. si quis caution. jud. sist. Salva* fore decem *l.* 67.

D. de verb. oblig. Salva exceptio *l.*12. *D. de divers. temp. præscr.* Falcidia *l.*78. *D. de hered. inst.* ratio legis Falcidiæ *l.* 2. §. *ult.* *D. de jur. codicil.* indemnitas *l.* 3. *C. de privil. fisc.* legata *l.*12. *D. de his, quæ ut indign.* persequutio *l.* 88. §. 4. *D. de legat.*2. portio *l.*2. *C. de his, quæ ut indign.* reverentia *l.*1. *C. de cond. ob turp. causs.* substantia Ulpian. *tit.*24. *regul.* §.26.

S a m a r i t a n i. De his est sermo *lib.* 16. *tit.* 8. *Cod. Theod.* & *l.* 6. *ejusd.* *C. de navicul.*

S a n c i r e. Sanxerunt principes *l.* 1. & 2. *C. de donat. quæ sub mod.* Sancire etiam testator dicitur *l.* 24 *C. famil. erc.* Ceterum non *sancire legem*, sed *lege*, veteres dixisse probat Gronov. *ad Livium lib.*3. *c.*55.

S a n c t i m o n i a l i s. Ita Imperatores adpellant virginem Deo devotam, dicatam, & consecratam *l. un. C. de rapt. virgin.* B. Augustin. *Serm* 23. Non mihi videtur parabola ad eas solas pertinere propria, & excellentiori sanctitate virgines, quæ in ecclesia nominantur, quas etiam usitatiore vocabulo sanctimoniales adpellare consuevimus. Quo verbo utitur etiam *lib.*1. *de Civit. Dei cap.*16.

S a n c t i o. Sacrandæ erant sanctiones, inquit Cicero *pro Corn. Balbo cap.* 14. aut genere ipso, aut obtestatione & consecratione legis, aut pœnæ, quum caput ejus, qui contra feecerit, consecratur. Hæc ille. Atque hæ extremæ legum partes, quibus in eos, qui adversus leges committerent, pœna irrogabatur, & sanciebatur, sanctiones vocabantur §.10. *Inst. de rer. division.* *l.*41. *D. de pœnis.* *l.*9. §.3. *D. de rer. divis.* *l.* 4. *C. de jure fisc.* Quarum exempla sunt apud Ciceron. *lib* 3. *ad Attic. epist.*23. & apud Festum *lib.* 17. in verbo *satyra.* Cic. *lib.*3. *Rhetoricor. ad Herenn. cap.* 10. Plus valet sanctio permissione. Macrob. *lib.* 3 *Saturnal. cap.* 3. Unde & sanctæ leges, quæ non debent pœnæ sanctione corrumpi.

S a n c t u a r i u m Principis libros atque commentarios, in quos agrorum formæ referebantur, aut, quod magis est, locum ipsum & tabularium, in quo hujusmodi libri reponebantur, significat. Sicul. Flaccus *de condition. agror. p.*16. Quod si quis contradicat, sanctuarium Cæsaris respici solet, omnium enim agrorum & divisorum & adsignatorum formas, sed & divisionem, & commentarios & principatus in sanctuario habet. Qualescumque enim formæ fuerint, si ambigatur, de earum fide ad sanctuarium principis revertendum erit. Hygin. *de limitib. constit. p.*193. Omnes significationes & formas æris tabulis inscribemus. Et paullo post: Libros æris & typum totius perticæ linteis descriptum secundum suas terminationes adscriptis adfinibus tabulario Cæsaris inferemus, & si qua beneficio concessa, aut adsignata coloniæ fuerint, sive in proximo, sive inter alias civitates, in libro beneficiorum adscribimus. Et quidquid aliud ad instrumentum mensorum pertinebit, non solum colonia, sed & tabularium Cæsaris, manu conditoris subscriptum, habere debet. Hæc ille. Ita & sanctuarium Mithridatis pro secreto ejus tabulario dixit Plinius *lib.*23. *cap.*28.

S a n c t u s, *a*, *um* dicitur proprie, quod neque sacrum, neque religiosum, neque profanum est, sed sanctione quadam confirmatum. Quod enim sanctione quadam subnixum est, id sanctum est, etsi non sit Deo consecratum *l.* 9 §. 3. *D. de divis. rer.* A san-

fanciendo enim fanctum dictum, quasi incorruptum & inviolatum, ut Aggenus Urbic. *in Comment. ad Frontin. p.62.* fcribit, Gloffæ Nomicæ. 'Sancta, νομικη υποθεσις, μεσον δυο λογων ανθρωπων, η ανθρωπων Alias dictum eft fanctum a fagminibus *l.* 8. *D. de divif. rer.* id eft, a verbenis, feu herbis puris, quæ ex loco fancto fecabantur a confule vel prætore, legatis proficifcentibus ad fœdus faciendum, bellumve indicendum, quemadmodum Feftus *lib.* 17. tradit, & Plinius *lib.* 22. *hift. nat. cap.* 2. fignificat. Ex quo ipfi legati fancti effe jure gentium dicuntur, quod eos violari nefas fit, quodque ab omni injuria eos jus gentium vindicet, & tutos præftet *l. ult. D. de legation.* Quatenus autem fanctum id effe dicitur, quod ab hominum injuria munitum, atque defenfum eft, eo fenfu fancti dicuntur non folum muri, fed etiam portæ *l.* 1. & 8. *in fin. D. de rer. divif.* Vet. Gloffar. Græc. Sancta, τειχη, εκκλησιαι, ευκτηρια, μαρτυρια, και οσα δια των ιερεων θεω καθιερωται, και τα παια κειμηλια. Voff. *lib.* 5. *Inftit. orat. cap* 6. Zonaras *Tom.* 2. *Annal. p.*5. αγια τα γαρ παρα Ρωμαιοις τα τειχη. Sancti enim a Romanis muri habentur. Ælius Gallus apud Feftum *lib.* 16. *in religiofus.* Sanctum murum, ait, qui fit circa oppidum. Sed enim quod ad portas attinet, a jurifconfultis diffentire Plutarchus in *Quæftion. Rom. cap.*17. videtur, qui muros ιερους effe, portas non item, fcribit, quod per portas cadavera efferantur, aliæ item res impuræ & immundæ per eas tranfmittantur, invehantur, evehantur. Verum diverfa potius, quam contraria, aut pugnantia dicit. Merito enim negat, portas religionis quidquam habere, aliter atque muros, qui aratro circumduci, & ambiri certis adhibitis facris in defignanda urbe folebant, quum eo loci, in quo portæ ftruendæ erant, fifti aratrum, & fuftolli confueviffet. Verum eft tamen, nec portis, nec muris quidquam conjungi, vel adponi licuiffe, nec aliquid omnino in eas fine nefario fcelere committi potuiffe, quo violari viderentur. Ac eapropter in fanctis jureconfulti eorum utrumque recte numerant *l.* 2. *l. ult. D. ne quid in loc. facr.* Caius *lib.* 2. *Inftit. tit.* 1. §.1. Rationem ergo non fatis idoneam habuit Grotius, cur Juftinianum, & jureconfultos, illo Plutarchi loco innixus, reprehenderet *in Flor. fparf. ad* §.10. *Inft. de rer. divif.*

Sanctæ etiam leges propter fanctiones, quibus leges feipfas olim muniebant *l.* 9. §. 3. *D. de rer. divifion.* Macrob. *Saturnal. III.* 5. Unde & fanctæ leges, quæ non debeant pœnæ fanctione corrumpi. Feftus *lib.*17. Sacratæ leges funt, quibus fanctum eft, qui quid adverfus eas fecerit, facer alicui deorum cum familia, pecuniaque effet. Vid. fupra in *fanctio*, & Briffon. *Formul. Pop. Rom. lib.* 1. *cap.*20. Sancta quoque perfona patris, ac patroni *l* 9. *D. de obfequ. parent.*

Sanctiffima domina *leg.* 19. §. 1. *D. de ann. legat.* ubi mater aut avia magis intelligenda quam uxor; quamquam veteres etiam uxores caftas, & fanctas dixerint, ut apud Phædr. *lib.* 3. *fab. n. v.*29. & Virgil. *lib.* 2. *Æneid. v.*158. Tuque o fanctiffima conjux.

Sanctiffima Ecclefia *l.* 42. *cum feq. C. de epifc. & cler.* Res fanctiffima civilis fapientia *l.*1. §.5. *D. de extr. cogn.*

Sanctiffimus Imperator *l.*3. *D. de natal. reftit. l.*81. §.1. *D. de legat.*2. per metalepfim. Voff. *lib.* 5. *Inftit. orat. c.*6.

San-

D. de verb. oblig. *Salva* exceptio *l.*12. *D. de divers. temp. præscr.* Falcidia *l.*78. *D. de hered. inst.* ratio legis Falcidiæ *l.* 2. §. *ult. D. de jur. codicil.* indemnitas *l.* 3. *C. de privil. fisc.* legata *l.*12. *D. de his, quæ ut indign.* persequutio *l.* 88. §. 4. *D. de legat.*2. portio *l.*2. *C. de his, quæ ut indign.* reverentia *l.*1. *C. de cond. ob turp. causs.* substantia Ulpian. *tit.*24. *regul.* §.26.

Samaritani. De his est sermo *lib.* 16. *tit.* 8. *Cod. Theod. & l.* 6. *ejusd. C. de navicul.*

Sancire. Sanxerunt principes *l.* 1. *&* 2. *C. de donat. quæ sub mod.* Sancire etiam testator dicitur *l.* 24 *C. famil. erc.* Ceterum non *sancire legem*, sed *lege*, veteres dixisse probat Gronov. *ad Livium lib.*3. *c.*55.

Sanctimonialis. Ita Imperatores adpellant virginem Deo devotam, dicatam, & consecratam *l. un. C. de rapt. virgin.* B. Augustin. *Serm* 23. Non mihi videtur parabola ad eas solas pertinere propria, & excellentiori sanctitate virgines, quæ in ecclesia nominantur, quas etiam usitatiore vocabulo sanctimoniales adpellare consuevimus. Quo verbo utitur etiam *lib.*1. *de Civit. Dei cap.*16.

Sanctio. Sacrandæ erant sanctiones, inquit Cicero *pro Corn. Balbo cap.* 14. aut genere ipso, aut obtestatione & consecratione legis, aut pœnæ, quum caput ejus, qui contra fecerit, consecratur. Hæc ille. Atque hæ extremæ legum partes, quibus in eos, qui adversus leges committerent, pœna irrogabatur, & sanciebatur, sanctiones vocabantur §.10. *Inst. de rer. division.* *l.*41. *D. de pœnis.* *l.*9. §.3. *D. de rer. divis. l.* 4. *C. de jure fisc.* Quarum exempla sunt apud Ciceron. *lib* 3. *ad Attic. epist.*23. & apud Festum *lib.* 17. in verbo *satyra.* Cic. *lib.*3. *Rhetoricor. ad Herenn. cap.* 10. Plus valet sanctio permissione. Macrob. *lib.* 3 *Saturnal. cap.* 3. Unde & sanctæ leges, quæ non debent pœnæ sanctione corrumpi.

Sanctuarium Principis libros atque commentarios, in quos agrorum formæ referebantur, aut, quod magis est, locum ipsum & tabularium, in quo hujusmodi libri reponebantur, significat. Sicul. Flaccus *de condition. agror. p.* 16. Quod si quis contradicat, sanctuarium Cæsaris respici solet, omnium enim agrorum & divisorum & adsignatorum formas, sed & divisionem, & commentarios & principatus in sanctuario habet. Qualescumque enim formæ fuerint, si ambigatur, de earum fide ad sanctuarium principis revertendum erit. Hygin. *de limitib. constit p.*193. Omnes significationes & formæ æris tabulis inscribemus. Et paullo post: Libros æris & typum totius perticæ linteis descriptum secundum suas terminationes adscriptis adfinibus tabulario Cæsaris inferemus, & si qua beneficio concessa, aut adsignata coloniæ fuerint, sive in proximo, sive inter alias civitates, in libro beneficiorum adscribimus. Et quidquid aliud ad instrumentum mensûrum pertinebit, non solum colonia, sed & tabularium Cæsaris, manu conditoris subscriptum, habere debet. Hæc ille. Ita & sanctuarium Mithridatis pro secreto ejus tabulario dixit Plinius *lib.*23. *cap.*28.

Sanctus, *a*, *um* dicitur proprie, quod neque sacrum, neque religiosum, neque profanum est, sed sanctione quadam confirmatum. Quod enim sanctione quadam subnixum est, id sanctum est, etsi non sit Deo consecratum *l.* 9 §. 3. *D. de divis. rer.* A san-

fanciendo enim fanctum dictum, quasi incorruptum & inviolatum, ut Aggenus Urbic. *in Comment. ad Frontin. p.62.* fcribit, Gloffæ Nomicæ. 'Sancta, νομικη υποθεσις, μεσον δυο λογιων ανδρων, η ανθρωπων Alias dictum eft fanctum a fagminibus *l. 8. D. de divif. rer.* id eft, a verbenis, feu herbis puris, quæ ex loco fancto fecabantur a confule vel prætore, legatis proficifcentibus ad fœdus faciendum, bellumve indicendum, quemadmodum Feftus *lib. 17.* tradit, & Plinius *lib. 22. hift. nat. cap. 2.* fignificat. Ex quo ipfi legati fancti effe jure gentium dicuntur, quod eos violari nefas fit, quodque ab omni injuria eos jus gentium vindicet, & tutos præftet *l. ult. D. de legation.* Quatenus autem fanctum id effe dicitur, quod ab hominum injuria munitum, atque defenfum eft, eo fenfu fancti dicuntur non folum muri, fed etiam portæ *l. 1. & 8. in fin. D. de rer. divif.* Vet. Gloffar. Græc. Sancta, τειχη, εκκλησιαι, ευκτηρια, μαρτυρια, και οσα δια των ιερεων Θεω καθιερωται, και τα τιμια κειμηλια. Voff. *lib. 5. Inftit. orat. cap 6.* Zonaras *Tom. 2. Annal. p.5.* σαγκτα γαρ παρα Ρωμαιοις τα τειχη. Sancti enim a Romanis muri habentur. Ælius Gallus apud Feftum *lib. 16. in religiofus.* Sanctum murum, ait, qui fit circa oppidum. Sed enim quod ad portas attinet, a jurifconfultis diffentire Plutarchus in *Quæftion. Rom. cap.17.* videtur, qui muros ιερυς effe, portas non item, fcribit, quod per portas cadavera efferantur, aliæ item res impuræ & immundæ per eas tranfmittantur, invehantur, evehantur. Verum diverfa potius, quam contraria, aut pugnantia dicit. Merito enim negat, portas religionis quidquam habere, aliter atque muros, qui aratro circumduci, & ambiri certis adhibitis facris in defignanda urbe folebant, quum eo loci, in quo portæ ftruendæ erant, fifti aratrum, & fuftolli confueviffet. Verum eft tamen, nec portis, nec muris quidquam conjungi, vel adponi licuiffe, nec aliquid omnino in eas fine nefario fcelere committi potuiffe, quo violari viderentur. Ac eapropter in fanctis jureconfulti eorum utrumque recte numerant *l. 2. l. ult. D. ne quid in loc. facr.* Caius *lib. 2. Inftit. tit. 1. §.1.* Rationem ergo non fatis idoneam habuit Grotius, cur Juftinianum, & jureconfultos, illo Plutarchi loco innixus, reprehenderet *in Flor. fparf. ad §.10. Inft. de rer. divif.*

Sanctæ etiam leges propter fanctiones, quibus leges feipfas olim muniebant *l. 9. §. 3. D. de rer. divifion.* Macrob. *Saturnal. III. 5.* Unde & fanctæ leges, quæ non debeant pœnæ fanctione corrumpi. Feftus *lib.17.* Sacratæ leges funt, quibus fanctum eft, qui quid adverfus eas fecerit, facer alicui deorum cum familia, pecuniaque effet. Vid. fupra in *fanctio*, & Briffon. *Formul. Pop. Rom. lib. 1. cap.20.* Sancta quoque perfona patris, ac patroni *l 9. D. de obfequ. parent.*

Sanctiffima domina *leg. 19. §. 1. D. de ann. legat.* ubi mater aut avia magis intelligenda quam uxor; quamquam veteres etiam uxores caftas, & fanctas dixerint, ut apud Phedr. *lib. 3. fab. n. v. 29.* & Virgil. *lib. 2. Æneid. v.158.* Tuque o fanctiffima conjux.

Sanctiffima Ecclefia *l. 42. cum feq. C. de epifc. & cler.* Res fanctiffima civilis fapientia *l.1. §.5. D. de extr. cogn.*

Sanctiffimus Imperator *l.3. D. de natal. reftit. l.81. §.1. D. de legat.2.* per metalepfim. Voff. *lib. 5. Inftit. orat. c.6.*

SAN-

Sanctus *Cassius* Prætor *l. ult. D. de adquir. hered.*

Sanguineas virgas in *l. penult. D. ad Leg. Pomp. de parricid.* cum Magio *Miscell. lib.* 4. *cap* 8. *Tom.* 2. *Thesaur. Gruter. p.* 1416. interpretatur Briss. e sanguineis fruticibus decerptas, de quibus vide Plin. *lib.* 16. *cap.* 32. & 37. & *lib.* 14. *c.* 10.

Sanguinolentos adpellant recentes editos infantes *rubr. C. de infantib. expesit.* & in *l. ult. C. de patrib. qui fil distr.* Donatus *ad Terent. Andr. Act.* 3. *scen.* 2. *v.* 6. Satis obstetrici est, adhuc incertum ævi, & ut ita dicam; a matre sanguinolentum, non pulcrum dicere, sed scitum pronunciare. Juvenal. *Satyr.* 7. *v.* 196. a matre rubentem vocat.

Sanguis naturalem conjunctionem significat. *Sanguinis* auctor Virgil. *Æneid.* 7. *v.* 49. Sanguinis caritas *l.* 5. §. 1. *D. de agnosc. & alend. liber.* Sanguine conjunctus *l.* 9. §. *ult. D.* contingere *l.* 12. *D. de manum. vindict.* Sanguinis contumelia *l.* 38. §. 1. *D. ad leg. jul. de adulter.* gradus Ovid. *Heroid. epist.* 3. *vers.* 28. honor *l.* 1. §. 12. *D. de successor. edict* jura *l.* 8. *D. de regul. jur.* linea *l.* 4. *C. de bon. vacant.* nomina Ovid. *lib.* 9. *Metamorph. v.* 465 proximitas *l.* 7. *C. de in integr. restit.* ratio *l.* 2. *D. und. agnati* turbatio *l.* 11. *D. de his, qui not. infam.*

Sanguis pro genere & origine. Sanguinis hispani equi *leg.* 1. *C. Th. de equis curul.*

Sanguis pro vita. Sic sanguinis pœna pro capitali *l.* 8. *C. de transact.* Cujac. *ad Paul. lib.* 15. *ad Edict. l.* 2. *de publ. judic.* Sanguinem suum redimere *l.* 1. *D. de bon. eor. qui ante sentent.*

Santes, purulentia. Artus atro sanguine permixta sanie defluentes *l.* 1. *C. Th. de emendat. servor.* Virgil. *Æn.* 8. *v.* 487. Et sanie, tabeque fluentes. Idem *Æneid.* 2. *v.* 221. perfusus sanie vittas atroque veneno. Ammian. Marcellin. *in fine lib.* 16. Et intestinis ulceribus Reipublicæ sanie perfusus horrenda.

Sanus. Cic. *lib.* 3. *Tuscul. quæst. cap.* 5. Sanos, ait, intelligimus eos, quorum mens, quasi morbo perturbata nulla sit. Et ita sana mens *leg.* 2. §. 16. *D. pro emtor.* Parum sanæ mentis esse videntur, qui non ex officio pietatis testantur *l.* 19. *D. de inoff. testam.* Ita & sanus mente *l.* 27. *C. de transact.* Sanos mores recipere prodigus dicitur in *l.* 1. *D. de curat. furios.*

Sapiens a populo primus P. Attilius adpellatus est *l.* 2. §. 38. *D. de orig. jur.*

Sapientes sæpe jurisconsulti vocantur.

Sapientia pro philosophia *l.* 2. § 47. *D. de orig. jur.* Cicero *lib.* 1. *Tuscul. quæst. cap.* 1. Ratio & disciplina, studio sapientiæ, quæ philosophia dicitur, continentur. Tacit. *lib.* 14. *Annal. cap.* 16. Et sapientiæ doctoribus tempus impertiebat post epulas. Idem *lib.* 4 *hist. cap.* 5. Doctores sapientiæ sequutus est, qui sola bona, quæ honesta, mala tantum, quæ turpia. Sueton. *in Domitian. cap.* 14. Sapientiæ professor Sex Cæcilius jurisconsultus apud Gell *lib.* 20. *cap.* 1. Favorinum philosophum ita adloquitur: Dic enim, quæso, vir sapientiæ studiosissime.

Sapientiam civilem Ulpianus pro juris civilis scientia dixit in *l.* 1. §. 5. *D. de extraord. cognit.* Hinc sapientiæ studiosi apud Quinctil. *l. b.* 1 & *lib.* 7.

Saraceni. Amicitia cum iis est delictum ecclesiasticum. His enim aliisque infidelibus facta armo-

morum suppeditatio prohibita est in bulla Cœnæ Domini sub gravissima excommunicatione Jul. II. *tom.* 4. *bull. p.* 517. aliorumque Pontificum *ibid. p.* 713. *tom.* 2. *p.*462. III. *p.* 149. IV. *p.* 114. V. *p.* 219. Vid. *c. multa* 1. *de judæis*, *Saracen. extra*, *c. significavit* 11. *eod. tit. decretal.* & *c. unic. eod. tit. in Clem.*

SARCINA vectorum *leg.* 2. *D. ad leg. Rhod. de jact.* Alias sarcina pro quovis onere & incommodo. Sic sarcina capitationis *leg.* 11. *C. de episcop.* census *l.* 6. *pr. C. Th. de tironib.* collationis *l.* 3. *utroque C. sine censu vel reliq.* functionum *l.*17. *C. Th de extraord. mun.* glebæ *l.*12 *C. Theod. de censitor.* necessitatis *leg.* 12. *C. Th. de susceptor.* nominationis alienæ *l.*12. *C. de decurion.* injuncti officii *l.* 13 *C. Th. de cursu publ.* destitutæ possessionis *l.* 14. *C. Th. de censitor.*

Sarcina pro debito *l.* 1. *C. de censib.*

Sarcina pro periculo *l.* 23. *C. de decur.*

SARCINATOR, sarcinatrix, qui quæve sarcienda vestimenta accipit *l.*25. §. *ult. D. locat. l.* 1. § 1. *D. de tributor. action. l.*5. *D. naut. caup. stab. l.* 27. *D. de pecul.* Non. Marcellus sarcinatorem sutorem interpretatur, addito Lucilii versu: Sarcinatorum esse summum, fuere centonem optime.

SARCINULA *l.* 15. §. *ult. D. ex quib. causs. mai.*

SARCIRE in XII. Tabulis satisfacere significat, auctore Festo. Inde sarcire cædes, apud Plaut. *Mostell. act.* 1. *scen.* 2. Sarcire damnum *l.* 32. *in fin. D. de damn. infect.* detrimentum *l.* 1. & 2. §.1. *D. ad Leg. Rhod. de jact.* damnum vel lucrum *leg* 11. *D. ad SC. Trebell.* quod deest *l.*23. *D. ad leg. Rhod.* fideicommissum *l.*11. §.18. *D. de legat.* 3. noxam *leg.* 1. §. 11. *D. si quadrup. pauper. fec.* noxiam *l.*9. *D. de injur.*

Sarcire etiam est integrum facere ut Festus *lib.* 17. in *sarte* ait. Sarcire ædificia *l.* 7. §. *ult. D. de jur. deliber.* vestimenta *l.* 22. *D. de præscr. verb.*

SARCOCOLA, vid. *Sargogalla.*

SARCOFAGUS sepulcrum & capulum significat, quod ex sacrofago lapide fissili, corpora celerrime consumente, qui in Troade plurimus nascebatur, fieret, ut Isidor. *lib.*16. *c.* 4. scribit. Invenitur verbum hoc in *l.* 37. *D. de religios. & sumt. fun. l.*18. §. *ult. de alim. & cibar. legat. l.*6. *D. de sepulcr. viol.* apud Paull. *lib.* 1. *Sent. tit.* 21. §. 9. & in Fausti, sive quisquis is sit, libello *de limitibus apud Goes. p.* 267. *Sarcofaga in fine invenies.* Et in Epigram. antiquo: Lethoque jacet condita sarcofago. Et apud Gruter. *Inscript. p.* DCVII. 1. *Corpora eorum fictili sarcofago commendaverim.* Addit Hein. Fiebant arcæ illæ, quæ sarcofagorum vocabulo, ex *Asio* vel *Assio lapide*, ceu observavit jam Cujac. *Observ.* 21. *c.*13. Assius oppidum Æolidis maritimum, ubi lapis iste effodiebatur, qui vim habebat carnivoram, multoque magis pulvis ejus, tam volatilis, ut pollinis instar parietibus adhæreret. Nec alibi hic lapis reperiebatur, quam tribus locis sibi admodum vicinis, Asso, Alexandria, & Cyalo. Vid. Isaac. Voss. ad Pompon. Melam *de situ orb. lib.* 1. *c.* 18. *p.* 398. *edit. Gronov.*

SARCULUS, vel sarculum, instrumentum, quo malæ herbæ eradicantur. Ulp. *l.*8. *pr. D. de instr. vel instrum. legat.* Ligones, inquit, sarculi, falces putatoriæ, bidentes.

SAR-

SARDIANORUM respublica in *l.* 24. *D. de ann. legat.* Sardiani Græcis, Latinis sunt Sardi. Caput Lydiæ quondam fuere Sardes, ante Hidæ dictæ; ad Caystrum amnem, haud ita procul Tmolo monte: Quas, quia Crœsi regia erat, cinctas obsidione, & expugnatas fuisse a Cyro *lib.* I. scripsit Herodotus. Romani & conventum Sardibus tribuerunt, qui Sardianus dictus est Plinio, & Sardiana jurisdictio apud eumdem *lib.* 5. *c.* 29. Strabo 10. refert, Sardim terræ motu ætate Tiberii, qua ipse floruit, concussam, deinde restitutam, florentem ac claram exstitisse Hic sunt Sardes, quarum ecclesiam inter septem, illas Asiæ præcipuas Joan. *Apoc* 2. censuit.

SARDINIA capta memoratur in *l.* 2. §. *capta D. de orig. jur.*

SARDONYX in *l ult.* §. 7. *D. de publican. & vect.* Gemma ex duorum nominum societate sic vocata Est enim ex onychis candore, & sardi rubore mixta, auctore Isidoro *lib.* 16. *etym. cap.* 8.

SARCOCALLA in *l. ult.* §. 7. *D. de publican. & vectigal.* Putat Brisson. eum esse, quæ in aliis *Sarcocolla* vocatur, qui a Plinio *lib.* 37. *cap.* 9 & Isidoro *lib.* 16 *cap* 9. Saphyrus adpellatur. Est autem sarcocolla lacrima arboris in Perside nascentis, turi similis, ut Dioscorid. *lib.* 3. & Plin. *lib.* 13. *cap.* 11 & *lib.* 24. *cap.* 14. scribunt. Nomen ab eo habet, quod dissolutam, & hiantem vulnere carnem adstringat, & adglutinet.

SARTUM *tectum*, id est, quod vulgo dicimus clausum, & opertum. Loquutio hæc orta a locatione operum publicorum, quæ locantur ut integra præstentur, sarta tecta vocantur. Festus *lib.* 17. *in sarte.* Methaphorice vero integrum, tutum & illæsum significat *l.* 17. *D. de usu & habit. l.* 7. § 1 *D. ad leg. jul. repetund. l.* 7. *D. de usufruct* Sic & Plautus *Trinum. Act.* 2. *scen.* 2. Sarta tecta tua præcepta habui. Flav. Vopisc. in *Aurelian. cap.* 35. De proprio possessiones, quas in Mauritania habuit, sartis tectis Capitolio deputavit.

Satis aliquando *valde* significat ut in *l.* 4. *D. de in integr. restitut. l.* 7. §. 3 *D. quod vi, aut clam. l.* 45. § *penult. D. de fideicom. libert. l.* 2 § 46 *D. de orig. jur.* Sic satis immodicum *l.* 15. *D. de don. int vir. & ux.* impium *l.* 71. *D de adquir. vel omitt. hered.* incivile *l.* 15. *D. de procurat.* inhumanum *leg.* 6. *pr. D. de pignor. act l.* 20. *D. de adquir. hered* necessarium *l.* 7. § 3. *D. quod vi aut clam.* Cælius apud Sosipatr. Charis *lib.* 2 *p.* 139 *edit.* Putsch Commodum esse satis videtur. Cicero *lib.* 14. *ad divers. epist.* 23. Litteræ satis liberales. Idem *pro Cluentio cap.* 67. satis firmus accusator. Id *ibid. cap. ult.* satis multos. Sunt autem hæc diligentius notanda, quod Anton. Faber ex adjecta hac particula *satis*, meros Tribonianismos cudit. *Satis* quandoque superlativo jungitur, & tunc πάνυ λίαν. Satis minima *l* 4. *D. de restit. in integr.* Satis pulcherrima *leg.* 2. §. 46. *D. de orig. jur.*

Satis accipere dicitur creditor, legatarius, & alius quilibet, cui cautio præstatur. Satis autem accipere dictum est eodem modo, quo satisfacere. Nam quia id, quo quis contentus erat, ei præstabatur, satisfieri dictum est, & similiter quia tales, quibus contentus quis futurus esset, ita dicebantur, ut verbis obligarentur, satis accipi dictum est *leg.* 5. §. 3. *D. de verb. oblig.* Satis a tutore accipit *l.* 5. *D. de administr.* &

& perie. tut. Satis de lite accipere *l.* 23. *D. de fidejussor.* Satis de evictione accipere *l.* 40 *&* 41. §. *ult. l.* 48. *D. de evict.ion.* Cato *de re rustica cap.* 11. Quae satis accipienda sunt, satis accipiantur. Plaut *Sticho Act* 4 *sc.* 1. *v.* 4. Satis abs te accipiam, nisi videam mihi te amicum esse.

Singularis est loquutio: Legati fideicommissive *satis accipere* *l.* 5. §. *ult. D. ut in possess. legat. l.* 38. *in fin. D. de condict. indeb.* Subauditur autem per hellenismum in ea loquutione verbum *nomine*, ut integra oratio ne efferatur in *l.* 5. §. 29. *D. ut in possess. legator.* Ex quo genere sunt & hae loquutiones, *satisdari* certae pecuniae *leg.* 6. *in fin. D. quib. mod. pign.* & apud Valer. Maxim. *lib.* 4. c. 1 judicatae pecuniae *satisdaret.* Fideicommissi *satis* petere *l.* 71. §. 1. *D. de cond & demonstr.* Pignori accipere legati *l.* 28. *D. de pignor.* Interpellari trajectae pecuniae *l.* 2 *D. de naut. faen.* Totius dotis satisfieri *l.* 32. *D. de usufruct. leg.*

Satis acceptio autem definitur esse stipulatio, quae ita obligat promissorem, ut adpromissores quoque ab eo accipiantur, id est, qui idem promittant *l.* 5. §. 2. *D. de verb. obl.*

Satis agere dixit Ulpianus in *l.* 10. *D. de condit. & demonstr.* ubi *satis egeris* quem morem sequuti sunt veteres auctores Charisio *lib.* 1. *Instit. grammat.* a quo Catonis ex libro dierum dictarum de consulatu suo, verba haec citantur, . jam nostri apud vallum *satis agebant.* Citantur & ex Pacuvii Atalanta, & Plauti Bacchidibus idem comprobantes versus. Quibus addit Brissonius Apuleium *lib.* 8. *de asin. aur.* ita loquentem; coloni multitudinem nostram latrones rati, satis agentes rerum suarum eximieque trepidi.

Satis cavere a possessore *l.* 60. §. *ult. D. eod. tit.* Satis esse cautum *l.* 5. §. 1. *D. de leg. tut.*

Satisdare dicimur adversario, quum pro eo, quod a nobis petit, ita cavemus, ut eum hoc nomine securum faciamus, datis fidejussoribus *l.* 1. *D. qui satisd. cog.* Satisdatio enim in *eod. tit.* & in omnibus praetoriis stipulationibus, quibus satisdari jubetur, fidejussorum dationem significat. Nam ne pignoribus quidem in vicem satisdationis quis defungi potest *l.* 7. *D. de praetor. stipul. l.* 1. *&* 3. §. 1. *D. si cui plus quam per Leg. Falcid.* Nec vero qui satisdare promisit, fidem impleisse aliter intelligitur, quam si eum dederit accessionis loco, qui utiliter obligetur. Nam si minorem 25. annis, vel mulierem, vel servum det, non videtur satisfecisse obligationi aliter, atque si non idoneum dederit *l.* 3. *D. de fidejuss l* 8. *D. qui satisd. cog.* Non enim videtur satisdatum, si vitiose satisdatum est *leg.* 6. *D. eod. tit.* Inde & verbum satisdatum dicitur idoneam cautionem desiderare *l.* 1. §. *pen. D. quod legat.* Ceterum Graeci ἱκανοδοσίαν satisdationem adpellant, cui respondet ἱκανὸν λαβεῖν. D. Lucas *Act. Apost. cap.* 17. *v.* 9 Καὶ λαβόντες τὸ ἱκανὸν παρὰ τοῦ Ἰάσονος καὶ τῶν λοιπῶν, ἀπέλυσαν αὐτούς id est, & satis accipientes a Jasone & reliquis dimiserunt eos. Nam more Romano loquitur, & hoc modo sensit Jasonem, quum in jus duceretur, satisdatione praestita, seu fidejussoribus datis dimissum. Nam qui innocentia sua purgata, vel excusatione accepta, eum dimissum, errore labuntur. Adde Grotium *ad hunc locum*; & Raphelium in *notis Polybian. p.* 354. Ex integro quoque satisdandum est quandoque, ubi insignis calamitas medio tempore fidejusso-

foribus supervenerit *l.* 11. *D. qui satisd. cog.*

Satisdare aliquando generaliter sumitur, idemque significat, ac quoquo modo satisfacere, ut in *l.*22. *D. de constit. pecun.* Atque ita.

Satisdatio pro satisfactione qualicumque, ut in *l.*49. *in fin. D. de solution.*

Alias *satisdatio* strictius est cautio fidejussoria, vel etiam juratoria, si fidejussoriam quis dare nequeat. Nudæ autem cautioni, repromissionique semper opponitur *l.* 1. §. 5. *D. de praetor. stipulat.* & in *tit. de damn. infect.* sæpe *l.* 3. *D. de petit. hered. l.* 45. *D. de procurat. l* 56. *in princ. D. de eviction.* satisdatio fidejussoria adpellatur in *l.* 28. §. *ult. D. ex quib. causs. major.* Satisdationem præstare *l.* 7. §. 1. *D. qui satisd. cog.* dare *l.* 32. §. 16. *D. de recept. arbitr.*

Satisdationis tamen adpellatione interdum quoque repromissio continetur; qua contentus fuerit is, cui satisdatio debeatur *l.* 61. *D. de verb. signif.*

Satisdato adverbialiter, ut testato dicitur. Inde satisdato cavere, promittere, id est, fidejussoribus datis *l.* 4. §. *ult.* D. *si quis caution. l.*4. §. 1. *D. de fideicomm. libert.* & alias passim satisdato defendere *l.* 18. §. *ult. D. de castrens. pecul.*

Satis desiderare l. 1. §. 1. *D. ut in possess. legator.* Satis legatorum (nomine) desiderat *l.* 3. §. 2. *D. ut in possess. legator.* Eadem notione.

Satis exigere *l.* 5. §. 1. *D. de legit. tut.* id est satisdationem exigere, ut in *l.* 1. §. 5. *D. de magistra conven.*

Satisfacere est desiderium creditoris, vel alius cujusvis implere *l.* 1. *D. qui satisd. cog.* Satisfacit ergo, qui idoneum expromissorem volenti dat *l.* 4. §. 3. *D. de re judicat.* In eo itaque, quod dicitur, pignus, soluta pecunia, vel si eo nomine satisfactum sit, liberari, satisfactum accipimus, quemadmodum voluit creditor, licet non sit solutum. Sive enim aliis pignoribus sibi caveri voluit, ut ab hoc recedat, sive fidejussoribus, sive reo dato, sive pretio aliquo, sive nuda conventione, sive alias quocumque modo recesserit, vel si convenerit, ut pro hypotheca fidejussor detur; datumque licet non idoneum creditor admiserit, vel si deferente creditore juraverit debitor, rem non esse pignori obligatam, satisfactum intelligitur *l.* 9. §. 3. *D. de pignor. action. l.*5. §. *ult. l.*13. & 14. *D. quib. mod. pign. l.* 3. *D. de fidejussor.* Sed & si accepto latum sit id, propter quod hypotheca erat obligata, satisfactionis nomen proficiet *l.* 49. *D. de solution.* Et alias quoque satisfactum videtur ex promissore, vel pignore dato *l.* 53. *D. de contrah. emt.* §. 41. *Inst. de rer. divis. l.* 5. §. 18. D. *de tributor. action* Hinc *satisfacere* aliquando pro satisdare usurpatur, ut in *l.* 30. *princ.* D. *de usu & usufr. legat.* licet alias satisfacere, & satisdare sibi opponuntur, ut in *l.* 1. *D. qui satisdar. cogant.*

Huc pertinent loquutiones, satisfacere æri alieno *l.* 13. §. *ult.* D. *de reb. eor. qui sub tutel.* conditioni *l.* 84. §. 7. D. *de legat.* 1. conventioni *l.* 14. *C. de rescind. vendit.* creditoribus *l. ult.* §. 2. *D. de condit. indeb.* debito *l.* 11. *C. de fidejussorib.* doti *l.* 8. D. *de act. rer. amotar.* edicto *l.* 8. §. 11. *D. de collat. bonor.* emtori *l.* 15. D. *de dol. mal. & met. except.* Falcidiæ *l.* 80. D. *de legat.* 1. fideicommisso *l.* 123. D. *de legat.* 1. judicatis *l.* 40. §. 1. D. *de pactis.* ex caussa judi-

dicati *l.* 2. *C. de constar. judic.* juri *l.* 1. *C. de liber. præterit.* sollemnitati juris *l.* 4. *C. de jur. deliber.* pensionibus *l.* 2. *C. de rei vindicat.* in pretium *l* 32. *D. de fideicommiss. libertat.* promisso *l.* 9. *C. de transaction.* pupillo *l.* 2. *D. de magistrat. conven.* sententiæ *l.* 50. *D. de condit. & demonstr.* sollemnibus ob tutelam publicam *l.* 1. *C. de infam.* solutioni *l.* 1. *C. ubi conven.* stipulationi *l.* 2. *D. de verb. obl.* vectigali *l.* 1. *D. ne-tut. vel curat.* voluntati *l.* 2. *C. de instit. & substit.*

Satisfacere, & solvere separantur *l.* 41. §. 1. D. *de manum. testam.* *l.* 30. §. 1. D. *de usufr.* *l.* 19. D. *de contrah. emt.* *l.* 45. D. *de administr. & peric. tut.* *l.* 39. §. 1. D. *de statulib.* *l.* 38. §. 2. D. *de liberal. causs.* ubi solvere est præstare id ipsum, quod debitum est, satisfacere vero æquipollens aliquod facere ex voluntate creditoris.

Satisfacere etiam dicitur, qui se excusat, defendit, deprecatur, de quo in art. sequenti.

Satisfactio tam late patet, quam patere satisfacere diximus. Ita quoque accipiendum hoc verbum est in *l.* 52. D. *de solution.* & *l.* 19. D. *de contrah. emtion.* At in rescripto Antonini, quod in *l.* 5. §. 16. D. *ut in possess. legator.* exponitur, ad exsolvendum legatum refertur *l.* 5. §. 7. D. *eod. tit.*

Satisfactio pro defensione, excusatione, caussæ dictione. Sic quod est apud D. Paullum II. ad *Timoth. cap. ult.* §. 16. ἐν τῇ πρώτῃ μου ἀπολογίᾳ οὐδείς μοι συμπαρεγένετο, in *Catalogo script. Ecclesiast.* sic redditur: In prima mea *satisfactione* nemo mihi adfuit. Satisfactio autem est pars pœnitentiæ. Ejus enim partes tres contritio, confessio, & satisfactio.

Et in tribus consistit satisfactio in oratione, jejunio & eleemosyna. Cicero III. *in Verr.* Satisfacere, ait, esse tantum facere, quantum satis sit irato ad vindictam. Sic apud Sueton. *in Jul. cap.* 73. Valerium Catullum, a quo impetitus fuerat, sibi versiculis satisfacientem eadem die adhibuit cœnæ.

Satisfactio pro reparatione injuriæ in *l.* 17. §. 6. D. *de injur.* ubi & *satisfieri* illi, cui injuriam fecit servus, verberibus dicitur in *l.* 6. §. 4. & §. 6. D. *de injust. l. penult.* D. *si ex noxal. causs. agat.* Auctor ad Herennium *lib.* 4. Deinde quid injuriarum satisfecisti.

Satisfactus in *l.* 4. §. 4. D. *de manumiss.* pro eo, cui satisfactum est per Græcismum. Anton. Augustin. *lib.* 2. *emendation. cap.* 1.

Satis offerre, & *offerre satis* dicitur debitor *l.* 6. C. *de testam. manum.* & alibi sæpe.

Satis petere dicitur is, qui caveri sibi postulat *l* 14. D. *de administr. & per. tut.* Inde illud in *l* 52. *in fin.* D. *ut in possess. legator* Si petatur fideicommisso satis, & satis legatorum desideret in *l.* 1. §. 1. *l.* 3. §. 1. D. *ut in possess. legat.* Legatis satis petere *l.* 7. D. *ut legator. servandor. causs.* Is apud quem satis petitur *l* 3. *princ.* & §. 1. D. *ut in possess. legator.* Sic &

Satis præstare *l.* 21. D. *rem rat. haberi.*

Satis præstare pro satisdare *l.* 9. D. *de usufr. ear. rer.* Mart. *lib.* 1. *epigr.* 53. Si de servitio gravi querantur, Adsertor venias, satisque præstes.

Satis interdum a verbis suis disjungitur. Ita dari satis, & satis pro aliquo dare, & satis pro lite accipere, legimus in *l.* 1. §. 4. D. *de rip. muniend.* *l.* 33. D. *de fidejussor.* *l.* 2. §. 6. D. *de judic.* *l.* 26. §. *ult.* D. *de minor.* *l.*

l. 11. §. 10. D. *de act. emt. l.*3. *C. de postl. reverſ.*

Satis tempus pro ſatis temporis in *l.*19. *D. de oper. lib.*

Satriani fundi mentio eſt in *l.*33. §.2. *D. de legat.*3.

Satura vel *Satyra*, ut Feſtus *lib.*17. ſcribit; erat cibi genus ex variis rebus conditum, vel ſecundum aliorum interpretationem, genus carminis, in quo multis de rebus conjunctim, & confuſe diſputabatur. Ex quo *Satura* lex multis aliis conferta legibus olim dicebatur. Unde in ſanctione legum adjiciebatur: Neve per ſaturam abrogato. Caius Lælius in oratione, quam pro ſe dixit: Poſtera die quaſi per ſaturam exquiſitis ſententiis in deditionem accipitur. Iſidor. *lib.* 4. *cap.* 16. Satyra lex eſt, quæ de pluribus rebus ſimul loquitur, dicta a copia rerum, quaſi a ſaturitate, ſatietate Juſtinian. *Conſtit. Omnem reip.* §. 1. *de concept. Digeſt.* Et primo quidem anno hoc opus tradebatur legentibus, non ſecundum Edicti perpetui ordinationem, ſed paſſim, & quaſi per ſatyram collectum. Vid. *l.*1. *C. de adſcit. toll.* Eumen. *Panegyr. VIII. cap.* 11. Separate igitur utraque dicam, neque enim quaſi per ſaturam confundenda ſunt beneficia tua. Soſipat. Charis. *lib.*2. *Inſtit. Grammatic. p.* 175. Maxime quum adverbium Stoici, ut alias diximus, πανδέκτην vocent. Nam omnia in ſe capit, quæ collata per ſaturam conceſſa ſibi rerum varia poteſtas. Lactant. *lib.*1. *Inſtit. divin. cap.* 21. citat Piſcennium Feſtum in libris hiſtoriarum per ſaturam.

Saturninus Claudius, Juriſconſultus, citatur a Modeſtino *l. ult. D. de cuſtod. & exhib. reor.* Saturnini etiam fit mentio in *l.* 1. §. 4. *D. de abigeis. l.* 1. *D. de effractor.* Citatur etiam ab Ulpiano in *leg.* 1. *D. de Senator.*

Saturninus Quintus juriſconſultus *l.*13. §.5. *D. de jurejur.*

Saturninus Venuleius juriſconſultus, ad quem reſcripta Caracallæ, & Alexandri memorantur *l.* 1. *C. quib. non objic. long. temp. præſcript. l.* 1. *C. de excuſat. veteran.* Scripſit actionum libros decem, diſputationum *lib.*7. interdictorum libros ſex, de officio proconſulis libros 4. de pœnis paganorum librum ſingularem, publicorum libros 2. & ſtipulationum libros 19. De variis Saturninis ſingularis libellus editus eſt ab Hein.

Saxosus fundus *l.*13. *D. de reb. eor. qui ſub tut. vel cur.*

Saxum Tarpeium miræ altitudinis erat, a quo Lex duodecim Tabularum vult dejici eum, qui falſum dixerit teſtimonium. Sed hodie non poteſt quis ſic damnari, ut de ſaxo præcipitetur, auctore Modeſtino in *l.* 25. §. 1. *D. de pœn.* Eſt autem aliis pœnis utendum pro qualitate admiſſi *l.*1. *in princ. leg.* 9. *D. ad Leg. Cornel. de fals. l.*23. *C. eod. tit.*

Scæna. Vid. *Scena.*

Scæva in *l.* 12. §. 3. *D. de Ædil. edict.* qui manu ſiniſtra ad ea opera, quæ dextra peragenda eſſent, utitur.

Scævitas a ſcævus, pro perverſitate. Scævitas morum *l.* 17. *C. Theod. de pœn.* Gellius *lib.* 6. *Noct. Attic. cap* 3. Ingenia aſpera, inquit, inſcita, & rudia ſua ſcævitate & voluntario impetu in adſidua delicta, & in errores ruunt. Scævitas legitur etiam apud Ambroſ. *lib.*5. *de fide ad Gratian. cap.*1.

Scævola. *Quintus Cervidius* juriſconſultus *leg.* 38 §. *ult. D. de vulg. & pup. ſubſt. l.* 50. *D. de fideicomm. libert.* Ejus auctoritatem laudant Ulpianus,

nus in *l.* 3. §. 4. D. *de liber. & postum.* & Paullus in *l.* 19. *D. eod. tit.* & *l* 38. §. *ult. D. de vulg. & pupill. substit.* ubi *nostrum* vocat, Scævolam Marci Imperatoris temporibus vixisse argumento est *l.* 39. *D. de legat.* 3. & *l.* 22. *D. ad SC. Trebell.* Adjicit Hein. quod Q. Cervidius Scævola, auctor jurisconsultorum prudentissimus *l.* 3. *C. Theod. de Testam.* Marco Antonino a consiliis, Jul. Capitol. *in Marco cap.* 2. & vel eo nomine celeberrimus, quod Severum Imperatorem & Papinianum Jurisconsultum instituit. Id *in Caracall. cap.* 8. Proculeianum fuisse contendit Jo. Bertrandus, Sabinianum contra a Bockeln *de famil. jurisc. cap.* 5. ex ercifcundis denique Mascov. *de Sect. procul. & Sabin. cap.* 8. §. 5. obscuritatis, variationis, quin & προσωποληψίας caussa a multis vapulat. Cujac. *observ. lib.* 4. *c.* 1. Merill. *observ.* I. 9. Bud. *Adnot. ad Pand. p.* 67. Duaren. *Animadvers. Disputat* I. 30. Ger. Noodt. *Probabil.* II. 2. *Observ.* II. 18. *de transaction. cap.* 22. *p.* 546. Ev. Otton. *Papinian.* XI. 2. *p.* 212. De stilo Scævolæ judicat ita esse, quæ de reliquis accusationis capitibus pro Scævola dici possent. Præter libros 20. Quæstionum, in quibus multa repetiit, quæ jam in *responsis* dixerat (Cujac. *obs. lib.* 12. *cap.* 10.) scripsit libros XL. Digestorum, & quidem post excessum Marci uti ex *l.* 39. *D. de legat.* 3. collegerunt Cujac. *observ. lib.* 10. *cap.* 21. Merill. *Obs.* I. 29. Noodt. *de fœnor & usur.* III. 6. Exstiterunt ejusdem *Regularum* libri IV. *Responsorum* libri VI. & libri singulares, de Quæstione familiæ, Quæstionum publice tractatarum, nec non Notæ ad Julianum & Marcellum.

Scævola Quintus Mucius. Quære in *Mucius* & *Quintus*.

Sᴄᴀᴇᴠᴜꜱ, *a*, *um* improbum. Scævum crimen *leg.* 44. *C. Th. de Episcop.* dogma *l.* 19. *C. Th. de hæretic.* Scæva impietas, apud Ambros. *lib.* 4. *de fide cap.* 4. interpretatio *Novell. un. Theodos. & Valentinian. de libert.* libido Tertullian. *in Apologetic. cap.* 11. refusio. Ambros. *lib.* 5. *de fide cap.* 6. religio *l.* 43. *C. Theod. de heret.* res apud Fest. *lib.* 16. Scæva tempora, pro tyrannicis *l.* 9. *C. Theod. de infirm. his, quæ sub tyran.* quæ ibidem *infausta* vocantur.

Sᴄᴀʟᴀᴇ *l.* 7. *C. de aquæduct.* trajectus erant maritimi Constantinopoli in mare protensi, trajiciendi caussa usque ad navigia. Ad reparationem aquæductus hujus almæ urbis, inquiunt, Impp. omnia vectigalia, quæ colligi possunt in universis scalis hujus inclytæ urbis, &c. ad refectionem ejusdem aquæductus procedere. Ibi nulla ratione nonnulli pro *scalis* legunt *calculis*, alii *cellulis* contra veterem scripturam & Græcorum metaphrasim, quæ sic habet, εις αναντωσιν τη αγωγη τη παρεχομενα εις τας σκαλας λαμβανεσθω. Talis in regione sexta *scala* Syrana, quæ περασμα Justinianarum dicitur in *Novella* 69. Porro in regione quinta, *scala Chalcedonensis*, in quarta *scala Timasi*. Atque his singulis scalis nautæ attributi erant. Græce autem σχολαστ dicebantur. Vid. Cujac. *ad l.* 17. *C. de aquæduct.*

Scalam denique a scalis distingunt quidam, ut scala sit, quæ huc atque illud transferri potest. Caius: vel scalam sciens accommodaverit ad ascendendum, scalæ vero latiores habent gradus, & immobiles permanent, sed hanc confundi differentiam ostendit Pompon. in *l. fin. de divis. rer.* & Ulpianus in *l.* 12. §. 22. *D. de instruct. vel instrum. legat.*

Scandularii, pro scandulorum fabris & tectoribus *leg. ult. D. de jur. immun.* Scandulæ autem sunt quasi scindulæ tabellæ, non ferra, sed bipenni productæ trunco dejecto Unde tectum scandulare Apuleio, nisi potius a scandendo, ut putat Marius Grabedus *lib.2. de partib. ædium.* Cum tamen Isidorus *lib.9. Etymol. c. 19.* scandulas a scindendo dictas credat, & verius uter senserit videto. Sunt igitur scandulæ tabellæ vicem tegularum præstantes, quernis & ligneis assulis, seu sectilibus asserculis contecta, &c. Scandulis contectam fuisse Romam annis quadringentis & septuaginta testatur Plin. *lib. 16. cap. 10.* Vid. Ducker. *de Latin. vet. Ictor. p* 430.

Scansores, non *scasores l. 2. C. Theod. de excus. artif.* Videntur enim fuisse scansores, qui circa gradus, scalas, scalaria, occupati erant, per quas scanditur & ascenditur.

Scapha ipsa per se navicula est, nec instrumentum est, vel membrum navis *l. 44. D. de evict.* & passim. Græci ἐφολκίδα vocant, ut interpres Euripidis in Andromachen scribit, πλοῖον μικρὸν ἐφελκόμενον τῷ πλοίῳ navicula parva, quæ a majore trahitur.

Scaphium ventris exonerandi caussa *l. 29. §. penult. D. de aur. arg. legat.* Verbum Græcum est, vas significans, in quod ventris onus excipitur. Itaque a Jul. Polluce *lib. 10. onomastic. cap. 9. segm. 45.* inter ea, quæ εἰς ἀποπατα mulieri usui sunt, σκαφίον ponitur. Martialis *lib.11. epigr.12.*

Scaphium pro matula usurpavit. Plaut. *Bacchid. act.1. scen. 1. v. 37.* Pro galea Scaphium, pro insigni fit corolla plectilis. Addit Hein. De diversis notionibus vocabuli *scaphium*, quod & pro parte capitis, corporisque femoribus vicina, & pro tonsura muliercularum inpudicarum, & pro instrumento rustico, & pro vase, vel potorio, vel quod horas indicabat, vel quo ignis eliciebatur, vel denique pro instrumento medico accipitur. Vide Ferrand. Adduens *Explicat. lib. 1. p. 544. Tom.2. Thesaur. jur. civ.* Hein. De Scaphio vide ulterius quod adnotavit Turneb. *adversar. lib. 2. cap.30. & lib.4. cap.1.*

Sceleratum, in quo scelus est constitutum, vel commissum, ut scelerata sacrificia in *l. un. C. de Thesaur.* & sceleratissimum consilium in *l.8. pr. C. ad Leg. jul. majest.*

Sceleritas, ut malitas dicitur in *l. 3. D. de bon. eor. qui ante sent.* Glossar. sceleritas, ἀνομία. Vid. Bynkersh. *observat. lib.4. cap.4.* Hein.

Scelerosus in *l. 18. C. de pœn. l. 1. C. Theod. de rapr. vel matr. sanctim.*

Scelesta factio in *leg. 3. §. pr. C. ad leg. jul. majest.*

Scelestum contubernium *l.10. C. de incest. & inut. nupt.*

Scelestus contractus *l. qui contractib. C. de jur. fisc.*

Scelus maleficiorum *l. 4. C. Th. de indulg. crimin.* Scelere quæsitum *l. 2. D. ad leg. Corn. de fals.* sceleris particeps *l.1. §. 5. D. ad SC. Silan.*

Scena, vel ut in Pandectis Florentinis scribitur, *Scæna*, est ut Labeo definiebat, quæ ludorum faciendorum caussa quolibet loco, ubi quis consistat, moveaturque, spectaculum sui præbiturus, posita in loco publico privatoque vel in vico, quo tamen loco passim homines spectaculi caussa admittuntur. Quam definitionem ad edictum de his, qui notantur infamia, Ulpianus accommodat,

dat in *l.* 1. §. *ult.* & *l.* 2. §. 5. *D. de his, qui not. infam.* Frontem autem theatri scenam adpellatam ab umbra luci densissima, ubi a pastoribus ineunte vere diversis sonis carmina primis & rudibus temporibus cantabantur, Cassiodor. *lib.*4 *variar. cap. ult.* scribit. Inde in scenam prodire *l.*24. *D. ad leg. jul. de adult.*

SCENICA vestimenta *l.*127. *D. de verb. signif.* quibus in scena utuntur *l.*5. §.10. *D. com.*

SCHEDA in *l.* 17. *D. de fide instrument.* significat primam scripturam contractus negligentius & minus pure scriptam, quæ postea in mundum redigitur.

SCHEDIA navis genus in *l.* 1. §.6. *D. de exercitor. act.*

SCHEMA in Novellis & Authentius denotat habitum & vestitum, e. g. monachi, ut in *Novell.* 123. *cap. ult.*

SCHISMA est solutio vinculi ecclesiastici Estque vel universale vel particulare. Hoc inter quosdam Episcopos bellum intestinum est, & unionis disruptio, salva unitate fidei, salva adeoque unione cum sede populi, & tale schisma hæresim adhuc non implicat, hæc quippe dissidium est a fide catholica. B. Augustin. *lib. un. qu.* 17. *in Matth. qu.* XI. §. 2. *Tom.* 3. *p.*2. *p.*279. *edit. Paris.* Schismaticos non fides, diversa facit, sed communionis dirupta societas. Universale vero schisma est, quod denegationem subjectionis, & obedientiæ in summo Pontifice agnitæ, arguit, & sic quoque vinculum ecclesiasticum cum Episcopis ei adhærentibus solvit. Ac quia hi cum suo capite universalem dicuntur constituere ecclesiam, schisma tale dicitur discessus ab universali ecclesia. Id vero ex jure canonico non potest hæresi carere, quia Papam supremum caput esse ecclesiæ, articulus fidei est, quem illi negant qui schisma universale committunt. Hieronym. in *c.* 26. *causs* 24 *qu.*3. Ceterum, ait, nullum schisma non aliquam sibi confingit hæresin, ut recte ab ecclesia (dominante) recessisse videatur: Non ergo mirandum, schismaticos eisdem pœnis, quibus hæretici, obnoxios esse *c.* 32. *causs.* 24. *qu.* 1. Add. *c.* 34. *ibid.* De *schismaticis* & eorum pœnis vid. *l.* 1. 62. 63. & 64. *C. Theod. de hæret.*

SCHOLÆ generaliter sunt ædificia, ubi convenire solent homines plurimi, aut studendi aut præstolandi, aut conferendi, aut alterius rei gratia. Ita Valesius ad Ammian. Marcellin. *lib* 14. *cap.* 7. *p.* 27. edit. Gronov. *Hein.* Memorantur autem in jure nostro.

Schola agentium in rebus *l. penult. C. de offic. milit. jud.* domesticorum *l.* 3. *C. ubi senator.* & apud Ammian. Marcellin. *lib.* 26. *cap.*5. *p.* 353. Scholas *militum*, undecim fuisse Justinianus in *l. ult. C. de locat. & conduct.* significat. Est autem hoc verbum corruptum in *l.* 7. *C. de aquæduct.* in qua vulgo *calculis*, pro scholis legitur. Ita Brisson. Sed in Florentina ibi legimus *scalis*, de quo vocabulo vide supra art. *Scalæ.* Schola equitum & peditum *l.* 6. *C. de advocat. diversf. judic.* Ceterum scholis tribuni, & comites præficiebantur, in his vocabulis vide.

Schola gentilium apud Marcellin. *lib.* 14. *cap.*17. Gentiles autem inter scholares militabant, & ita adpellati sunt, quod ex gentilibus seu barbaris conscripti essent. Vales. ad Ammian. Marcellin. *p.* 28. Duplex autem schola erat *gentilium*, seniorum una, altera juniorum. Vid. Pancirol. ad *Notit. Imp. Orient. p.* 103. Hein.

Schola palatina *l.* 13. §. 8. *&* 9. *C. de judic.* id est, palatinorum, qui sacris largitionibus ministrabant, diversa a schola palatinorum, seu eorum, qui in palatio militabant. Vales. *ad Marcellin. p* 27.

Scholæ ergo etiam vocabantur ministeria palatina, quibus fungentes *scholastici* & *scholares* dicebantur *l.* 2. *C Theod. de concuss advocat.* Coripp. *lib* 3. *de laudib. Justin.* Ornata est, Augusta domus, jussuque regentis. Acciti proceres omnes, scholæ cuncta palati est. Jussa suis adstare locis. Hein.

Schola societatis sacrarum largitionum *l.* 13. *C. de palatin. sacrar. largit.*

Schola scutariorum & clibanariorum in *l.* 9 *C. Theod. de annon. civic.* Tres Scutariorum scholas memorat *Notit. Imp. Occid. p.* 56. Primæ scholæ meminit Ammian. Marcellin. *lib.* 26. *cap.* 1. secundæ *lib.* 25. *cap.* 10.

Schola silentiariorum *l.* 4. *C. de silentiar.*

Schola, diversa Jurisconsultorum, sive sectæ *l.* 138. *D. de verb. oblig.* Scholæ juris auctores § 2. *Inst. de emt. vendit.* §. 8. *Inst. de mandat.* Unius auctor est Sabinus, alterius Proculus *l.* 2. §. *ult.* D. *de orig. jur.* Quos sæpe dissentisse, ostendit *l.* 93. §. 3. *D. de solution.* Contradictionis autem Cassii, Proculi, & Pegasi exemplum habemus in *l.* 27. D. *de adquir. rer. dom.* Item Labeonis, & Sabini, & Proculi contrarias opiniones in *l* 28. *D. eod. tit.* Sabini & Cassii sententia *l.* 43. §. 5. D. *de furt.*

SCHOLARIS militia, eorum est, qui in scholis militabant *l.* 38. *C. Theod. de decur.* ubi existimat Brisson. legendum: Scholari etiam quidam nomen dederunt militiæ. Unde scholares scholis adscripti *l. un. C. Theod. qui a præbit. tiron. l.* 3. *C. de offic. magistr. offic. l. ult. C. de decan. l.* 2. *C. de privileg. scholar. l.* 5. *C. qui milit. poss. l.* 14. *de erogat. milit. annon.* A Suida σχολάριοι vocantur.

SCHOLASTICI, iidem qui *scholares* supra, ita adpellati in *l.* 2. *C de lucr. advocator.*

Scholasticus, in *tit. decretal. de primicer. seu scholast.* vid. supra in *primicer us.*

SCIENTIA, in genere notat notitiam, interdum & voluntatem, veluti in lege Aquilia, qua dominus teneri dicitur, quo sciente servus damnum dedit scientiam pro patientia accipimus; ut qui prohibere potuit, teneatur, si non prohibuerit *l.* 45. *&* 46. D. *ad leg. Aquill.* Similiterque in omnibus noxalibus actionibus, ubi de scientia domini arguitur, scientia accipienda sic est, si cum prohibere posset, non prohibuit. Nam quod *sciente* quidem, invito tamen domino committitur, eum non obligat, in solidum *l.* 3. *&* 4 *l.* 5. §. 1. D. *de noxal. action.* quum hujusmodi scientia culpa vacet *leg.* 37. *D. de regul. jur.* In edicto quoque, si familia furtum fecisse dicetur, *sciente* Domino a familia furtum factum accipimus, si scivit & prohibere potuit *l.* 1. §. 1. *D. si famil. furt. fec. dic.* In edicto de tributoria actione, scientiam accipimus, quæ habet & patientiam, non etiam voluntatem. Non enim velle debet Dominus, sed non velle. Si igitur scivit, & non protestatus sit, nec contradixerit, tributoria tenebitur, tamquam eo sciente negotio gesto *l.* 1. §. 3. D. *de tribut action.* In edicto, *quæ in fraudem creditorum*, hæc verba *sciente te*, sic accipimus, conscio & fraudem participante. Non enim *scire* solum, sed & fraudis par-

participem esse oportet. *leg.* 10. *princ.* & §. 2. *D. quæ in fraud. credit.* In eo, quod dicitur, dies bonorũ possessionis petendæ *scientibus* cedere, scientiam accipimus, non quæ jurisprudentibus insit, sed eam, quam quis aut per se habet, aut consulendo peritiores adsequi possit *l.* 2. §. *ult. D. quod vi aut clam.*

Scientiam nostram, id est principis consulat *l.* 1. *C. de relation.* Sic & ad nostram referre scientiam *l.* 1. *C. Theod. de adpellat. l.* 2. *C. Theod. de operib. publ.*

Scientia aliquando pro notitia ea est, qua quis rationem reddere potest ejus quod nescit, sic Jurisprudentia esse definitur justi atque injusti scientia *l.* 10. §. 2. *D. de justit. & jur. princ. Inst. eod. tit.*

Scientia interdum est notitia artis, & ab exercitatione, & professione separatur ut in *Collat. Leg. Mos. & Rom. tit.* 15. §. 2.

SCINDERE pro dividere. Sic *Scindi* dicuntur actio *l.* 1. 2. *C. si unus ex plurib.* defensio *l.* 5. §. 7. *de judicat. solvi.* judicium in partes *l.* 48. *D. famil. ercisc.* hereditas *l.* 2. *C. ad SC. Trebell.* pretium *leg.* 18. *D. de contrah. emt.* sententia in personas *l.* 10. §. 3. *de adpellation.*

SCIRE verbum generaliter sumitur *c. hoc videtur* 22. *quæst.* 5. Scire explicite & implicite quid sit, docet Panorm. in *gl. rubr. de summ. Trinit.*

Scire & consentire sive permittere differunt *leg.* 8. §. 15. *D. quib. mod. pign. vel hypoth.* vid. etiam supra *scientia.*

Scire interdum pro observare ponitur. Sic scire debemus *l.* 29. *D. de verb. oblig.* sciendum est *l.* 4. §. 6. *D. de rem pupill. salv. for.*

Scire leges, non est verba earum tenere, sed vim & potestatem Celsus in *l. scire D. de legib. Scire* pro sciscere in *l.* 98. *in fin. D. de solution.*

SCISCERE autem & jubere quid differant, ex *oratione* Ciceronis *pro* L. Flacco colligi potest. Sciscere & jubere, sunt suffragio aliquid probare & improbare. Sed sciscit plebs (unde adpellata sunt plebiscita) populus vero jubet; quamvis etiam plebs jubere dicatur apud Cic. *pro Cornel Balbo.* Si tum sit fundus cum scita & justa nostra sententia comprobat.

Σκοπελισμὸς, criminis genus in Arabia, cujus rei fiebant ii, qui in inimici agrum σκοπέλους, id est, lapides posuissent, indicio futuros, quod si quis eum agrum coluisset, malo letho periturus esset insidiis eorum, qui eos posuissent, quo fiebat ut nemo ad eum agrum accedere auderet, crudelitatem timens eorum, qui *scopelismum* fecerant, hujus meminit Ulp. *in l.* 9. *D. de extraord. crim.* Et σκοπελίζειν, est ejusmodi lapides seu scopulos illos ponere in *d. l.*

SCOPIARIUS, qui pavimenta scopis munda reddit *l.* 8. §. 1. *D. de instruct. vel instrum. legat.*

SCOPULUS, scopulos ponere in *l.* 9. *D. de extraord. crim.* ad scopelismum pertinet, de quo supra.

SCRIBA *l. ult. C. de magistrat. conven. l.* 1. *C. de tabular.* De scribis plura dixit Carol. Sigonius *de jur. civ. Rom. lib.* 2. *cap.* 9. Eorum tot genera erant, quot magistratuum & honorum, tum in urbe, tum in municipiis. Hinc passim occurrunt scribæ Ædilit. apud Reines. *Inscript. Class.* XI. 17. Gruter. *p.* CCCXVI. 4. Scribæ Quæstorii, Reines. XI. 14. 15. 18. 120. quos Cato Uticensis ob fraudes ærario ejecerat, Plutarch. in *Caton. Min. p.* 766.

Lex Clodia vero negotiari prohibuerat. Sueton. *Domitian. cap.* 9. & *Claud. cap.* 19. Scribæ Pontific. Reines. XI. 73. Scribæ XV. virales: Id III. I. Decemvirales Gruter. *p.* CCCXXVI. 4. aliique similes. Hein.

SCRIBATUS in *l.* 4. *C. de adpellat.* Et ita pro *scribitos* repone in *l.* I. *D. de mun.* & ubi inter munera personalia *scribatus* recensetur. Vid. Cujac. *ad tit. C. de tabular.*

SCRIBERE aliquando est scripto promittere. Scævola in *l. ult. D. de doli exception.* Homo rusticanus genere scripsit quasi usuras præteritas. Plaut. *Asinar. Act.* 2. *sc.* 4. *v.* 34. Nunc satagit, adducit domum etiam ultro, & scribit numos. Servius *in* 7. *Æneid. v.* 422. Et tua Dardaniis transcribi sceptra colonis. Transcribi, ait, tradi. Sermo autem hic tractus est de pecunia, nam scribi, id est, dari. Horat. Scribe decem Nerio. Non est satis, adde Cicutæ. Rescribi, reddi. Horat. dictantis, quod tu numquam rescribere possit. Terentius: Argentum illud denuo rescribi jube, Phormio. Ex quo emendandus est Ausonii versus in *Epist.* 6. *v.* 23. in quo vulgo est, ergo aut prædictus jam, nunc rescribit arios. Et redime ut mora sit libera desidiæ. Quum tamen legendum sit: Ergo aut prædictos jam, nunc rescribe Darios. Atque hoc sensu interpetrari possumus, quod ab Ulpiano scriptum est, tutorem sibi pecuniam creditam scribere posse in *l.* 9. §. 7. *D. de administr. & peric. tut.* item, subscribente tutore *l. penult.* §. I. *D. de in rem vers.* L. Titius scripsi, me accepisse a P. Mævio quindecim mutua numerata mihi de domo *l.* 40. *D. de reb. credit.* Porphyrion *ad Horat. lib.* 2. *sermon. sat.* 3. *v.* 76. Juris verba, inquit, scribere, est mutuum sumere, rescribere, restituere.

Scribere etiam jurisconsultorum muneris proprium verbum fuit, quemadmodum & cavere, Pompon. in *l.* 2. §. *ult. D. de orig. jur.* Massurius Sabinus publice primus scripsit. Et mox de jurisconsultis, neque responsa utique signata dabant, sed plerumque judicibus ipsi scribebant. Cicero *pro Murena cap.* 9. Servius his nobiscum hanc urbanam militiam respondendi, scribendi, cavendi plenam sollicitudinis ac stomachi sequutus est, jus civile didicit *x. τ. λ.* In quo verbo scite lusit Cicero Trebatium jurisconsultum, negligentiæ arguens, sumto ambiguo ex *scribendi* varia significatione: Valde, ait ille *lib.* 7. *epist.* 14 jam cautus es, minus multi jam te advocato caussa cadent, ubi *scribere* a vulgari sua significatione ad hanc, quæ hic traditur, translatum, jocum fecit.

Scribere etiam formulam dicebatur, qui in judicio alterum provocabat. Quinctil. *lib.* 6. *cap.* 4. Colaphum tibi ducam, & formulam scribam, quod caput durum habeas.

Sed & quod Græci dicunt *δίκην γράφειν*, hoc Latini verbum verbo reddentes, *dicam scribere* dicunt. Quam loquutionem a comicis primum Latinitate donatam, quum Græcas comœdias Latinas facerent, verisimile est. Utitur autem ea Plaut. *Aulular act.* 4. *sc.* 6. & Terentius *Phorm.* I. 2. 3. 77. II. 2. *v.* 15. II. 3. *v.* 92. IV. 3. *v.* 63. & Cicero *in Verr. cap.* 15.

Prætor quoque *scribere* dicitur actionem, qui in edicto & albo proponit *l.* I. *princ. D. de eo, qui pro tut.* Unde *in rem scriptæ actiones exceptionesque* dicuntur, quæ generaliter in rem proponuntur & adversus possessorem dantur

tur quamquam ex certæ personæ facto oriantur *l.* 9. §. *ult.* D. *quod met. cauſſ.* *l.* 1. §. *ult. D. de interdict.* *l.* 4. §. 33. *D. de dol. mal. & met. except.* Edictum ſingulariter ſcriptum *l.* 1. §. 4. *D. quod fals. tut. auct.*

Propria ſignificatione dicimus, *ſcribere* codicillos *l.* 9. *Cod. ad leg. Cornel. de fals.* teſtamentum *l.* 25 D. *de liber. & poſtum.* Eo etiam pertinet *ſcribere* repudium. Vid *remittere.*

Scribere heredem, pro facere, inſtituere, relinquere *l.* 22. D. *de donat. int. vir. & uxor.* Liber & heres ſcriptus teſtamento *l.* 41. *D. de reb. credit.* Unde & ſcripti heredes, qui teſtamento inſtituti ſunt, & opponuntur legitimis *l.* 14. *D. de transact.* Scriptus porro heres non intelligitur, cujus nomen conſulto teſtator induxit *l.* 2. §. 7. *& l.* 8. §. *pen.* D. *de bonor. poſſeſſ. sec. tab.* Ita exheredem ſcribere (id eſt, facere) teſtamento *l.* 8. §. 1. *&* §. 6. *D. de bon. poſſeſſ. contr. tab.* Item ſcribere tutorem *l.* 20. *D. qui teſtam. fac. poſſ.* Cic. *pro Cluent. cap.* 14. Nemo illum ex tam multis cognatis & adfinibus tutorem umquam liberis ſuis ſcripſit. *Ibid. cap.* 12. Nam quum ejus filium faceret heredem, eum tutorem liberis non adſcripſit.

Scribere ſibi legatum videtur, non ſolum, qui ſua manu id facit, ſed & qui per ſervum ſuum vel filium, quem in poteſtate habet, dictante teſtatore, legato honoratur *l.* 15. §. 1. D. *ad Leg. Cornel. de fals.* Sic *ſcribere* ſibi, eſt teſtamento ſibi legatum aliquod aliudve quid emolumento futurum adſcribere *l.* 3. *C. de his, qui ſibi adſcrib.* Scribere libertatem alicui, & teſtamento ei dare *l.* 70. D. *de adquir. hered.* Sic & ſcribere conditionem *l.* 23. §. 2. *D. de pecul. legat.*

Scribere eſt ad principem ſcripto referre in *l.* 3. *&* 4. *C. de adpellat.*

Scribere etiam notam inurere ſignificat *l.* 17. *C. de pœnis.* Ulpian. *tit.* 1. *Regul.* §. 11. Dedititiorum numero ſunt, qui pœnæ cauſſa vincti ſunt a domino, quibus veſtigia ſcripta fuerunt. Quinctil. *lib.* 7. *cap.* 4 Si quis fugitivo ſtigma ſcripſerit. Veget. *lib.* 2. *cap.* 5. Nam picturis in cute punctis milites ſcripti & matriculis inſerti jurare ſolent. Inde inſcriptos vultus, id eſt, ſtigmate notatos dixit Plinius *lib.* 18. *hiſt. nat. cap.* 3.

Adde & aliam verbi *ſcribere* ſignificationem, quæ quamvis in hiſtoriis frequens & pervulgata ſit, a Lexicographis tamen omiſſa eſt. Scribere enim milites, ſcribere ſupplementum exercitui, pro conſcribere, comparare, & colligere crebro legimus. Salluſt. in *Jugurth. cap.* 43. *n.* 3. Igitur diffidens, inquit, veteri exercitui, milites ſcribere, præſidia undique arceſſere. Idem *ibid. cap.* 39. *n.* 2. Et tamen exercitui ſupplementum ſcribere, ab ſociis & nomine Latino auxilia arceſſere. Id *lib.* 9. *cap.* 8. Interea conſules exercitum ſcribere, armare, educere placet. Id *lib.* 9. *cap.* 43. Cohortes, quæ in ſupplementum ſcriptæ fuerant *lib.* 37. *cap.* 50. Alteri conſuli exercitus, qui erat in Ætolia, eſt decretus, & ut ſupplementum ſcriberet permiſſum. Sic & *reſcribere*, pro de novo & integro conſcribere dixit idem Liv. *lib.* 9. *cap.* 10.

Scribere etiam Juriſconſulti dicuntur, qui monumenta ſua poſteritati tradunt. Sic Africanus non tantum ſcripſerat libros 9. quæſtionum in *Indic. Pandect Florentin.* ſed & in *l.* 39. *pr. D. de legat.* 1. ita ſcriptum eſt, Africa-

nus *lib.* 20. epistolarum apud Julianum quærit.

SCRIBITUS Vid. supra *scribatus*.

SCRINIA palatii seu principum plura fuerunt *l.* 20. *Cod. de fid. instrum.* Quatuor memorantur interdum, Memoriæ, Libellorum, Epistolarum, Dispositionum *l. ult. C. de decurion. l.* 3. *C. de offic. quæst. l.* 3. 4. & 11. *C. de proxim. sacr. palat. l. ult. C. de proxim sacr. scrin.* Interdum vero tria duntaxat, memoriæ videlicet, epistolarum, ac libellorum seu cognitionum, ut in *l.* 5. 6. & 10. *C. de prox. sacr. scrin. l.* 1. *C. de privil. eor. qui in sacr. palat.* Etiam Exceptorum & Tabulariorum & Canonum & Numerorum & Mittendorum scrinia memorantur *l. ult. C. de vestib. olob. l.* 7. *C. de palatin. sacr. largit. l.* 10. *C. de murileg.* item Fabricarum & Barbaricariorum *l.* 1. *C. de propos. agent. in reb.* Idem scrinium Auri ad Responsum *l.* 7. *C. de palatin. sacrar. largitiona.* Cujus & in *Notit. Imp. Orient. p.* 117. Ex hoc accipienda sunt hæc Justiniani verba in *Novell.* 24. *cap.* 4. εξει τε επι τοις ςρατιωταις και ad responsum. Habebis etiam inter milites ad responsum. Et in *Novell.* 25. *cap.* 1. εχετω γε μην και ad responsum, ητοι αποκρισιαριους, προς την ςρατιωτικην ευκοσμιαν. Habeat quoque ad responsum, sive apocrisiarios ad militare ornamentum. In *Novell.* 26. *cap.* 2. §. 1. και παρεσαι μεν αυτω και ad responsum, δια τας εκειοσε δυναμεις. Aderit quoque illi ad responsum, propter militum copias, quæ ibi sunt. In *Novell.* 28. *cap.* 3. υπακουετο δε αυτω και το ςρατιωτικον δε κατα την επαρχιας ιδρυμενον εχετω δε και ad responsum. Obediant vero ei milites quoque, qui in provincia sunt collocati, habeat quoque ad responsum. Ex quibus locis adparet militaribus usibus hoc scrinium deserviisse. Eoque ad milites perlata exercitus rectorum mandata in vetustis quibusdam ad Julianum Patricium notis legitur. Meminit etiam officii *ad responsum* in re militari *l.* 19. §. 1. *C. de re militar.* Porro in *Notitia dignitatum*, quum officium comitum sacrarum largitionum recensetur, ad superiora scriniorum genera hæc quoque adduntur, vestiarii sacri, aureæ massæ, argenti, anulararenses, a pecuniis, a miliarensibus. In nostris etiam libris *scrinii* ad limitem, & ab argentariis, & operum, & Orientalis *scrinii*, & Asiani, & Thracii, & Macedoniæ, & Daciæ fit mentio *l.* 7. *C. de palatin. sacrar. largition. l* 18. *l. ult. C. de numerar.* Ad scrinia transmittere *l.* 6. §. 3. *C. de adpell.*

SCRINIARII, scriniis præpositi *l. ult. C. de castrens. pecul. l.* 18. & 10. *C. de numerar. l. ult. C. de adparit. præf. prætor.* Suidas *Tom.* 3. *p.* 338. Σκρινιαριος ο χαρτουλαριος τη επαρχω ο ειρων το σκρινιον, ητοι το κιβωτιον. *Scriniarius*, Chartularius, Præfecti, sive qui scrinium servat. Scriniis autem magistri præponebantur. Et ita Alexander Imperator Ulpianum magistrum scrinii fecisse Lampridius in *Alexandro cap.* 26. auctor est. Nec principibus tantum, sed & magisteriis & potestatibus sui scriniarii erant. Vet. Glossar. *Scriniarii*, σκηνοφοροι, η χαρτουλαριοι. Aliud Glossar. *Scriniarii* sunt magistri scriniorum vel memoriales scriniorum. Glossar. Nomic. Σκρινιαριοι, λαμπροφοροι, ητοι χαρτουλαριοι. Add. Glossas Pothoei ad Juliani versionem Novellar.

SCRIPTIO, de notis, quæ faciei, manibus fronti furis inscriptæ

scriptæ *l.* 2. *C. Theod. de pæn.* Vid. in *Scribere.*

Scriptio, epistola, commonitorium, brevis *l* 1. & 3. *C. Th. de erogat. milit. annon.*

Scriptio pro adscriptione collationis, seu descriptione *l.* 12. *C. Th de proximis.*

Scriptura, pro eo, quod est in scripturam redactum, sive totum, sive pars ejus. Ut adeo pro adjectione etiam usurpetur. Sed & pro clausula accipitur, ut in *l.7. D. de ann. legat.* Ita accipe verba, ex hac scriptura in *l.* 5. §. *ult. D. de instruct. vel instrum. legat. l.* 74. D. *ad SC. Trebell. l.*27. *D. de servit. præd. rusticor.*

Scriptura, pro opinione & sententia alicujus in scriptum redacta. Sic scriptura epistolæ *leg. ult. D. de constit. pecun.* Scriptura Juliani *l.*18. §.5. *D. de damn. infect.* Sabini *l.* 1. §. *ult. D. de verb. oblig.* hujusmodi *l.* 26. §. *ult.* D. *depositi.*

Scriptura etiam pro nominibus accipitur, quæ ut argentariis fiebant & in Codices referebantur *l.*9. §. *ult. D. de edend. pr. Inst. de litter. obligat.* quæ & scriptura numulariorum *l.* 9. §. 2. *D. de edend.* mensæ *l.* 27. §. 1. *D. de furtis.*

Scriptura, vectigalis genus, quod pro pecoris pastu præstabatur. Plaut. Truculent. *Act.* 1. *scen.* 2. *v.* 42. Adde Ciceron. *Verrin.* II. 70. III. 50. & *ad divers. lib.* 4. *epist.* 63. & P. Burmann. *de vectigal. Pop. Rom. c.* 4. Hein.

Scriptura etiam species accessionis industrialis est. Sic scriptura cedere chartæ dicitur *l.* 9. §. 1. *D. de adquir. rer. dom.* §.30. *Instit. de rer. divis.* Ejus est scriptura, cujus est charta aut pergamena Caius *Instit. lib.* 2. *tit.* 1. §. 4. Hein.

Scriptum jus. Vid. supra *jus scriptum.*

Scriptum facere, pro scribæ munus exercere. Liv. *lib* 9. *cap.* 46. de C. Flavio, qui scriba fuit. Inveni, ait, in quibusdam annalibus, quum adpareret ædilibus, fierique se pro tribu ædilem videret, neque accipi nomen, quod scriptum faceret, tabulam posuisse, & jurasse, se scriptum non facturum. Quem aliquando antea desiisse scriptum facere arguit Macer. Licinius. Sic & Gellius de eodem agens *lib.* 6. *cap.* 9. loquutus est.

Pro non *scripto* esse, facere, habere, dicunt Jurisconsulti de iis, quæ exitum non habent. Pro non scriptis autem & caduca fieri legata, longe differunt *l. un.* §. 2. *C. de caduc. tollend.* Ubi traditur, ea, quæ his relinquebantur, qui in rerum natura tunc temporis non essent, quum testamentum fieret, pro non scriptis habita. Quod etiam confirmat *l.* 2. & *l.* 6. *in fin. D. de jur. codicill. l. pen. D. de his, quæ pro non script. l.* 26. §. 6. *D. de fideicommiss. libert.* Pro non scriptis etiam habebantur, quæ servis pœnæ relinquebantur *l.*3. D. *de his, quæ pro non script. l.*25. §.3. *D. de adquir. hered.* Item turpia legata, quæ legatarii magis notandi, quam demerendi caussa scribuntur *leg.* 57. D. *de legat.* 1. Item quæ deportatis & peregrinis relinquuntur *l.* 1. *C. de hered. instit.* In eadem caussa sunt & captatoriæ institutiones, captatoriaque legata, eaque, quæ sibi quis manu sua in testamento adscripsit *l.* 1. *l. ult. D. de his, quæ pro non script. l.* 15. §. 1. D. *ad Leg. Cornel. de fals. l.* 4. & 5. *C. de his, qui sibi adscrib.* Et generaliter, quæcumque illicite & contra leges in testamento scribuntur, pro non scriptis ha-

habentur, & apud heredes remanent *l.* 14. §. 1. *& §. ult. D. ad leg. Cornel. de fals. l. ult. D. de his, quib. ut indign. l.* 20, *in fin. D. de hered. instit.* Conditiones etiam contra leges, edicta, bonos mores scriptæ, pro non scriptis habentur, *leg.* 14. *&* 21. *D. de condit. instit.* Plinius *lib.* 2. *epist.* 16. Admonet me, codicillos Aciliani, qui me ex parte instituit heredem, pro non scriptis habendos. Pro non scripto habitus servus. *l.* 26. §. 6. *D. de fideicommiss. libert. l* 8. §. 6. *D. de bonor. possess. contr. tab.*

SCRIPULUM Latinis idem valet, quod Græcis γράμμα, est que vicesima quarta pars unciæ, auctore Volusio Mæciano. Scrupuli mentio fit in *l.* 1. & *l.* 5. *C. de metallar. l.* 1. *C. Theod. de ponderator. l* 12. *C. Theod. de metallar. l.* 1. *C. de annon civic.*

SCRUPULOSITATE juris nimiaque subtilitate in *l.* 12. *pr. D. de injust. rup. irrit.*

SCRUPULOSA inquisitio *l.* 6. *D. de jur. & fact. ignorat.* sollemnitas *leg.* 17. *C. de jur. deliber.*

SCRUTINIUM. Per scrutinium fit electio, quando electores vel ex gremio vel aliunde eligunt tres viros ecclesiasticos peritos, qui excipiant singulorum vota, oretenus vel in scriptis, offerenda, examinanda, numeranda, cum obligatione, publicandi eum in electum, in quem convenerit plusquam dimidia pars capituli. De scrutinii forma est *cap.* 43. *Decretal. de elect.* Sed autem de singulis actibus scrutinii separatim quædam dicamus. Peracta missa de Spiritu S. requiritur (1) ut assumantur tres de collegio fide digni, & quidem per electionem, quæ non adstricta est ad certam quamdam sollemnitatem, & sic etiam fieri potest per suffragia publica Passerinus *de elect. c.* 16. *qu.* 4. *n.* 11. In electione Pontificis novem personæ, dirigentes scrutinium, assumuntur, tres scrutatores, tres revisores, & tres infirmarii. Posteriores in gratiam infirmorum Cardinalium assumuntur, ad quos cum capsula se conferunt, ut in illa vota eorum colligant, ut in Gregorii IV. Bulla plenius eorum officium describitur. Verum hæ novem personæ non eliguntur, sed juxta constitutionem prædictam, omnium Cardinalium præsentiam nominibus in sacculo vel vase propositis, primo extrahuntur per cardinalem decanum ultimum tres scrutatores, deinde reliqui Ceterum ubi consuetudine invaluit, ut certæ personæ scrutatorum officium sustineant, sine electione, ei standum est, neque enim hæc scrutatorum electio ad substantiam negotii pertinet. Hi præmittere solent sedulam adhortationem de eligendo habili ad prælaturam vacantem, quem in finem electores juramento constringuntur. Non esse vero hoc juramentum de essentia electionis, canonistæ docent, vid Passerin. *cit. tr. cap.* 18. *qu.* 11. *num.* 62. *seq.* In pluribus tamen capitulis mediatis adhuc juramentum hoc necessarium est, quod etiam singuli Cardinales præstant in electione Papæ. Officium (2) scrutatorum est secundum *c.* 42. *de elect.* exquirant secrete, sigillatim, diligenter vota eunctorum. Secrete, ne palam fiat cui hic vel ille suum votum dederit. Unde etiam plerumque in schedulis ab electoribus votum ita inscribitur, ut nequidem ipsi scrutatores intelligere possint a quo votum hoc profectum fuerit. In electione Pontificis schedulæ quidem quilibet Cardinalis nomen proprium inscribit, v. g. Ego Theodosius Car-

Cardinalis N.N. eligo in summum Pontificem N.N. ita tamen eum complicat, sigillisque peculiariter ad hunc actum præparatis olaudit, ut quidem nomen electi, sed non eligentis inde apparere possit. Forma harum schedularum descripta est in constitutione Gregorii XV. Ceterum haud interdictum est, vota scrutatoribus viva voce edere, quo casu scrutatoribus incumbit, vota data scripto excipere. Barbosa *lib 1. de jur. eccles. cap.* 19. *n.* 101. Passerinus *cit. l. qu.* 6. *n.* 15. Porro sigillatim vota exquirenda, quia a pluribus conjunctim excipi nequeunt. Præterea diligenter, hoc est, ut præcaveant, ne singuli in urnam plures quam unam schedulam deponant, ut vota ipsa examinent, utrum sint debito modo data. Certo enim esse debent & categorica, hoc est, non alternativa, aut conditionata, non incerta, sed in certam collata personam, ut statuit Pontifex in *c.* 1. *de elect. in* 6. addendo talia vota nulliter data pro non adjectis habenda esse, ita ut eo modo eligentes pro ea vice sua voce priventur, habeanturque ac si inter electores non essent, Passerinus *cit. l. qu.* 7. *n.* 24. Denique cunctorum vota sunt exquirenda, & ita quoque scrutatores a semetipsis vota exquirere debent. Et quidem si per schedulas vota edunt parum interest, utrum scrutatores primo, an vero ultimo loco eos in capsulam ponant, si vero viva voce, aliud dicendum. Ne enim in eorum potestas sit, votis suis electionem turbandi, vel vim ejus universam ad se trahendi, cum mutua conspiratione facile majora efficere possent, primus ante omnia a reliquis scrutatoribus vota excipit, & hi rursus a primo, & deinceps reliqua vota sunt exquirenda. Exquisita vota in scriptis redigenda juxta *c. cit.* 42. connumeratis schedulis, utrum numero electorum conveniant, alioquin schedulæ comburuntur, & novum instituitur scrutinium: Passerinus *cit. l. qu.* 12. *n.* 65. In scriptis redacta mox publicanda, quo facto facultas variandi non amplius integra, quæ antea cuilibet libera erat *c.*58. *de elect.* Ipsa publicatio fit a scrutatoribus vel uno eorumdem, hoc modo, ut tantum exprimantur personæ, quæ suffragia meruerint, non vero quot ex electoribus in hanc vel illam personam inclinaverint Tamburin. *de jure Abbat. diss.*5. *qu.* 6. *n.* 12. Singulorum enim eligentium nomina numquam publicanda sunt. Laurenius *de for. benefic. sect.*1. *c.*1. *qu.*347. Inde fit collatio votorum, ut constet, in quem omnes vel major & sanior pars capituli consenserit *c.* 42. *cit.* Non itaque sufficiunt vota majora simpliciter, sed respectu capituli, adeo ut si duodecim electores adsint, is demum majora habere censeatur, qui ultra sex vota habet; non vero si primus quinque, secundus quatuor & tertius tria haberet vota *c.*48. *Decretal. de elect.* & *c.* 23. *eod. tit. in* 6.

SCUCLATA in *l.* 11. *Cod. Theod. de scenic.* forte pro *scutulatis* cum vitio legitur, ut significantur vestes *scutulis* divisæ, quarum meminit Plin. *lib.*8. *hist. natur. cap.* 48. B. Hieronym. in Ezechiel. *cap.* 27. Istiusmodi homines negotiatores Tyri sunt, qui polymita, purpuram & scutulata mercantur.

SCULPERE signum *l.* 30. *D. ad leg. Cornel. de fals.*

SCUTARII Zosimus *lib.* 3. *cap.* 29. Συναποκλίναντων αυτω και των αμφι τον βασιλεα δυο ταγματων, ως σκυταριους προσαγορευουσιν. Recedentibus una cum ipso

ipſo & iis ordinibus duobus, qui ſtipare Imperatorem conſueverunt, & *ſcutarii* dicuntur. De his ſcutariis eorumque diverſis ſcholis de quibus ſupra in art. *ſchola*, conferendus eſt Valeſius *ad Ammian. Marcellin. lib* 14. *cap.* 7. *p.* 28. edit. Gronov. & Columb. *ad Lactant. de mortib. perſequut. cap.* 19. *p.* 154 Hein.

SCUTELLÆ continentur, ſi cui vaſa legata ſunt *leg.* 19. §. 10. *D. de aur. arg. leg.*

SCYPHUS eſt vas potorium. Scyphi ex ære *l.* 24 *D. de adquir. rer. dom.* argentei *l. ult. D. de præſcr. verb.*

SCUTULATÆ veſtes. Vid. ſupra *ſcutlata.*

SEBASTENORUM civitas in *l.* 21. §.3 *D de ann. legat.* quænam ſit? Vid. Cujac. *Recit. ibid.*

SECRETARIUM locus eſt, in quo judices cauſſas examinant. Eſt enim ſecretarium judicum, ut conſiſtorium principis *l. ult. C. ubi ſenator. l* 3. *C de offic. diverſor. judic. l.* 20. *C. Th. de exaction. l.* 2. *C. de prox m. ſacror. ſcrinior. l.* 1. & 2. *C. Th. de offic. rector. prov.* Hoc verbo auctor *paſſionis S. Cypriani* ſtatim initio utitur. Unde vero dictum ſit, vid. Caſſiodor *Variar lib.* 11. *epiſt.* 1. Add. Jac. Gothofred. *Comm. ad l.* 1. *C. Theod. de offic. rector prov* & Heſych. in σεκρετον & Valeſ. ad Ammian. Marcellin. *lib.* 15. *cap* 7. *pag* 69 *edit.* Gronov. Nec aliud eſt intrare judicis ſecretum in *l* 14 *C. de teſtib.* ex quo vulgo colligunt, teſtes remotis partibus eſſe a judice examinandos. Ex Lactantio *de mortib. perſequut. cap.* 15 patet, ibidem turiſe aras poſitas, ad quas temporibus perſequutionum tus adolere jubebantur, qui *ſecretarium* ingrediebantur. Hein.

Secretarium etiam in eccleſiis locus, ubi Epiſcopus cum presbyteris audiendis cauſſis vacabant. Sulpic. Sever. *Dial.* II. 1. & *Epiſt.* I & III. add. Vales. *ad Ammian. Marc. ibid.* Hein.

SECRETUM in *l.* 14. *C. de teſtib.* idem quod ſecretarium. Secretum vero vetus gloſſar. explicat δικαστηριον. *Novell.* 123. *c.* 17. Harmenopul. προ VI. 40.

Secretum etiam eſt, quod a notitia vulgi ſecretum eſt. Solitudines, ac ſecreta captant quidam ignaviæ ſectatores *l.* 7. *pr. Cod. Th. de privil. eorum qui in ſacr. palat.* Imperio magna ab univerſis ſecreta debentur *l.* 17. *C. de oper. publ.* Dira ſecreta, id eſt, magica *l.* 6. *C. Th. de indulg. crim.* Dolor in exſequiis ſecretum amat *l.* 5. *C. Theod. de ſepulcr. viol.* Secreta domus noſtræ *l.* 5. *C. Theod. de metall.* judiciorum *l.* 41. *pr D. ad Leg. Aquil.* mentis *l. un. C. Th. de imag. Imper.* Manichæorum nefanda *l.* 3. *C. Theod. de apoſtat.* patrimonii *l. ult. C. de aliment. pupill.* Secreta præbere doctrinæ piaculari *l.* 2. *C Theod. ne ſanct. baptiſm. iter.* Loca ſeu prædia, quæ feralibus ſacrilegiis conſtiterit præbuiſſe ſecretum, hoc eſt, in quibus feralia ſacrilegia celebrata ſunt *l.* 4. *C. Theod. eod. tit.* Secreti ſuſcepti ratio *l.* 3. *C. de probation.* Secretum voluntatis *l.* 70. *D. de hered. inſt.*

Secreto mandata principis *l.* 1. *C. de mandat.* judicia *l* 1. §. 38. *D. depoſiti.* Secretæ quietis umbracula *l* 6. *C. Theod. de honor. codicillor.* Secreto loco *l.* 6. *C. de ſentent & interloquut.*

SECTA dicitur, quæ Græce αἱρεσις, & alias ſchola adpellatur. Secta catholica *l.* 42 & 44 *C. Theod. de heret.* Sectæ diverſæ Juriſconſultorum *leg.* 2. § *ult. D. de orig. jur.* Secta orthodoxa *l.* 57. & *ult. C. Theod. de heret.*

Stu-

Studiorum *l.* 8. §. 4. *D. de vacat. & excus muner.* Sectam suam & temporum suorum metonymice pro ipsa doctrina Ecclesiæ & politiæ dicunt Imperatores in *l.* 2. *C. ad leg. jul. majest. l.* 5. *&* 6. *C. ad leg. Cornel. de fals. l.* 2. *C. de delator. l. ult. in fin. C. de pecc.* §. *ult. Inst. de legat.*

SECULUM, vid. *Sæculum.*

SECUNDOCERIUS in *l.* 7. *C. de palatin. sacrar. largit. & rubr. C. de primicer. & secund. docer. l. ult. C. de domestic. & protector.* ubi secundocerii locum, non; ut vulgo legitur, *secundi primicerii* vetus codex habet. Est & hoc verbum frequens in *Notit. Imp. dignit.* Eadem autem figura, qua primicerius ita & secundocerius, qui secundum in ordine suo locum gradumque obtinet, adpellatur.

SECUNDUM, pro juxta vel prope. Ita secundum agrum ripa *l.* 30. §. 1. *D. de adquir. rer. domin.* secundum parietem *l.* 25. §. 10. *D. ad Leg. Aquil.* ripam *l* 29. *D. de adquir. rer. dom.* Tiberim *l.* 22. D. *de præscript. verb.* viam publicam *l.* 38. D. *de adquir. rer. dom.*

Secundum aliquid est, quod sequimur, ut *contra* huic verbo adversetur. Sic *secundum* bonos mores *l.* 33. D. *de injur.* consuetudinem *l.* 7. *C. de excus. muner.* instituta *l.* 2. *C. si in causa judicat.* opinionem *l. ult.* § 3. D. *de verbor. obligat.* sententiam S.Ci *l.* 17. D. *de hæred. petit.* tabulas *rubr.* D. *& C. de bonor. possess. secund. tab.* secundum ea quæ proponerentur *l.* 39. §. 1. D. *famil. ercisc.*

Secundum etiam *pro* significat. Sic secundum aliquem pronunciari judicative dicitur, quod pro eo, ejusque commodo pronunciatur ut in *l.* 30. §. *ult.* D. *de except. rei judic. l.* 31. D. *de jurejur.* Hujus generis loquendi plurima ex bonis linguæ latinæ auctoribus supra in verbo *dare* prolata sunt.

Secundum, id est, post secundum postumum & natum & mortuum heres institutus. *Cic. de orator. lib* 1. *cap* 39. id est substitutus postumo. Heres secundum filiam institutus. Idem *Verr.I.* 4.

SECUNDUS, A, UM. Secundæ actiones *Arnob. advers. gent. lib* 3. *p.* 173. secundus auctor, Lexicon B.Germani βεβαιωτὴν vertit, & Julianus antecessor confirmatorem venditionis secundus creditor *l.* 13. § 2. *D. de pignorib.*

Secundus heres, est instituto heredi substitutus Cai. *lib.* 2. *Inst. tit.* 4. *l.* 4. *D ad SC Silan. l.* 32. *D. de legat.* 1. ad differentiam heredum institutorum, qui priore gradu & loco instituuntur, quos ideo primos adpellari supra vidimus. Explicatur hoc verbum a Boethio in *Topic. Ciceron. lib.* 2. frequensque est in Cicerone ut *in orat. pro Cluentio cap.* 11. *lib* 2. *de invention. cap.* 21 *lib.* 15. *ad Attic. epist.* 18. & *lib* 13. *ad divers. epist* 61. Utitur & Plinius hoc verbo *lib* 7. *h.st. nat. cap.*6. Sallust. *in Jugurth. cap* 65. *n.* 1. Quem Micipsa testamento secundum heredem scripserat. Sueton. in *Jul. cap.* 83. Plures percussorum in tutoribus, si quis sibi filius nasceretur, nominavit D. Brutum etiam in secundo heredibus. Florus *lib.* 4. *cap.* 4. *n.* 1. Appian. *lib.* 2. *bellor. civ.* p 518. *edit.* Henr. Stephani: Τῶν αὐτοφόνων Δέκιμος ὁ Βροῦτος ἐν τοῖς δευτέροις κληρονόμοις ἐγέγραπτο· πᾶσι ἔθος γὰρ Ῥωμαίοις παραγράφειν τοῖς κληρονόμοις ἑτέρους, εἰ μὴ κληρονομοῖεν οἱ πρότεροι. Decimus Brutus inter secundos heredes scriptus erat filius. Solent enim Romani alteros heredes adscribere, si

si forte contingat priores hereditatem non adire. Sic & secundo loco scribere heredem *l.* 4. *D. ad SC. Silan.*

Secundæ tabulæ eæ dicuntur, quibus substitutio fiebat, quod post paternas in secunda parte tabularum & in ima cera fiebat ut *lib.* 3. *select. Antiquit. cap.* 12. plenius exposuit Brisson. Unde secundarum tabularum substitutio in *l* 55. §. 2. *D. ad SC. Trebell.* & secundas tabulas facere impuberi filio *l.* 2. §. 5. *D. ad SC. Tertull.*

Secundi fructus, pro uberes. Sic Paullus, dum nonnulla pretii varietate, loca, temporaque adferre dicit, nec, inquit, continuis sterilitatibus tantidem, quanti secundis fructibus oleum æstimabitur *l.* 63. §. 2. D. *ad L. F.*

SECURIS. Ea olim libera republica ordinarie animadvertebatur in reos capitis damnatos. Hinc frequens apud Livium formula, virgis cæsum securi percussit. At postea non securi, vel fuste animadvertebatur, sed gladio *l.* 8. §. 1. *D. de pœn.* Vide supra art. *Animadvertere.*

SECURITAS. Securitati cavere *l.* 14. *D. de donat. int. vir. & ux.* consulere *leg. ult. C. de usur. pupill.* prospicere *l.* 1. *C. de tut. vel cur. qui satis non ded.* Securitatem indemnitatis consequi *l.* 3. *C. de conven. fisc. debitor.* præstare *l.* 2. *Cod. de rebus alien. non alien.* reportare *leg.* 1. *C. de sumptib. recuper.*

Securitas pro apocha. Unde dicatur? Vid. Cassiodor. *lib.* 3. *epist.* 33. Securitas, quæ & ασφαλεια dicitur *l.* 3. *C. de verb. & ver. signif.* Persæpe autem nostri securitatis verbo utuntur ita, ut apocham significent *l.* 26. & 27. *C. Theod. de suscept. præpos. l.* 18. §. *ult. C. de testib. l. ult. C. si cert. petat.* securitas ejus, quod debetur *l.* 1. §. 6. *D. de contrar. tutel. & util. action.*

SECURUS esse, id est, liberari *l.* 7. *D. de minor. l.* 2. & 17. *D. de testam. tut. l.* 43. *D. ad SC. Trebell.*

SECUTIO pro *Sectio* in *l.* 85. *D. de verb. oblig.*

SED pro tamen *l.* 10. *pr. D. de pact. l.* 2. §. 5. *D. de aqu. & aqu. pluv. l* 44. *D. de adqu. rer. dom.* Hoc in *l.* 162. *in fin. D. de verb. signif.* ut & *verum*, pro tamen, notavimus.

Sed pro *sed etiam*, quemadmodum το αλλα, αντι τε αλλα καὶ Græcis, vid. Marc. a Lyclama *lib.* 4. *Benedict. cap.* 14. Et hoc sensu usurpatur a Pomponio in *l.* 48. §. 6. *D. de ædil. edict.* vid. Ducker. *ad flor.* III. 4. *p.* 514. Hein.

Sed, exceptionis nota, idemque significare videtur, ac *nisi quod* in *l.* 2. *C. rer. amotar. l.* 1. *D. de bon. eor., qui sub tut.* Cic. *de haruspic. respons. cap.* 28. Sed tamen facile tacentibus ceteris reticuissem, *Sed* hæc oratio, (nisi quod hæc oratio) omnis fuit non auctoritas meæ, sed publicæ religionis. Terent. *Andr. act.* 3. *scen.* 1. *v.* 2. & 4. Facilem haud ferme mulieri invenias virum. Sed hic Pamphilus firmavit fidem.

Sed nec pro sed non *l.* 26. §. 2. *D. ex quib. causs. major.*

Sed etsi ponitur ampliative in *l.* 61. § 1. *D. de furt.*

SEDERE dicitur Prætor, quum pro tribunali juris dicendi caussa sedet *l.* 2. §. 43. *D. ad SC. Tertullian.* Unde & dies, quibus Prætor jus dicit pro tribunali sedens, *sessionum* adpellantur in *l.* 2. §. 1. *D. quis ordo in bon. possess. l.* 51. §. 16. *D. ut in possess. legat.*

Sedere etiam judices dicuntur. Cic. *pro Rabir. Postum. cap.* 17.

Mo-

Modo vos iidem in A. Gabinium judices fedistis. Plin. *lib.6. epist.* 33. *n* 2. Sederant judices centum & octoginta. Tot enim quatuor consiliis conscribuntur. Ingens utrimque advocatio. Apulei *Apolog.* 1. Quod si modo judices de caussa ista federent C. Fabricius, Cn. Scipio, M. Curius. Sil. Italic. *lib* 7. *de bello Punico v.*470. Nec judex sedisse valet. Senec. *controvers. lib.*7. *controv.*2. Ubicumque estis judices, qui in istum reum sederatis Cic. *lib.*2. *de orator.. cap.* 60. Sed sedebat judex L. Aurifex. B. Cyprian. *lib.* 2. *Epist.*2. Qui sedet crimina vindicaturus, admittit, & ut reus non pereat, fit nocens judex. Lucan. *lib.* 9. *de bello Pharsal. v* 971. Quo judex sederit antro. Ovid. *lib* 3. *Ex Ponto eleg.*5. Utque tui solitus sedissem forsitan unus. De centum judex in tua verba viris.

Sederit judici, id est, visum fuerit *l.7.* §. *ult. D. qui satisd. cog.* Sic & in *l.* 3. *C. de consul.* Quando hoc nostræ sederit majestati. De quo genere loquendi vid. Freinshem. *Indic. in Flor.* & Duck*er. ad Flor. II.* 15. 4. Hein. Add. *l* 57. *C. Theod. de Episcop.*

Sedere equos, pro equis insidere *l.*3. *C. Theod. quib. equor. usus.*

S E D E S pro domicilio. *Sedes* civitatis relinquere *l.* 1. *D. de decurion.* Apud sedes suas esse *l.*28. §. *ult. D. de fideicomm. libert.* sedes sibi constituere *l.* 2. *C. de jur. deliber.* sedes & tabulas habere *l.* 203. *D. de verb. signif.*

Sedes etiam stationes militum dicuntur *l. ult. C. de restit. milit. l. ult. C. quib. non obst. long. temp. præscript.* & §. 1. *Inst. de mil. testam.* ex Cujacii emendatione. Vid. Veget. *lib.*3. *cap* 4.

Sedes carceris *l.* 1. *C. Theod. de custod. reor.*

Sedes simulacrorum, loca, in quibus simulacra fixa erant, quod probat Gothofred. *in Comm. ad l.* 19. *C. Theod. de pagan.* ibi, simulacra suis sedibus evellantur.

Sedes Apostolorum vel Martyrum Constantinopoli *l.* 6. *C. Th. de sepulcr. viol.* id est, sepulcrum conditorum martyrum. Dicitur miseranda sedes in *Novella Valentin.*5. *de sepulcris.*

Sedes judicum. Unusquisque judex in his locis sedem constituat, in quibus oportet omnibus præsto esse rectorem *l.* 4. *C. Theod. de offic. rector. prov.*

Sedes de Ecclesia *l.* 8. *C. Th. de hæret.*

Sedes magistratuum tribuitur illustribus, veluti Præfecto Prætorio, Urbi Præfecto. Vid. *Notit. dignit. Imp.* & *l.* 12. *C. Theod. de legatis.*

S E D I T I O N U M concitatores *l.*1. *D. de appellat.*

S E D U C E R E *l.*3. §.5. *D. de hom. liber. exhib.*

S E D U L A R I A sunt sedilia, quæ subjiciuntur in rheda sedentibus in *l.*4. *D. de supell. legat.* ut notavit Anton. Augustinus *Emendat. I.* 4. *p* 1444. *Tom. IV. Thesaur. jur.* & Turneb. *lib.* 18. *adversar. cap.*20.

S E D U L U M officium *l.* 8. *C. qui petant. tut.*

S E G E T E M desecare *l* 27. §. 25. *D. ad leg. Aquil.* secare *l.* 21 *pr. D. de furt.*

S E G N I O R, vel segnitior, qui non sufficit ad rei alicujus administrationem *leg.* 17. §. 17. *D. de injur. l.* 3. §. 18. *D. de suspect. tutor.*

S E G N I T E R geri *l.* 5. *C. de suspect. tut.* functi officio *leg. ult.* §. 1. *D. de administr., rer. ad civit. pert.*

S E G N I T I A fraudi opponitur *leg.* 32. §. 1. *D. de fidejussor.*

Sejanus, fundus *l.* 40. §. 1. *D. de condit. & demonstr. l.* 23. *D. de legat.* 2.

Sella *curulis*, ait Isidorus *lib.* 20. *Etymol. cap.* 1. erat, in qua magistratus sedentes jura reddebant. Dictæ autem curules quia apud veteres prætores & consules propter itineris longinquitatem, curru in forum provehebantur, quibus sedentes jura dicebant. A curru *curules* sunt adpellatæ. Sellæ prætoriæ fit mentio in *l.* 1. §. 5. *D. de postulando*. Qua de re vid. quæ *lib.* 3. *select. Antiquit. cap.* 15. dixit Brisson.

Sella etiam *gestatoria* memoratur a Sueton. *in Nerone c.* 26. & in *l.* 7. *D. de servit. præd. rustic.* & *l.* 49. *D. de legat.* 3. de qua Brisson. *lib.* 1. *Antiqu c.* 4. Dixit etiam de ea re, aliisque sellarum generibus, de earum forma & a lecticis differentiis Lipsius *lib.* 1. *Elector. cap.* 19.

Semel pro simul positum videtur in *l.* 16. §. 2. *D. de jur. patronat.* Si quis plane non semel alienaverit, sed quasdam res ante, quasdam postea. Hic Hottomannus putat venditionem, quæ aversione fieri a nostris dicitur, ab Ascanio *semel* factam dici.

Semestria Divi Marci in libris nostris juris civilis sæpe citantur. Sic in semestribus relata constitutio D. Marci *leg.* 46. *D. de pact. l. ult. D. de serv. export. l.* 12. *D. de adquir. hered.* §. 1. *Instit. de excusation.* ubi Theophilus *εξαμηναιας διαταξεις* vocat. Sic autem forte adpellata sunt, quæ in semestribus consiliis constituta ab eo & rescripta erant. Nam Augustum sibi semestria consilia constituisse Sueton. *in ejus vita cap.* 35. scribit, & Dio Cass. *lib.* 53. *p.* 511. his verbis: *Το δε δη πλειστον, της τε υπατης, η τον υπατον, οποτε και αυτος υπατευοι, και των αλλων αρχοντων ενα παρ εκαστων, εκ τε του λοιπου των βουλευτων πληθους πεντεκαιδεκα τους κληρω λαχοντας. συμβουλους ες εξαμηνον παρελαμβανεν ωστε δι αυτων και τοις αλλοις πασι κοινουσθαι τροπον τινα τα νομοθετουμενα νομιζεσθαι.* Præsertim vero a consulibus, aut si ipse consulatum gereret, a collega suo hoc contendit. Ex reliquis etiam magistratibus singulos, ex senatoribus forte quindecim delegit, qui per sex menses consiliarii sui essent, ita ut videretur per hos etiam reliquis omnibus ea, quæ statuerat, communicare. Quæ verba totidem verbis transcripsit Zonaras *Tom.* 2. *Annal. in Octavio p.* 463. Vet. Glossar. Utriusque testamenti *semestria*, liber, in quo actiones sex mensium continentur. Cujac. *in Papinian. ad l.* 27. *D. de cond. & demonstr.* M. Antoninus Philosophus Imperator vacabat quotannis juri dicundo mensibus sex, exemplo Augusti & Tiberii & aliorum Imperatorum. Et inde semestria dicta sunt libri, in quibus scripta sunt hæc, quæ de jure constituta. Semestria sunt velut Codex Marcianus. In semestribus scripta constitutio *l.* 3. *C. si mancip. ita veniet.*

Semimitra inter ornamenta muliebria ponitur in *l.* 25. §. 10. *D. de aur. argent. legat.*

Seminarium adpellant fructus sementis caussa repositos. Sic seminarium conferendi agri caussa paratum *l.* 9. §. 6. *D. de usufruct.* Et *seminaria* numero multitudinis *l.* 3. *D. de impens. in res dot. fact.* Ex seminario transferre arborem *l.* 3. §. 1. *D. arbor. furt. cæsar.*

Semipedes *l.* 53. §. 13. *D. pro soc.*

Semis sex uncias continet. Ex semisse heres scriptus dicitur, qui ex media parte institutus est, qui semissarius adpellatur in *l.* 116. §. 1. *D. de legat.* 1. Semis hereditas

ditas uno verbo Græcis dicitur ἡμικλήρειον. Isæus περὶ τῦ Ἀπολλοδώρϐ κλήρϐ *Orat.* 6. *p.* 482. *edit. Miniati.* ἀλλὰ τὸν μὲν Μνήσωνος κλῆρον, ϐ κ Ἀπολλοδώρῳ προσῆκε τὸ ἡμικλήρειον. Sed Mnesonis hereditatem, cujus pars dimidia vel semis ad Apollodorum spectabat. Et paullo post, εἰσέπραξε τὸ ἡμικλήρειον exegit semissem. Sic & *semis* patrimonii *l.*78. §.7. D. *ad SC. Trebell.*

Duas *semis* domos suas immunes habeat *l.* 10. *C. de metat.*

Semisdecima, epimetrum fuit porcinæ *l.*4. *C. Theod. de suar.*

Semisses usuræ dicuntur, quorum menstrua quantitas ducentesima pars sortis est. In usurarum enim ratione centesima assis locum obtinet, ad eamque omnes usurarum species rediguntur. Itaque semisses usuræ sunt, si pro centum aureis singulis annis sex præstentur.

Eædem *semissales* usuræ dicuntur in *l.* 101. §. *ult.* D. *de solution. l.* 10. D. *de pollicitat. l.* 1. *C. de his, quib. ut indign.*

Semoti, pro exheredatis *l.* 4. *C. Th. de legit. hered.*

Semper, id est, sine præfinitione temporis *l.*13. D. *ad SC. Silan. leg. ult. D. ad leg. Pomp. de parricid.* §. 2. *Inst. de libertin.*

Sempronianus fundus *l.* 34. D. *de adquir. possess. leg.* 16. D. *de except. l.* 56. §. 7. D. *de verb. oblig.*

Sempronius Jurisconsultus, quem populus Romanus σοφὸν, *sapientem* adpellavit *l.* 2. §. 37. D. *de orig. jur.* Non fuit post Appium Sempronius, sed iisdem pœne temporibus floruit, quippe Consul creatus anno ab V. C. 449. cum P. Sulpitio, Liv. *lib.* 9. *cap.* 45. quocum etiam de Æquis eo anno triumphavit *Fast. Capitul. ad hunc* annum. Anno porro ab V. C. 453. Pontifex & Censor, & paullo post Marco Valerio Carvo, Dictatore, Magister equitum factus est Liv. *lib.*10. *c.* 9. Et tamen vir Consularis, censorius ac triumphalis præturam anno ab V. C. 456. suscipere non est dedignatus. Liv. *lib.* 10. *c.* 21. Argutantur novi scriptores nomen σοφὸς posteris ejus hæsisse, non defuisse alias gentes, quibus insignis sapientiæ gloria nobile ac perpetuum cognomen pepererit. Habere enim historiam Atilium & Lælium *sapientes*, Scipionem Corculum, Sex. & P. Ælios Catos, denique M. Porcium Catonem dictos, quæ cognomina ab illo σοφϐ elogio non nisi sono differant, adeoque fallere Pomponium dum nec quemquam ante hunc Sempronium, aut post hunc; hoc nomine cognominatum esse, contendat. Sed ad prius respondetur, posteris id nomen hæsisse tamquam hereditarium, at neminem eorum sibi id nomen virtute peperisse. Ad posterius, Pomponium id observasse de Græco σοφϐ cognomine, quod in Græcia septem tantum viris, Romæ soli post hominum memoriam, P. Sempronio datum sit. Unde & sapientiæ simulacrum gentis Sempronianæ numis reperiri observat Rupertus *ad Enchirid. Pompon. p.*318. Quæ quum ita sint, adsentiri non possumus Reinesio, qui *ad Inscript. pag.* 36. ipsum Sempronianorum nomen a sapientia derivat, eosque Sempronios dictos putat quasi σωφρονας, atque inde & originem cognominis σοφϐ argute arcessit, quum tamen noster prius dictus sit Sempronius, quam σοφϐ cognomen ob ingenii præstantiam accepit, & jam pater P.Sempronius Longus, avus C.Sempronius Longus dicti sint: Rupert. *ibid.*

Vulgo eum uxori misisse repudium, perhibent, ob eam solam caussam, quod ludos inconsulto se spectarit. Sed Valerius Maximus, qui *lib. 1. cap. 3.* id memoriæ prodidit, diserte ait, id divortium fuisse tertium ab eo, quod fecerit Sp. Carvilius. Quum vero hic anno demum 521. primus uxorem res suas sibi habere jusserit, noster autem eam ætatem non attigisse videatur, consequens protecto est, ut alius fuerit ille Sempronius σοφος, qui tam severa animadversione uxoris curiositatem ultus est Jo. Guil. Hoffm. *de leg. jul. de adult. c. 1. p. 22. seq.* Certius est, filium habuisse nostrum ejusdem nominis, qui anno ab V. C. 484. consul de Picentibus triumphavit, *Fasti capitol. ad hunc ann.* & anno ab U. C. 500. censor lustrum condidit. *Epist. Liv. lib.* 18. Hein. *Hist. jur. Rom. lib. c.* 3. §. 116. *& seq.*

SEMUNCIA, unciæ pars dimidia, ut apud Scævolam *l.* 21. § 2. *D. de annuis legat.*

SENATOR dictus est, a senectute, quod initio non nisi provectæ ætatis viri graves eligebantur, ut apud Ennium, Moribus antiquis res stat Romana virisque. Etiam Cicero ait apud Lacedæmonios *senes* adpellari eos qui summum quemdam magistratum gerunt. Ceterum, ut inter ceteros Pomponius Lætus in *libello de magistrat. Rom.* auctor est, Romulus olim elegerat centum senatores, qui multitudinis patroni, id est, defensores essent. Et hos adpellabant peregrini principes in civitate. Post cujusmodi senatores centum Tullus Hostilius, populo Albano Romam traducto, lex ejus patriciis ordinem senatorium supplevit. Postea Tarquinius Priscus senatus majestatem centum viris ampliavit. Ast Tarquinius ille Superbus clariorem partem senatus morte & exsilio perdidit. Mox, exactis regibus, senatus a Bruto primo consule restauratus est. Primoribus enim equestris gradus, ejectis ad trecentorum summam, patrum numerum explevit. Hi igitur a Bruto additi, & ita senatui adscripti patres conscripti adpellati sunt. Unde in senatum vocabantur, *qui patres, quique conscripti* erant, ut apud Livium, & alios authores legimus. Cæsar longe post senatum supplevit, & multos tum cives, tum externos præter electum, sed magis per gratiam senatoria dignitate donavit, ut scribit Rivallius in *lib. 2. hist. jur. civil.* Unde peregrinis & Gallis, & aliis in senatum allectis libellus propositus est, suadens ne quis senatori novo curiam monstrare vellet. Post necem quoque Cæsaris tot in senatum per gratiam & præmium allecti sunt, ut super mille senatores essent. Sed ad modum pristinum & splendorem eos Augustus tandem redegit. Senatores autem triplicis ordinis fuisse Fenestella auctor est in *libello de magistrat. Rom.* Alii enim patricii, alii pedarii, nonnulli vere conscripti adpellabantur. Patricii sunt ii maxime qui centum illis patribus a Romulo lectis geniti sunt. Conscripti vero Senatores hi, qui regum, consulum, censorumve decreto in senatum lecti sunt. Pedarios autem *senatores*, variis etiam rationibus adpellatos esse invenio. Alii enim, quod hi non haberent sententiæ dictionem in senatu, sed in aliorum sententias pedibus irent, dictos pedarios putant, alii quod essent plerique, qui magistratus curules adepti sella curuli in senatum veherentur, qui una pedibus iter facerent, pedarii nominabantur. Ut autem Ascon. Pædian. ait, senatoris

toris prima administratio erat quæstorem fieri provinciæ, curam gerere pecuniæ publicæ, in diversos usus erogandæ. Ceterum de senatoribus & senatu multa copiose & late admodum Guil. Budæus explicat in *l. final. tit. de senatorib.*

Senatores Alexandriæ civitatis, pro curialibus seu decurionibus in *l. 59. C. Theod. de petit. & ultro dat.*

Senatorum liberos, inquit Ulp. in *tit. de senator.* accipere debemus non tantum senatorum filios, verum etiam omnes, qui progeniti ex ipsis, vel ex liberis eorum dicuntur, sive naturales, sive adoptivi sint liberi senatorum, ex quibus nati dicuntur. Sed etsi ex filia senatoris natus sit, spectare debemus ejus conditionem, teste Cassio Longino. Qui propter turpitudinem amotus est senatu, nec restitutus judicare non potest, non tamen teste Modestino, capite minuitur, sed morari potest Romæ, teste Ulpiano. Senatoris filius non solum censetur naturalis, sed adoptivus, nec refert quomodo, vel a quo adoptaverit, an in senatoria dignitate constitutus, an ante senatoriam dignitatem. Sed quamdiu in adoptione manet & familia, senatoris est filius teste Paullo, quo iterum teste, datus a senatore patre filius in adoptionem viro inferioris dignitatis, tamen est filius senatoris, sicut Consulis filius est consularis, nam dignitas senatoria, vel consularis non amittit adoptione suum jus. Teste Ulpiano, emancipatus a Senatore patre filius, quasi filium senatoris haberi placet, cum teste Labeone, natus post mortem patris senatorii, quasi filius senatoris habendus sit. Secus est de eo, qui natus est post patrem de senatu motum. Si autem conceptus sit ex senatore patre, & natus post motum a senatu patrem, filium senatoris censeri placuit, spectantibus tempus conceptionis. Si quis habuit avum & patrem senatorem, senatoris nepos & filius intelligitur. Sed si pater ante conceptionem filii amisit dignitatem, censetur ille nepos senatoris propter avum, non autem filius. Eodem teste, feminæ clarissimæ dicuntur nuptæ clarissimis viris, at filiæ senatorum nuptæ viris clarissimis, clarissimæ non censentur, viri enim uxoribus tribuunt dignitatem.

SENATUS duplex, teste Ausonio. Non enim amplissimus modo ordinis cœtus, sed & municipalis quæque curia senatus dicebatur *l. 27. D. de decurion.* Vid. Ev. Otton. *de Ædil. colon. & municip. cap. 2. §. 4.*

Senatus jus facere poterat *l. 9. D. de legib.* Proinde quæ senatus censuerat deciderative, pro jure certo laudantur multis in locis Acta senatus Sueton. in *Jul. cap. 17. & in August. cap. 35.* Senatus censuit *l. 1. C. de compensat.* & passim.

SENATUSCONSULTUM est, quod senatus jubet atque constituit §. 5. *Inst. de jur. nat. gent. & civil. l. 2. §. 12. D. de orig. jur.* δογμα της συγκλητυ βυλης *l. 2. §. 1. D. ad SC. Velleian.* Sic senatusconsulta quoque patrum decreta quandoque adpellantur. Senatusconsulti adpellatio *l. 9. D. de reb. credit.* De SCis eorumque ferendorum sollemnitate vid. Gell. *lib. 4. Noct. Attic. cap. 7.* Senatusconsulta autem, qua proprium nomen habent, suis quæque locis sunt relata & disposita. Anonyma vero quædam, proprio nomine non donata, hoc in capite referuntur. Unum Pansa & Aviola Coss. factum de ædium demolitione, quo dirui quid ex ædificiis negotiandi caus-

caussa, distrahive aut legari prohibetur *l.* 52. *D. de contrah. emt. l.* 40. *D. de legat.* 1. *l. ult. D. de damn. infect.* quo accipienda sunt *l.* 45. *D. de donat. int. vir. & ux. l.* 11. §. 14. *l.* 21. §. *ult. D. de legat.* 3. Aliud, quo calumniæ caussa publico judicio damnati postulare apud judices pedaneos prohibentur *l.* 1. §. 6. *D. de postul.* Senatusconsultum de censuum veterum & monumentorum veterum fide *l.* 6. *C. de probation.* Senatusconsultum de comitibus libertisque eorum, qui provincias regunt in *l.* 16. *D. de offic. præsid.* Senatusconsultum quo pluribus legibus ad idem crimen rei fieri prohibentur *l.* 1. §. 6. *D. de postul.* Senatusconsultum de famosis epigrammatibus & libellis *leg.* 5. §. *ult. D. de injur. l.* 8. §. *ult. D. qui testam. fac.* Senatusconsultum de re funeraria *l.* 12. *D. de religios.* Senatusconsultum de illicitis collegiis *l.* 1. *D. de colleg. & corp.* Senatusconsultum de intercessionibus mulierum *l.* 2. 9. & 19. *C. ad SC. Velleian.* Senatusconsultum, quo prohibentur legati ante perfectam legationem negotiis vel privatis rebus obstringi *l.* 52. *D. de legation.* quo referenda est *l.* 8. *in fin. D. cod. tit.* Senatusconsultum de his, qui voluntate Dominorum in libertate morati sunt *l.* 4. *C. de fideicom. libert.* Senatusconsultum de proclamantibus ad libertatem *l.* 3. *D. quib. ad libert. proclam.* Senatusconsultum de luctu *l.* 15. *C. ex quib. causs. infam. irrog.* Senatusconsultum quod in pecuniam ludere vetuit *leg.* 2. *D. al. eator.* Senatusconsultum de his, qui post manumissionem originem repetunt *l.* 1. *C. de ingen. manum.* de quo accipienda est *leg.* 3. *D. si libert. ingen. esse dic.* quæ ejus SCi verba quædam exponit *l.* 32. *D. de liberal. causs.* Senatusconsultum de his, qui matrimonii caussa manumittuntur *l.* 8. *D. qui & a quib.* Aliud de mortis caussa donationibus *l.* 35. *D. de mort. causs. donat.* Senatusconsultum, quo cautum erat, ut mulier posset in sua re quem de falsu accusare *l.* 5 *C. qui accus. non poss.* Meminit ejus *l.* 2. *D. de accusat. l.* 2. *C. de calumniat.* Aliud auctore Hadriano factum de natis ex cive Romana, cujus Ulpianus *tit.* 3. *Regul.* §. 3. meminit. Alterius, quod Neratio Vero & Annio Prisco Coss. factum est, meminit *l.* 6. *D. ad leg. Cornel. de sicar.* Aliud Juventio Celso iterum, & Neratio & Marcello Coss. Hadriani temporibus factum in *l. ult. C. de serv. reip. manum.* Aliud de tutorum & pupillarum nuptiis *l.* 4. *C. de excusat. tutor.* Senatusconsultum quo pecuniæ usufructus constitutus est, per cautionem *l.* 1. *C. de usufruct. l.* 1. *D. de servit legat* Huc pertinent verba: Senatusconsulto effectum inductum *leg.* 1. & 2. *D. de usufr. car. rer.* Senatusconsultum Modesto Cos. de servis fugitivis factum *l.* 1. §. 1. *D. de fugitiv.* quod intelligi Brisson. putat in *l.* 2. *in fin. D. ad leg. Fabian. l.* 35. §. 3. *D. de contrah. emt.* Senatusconsultum de tabulis signandis, apud Paull. *lib.* 5. *sent. tit.* 25. §. 6. Senatusconsulta de tutelis *l. pen. D. de tutel. l.* 11. *D. de testam. tutel.* Sic & Ulpianus *tit.* 11. *regul.* §. 22. 23. ex Senatusconsulto ait tutores dari. Aliud Cotta & Messala Coss. factum de uxoribus Proconsulum & Præsidum *l.* 4. §. 2. *D. de offic. proconf.* De quo Tacitus *lib.* 3. *Annal. cap.* 33. Alterius etiam iisdem consulibus facti meminit *l.* 12. §. 3. *D. de accusat.* Senatusconsultum *in l.* 15. §. 3. *D. de* mi-

milit. testam. l. 14. *princ. l.* 15. §. 3 *D. ad leg. Cornel. de fals. l.* 3. *l. ult. C. de his, qui sibi ad-scrib.* Libonianum accipiendum est, Pegasianum quoque, Claudianum Persicianum, Vitrasianum, Rubrianum senatusconsulta in libris nostris memorantur. De senatusconsulto Persiciano & Calvisiano Vid. Ulpian *tit.* 16. *regul.* §. 3.

Senatusconsultis indita sunt nomina a consule, quem penes eo mense fasces erant, quive ad senatum retulerat, non ab eo, qui prior designatus consul fuerat. Ita SC. Velleianum, quod M. vel L. Silano & C. Vellæo Tutore Coss. conditum est, a posteriore Consule nomen tulit. Jumianum SC memoratur in *l.* 28. §. 4. *D. de fideicomm. libert.* quod Æmilio Junco & Julio severo Coss. factum erat, ut patat ex *l.* 51. §. 8. *D. eod. tit.*

Tribuuntur interdum legi, quæ senatusconsulto ad legem adjecto introducta sunt §. 4. *Inst. quib. ex causs. manum. non lic.* collata *l. un. D. de offic. consul.* Sic legi Corneliæ de sicariis subjicitur is, qui mala sacrificia fecit, quoniam SCo cautum est, ut ejus legis pœna teneatur *l.* 13. *D. ad Leg. Cornel. de sicar.* & legi Corneliæ de falsis is, qui testamento alieno aliquid sibi adscripsit, quoniam edicto Claudii & Senatusconsulto, quod sequutum est, hoc comprehenditur *l.* 15. *D. ad leg. Cornel. de fals.* Cujac. *in recitat. C. de accusation.*

Senectus venerabilis in civitate nostra semper fuit *l.* 5. *princ. D. de jur. immunit.*

Sensus, pro ratione, in *l.* 1. §. 3. *D. si quadrup. paup. fec.* ubi animal dicitur sensu carere, id est, ratione, ut Justin. *pr. Inst. eod. tit.* loquitur. Alioquin falsum esset, quod Ulpianus ait. Nam, ut Cic. *lib.* 1. *offic. cap.* 4. scribit, bellua quantum sensu movetur, ad id solum quod adest, quodque præsens est, se adcommodat. Sic nullum sensum infantis esse dixit Paullus in *l.* 32. §. 2. *D. de adquir. possess.* id est, nullum judicium. Sic furore detentum sensum non habere, ait Ulpianus in *l.* 22. §. 7. *D. soluto matrim.* Et alias *sentire* non posse *l.* 8. §. 2. *D. de option. & elect. legat.* Grotius *in flor. spars. ad l.* 1. *D. si quadrup. paup. fec.* mentem interpretantur. Theophilus & cum eo Cujacius, judicium. Male autem Schneidevinus (Oinotomus) & Wesembecius *ad Inst.* προαίρεσιν seu animum delinquendi & destinationem sensus vocabulo intelligunt, quum omnino etiam citra eam damnum injuria fieri possit *l.* 44. *princ. D. ad Leg. Aquil.*

Sensu percipere *l.* 21. *D. qui test. fac.*

Sensus pro voluntate testatoris in *l.* 15. *D. de vino, tritico, oleo legat.*

Sensus, pro eo, quod vulgo dicimus contentum. Sic sensus litterarum talis est *l.* 1. §. 1. *D. de libell. dimiss.*

Sententia dicitur pronuntiatio Judicis finem controversiæ imponens absolutione vel condemnatione. Ita Brissonius Cum vero ea definitio totam sententiæ notionem non exhauriat; generaliorem sequimur Wurffelsi definitionem, quod sit sententia determinatio ejus quod justum est, in casu aliquo præsenti, a judice cognita causa facta. Addidit (1) caussæ cognitionem præcedentem, in quo a mandato SC. maxime differt; in hac enim judex pariter determinat, quid justum sit in casu præsenti, idque remotis exceptionibus. (2) Omisit notionem injusti; determinato namque justo, patet oppositum huic esse in-

injustum. Licet vero plerumque etiam in sententiis determinari videatur, non quid justum, sed quid injustum sit, dum sæpius audiamus pronunciari *injuria esse factum*, tamen sequitur, quid justum sit, & quid fieri debeat, quod plerumque adjici solet. Dein, justum est, ne alter in usu juris sui turbetur. Idem Wurffell. adducit definitionem Heineccii *Elem. jur. sec. ordin. pandect. p.VI.* §. 236. quod sit *sententia* controversiæ decisio a judice facta. Et observat dari etiam sententias sine sollemnitate. Sententia porro vel est definitiva, vel interloquutoria. Illa totum casum concernit jusque eidem applicat. Definit namque quid justum sit in casu proposito generatim spectato, non in singulis cum eo concurrentibus circumstantiis. Inde & Paullus definitivam sententiam intelligit in *l.19. §.1. D. de recept. arbitr.* scribens: Dicere autem sententiam eum existimamus, qui ea mente quid pronunciat, ut secundum id discedere eos a tota controversia velit & in *l.3. C. de sentent.* eadem dicitur, qua absolvit vel condemnat. *Interloquutoria* vero dicitur quæ articulum incidentem concernit. Interloqui nempe dicitur, qui, caussa principali adhuc controversa, incidentem articulum decidit, quod facit, qui v. g. probationem alterutri parti injungit, contra contumacem in non comparendo proclamationem decernit &c. Si autem articulus ille incidens sit ita comparatus, ut ex ejus decisione decisio casus principalis dependeat, tunc *mixta* est utraque specie sententia, sin minus *mere incidens* est. Mixta *v. g.* est, qua injungitur ei, qui semiplene probavit, juramentum suppletorium, hoc enim ab actore præstito reus condemnatur. Exemplum *mere incidentis* est qua legitimatio injungitur.

Sententiam dicere arbitri, quos ad dicendam sententiam coacturum se prætor pollicetur, existimabantur qui ea mente pronunciant, ut secundum id discedere litigatores a tota controversia velint *l. 23. D. de recept. arbitr.*

Sententia pro eo, quod quisque sentit. Vetus Glossar. Sententia αυτοτελης κ αναμφιβολος αποκρισις, quemadmodum & Theophilus *ad Instit.* §. 8. *de jur. nat. gent. & civil.* qui sententiæ opinionem opponit. Sic sententiam accipere *l.* 14. *D. de bon. libert.* dicere *l.* 1. *D. de alb. scrib.* rogare, ferre *l. 6. §. ult. D. de decurion.* Sententiam autem dicere & ferre dicuntur etiam senatores in consiliis publicis ut *l. ult. D. de senator.* Auctor *Rhetor. ad Herenn. lib.* 4. *c.*36. Nam quid fuit, judices, quare in sententiis ferendis dubitaveritis, aut istum hominem nefarium ampliaveritis. Add. Cic. *Verr. II.* 31. & *ad divers. XI.* 21. Sic & Græci ψηφον φερειν και δουναι Illud Æschin. hoc κατα Τιμαρχε *p.*272.

Sententia pro mente & sensu. Sic sententia constitutionis *leg.* 20. §. 1. *D. de manumiss.* contrahentium *l.15. D. de verb. oblig.* defuncti *l.* 7. *D. de jurisdict.* edicti *l.* 8. *D. si tabul. testam. null. extrah.* interdicti *l.* 1. *C. quor. legator.* legantis *l.* 85. *D. de legat.* 3. legis *l.* 37. *D. de quor. libertor.* orationis *l.*5. *&* 8. §. 1. *D. de reb. eor. qui sub tut. vel cur.* prætoris *l.* 8. *D. de publican.* senatusconsulti *l.* 5. *D. ad SC. Trebell.* stipulationis *l.*64. *D. de verbor. obligat.* testatoris *l.* 44. § 9. *D. de condit. & demonstr.* voluntatis nostræ *l.1. D. qui testam. fac.*

Inde *Sententia* verbis & scripturæ opponitur. Sic in *l.* 15. §. 3. *D. ad leg. Cornel. de fals.* sententiam magis senatusconsulti sequendam, quam scripturam, & in

in *l.* 22. §. 8. *D. eod. tit.* Non verbis sed sententia. Sic etiam non ex verbis, sed ex sententia senatusconsulti accusator quandoque tenetur *l.* 1. §. 13. *D. ad SC. Turpillian.* Adde *l.*29. §. *ult. D. ad SCᵗ Trebell.*

Ut Græcis jurisconsultis ψῆφος, ita in Latinis constitutionibus *sententia* sæpe significat conventionem exsequutoris, libellis admonitionem, ὑπόμνησιν, δήλωσιν, προσκλῆσιν, atque etiam in Pandectis duobus locis. Cujac. *ad l. penult. C. de dignit.* in qua & *l. ult. in fin. C. eod. tit.* nec non in *l.* 6. *C. unde vi* hoc sensu vox sententiæ accipitur.

Sententia pro decreto *l.* 1. *C. ut lit. pendente vel post provoc.*

SENTIRE, cogitare, intelligere. Sic animo sentire *l.* 27. *D. de condit. & demonstr.* Sentire etiam lex dicitur in *l.*6. §.1. *&* 5. *D. de jur. patron.*

Sentire, percipere, affici. Sic sentire augmentum *l.* 33. *D. ad leg. Falcid.* commodum *leg.* 49. *D. de don. int. vir. & ux* damnum *l.* 31. *D. ad leg. Falcid.* incommodum *l.* 4. *D. de donation.* Sentire incrementum stipulatio dicitur *l.* 1. §. 13. *D. ut legator. servandor.* Sentire injuriam *l.* 15. §. 35. *D. de injuriis.* læsionem *l.* 45. *D. de oper. libertor.* liberationem *l.* 72. *D. ad Leg. Falcid.* lucrum *l.*2. §.7. *D. de hered. vel act. vend.* periculum *l.*71. *D. de verb. signif.*

Sentire cum aliquo, & contra sentire, pro consentire & dissentire. Sentio cum Servio *l.* 19. *D. de jur. dot.* Contra sentit *l. ult. D. de manumiss. vindict.*

Sentire aperte in *l.* 51. *D. de legat.*1. pro aperte dicere.

SEPARATIO bonorum, vel creditorum gratia fit, qui separari ab heredis bonis testatoris bona desiderant, quæ alioquin heredis bonis juncta, propter heredis creditores suffectura non essent *tit. D. de separat. bonor. judic. possid.* Vel servorum gratia fit, qui a domino, qui non solvendo erat, cum libertate heredes necessarii scripti, separari a bonis ejus peculium suum postulant *l.* 1. §. *ult. D. de separat. l.*7. §. 5. *in fin. D. de minorib.* Separationem bonorum etiam prætor ei concedit, qui patri ac postea fratri ex secundis tabulis heres extitit, si hereditatem patris, rejecta fraterna, retinere velit *l.* 1. *D. de vulg. & pupill. substit.* Hoc modo etiam separatio patrimoniorum dicitur *l.*3. *D. de excusat. tutor.* & separatio postulata *l.*6. *C. de hered. vendit.*

Separatio quoad thorum & mensam, differt ab ea quæ est quoad vinculum. Vid. supra art. divortium.

SEPARATUS a censibus & muneribus, id est, immunis *l.* 14. *in fin. C. Th. de Episcop.*

SEPOSITO eo, pro remoto eo, vel etiam si id non esset, interdum significat excepto eo, ut in *l.* 15. §. 33. *in fin. D. de damn. infect.* Seposito beneficio testatoris *l.* 84. *D. de hered. instit.* id est, remoto. Seposito quadrante *l.*27. §.16. *D. ad SC. Trebell.*

SEPTIMILLIARIUM erat locus, in quo novum juri dicundo palatium exstruxerat Justinianus *l.* 22. *in fin. C. de sacros. eccles. l. penult. C. deposit. l. ult. C. de legit. tut. l.*30. *C. de fideicommiss. l.* 30. *C. de jur. dot. l. ult. C. de bon. libertor. l. ult. C. de jur. patron. l.* 19. *C. de jur. delib. l.*6. *C. de bon. quæ liberis l. penult. C. de reb. credit. l.*20. *de agricol.* Add. Cujac. *lib.* 20. *observat. c.*3. Jo. Strauch. *diss. de statut. a summo principe* §.43. & Jac. Guther. *lib.* 1. *de offic. dom. August. c.*36.

SEPTUNX, ut ait Volusius Ma-

Mæciánus, septem duodecimas affis, seu uncias, significat.

Sepulcri adpellatione omnem sepulturæ locum contineri existimandum est *l.* 3. §. 2. D. *de sepulcr. viol.* Sepulcrum est, ubi corpus ossave hominis condita sunt *l.* 2. §. 2. D. *de religios.* Sepulcrum est, non is solum locus, qui recipiat humationem, sed omne etiam supra id cœlum *l. ult.* § 4. D. *quod vi aut clam.* Sepulcra autem vel familiaria, vel hereditaria *l.* 6. & 7. D. *de religios. & sumt. fun.* quibus tamen Heinecc. *Antiq. Rom. ad Instit. lib.* 2. *tit.* 1. §. 7. tertium addit genus eorum, quæ neutrius juris erant. Familiaria universæ familiæ patebant, non autem heredibus extraneis. Unde formulæ in vetustis marmoribus: Hoc monimentum exterum non sequetur, nisi de nomine utrorumque, post obitum nostrum corpus extraneum inferre ne liceat, ne de familia exeat, aliæque similes, apud Grut. *Inscript. p.* DXCIV. 2. *p.* DXXIII. 5. *p.* DCCCLXXXI. 9. Familiaria interdum majorum sepulcra vocantur ut in *l.* 36. D. *de bonis libertor.* Aliquando & libertis & libertabus simul jus inferendi indulgebatur, maxime si ad extruendum tuendumque sepulcrum aliquid contulissent, cujus rei exempla sunt apud Grut. *Inscr. p.* DCCCCXLV. 10. *p.* DCCCCLIV. 2. vel si in nomine patronorum permansissent, ceu cavetur apud eumdem *Inscr. p.* DCXXXVIII. 4. Si qui tamen ex libertis libertabusque male de patronis meruerant, iis locum denegare solebant in sepulcro familiæ. Sic apud Grut. *Inscr. p.* DCCXLIV. 4. aliquis monimentum posuit sibi & suis libertis, libertabusque posterisque eorum, excepto Hermete lib. quem vero propter delicta sua aditum, ambitum, ullumque accessum habere in hoc monimento, vetat. Alibi *p.* DCCCLXII. 5. excipitur. Secundina liberta, impia adversus Cæcilianum Felicem, patronum suum. Alia & a familiaribus diversa erant sepulcra hereditaria, quæ omnes heredes, etiam extraneos sequebantur. Id quod indicare solebant formulis: H. M. H. S. id est, hoc monimentum heredes sequitur, vel, hujus monimenti vel sepulcri jus ad heredes ejus pertinet pro portionibus, qua quis testamento ejus scriptus est Gruter. *p.* DCCCLXVI. 7. *p.* DCCCLXXI. 8. Denique quædam sepulcra neutrius juris, & nec familiaria, nec hereditaria erant. Modo enim sibi tantum conditorium parabant, modo sibi & conjugi, modo sibi & suis, ne quos inferri liceret, nisi quorum nomina scripta sint & quibus conditor ejus sepulcri diserte caverit Grut. *p.* DCCCCXC. 2. Jus sepulcri *l.* 3. §. 9. *D. de sepulcr. viol. l* 4 § 21. *D. de mort. infer.* Sepulcra in prædiis memorantur in *leg.* 36. D. *de bon. libert.* Nimirum unusquisque sepulcrum sibi in suo aliquo fundo deligere solebat. Et in ipsis sepulcris specus subterranea dicebatur *hypogæum*, ubi locus erat certo ollarum vel urnarum numero destinatus, qui ollarium vocabatur Gruter. *Inscript. p.* DCCCCXXXV. 9. Reinef. *Inscr. Class.* XI. 100. vel *schola* ollarum Reinef. *Class. XVI.* 53. Exolescente vero ritu cremandi corpora cineres in urnis asservandi, arcæ loco ollarum constitutæ sunt in hypogæo. In hoc porro, ubi ossa, cineres, cadavera requiescebant, erant *lampadaria*, vel lychnuchi, quorum mentio fit apud Dion. Cass. *in Domitian.* & apud Reinef. *Inscr. Class. I.* 240. & *Class. XI.* 100. eorumque cura, nisi ita comparata

rata essent, ut perpetuo lucerent, demandari solebat libertis vel servis. Supra hypogæum erant coenacula Grut. p. 383. 4. arcæ, Grut. p. 706. 13. p. 708. 4. p. 721. 8. p. 807. 12. immo & signa & simulacra deorum & genii familiæ, qualia describuntur in marmore apud Reinef. Inscr. I. 240. Unde facile patet, cur ibi & æditui fuerint Reinef Inscr. Class. V. 53. itemque cur itum, ambitum, aditum sepulcris suis stipulati sint veteres, ad coronandum, sacrificandum, vescendum, quales formulæ sunt apud Grut. p.560. 5. p.864. 2. p.662. 5. p. 1081. 1. cur item & eam legem sepulcris additam reperiamus, ut si quis ibi furtum fecisset, perinde obligatus sit, ac si sacrilegium commisisset Grut. p.1076. 10. Denique extra quædam erant, quæ ad illa referebantur, veluti horti, ædificia, tabernæ, maceriæ, scalariæ, & imprimis unstrina, quamvis ea monimentis suis adplicari, quidam vetuerint. Grut. Inscr. p. 656. 3. p.755. 4. p. 1044. 7. 8. De habitatione in sepulcro mentio est in l.3. §.1. & 61. D. de sepulcr. viol.

Interdictum de *sepulcro* ædificando locum habet, ut quis non prohibeatur ædificare sepulcrum, quo licet mortuum inferre tit. D. de sepulcr. ædific. & mort. infer. Differt autem hoc interdictum ab illo, de mortuo inferendo, quod saltem exigit, ut eo mortuum inferre, hoc vero, ut eo loci monumentum ædificare liceat, quia religionis interest (ut JC. inquit) monumenta exstrui & exornari l.1. D. de mort. infer.

Sepulcrum justum, quod religione tenetur l. 43. D. de religios. Lucan. lib 9. v. 1091. justo date tura sepulcro.

SEPULTURA. Non perpetuæ sepulturæ tradita corpora posse transferri l. 3. §. 4. D. de sepulcr. viol. Sepultura una plura sepulcra efficere non potest l.44. pr. D. de religios. & sumt. fun. Non totus, qui sepulturæ destinatus est locus, religiosus fit l. 2. § 5. D. eod. tit. Initio sæculi noni adhuc cuilibet licuit, eligere sepulturam, ubicumque voluit, etsi extra Ecclesiam more majorum in fundis propriis sua esset, dummodo tertiam partem suorum funeralium Ecclesiæ suæ parochiali persolveret, & ne aliter fieret, sub excommunicatione prohibitum erat c. nos instituta 1. decretal. de sepultur.. Et licet Innocentius III. c. fraternitatem 3. eod. tit. improbaverit relicta sepultura parochiali, vel majorum suorum, novam sepulturam eligi in novo loco minus religioso, Bonifacius tamen VIII. initio sæculi decimi tertii eam libertatem eligendi sepulturam in loco etiam minus religioso innovavit ac de novo asseruit in c. cum quis 2. §.1. eod. tit. in 6.

SEQUELA in l. 14. §. 15. D. de furt. Lactant. lib.7. Instit. divin. cap.5. Ergo immortalitas non sequela naturæ, sed merces præmiumque virtutis est. Et de opific. Dei cap.4. Quoniam mors sequela morborum est Sic sequelæ locum obtinere dicitur obligatio l.93. D. de solut.

SEQUESTER dicitur, apud quem plures rem, de qua controversia est, deponunt l. 109. D. de verb. signif. l. 5. §. 1. l. 6. & 7. D. depositi. Tertullian. de resurrect. carnis cap. 51. Hic sequester Dei atque hominum adpellatus ex utriusque partis deposito commisso sibi. Idem de patientia cap.15. Adeo satis idoneus patientiæ sequester Deus est, si injuriam deposuerit penes eum, ultor est. Invenitur & hoc verbum

bum apud Plaut. *Mercator. Act.* 4. *scen.* 2. & apud Quinctilian. *lib.* 12. *cap.* 8. Ab eo autem sequester dictus, quod occurrenti aut quasi sequenti eos, qui contendunt, committitur, aut quod ejus fidem, qui deponunt, sequuntur, ut Gellius *lib.* 1. *cap.* 1. scribit. Isidor. *lib.* 10. *etymol.* Sequester, ait, est qui certantibus medius intervenit, qui apud Græcos ὁ μέσος dicitur, apud quem pignora deponi solent, a sequendo dictus, quod fidem utraque pars sequatur. Plautus *Rudent. Act. IV. scen.* 3. *v.* 79. Diu ad arbitrum reditur aut sequestre ponitur. Vetus Glossar. *sequester* est, apud quem res litigiosa deponitur, ut ei, qui eam meruerit, reddatur. Et mox, est, qui contestantibus medius intervenit. Vet. Glossar. Græcum: *Sequester* ἐστι, παρ ᾧ πολλοῖς ἐπιδικὸν παρατίθεται πρᾶγμα. Sic apud sequestres deponi *l.* 21. §. *ult. D. de adpellat.* & sequestre deponere *l. pen. D. depositi.* Hinc

SEQUESTRARE *l.* 22. §. 8. *D. solut. matrim.*

SEQUESTRARIA actio, *directa*, qua victor rem depositam a sequestro tradi sibi postulat *l.* 5. §. 1. *l.* 12. §. 2. *D. depositi.* sequestraria actio *contraria*, qua sequester indemnem se servari contendit.

SEQUESTRATIO *rubr. C. de prohib. sequestr. pecun.*

SEQUI, adprobare, agnoscere, admittere, obtemperare. Sic *Sequi* decretum prætoris *l.* 7. §. 9. *D. de administr. & per. tut.* fidem alterius *leg.* 84. §. 1. *D. de regul. jur.* fidem obligationis *ibid.* heredem *l.* 1. §. 16. *D. de separation.* judicium defuncti *l.* 2. *D. de bonor. possess.* jus pignoris *l.* 13. *D. qui pot. in pign.* jusjurandum *l.* 4. §. *ult. D. de in lit. jurand.* mandatum *l.* 53. *D. mandati* nomen *l.* 8. §. *ult. D. de eviction.* personam mulieris in contrahendo *l.* 27. *pr.* & §. 1. *D. ad SC. Vellei.* religionem *leg.* 3. *C. de in lit. jurand.* voluntatem defuncti *l.* 39. *D. de fideic. libert.*

Bona etiam *sequi* dicimur *l.* 5. *D. de separ.*

Sequi noxa caput dicitur, id est, a capite non separari *l.* 2. §. 1. *l.* 10. §. *ult. D. de noxal. action.*

Sequi caussam, id est, consequi, venire *l.* 5. *C. de rer. permut.* sequi vel non sequi caussam est, impleri, vel non impleri promissum, ob quod datum quid est *l.* 1. & *tot. tit. D. de condict. causs. dat. causs. non sequut.*

Sequitur & coheredem integra actio *l.* 47. *famil. ercisc.* i. e. ad eum pertinet.

Sequi conditionem matris *l.* 1. *D. ad municipal.* id est, ejus conditionis esse.

Sequi contubernium Paull. *lib.* 2. *Sent. tit.* 2.

Sequi aliquem damna dicuntur, quum illa præstare tenetur *l. ult. C. si tut. vel curat.*

Sequitur damnatum infamia *l.* 7. *D. de publ. judic.*

Sequitur dicere, id est, sequitur ut dicamus *l.* 4. *D. de usucap.*

Sequi domicilium rei *l.* 19. §. 2. *D. de judic.* *Sequuntur* emtorem fructus *l.* 6. & 14. *D. de in diem addict.*

Sequi iter, i. e. accedere, dicitur *l.* 2. §. 2 *D. si servit. vind.*

Sequi id est, observare judex dicitur, quod utilissimum est *l.* 21. *D. commun. divid.*

Sequi nuptias *l.* 9. *D. de senator.* pro contrahere *l* 34. *D. de rit. nupt.* *l.* 15. *C. ex quib. causs. infam.*

Sequi aliquem onera dicuntur, quæ subire tenetur *l.* 56. §. 1. *D. de jur. dot.*

Se-

Sequitur emtor, id eſt, eligit petitionem uſurarum *l.* 4. *C. de pact. inter emt.*

Sequi aliquando paſſive uſurpatur per enallagen generum, ut in *l.* 12. §. 2. *D. de capt. & poſtlim. Sed Juliani ſententia ſequendum* eſt, hoc eſt, Juliani ſententiam ſequi cogimur, quamquam hic ſolleciſmus ſubſit. Aliæ tamen editiones, quæ & Dion. Gothofredus ſequutus eſt, pro *ſequendum* habent *ſequenda*. Leviori emendatione opus eſt, pro *ſententia* reſcribendo *ſententiam*. Hanc enim loquendi formam ex verbis Virgilii, *pacem ab rege petendum*, defendit Laur. Vallenſis *Elegant lib.* 1. *c.* 29.

A ſequenti, id eſt, ab altero *l.* 26. *D. de noxal. act.*

Sequens cauſſa, id eſt, altera *l.* 1. §. 6. *D. de uſufruct.* *l.* 34. *D. de ſtatulib.*

SEQUIOR, pro ſegnior *l.* 8. §. 12. *D. de tranſact.*

Sequior, deterior. Vid. Cujac. *lib.* 1. *obſerv. cap.* 3. Jurer. *ad Symmac. lib.* 10. *epiſt.* 49. Hein.

SERENITAS noſtra. *Collat. Leg. Moſ. & Rom. tit.* 15. §. 3. De hoc *ſerenitatis* titulo Vid. Juret. ad Symmach. *lib.* 2. *epiſt.* 8.

SERIÆ ſunt vaſa vinaria & frumentaria *l.* 206. *D. de verbor. ſignif. l.* 15. §. 6. *D. de uſufr.* Terent. *Heautontim. Act.* 3. *ſcen.* 1. *v.* 51. Relevi dolia omnia, omnes ſerias.

SERICUS. Serica a bombycinis ſeparantur in *l.* 25. *D. de aur. arg. legat.* ut & apud Paull. *lib.* 3. *Sent. tit.* 6. §. 79. quæ tamen confundit Iſidorus *lib.* 19. *cap.* 27. Ac bombycina quidem ex vermiculis fiebant. *Serica* vero ex genere quodam lanicii, quod Indiæ populi *Seres*, ex arboribus depectebant, quemadmodum erudite Andr. Tiraquellus notavit in *lib. de legibus connubialibus leg.* 3. *n.* 18. Id quod ſubjecti auctorum loci comprobant. Galen. *περι διαγνωσεως και θεραπειας τω· εν τε εκαςα ψυχη ιδιων παθων cap.* 9. *Tom.* 6. *Oper. Galen. & Hippocrat. p.* 513. Τουτου γενος εστι τα χρυσυφη των ιματιων η υλης δεομεθα πορρωθεν κομιζομενης, ωσπερ των σηρικων ονομαζομενων id eſt: Hujus generis veſtimenta auro contexta, aut ſupervacuum aliquod opus habentia, aut quæ materiam ex longinquo adlatam deſiderant, ut quæ vocantur *ſerica*. Virgil. *lib.* 2. *Georg. v.* 120. Velleraque ut foliis depectant tenuia Seres. Seneca in *Hippolyto Act.* 2. *v.* 389. Quæ fila ramis ultimi Seres legunt. Idem *in Hercule Oetæo Act.* 2. *v.* 666. Quæ Phœbeis ſubditus Euris - Legit Eois Ser arboribus. Iſidori tamen opinio confirmatur Zonaræ auctoritate *in Juſtiniano Tom.* 3. *annal. p.* 57. Silius Italicus *lib.* 6. *v.* 3. Primique novo Phaetonte retecti - Seres lanigeris repetebant vellera lucis. Et *lib.* 17. *v.* 596. Videre Eoi (monſtrum admirabile) Seres - Lanigeros cinere Auſonio caneſcere lucos. De verme tamen Indico multi exiſtimant veteres ſenſiſſe, de quo hæc Baſilius Magnus *Homil.* 8. *Hexæm* adſerit: οποια και περι του ινδου σκωληκος ιστορειται του κερασφορου ος εις καμπην τα πρωτα μεταβαλων, ειτα προιων βομβυλιος γινεται, και επι ταυτης ισαται της μορφης, αλλα χαυνοις και πλατεσι πεταλοις υποπτερουται, οταν ουν καθεζησθε των τουτων εργασιαν αναπηνιζομεναι αι γυναικες, τα νηματα, α πεμπουσιν υμιν οι Σηρες προς την των μαλακων ενδυματων κατασκευην. Quem totum locum non minus ſuum ac proprium quam Latinum fecit Ambroſius *lib.* 5. *Hexæmer. cap.* 23. his verbis: Et quia de volatilibus diximus, non putamus alienum, ea

ea complecti, quæ de verme Indico tradit historia, vel eorum relatio, qui videre potuerunt. Fertur hic corniger vermes converti primum in speciem caulis, atque in eam mutari naturam, inde processu quodam fieri bombylius, & nec eam tamen formam figuramque custodit, sed laxis & latioribus foliis videtur pennas adsumere. Ex his foliis mollis illa Seres depectunt vellera, quæ ad usus sibi proprios divites vindicarunt. Hæc ille. In cujus tamen loci versione hallucinatus est scripturæ Græce vitio, in erroremque inductus est divus ille Antistes. Scriptum enim ostendit a librario perperam πρασμης, ubi nunc diserte καμπης, eaque de caussa *in speciem caulis* vertit, quum vertere debuisset *erucæ*. Ac plane, ni fallor, D. Hieronymus alias objicit, eum e Grecis bonis Latina fecisse mala, eumque perstringit, quum hoc ait. Nec de alio sensit, quum hoc scripsit in *prologo de Spiritu S. ad Demetrium*. Erucas certe Græce *campas* adpellatas esse, vel Columella testis est *lib.* 11. *extrem.* Plinius quoque *lib.* 6. *hist. natur. cap.* 17. Seres, inquit, lanicio silvarum nobiles, perfusam aqua depectentes frondium canitiem. Ammianus quoque Marcellinus *lib.* 23. *cap.* 6. apud Seras silvas esse sublucidas, refert, a quibus arborum foetus aquarum adsperginibus crebris velut quædam vellera mollientes ex lanugine & liquore mixtam subtilitatem tenerrimam petunt, nentesque subtemina conficiunt sericum. Idem & Solinus in *Polyhist. cap.* 51. scribit. Porro, quo tempore texendi serici artificium in occidentis partes invectum sit, unicuique liquet, ex Ottone Frisingensi *lib.* 1. *de gestis Friderici c.* 33. Rugartum Siculum, ait, Corintho Thebis, Athenis expugnatis, opifices, qui sericos pannos texere solebant, ob Imperatoris ignominiam captivos deduxisse, quos in Palermo Siciliæ metropoli collocans, artem illam texendi suos edoceri præcepit. Exinde ars illa prius a Græcis solis inter Christianos habita, Romanis patere coepit ingeniis. Memorantur autem in jure nostro *Sericum* nema *l. ult.* §. 7. D. *de publican.* Sericoblattæ *l.* 15. *C. de murileg.* sive, ut in *l.* 13. *C. Theod. eod. tit.* Sericos blattæ. Vopiscus in *Aurel. cap.* 45. Et quum ab eo uxor sua peteret, ut unico pallio blatteo serico uteretur, quo loco primam editionem blattoserico, unica voce, legere, testatur Salmasius, quem vide & Isaac. Casaubon.

SERMO, pro clausula in legatis *l.* 20. D. *de usur.*

Sermo, pro scriptura testamenti *l* 85. & 98. D. *de legat.* 3.

Sermo superior, pro tractatu superiore, vel superiore parte edicti *l.* 2. D. *de conjunjend. cum emancip.*

SERPENTES circumferebant & proponebant circulatores *l. ult.* D. *de extraord. crimin.* immo & alia animalia peregrina & rariora, ut ad ea spectanda tanto frequentiores confluerent homines. Ev. Otto *de tutel. viar. III.* 3. *p.* 452. Hein.

Serpens intra culleum cum parricida *l. un. C. Th. de parricid.*

SERTUM. Serta suspendebant diis gentiles *l.* 12. *C. Th. de paganis.* Arnob. *lib.* 7. *p.* 226. *edit. Stewech.* Etiam Dii sertis, coronis, efficiuntur & floribus. Marmor vetus apud Gruterum *Inscr.* CCXXIV. Coronæ inlatæ signaque uncta.

SERVACULUM. Ulpianus *l.* 29. §. 2. D. *ad Leg. Aquil.* Quia parvi refert navem immitten-

tendo, an *servaculum* ad navem ducendo, an tua manu damnum dederis. At quum Latium hoc vocabulum ignoret, & in Florentino codice *servaculum* & *serraculum* legatur, posterius merito præfertur a Jac. Cujac. *observ. lib. 9. cap.* 10. *lib.*14. *cap.*13. & Corn. Van Bynkersh. *observ. lib.* 4. *c.* 16. Glossæ: πηδάλιον, gubernaculum, clavus, *serraculum*. Add. Ducker. *de Latin. vet. I. Ctor. p.*391. Car. Labbæi *observ. & emendat. in synops. Basilic. p.*164. Hein.

SERVARE, observare. *Servare* diem *l.* 1. §. 7. *D. quand. adpell.* jusjurandum *l.* 1. *D. si mulier ventr. nom.* legem contractus *l.*24. *D. depositi.* modum *l* 2. *C. de conven. fisci cred.*

Servare, exigere, percipere, recuperare. Sic & servari ab aliquo dicitur, quod ex ejus bonis redigi potest *l. ult. D. de administr. & peric. tut. Servare* ab aliquo *l.* 45. §. *ult. D. mandati* creditum *l.* 49 *D. de furt.* detrimentum *l.*6. *C. arbitr. tut.* impensas per retentionem *l.* 59. D. *de furtis* & judicio *leg.* 42. §. 1. *D. solut. matrim.* indemnitatem *l* 53. §. *ult. D. locati.* Quod minus servavero, id est, consequutus *l.*22. § 2. *D. mandati. Servare* quod bona fide præstiterat, id est, recuperare *l.* 9. *D. commun. divid.* pœnam a socio *l.*6. §. *ult. D. eod. tit.* rem suam *leg.* 2. *D. de instit. act.* sumtus *l.* 2. §. 2. *D. de donat. int. vir. & ux.* rem a tutore *l.* 1. *D. de excusat. tut.*

Servare etiam per actionem dicunt Jurisconsulti, quod abest, vel quod damnnm datum est *l.* 17. *in fin. D. de servit. vindic.* Et *servare* per exceptionem *l.*23. *D. solut. matrim.* judicio *l.* 18. *C. famil. ercisc.* retentione *l.* 38. *D. de negot. gest.*

Servari pro reservari. Sic quod mater filiæ suæ servari testamento jussit, eo tempore præstari voluisse intelligitur, quo sui juris ea sit *l.* 26. *D. de aur. arg. legat. Servare* sibi *l.* 87. §. *ult. D. de legat.*2.

Servare pro custodire. Hoc sensu possessiones dari dicuntur dotis *servandæ* caussa *l.* 26. §. *ult. D. ad municipal.* servandi fideicommissi caussa *l* 2. *C. leg* 10. *D. quib. ex causs. in possess eat.* servandi judicii caussa *leg.* 16. *D. de liberat. legat.* servandi legati caussa *l* 3. *C. ut in possess. legat.* Sic & *servare* ventrem *l.*3. *D. de ventr. inspic.*

Servare pro tueri & defendere. Sic prætor *servare* voluisse locationem & venditionem dicitur in *l.*8. § 1. *D. de bon. auctor. jud. possid.* Servare debet judex, quod coheredes consocii inter se fine dolo malo pepigerunt *l.*3. *D. commun. divid.*

SERVIANA actio in rem prætoria petitoria *l.* 42. §. 4. *D. de procurat.* quæ de rebus in prædium rusticum invectis illatis, quæ tacito pignoris jure locatori pro pensione obligantur, proponitur. Daturque ea adversus colonum, & quemcumque possessorem earum rerum pro mercede pignori tacite obligatarum, ad pignus suum vindicandum *l.* 16. §. 3. *D. de pignor. & hypoth.* cum alias jure civili ne pactum quidem hypothecæ ullam efficaciam habeat, ergo nec jus in re fine traditione operari poterat. Rerum autem mobilium actio hæc erat, & pignoratitia etiam dicitur *l.* 3. §. 3. *D. ad exhib. l.* 9. *D. quib. mod. pign. solv. l.*41. *D. de pignorat., act.* §. 7. *Inst. de action.* Quemadmodum vero hæc actio tantum ad utilitatem locatoris prædii rustici comparata est, ita *quasi serviana* vel *hypothecaria* ge-

generalis est, etiam prætoria, daturque pignore jam constituto, seu hypotheca solo pacto sine traditione constituta, cuilibet creditori, contra debitorem vel quemcumque rem oppignoratam vel hypothecam possidentem, ad rem illam una cum fructibus & accessionibus persequendam §. 7. *Inst. de action. l.* 16. §. 3. *seq. D. de pign. & hypoth.* Non ergo aut res, aut debitum petendum, si adversus tertium instituatur hæc actio. Quamvis enim rei electio sit, malit ne rem tradere, an debitum solvere *l.* 16. §. 3. *D. de pign. & hypoth. l.* 12. §. 1. *D. quib. mod. pign. vel hypoth. solv.* actori tamen cum tertio possessore nullum intercessit negotium, ex quo in personam agere possit, ad solvendum quod alias ex contractu debet. Eadem etiam appellatur pignoratitia Serviana *l.* 3. §. 3. *D. ad exhibend.* pignoratitia in rem *l.* 7. §. 12. *D. commun. divid.* & Serviana vel hypothecaria *l.* 4. §. 30. *D. de dol. exception.* & passim. Confunditur tamen plerumque hæc differentia, & cujuslibet pignoris persequutioni *Serviana* nomen adcommodatur *l.* 3. 7. 10. 18. & 21. §. 1. *D. de pignor.* & aliis locis.

SERVILIUS jurisconsultus Proculum citat *l.* 10. *D. de jur. patron.* Servilii hujus nulla alibi mentio fit. Hinc Bynkersh. *lib.* 5. *observ. cap.* 23. substituendum putat *Cervidium*, Scævolam puta, jurisconsultum latioris famæ & receptæ auctoritatis. *Hein.*

SERVIRE nobis intelliguntur & hi, quos curamus ægros, qui cupientes nobis servire, propter adversam valetudinem impediuntur *l.* 4. §. 5. *D. de statulib.*

Servire aliquando, & servum esse differunt *l.* 1. §. 2. *D. de jur. & fact. ignor.* quemadmodum & servum esse, & in servitute esse *leg* 27. §. 8. *D. ad leg. jul. de adulter.* Adeo, ut & liber homo, qui in servitute detinetur, *servire* dicatur *l.* 4. §. 4. *D. de statulib.* Adde Pithoeum *ad Collat. Leg. Mos. & Rom. tit.* 2. §. 3. Hein.

Servire, de prædiis, quæ servitutem debent. Sic fundus *servire* dicitur *l.* 2. §. *ult. D. de aqu. & aqu. pluv. arc.* serviens fundus *l.* 9. *D. de servitut.* cui is, cui servitus debetur, opponitur *l.* 23. § 2. *D. de servit. præd. rust.*

Servire annonæ urbis *l.* 5. §. 3. *D. de jur. immunit.* officium judicis *l.* 2. §. *ult. D. de eo, quo cert. loc.* muneri *l. ult.* §. 17. *D. de mun. & honor.* peculium *l.* 4. *D. de pecul.* verbis edicti *l.* 1. §. 20. *D. de exercit. action.*

SERVITIUM. Si ad ecclesiam catholicam servitio fideliore transierint *l.* 40. *C. Theod. de hæret.*

SERVITUS, *constitutio juris gentium*, (hoc est juris naturalis secundarii) *qua quis dominio alieno* (tamquam res) *contra naturam* (i. e. contra id quod naturali jure originario obtinet) *subjicitur l.* 4. §. 1. *D. de statu homin.* Differt autem dominium in servos ab imperio civili (1), Quod illud esse potest inter personas extra civitatem viventes, quemadmodum cetera rerum dominia. (2) Quod domino servi fit jus perpetuum huic imperandi operas omnes licitas, & quod ipsi ex iis vel aliunde provenit universum suum faciendi; imperium autem civile jus est dirigendi actiones civium non latius patens ac postulat finis boni publici, ex quo nondum efficitur, ut omnia quæ quisque civis operatur, negotiatur vel comparat, sua faciat imperans seu rector civitatis. Porro jus

jus illud perpetuum domini in servum differt à jure quod in mercenarium competit, hic quippe non perpetuo subjicitur, & multa facere potest sua, quæ ipsi extra rationem herilem obveniunt.

Servitutis adpellatione dominium magis quam opera intelligitur *l.* 4. § 4 *D. de statulib.*

Servitus pœnæ, i. e. in pœnam *leg.* 1. *D de sentent. pass.* Qualis erat eorum, qui censum vel militiam subterfugerant, quippe qui bonis in ærarium redactis virgis cæsi trans Tiberim venibant, Dionys. Halicarn. IV. *p.* 221. Cic. *pro Cæcin. XXIV.* & damnatorum ad metalla vel bestias aliaque extrema supplicia §. 3. *Inst. quib. mod. jus patr. potest. solv. l.* 1. *D. de sentent. pass.* & Libertorum ingratorum, quippe qui etiam in servitutem revocabantur Suet. *in Claud. cap.* 25. & mulierum liberarum, amore servorum alienorum bacchantium, quam pœnam tamen earum commodo sustulit Justinianus *l. un. C. de SC. Claud.* & eorum, qui ab alio adserti, præstitaque cautione edictis citati per annum se haud stitissent *l.* 1. §. 2. *C.* pariter sublata a Justiniano *l.* 1. §. 2. *C. de adsert. toll.* denique eorum qui se ipsos vendendos dabant, pretii participandi caussa, ac deinde ad libertatem proclamabant *l.* 1. & 3. *D. quib. ad libert. proclam. non lic.* Servire servitutem *l.* 34 *D. de stipulatione servor.* Porro servum esse & servire, & in servitute esse differunt, Vid. supra art. *servire.* *Servitus* gravior libertorum dicitur in *l.* 13. §. *ult. D. de aliment. & cibar. legat.* ubi patronus libertis dicitur uti vice servitutis.

Servitus alia est, qua res serviunt, quam ita definit non incommode Wurffel. *jurispr. definit.* §. 255. quod sit jus utilitatem vel fructum ex re aliena perpetuo percipiendi. Servire utique est utilitatem præstare, id quod eleganter declarat. Cicero *Orat. pro Planco:* Servitus, ait, non est servitus, si non servit, servire autem esse utilitatem sibi, suisque rebus præstare, paullo ante dixerat idem. Et verbum *perpetuo* in adducta definitione rem a juribus servitute similibus distinguit satis, quæ distinctio in vulgari definitione non adfertur, quam quam hæc alias non male sonet, quod sit servitus jus in re aliena, qua ejus dominus ad alterius (perpetuam) utilitatem aliquid pati, vel non facere tenetur, in qua definitione & dominans pariter & serviens elucescit. Si certæ autem personæ aliena res servit, ut in usufructu, usu, habitatione, *servitus personalis* intelligitur, si vero prædium prædio servit, ut in alterius prædii, dominantis scilicet, domini cujuscumque utilitatem, sit constituta servitus in tuo prædio, quod *serviens* audit, tunc *realis* est *servitus*, seu *prædialis.* Et hoc significatu veniunt prædiorum jura in *l.* 1. *in fin. D. de rer. divis. l.* 10. §. 1. *D. de alien. judic. mut. causs.* A quibus & servum fundum & servum prædium, quod servit, dicimus, liberoque opponimus *l.* 8. *D. de action. emt. l.*20. §.1. *D. de adquir. rer. dom.* Cicero *de leg. agrar. III.* 2. Optimo jure ea sunt profecta prædia, quæ optima conditione sunt, libera meliore jure sunt, quam serva. Capite hoc omnia, quæ serviebant, non quæ servient. *Personales* autem *servitutes* etiam hominum servitutes adpellantur *l.* 15. *D. de servit. l.*20. *in fin. D. de servit. præ. rustic.* quoniam hominibus debentur, & cum his pereunt. De servitute prædii rustici vel urbani *l.* 13. §.1. *D. de acceptil.* quæ & ser-

servitus utrorumque prædiorum vocatur in *l.* 1. D. *de condict. triticiar.* Rerum vero servitutes idcirco dicuntur prædiorum, quod prædiis debentur, non personis, & sine prædiis constitui non possunt. Nemo enim eas servitutes adquirere vel debere potest, nisi qui prædium habet *l.*1. *commun. prædior.* *l.*33. D. *de servit præd. rust.* Ideoque in caussa aquæductus sententia prædio dari dicitur *l.* 35. §. *ult.* D. *de negot. gest.* Servitutes autem hæ vel urbanorum vel rusticorum prædiorum adpellantur, prout sunt prædia, quibus debentur. Urbanis enim ædificiis, quocumque ea loco posita sint, constitutæ, *urbanorum prædiorum* dicuntur, quales sunt altius tollendi, stillicidium avertendi in tectum vel aream vicini, immittendi, projiciendi, protegendi, prospectus, luminum, oneris ferendi, cloacæ immittendæ servitutes *l.* 1. 2. & 3. D. *de servit. urban. præd.* *l.*1. D. *commun. prædior* §. 2. *Inst. de action.* Rusticorum vero prædiorum sunt constitutæ prædiis rusticis, veluti iter, actus, via, aquæductus, haustus aquæ, pecoris ad aquam adpulsus, pecoris pascendi, cretæ eximendæ, calcis coquendæ jura *l.* 1. & 2. *cum seq.* D. *de servit. prædior. rustic. pr. Inst. de servit.*

Quando ex servitute fundo meo constituta in alieno, jus mihi est quid faciendi, hæc *servitus* dicitur *affirmativa*, si vero ex tali servitute mihi jus est prohibendi ne alter in suo quid faciat, tunc *servitus negativa* adpellatur. Exemplum prioris est servitus tigni immittendi, posterioris vero est, ne prospectui officiatur.

Servitutem, quæ utilitatem nexu non interrupto præstat *continuam*, quæ vero eam certo tempore præbet, *discontinuam* dicunt, licet præter omnem rationem hanc distinctionem faciant. Occasionem huic hypothesi dedit male intellecta, perverseque interpretata *l.* 12. D. *de serv.* quæ distinctionem non præcipit, sed naturam rerum usucapiendarum saltim ob oculos ponit. Usucapionis ac præscriptionis theoriam nosse satius fuisset. Wurffel. *jurispr. definit.* §.258.

Servitus individua. Vid. supra art. *indivisum.*

Servitutium non ea natura est, ut aliquid faciat quis, veluti viridia tollat, aut amoeniorem prospectum præstet, aut in hoc, ut in suo pingat, id est, ut in parietibus suis collocet picturas, quæ vicino præstent amoeniorem prospectum, quæque tectoria vocari videntur in *l.* 3. §. 9. D. *uti possid.* Menag. *Amœn. jur. civ. cap.*29.

SERVIUS *Sulpicius* juris civilis auctor adpellatur a Gellio *lib.*2. *noct. Attic. cap.* 10. Idem *lib.* 4. *cap.* 1. eumdem citat in reprehensis Scævolæ capitibus. Idem *lib* 6. *cap.*12. Servius, ait, Sulpicius jurisconsultus ætatis suæ doctissimus libro de testamentis secundo. Idem citatur in *l.* 29. §. 1. & 2. D *de legat.* 3. ubi Alphenus placuisse ait Servio *l.* 1. D. *de bon. libert.* *l.* 2. §. 8. D. *pro emtor.* *l.* 26. D. *de adquir. rer. dom.* Servii sententia rejicitur *l.* 76. §. 1. D. *de furt.* Servii definitio doli mali improbata *l.* 1. §. 2. D. *de dolo malo.* Plura de Servii Sulpicii studio juris, honoribus, scriptis, & discipulis dixit Heineccius in *Hist. jur. civ. lib.* 1. *cap.* 3. §. 150. *seq.* & hujus Jurisconsulti diligentissime vitam illustravit Ev. Otto singulari libello *Tom.*5. *Thesaur. jur. deserto.* Hein. De Aufidio Namusa Sulpicii auditore, vid. supra in *Namusa.*

SER-

Servus vel a serviendo, vel a servando dictus est, quod imperatores captivos servare, quam occidere mallent, ut in l. 4. §. 2. D. de stat. homin. & in l. 239. §. 1. D. de verb. signif. traditur, & ab Augustino lib. 19. de civit. Dei cap. 15. servus idem quod mancipium leg. 1. §. 7. D. de quaestion. sed ut Donatus in Adelph. Terent. Act. 2. scen. 1. mancipia dicuntur, quod manu capta sint. *Servi* porro adpellatio etiam ad ancillam refertur l. 40. §. 1. D. de verb. signif. Proinde servis legatis etiam ancillae debentur l. 101. in fin. D. eod. tit. quae ex Modestini lib. 8. differentiarum sumta & excerpta ex l. 81. D. de legat. 3. ut inscriptio planum facit. Servi autem vel nascebantur, vel fiebant aliquo accidente. Servum autem esse & in servitute esse, & servire, ut differant, vid. *servire*.

Non unius *servi* generis erant. Memorantur enim servus civitatis l. ult. D. de manumiss. vindict. servi corporum l. 1. §. 7. D. de quaestion. servi fisci l. 8. D. de jur. fisc. servi hereditarii, peculiares, fructuarii, in quibus usumfructum quis habet leg. 55. D. de pact. servus municipii l. 3. D. de stipulat. servor. servi proprii, vel cum alio communes l. 24. D. ad leg. jul. de adult. servus publicus l. 1. §. 19. D. de magistr. conven. l. 2. C. de adoption. servi autem publici tabulariam olim administrabant, ut ex l. 18. D. de adoption. l. 2. C. eod. tit. l. 2. D. rem pupill. salv. fore. l. 1. §. 15. D. de magistrat. conven. l. 3. C. de postlim. revers. l. 4. C. arbitr. tut. & ult. C. de servis reip. patet. Quod postea ab Arcadio, Honorio & Theodorio prohibitum fuit in l. 3. Cod. de tabular. Servi *publici* etiam obligationes rebus publicis adquirebant l. 11. D. de usuris. Fit & servi cujusdam publici, & curatoris civitatis mentio in epistola Constantini, quae refertur ab Augustino epist. 68. De servis publicis populi Romani vide apud Ulpian. tit. 20. regul. §. 16. ubi vide Schultingium & Cujac. lib. 12. observ. cap. 11. Varro lib. 7. extr. de ling. lat. Ut nominantur, inquit, a libertinis orti publici servi Romani, qui manumissi antequam sub magistratus nomina, qui aera liberaverunt, succedere coeperunt. De *servis publicis* nonnulla notavit Lipsius lib. 1. Elector. cap. 21. Servus supervacuus vel etiam onerosus opponitur necessario in l. 8. §. 4. D. mandati. sunt quoque aliae servorum species, ut vernarum, qui tales nascuntur, statuliberorum, nexorum, addictorum, & glebae adscriptorum, atque etiam redemptorum, de quibus singulis suo loco.

Servorum officia quaedam notantur in l. 65. D. de legat. 2. Eorum autem varia ministeria variaque officia seu artificia erant. In libris enim nostris & dispensatores actores, ordinarios, atrienses, hostiarios, ministratores, obsonatores, cubicularios, notarios, nomenclatores, calculatores, focarios, coquos, lecticarios, cursores, tonsores, scoparios, saltuarios, diaetarios, topiarios, textores, tabellarios, villicos, artarios, colonos, pistores legimus l. 8. & 12. §. 42. D. de instruct. vel instrum. legat. l. 61. & 81. D. de legat. 3. l. 203. in fin. D. de verb. signif. item histriones, piscatores, mediastinos, pedissequos, negotiatores, fabros, muliones, comoedos, villicos, fossores, putatores, cupiarios, aquarios, symphoniacos, phasianarios, monitores, venatores, vestigatores, operarios, tecto-

tores, subulcos, fornicarios institores, agasones, pastores, aucupes, fullones, cellarios, medicos, pædagogos, mercenarios *l.5. §.11. D. quod vi aut clam.*

Servi corrupti actio *rubr. D. de serv. corrupt.* Vetus Glossar. Servi corrupti actio *η κατα τυ τον αλλον οικετην υποκοθευσαντος.* Aliud Glossarium: *αγωγη η χειρονα ποιυσα τον αλλοτριον δυλον, και απαλειφυσα τυς αγαθυς αυτυ τροπυς.* Vid. sub art. *corrumpere.*

Servi pœnæ fiunt, qui metallo vel operi addicuntur, vel qua alia pœna damnantur, quæ ministerium corporisque laborem & servitutem irrogat, veluti qui in metallicorum ministerium, ad ludum, ad bestias, in opus publicum damnantur *l. 1. D. de sent. pass. l.6. §.6. D. de injust. rupt. irrit. l. 25. §.3. D. de adquir. vel omitt. hered. l. 8. §. 8. 11. & §. ult. l. 12. 17. & 36. D. de pœn. l.7. D. de his, qui sui vel al. jur. §. 3. Inst. quib. mod. jus patr. pot. l.1. in fin. D. de bonor. possess. contr. tab. l. 8. D. de manumiss.* Hi enim omnes pœnæ magis quam Cæsaris & fisci servi sunt *l.3. D. de his quæ pro non script. hab. l. 17. D. de pœn.* Sic servus pœnæ efficitur ad gladium vel ad bestias, vel in metallum damnatum *l. 25. §. 3. D. de adquir. vel omitt. hered. l. 6. §. 6. D. de injust. rupt. irrit.* Paull. *lib. 4. sent. tit. 8. §. 24.* Sed & servam pœnæ mulierem factam legimus *l. 6. D. de statulib. l.2. §.3. D. ad SC. Tertullian.* quod accidebat, quum vel in opus salinarum, vel in ministerium metallicorum damnabatur *l. 8. § 8. D. de pœn. l.6. D. de capt. & postlim.* Nam hujusmodi pœnis servitutem irrogantibus, adfici mulieres consueverunt. Justinianus *Novell. 22. cap. 8.* *Ει γαρ εις μεταλλον τις η ανηρ η γυνη δοθηναι προσεταχθη, δυλεια μεν ην κατα το παρα των παλαιων νομοθετηθην εκ της δυλειας επιφερομενη* id est; si enim vir aut femina quædam ad metallum damnata sit, servitus quidem secundum veterum leges pœnæ loco infligebatur. Quam ille servitutis pœnam, (sic enim adpellatur in *l.1. D. de sent. pass.* abrogans eadem constitutione, *ημεις δε,* ait, *τυτο ανιεμεν, κ̧ υδενα των εξ αρχης ευ γεγονοτων εκ τιμωριας γινεσθαι συγχωρυμεν οικετην* Nos vero hoc remittimus, neque eum, qui ab initio ingenuus fuit, servum pœnæ fieri permittimus.

Servi loco haberi, non mercenarii, sed bona fide possessi *l. 1. §. 18. D. de vi & vi armata l. 4. princ. D. de usu & habit.* item fugitivi, qui operas locarunt, ut pascantur *l. 6. §. 2. D. ad leg. Fab. de plagiar.* Marqu. Freher. *Verosimil. l.12.* Hein.

SERVUS, *a, um*, quod servit. Sic servum in neutro casu *l.16. D. de statulib.* Servæ ædes, serva area *l. 34. & 35. D. de servit. præd. urb.* servus fundus *l.20. §.1. D. de adquir. rer. dom.* Vid. in *servitus.*

SESCUNCIA *leg. 42. D. de vulg. & pupill. substit.* id est, uncia cum dimidia.

SESSIONEM dies dicuntur quibus prætor sui copiam facit, quippe cum iis diebus, non de plano & æquo loco jus dicat, sed de loco edito, & in curuli sella sedens, decreta sua interponat *l. 2. §. 1. D. quis ordo in possess. & l.2. §.19. D. ut in possess. legat.* quamvis ibi legatur in vulgaribus libris *possessionum.* Duaren. *lib.1. disputat. anniversf. c.16.*

SESTERTIUM, seu *sestertius* numus apud Romanos erat, qui duos asses & semissem initio continebat, poteratque æstimari decem Gallicis denariolis, quos ad-

adpellant Turonens. Postea vero sestertius æstimatus fuit quatuor assibus. Sestertia autem numero plurali & in genero neutro enunciato continebant millenos sestertios. Itaque nihil interérat inter centum sestertia, & centum millia sestertium. Utraque autem summa, si primam æstimationem sestertiorum expendas, complectabatur bis mille quingentos aureos coronatos, vel certe quatuor millia coronatorum, si eam intuearis sestertii numi æstimatiooem, quæ a dictatura Q. Fabii Maximi receptam verosimile est in usu fuisse temporibus legis Papiæ. Porro ut a numis sestertiis, ad sestertia transeundo, numerus millies multiplicatur, ita cum ad eam loquutionem ventum est, quæ per adverbia numeralia enunciatur, crescunt sestertia singula conduplicata, ut si centum sestertia dicam, intelligis centum millia sestertium sic ubi centies sestertium dicitur, intelligendum est centies centena sestertia, sive centies centena millia sestertium, ut adnotavit Balduin. *in comm. Inst. de success. libertor.* Vetus Glossar. Græcum εἶδος νομίσματος τῶ συντεθειμένα πεχει νομισμα. αποτελνσι. Vid. Dion. Gothofr. *ad* §. 2. *Inst. eod. tit. l. ult. C. de donation.* & Cujac.

SETHANI nomen acceperunt a filio Adæ, qui vocatus est Seth: dicentes eum esse Christum *cap.* 39. §. 15. *causs.* 24. *qu.* 3.

SEU aliquando conjunctive usurpatur, & significat ut in *l.* 30. *D. de aur. arg. legat.*

SEVERIANI a Severo exorti, vinum non bibunt: Vetus testamentum, & resurrectionem non recipiunt *ibid.* §. 23.

SEVERITAS, & benignitas opponuntur *l.* 11. *princ. D. de pœn.* ut & clementia *ibid.* Severitas judicantis *leg.* 14. §. 4. *D. de bon. libert.* juris *l.* 6. *C. de hered. inst.* legum *l.* 11. *D. de pœn.* sententiæ *l.* 4. *Cod. ex quib. causs. infam.*

SEVERUS Augustus optimus maximusque princeps adpellatur in *l.* 78. §. 1. *D. de legat.* 2. & sanctissimus Imperator *l.* 87. §. 4. *D. eod. tit.*

Severus plerumque Septimium Severum apud nostros designat, nonnumquam etiam Alexandrum; ut constat ex *l.* 11. *princ.* & §. 2. *D. de minor. l.* 1. *D. de noxal. act. l.* 10. & 11. *D. de compensat.* in *l.* 3. §. *ult. D. de decurion.* male Florentiæ legitur Divi *Severus* & *Antoninus*, quamvis eam lectionem defenderit Jo. Bertrandus. Libros enim de *officio Procos.* non mortuo, sed vivente ac imperante Antonino Caracalla, elucubrasse Ulpianum, perspicue intelligitur ex *l.* 1. §. 10. 15. & 18. *D. de quæst.* Ut adeo manifesto rescribendum sit: Divus Severus & Antoninus. Vid. Schulting. *in not. ad Jo. Bertrandi vitam Ulpiani p.* 547. *seq.*

Severus Valerius jurisconsultus. Floruisse *Severum Valerium* ante Hadrianum contra Bertrandum recte defendit Guil. Grotius *de vitis jureconsultor.* II. 5. in eo tamen falsus, quod Hadrianum ad eum putat rescripsisse *l.* 3. §. 2. *D. de testam.* quum ibi editiones præferant, *Verum*, non *Severum Valerium.* Incertum quoque, eumdem cum nostro esse Severum, cui cum Plinio intercessit litterarum commercium: Plin. *lib.* 3. *epist.* 6. & 18. *lib.* 4. *epist.* 28, & alibi passim. Plures enim ejus nominis eorumdemque temporum occurrere variorum ordinum homines, ostendit Hein. io *hist. jur. lib.* 1. *cap.* 4. §. 248. *edit. an.* 1740.

SEXAGENARIUS. De sexagenariorum & quinquagenariarum nuptiis Ulpianus *tit.* 16. *regul.*

gul. §. 4. De impari illo matrimonio singulare exstitit legis Papiæ Poppææ caput, quod illustravit in *Commentar. ad hanc leg. lib.* 2. *cap.* 7. Hein.

Sexagenarios exactores quosdam adpellatos, qui a collatoribus species annonarias suscipiebant, constat ex *l.* 1. *C. Theod. de exact. tribut.* & *l.* 2. *C. Theod. de annon. & tribut.*

SEXTANS, duas duodecimas assis vel uncias complectitur. Ex sextante heres *l.* 30. *D. de except. rei judic.* id est, ex sexta parte *l.* 76. *D. de adquir. vel omitt. hered.*

SEXTARIUS, sexta congii pars. Sextarius frumenti *leg.* 21. §. 5. *D. de furt.* olei *l. ult. C. Th. de annon. civ.*

SEXTUS Cæcilius Africanus jurisconsultus *l.* 2. *D. de donat. int. vir. & ux. l.* 12. §. 1. *D. qui & a quib. l.* 36. §. *ult. D. ad leg. Falcid.* Sextus Cæcilius citatur ab Ulpiano in *leg.* 13. §. 1. *D. qui & a quib. manum.* qui is est, qui apud Gellium *lib.* 20. *cap.* 1. disputans inducitur. Plura vide de Sexto in *Africanus.*

Sextus Pædius Jurisconsultus *l.* 6. *D. de reb. credit. leg.* 5. §. 9. *D. de oper. nov. nunciat. l.* 1. §. 7. *D. de itin. actuq. privat. l.* 32. §. 20. *D. de recept. arbitr. l.* 1. §. 6. *quod vi aut clam. l.* 1. §. 4. *D. uti possid. l.* 1. §. 27. *D. de SC. Silaniano l.* 32. *pr. D. de legat.* 1. *l.* 33. *D. ad leg. Aquil.* & alias citatur. Addit Hein. Sextus hic Pædius incertæ ætatis jurisconsultus ad edictum prætorium æque ac ædilitium notasse, librumque de stipulationibus reliquisse videtur *l.* 2. §. 6. *D. de bonor. possess. l.* 6. *D. de reb. credit.* Proculi sectæ eum fuisse paullo addictiorem ex *l.* 13. §. 1. junctæ *leg.* 14. *D. de verb. signif.* non inepte conjicit Goeddeus in *Comment. ad illum titul. p.* 231.

Sextus Pomponius Jurisconsultus *l.* 63. §. 9. *D. pro socio. l.* 32. *D. de legat.* 1. *l.* 44. *D. solut. matrim. l.* 30. §. 6. *D. de adquir. vel omitt. hered. l.* 41. *D. de hered. instit.* ex qua lege adparet alium esse ab eo, qui in indice Pandectarum Sextus Pomponius Digestorum ab Aristone *lib.* 5. citatur in *l.* 44. *D. solut. matrim.* hæc Brisson. Duos quidem fuisse Sex. Pomponios, primus suspicatus est Anton. Augustin. *de nom. propr. pandect. p.* 99. & 255. quem deinde cum alii, tum & Guil. Grot. *de vit. Ictor. lib.* 2. *cap.* 5. sequuti sunt. Immo nec se ab hac sententia admodum alienum profitetur Ev. Otto præfat. *Tom.* 1. *Thesaur. jur. civ.* At rationes omnes, quas diligenter collegit Grotius *in præfat. ad Ublii opuscula p.* 10. *seq.* excussit Hein. Urgent præcipue, Pomponium in *l.* 41. *de hered. inst.* ipsum videri alium Sex. Pomponium citare, & in *l.* 32. *D. de legat.* 1. legi: *Quod ita verum esse, tam Sex. quam Pomponius negant.* Sed uti in posteriore textu Sextus ille alius esse potest Jurisconsultus quam Pomponius, & ille ipse fortassis, qui *l.* 44. *pr. D. solut. matrim. l.* 30. §. 6. *D. de adquir. hered.* & *l.* 1. §. 27. *D. ad SC. Silan.* ita admodum dubium est, an *l.* 41. *D. de hered. instit.* sit Pomponii, ac non potius Juliani, & *liber XII. var. lect.* Pomponii non in margine tantum fuerit adscriptus. Reinold. *orat. de Pompon. p.* 12. *seq.* hæc Hein. *in hist. jur. civ. lib.* 1. §. 310. *in not.*

SEXUS. Hermaphroditus ejus sexus æstimatur, qui in eo prævalet *l.* 10. *D. de stat. homin. l.* 15. *D. de libertal. causs.*

SI, particula conditionalis. Hæc ver-

verba, *si fecerit*, *si dederit*, in conditionibus testamentariis plerumque hanc significationem habent: *Si* per eum non stet, quominus det, aut faciat *l*. 23. D. *de condit. instit.* *Si* Pamphilum non dederis, sic plerumque exauditur, *si* per te steterit, quominus Pamphilum dares *l*. 115. D. *de verb. oblig.* Similique modo hæc conditio: *Si* capitolium ascenderit, sic accipitur, *si* quum primum potuerit, Capitolium ascenderit *l*. 29. D. *de condit. & demonstr.* Et ex diverso, *si* Capitolium non ascenderit *leg.* 17. §. 1. D. *de manum. testam.* Pari ratione talis conditio, Stichus, *si* eum heres non manumiserit, liber esto, hunc sensum habet, *si* quum primum potuerit sine magno incommodo suo manumittere, non manumiserit *l*.20. *in fin.* D. *de statulib.* Item hæc clausula, *si* sine liberis decesserit, non videntur filii substituti *l*. 114. §. 13. D. *de legat.* 1. *l*. 1. *Cod. de pact.* Item in legatis hæc clausula, *si* heres mihi erit Seius, legatum vel fideicommissum non facit conditionale *l*. 3. D. *de legat.* 1. At in formulis donationum caussa mortis, hæc clausula, *si moriar*, accipitur quum moriar.

Si pro quia *leg.* 48. §. *ult.* D. *de jur. fisc.* *l*. 4. D. *de novation.*

Si pro etiamsi, quamvis *l*.31. D. *de recept. arbitr.* *l*. 1. §. 3. D. *de his, quæ in testam. debent.* *l*.69. §. 1. D. *de legat.* 2. *l*. 9. §. 1. D. *de statulib.* *l*. 14. *vers. idque in stipulatione* D. *de verb. oblig.* *l*. 30. §. 3. D. *de adquir. vel omitt. hered.* Cic. *in Pison. cap.* 14. Discessus meus, si calamitosus fuisset, tamen misericordia dignior quam contumelia, & cum gloria potius esse conjunctus, quam cum probis putaretur. Tertullian. *de baptism. extr.* Ceterum omnis dies domini est, omnis hora, omne tempus habile baptismo, si de sollemnitate interest, de gratia nihil refert. Et ita forte etiam hæc particula accipienda est in *l*. 81 §. *ult.* D. *de contrah. empt.* *l*.12. §. *ult.* D. *mandati.* & *l*.1. C. *ubi de hereditat.*

Si pro an in *l*. 3. §. 1. D. *de collect. honor.* *l*. 9. §. 1. D. *de edendo* *l*. 5. §. 2. D. *de liberat. legat.* *l*.13. C. *de usufruct. legat.* *l*.10. C. *de adoption.* *l. ult.* D. *de jur. delib.* *rubr.* C. *si ex plurib. tutor. vel curat.* & alias sæpe. Tertullianus in *Apologet. cap.* 29. Constet igitur prius, *si* isti, quibus sacrificatur salutem Imperatoribus vel cuilibet homini impertiri possunt. Cæsar *lib.* 1. *de bell. civil. cap.* 83. Illi vadum fluminis Siconis tentare, *si* transire possent. Et *lib.* 3. *cap.* 85. Semper, ut videbatur exspectans, *si* iniquis locis Cæsar se subjiceret. Liv. *lib.* 1. *cap.* 57. Tentata res est, *si* primo impetu capi Ardea posset. Idem *lib.* 35. Etiam atque etiam viderent, *si* magis e republica esset, interregnum iniri quam abs re in eo statu relinqui rempublicam. Et *lib.* 39. *cap.* 50. Quæsisse, *si* incolumis Lycortas equitesque evasissent, posteaquam dictum est, incolumes esse. Et *lib.* 40. Quæsivit iterum, *si* cum Romanis militare liceret. Et apud eumdem frequentissime *lib.* 23. *c*.25. *lib*.31. 33. 34 & 38. Plaut. in *Truculent.* *Act.* 1. *scen.* 2. Visam, *si* Domi erit, mecum abducam. Est vero Græcum *si* pro an. Plutarch. *in Catone minor.* p. 765. ηρώτησεν, ει πρόθυμος ἐστιν μετὰ τῆν στρατειὰν γενέσθαι τὰς Ἀσίας θεατής. Quæsivit de eo, si statuisset Asiam visere. Add. V. C. Duker. ad Florum III, 3. 6. & Cortium *ad Sallust. excurs* IV.

Si inverso modo pro is *l*. 1.

§. 7. D. *si is, qui testam. lib. esse juss.*

Si aliquando omittitur. Sic similiter atque ipso pupillus deminuisset, pro *atque si* deminuisset *l. ult. D. de admin. & per. tut.*

SIBIMET ipsæ, pro si ibi met ipsæ *l.61. §.1. D. de usufruct.*

SIC pro deinde *l. 15. D. de præscr. verb. leg. 1. §. 10. D. si quadrup. paup. l. 9. §. 1. D. de donat. int. vir. & ux. l.34. § 4. D. de jurejur. l. 25. §. ult. D. de ædilit. edict.* ubi ex abundanti *sic deinde* legimus.

SICA. Eam describit scholiastes Horatii *lib.1. sermon. sat. 4. v. 4.* Fabricii tamen uterque neque Acron neque Porphyrion quidquam habent Appian. *lib. 1. de bell. civil.* εγχειρίδια ficas vocat. Vetus Glossar. Sica; σιδηρα μαχαιρα. De forma ficæ quædam dixit Brisson. *lib. 2. select. Antiquit. cap. 11.*

SICARII in §. 5. *Inst. de public. judic.* dicuntur non tantum ii, qui sica cædem committunt, quæ propria vocis significatio est, sed & illi, qui alio quocumque modo hominem occidunt. Menag. *cap.29. Amœnit. jur. civil.* quod & Quinctilianus *lib. 10. cap. 1.* confirmat. Verbum σικαριων reperitur etiam apud D. Lucam *Act. Apostol. cap. 21. v.38.* Horum pœna ex Lege Cornelia fuit aquæ & ignis interdictio, cui postea deportatio, & bonorum ademptio subrogata est, qua etiam hodie afficiuntur, qui gradus sunt sublimioris, sequenti gradu qui erant, capite puniebantur, id est, morte, humiliores vero etiam bestiis objiciebantur. Vid. Vultejum ad §. *item lex Cornelia de sicariis 5. n. 7. Instit. de publ. judic.*

SICILICUS, duæ drachmæ, seu quarta unciæ pars *l. 21. §. 2. D. de ann. legat.* Sic interpretatur Volusius Mœcianus in *lib. de asse.* Vid. & Bud. *lib.1. de asse.*

SICUBI, pro si alicubi *leg. fin. §. sicubi C. de his, qui ad eccles. confug.*

SICUT, particula includit similitudinem, non exæquationem *l. 6. §. 4. D. rer. amotar* Aliquando comparationem negativam inducit, ut in *l.61. §. 6. D. de furt. & l.12. §.4. D. de accusation.*

SIGILLARIA, pro sigillis Deorum, & υποκοριστικως etiam *sigilliola.* Abstinetis, ait Arnobius *lib. 6. advers. gent. p. 197.* a ritu, quum pro diis immortalibus, sigilliolis hominum formis supplicatis humanis, quinimo deos esse sigillaria ipsa creditis. Tertullian. *de oration cap.12.* Quam perinde faciant nationes adoratis sigillaribus suis residendo.

Unde & *Sigillaria* vicus Romæ, in quo non sigilla tantum, sed & libri & lances, & aliæ id genus res venales exponebantur. Unde in *l. un. §. 1. D. de legat. 3.* Sigillaribus emtæ lances. Et apud Gellium *lib. 2. cap. 3.* In sigillariis emtus liber, qui etiam libros eo loci expositos aperte significat *lib. 5. cap. 4.* Meminit & Suetonius in Nerone *cap. 83.* & in *Claud. cap.16.* Unde etiam sigillariorum celebritas quædam instar nundinarum Saturnaliorum diebus abditi, qua sigilla deorum fictilia venalia proponi & pueris emi, sed & invicem pro munere missitari solebant, quemadmodum Macrobius *lib. 1. Saturnal. cap. 10. & cap.11.* ostendit.

Unde pro ipsis munusculis, quæ his diebus missitantur, *Sigillaria* accipiuntur. Spartian. *in Caracalla cap.1.* Quæ a parentibus gratia, *sigillariorum* acceperat, & vel clientibus vel magistris sponte donarunt. Idem in Hadriano *cap.17.* Saturnalitia & *Sigillaritia* frequenter

ter amicis inopinantibus misit, & ipse ab his libenter accepit. Seneca *epist.*12. At ille, non cognoscis? inquit, ego sum Felicio, cui solebas sigillaria adferre. Ad quem locum vide quæ Lipsius & Gronovius adnotarunt. Adde Alex. ab Alexandro *lib.* 3. *Genial. dier. cap.*4. & Jac. Cujacius *lib.* 5. *observ. cap.*30.

SIGILLUM proprie signum significat. Vide in *signum*. Hoc sensu accipiuntur verba; Sigillis impressis *l.*1. §.36. *D. depositi.*

Sigillum etiam accipitur pro imagine sive sculptili, sive fusili. Sic *Sigillum* candelabro inclusum *l.* 6. *D. ad exhibend.* Sigilla etiam in ædificiis fuisse legimus *l.* 13. §. 7. *D. de usufruct. leg.* 41. §. *penult. D. de legat.* Et apud Plinium *lib.* 36. *cap.* 24. Pediculis argenteis adjuncta sigilla in *leg.* 32. *D. de aur. arg. legat.* Et patellæ adjecta sigilla, apud Ciceron. IV. *Verr.* 22. Arnob. *lib.* 6. *l.* 11. §.3. *D. locati.*

SIGLÆ in *l.* 1. §. 13. junct. *l.*3. §.22. *C. de vet jur. enucl.* & notæ differunt. Siglæ litteræ singulares sunt, ut S. P. Q. R. hasque explicat Valerius Probus. *Notæ* vero certa signa sunt, quibus plura sæpe vocabula involvebantur, quæ Tiro & Seneca collegisse videntur, edita in Gruteri *Thesauro Inscript.* Unde qui notis excipiebant alterius verba dicebantur *notarii*, qui *siglis singularii* vel *singulares* ut in *l.* 1. §.8. *Cod. de offic. præf. præt. Afric.* Utrosque jungit Manil. *Astronom. lib.* 14. *v.* 197. ubi de nato sub virginis signo: Hic & scriptor erit velox, cui littera verbum est; Quique notis linguam superet, cursimque loquentis excipiat longas nova per compendia voces. Plura habet Scaliger in *not. ad Manil. p.* 287. & Jo. Grævius ad Cicer. *pro Muren. cap.*11.

SIGNACULUM, sigillum est. Signacula remota *l.* 1. §. 36. *depositi* §.3. *Inst. de testam.*

SIGNARE, pro signis obsignare, vel subsignare *l.* 16. §. 1. *D. ad Leg. Cornel. de fals. l.* 15. *C. de administrat. tut.* Signare tabulas *l. ult. D. de donat. int. vir. & uxor.* testamentum *l.* 1. *C. de testam.* domum *l.* 20. *D. de injur.* quo pertinet *Novell.* 60. *cap.*1. *princ.* si quis domum ejus occupet, ϰ σημάντρα ἐπιθεῖναι τοῖς πράγμασι κατ' οἰκείαν ἐξουσίαν, & signa rebus propria auctoritate imponat.

Hinc *signatæ* res *l.* 1. *C. de requir. reis.* tabulæ *l.* 34. §. 1. *D. de pignorat.* signatus sacculus Paull. *lib.* 2. *Sent. tit.* 12. §. 5. signata vasa vel dolia *l.* 1. *pr. &* §. 2. *D. de peric. & commod. rei vend.* signatum vinum suo & alterius sigillo *l.* 11. §.3. *D. locati.*

Notum est signare æs, argentum, pecuniam dici, pro numos cudere. Sic Servium Tullium primum Romæ æs, *signasse* dixit Plin. *lib.*18. *hist. nat. cap.*2. & *lib.*33. *cap.* 3. Aurum, argentum signatum *leg.* 27. §. 4. & §. 6. *D. de aur. arg. legat.* Vid. in *argentum.* Pecunia signata *leg.* 19. *pr. D. eod. tit.*

Signare pro subscribere in *l.* 15. *Cod. de administr. & peric. tut.*

SIGNATIO tabulæ *l.* 22. §. *ult. D. qui testam. fac. poss.*

SIGNATOR adpellatur testis ad testamenti vel alterius negotii tabulas annulo suo obsignandas adhibitus. *l.* 22. *D. de testib. l.* 4. 6. & 7. *D. testam. quemadm. aper.* Sacculum cum pecunia signatorum signis obsignare *l. ult. D. de lege commissor.* Juvenal. *Sat.* 10. *v.* 336. Veniet cum signatoribus auspex. Sallust. *in Catilin. cap.* 16. *n.* 2. Ex illis testes signa-

gnatoresque falsos commendare. Sveton. *in Augusto cap.* 32. & *in Tib. cap.* 123. Et quum de fa so testamento ageretur, omnesque signatores lege Cornelia tenerentur. Valer. Maxim. *lib.* 7. *cap.* 7. *ex* 2. In eo Tullianus Pompeii M. familiaris ipso Pompeio signatore heres scriptus. Signator tabularum a Quinctiliano *lib.* 5. nuncupatur.

SIGNATORIUS annulus *l.* 74. *D. de verb. signif.*

SIGNIFACERE pro significare, si Florentinum Codicem sequamur in *l.* 65. §. 3. *D. ad SC. Trebell.* Vid. C. Andr. Duker. *de Latin. vet. Ictor.* p. 354.

SIGNIFERI in *l.* 2. *C. Th. de collegiat.* qui signa, & in his Deorum, ferebant in pompis, festis, ludicris gentilitiis. Singula nempe collegia, seu collegiatorum corpora, sua singularia vexilla habuisse testatur Pollio in *Gallienis c.* 8. Capitolium petiit, hastæ auratæ altrinsecus quingenæ, vexilla centena, & præter ea quæ collegiorum erant, dracones, & signa templorum, omniumque Legionum ibant. Vopiscus item in Aureliano *c.* 34. & Eumenius in *Gratiar. act. c.* 8. Exornavimus vias quibus in palatium pervenitur, paupere quidem supellectile, sed omnium signa collegiorum, omnium Deorum nostrorum simulacra protulimus. Dionys. Gothofred. *ad l.* 2. *C. Th. eod. tit.*

SIGNIFICARE exprimere, declarare. Significari caussa decreto, id est, exprimi *l.* 4. *D. de suspect. tut.* Significare edicto *l.* 13. *D. de jur. fisc.* Eodem sensu significare testator, dicitur *l.* 7. *§. ult. D. de reb. dub.*

Significare Imperator Antoninus cum Divo patre in *l. ult. D. de excusat.* non est judicare aut decernere, quod aliquando hac voce notatur, sed aperte ostendere, & voluntatem suam nutu aut alio modo declarare. Vid. Jac. Guther. *lib.* 1. *de offic. dom. Aug. cap.* 22. *in fin.* & *lib.* 3. *cap.* 5.

SIGNIFICATIO. A significatione verborum non aliter recedi oportet, quam quum manifestum est, aliud sensisse testatorem *l.* 69. *princ. D. de legat.* 3.

SIGNINUM rivum *lapideum* interpretatur Ulpianus in *l.* 1. §. *ult. D. de rivis.* Plinius *lib.* 35. *cap.* 12. Signinum ex testis tusis fieri calce addita scribit. Vitruvius vero *lib.* 8. *cap. ult.* signina opera ita fieri tradit. Primum arenam purissimam asperrimamque parari, cæmentum de silice frangi, calcem quoque quam vehementissime mortario misceri; ita ut quinque partes arenæ ad duas calcis respondeant, mortarioque cœmentum addi. Frontin. *lib.* 1. *de aquæ duct.* Concipiuntur ergo via Collatia ad milliarium octavum palustribus locis, signino circumjecto continendarum scaturriginum caussa. Hæc ille. Ex quibus adparet, *signinum* rivum testaceum & cæmentitium potius, quam lapideum interpretandum esse. Quare incretur Brisson, ne superior interpretatio a Tribuniano non ab Ulpiano potius veniat. At Heineccio hæc repugnare non videntur, *rivum signinum* & tamen lapideum esse. Si enim lapide solido fulciantur ripæ, isque jungatur signino, id est, cæmento; & signinum erit id opus, & lapideum. Signinam fabricam etiam Boethius in *Topic. Ciceron.* dixit. Et signinum alveum aquæductus Cassiodorus *lib.* 5. *var. epist.* 38. Plinius *lib.* 35. *cap.* 12. Ad temen fractis etiam testis utendo, sicut firmius durant, tus calce addita, quæ vocant signina.

SIGNUM, sigillum & sigillum idem valent *l.* 1. §. 5. *D. de*

depositi. l. 12. §. *ult. de locati. l.* 1. *in fin. l.* 2. §. 4. *D. testam. quemadm. aper.* Signa autem anulis, ἢ χαράγματα habentibus impressa accipimus in re testamentaria *l.* 22. §. 5. *D. qui testam. fac. l.* 11. *D. de injust. rupt.* §. 1. *Inst. de testam. l.* 22. §. 5. *D. qui test. fac.*

Signa præterea vexilla militaria sunt *l.* 2. §. 24. *D. de origin. jur.* & corporum. Vid. in *signifer.*

Signis demonstrare *l.* 9. § 1. *D. de hered. instit.* Ovid. *lib.* 1. *trist. eleg.* 5. *v.* 7. Positis pro nomine signis.

SILANIANUM Senatusconsultum ad quæstionem familiæ pertinebat, Domino morte violenta, non clam sublato, heres primo omnium, quæstionem de servis habere debet, adeo ut fiscus tamquam indigno auferat hereditatem, si quæstione neglecta hereditatem adierit, vel tabulas aperuerit *l.* 1. §. 17. & 21. *l.* 5. §. 1. *junct. l. ult. eod. tit.* Atque hæc fuit sententia SCi. Silaniani. Factum id esse anno ab V. C. 763. P. Cornelio Dolabella & P. Junio Silano Coss. ex Petro Fabro docuit Cujac. *observat. lib.* 1. *cap.* 18.

SILENTIARII, qui audientiam faciunt, murmur voce compescunt & cohibent, quorum schola in aula Constantinopolitana erat, ut ex Nicephoro *lib.* 16. *cap.* 24. adparet. De his *silentiariis* sacri palatii, viris spectabilibus, meminit *l. ult. C. de excusat. tut. l* 30. §. *ult. C. de inoff. testam.* Ambros. *in orat. de morte Valentin.* Vespere profectus est *Silentiarius*, tertio die manu quærebat, jamne rem orasset. Sed & Procopius *lib.* 1. *de bell. Pers.* Imperatorum ad ea quæ sunt quietis ministros *Silentiarios* vocat.

At apud Salvian. Massiliensem *lib* 4. *de vero Dei judic. p.* 96. quum ait, paverit quippe actores, paverit *silentiarios*, paverit procuratores, *silentiarii* accipiuntur, qui in familia ceterorum servorum murmur cohibebant, ut Seneca quadam epistola probat.

SILENTIO convenisse videtur, i. e. tacito consensu, qui ex silentio præsumitur, ubi quis contradicendo actum impedire potest *l.* 51. *D. locati.*

SILENTIUM pro interdictione advocationis *l.* 8. *D. de postulando.*

SILIGINARIUS, siliginis venditor & distributor *l.* 52. §. 11. *D. de furt.* Silliginariorum collegium est in marmoribus apud Gruter. p LXXXI. 10. & Reines. *Inscript. Class.* 1. *inscr.* 254. Ducker. *de Latinit. vet. Ictor. p.* 396. Hein.

SILIGO speciem tritici præstantissimi significat in *l.* 30. *D. de negot. gest.* Cujac. *in Juliano ad hanc legem.*

SILIQUATICUM vectigal rerum promercalium omnium, in nundinis, quod id nomen accepit, quia ab emtore de singulis solidis dimidiam siliquam, venditorque tantumdem fisco inferre tenebatur. Instituerunt illud Theodosius & Valentinianus AA. quorum ea de re constitutionem debemus Cujacio *lib.* 16. *observat. c.* 23. Cassiod. *lib.* 4. *var. ep.* 19.

Siliquatici præstationem rebus omnibus nundinandis provida definivit antiquitas. Add. Guid. Pancirol. *lib.* 3. *variar. lect. cap.* 31. Hein.

SILVA *cædua* est, quæ in hoc habetur, ut cædatur, vel quæ succisa rursus ex stirpibus aut radicibus enascatur *l.* 30. & 77. *D. de verb. signif. l.* 10. *D. de usufruct.*

Silva glandifera, & vulgaris compascua, apud Hygin. *lib.* 1. *de limit. Silva pascua* est, quæ pastui pecudum destinata est *l.* 30. *in fin. D. de verb. signif.*

Sil-

Silva publica *l.* 7. *D. de adquir. rer. dom.*

Silva palaris in *l.* 9. *§. ult. D. de usufruct.* ex qua pali & pedamenta ad vineas sumuntur.

Silvam serere *l.* 17. *§.* 1. *D. de servitut.*

SIMONIA definiente D. Eusebio Amort Elem. jur. can. *lib.* 5. *tit.* 3. *init.* est pactio rei temporalis pro spirituali. Quando autem pactio fit tacite & implicite v. g. aliquid faciendo ex intentione alium per hoc obligandi ad dandum spirituale, vocatur simonia *mentalis* seu *confidentialis.* Talis fit, quando resignans beneficium paciscitur sibi accessum, ingressum vel regressum in beneficium, ea intentione, ut sibi detur donarium, sed ut cedatur amico, ista est simonia *confidentialis.* Et quando pactio est utrinque completa per dationem & acceptionem, vocatur simonia *realis.* Quae solum jure positivo ecclesiastico, non autem jure naturali divinove prohibetur, vocatur simonia juris ecclesiastici. Hactenus sic ille. Ut autem ultima quam adfert distinctio intelligatur, supponere necesse est, vel censum rerum spiritualium jure canonico adauctum esse praeter earum, quae natura sua verbove divino spirituales sunt, hucque relatas esse res, quae cum his aliquam similitudinem aut adfinitatem habent, vel simoniam quam adpellat *juris ecclesiastici* quandam esse *quasi simoniam*, ideo prohibitam, ut ipsa simoniae verae suspicio anteverteretur pluresque eidem obices quasi longinquo ponerentur. Quis enim simoniam, nempe rei temporalis pro re jure naturali divinoque spirituali pactionem aliam jure naturali divinoque, aliam jure ecclesiastico positivo, non autem jure naturali divinoque prohibitam dixerit? Igitur si bene mentem viri doctissimi assequor, vel dicenda est simonia juris naturalis divinique ea, quae committitur circa rem jure naturali divinoque spiritualem, simonia vero juris ecclesiastici erit, quae committitur circa rem jure ecclesiastico inter res spirituales relatam, ob rationes bono ecclesiae congruentes. Vel ita procedet sensus divisionis, ut simonia juris naturalis divinique sit vera proprieque dicta simonia, illa vero, quae juris ecclesiastici dicitur, sit *quasi simonia*, simoniae specie quadam proxima, & ob id ratione juris ecclesiastici suadente prohibita pro simonia. Pergit vir doctissimus his verbis: Quamvis in hac re summopere necessarium sit, ut bene inter se distinguantur *Simonia juris ecclesiastici*, & *Simonia* juris naturalis ac divini, ut pote, quae posteriores nulla consuetudine, lege, vel dispensatione variari possunt. In jure canonico permixtim numerantur & prohibentur sequentes.

Primo prohibetur quidpiam dari pro ordinatione clericorum, vel pro usu pallii, vel pro chartis seu litteris testimonialibus, vel pro pastellis seu sigillis *c. in ordinando I. decretal. de simon.* Hanc legem Concilium Tridentinum innovat, & quoad litteras testimoniales limitat his verbis: Quoniam ab ecclesiastico ordine omnis avaritiae suspicio abesse debet, nihil pro collatione quorumcumque ordinum, etiam clericalis tonsurae, nec pro litteris dimissoriis aut testimonialibus, nec pro sigillo, nec alia quacumque de caussa, etiam sponte oblatum, Episcopi, & alii ordinum collatores, aut eorum ministri, quovis praetextu accipiant. Notarii vero in iis tantum locis, in quibus non viget laudabilis consuetudo nihil accipiendi, pro singu-

gulis litteris dimissoriis aut testimonialibus, decimam tantum partem unius aurei accipere possint, dummodo eis nullum salarium sit constitutum pro officio exercendo, nec Episcopo ex Notarii commodis aliquod emolumentum ex eisdem ordinum collationibus directe vel indirecte provenire possit. Tunc enim gratis operam suam eos præstare omnino teneri decernit; contrarias taxas, ac statuta, & consuetudines, etiam immemorabiles, quorumcumque locorum, quæ potius abusus & corruptelæ simoniacæ pravitati faventes nuncupari possunt, penitus cassando & interdicendo, & qui secus fecerint, tam dantes quam accipientes ultra divinam ultionem pœnas a jure inflictas ipso facto incurrant *sess.21. c.1.*

Similiter nec licet quidpiam exigere pro Ecclesiarum consecratione præter moderatam procurationem *c. cum sit. 10. de Simon.* vel pro consecratione Episcoporum, aut benedictione Abbatum *c. ea quæ 16. eod. tit.*

Nec etiam ab Eccle siis extorqueri possunt nummi pro chrismate, qui aliquando cathedraticum, aliquando paschalis præstatio, aliquando Episcopalis consuetudo vocantur *c. nemo 14. eod. tit.*

Simoniacum etiam est, temporale emolumentum a publico peccatore accipere, ne ejus peccatum manifestetur Episcopo vel ejus ministris, si tale emolumentum accipiat is, qui tenetur illud denunciare, v. g. parochus, vel alius presbyter *ibid.*

Itemque si confessarius minus digne pœnitentem ob gratiam, favorem aut munus absolvat, vel excommunicatum aut publice pœnitentem, si minus digne pœniteat, ad reconciliationem Episcopi adducat, & testimonium pro impetranda reconciliatione ferat, vel si digne pœnitentem a tali reconciliatione Episcopi aut Parochi removeat *ibid.*

Nec vitio simoniæ caret, si unum monasterium alteri monasterio pro annuo censu vendat jus patronatus, & Ecclesiam cum domo & prædio Parochiali *c. querelam 15. eod. tit.*

Simoniaca quoque pactio est, si Archidiaconus eum, quem in beneficio instituit, obliget, ut singulis annis sibi aliquid præstet titulo homagii & fidelitatis *c. 17. eod. tit.*

Condemnantur pari modo tamquam simoniæ rei Abbas & monachi, qui candidatum ad habitum monasticum recipere noluerunt, nisi daret triginta solidos, postulantes insuper pro pastu & parte conventus triginta, ex parte Abbatis decem, & ex parte familiæ duodecim *c. 8. & 19. eod. tit.*

Quando ordinans vel Archidiaconus protestatur, se candidatum presbyterii non promoturum ad presbyteratum, nisi ille sibi det quamdam summam pecuniæ, v.g. sex solidos, summam dans, quamvis exactio & datio secreto acta sint, a confessario mittebatur ad Papam, qui censuit, non esse tutum, ut invitus ab officio coerceretur, cum excessus sit secretus. Suasit tamen, ut confessarius eum inducat ad assumendum statum monachi, vel ad obtinendum beneficium, in quo perpetuo a sacerdotio abstineat. Et si neutrum persuaderi possit, secreta pœnitentia ipsi injungenda est, prout visum fuerit confessario *cap. 10. eod. tit.*

Similiter, si ob dilationem solutionis debitorum excommunicatus, postquam debita solvit, nihilominus non possit obtinere absolutionem ab excommunicatione, nisi Episcopo solvat pro absolutio-ne

ne summam pecuniæ, ut indignum & ecclesiasticæ rationi contrarium est, ut absolutionis beneficium redimatur *c. 20. eod. tit.*

Similiter SS. canonum institutis repugnat, si parochus pro exsequiis mortuorum, & benedictionibus nubentium exigit & extorquet aliquid, ita, ut si cupiditati illius non fuerit satisfactum, ut mortuos sepeliat, vel nubentes benedicat, fictitia impedimenta fraudulenter opponat *c. 8. 9. 29 eod. tit.*

Hinc etiam prohibetur, ne Archidiaconi pro investitura ecclesiarum *marcham* argenti, & Decani vaccam albam, vel summam pecuniæ dari sibi postulent *c. 36. eod. tit.*

Tamquam simonia palliata prohibetur, si id, quod prius exigebatur pro chrismate tamquam præstatio paschalis, postmodum sub specie & nomine alterius tituli, videlicet titulo consuetudinis, exigatur in medio quadragesimæ, & vocatur præstatio quadragesimalis *l. cc.* Ad hanc simoniam palliatam etiam pertinet, si quis patronus ecclesiæ laicus clerico promittat sub conditione recipiendi in se munus procuratoris in sua caussa in curia Romana, quod velit ei conferre parochiam *c. 11. eod. tit.*

Ad Simoniam palliatam vel mentalem pariter pertinet, si quis clericus alicui ecclesiæ de bonis quædam obtinuerit, petens, ut in vita sua sibi liceat eadem bona in ipsa ecclesia pro præbenda tenere. Si enim ea bona sic offerat sub conditione & pacto, ut illa pro præbenda retineat, & ut in canonicum admittatur, hujusmodi collatio vel receptio fieri non poterit sine vitio simoniæ *cap. 34. eod. tit.*

Huc pertinet omne id, quod præ se fert quamdam speciem vel affectionem simoniacam, v. g. si canonici alicujus ecclesiæ recepto in canonicum & fratrem partem proventuum ac præbendam assignare recusant, eo quod ipsis non exhibeat prandium, ex consuetudine a receptis exhiberi solitum *c. 41. eod. tit.*

Nec a labe simoniaca liber declaratur is, qui post suam electionem in Abbatem, quamvis a majore parte capituli facta sit, paucis tamen contradicentibus non poterat debita pace gaudere, si alio sciente & volente amicus Abbatis præcipuo magistro discordiæ certam quantitatem pecuniæ in donum exsolvit, de quo contradictio quievit *c. 23. eod. tit.*

Ad hoc genus Simoniæ ecclesiasticæ refertur, si quis rerum ecclesiasticarum administrationem seu vicedominatum per pecuniam obtinere voluerit *c 38. eod. tit.*

Ad idem genus referendum, si Episcopus, defuncto parocho vel alio rectore ecclesiæ non patiatur in illa ecclesia celebrari divina, nec alium institui, nisi sibi ex reditibus ecclesiæ certa pecuniæ quantitas solvatur, vel si monasterium a milite seu clerico susceptionem in ordinem postulante, aut ab heredibus defuncti sepulturam in monasterio postulantis munera petit *c. 41. eod. tit.*

Vel si Episcopus in *installatione* Abbatis Cisterciensis honorarium, vel aliud quid, præter præscriptam subjectionis & obedientiæ erga Episcopum formulam, petit *c. 43. eod. tit.*

Si quis procuret se ordinari ad titulum alicujus ecclesiæ sub promisso, quod numquam velit petere portionem ex titulo illius ecclesiæ *c. 37. eod. tit.*

SIMONIANI dicti a Simone, magicæ artis perito, cui Petrus in *Act. Apost.* maledixit, quod ab Apostolis Spiritus Sancti gra-

gratiam pecunia emere voluisset. Hi dicunt creaturam non a Deo, sed a virtute quadam superna creatam *c.* 39. §. 1. *causs.* 34. *quæst.* 3.

SIMPLA. Observandum est, Jurisconsultos dicere *simplam* & *duplam* in genere feminino *l.* 5. *D. de jure fisci*, sed *triplum* & *quadruplum* dumtaxat neutro genere. Stipulatio simplæ in *l.* 11. *in fin. l.*27. *D. de evictïon.* Vid. infra *simplum.*

SIMPLARIÆ venditiones in *l.*48. *in fin. D. de ædilit. edict.* ex quibus simpli actio ob evictionem competit. Sunt qui simplarias venditiones adpellari existimant, esculentorum & poculentorum, ex Fulgentio *de prisco sermone p.* 806. *edit. Dionys. Gothofredi*, ubi tradit, simplones dici convivas & simplatorem amicum sponsi, qui cum eo per convivia ambulet, sed hæc interpretatio non placet, quamvis relata dicatur a viro alioqui doctissimo Jac. Rævardo in *l.* 145. *D. de regul. jur.* Ducker. *de latin. vet. Jurisc. p.*438. Vide infra in *simplum.*

SIMPLEX actio, quæ in simplum datur *l.* 3. *Cod. vi bonor. raptor.* Simplex conventio *leg.* 6. *C. de jur. dot.* donatio, pro mera in *l.* 20. §. 3. *D. famil. erciſc.* Simplices fugitivi, qui nondum pro liberis se gesserunt *l.* 2. *D. de fugitiv.* Simplicia interdicta sunt, in quibus alter reus, alter actor est *leg.* 2. *D. de interdict.* §. 7. *Inst. eod. tit.* Qualia sunt interdicta exhibitoria, restitutoria, & omnia prohibitoria, de arboribus cædendis, & de itinere actuque privato *l.* 2. *C. de interdict.* Simplex jussio quæ fit sine caussæ cognitione *l. ult.* §. *ult. D. quod met. causs.* Simplex mors ea dicitur a Justino *lib.* 44. *cap.* 4. & a Quinctiliano *declamat.* 6. corporis projectio, quæ alibi sua mors & naturalis dicitur. Simplex substitutio, quæ in unum duntaxat casum concipitur *l.* 1. *D. de vulgar. & pupill. substit.* Simplex venditio *l.* 10. §. *ult. D. de jur. dot.*

Simplex, pro stupidus. Homo simplex immo magis stultus *l. ult. pr. C. arbitr. tutel.* Simpliciores homines *l.* 14. §. 5. *D. de religios.*

SIMPLICITAS, quæ malitiæ opponitur *l.* 1. *pr. D. de dol. mal.* Simplicitas militaris *l.*3. *C. de testam. milit. l.* 1. *pr. D. eod. tit.*

Simplicitas, stupiditas. Ob simplicitatem remotus *l.* 3. §. *ult. D. de suspect. tut.* simplicitate vana deceptus *l.* 3. *D. de SC. Macedon.*

Simplicitate gaudens *leg.* 25. §. 1. *D. de probat.* Simplicitate gaudentes an sint monachi, quod putarunt Cujac. *obs* 21. *cap.* 26. & Merill.8. *obs* 20. dubium est. Eadem phrasi usus est Servius Scholiastes *in præfat. ad Virgil. Bucolica:* Personæ hic rusticæ sunt, simplicitate gaudentes, a quibus nihil altum debet requiri.

SIMPLICITER, pro generaliter, & ut Græci dicunt ἁπλῶς *l.* 66. §. 2. *D. de legat.* Item simpliciter, id est, absolute *leg.* 11. §. 6. *D. de minorib.* Simpliciter desistere, id est, sine abolitione *l.* 16. *C. ad leg. jul. de adult.* Simpliciter dare servum, id est, inæstimatum *l.* 12. §. 1. *D. de jur. dot.* Simpliciter, id est, sine epitheto *l.* 18. §. *ult. D. de ædilit. edict.* Simpliciter, id est, absque conditione *leg.* 40. *D. de reb. cred.* Simpliciter, pro pœna non adjecta *l.* 27. §. *ult. D. de recept. arbitr.* Simpliciter & simplicius, id est, non designata parte fundi, quæ serviat in *leg.* 26. *D. de servit. præd. rust l.*9. *D. de servitut.* Simpliciter, id est, par-

partibus non constitutis *leg.* 38. §. *ult. D. de ædilit. edict.* Simpliciter relegari, id est, sine loci aut insulæ adsignatione *l.* 31. *D. de interdict.* Simpliciter quoque pro pure accipitur *l.* 1. §. 3. *D. de verb. oblig.* Simpliciter concepta stipulatio, id est, impersonaliter *l.* 18. *D. de stipulat. serv.* Simpliciter acceptus fidejussor, id est, nulla addita stipulatione vel cautione *l.* 51. §. 3. *D. de fidejussor.* Simpliciter denunciasse & ad judicem, opponuntur *l.* 17. *D. ad leg. jul. de adulter.* Simpliciter convenire, id est, in rem & non adjecta persona pacisci *l.* 12. §. 7. *D. qui pot. in pignor.* Simpliciter donare, id est, sine conditione *leg.* 9. §. 1. *D. de SCo Macedon.* Simpliciter legare viam, id est, citra demonstrationem loci *l.* 26. *D. de servit. præd. rust.* & simpliciter legata domus, id est, indefinite *l.* 71. *D. de legat.* 1. Simpliciter intervenire, id est, non satisdato *l.* 5. §. 3. *D. judicatum solvi.* Simpliciter, id est, impersonaliter *l.* 18. §. 1. *& seq. D. de stipulat. servor.* Sic simpliciter stipulari servus dicitur, id est, non expressa persona *ibid.* Non simpliciter, sed caussa cognita *l.* 6. §. 3. *si quis omiss. causs. testam.* Si quis simpliciter a principe impetraverit, ut in loco publico ædificet, id est, non adjecto eo, ut sine incommodo alterius *l.* 2. §. 6. *D. ne quid in loc. publ.* Simpliciter ait prætor, id est, indistincte & generaliter *leg.* 1. §. 3. *D. de aleator.* Simpliciter lex prohibuit, id est, citra distinctionem *l.* 14. §. 1. *D. qui & a quib.* Simplicius procedere, id est, magis facilius *l.* 20. *D. de hered. vel action. vendit.* Quam varie autem *simpliciter* in jure sumatur, explicat Cujacius ad *l.* 6. *C. ad SC. Trebell.* at plenius ad *lib.* 3. *Digestor. Juliani l.* 3. §. 4. *D. de negot. gest.*

Simpliciter in negotiis versatus, id est, supine & stolide *l.* 6. §. 4. *D. de negot. gest.*

Simpliciter, id est, sincere & bona fide, sine consilio fraudis *l.* 5. §. 4. *D. de auctoritat. tutor. l.* 3. §. 1. *D. de testib. l.* 1. *C. de ædilit. edict.*

SIMPLUM jurisconsulti rem, sive litem solam, sive litis restitutionem, sive quanti ea res est, qua de agitur, vocant, ac proinde a pœna separatur *l.* 34. §. *ult. D. de obligat. & act.* Pœnam interdum vocant, quæ non mera est, sed simplo accedit rei coercendi gratia, & cujus condemnatio mixta est cum rei æstimatione. In lege Aquillia actio pœnalis dicitur, quæ simplo accedit *l.* 34. *D. ad leg. Aquil.*

Simpla promitti dicebantur, quum ob evictionem simplum rei pretium promittebatur *leg.* 5. §. *ult. l.* 56. *&* 60. *D. de eviction. l.* 17. *D. de instit. action.* Varro *lib.* 2. *de re rust. cap.* 10. Cavere debet de evictione simplici, quanti ea res sit. Inde in *l.* 36. *D. de donat. int. vir. & ux. l.* 11. *in fin. l.* 27. *D. de eviction.* ea cautio stipulatio *simplæ* vocatur. Actio autem de evictione interdum *simpli*, interdum dupli erat. *Simpli* erat, quum dictum non erat, quantum ob eam rem præstare emtorem oporteret; vel quum ea, quæ emto fundo accesserant, evincebantur *l.* 16. *&* 60. *D. de eviction.* Strauch. *differt. ædilit. priore cap.* 6. §. 7.

Simplorum vel ut in Florentino legitur, *simplorum* captiones & compendiosa ænigmata, quæ multas per se & per suum vitium antinomias induxerunt. *Constit. de concept. Digestor.* §. 13. ubi *simplorum* voce eadem significantur, quæ mox ibidem *sigla* Impe-

perator. Gellius *lib.* 17. *cap.* 9. litteras singularias sine coagmentis syllabarum vocat.

SIMUL pro simul atque *l.* 8. *D. ut legator. seu fideicommiss. l.* 18. §. *ult. D. de adquir. possess. & alibi.*

SIMULATIO, pro insimulatione seu accusatione in *l. un. C. Th. ne sine jussu princ.*

SINCERITAS tua. Hoc titulo compellati ab Impp. rectores provinciarum *l.* 8. *C. Th. de jurisd. l.* 33. *C. Th. de cursu.* magistri militum *leg.* 9. *C. Th. de re milit.* Præfectus prætorio *l.* 3. *C. Th. de advocat. fisc.* & Comes rerum privatarum *l.* 26. *C. Th. de adpellationib. l.* 26. *C. Just. eod. tit.*

SINCERITER comparare *l.* 10. *C. de distr. pign. l.* 5. §. 1. *D. quod vi aut clam.*

SINENDI *modo* relicta legata dicebantur, quæ ita dabantur: Heres illum rem illam sibi habere sinito permittito, §. 2. *Inst. de legat. l.* 2. *C. commun. de legat.* Caius *lib.* 2. *Inst. tit.* 5. Paull. *lib.* 3. *tit.* 6. §. 25. Ulpian. *tit.* 24. *regul.* §. 5.

In lege locationis, qua scriptum erat: Redemtor silvam ne cædito, neve quem cædere *sinito*, verbum *sinendi* hanc habere significationem Ulpianus scribit, ut non tantum redemtor, si quem casu cædentem viderit, prohibeat, sed uti curet & det operam, ne quis cædat *l.* 30. *D. locati.*

SINGULARE jus est, quod contra tenorem rationis communis propter aliquam utilitatem auctoritate constituentium introductum est *l.* 16. *D. de legib. l.* 23. §. 1. *l.* 44. §. 1. *D. de adquir. possess. l.* 2. §. 16. *D. pro emtor.* Sic singulari jure receptum dicitur *l.* 44. §. 3. *D. de usucap.* Singularia quædam in *l.* 15. *D. de reb. cred.* Vid. in *jus singulare.*

Singulare aliquando pluribus opponitur, & singulum significat. Sic *singularis* liber, *μονόβιβλος* vertitur in indice Pandectar. Florent. Item *singularis* persona opponitur populo, curiæ, vel collegio *l.* 9. §. 1. *D. quod met. causs. Singularia* recepta *l.* 15. *D. de reb. credit. Singularis* sermo *l.* 1. §. 1. *D. de adsign. libert.* singulares tunicæ pro singulis *l.* 28. *D. de aur. arg. legat.*

SINGULARITER scriptum edictum, quod unum scriptum est *l.* 1. §. 4. *D. quod fals. tutor.*

SINGULARII milites quidam olim adpellati, ut ex Cassiodoro *lib.* 2. *variar.* & *ex Notit. Imperii Occid.* patet. Adde Reinesium *Class.* 1. *Inscript.* 16. *p.* 4.

Alii sunt *singularii* vel *singulares*, quorum mentio fit in *l.* 1. §. 8. *C. de offic. præf. prat. Africæ*, qui *sigliis* alterius verba excipiebant. Vid. Scaliger. *ad Manil. lib.* 4. *Astron. v.* 287. & Græv. *ad Cicer. pro Muren. cap.* 11. Hein.

SINUS. In *sinu* meo habui *l.* 27. *D. de probation.* id est, in occulto *leg.* 16. §. 3. *D. qui & à quib. manum.* Plane, inquit, ea, quæ in fraudem fisci, in *sinus* ejus collata sunt, revocanda, id est, ea, quæ in occulto habuit. Lamprid. in *Commodo c.* 5. Prædam omnem in *sinum* contulit. Et *cap.* 13. Qui etiam condemnationes in *sinum* vertisse dicuntur, id est, in privatas rationes. Tertullian. *de fuga in persequution. cap.* 12. Paciscens cum delatore, vel milite, vel ministro (furunculo) aliquo præsidis sub tunica & *sinu* quod aiunt. Ex *sinu* suo calumniatores adponere, dixit Cicero *Verrin.* 1. *cap.* 10.

Nec omittenda elegantissima loquutio, is, qui furanti *sinum* præbuit, perinde habetur, ac si manifesti furti condemnatus esset, &

& famosus efficitur. *l. 6. §. ult. D. ad leg. jul. de peculat. Si-num* præbuit, id est, receptum dedit & locum, ubi occultaret. Tacit. *lib. 2. hist. cap. 92.* Abditis pecuniis per occultos & ambitiosos *sinus*. Adde viros doctos ad Prudent. *Variar. lect. II.* 134. nec non Jo. van de Water *observ. I.* 8. *p.* 47. qui tamen pro sinum præbere ingeniose quidem, at, ut videtur, sine necessitate, *signum præbere* legit. Basilica sane, ut ipse observat, habet κλάπτειν ὑποδέξασθαι, quod nihil ad signum, seu typarium. Hein.

Siphones, sunt fistulæ, per quas aqua fluit, a sono, quem videntur exprimere, ita dicti. Juvenal. *sat.* 4. *v.* 310. Effigiemque Deæ longis siphonibus implent.

Sistere eum in judicio dicimus, quem exhibemus & repræsentamus *l. 1. & 3. D. si quis in jus vocat.*

ΣΙΤΩΝΑΙ, id est, frumentarii *l. 18. §. 1. D. de muner. & honor.* Sitones in *l. ult. §. 6. D. de administr. rer. ad civit.* Vid. Ducker. *p.* 406.

Sitoniæ munus *l. 2. pr. D. de vacat. & excusat. muner.* Sitonicum Gregor. *lib.* 10. *epist.* 59. Id autem sitoniæ munus est curatio frumento coemendo. Curam σιτωνικὴν vocat Justin. *Novell.* 30. Vid. Cujac. *ad rubr. C. ut nemini lic. in coemt. & ad l. 3. C. eod. tit.*

Smaragdus, gemma viridis coloris *leg.* 21. *D. de aur. arg. legat.* De ea post Plinium multis verbis agit Isidorus *lib.* 16. *etymol. cap.* 7.

Smurna in *l. ult. §. 7. D. de publican.* ea vocatur, quæ vulgo myrrha dicitur.

Sobrinus, *a l. 1. §. 3. D. und. cognati.* Sobrini autem proprie adpellantur, qui ex fratribus patruelis aut consobrinis aut amitinis undique propagantur *l. 3. D. de gradib. & adfinib.* Sobrinum Ælius Gallus apud Festum *lib.* 17. definit, patris mei consobrini filium, & matris meæ consobrinæ filium. Cicero *lib. 1. offic. cap.* 17. sequuntur fratrum conjunctiones post consobrinorum sobrinorumque. Vetus Glossar. Sobrina propior est amitæ magnæ materteræ magnæ filia. Et paullo post: Sobrinæ sunt, quæ vel ex sororibus, vel ex fratribus & patruelibus & consobrinis vel amitis procreantur. Sobrinus propior est patrui vel avunculi magni filius. Donat. *in Terent. Andr. Act. IV. scen. 5. v.* 6. Sobrini sunt consobrinorum filii, nam sic dixit Menander. Verum ut alii putant de sororibus nati, ut sint sobrini, quasi sororini.

Soccariæ quidem pro *focariæ* legunt apud Paull. 3. *Sent.* 4. §. 37. Vid. supra *focariæ.*

Socer, mariti patrem significat in *l. 15. §. ult. & l. 76. solut. matrim.* alias uxoris patrem in *l. 17. D. solut. matrim. l. 22. pr. l. 21. & l. 2. D. de re judic. penult. D. de jur. dot.* ita ut soceri nomine & viri & uxoris pater demonstretur. Mater vero eorum socrus adpellatur, quum apud Græcos proprie viri pater ἑκυρὸς, mater ἑκυρὰ vocitetur, uxoris autem pater πενθερὸς, mater πενθερὰ *l. 4. §. 6. D. de grad. & adfin.* Soceri autem & socrus adpellatio etiam sponsalibus adquiritur *l. 8. D. de gradib.* Sed & uxoris vel mariti avus, avia, proavus, proavia, & ulteriores soceri & socrus adpellatione continentur *l. 14. §. ult. D. de rit. nupt. l. 146. D. de verb. signif. l. 3. §. 1. D. de postul.* Quamquam vir uxoris suæ magnum socerum dicat, aviam magnam socrum, proavum vero majorem socerum, proaviam

viam majorem ſocrum, adpellat, ut Feſtus *lib.* 11. & Modeſtinus *leg.* 4. §. 6. D. *de gradib.* ſcribunt. Quos etiam *proſoceri*, abſocerique nomine demonſtramus, ut in *l.* 15. §. 1. D. *rer. amotar.* Et apud Jul. Capitolin. in *Gordian. cap.* 2. originem maternam, & ex Trajani Imperatoris genere habuit, avo, proavo Coff. ſocero, proſocero, & item alio proſocero & duobus abſoceris conſulibus. Sed & Juſtinus *lib.* 18. *cap.* 4. Pygmalionem Sichæi ſocerum, cui nupſerat ſoror Eliſſa, neſcio qua novitate, dixit, ut & Cornel. Nepos *in Pauſania cap.* 1. *generum*, pro ſororis marito dixit.

Societas generali ſignificatu eſt conventio, qua duo pluresve ad commune quoddam bonum aſſequendum ſua quiſque conferunt in commune, & ab illo fine dependentia faciunt. Sic ſocietatem omnium bonorum ſuorum habens cum uxore, memoratur in *l.* 16. §. 5. D. *de alim. vel cibar. legat.* Gloſſar. Græcum: Societas totorum bonorum, *επι παση περιβσια, ην καλυσι κοινοπραξιαν οι ελληνες.* *Societas generalis*, de omnibus ad certum genus ſpectantibus bonis inita, de certis vero ac determinatis rebus, particularis eſt. *Societatem* futuri emolumenti promittere *l.* 1. §. 12. D. *de extraord. cognit.*

Societas vitæ inter virum & uxorem dicitur conſortium eorum *l.* 52. D. *de re judicat. l.* 1. D. *de action. rer. amot. l.* 52. D. *de judic. leg.* 1. D. *de rit. nupt.* pro communione victus, quæ inter virum & uxorem eſt.

Societates vectigalium *leg.* 59. *lib.* 3. §. 8. D. *pro ſocio.* Coire enim ſolebant publicani in ſocietatem conductionis vectigalium, permiſſumque his erat corpus habere ut in *l.* 1. D. *quod cujuſque univ. nomin.* Caius ſcribit. Inde ſocii vectigalium in *l.* 9. §. 4. D. *de publican.*

Societas actuariorum *l.* 14. *C. Th. de numerar.*

Ad *Societatem* munerum vocari *l.* 17. *C. Th. de decurion.*

Societates etiam collegia & corpora vocantur in *l.* 1. *pr.* D. *quod cujuſq. univerſ. nom.* Quibus qui præerant, *magiſtri ſocietatum* vocabantur *l.* 14. D. *de pact.*

Sed & *ſocietas* eorum dicitur, qui illicite coeunt. Sic ſocietas latronum *l.* 39. §. 4. D. *ad leg. jul. de adulter.* ſcelerum *l.* 4. *C. de quæſtion.*

Socii autem dicuntur tam qui tractatu habito ſocietatem coierunt, quam qui in communionem inciderunt, & generaliter qui aliquid communiter poſſident. Sic ſocii, qui habent ædes communes *l.* 18. §. 5. D. *de damn. infect.* Socius ædificii *l.* 4. *Cod. de ædific. privat.* Socio omnium bonorum *l.* 1. D. *qui teſtam. fac.* Nam ſocii vel univerſorum bonorum erant, vel unius rei *l.* 63. D. *pro ſoc.* Communium prædiorum domini ſocii vocantur in *l.* 19. & 34. D. *de ſervit. præd. ruſt.* Socii, qui communes ſervos poſſident Ulpian. *tit.* 1. *regul.* §. 18. *Socios* cædis *l.* 17. D. *de quæſtion.* latronum *l.* 6. D. *de cuſtod. reor.*

Pro *ſocio* actio perſonalis eſt, qua ſocius implementum ſocietatis a ſocio poſtulat. Vet. Gloſſar. Græc. *επι κοινω αγωγη.* Eſt que ultro citroque directa, non ex una parte directa, & ex altera contraria, quia ut ait Cujac. in *paratit.* D. *pro ſoc.* res communis eſt omnium æque ac pari iure, nec potior unius ſocii ratio eſt, quam alterius. Ita dicta eſt vel ex formula, quæ concipiebatur, vel ex materia, quod plerumque detur de eo, quod impenditur, & geſſit ſocius pro ſocio, & commu-

muniter *l.* 65. D. *pro soc.* & dicitur actio esse generalis *leg.* 38. D. *eod. tit.* quia totius societatis, quamdiu consistit, rationes exigit, licet quandoque etiam detur in rem sive speciem aliquam certam, puta ut communicetur aliquid ex societate, quod repetit unus ex sociis agatur actione pro socio, ut referatur id in societatem. Intentatur hæc actio aliquando ut fiat cessio nominum & collectio rerum in commune, secundum conventionem societatis *l.* 3. *pr.* D. *eod. tit.* Quandoque datur ad præstationes personales, ut ad impensas & fructus & cetera danda, puta, si feci impensas in re communi, ago *pro socio*, ut condemneris ad refundendum impensas pro tua parte *d. l.* 38. §. *fin. l.* 3. *C. pro soc.* Quandoque datur pro dirimenda societate, & habenda ratione lucri & damni, eaque inter socios dividenda *l.* 63. §. 5. *l.* 65. §. 6. *eod. tit.* Cum autem hæc actio sit generalis, quæ societatis totius, quamdiu consistit, rationes exigit, actiones vero generales non dentur, nisi finitis contractibus, inde etiam actio pro socio non datur, nisi societate finita, idque verum est regulariter. Quandoque enim etiam datur ea nondum finita. Loquor autem de societate voluntaria.

Socrus. Vid, supra *Soter.*

Sodalis. Ita vocatur, qui ejusdem collegii est, quam Græci *εταιρον* dicunt *l. ult.* D. *de colleg. & corpor.* Unde

Sodalitia in *l.* 1. D. *de colleg. & corpor.* de quibus legem quamdam Liciniam latam refert Cicero *pro Planco cap.* 15. 16. & tota oratione. Tertullian. *lib.* 2. *ad uxor. cap.* 6. Discumbit cum marito in sodalitiis, sæpe in popinis. Adpellat & *sodalitates* idem Cicero in *Caton. cap.* 13. *Brut. cap.*46.

Sol Dies solis in *l.* 3. *C. de feriis l.*10. & 13. *C. Theod. de exaction.* id est, qui hodie a Christianis Dominicus vocatur *l.* 2. *l. ult. C. de feriis.* Ad quem pertinentem Leonis Constitutionem Nicephorus *lib.* 15. *hist. ecclesiast. cap.* 25. memorat Gregorius Turonens *lib.* 3. *Hist. cap.* 13. Ecce enim, ait, dies solis adest. Sic enim barbarice diem dominicum vocitare consueta est. Quæ verba Aimoinus monachus in eadem historia referenda conscripsit *lib.* 2. *de gest. Francor. cap.* 11. Diebus porro nomen a planetis antiquitas indidit. Auson. *in Eidyll.* Nomina, quæ septem vertentibus apta diebus, Annus habet totidem, errantes fecere planetæ. Primum supremumque diem radiatus habet sol. Proxima fraternæ succedit luna coronæ. Hanc vero institutionem ab Ægyptiis ad reliquas gentes manasse Dio Cass. *lib.* 37. *p.*37. scribit.

Solarium, locum editum significat, in quo veteres apricari & solem capere solebant *leg.* 17. D. *de servit. urb. prædior.* ubi Cujacius notat, esse locum ædificatum ad solem hyeme excipiendum, solitum ædificari in summa parte ædium, in quibus homines apricari consueverant. Vid. supra *heliocaminus.* Cicero pro Quinctio *cap.*18. Vixit enim semper inculte atque horride, natura tristi ac recondita fuit, non ad *solarium*, non in campu versatus est. Vid. Pet. Victorium *lib.* 21. *variar. lection. cap.* 13. Macrob. *lib.* 2. *saturnal. cap.*4. de Augusto: Quum de Tyriæ purpuræ, quam emi jusserat, obscuritate quereretur, dicente venditore, erige altius ac suspice, his usus est salibus, quid ergo ut me populus Romanus dicat bene cultum, in *solario* ambulaturus sum? Veteres enim hiberno tempore valetudinis gratia in

in sole apricari, & ut Seneca ait, in sole percoqui solebant, habebantque in ædibus ad eum usum loca adcommodata, quæ, teste Isidoro *lib.* 15. *cap.* 3. solariorum inde nomen acceperunt. Quod & Imperator Leo *constit. ult.* his verbis tradit: *τα δε περι των υπαιθρων, και ως αν τις ειτοι προσηνιων θεατριων, α και προς μονην και υπαιθριον απολαυσιν επινενοηται, και την επωνυμιαν εκ τυ ηλιυ ειληφεν, ηλιακα προσαγορευομενα.* id est, verum quoniam de subdialibus deambulationibus, & quomodo aliquis fortasse vocet, proscæniis spectatoriis, quæ ad apricandi usum, & eum quidem solum excogitata, atque a sole nomen acceperunt, *solaria* enim adpellantur. Zeno Imp. *in constit.* *περι καινοτομιων θεσπιζομεν, τα καλυμενα σολαρια μη εκ μονων ξυλων τε και σανιδων γινεσθαι, αλλα τω των λεγομενων Ρωμανησιων οικοδομεισθαι σχηματι* id est, insuper placet, utque *solaria* adpellantur, non ex solis lignis & asseribus fiant, sed Romanensium specie ædificentur. Et mox, *εκ μηδ' ετερυ μερυς σολαρια ητοι εξωςας κατασκευαζειν.* ex neutra parte solaria sive mæniana facere. Vetus Glossar. Græcum: *ἐξωςης ο ηλιακος.*

Solarium etiam instrumentum id significat, quo horæ solis umbra declarantur, ut in illis festivis Plauti versibus, quos Gellius *lib.* 3. *cap.* 3. *citat.* Ut illum Dii perdant, primus qui horas reperit, quique adeo primus statuit hic solarium descriptum. Et de clepsydris, hoc verbum usurpatur, ubi ex aqua horæ declarantur. Cic. *de natur. Deor. lib.* 2. *cap.* 34.

Solarium etiam, non a sole quidem, sed a solo, dicitur vectigal, quod pro solo penditur *leg.* 2. §. 1. *D. ne quid in loc. publ. l.* 39. §. 5. *D. de legat.* 1. Atque ita etiam pensio, quæ a superficiario pro solo penditur, adpellatur in *l.* 15. *D. qui pot. in pign.* Mercedem soli vocat Marcianus in *l.* 17. *D. de pignorat. act.* Vet. Glossar. *εξοχη τυ εξωςυ.* Add. Cujac *ad l* 2. *D. de servit.*

Verum in *l.* 13. §. 1. *D. commun. prædior.* solarium accipitur pro pecunia, quæ secundum consuetudinem loci pendenda est domino, e cujus lapicidinis, quæ in ipsius agro privato sunt, alius lapides vult cædere. Ita Duker. *de Latin. vet. Ictor. p.*418. Hein.

S o l a t i u m. Commoda & salaria munerum ac militiarum, *solatia* Imperatores adpellant *l.* 15. *C. de advocat. divers. judic. l.* 3. 5. *&* 6. *C. eod. tit. l. penult. C. de præd. decur. l.* 3. *C. de agent. in reb. l ult. C. de silentiar.* Eadem est in Novellis Justiniani vis verbi *αναψυχη.* Secundum hæc in *l.*4. *C. de navicul.* ubi vulgo *solariis* pro mercedula præstitis, veteres scripti codices & impressus *C. Theod.* in *l.* 32. *eod. tit. solatiis* scriptum habent. Sic & stercus pro solatio accipiendum est in *leg.* 7. *C. de curs. publ.* Solatium pro *solario* etiam dixerunt Corippus *lib.* 3. *de laudib. Justini.* Gregor. *lib.*7. *epist.* 23. Cassiodor. *lib.*5. *variar. epist.* 9. Spartian. in Hadriano *cap.* 9. Solatiis refovere agros, ait, pro missis muneribus & necessariis quibuscumque eos juvare & sustentare. Vid. Salmas. *in not.*

S o l e m n i s. Vide *sollemnis.*

S o l e t verbo denotatur regula. Cujac. in *l.* 46. *D. de regul. jur.* qui & plura hanc in rem exempla cumulat *lib.* 8. *observ. cap.* 39 Aliud exemplum Quinctiliani *Declam.* 358. *&* 372. indicavit Bynkersh. *lib.* 8. *observ. cap.*4.

Solent pro possent §.2. *Inst. de libertin.*

Solere & necesse habere diversa

l. 1. *C. quomod. & quand. jud.* Sic & videtur accipi in *l.* 4. *C. de testam. tutel.*

Soleo præteritum etiam dedit *solui*, & ita Catonem & Ennium loquutum, pro quo vulgus dixerit *solitus sum*, observat Varro *de ling. lat. lib.* 8. *p.* 123. Ita & Sallustius apud Priscianum *lib.* 10. neque subsidiis, uti *soluerat*, pro solitus erat. Hinc ingeniose Bynkersh. *lib.* 8. *observ. cap.* 2. in verbis Ulpiani *l.* 44. D. *mandati. Dolus est, si quis non exegerit, quod exigere solvere*, quæ plane nihil sunt, pro *solvere* legit *soluere*, id est, soliti sunt.

SOLIDAMUS constitutione *l.* 1. *C. Th. de expens. ludor.*

SOLIDUM capere non posse dicuntur, qui totum quod eis relinquitur, capere & sibi adquirere non possunt *l.* 6. D. *de vulg. & pup. subslit. l.* 70. D. *de hered. instit.* & passim. Ita *solidi* capiendi jus, dixit Ulpian. *tit.* 16. *regul.* §. 1. Tartullian. *ad uxor. lib.* 1. *cap.* 1. Tu modo ut solidum capere possis admonitionis nostræ fideicommissum. Idem *de monogomia cap.* 16. Ex testamento Dei solidum non posse capere. Hinc solidi capacitas *rubr. tit.* 16. *regul.* Ulp.

In *solidum* & in partem opponuntur *l.* 40. §. 2. D. *de damn. infect.* & passim. Et ita pro *solido* in *l.* 9. *C. si cert. pet.* & alibi.

SOLIDUS, *a, um.* integrum, totum, indivisum, sive re sive intellectu *l.* 5. §. *ult.* D. *commodati.* Sic Solida pars, est pars, quæ deducto usufructu est, opponuntur *l.* 34. D. *de bonis libertor.* Solida proprietas, i. e. plena *l.* 20. D. *de usu & usufr.*

SOLIDUS *i.* Hunc & aureum idem valére supra vidimus *in aureus.* Et ita in *l.* 1. §. 2. D. *de fugitiv. l.* 38. §. 6. D. *de legat.* 3. *l.* 34. D. *de jur. fisci. l.* 21. *C. de episcop & cler.* accipiendum est solidorum nomen. Solidus auri 20. libris æris æstimatur in *l. un. C. de collat. ær.* In Novella Majoriani de curialibus, solidi gallici fit mentio, cujus aurum minore æstimatione taxatur. In legibus autem Langobardorum solidus, 40. denariis æstimatur: *Lex Langobard. II.* 22. 3. Et ita in lege Salica solidus accipiendus est, ut ex eo patet, quod sexcenti denarii in iis legibus 15. solidos facere dicuntur, & centum viginti denarii tres solidos. Sed in ea lege compluribus in locis in notis numerorum mendum est, quod emendatu facile erit, si ad eam quantitatem denariorum, quam dixi, solidorum ratio æstimatioque redigatur. Cassiodor. *lib.* 1. *variar. epist.* 10. Sex enim millia denariorum solidum esse voluerunt. Vid. Gœdd. *in comm. ad princ. & §§. seq. Inst. de Atiliano tut.* Alciato videtur, aureum, quo hodie utimur ex generali omnium populorum consuetudine esse veteri illi subrogatum; & ideo quæ de solido in jure civili cauta sunt, ad nostrum hunc, quamvis levioris sit ponderis referenda. Præterea *in pareg.* adnotavit, esse solidum in jure, numum aureum, quem *ἀκριον* aliqui Græci & *δυνάγιον* dicunt, ejus ponderis, cujus Latinis est sextula vel stagium, i. e. octo oboli: ut latius ab eo declaratur in opusculo quod edidit de ponderibus & mensuris. Bud. ex verbis Lampridii de Alexandro Rom. principe loquentis, colligit, solidos primum dictos esse aureos nummos, certi cujusdam suique ponderis, quasi integros.

SOLITUDINIS mœror, id est, cælibatus *l.* 2. *extr. C. Th. de repud.*

SOLLEMNE, vel quod frequentius *sollemnia*, significat ani-

niversarium, legitimum, ordinarium. Sic *sollemnia* accusationis *l.18. D. de accusat.* judiciorum *l.7. D. de in integr. restit.* Solemnia mortis peragere, quæ alias justa dicuntur *l. 44. D. de manum. testam.* Sollemnia occulta *l. 2. de veteran.* Sollemnia provocationis *leg. 11. §. 5. D. ad leg. jul. de adulter.* testamenti *l. 2. §. penult. & ult. D. qui test. fac.* quæ & sollemmia juris vocantur *l 3. C. de testam. l.1. D. de injust. rupt.*

Sollemnis e. Sollemnes acensationes *l. 6. C. ad exhib.* actiones, quæ certis formulis conclusæ *l. 1. §. 6. D. de orig. jur.* sollemnis ætas, id est, legitima *l. ult. C. de revoc. donat.* Sollemnes feriæ, id est, statæ & certæ & quotannis recurrentes *l. 26. §. 7. D. ex quib. causs. major.* Sollemne jus, pro civili & legitimo *leg. 27. D. de regul. jur.* Sollemnia tempora *l. ult. C. de excus. vet.* quinquaginta dies sunt, D. Marci constitutione ad allegandas excusationes præfiniti, *l.6. & 18. C. de excusat. tut.* Sollemnis numerus testium, pro septem testium numero, qui testamentis faciendis adhiberi debet *l. 2. & 20. D. qui testam. fac.* sollemnia verba *leg. 23. D. de manum. vindict.* quæ in manumissione facienda pronunciari solebant, quæ vel a domino ipso manumittente, ut Festus Pompeius indicat, vel a lictore virgam capiti servi imponente, ut Boeth. *in Topic. Cicer.* testatur, proferri consueverant *l. 23. D. de manumiss. vindict.*

SOLLEMNITAS utique acceptilationibus & verborum obligationibus tribuitur *l. ult. C. de bon. auctor judic possid. l.7. C. comm. utriusq. judic. l 12. & 14. C. si cert. pet.* & passim. Ita *sollemniter* deliberationem præstare accipe *l.55. C. de fideic.*

Sollemnitas, pro consuetudine, seu eo, quod solitum & permissum est fieri *l. 1. C. de mancip. & colon. patrim.*

SOLLEMNITER, legitime, rite, ordine. Sic sollemniter accusare *l. 15. & 18. Cod. ad leg. jul. de adulter.* actum *l. 30. D. de verb. oblig.* adire hereditatem *l. 12. Cod. de testam. manum.*

SOLLERTIA in sequiorem partem accipitur in *l. 24. D. de judic.* Sollertia fallax & arguta *l. 6. C. Theod. de sepulcr. viol.* Alias in bonam partem, 1 Feminæ, quas morum honestas, mentisque *sollertia* commendat *l. 2. §. 1. C. de his, qui ven. ætat.*

SOLLICITARE exercitum Paull. *lib. 5. sent. tit. 29.* & milites *l. 7. D. ad leg. jul. majest.* sollicitare ad nuptias *l. 5. C. de donat. ant. nupt.* Vid. *sollicitator.* sollicitare servos alienos *l.6. D. ad leg. Fab.*

SOLLICITATOR, qui servum ad delinquendum impellit *l. 11. §. 2. l.14. §.9. D. de serv. corrupt.* Sed & *sollicitatores* alienarum nuptiarum dicuntur *l. 1. D. de extraord. crim.* & Paull. *lib. 5. Sent. tit. 4. §. 5.* Sollicitatores alieni affectus Cassiodorus *lib. 5. variar.* & alienorum matrimoniorum subsessores, Valer. Max. *lib. 2. cap. 2.* vocat. Ovid. *lib. 3. ex Ponto eleg. 3.* Non me legitimos sollicitare toros. Arnobius *lib. 2. advers. gent. p. 25.* simpliciter *sollicitare* in ea significatione dixit his verbis: Domos ut effringerent, noctibus sollicitarent, abigerent, prævaricarentur. Quo tamen loco plagiarios, qui servos alienos adsectant, intelligere videtur Arnobius juxta Desid. Herald. *Animadvers. p.72.*

SOLLICITE agere, i. e. sollicitus esse *l. 4. Cod. de fals. causs. adject.*

Sollicitudo, pro quevis munere & functione. Sic sollicitudo pro munere publica tributa & functiones inferendi *l. 6. C. de advoc. divers. judic.* Ad sollicitudinem revocare *l. 13. D. de ann. legat.* sollicitudo tutelæ *l. 2. C. de legit. tut.*

Solon & Draco citantur in *l. 23. pr. D. ad leg. jul. de adulter.* & Solonis lex in *l. ult. D. de colleg. & corpor.* & *l. ult. D. finium regund.*

Solvere præstare ut debitum, refundere, reddere, restituere *l. 26. §. 4. D. de pact. dotal.* fideicommissum *leg. 5. §. ult. l. 52. §. 1. D. de judic.* fundum indebitum *leg. 7. §. 2. D. pro emtor.* libertatem *leg. 24. D. de excusat.* operas in *tractat. de re judicata* Ulpianus ait *solvisse* accipi debere, non tantum eum qui solvit, verum omnem omnino, qui ex obligatione liberatus est, quæ ex caussa judicati descendit *l. 4. §. 7. D. de re judic.*

Solvendo esse, id est, solvere posse. Sic solvendo sunt bona *l. 3. D. de bonor possess. l. 1. §. 1. D. de jur. fisci.* Valla scripsit, huic loquutioni non posse substantivum addi, quod ambigitur, dativus sit, an ablativus, cum Livius scribat, si respublica solvendo æri alieno esset, &, quæ restinguendo igni forent, & alii auctores iisdem usi sunt, ut Tusanus adnotavit.

Solvendo videtur is, qui defenditur *leg. 1. cap. 5. D. de regul. jur.* Solvendo autem non esse videtur, nisi qui solidum potest solvere *l. 114. D. de verb. signif.* Quæ interpretatio facienda est, quotiescumque legimus, quod quis solvendo non sit, alium teneri *l. 1. §. 13. D. de magistrat. conven. l. 5. §. ult. D. de solution.* & aliis infinitis locis. Solvendo facti *l. 8. C. solut. matrim.* Solvendo esse hereditas dicitur in *l. 4. & 9. D. ad SC. Trebell.* scilicet ea, quæ invenit heredem *l. 36. D. de bon. libert.* quandoquidem aditione heres creditoribus etiam ultra vires hereditatis obligatur *l. 33. D. solut. matrim.* solvendo etiam esse peculium dicitur in *l. 32. §. 9. D. de furtis.* & contra non esse *l. 17. §. ult. D. de castrens. pecul.*

Solvere id est, liberare. Sic solutus actione dicitur, qui ea liberatus est *leg. 21. D. ex quib. causs. major.* & ita solvi dicitur debitor *leg. 91. D. de solution.* & solvi necessitate legis *leg. 45. §. 5. de rit. nupt.* & solvi pignus *tit. D. quib. mod. pign. vel hypoth.* Et solvere se sacramento quis dicitur *leg. 2. §. 3. D. de his, qui not. infam.* solvi compeditum servum *leg. 7. §. 7. D. de dol. mal.* solvere vinctum *leg. 15. D. de offic. præsid.* Sed solutum Caius non intelligi eum scribit, qui licet vinculis levatus sit, manibus tamen tenetur, aut qui in publico sine vinculis tenetur *l. 48. D. de verbor. signif.* Lex imperii solvere sollemnibus juris imperatorem dicitur *l. 3. C. de testam.* de qua lege vid. art. *imperii lex.* Solvi legibus quid sit? Zonaras *in Augusto Tom. 2. Annal. p. 163.* explicat his verbis, *προσετι ϗ λελυσθαι των νομων εδωθη αυτοις, τȣτ' εςιν ελευθερȣς απο πασης των νομων αναγκης ειναι και μηδενι τȣτων ενεχεσθαι* i. e. Atque illud etiam iis datum est, ut legibus solverentur, hoc est, ab omni legum necessitate liberi essent, nec ullo præscripto tenerentur. Sic solutus legibus, qui his non adstringitur *l. 31. D. de legib.* Solvere se necessitate legis *l. 45. §. 5. D. de rit. nupt.*

Solvere dissolvere, finire, exstinguere. Sic soluta actio, id est, finita *leg. 21. D. ex quib. causs. maj.*

maj. solvi morte accusatio dicitur, id est, extingui *leg.* 15. §. 3. *D. ad SC. Turpill.* solvi adoptio *l.* 9. *D. de adopt.* cognitio *l.* 11. *D. de suspect. tut.* contractus, id est, dissolvi *l.* 97. *D. de solution.* solvi peremtorium edictum morte rei *l.* 59. §. *ult. D. de re judic.* Solvere involucrum *l.* 21. §. 8. *D. d. furt.* solvi judicium *l.* 10. & 11. *D. de judiciis.* scilicet vetante eo, qui judicare jussit *l.* 58. D. *de judic.* De qua re legendus Radulph. Forner. *Rer. quotidianar. l.* 12.

Solum, adpellant jurisconsulti aream, cui ædificium superponitur *l.* 21. D. *de pignor. act. l.* 2. *C. de rei vindic.* Solum porro Servius *in Virgil. lib.* 5. *Æneid. v.* 199. esse scribit, quod unicuique rei subjacet. Unde & solum navis, mare, & aer, avium, & stellarum cœlum. Unde Ovidius. Astra tenent cœleste solum. Sic *solum* & superficies opponuntur *l.* 3. D. *de servitut.* In solo opera fieri dicuntur, quæ solo conjuncta sunt, veluti si quis ædificium ponat in solo, quod si quis messem faciat, vineas putet, arbores succidat, opus tamen facere non censetur *leg.* 1. §. 4. D. *quod vi aut cl.* Et hoc ita in novi operis nunciatione obtinet *l.* 1. §. 12. D. *de oper. nov. nunciat.* Ceterum in interdicto, quod vi aut clam, quod ad ea solum opera, quæ in solo fiunt, pertinet, etiam in *solo* fieri videtur, quod circa arbores fit, non etiam quod circa fructum arborum. Itaque si vineas quis, vel arundinem, vel salictum succiderit, hoc interdicto tenebitur *l.* 1. §. 4. *l.* 7. §. 5. D. *quod vi aut clam.*

Res *soli* dicuntur ædes, agri, fundi, & ceteræ res immobiles solo conjunctæ *leg.* 1. D. *de rei vindic. l.* 1. D. *de condict. tritic. leg.* 7. *D. de usufruct.* & passim. Quæ & *solo* cohærere & solo contineri dicuntur *l.* 10. D. *quod vi aut clam. l.* 1. §. 4. D. *de vi & vi armat.* Quod verbum ut jurisconsultis proprium Seneca *lib.* 2. *natur. quæst.* 1. notat. Tertia pars, inquit, de agris, terris, satis arbustis, quærit, &, ut jureconsultorum verbo utar, de omnibus, quæ solo continentur. Plinius *lib.* 6. *epist.* 19. Eosdem patrimonii tertiam partem conferre jussit in ea, quæ solo continerentur. Sueton. *in Tib. cap.* 48. Quum per senatusconsultum sanxisset, ut fœneratores duas partes patrimonii in solo collocarent. Liv. *lib.* 26. Et omnia, quæ solo non continerentur, restituenda censuerunt dominis. *Solo* cohærent ædificia, acervus autem solo non cohæret in *l.* 10. D. *quod vi aut clam.* Pignora *soli* in *l.* 15. §. 2. D. *de re judicat. eod. tit.* soli possessio *l.* 15. *C. de rei vindic.*

Solum vertere dicitur in *l.* 4. *C. de mancip. & colon. patrim.* qui sedem locumque mutat, interprete Tullio *pro Cæcin. cap.* 34. Juvenal. *Sat.* 11. *v.* 49. Qui vertere solum Baias, & ad Ostia currunt.

In *solo* consistere servitutes dicuntur *leg.* 8. D. *de servit.* quæ solo imponuntur, & solo debentur, quales sunt iter, actus, via *leg.* 3. D. *eod. tit.* In solo quæsita servitus, vel soli servitus, vid. Harmenopul. *lib.* 2. *tit.* 4. Cave tamen existimes, solas rusticorum prædiorum servitutes in solo, omnes urbanorum prædiorum in superficie consistere. Ædificia enim fundis, fundi ædificiis servire possunt *leg.* 12. D. *commun. prædior.* Atqui quum fundus servit ædificio, servitus consistet in solo, & tamen erit urbana. Quod exemplo aquædu-

 ctus

ctus illustrat Em. Merillius *lib.* 1. *Observ. cap.* 32. Hæc contra interpretationem Ger. Noodtii *Comm. ad tit. D. de servit.* Hein.

Solum, particula sæpe non prædicati, sed subjecti determinatio est. Vid. *l.* 28. *C. de liberal. causs.* nec materni avi dignitas ad libertatis probationem *sola* sufficit. Sic *l.* 18. *C. eod. tit. l.* 4. *C. de rescind. vend. l.* 4. *C. de probat. l.* 30. *C. de liberal. causs. l.* 8. *&* 11. *in fin. C. de rescind. vend.*

Eadem particula non semper taxativa est, & exclusiva, sed gradum eminentiæ aliquando notat, ut quum Wesenbec. cum jurisconsultis nostris *tit. de adquir. hered. n.* 4. *hereditatem solo animo*, & Imp. in §. *ult. Inst. de hered. qual. & differ. nuda voluntate adquiri aiunt*, non excluduntur verba aut factum, sed id, quod præcipuum est innuitur.

SOLUMMODO dixit Ulpianus *l.* 1. §. 5. *D. de hered. instit.* pro tantummodo. Quod satis Latine ab eo dici Bynkersh. notat *lib* 5. *obs. cap.* 1. Hein.

SOLUS & unus differunt. vid. infra in *unus.*

Solus non excludit similia *leg.* 4. §. 31. *D. de dol. mal. & met. except.*

SOLUTIO. Ejus adpellatione omnis liberatio quoquomodo facta, & satisfactio, qua creditor contentus fuerit, continetur *l.* 47. *&* 176. *D. de verbor. signif. l.* 51. *&* 54. *D. de solution. & liberat.* Quod quemadmodum se habeat exposuit Brisson. *lib.* 1. *de solution.* Vet. Gloss. *solutio*, καταβολη η λύσις, δι ης παρα η ενοχη διαλυεται, κ. η της βερβις, κ. της ρε, κ. της *litteris*, κ. της *consensu.* Et alibi: η λυσις κ. η καταβολη, ην κ. αποχην φασιν, οταν πραγματικως καταβληθη παντι το χρεωςυμενον. *Solutio* obligationis, id est, dissolutio *l.* 54. §. *ult. D. de verb. oblig.*

Solutio alias speciatim dicitur præstatio vera ejus, quod in obligatione est *l.* 176. *D. de V. S.*

SOLUTUM. In *solutum* pecuniam accipere *l.* 58. §. *ult. D. de jur. fisc.* cedere *l.* 16. *D. de solution.* datum nomen *l. ult. C. quando fisc.* data pecora *l.* 9. *C. de rescind. vend.* traditi equi *l.* 14. *mand. vel contra.* In solutum & pro soluto dari dicitur, quod ut in liberationem debiti cedat, in creditorem transfertur. Sic & pro *soluto* datum prædium *l.* 4. *C. de evict.* Pro *soluto* habendum *leg.* 48. *D. de solution.* usucapere *l.* 46. *D. de usucapion.*

SOLUTUS, *a, um. Soluta* prædia Cicero *Agrar. III.* 2. nulli obligata vocat. His enim obligata opponit his verbis: Soluta meliore in caussa sunt, quam obligata Sicul. Flacc. *de condit. agror. p.* 3. Occupatorii agri a quibusdam *soluti* adpellantur, soluti autem non sunt, quorum fines demonstrari possint & finiri. Vid. in *solvere.*

SONTICUS morbus, dicitur, qui cuicumque rei gerendæ obest *l.* 2. §. 3. *D. si quis caution.* Morbus sonticus, ait Festus *lib.* 9. ex Ælio Stilone, in 12. *tab.* significabat certum cum justa caussa, quem nonnulli putant esse qui noceat, quod sontes significat nocentes. Nævius ait, sonticam esse oportet quamobrem perdas mulierem. Venuleius *l. ult. D. de ædilit. edict.* Quoties morbus sonticus, inquit, nominatur, eum significari Cassius ait, qui noceat (quod & a Javoleno citatur ex *eod. l.* 3. *D. de verb. signif.*) nocere autem intelligi, qui perpetuo, non qui tempore finiatur. Sed & morbum sonticum eum videri, qui inciderit in hominem, postquam is natus sit. Add. *l.* 60. *in fin. D. de re judicat.*

SOPHISMA quid sit, expli-

plicat Seneca *epist.* 55. & 110. Sophisma antiqui codices, quemadmodum Alciatus notat, habent in *l.* 65. *D. de regul. jur.* Florentiæ tamen legitur σώριτην. vid. Duker. *de Latin. vet. ICtor. pag.* 164. Hein.

SOPHISTÆ in *l.* 6. *pr.* & §. 2. D. *de excusat.* inter professores numerantur in *l. un. Cod. de professor. qui in urb. Constantinop.* Qui facundia Græcitatis (ita enim legendum est cum *Cod. Th.* non *gravitatis*, ut Justin. Cod. habet) pollere noscuntur, quinque numero sint sophistæ *l. un. C. de stud. liber. urb. Rom.* quæ est *l. ult. C. Th. eod. tit.*

SORDES, pro pecuniaria corruptione *l.* 3. §. 1. *leg.* 9. §. 3. *D. de recept. arbitr.* Nam quod illic per *sordes* dicitur, hoc pecunia accepta dicitur in *l.* 1. §. 1. *D. de magistr. conven.* Sic sordes judicis *l.* 51. *D. de evictiion.* tutoris *leg.* 7. §. 8. *D. de minor.* Aggen. Urbic. *de limitib. agror. p.* 64. In judicando autem mensor bonus vir & justus agere debet, nulla ambitione aut sordibus moveri. Hinc Ædilis sordidus, apud Sueton. in *Domitian. cap.* 8. pro avaro & corruptioni obnoxio. Ab omni sorde se abstineat *l.* 6. §. *ult. D. ad leg. jul. repetund.*

Sordes reorum alio sensu dicuntur, & *sordida* vestis in *leg.* 39. *D. de injur.* sordium plena, qualis olim erat reorum habitus, qui inde *sordidati* dicebantur, ut ex veterum auctorum libris notum est.

SORDIDA munera in *l.* 17. §. 7. *D. ad municipal. l.* 1. *Cod. de suar. l.* 8. §. 4. *D. de vacat. & excusat. muner.* quæ talia habeantur in constitutionibus Impp. vid. supra in *munus.* Vet. Glossar. Græcum: ῥυπαραὶ λειτουργίαι, αἱ μολύνουσαι τὸ ἱμάτιον, ἤτοι τὸ μεταθεῖναι λίθους, καὶ πηλοφορεῖν. i. e. sordida ministeria, quæ sordidant vestem, vel transponere lapides, & lutum ferre de mortario. Dicuntur etiam humilia officia *l. pen. C. de susceptoribus.* Quo sensu etiam *sordidiores*, pro tenuioris fortunæ hominibus dicuntur in *l.* 4. §. 1. *D. de incend. ruin. naufr.*

SORDIDE, per sordes *l.* 7. §. 2. *D. de adminiſtr. & pericul. tut. l.* 3. §. 5. *D. de suspect. tut.* Sordide concionari, apud Ciceron. *ad Attic. lib.* 15. *epist.* 2. qui pecuniis se corrumpi patitur. *Sordide* facere Sueton. *in Domitian. cap.* 9. proconsulatum gerere Plin. *lib.* 3. *epist.* 9.

SORITES. Vid. σωρίτης.

SOROR. Ita Antistius Labeo dictam putabat, quod quasi seorsim nasceretur, separareturque ab ea domo, in qua esset, quemadmodum Gellius *lib.* 12. *cap.* 10. & Non. Marcellus tradunt. Mulier enim suæ familiæ caput & finis est, ut in *l.* 195. *in fin. D. de verb. signif.* traditur. Sororum autem aliæ consanguineæ sunt, aliæ uterinæ *l. penult.* & *l. ult. C. de legit. hered.* quæ verba suis locis exponuntur. *Uterina* soror dicitur, quæ alio patre nata est *l.* 13. §. *penult. D. de adminiſtr. & peric. tut.* vel, ut alibi, quæ diverso patre nata est *l. ult. D. unde cognati.* Soror quoque per adoptionem fit §. 2. *Instit. de nupt.* Est & soror patruelis *leg.* 2. *C. quor. legator.* id est, patrui filia. Paull. *lib.* 4. *Sent. tit.* 11.

SORORIUS. Eum qui probabilem sæculo disciplinam agit, decolorari consortio *sororiæ* appellationis non decet *l.* 19. *C. de episc. & cler.* quæ verba ita explicat Nicol. Henelius *Otio Uratislaw. cap.* 33. non oportet domi alere mulierem extraneam, quam, ut inhonestam eum ea consuetudine

dine velet, *sororem* adpellet. Cujac. *lib.*2. *observ. cap.*23.

Sors pro conditione in *l.* 1. §. 1. *D. de suis. & legit.* Sorte naturali, hoc est, morte absumi *l.*18. *C. de episc & cler.*

Sors, pro sortitione in *l.*4. *D. de judic. l.*24. §.17. *D. de fideic. libert.* vid. *Sortiri.*

Sors etiam adpellatur pecunia ipsa principalis, cui usuræ accedunt *l.* 24. *D. de usufr. legat.* Græci κεφαλαιον & αρχαιον dicitur. Donat. *in Terent. Adelph. Act.* 2. *scen.* 2. sors est summa, cui extrinsecus adquiritur fœnus. Sic etiam sortes dicuntur, multitudinis numero *l.* 95. §. 1. *D. ad Leg. Falcid.*

Sortes, pro fundis & possessionibus in *l. ult. C. Th. de locat. fund* Pro modo capitationis & sortium *l.* 15. *C. Th. de annon.* Hinc & *sors* gravis, pro optimo prædio *leg.* 13. *C. Th. de senat.* De forte hoc significatu plura leges in Gothofredi Comment. *ad d. l.*15. ubi de Gothorum, Wandalorumque *sortibus* dictum ex medii ævi scriptoribus. Consule etiam Commentar. ejusdem ad *d. l.*13. *in fin.* & Du-Fresne *in Glossar. voc. sors.*

Sorti, id est pœnæ, subjicitur ex suo admisso *l.* 26. *D. de pœn.*

Sortiri, pro sorte dirimere in *l.* 5. *D. famil. ercisc. l.* 24. §.17. *D. de fideicomm. libert.* Sic etiam sorte dirimitur in *l.* 14. *D. de judic.* & apud Quinctilian. *declam* sortiti creditores *l.*10 § 1. *D. quæ in fraud. credit.* Et hoc modo sortiri provincia dicitur, quæ sorte vel sortitione deferebatur *l.* 1. *D. de offic. quæstor.* Sorte nempe rem dirimebant Romani, quæ exitum aliter habere non poterat *l.* 14. *D. de judic. l.*24. § 17. *D de fideic. libert.* Non infrequens etiam illa inter milites, si quid dividendum inter eos esset, quod commode dividi non poterat. Vopisc. *in Probo cap.* 8. Deinde in urnam milites jussit nomen suum mittere, ut aliquis eum equum sorte ductus acciperet. Unde illustrari potest sortitio militum super tunica Christi inconsutili *Joan.XIX.* 24. Vid. Emund. Merill. *Not. ad Passion. Christi p.*41. Hein.

Sortiri pro obtinere, adipisci. Sortitus creditores *l.* 12. *C. de donat. int. vir. & ux* sortiri defensores *l.* 1. *Cod. ubi pet. tut.* sortiri filium dicitur, qui filium susceptit *l.* 3. §. 5. *de bonor. possess. contr. tab.* sortire judicem *l.*17. §. 6. *D. ad leg. Jul. de adult.* judicium *leg* 8. *C. de judeis.* matrimonium *l.* 18. *C. de inoff. testam.* virum *l.* 10. *C. de nupt.* uxorem & maritum *l.* 8. *D. de senator. l.* 20. §. 2. *D. de manum. vind.*

Sortito ad judicium vocabuntur, id est, forte, vel per sortem *l.*12. *C. Th. de jurisdiction.*

Spado. Est autem *spadonum* generalis adpellatio, eaque tam hi, qui natura spadones sunt, item thlibiæ, thlasiæ, castrati, sed & si quod aliud genus spadonum est, continentur *l.* 128. *D. de verb. signif. l.* 4. §. 2. *D. ad leg. Cornel. de sicar. l.*39. *D. de jure dot.* Mamertin. in *Panegyr. Julian. cap.* 19. *extr.* Nec feminas tantum, sed spadones quoque, quos quasi a consortio generis humani extorres ab utroque sexu, aut naturæ origo, aut corporis clades separat. Spadones tamen nonnumquam a castratis separantur §. 9. *Inst. de adoption. l.* 6. *in fin. l.*7. *D. de ædilit. edict. l.*14. *in fin. D. de manum. vindict. l.*6. *D. de liber. & posthum.* Proprieque ac specialiter *spadones* sunt, qui valetudine aliqua præpediti, aut vitio corporali liberis operam dar-

dari non possunt *l.* 2. & 40. § *ult. D. de adoption. l.6.* D. *de liber. & postum.* Et ita Theophilus *ad* §.9. *Inst. de adoption.* spadones definit, *οιτινες διά τι πάθος ἢ φύξιν ενοχλησασαν τοις γονιμοις μοριοις παιδοποιειν κωλυονται τουτου δε απαλλαγεντες παιδοποιουσι*, id est, qui propter vitium aliquod, aut frigiditatem membrorum genitalium liberis operam dare non possunt, sed eo sublato liberos suscipere possunt. Quod evenit plerumque ex contortione meatuum seminis, ut medici docent, quo vitio purgato generandi pristina vis restituitur. Itaque spado specialiter adpellatur, cui sterilitas, morbus, vitiumque corporis impedimento est, quominus generare possit, non item is, cui necessaria ad generandum pars corporis deest, ut in *l.7.* D.*de ædilit. edict.*

Surculos etiam, qui nihil attulerint, ab agricolis *spadones* adpellari Columella *lib.* 3. *cap.* 10. ait. Quin & *spadonia mala* adpellata a conditione castrati feminis, tradit Plinius *lib.* 15. *cap.* 14. Idem sterilium spadonum speciem ait, eodem nomine adpellari *lib.* 13. *cap* 4.

S P A T A N G I U M, in *l. un. C. Th. de pretio piscis*, genus est echini maximum. Hesychius, *σπαταγγαι, οι μεγαλοι εχινοι, οι θαλασσιοι.* Aristoteles 4. *hist. animal. c.* 4. *num.* 186. *p.* 454. *αλλα δε δυο γενη (εχινων) το τε των σπαταγων, και το των καλουμενων βρισσων* (vel *βρυττων*,) *γινονται δε ουτοι πελαγιοι, και σπανιοι ετι αι εχινομητραι καλουμεναι, μεγεθει παντων μεγισται*, id est, alia genera (echinorum) duo, alterum spatagorum, alterum brissorum, ii in alto agitant, atque infrequentiores sunt. Præterea echinometræ omnium maxima. Cujus loci partem priorem allegat Athenæus *lib.* 3. *cap.* 12. qui addit, Spatangorum meminisse Sophronem, sed & Aristophanem *in Holcadibus*, his verbis: *Δαρδαπτοντα, μιστυλλοντα, διακναιοντα μου τον κατω σπαταγγην*, id est, perfodientem, discindentem, lingentem inferiorem meum spatangem. Qui de piscibus scripserunt, memorant spatangum capi in insulis maris Ægæi, & rarius capi, quam alios echinos, sed quo majores, eo delicatories existimari. Jac. Gothofr. *Commentar.* in *d. l. un. C. Th. de pret. pisc.*

S P A R G E R E æs, id est, projicere *l.*5. §. *ult.* D. *pro derelict.*

Spargi tutela, pro dividi, dicitur in *l.*3. §.6. D. *de administr. & per. tut.*

Spargere aquam equis in *l.* 4. *pr.* D. *de his, qui not. infam.* quid sit, non adeo expeditum est. Alciatus vulgarem aliquam sparsionem ad recreandos equos comparatam intelligit *lib.* 6. *parerg. cap.* 3. sed reprehenditur eo nomine a Phil. Rubenio, qui de sollemni quadam, & cum religione conjuncta sparsione, qua certaturi in ludis circensibus, sacris honorique deorum dicatis, equi lustrati prius, aqua e certo loco petita, spargebantur, eum locum accipiendum arbitratur *lib.* 2. *Elect. cap.*18. Priori tamen sententiæ accedit Brisson. *lib.* 2. *Select. Antiquit. cap.*10.

S P A T I A R I, spatia facere & deambulare est *leg.* 7. D. *de servitut.* Et apud Sueton. in *Tib. cap.*14. & apud Ovid. ibi: Quæ præbeat latas arbor spatiantibus umbras.

S P E C E R E, dispicere. Spicienda hæc erunt *l.* 8. §. 11. D. *mandati.*

S P E C I A L I S actio, actio singularum rerum petitionis dicitur *l.* 8. & 28. §. 3. *l.* 37. D. *de rei vindic.* Et actionibus de univer-

versitate; *speciales* opponuntur *l.* 54. *D. de hered. pet. l.* 3. *C. de præscript.* 30. *annor.* Aquæ pluviæ arcendæ actio *specialis* est, de fluminibus & stillicidiis generalis *leg.* 1. §.17. *D. de aqu. & aqu. pluv. arc.* sic & speciales in rem actiones ab hereditatis petitione separantur *l.* 7. *C. de petit. hered.* ut & specialis curator & generalis *leg.* 28. *C. de jur. dot.* Specialis judex, pro judice dato & pedaneo *leg. ult. D. de offic. præt.* Specialia judicia generalibus opponuntur in *l.* 38. *D. pro socio.*

SPECIALITER & generaliter opponuntur *l.* 1. *D. quod jussu.*

SPECIES, apud Jurisconsultos singula corpora significat *leg.* 54. *D. de verbor. oblig.* Sic species & corpus pro eodem in *l.* 34. §.3. 4. & 5. *D. de legat.* 1. Separaturque interdum a quantitate, id est, ab his, quæ pondere, numero & mensura constant *l.* 6. *D. de reb. credit. l.* 6. *D. de rei vindic. l.* 34. §. 5. *D. de legat.* 1. Quæ tamen ipsa etiam certæ speciei loco sunt, quum certo loco circumscribuntur, ac definiuntur, veluti si vinum, quod in apothecis est, pecunia, quæ in arca est, legetur, vel promittatur *l.* 30. *in fin. l.* 34. §. 3. *D. de legat.* 1.

Species etiam pro forma, qua corpus id esse adgnoscitur, quod est *l.* 7. *D. de suppellect. legat. l.* 76. *D. de judic.*

Species pro annonariis corporibus seu quantitatibus *l.* 10. & 12. *C. de sacros. l.* 1. & 2. *l. ult. C. de condit. in publ. horr.* sic species annonariæ in *l. ult. Cod. de collat. fundor. fiscal.* Veget. *lib.* 3. *cap* 3. Sollers esse debet tractatus ut pabula, frumentum, ceteræque annonariæ species, quas a provincialibus consuetudo deposcit, maturius exigantur. Species indicæ apud Paull. Diacon. *lib.* 17. *hist. miscell. p.* 529. unde & species ad vectigal pertinentes. Vid. *l.* 1. *C. de fabricens.*

Species pro prætextu in *l.* 25. *D. de judic.* Si allegatur id, quod in se verum est, quod tamen pro caussa idonea non est admittendum, ut in *d. l.* & in *l.* 2. §. *ult. D. ne de stat. defunct.* & in *l.* 4. *C. de re judic.* Aliquando sub specie idem est ac sub colore ut in *l.* 6. §. 3. *D. de offic. præsid.*

Species, pro eo, quod vulgo dicimus, casum *l.* 4. *D. de nautic. fœnore.* Sic species finita in auditorio principis *l.* 18. *D. de minor.* species incidit *l.* 2. *D. de reb. credit.*

SPECIOSAS personas accipere debemus clarissimas personas utriusque sexus, item eorum, quæ ornamentis senatoriis utuntur *l.* 100. *D. de verbor. signif.*

SPECTABILIS, titulus est dignitatis, quo ornantur Præfectus Augustalis, Comes Orientis, proconsules & Vicarii, ut ex *l. un. C. de ratiocin. oper. publ. l. un. C. ut omn. judic. l.* 31. *C. de adpellation. l.* 3. *l. ult. C. de canon.* & ex *Notitia dignit. utriusq. Imperii* constat. Proconsul vir spectabilis dicitur in *l.* 4. *C de advoc. diversi. judic.* Ornantur & eo Duces *l.* 36. *C. de adpellat. l* 3. *C. de offic. milit. jud. l. ult. C. de offic. præt.* Tribuni, & notarii magistri scriniorum, Comites sacri consistorii, Comites domorum, Comites scholarum, Comites militares, item Castrensis, Tribunus notariorum & Silentiarii *l. ult. C. de inoff. test. l.* 4. *C. de advocat. divers. judic.* teste eadem Notitia. Et ita spectabiles judices accipe in *l.* 32. *C. adpellat. l. ult. C. de mod. mulct. l. un. C. de annon. & capit. l.* 4. *C. de jurisd. omn. judic. leg.* 11. in

in fin. l. 13. *Cod. de advoc. diverſ. judic.*

Spectabilitas autem inferior erat illuſtri dignitate. Eamque militiæ ſudore deterſis antiquitatem tribuiſſe Caſſiodorus *lib.* 2. *variar. epiſt.*28. ſcribit.

Spectare, pro exſpectare in *l.* 5. §.11. D. *de his, qui effud. vel dejec.* & paſſim.

Specularia adpellabantur; quibus lumen tranſmittebatur & ſol admittebatur in ædes, ut hodie per vitreamina & chartacea fit *l.* 15. §. 6. D. *de uſufruct. l.*12. §. 25. D. *de inſtruct. vel inſtrum. legat. l.* 9. §. 1. D. *quod vi aut clam.* Martial. *lib.*8. *epigr.* 14. Hibernis objecta notis ſpecularia puros admittunt ſoles & ſine fæce diem. Seneca *Epiſt.* 86. Quanto nunc aliquis ruſticitatis damnet Scipionem, quod non in caldarium ſuum latis ſpecularibus diem admiſerat. Idem *epiſt.*90. Quædam noſtra demum memoria prodiiſſe ſcimus, ut ſpeculariorum uſum perlucenta teſta clarum tranſmittentium lumen. Hæc ille: Muniebantur vero his *ſpecularibus* hyeme cœnationes & diætæ adverſus ventorum imbriumque vim Atque ita venti his excludebantur, ut tamen lumen habitantibus transfunderent. Fiebant vero hæc ex lapide quodam, quem hiſpania dabat, qui vitri modo pellucidus in quaslibet tenues cruſtas findebatur, ut Plinius *lib.* 36. *hiſt. nat. cap.*12. & *lib.*3. *c.* 3. oſtendit.

Specularii artifices, qui vel poliebant ſpecula, vel ea parietibus includebant *l. ult.* D. *de jur. immunit. l.*1. *C.* & *l.* 2. *C. Theod. de excuſat. artif.* Add. Duker. *de Latinit. vet. juriſc. p.* 425. Hein.

Speculatores in *l.* 6. *v. panicul.* D. *de bon. damnat.* & *l.*7. *C. de cohortal. princ.* militum numero adſcribuntur, ſic dicti, quod eſſent in ſpeculis. Militum enim genus erat, qui ad hoc præcipue inſtituti erant, ut quod ait Feſtus, ſilenſio hoſtilia perſpicerent. Quales Græci *σκοπὰς* & *σκοπὰς* & *κατασκόπους* adpellant a ſpeculando. Nec vero hi explorandi tantum aut militiæ cauſſa habebantur, ſed & in eos, qui damnati erant, lege agebant ut ex *l.* 6. *v. panicul. D. de bon. damnat.* adparet, & D. Marcus *cap.* 6. *Evangel. v.* 17. narrat, Herodem ſpeculatorem miſiſſe, qui decollaret D. Joannem in carcere. Sicuti Sueton. in *Othon. cap.* 5. necem Galbæ quinque ſpeculatoribus commiſſam fuiſſe, ſcribit. Tacit. *lib.* 1. *hiſtor. cap.* 25. eadem de re agens: E libertis, inquit, Onomaſium futuro ſceleri præfecit, a quo Barbium Proculum teſſerarium ſpeculatorum, & Veturium optionem eorumque perductos &c. Et Poſſidonius *de vita Cypriani*: quum veniſſet, inquit, in eum locum, qui dicitur Seſtertius, expoliavit ſe birro, & tradidit carnificibus, tunicam vero tradidit diaconis, & ſtetit in linteis, exſpectans ſpeculatorem. Seneca *lib.* 1. *de ira cap.*16. Tunc centurio, inquit, ſupplicio præpoſitus condere gladium ſpeculatorem juſſit. Idem *lib.* 3. *de benefic. cap.* 25. Speculatoribus occurrit, nihil ſe deprecari, quominus imperata peragerent, dixit, & deinde cervicem porrexit. Unde *ſpeculatoria* apud Sueton. in *Caligul. cap.*52. & Tertullian. *de corona milit. cap.* 1. Vide & Sueton. *in Claud. cap.* 35. & Jul. Firmic. *lib.* 8. *cap.* 26. Speculatores faciet, qui nudato gladio hominum amputant cervices. Quin & *ſpeculatorum* etiam opera in mittendis ad Senatum litteris uſus eſt Caligula Imp. apud Sueton. *cap.*44.

Speculum parieti adfixum *l. 12. §. 25. D. de instruct. vel instr. leg.* vel etiam quod mulier mundi caussa habuit *l. 19. §. 8. D. de aur. argent. legat.* Et Celsus inquit, vino legato, etiamsi non sit legatum cum vasis, vasa quoque legata videri, non quia pars sint vini vasa, quemadmodum emblemata argenti, scyphorum forte vel *speculi*, *l. 3. §. 1. D. de tritic. vin. oleo legat.* Quum in synopsi Basilic. *lib. 45.* legatur, και τα σπεκλα τε οινε, acute Salmasius ad *script. Histor. August. p. 443.* *speculi* irrepsisse putat, pro specula cubiculi, simulque erudite ostendit, parietes cubiculorum, insertis quadratis speculis exornatos fuisse. Sed minus necessaria videtur ea correctio. Quidni enim emblemata etiam fuerint speculorum, quum & hodie specula limbis pretiosis & affabre cælatis soleant includi. Vid. supra *in Emblema.* Hein.

Specus, locus est, ex quo despicitur. Unde & spectacula dicta *l. 1. §. 2. 3. D. de rivis.* Sic accipitur in *l. 11. D. de aqua & aqua pluv. l. 3. D. de rivis.* ex quibus adparet, per specum plerumque aquam veteres duxisse, quod tum necesse erat fieri, ut ex Vitruvio *lib. 8. cap. 7.* constat, quum medii montes erant inter moenia & caput fontis. *Specus* adeo excavatio terræ, per quam aqua per opertum ducitur, quod Græcis est aquam κατωδιοτερων ducere *l. 1. §. ult. l. 3. pr. D. de rivis.* Cujac. *lib. 16. observ. cap. 17.* Itaque non male Ulpianus a *despiciendo specum* dictum putat, quod specus locus esset undique opertus & in profunditatem demersus. *Hirt. de bello Alexandr. cap. 5.* Alexandria est fere tota suffossa, specusque habet ad Nilum pertinentes, quibus aqua in privatas domos inducitur. Idem *eod. lib.* specus perfossa aut suffossionibus aquæ ducendæ caussa. *Specus* per viam publicam facere *l. 2. §. 33. D. ne quid in loc. publ.* specus fodiendæ cretæ caussa *l. 57. D. de furtis.*

Spendophorus servus *l. 41. D. de fideicomm. libert.*

Sperare. Speratæ nuptiæ *l. 5. C. de sponsal.* & *l. 16. C. de Episcop. aud.* eodem sensu quo *speratam* puellam Plautus dixit apud Varron. *lib. 5. de ling. lat. pr. 66.* pro ea, quam quis uxorem suam futuram sperat. Quid autem a *sperata* differat sponsa, explicant, quamquam diversimode, Anton. Hotomann. *de ritu nuptiar. cap. 1.* & Franc. Hotomann. *de sponsal. cap. 3.* quibus adde Alber. Gentil. *lib. 2. de nupt. cap. 21.* & Scipion. Gentil. *de donat. int. vir. & ux.*

Sperare pro timere in *l. 3. §. 6. D. si cui plus, quam per leg. Falcid.* ut in illo noto Virgilii *Æneid. I. v. 543.* At sperato Deos memores fandi atque nefandi, & est ακυρολογια, cujus exemplum Ælius Donatus hoc adfert in barbarismo ex Virgil. *lib. 4. Æneid. v. 419.* Hunc ego si potui tantum sperare dolorem. *Sperare* enim dixit pro timere. Hæc Donatus. Attamen & hoc loco & in *d. l. 3. D. si cui plus* exspectare potius significat. Priscian. *lib. 8. p. 1179. edit. Putschii.* ελπιζω non solum de bono illi dicunt, sed etiam de malo. Herodot. *lib. 1. Virgil. 4.* Hunc ego si potui tantum sperare dolorem. Hæc Priscianus. Sic spes apud Terent. *in Phorm. Act. 2. scen. 1. v. 13.* Peregre rediens semper cogitat. Aut filii peccatum, aut uxoris mortem, aut morbum filiæ. Communia esse hæc, fieri posse, ut ne quid animo sit novum. Quidquid præter spem eve-

eveniat, omne id deputare esse in lucro. Spes igitur pro exspectatione apud Terentium, & *sperare* pro exspectare apud Ulpianum accipitur in *l.* 13. *in fin. D. de damn. infect. qualitate ejus damni, quod contingere* speratur. Quod autem Priscianus apud Græcos ελπιζειν id significare ait, hoc exemplo confirmare libet ex Lysiæ κατα φιλωνος δοκιμασιας *orat.* 29. *p.*480. *edit. Vanderheid.* τις γαρ αν ποτε ρητωρ ενεθυμηθη, η νομοθετης ηλπισεν, αμαρτησεσθαι τινα των πολιτων τοσαυτην αμαρτιαν: Quis enim aut rhetor aliquando cogitavit, aut legislator speravit (vel timuit) civium aliquem fore, qui tanto se delicto contaminaret? Lucian. in *Tyrannicida Tom.* 1. *p.* 694. των μελλοντων κακων ελπιδος, *futurorum malorum spei*, dixit. Horat. *lib.* 1. *epist.* 18. *v.* 80. Quod superest ævi, si quid superesse volunt dii, Sit bona librorum, & provisæ frugis in annum Copia, ne fluitem dubia spe pendulus horæ. Plures occurrunt hujus modi loci, ubi *sperare* vel metuere est, vel exspectare, veluti *l.* 46. D. *de rei vindicat. l.* 25. *C. Th. de petit. & ultro dat.* Sic & sperare inediam dixit Ammian. Marcellin. *lib.* 14. *cap.* 20. Add. Radulph. Forner. *lib.*3. *rer. quotidian. cap.* 15. & Duker. *ad Florum lib.* 1. *cap.*1. *n.*1.

Sperare aliquando credere significat. Sic *l.* 2. §. 1. *C. de summ. Trinit.* spiritum sanctum quem ex summo rerum parente & speramus & accipimus. Cujac. *lib.* 12. *observ. cap.* 26. & Donat. in Terent. *Eunuch.I.* 2. *v.*3. & *Heautont. I.* 1. *in fin.* ubi ad verba Comici: Ac porro recte spero illum salvum tibi adfuturum esse, spero, inquit, pro credo usitatum est, sive de præsenti loquamur, sive de præterito.

SPHÆRISTERIUM *l.* 16. D. *mandati.* Denotat autem primo locum rotundum, variis exercitationibus adcommodatum, ut Plinius indicat *lib.* 5. *epist.* 6. Deinde in specie locum, in quo pilæ ludo exercitabantur, σφαιριζειν enim est pila ludere. Pancirol. *lib.*1. *Variar. lection. cap.*56.

SPICA illecta in *l.* 30. §. 1. D. *de verb. signif.* est, quæ de messorum manu excidit, non autem, ut quidam existimant, *culmus*, qui radicibus segete ademta tenetur, & solo cohæret & pendet, nec est dejectus in messe, quem vocamus calamum. Septuag. interpretes Deuteronom. *cap.* 24. *v.* 19. Εαν αμησης αμητον σου εν τω αγρω σου, και επιλαθη δραγμα εν τω αγρω σου, ουκ επαναστραφηση λαβειν αυτο πτωχω και τω προσηλυτω και τω ορφανω και τη χηρα εσται, ινα ευλογηση σε κυριος ο θεος σου εν πασι τοις εργοις των χειρων σου. Εαν δε ελαιολογης, ουκ επαναστρεψεις καλαμησασθαι τα οπισω σου. quum metes messem tuam in agro tuo, si oblitus eris manipuli in agro ipso, ne revertitor ad accipiendum illum, pauperis, proselyti, pupilli & viduæ esto, ut benedicat tibi Jehova Deus tuus in omni opere manuum tuarum. Quum excuties olivas tuas, ne ramos sigillatim recognoscito, postquam excusseris.

SPICILEGIUM est spicæ illectæ lectio. Varro *lib.*5. *de ling. lat.* & *lib.*1. *de re. rustic.* vide utique Deuteronom. *cap.* 23. & 24. Nam Deus advenis spicas illectas relinqui jubebat, quod humanitatis gratia factum docet Augustin. *lib.*4. *de civit. Dei cap.*8.

SPIRITUS, pro vita, aut anima. Cicero *lib.*2. *de finib. cap.* 31: summorum officiorum in extremo spiritu conservatio τελευταιαις αναπνοαις, Gregor. Nazianzen. *in orat.* quæ στηλιτευτικος inscri-

scribitur, ut ἐκ ψυχῆς ἀναπνεῖν. Euseb. *lib.* 4. *de vita Constantini.* Tacit. *lib.* 15. *annal. cap.* 51. Ad supremum usque spiritum. Sic & spiritum dimittere vel emittere *l.* 18. D. *de reb. credit.*

Spiritu uno contineri dicuntur, quæ Græci ἡνωμένα & συμμεμηνα vocant, ut homo lignum, lapis *l.* 30. *pr.* D. *de usurp. & usucap.* Sed & quæ ex cohærentibus partibus, & una eademque compagine constant, veluti statua *l.* 23. §. 5. D. *de rei vindic.*

Spiritum sanctum, quem ex summo rerum parente & speramus & accipimus *l.* 2. §. 1. *Cod. de summa Trinit.* Plura loca de Spiritu S. congessit & exposuit Jul. Pacius *in Analysi Cod. n.* 14. *eod. tit.*

SPLENDIDISSIMUS. Sic Æmilium Papinianum vocat Justinianus *l.* 1. *C. de vet. jur. enucl.* Quam vis vero alioquin hæc vox ad generis, ac natalium splendorem pertineat: Papinianum tamen id elogium doctrina atque ingenio meruisse, docet Ever. Otto *in Papiniano cap.* 2. Et sane eodem sensu hoc vocabulo utuntur sequioris ævi scriptores: Trebell. Pollio *in* 30. *tyrann. cap.* 13. Macriani junioris matrem, ait, fuisse nobilem, patrem tantum forrem & ad bellum paratum, & ab ultima militia in summum pervenientem ducatum & *splendore* sublimem. Vopisc. *in Probo cap.* 4. Volo in tanto habeas honore, quantum virtutes ejus & merita pro debito mentis splendore desiderant. Ad quem locum dixit Claud. Salmasius *pag.* 427. Hein.

SPOLIA adpellabantur panniculari ea, quibus indutus erat quis, quum ad supplicium ducebatur *l. penult.* D. *de bonis damnator.* Unde locum illum, in quo exui solebant, *spoliarium* adpellatum esse credit Brisson. Vid. infra spoliarium.

Immo distingui a pannicularis videntur *spolia.* Illa sunt, quæ in custodiam receptus quis secum attulit, hæc quibus quis induitur, quum ad supplicium rapitur *l.* 6. *pr.* D. *de bon. damnator.* ubi Ulpianus addit, *ut & ipsa adpellatio ostendit.* Spoliari enim dicuntur rei, a quibus supplicium sumitur. Liv. *lib.* 8. *c.* 32. Valer. Maxim. *lib.* 2. *cap.* 2. Procul dubio ergo in hac lege distinctio ante vocabulum *spolia* ponenda. Perrenon. *Animadv. l.* 13. Hein.

Spolia etiam, quæ cui latro abstulit, vocantur in *l.* 31. D. *depositi.*

SPOLIARE pro diripere. *Spoliare* ædem sacram *l.* 2. §. 6. D. *mandati.* cadavera *l.* 3. §. 7. D. *de sepulcr. viol.* Spoliare se quoque conjuges per mutuum amorem dicuntur *l.* 9. D. *de donat. int. vir. & ux.* Spoliare pupillum *l.* 2. D. *pro emtor.* servum *l.* 14. §. 2. D. *de præscript. verb.* spoliatus a latronibus *l.* 26. §. 6. D. *mandati.* Sed & *Spoliare* sensu liciti sumitur, ut cum Magistratus inobedientes militiæ cingulo seu dignitatis honore quem spoliari dicuntur *l. ult. in fin. C. de interdict.*

SPOLIARIUM, locus ubi gladiatores exuebantur. Plinius *in panegyr. cap.* 36. Nunc templum, nunc vere Deus, non spoliarium civium cruentarumque prædarum sævum receptaculum. Lamprid. *in Commodo cap.* 19. Gladiatoris cadaver trahatur, gladiatoris in spoliario ponatur. Senec. *epist.* 93. Numquid aliquem tam cupidum esse vitæ putas, ut jugulari in spoliario, quam in arena malit. Seneca *de provident. cap.* 3. Videant largum in foro sanguinem, & supra Servilium lacum, (id enim

enim próscriptionis Julianæ spoliarium est,) senatorum capita & passim vagantes per urbem percussorum greges, ubi vid. Lipſ. *in not.* & *Saturnal. lib.I.* 18.

SPOLIUM ex mente juris canonici est iniqua privatio possessionis vel quasi, quomodocumque facta. Remedium recuperandæ possessionis de jure Digestorum præsupponebat dejectionem violentam de re immobili. Jure codicis extensum hoc remedium est ad quamcumque iniquam privationem possessionis alterius, sine vi licet factam *l.* 5. *l. fin. Cod. unde vi. l. fin. C. de adquir. poss.* Neque tantum ad veram, sed etiam ad quasi possessionem veram incorporalium & quorumcumque jurium hoc interdictum extensum, id quod maxime per jus canonicum ad jura ecclesiastica adplicatum est. *Spoliatus* itaque dicitur, qui qualicumque possessione vel quasi inique est privatus, quod per exempla declarandum, ut inde adpareat, quam late hoc remedium extensum sit. Ita (1) Judex spoliare dicitur, qui de facto, & inverso ordine procedit *c.* 7. *decretal. de restitutione spoliatorum* (2). Si uxor a marito divertit, maritus spoliatus dicitur *c.* 8. *eod. tit.* modo legitimo matrimonio traducta fuerit in domum mariti *cap.*.12. *eod. tit.* (3) Mulier spoliata est, quæ a marito expulsa, & domo ejecta est *c.* 10. & 12. *eod. tit.* (4) qui in beneficio seu juri suo renunciare per vim vel inique coactus est *c.* 2. & 3. *eod. tit.* (5) quibus denegantur pensiones, in quarum perceptione hactenus fuere *c.* 9. *eod. tit.* (6) qui excluduntur ab electionibus, quibus hactenus interfuere *c.* 3. *decretal. de cauſſ. poſſeſſ. & propr.* (7) qui illicite extra parochiam, vel ubi sepultura facienda erat, cadaver intulerunt spolium admittunt *cap.6. decretal. de sepultur.* Spoliati denique sunt (8) qui exciderunt possessione, ex contractu invalido vel alias nullo. Immo (9) interpretes *ad c. redintegranda* spolium extendunt ita, ut non tantum rei immobilis, sed etiam mobilis possessione privatum restituendum esse censeant, quod jure civili non aliter permittitur, quam quatenus ut rerum immobilium accessoria considerantur, & ita in consequentiam quoque de earum restitutione agitur *l.* 1. §. 6. 7. *D. de vi & vi armata* non vero principaliter. Neque ex *c. cit. redintegranda* contrarium in rei veritate colligi potest, quod sententiam interdicti *unde vi* duntaxat adplicat ad casum adductum, quamvis erronea Dd. interpretatio in praxi usitata sit, teste Zieglero *in diſſ. ad c. redintegranda c.* 6. §. 4. Hoc ubi introductum, *actio spolii* latissime extensa & praxis ejus admodum aucta est. Facilius contingit, ut res mobiles alicui auferantur, quam immobiles, in quibus occupandis major vis requiritur, & graviora intervenire possunt impedimenta, quam in mobilibus. Neque enim deprædatio, rapina aut furtum hic semper requiritur, vel dolus desideratur: sub prætextu juris res mobiles diripi vel clanculum auferri possunt: etiam error, culpa, vel temeraria præsumtio spolio rerum mobilium ansam dare possunt §. 1. *Inſt. de vi bonor. rapt.* Anton. Faber. *in C. lib.* 1. *tit.* 10. *defin.* 11. *n.*2. adeoque spolium per se non importat infamiam aut maculam, sed caussa ejus, docente Carpzovio *lib.*1. *respons.* 3. *n.* 3. Spoliationis autem quæstio, ut dicitur in *c.* 2. *decretal. de ord. cognit.* potest objici vel *in modum actionis* ad restitutionem petendã, vel

vel in *forma exceptionis* ad intentionem adversarii repellendam. Si per modum actionis *spolium* in judicio deducitur, summarie utique agitur, nec reus audiendus, si actorem *reconvenire* velit, nisi super quæstione spoliationis *c. fin. decretal. de ordin. cognit.* quia hac reconventione caussa conventionis haud differtur. Præterea nulla eidem opponi potest exceptio, quæ petitorium tangit, veluti dominii *c. 1. decretal. de restitut. spol.* renunciationis *c. 2. 3. eod. tit.* quod canonice haud sit institutus *c. 5. eod. tit.* quod crimen commiserit *c. 1. 6. eod. tit.* Et hoc est, quod dici solet, spoliatum ante omnia restituendum, h. e. nulla exceptione, vel objectione audita, sufficit quod actor spoliatus sit *l. 1. §. 30. D. de vi & vi arm.* Adeo sane leges odio habent improbantque *spolium*, ut prædo etiam secundum rigorem juris sit restituendus *c. 5. in fin. decretal. de restit. spol. l. 12. & 18. D. de adquir. vel amitt. possess.* quia nec exceptio spolii ante commissi admittenda, sed simpliciter ultima vis attenditur. Proinde actor cautus esse debet, ne exceptionibus objectis respondeat, quamvis, quod *obiter* & tantum pro *colorando possessorio* fieri solet, non attendatur. Interim probandum est *spolium* per testes vel alio modo, quo facto, de rebus amissis earumque æstimatione, salva moderatione judicis, actoris juramento standum *c. 15. decretal. de restitut. spol.* Denique etiam fructus intermedii temporis percepti & percipiendi cum omni reliquo damno restituendi sunt *cap. 51. decretal. de adpellat. c. 11. de restit. spol.* Qui de spolio excipit, adversarii intentionem repellere interdit *c. 2. decretal. de ordin. cognit.* Etenim (a) exceptio spolii spoliatori, contra spoliatum ex quacumque caussa agenti, opponi potest, nisi de caussa ecclesiastica egerit *c. 1. eod. tit. in 6.* De tertii *spolio* autem excipere nequit reus, nisi in criminalibus, si probaverit, se tota sua substantia vel majori ejus parte per violentiam destitutum *eit. cap. 1.* (b) Illo casu vero spolium probandum intra 15 dies a tempore, quo objectum est, computandos *cit. c. 1.* (c) Ad hunc effectum autem opponitur, ut actor prius non audiatur, quam restituto ad obolum spolio. Quocirca (d) si hoc reus obtinuit, restitutionem per executionem urgere nequit *c. 2. in fin. decretal. de ordin. cognit.*

SPONDERE. Verbum hoc in stipulationibus sollemne *leg. 19. §. 2. D. de ædilic. edict.* & permultis aliis locis. Ex mandato etiam spopondisse, adparet ex *l. 6. §. ult. l. 21. 46. & 52. D. mandat.* Exstat quoque spondendi formula *l. 40. D. de reb. cred. leg. 20. §. 1. D. de donation. leg. 2. §. 3. leg. 33. princ. D. eod. tit.* Sic in fidejussione idem verbum usurpatur *l. 52. D. mandati. leg. 16. pr. l. 49. D. de fidejussor.* Pactis æque ac stipulationibus commune esse, docet *l. 7. §. 12. D. de pact.* Spopondisse etiam quis dicitur, licet obligatio sequuta non sit *l. 24. D. de statulib.*

SPONSALIA, sunt mentio & repromissio futurarum nuptiarum *leg. 1. D. de sponsalib.* a spondendo, quod scilicet olim per sponsionem contraherentur, quum veteribus moris esset, futuras sibi uxores spondere & stipulari *leg. 2. D. eod. tit.* ut & Varro *lib. 5. D. ling. lat.* & Gellius ex Servio Sulpicio *lib. 4. cap. 4.* scribunt. Sponsalia facere. Ovid. *Heroid. Epist. 19.* Cic. *ad Attic. lib. 6. epist. 6.* Sed a *Sponsa* differebat *Sperata* virgo, quando spes spon-

ſponſalium ineundorum concepta ſaltem erat, alia itemque pacta, cum de futuris nuptiis eorumque conditionibus conventum erat; ex quo quidem pacto vis obligandi haud naſcebatur, ſicut e ſponſione ſollemni qua demum dicebatur ſponſa. Tametſi in ſequentibus temporibus obtinuerit ut ſponſalia quoque dicerentur, quæ nudo conſenſu fierent. Ait enim Ulpianus in *l.*4. D. *de ſponſal.* Sufficit nudus conſenſus ad conſtituenda ſponſalia, denique conſtat, & abſenti abſentem deſponderi poſſe. Definitio autem ſponſalium ſupra ex jure civili allata cum *c.*3. *cauſ.* 30. *qu.*5. & *cap.*2. *decretal. tit. de ſponſalib.* conſentit. Ex illa autem adparet jure civili non alia proprie dici ſponſalia quam de futuro matrimonio. Attamen ſponſalium duo genera ſtatuit jus canonicum quorum aliud ſingulari ſignificatu de *præſenti*, aliud ſignificatu huic oppoſito de *futuro* nuncupant. Et Sponſalia de præſenti adpellantur, quæ per verba de præſenti fiunt, quæ nempe ſunt mutuus in præſens conjugium conſenſus citra intentionem ſtatim cohabitandi & ritu eccleſiaſtico matrimonium in præſens perficiendi, ſed eam adhuc differendi. Etſi autem in hujuſmodi negotio ubi conſenſus in præſens conjugium intervenit, ipſum deprehendatur matrimonium, ut conſtat ex *c.*14. *decretal. de converſ. conjug. c.*22. & 31. *de ſponſal.* dicuntur tamen adhuc ſponſalia, quod deſit vera intentio ritu eccleſiaſtico edendi conſenſum conjugalem, ſed hic tantum privatim edatur, veluti ſi ſponſus dixerit, quod mulierem ab eo tempore pro conjuge tenere & ei ſicut uxori ſuæ fidem ſervare vellet *c.* 14. 9. 31. & 32. *decretal. de ſponſalib. c.*14. *de converſ. conjug. c.*3. *decretal. de ſponſal. duor.* Idcirco in *c.*31. *decretal. de præſumt.* occurrit mentio *ſponſæ*, in quam juvenis per verba de præſenti conſenſit, & ipſe actus dicitur deſponſatio per verba de præſenti in *c.*22. *de ſponſal. c.* 4. *de deſponſ. duor.* Inde interpretes talem promiſſionem dixere *ſponſalia de præſenti*, quæ, ut ait, Caniſius *ad tit. ſponſal. n.*9. licet verum matrimonium ſint, tamen ideo ſponſalium nomen adhuc retinent, quod ea uxor cum effectu non intelligatur, quæ in viri domum nondum traducta & cognita eſt. Quamquam igitur talia ſponſalia matrimonium inducere dicantur, quoad indiſſolubilitatem, reale tamen matrimonium non conſtituunt, ſed adhuc diſſolvi poſſunt per ingreſſum in religionem §.7. & 14. *de ſponſal.* qui reale matrimonium, ritu eccleſiaſtico conſummatum non ſolvit *c.* 12. *eod. tit.* Dicuntur vero *clandeſtinum matrimonium* quod *ratum & verum* eſt juxta Concil. Trident. *ſeſſ.* 24. *de reform. c.*1. Quia autem ejuſmodi *ſponſalia* verum inducere dicuntur matrimonium, inde eſt (1) quod delatum juramentum quidem pro his ſed non contra ea admittatur *c.* 34. *decretal. de jurejur.* (2) tranſactio ad ea diſſolvenda non permittetur *cap. fin. decretal. de tranſact.* (3) quod mutuo diſſenſu diſſolvi nequeant *c.* 31. *decretal. de ſponſal. c.* 3. *de ſponſal. duor.* ſed præciſe obligent: (4) quod non admittunt reſtitutionem in integrum ex capite ætatis: (5) quod ſponſalia de futuro per concubitum tranſeant in ſponſalia de præſenti *c.* 30. *de ſponſal.* (6) quod poſteriora de præſenti præferentur prioribus de futuro *c.*3. *de ſponſ. duor.*

Sponſalia præbere apud Cicer. *ad Quint. frat. epiſt.* 6. eſt præbere convivium ſponſalitium.

Sponsalitia pro ipsis arrhis sponsalitiis dicuntur in *rubr. C. si rector. provinc. vel ad eum pertin. sponsal. deler.*

Sponsare, pro sponsalia contrahere dixit Paullus in *l.* 38. *pr. D. de rit. nupt.* de cujus verbi latinitate vid. Ducker. *de latin. vet. ictor. p.*402.

Sponsio, non ea tantum, quæ per sponsus interrogationem fit, sed omnis promissio continetur; id est, non ea tantum dicitur sponsio, quæ fit verbis *spondesne? spondeo*, sed & omnis alia stipulatio & promissio, quibuscumque verbis utantur contrahentes, modo respondeatur congrue. Hein.

Sponsionem facere in *leg.* 3. *D. de aleator. & l. penult. Cod.* de aleæ lusu, significat, stipulatione pignoreve deposito contendere, ut qui ex certamine superior discedat, pecuniam in stipulatum deductam pignorve depositam ferat. Macrob. *Saturn. lib.* 3 *cap.* 17. Nec moratus sponsione contendit, pignus custodiente Munatio Planco. Seneca *lib.* 5. *controv. p.* 194. Adolescens speciosus sponsionem fecit, muliebri veste se exiturum in publicum. Sic & sponsionis caussa anulos depositos accipe in *l.* 19. §. *ult. D. de præscript. verb.* qui in hoc ex conventione depositi erant, ut a victore auferentur. Nam in sponsionibus, anulorum pignoribus olim certatum esse Plin. *lib.* 33. *cap.* 1. *docet.*

Quin etiam litigatores olim *sponsionem* facere certæ pecuniæ solebant, quæ ejus lucro cederet, qui judicio vicisset. Cujus rei caussa vice mutua stipulationes interponi solebant. Testimoniis quoniam a Budæo satis multa congesta sunt, uti superfluum est. Vid. Cic. *lib.* 7. *ad divers. epist.* 21.

Papinianus legem definit communem reipublicæ sponsionem *l.* 1. *D. de legib.* exprimere ut videtur volens vim verborum Græcorum πολεως συνθηκη κοινη, quibus Demosthenes in legis definitione, ut est in *l.* 2. *D. eod. tit.* relatum & Aristoteles in eadem re *lib.* 3. *Politic.* usi sunt.

Sponsus, *us*, pro sponsione *l.* 19. §. 2. *D. de aedilit. edict. l.* 7. *D. de verb. signif.*

Sponsus, *i.* qui nondum maritus est, sed cum quo sponsalia celebrata sunt *l.* 1. *D. de jur. dot.* Sponte videtur esse πλειονεκτικον in *l.* 5. *C. si cert. pet.*

Sporta, calathus est de vimine textus *l.* 3. §. *ult. D. de pen. legat.* In sportis etiam pecuniæ condi solebant, ut Ascon. Pædian. *in proem. Act. in Verr. p.* 50. scribit.

Sportulas Romani adpellarunt tam stipes illas, quas salutatoribus, qui prima luce in atrium convenire salutandi caussa solebant, dabantur, quam cœnas & convivia, quæ ejus officii nomine præstabantur. Vetus Glossarium: Sportulæ, τα εν σπυριδι διδομενα ξενια.

Sportulæ etiam adpellabantur erogationes illæ, quæ in ordinem decurionum fiebant *leg.* 5. §. 17. *D. de donat. int. vir. & ux. l.* 6. §. 1. *D. de decurion.* ut & ex Plinio *lib.* 10. *epist.* 117. adparet.

Sed & pecuniæ illæ, quæ judicibus vel exsequutoribus litium ac negotiorum pro salario dabantor, *sportulæ* sunt adpellatæ *rubr. C. de sportul. judic.* & alibi passim. Vetus Glossar. Græcum: Sportulæ, τα διδομενα τοις εκβιβασταις σαλακια, δε τα διδομενα τοις συνηγοροις. Scholiast. Aristophan. in illud εν νεφελαις, θεις μοι πρυτανεια, ait, πρυτανεια Græcis fuisse, quod apud Romanos sportulas adpellant.

Spor-

Sportulæ item pro salariis annuis in *leg.* 220. *D. de legat.* 1. nisi cui placeat magis, municipales erogationes interpretari. Quo sensu in antiquis inscriptionibus hoc verbum aliquoties accipitur Cujac. ad *l.* 120. *princ. D. de legat.* 1. sportulas interpretatur, alimenta pueris, puellis, sacerdotibus de certis fundorum redditibus constituta.

SPURCARE aquam *leg.* 1. §. 1. D. *de extraord. crim.* vinum *l.* 17. §. 15. D. *ad leg. Aquil.* Budæus interpretatur, aqua infusa diluit. Vinum equidem *spurcum* dilatum & vitiatum aqua infusa recte dici testatur Festus *lib.* 17. Vid. Forcat. *in pen. jur. civ. cap.* 9. Spurcum vinum in sacris puro opponi docuit Brisson. *lib.* 1. *de formul. Pop. Rom. cap.* 40.

SPURIUS adpellatur, qui vulgo quæsitus, & patre incerto natus est, quasi σπορχὴν natus §. 12. *in fin. Inst. de nupt. l.* 23. *D. de stat. hom* & passim Ulpian. *tit.* 4. *regul.* §. 2. Quo matre quidem certa, patre autem incerto nati sunt, spurii adpellantur: Itemque vulgo conceptos spurios esse *tit.* 5. §. 7. scribit. Quos & Favonios antiquitus dictus Isidor. *lib.* 9. *Etymol. cap.* 5. notat. Vet. Glossar. ποργνης interpretatur. Differebant ergo spurii a naturalibus, quod hi a concubina vel vidua aut virgine stuprata, illi ex meretrice. Franc. Hottoman. *de spur. & legitim.* II. *p.* 474. Et *spuriis* antiquitas levis notæ macula vulgus adspergebat, naturales vero participes erant omnium jurium publicorum, honorumque capaces, ceu contra Jac. Gothofredus luculenter ostendit Thomas. *de usu pract. doctrinæ Inst. de legitim* I. 3. *p.* 3. *sequ.* & ex inscriptione apud Gruter p.CCCCXXXIV. 4 patet, in qua C. Mamercius Januarius quamvis S. P. i. e. sine patre filius, tamen in colonia sua Quæstor Ædilis, Prætor, & Duumvir. Quinquennalis iterum fuisse dicitur.

Ex libera etiam conceptum & servo, velut spurium haberi, aiunt Imperatores in *l.* 6. *D. de suis & legitim.* propterea quod ei licet certus pater est, is tamen est, qui justus pater esse non potuit. Item apud Apuleium *lib.* 6. *Metam. p.* 117. ex nuptiis, cum ancilla absque patris auctoritate e filio familias contractis, procreati spurii vocantur. Pro *spuriis* habentur etiam ex incestis nuptiis procreati liberi *l.* 1. *Cod. Theod. de incest. nupt.*

STABULARIUM, pro prætio mansionis. Apuleius *lib.* 2. *de Asin. aur.* Sumo, ait, sarcinulam, & stabulario persoluto capessimus viam.

STABULARIUS, qui stabulum exercet, tectoque viatores vel commessatores recipit. Seneca *lib.* 1. *de benef. cap.* 13. Nemo, ait, se stabularii aut cauponis hospitem judicat. Tertullian. in *Apologet. cap.* 39. Saliis cœnaturis creditor erat necessarius. Herculanarum decimarum pollutorum sumtus stabularii supputabunt Ubi tamen Rhenanus sine ratione, *tabularii* emendat.

Stabularii tamen proprie sunt, qui jumenta apud se stabulari permittunt *l.* 1 §. 5. *l.* 5. *l. ult. naut. caup. & stabul. leg.* 1. *de furt. adversf. naut.* & alibi.

STABULUM, locum ad stationem jumentorum paratum significat *l.* 17. § 2. *D. de act. emt.*

Stabulum, etiam ad hominum mansionem constitutum diversorium significat *l.* 1. *in fin. D. furti adversf. naut.* de quo etiam in *l.* 4. *D. in quib. causs. pign. & l.* 198. *D de verb signif.* in elligunt. Unde *stabulum pandocheion* vertit Theophilus in §. *ult. Inst.* de

de obligat. quæ quasi ex delict. Cyprianus *lib.* 3. *epist.* 13. Aut si, inquit, in via *stabulum* aliquod obsideri & teneri a latronibus cœperit, ut quisquis ingressus fuerit, insidentium illic infestatione capiatur, nonne commeantes hac opinione comperta stabula alia adpetant tutiora, ubi sunt fida hospitia & receptacula commeantibus tuta? Plin. *lib.* 6. *epist.* 19. Urbem Italiamque non pro patria, sed pro hospitio, aut stabulo. Sic quoque apud Apuleium *lib.* 1. *&* 10. *de asino aureo.* Spartian. *in Severo cap.* 1. Dormienti etiam in stabulo serpens caput cinxit. Inde locarium, quod datur in stabulo aut taberna, ubi consistunt, stabularium dicitur.

STADIUM. Stadia in civitatibus esse dicuntur §. 6. *Inst. de rer. divis.* Est autem duplex stadiorum adpellatio. Primo enim mensuræ genus est, in limitibus agrorum metiendis comparatum, octava milliarii pars & passibus 125. constans, quod hoc nomine venit. Deinde

Etiam *stadia* dicuntur certantiū & cursorum, quibus erat area quadrata in agone destinata, quam alii ducentis, alii quadringentis, alii mille pedibus metiebantur quo posteriore significatu vox hæc procul dubio intelligenda est in §. 6. *Inst. de rer. divis.* Pancirol. *lib.* 1. *variar. lect. cap.* 46. *&* 65.

STARE, consistere. Sic *stare* dicitur exceptio *l.* 19. *D. SC. Macedon.*

Stare, satisfacere, servare, ratum habere. *Stare* colono *l* 9. *C. de locat. & conduct.* conventioni *l.* 18. *D. de jurisdict.* divisioni *l.* 21. §. 3. *D. de recept. arbitr.*

Stare per aliquem dicitur, qui in caussa est, quo minus quid fiat *l.* 21. §. 3. *D. de act. emt.*

Stantes fructus, id est, pendentes *l.* 27. *D. de usufruct.*

Stare etiam advocati dicuntur *l.* 6. *in fin. C. de postulando.*

STATIM varie in jure accipitur *l.* 25. §. 10. *D. de auro argent. legat. l.* 35. §. 1. *D. de verb. oblig.*

Statim id est, ab initio *pr. Inst. quib. non est permiss. fac. testam.*

STATIO, locus, ubi quid statuitur, vel stat. Sic stationem navium Ulpianus interpretatur, ubi tuto naves stare possint *l.* 1. §. 12. *in fin. D. de flumin.* Eodemque significatu *stationis* verbū usurpat Cæsar *lib.* 3. *de bell. civil. cap.* 6. *&* 8. & *lib.* 2. *cap.* 23. & Hist. *de bello Alexandrin. cap.* 19. Sic apud Virgil. *lib.* 2. *Æneid. v.* 23. Statio male fida carinis & *lib.* 4. *Georg. v.* 421. Statio tutissima nautis. Inde & portus stationem conclusam, idem Ulpianus dixit *l.* 59. *D. de verb. signif.*

Statio militum, id est, milites ipsi certo loco positi *l.* 3. §. 5. *D. de re milit.* Plin. *lib.* 10. *epist.* 16. Stationes autem militum in provinciis quietis, & pacis curam gerebant, facinorososque judici sistebant. Unde etiam *curiosi* interdum vocantur. De quo Tertullian. in *Apologet. cap.* 2. Latronibus investigandis, ait, per multas provincias militaris statio sortitur. Stationes autem militum per Italiam dispofuisse Tiberium Sueton. *in Tiber. cap* 37. scribit. Immo ante Tiberium Augustus grassatores dispositis per opportuna loca stationibus inhibuerat, teste eodem Sueton. in *Augusto cap.* 32. Unde *stationarii* milites de quibus infra.

Stationes etiam dicebantur, quo homines convenire, stare, & in circulo cogi consueverant *l.* 7. §. 13. *D. quib. ex causs. in possess.* Plin. *lib.* 1. *epist.* 13. Plerique in stationibus sedent, tempusque audiendis fabulis conterunt.

runt. Idem *lib.*2. *epist.*9. Itaque prehendo amicos; supplico, ambio, domos stationesque circum eo. Juvenal. *Sat.* 11. *v.* 3. Convictus thermæ, stationes, omne theatrum. Ulpianus in *l.*15. §.7. *D. de injur.* Si ad stationem vel tabernam ventum sit. Vide etiam quæ de eo verbo ipse dixit Brissonius *lib.*2. *Select. Antiquit. c.*12.

Memorantur etiam stationes fiscales *l.* 3. *C. de compensat. l.* 1. *C. ne fisc. rem, quam vend. evinc. l.*19. *C. Theod. de suscept.* Statio Germanorum apud Sueton. in *Neron. cap.*34. jumentorum *leg.* 13. *in fin. D. de usufruct.* tabellionum *Novell.*44.

STATIONARII milites, in stationibus positi *l.* 1. §. 12. *D. de offic. præf. urb. l. pen. D. de fugitiv. l.*8. *C. de accusat. l.* 6. §. 3. *D. ad SC. Turpill. l.* 5. *C. de vectigal. l.*6. *C. de dignit. l.* 2. *de cohortal.* Add. Ev. Otton. *de tutel. viar.*

Stationariorum nomine etiam adparitores præsidum per provincias constituti significantur, qui notoriis crimina nunciare Præsidibus solebant, ut adparet ex *l.* 1. *C. de curios. & stationar.*

STATIVA *rubr. tit. Cod. de tract. & stativ.* dicuntur diversoria, in quibus qui jussu Principis cursu publico utuntur, & equos publicos sumere & cibum capere sumtu publico solent. Stativa Eustathius ἀλλαγάς interpretatur & recte Cujac. *ad l.* 1. *C. dict. tit.*

STATORES in *l.* 10. *D. ex quib. causs. major.* interpretatur Baronius ministros proconsulum ac præsidum, qui ad coercendos & carceri mancipandos reos ipsis aderant atque adstabant. Vid. Ferdin. Ariam de Mela *lib.* 3. *variar. resolut. cap.*44. *n.* 26. Add. Reines. *Class.* 1. *inscript.* 19. *p.* 45. & Joseph. Scaliger. *comment. ad Priapeia carm.*52.

STATUA. Principum statuas his, qui ad eas confugissent, tutissimum asylum fuisse *lib.* 4. *Antiquit. Select. cap.*2. ipse Brisson. docuit. Inde ad statuam confugere, id est, ad statuam Cæsaris, legimus *l.*2. *D. de his, qui sui, vel al. jur.* & aliis multis locis. Sueton. *in Tib. cap.* 53. Novissime calumniatus, modo ab statuam Augusti, modo ad exercitum confugere velle, Pandatariam relegavit. Plin. *lib.*10. *epist.* 16. Miles, qui est in statione Nicomediensi, scripsit mihi, Callidromum quemdam nomine quum detineretur a pistoribus, quibus operas suas locaverat, ad tuam statuam confugisse.

Sunt & *Statuæ* in alicujus honorem positæ, vel ornandi municipii caussa *l* 29. *D. de reb. auctor. jud. possid.* Item statuæ in monumento positæ *l.* 27. *D. de injur. l.* 2. *D. de sepulcr. viol.* Statuæ relegatorum vel deportatorum ob crimen majestatis detrahendæ sunt. Ita Modestinus in *l.*24. *D. de pœnis.* Ritum hunc eleganter illustrat Jac. Durstius Caselius *Variar.II.* 16, quocum jungi possunt, quæ supra ex Heineccio sunt allata in verbo *memoria.*

STATUARII *l.*1. *C. de excus. artif.* Græcis ἀνδριαντοπλάσαι, simulacrorum fictores.

STATUERE, & pronunciare promiscue dicere solemus eos qui jus habent cognoscendi *l.*46. *D. de verb. signif.*

Statuere & *statuta* proprie ad prætorem & jus dicentem pertinent secundum sententias edicti *l.* 2. *D. quod quisq. jur. in ult.* Sed & princeps *statuere* dicitur *l.* 1. *C. quib. ex causs. servit.*

Statuere alias constituere & præscribere est. Sic statuere actionem,

nem *l.* 23. §. *ult. D. de condict. indeb.* Vid. infra *statuti*.

STATULIBER adpellatur, qui ex die vel sub conditione testamento liber esse jussus est. Ulpian. *tit.* 2. *regul.* §. 1. *& seq. l.* 1. *& tot. tit. de statulib.* Statulibero implicitum esse casum libertatis; ait *l. ult. D. si ex noxal. causs.*

STATURA militaris *leg.* 9. *C. Theod. de desertor. & occultat.* & *l.* 9. *C. Theod. de re milit. l.* 13. *C. Theod. de divers. offic. l.* 13. *C. Th. de tiron.* ubi Jac. Gothofred. De statura militari præter Vegetium egit etiam Rudulph. Forher. *lib.* 5. *rer. quotid. cap.* 16.

STATUS hominum in jure nostro spectatur aliquis, ratio cujus sunt juris alicujus participes. Et quatenus servi nullius juris civilis participes sunt, ea ratione *statum* non habere dicuntur, ideo in libertatem perducti mutare statum non videntur *leg.* 3. §. *ult. l.* 4. *D de capite minut.* Unde caussæ *status*, pro liberalibus judiciis, quibus ex libertate in servitutem, vel ex ingenuitate in libertinitatem quis petitur *l.* 8. §. 2. *D. rat. rem hab. l.* 1. *C. de offic. prætor. l.* 39. §. 5. *D. de procurat. l.* 1. §. 7. *D. de tab. exhib. l.* 6. *C. de fid. instrum. l.* 3. *C. de ordin. cognit.* & alias sæpe. Instrumenta status, quibus ingenuitas vel manumissio probari potest *l.* 8. *D. quod met. causs.* Statum mutare dicuntur omnes liberi, qui vel libertatem vel civitatem vel familiæ jus amittunt *l.* 2. *D. de in integr. restit. l.* 1. *D. de capit. minut. l.* 9. §. 4. *D. de minorib. l.* 29. *C. de liberal. causs.*

Statum quoque ætatis dicimus *l. pen. C. quand. dies legat. ced.* Et inde verba hæc: *Quum ad statum suum pervenerit*, sic accipimus, quum vicesimum quintum annum attigerit *l.* 77. §. 14. *D. de legat.* 2.

STATUTI in *l.* 9. *Cod. de Advocat. divers. judic.* dicuntur ordinarii (advocati) & matriculæ inserti, quibus opponuntur supernumerarii *l.* 5. *&* 8. *C. eod. tit. & in l. ult.* quam non intellexit Bartolus. Simili sensu *statuti* dicuntur in scholis militum, quasi in actu jam constituti & positi, & qui officio suo jam intra scholas militum fungebantur *leg.* 15. *&* 17. *C. Theod. de palatin. l. ult. C. Th. de Agent. leg.* 2. *C. Th. de castrensian.*

STATUTUM, ut statuere ad prætorem & jus dicentem proprie pertinet, ut supra in *statuere* probatum est. Dicitur tamen etiam de jure communi *l.* 6. *&* 12. *C. de his, qui accus. non poss.* & de constitutione principis *leg.* 12. *C. de excus. mun.*

Statutum tempus quod a lege, aliquando quod a magistratu de facto constitutum est *l.* 4. *D. de feriis.*

STELLATURA in *leg.* 12. *C. de erogation. militar. annon.* Lamprid. in *Alexandro cap.* 15. Tribunos, qui per stellaturas militibus aliquid tulissent, capitali pœna adfecit. Spartian. in *Pescenn. Nigro cap.* 3. Nam & Imperatorum tribunos duos, quos constitit, stellaturas accepisse, lapidibus obrui ab auxiliaribus jussit. Quid autem rei sit *stellatura* anxie inquisiverunt viri docti. Non desunt, qui eo nomine intelligi censent tesseram frumentariam, quæ viliori pretio militibus distribuebatur. Species enim a paganis acceptæ, æstimatæ in militare ærarium referebantur. Claud. Cotoaeus *de jur. & privil. milit. lib.* 3 *cap.* 2. cui tamen vix subscribendum videtur, quando sit species eas stellaturæ nomine militibus distributas fuisse, nisi

nisi putaveris, circa distributionem istam stellionatum, ut in militia frequentia fieri solet, commissum fuisse, ita ut panes vel fragmenta militibus a praefectis non usque bona fide repraesentarentur. Cujacius cum Jac. Gothofredo *ad d. l.*28. *&* 29. *C. Theod. eod. tit.* intelligit portiunculas, quas tribuni de annonis militum deterpere soliti sunt, quasi stillas, seu stillatim. Unde & *stillaturas* legit Gothofredus. Salmasius fraudes & imposturas per *stellaturam* intelligit, & huic significationi aptam quoque nominis rationem reddit. Sed quum fraudes legibus maxime adversae sint, *stellaturis* autem modum tantum eaedem ponant, nusquam autem eas improbant & damnent, fieri omnino non potest; ut legibus probatum nomen fraudes notet & imposturas. Nam quod Hadriano & Pescennio Nigro de *stellaturis* hisce secus visum fuit, id ad insequuta tempora, quibus de illo militaris disciplinae rigore non nihil remissum tractenus fuit, trahi non potest. Haec Brissonius. Addit. Hein. *stillatura* Jac. Gothofredi nihili videtur. Stellaturam vero, sive a *stellando*, sive ἀπὸ τοῦ στέλλειν, sive uti mavult Salmasius, a *stellionibus* dicta sit, omnino fraudis ac imposturae genus fuisse, Spartiani & Lampridii testimonia dubitare neminem patiuntur. At possunt postea, quae initio fraudulenter ac per imposturam subtracta fuerant, in justum evadere lucrum, si leges hujusmodi compendium, imposito ei modo, permittunt. Id quod hic factum videtur. Quod enim Pescennius Niger & Alexander Imperatores improbarunt, id postea tulerunt sequentes principes, tribunisque ex militum annona concesserunt lucellum, quod stellaturae nomine veniebat. Vid. Casaubon. *ad hist. August. p.*123. *seq.*

STELLIO. Vetus Glossar. Graec. καλκυργος καχοτροπος. Donat. in *Terent. Eunuch. Act.* 4. *scen.*4. Stellionem ait, esse animal, quod lacertae non dissimile est, maculoso corio. Ab hoc animali, vafro eo, & guttis stellatis distincto, stellionatus nomen deductum, ut Plin. *lib.* 30. *cap.* 10. significat. Vid. Apulei. *Apolog.*1. & Columellae *lib.* 9. *cap.* 7. Adde Cujac. *lib.* 10. *observ. cap.*26. & Menag. *Amoenit. jur. civ. cap.*39. *p.*369.

STELLIONATUS. Ita Jurisconsulti appellant omnem fraudem atque imposturam, quae propriam significationem non habet, & in proprium delicti nomen non cadit *l.*7. *§.* 1. *D. ad SC. Turpill.* veluti si quis rem alienam sciens obliget, vel aliis jam pignoratam alii denuo obliget, vel in pignore dando, pro auro aes subjecerit, stellionatus crimen committit *l.* 1. *D. stellionat. l.* 16. *§.* 1. *l.* 36. *D. de pignor.* Similiter qui sciens statuliberum dissimulata ejus conditione vendit, vel creditor numeratam jam sibi pecuniam iterum accipiens, stellionatus crimine plectitur *leg.* 29. *§. penult. D. mandat. l.* 9. *§.* 1. *D. de statulib.*

STEMMATA veteres vocabant ramis & lineis ex ordine dispositas & descriptas genealogias, quibus generis & gentis series descripta depictaque proponebatur *l.* 9. *D. de gradib. & adfin.* Plin. *lib.* 35. *c.* 2. Stemmata vero lineis discurrebant ad imagines pictas. Statius Papin. *lib.*3. *Silvar.* Non tibi clara quidem, senior placidissime gentis Linea, nec proavis demissum stemma. Origo autem nominis inde, ut credibile est, promanavit, quod imagines pictas sertis coronare & floribus exornare solebant. Jul. Firmic. *lib.*

lib. 3. *Mathes. cap.* 8. Magnos viros faciat Mercurius, qui sacris & religiosis (gloriosis.) stemmatibus coronentur. Cornut. ad Persii illud *sat.* 3. *v.* 28. *Stemmate quod Tusco ramum millesime ducis*: Stemmata, ait, dicuntur ramusculi, quos etiam faciunt advocati in jure, quum caussam partiuntur, ut puta ille filius illius, ille pater illius. Proprie autem dicuntur stemmata rotundæ imagines, quoniam στεϕαι Græce, latine coronare. Lamprid. *in Alexandr. cap.* 44. Stemma generis depinxerat, quo ostendebatur, genus ejus a Merellis descendere. Hieronym. *de vita B. Marcelli p.*696. Stemmata per consules & præfectos decurrentia.

STEPHANIDES in *inscript. l.*3. *C. de accusat.*

STERCULINIUM, quod vel vendendi vel stercorandi caussa paratum est *l.* 17. §. 3. *D. de action. emt.* priori casu venditorem posteriori emtorem sequitur. *ibid.* In Pandectis Florentinis *Sterculinium* scriptum reperimus. Quam scripturam veteres M. Catonis *de re rustica* & Terentii *Comœdiarum* libri adjuvant, in quibus *sterculinum* constanter legi jam pridem Pet. Victorius & Georg. Fabricius prodiderunt. Confirmat hoc idem Brisson. ex B. Germani Latino Græco Lexico in quo ita est: Sterculinum, κοπροδοχεῖον, κοπρια. Idque & verbi ipsius origo fundet, ex quæ *Stercutii* quoque Dei, quem a veteribus stercorandorum agrorum caussa cultum Isidor. *lib.* 17. *etymol. cap.*1. tradit, efficta & formata adpellatio est.

STIOMA, pro nota infausta servis furibus vel fugitivis. *Indicia* Caius *lib.*1. *Inst. tit.* 1. §. 3. vocat, ubi vide quæ notavit Shulting, & ad Ulpian. *tit.*1. *regul.* §.11.

Stigmata, porro brachiis fabricensium & tyronum inflicta *l.* 4. *C. Th. de pœnis.*

STILLATURA, vide supra *Stellatura.*

STILLICIDIUM est, quod stillatim & guttatim cadit. Cornel. Fronto *de differ. voc.* Gutta manat, stilla cadit. Inter stillicidium enim & flumen hoc interest, quod stillicidium stillatum cadat, flumen continuo fluat, ut Varro *lib.*4. *de ling. lat.* scribit. Vetus Glossar. Græcum: Stillicidium ὁ ἀπὸ τῶν κεραμων σταλαγμος. Ita quum stillicidii servitus ex superiore loco sit, flumen non nisi ex inferiore & imo loco esse potest *l.* 20. §. 5. *l.* 28. *D. de servit. præd. urban.* Servius in *lib.* 3. *Georg. v.* 366. una cum Festo stillam deminutivam esse a *stiria* credunt, unde stillicidium sit deductum. Ita stillicidium mellis dixit Tertullian. *de Spectacul. cap.*17.

Stillicidium levis & acrius opponuntur. *l.* 20. §. 5. *D. de servit. præd. urb.* Præterea stillicidium cadit & cassitat vel ex tegula, vel ex tabulato *l.*20. §. 4. & §.5. *D. eod. tit. l.* 14. *D. si servit. vind.* Si in cujus aream stillicidium cadit, recipere, excipere & suscipere dicitur *l.* 17. §. *ult. l.*20. *in fin. D. de servit. præd. urb. l.*9. §.1. *D. si servit. vind.* Stillicidii vel fluminis recipiendi vel non recipiendi servitus, quid sit. Vid. art. *fluminis.*

STIPENDIARIA & tributaria prædia quænam fuerint. Vid. infra art. *tributum.* Vet. Glossar. Græcum: Stipendiaria τα εν ταις επαρχιαις κτηματα ςιτες γαρ ο ερανος.

STIPENDIUM. Stipendia merere dicuntur, qui militant *l.* 18. *D. de re judicat.* Implevisse vero stipendia dicuntur, qui legitima militiæ tempora impleverunt,

runt, & pleno stipendiorum numero functi sunt *l.* 8. *D. de re milit. rubr. C. de his, qui non implet. stipend.* Stipendium facere *l.* 15. *C. ad leg. jul. de adulter.* Stipendiis emeritis & decursis *l.* 2. *C. de his, qui non impl. stip.* Stipendia vicesima *l.* 9. *C. quand. provoc.* Stipendiorum prærogativa *l.* 4. *C. de fabricens.* Ulpianus in *l.* 27. §. 1. *D. de verb. signif.* Stipes, ait, antiquitus modica æra adpellabantur, unde stipendia dicta. Idem hoc etiam tributum adpellari Pomponius ait. Et sane adpellatur ab intributione tributum, vel ex eo, quod militibus tribuatur. Utique ex Cic. Livio, Gellio, Plinio ac pluribus aliis notissimum est, stipendium & tributum olim indifferenter id adpellatum fuisse, quidquid in publicum colligebatur, ut ex eo miles reipubl. sustentaretur. Itaque stipendia & tributa initio fuerunt non rerum, non personarum onera, sed libera erant, quæ quis in publicum contribuebat, ut eo melius moles bellorum sustineri posset. Initium apud Romanos habuit, ut domi manentes contribuerint in alimentum eorum, qui militiæ caussa aberant, post ultra multi Reip. conferebant, denique indicto tributo, cujus meminit Liv. *lib.* 4. ubi: Postremo indicto, inquit, jam tributo, edixerant etiam Tribuni auxilio se futuros, si quis in militare stipendium tributum non retulisset, patres bene cœptam rem perseveranter tueri: Et quia nondum argentum signatum erat: æs grave plaustris quidem ad ærarium convehentes, speciosam collationem etiam faciebant. Cum senatus summa fide ex consensu contulisset, primores plebis nobilium amici ex composito conferre incipiunt, quos cum & a patribus collaudari, & a militari ætate tamquam bonos cives conspici vulgus hominum vidit, repente spreto tribunitio auxilio, certamen conferendi est ortum. Aucta & ditata Rep. ejusmodi tributum & stipendium colonis ac agris imponi cœpit, ut ex Liv. *lib.* 7. elucet. Atque ita initio nulla differentia inter stipendium & tributum erat, quia quidquid tribuebatur, in stipendium cedebat, & parva pecunia sive *stipes*, quæ viritim colligebatur ac conferebatur, erat. Cæterum, cum jam agris imponi hoc onus cœpisset, & quidam hac conditione in publicum venirent, ut quamdiu stipem emtores conferrent, possiderent, quidam vero per censores locarentur, ut de Campanorum agris ex Liv. *lib.* 7. demonstratum est, & ex Cic. in 5. *action. Verr.* patet, aliqua tributi & stipendii differentia haberi cœpit, de qua Vid. Goedd. in *d. l.* 27. *n.* 13. 14. & 15. *de verb. signif.* Confer. Turneb. *Adversar. lib.* 2. *c.* 27. Cujac. 7. *observ.* 9.

Stipendia porro non militiæ tantum sed & legationis dicimus *l.* 6. *in fin. D. de legation.*

Stipes antiquitus modica æra adpellabantur *l.* 27. §. 1. *D. de verb. signif.* Stipes advocationum Quinctil. *lib.* 1. *Inst. orat. cap. ult.*

Stipites granorum *l.* 18. *D. de action. emt.*

Stipula, calamus frumenti *leg.* 13. *D. quemadm. ususfr. amitt.* Stipula illecta *leg.* 1. *D. de verb. signif.* ea est spicæ in messe dejectæ necdum lectæ, quas rustici quum vacarint, colligunt, Varro *lib.* 1. *de ling. lat. cap.* 53. Messe facta, spicilegium venire oportet, aut domi legere stipulam. Idem *lib.* 6. *de ling. lat.* Nemo reprehensus, qui e segete ad spicilegium reliquit stipulam.

Ex

Ex ſtipula ſeges enata *l.* 40. §. 3. *D. de contrah. empt.* item de ſtipula in *l.* 30. §. *ult. D. ad leg. Aquil.* ex qua adparet in ſtipulam quandoque ignem ejus comburendæ cauſſa commiſſum. Sic ſtipulam incedere in *Collat. Leg. Moſ. & Rom. tit.* 12. §. 7.

STIPULARI dicitur, non is tantum, qui interrogat, ſed etiam qui ſpondet, promittit, ut in *l.* 7. §. 1. *D. de eo, quod cert. loc. l.* 112. §. 1. *D. de verb. oblig.* Vid. *ſtipulatio.*

Stipulari de aliquo, pro aliquid juriſconſulti dicunt *leg.* 19. *D. ad SC. Vellejan.* & paſſim. Qui autem ab eo, cui ſpopondit & promiſit, vice mutua ſtipulatur, reſtipulari dicitur *l.* 43. §. 1. *D. de dam. inf.*

STIPULATIO, eſt verborum conceptio, quibus is, qui interrogatur, daturum facturumve ſe, quod interrogatus eſt, reſpondet *leg.* 5. §. 1. *D. de verb. oblig.* vel, eſt ſolemnis promiſſio verbis facta interrogatione præcedente & reſponſione ſequente congrua. Sic autem a firmitate adpellata eſt, quod firmandarum obligationum cauſſa interponeretur, firmiſſimumque eſſet adſtringendæ obligationis vinculum Nam *ſtipulum* veteribus firmum ſignificabat, Vet. Gloſſar. Græcum: ſtipulum τὸ ἰσχυρόν Et ſic Paull. *lib.* 5. *ſentent. tit.* 7. §. 1. & Juſtinianus *pr. Inſt. de verb. oblig.* & Iſidorus *lib.* 10 *etymol.* ſcribunt, quamquam Varro *lib.* 4. *de ling. lat.* & Feſtus *lib.* 17. a ſtipe magis dictum putant. *Stipulari* autem verbum commune eſt. ut Priſcianus *lib.* 8. *p.* 794. *edit.* Putſchii, notat & Suetonii auctoritate ex *lib.* 8. *Prætor.* confirmat. Iſidorus *lib.* 4 *etymol. cap* 24. Stipulatio eſt quaſi promiſſio vel ſponſio, unde & ſtipulatores & promiſſores vocantur. Idem *lib.* 10. *c.* 5. Stipulator promiſſor, ſtipulari enim promittere eſt ex verbis juriſperitorum. Add. Cujac. *ad l.* 32 *D. de recept. arbitr.* & *in Paull. lib.* 13. *ad edict.*

Ceterum *ſtipulationes* imperator dividit in *judiciales*, *prætorias*, *conventionales & communes. Judiciales* eas accipimus, quæ ex mero judicis, qui actioni addictus eſt, officio proficiſcuntur. Ita a mero judicis officio proficiſcebatur cautio de dolo. Nam in rei vindicatione & actione quod metus cauſſa judex exigere tenebatur cautionem de dolo *l.* 20. & 45. *D. de rei vind. l.* 9. §. 5. & 7. *D. de eo, quod met. cauſſ.* Talis etiam erat cautio de perſequendo ſervo, qui in fuga erat, reſtituendove pretio. Nam ſi ſervus erat legatus, qui ſe interim in fugam proripuerat officio judicis continebatur, ut interponeretur cautio, qua heres, ſe ſervum perſequuturum reſtiturumque legatario promitteret *l.* 69. §. 5. *D. de legat.* 1. *l.* 14. §. 11. *D. quod metus cauſſa.* Stipulationes porro judiciales interponebantur etiam in judicio familiæ erciſcundæ *l.* 25. §. 10. *D. famil. erciſcund.*

Sed & prætoriarum ſtipulationum quædam *judiciales* eſſe dicuntur, quæ ſcilicet propter judicium interponuntur, ut ratam rem habere, & judicatum ſolvi.

Stipulationes prætoriæ a mero prætoris officio proficiſcebantur, ſemperque interponi ſolebant ante litem conteſtatam. Cujac. *obſ. lib.* 15. *c.* 10. Tales erant cautiones damni infecti, legatorum ſervandorum, judicatum ſolvi, ratam rem haberi, cautio fructuaria, &c. Vid. Arn. Vinn. *ad* §. 2. *Inſtit. de diviſ ſtip.* Qua ſtipulationes quibus formulis ſolitæ ſint concipi, exemplo cautionis ju-

judicatum solvi ostendemus. In ea actor ita rogabat fidejussores: Quod fundum Tusculanum, quem possidet L. Titius, abs eo vindicaturus sum, cujus rei C. Aquilius judex datus est, eum recte defendi, aut, si ea res secundum me heredemve meum judicata erit, quod a C. Aquilio, eove qui in ejus locum substituetur, judicatum erit, id recte præsentari, dolumque malum abesse, abfuturumque esse, & quamdiu res non defendatur, aut si quod hujus rei judicatum erit non præstetur, dolusve malus non aberit, quanti ea res sit, dari spondes? Spondeo. Cujac. 10. *obs.* 29. Brisson. *de formul. lib.* 5. *p.* 393. Potro id singulare erat in stipulationibus prætoriis, quod in iis non temere metuenda esset captio, quia interpretationem non ex mēte promittentium, sed prætoris recipiebant *l.* 52. *D. de verb. oblig. l.* 9. *D. de stipul. prat.* Ad prætoris etiam referuntur Ædilitiæ. Erat autem his locus in interrogationibus, quæ de vitiis morbisque in vendendis servis fieri solebant. Venditorem enim emtori repromittere oportebat, se si quid occulti morbi vel vitii in servo vendito inventum fuerit, duplum v. g. præstiturum. Theophil. *paraphr. Inst.* §.2. *de divis. stipul.*

Stipulationes conventionales non jussu judicis vel prætoris, sed arbitrio contrahentium concipiebantur, adhibito sæpe jurisconsulto, earumque totidem pœnæ genera erant, quot rerum contrahendarum §. 3. *Inst. de divis. stipul.* obligationum enim firmandarum gratia inventæ fuerant stipulationes Paull. *recept. sent. V.* 7. 1.

Stipulationes communes erant, quæ tum a prætore, tum a judice exigebantur, qualis erat cautio rem pupillo salvam fore §.4. *Inst. de divis. stipul.*

Stipulatio Aquiliana. Vid. *Aquiliana.*

Stipulatio incerti. Vid. *incerti.* & infra *stipulatus.*

Stipulatio item ex stipulatu actionem significat *l.* 39. *pr. D. de evict. l.* 7. *princ. D. de auctorit. & conf. tutor.*

STIPULATOR dicitur, qui interrogat, promissor, qui spondet *l.* 2. & 4. *D. de verb. oblig. l.* 3. §.2. & 3. *D. de eo, per quem fact.* Aliquando tamen & promissorem vocari *Stipulatorem* supra in *stipulatio* probatum est.

STIPULATUS, *us*, pro stipulatione, eadem forma dicitur, qua Tacitus *questum* pro querimonia dixit *lib.* 3. *hist. cap.* 70. Cornelium, inquit, Martialem a primipilaribus ad Vitellium misit, cum mandatis & *questu*, quod pacta turbarentur. Fest. Pompeius *lib.* 17. in *spondere*, promissum id est, promissionem dixit. Sic etiam transactus pro transactione, & permissus pro permissione, sic & condemnatus pro condemnatione, & conventus pro conventione. Sic super *stipulatu* adire præsidem *l.* 3. *C. de inutil. stipul.* Ex *stipulatu l.* 26. §. *ult. D. de pact. dotal.* Hine actio ex stipulatu *l.* 26. §. *ult. D. de pact. dotal.* Ea vero est *certi*, & hæc proprio nomine *condictio certi* adpellantur, aut est incerti, & hæc aliud nomen non habet, quam actionis ex stipulatu. Et ideo quum actionem ex stipulatu dicimus, eam, quæ incerti est, plerumque intelligimus *l.* 9. §. 4. *D. de reb. cred.* §. 1. *Inst. de verb. oblig.* Nonnumquam & eam, quæ certi est *leg.* 32. §. 2. *D. ad leg. Falcid. l.* 1. *C. solut. matrim.*

STIRPITUS, radicitus *leg.* 3. §.4. *D. arbor. furt. Cæsar.*

STIRPS a radice separatur in *l.* 30. *D. de verb. signif.* ut &

& apud Ciceron. *lib.* 2. *de nat. Deor. cap.*42.

Stirps, pro genus in *l.* 9. *C. de quæstion.* Stirps libertina *Collat. Leg. Mos. & R. tit.* 16. §. 8. Successio in *stirpem* vel stirpes & in capita, id est, pro virilibus opponuntur *l.* 2. *C. de suis & legit.* Vet. Gloss. Græcum: In stirpes, κατα σειραν. Successionem autem in stirpes Justinianus *Novell.* 118. *cap.* 3. τοσουτον εκ της κληρονομιας τυ τελευτησαντος λαμβανουσι μερος, οσει δη ποτε αν ωσιν, οσον ο αυτων γονευς, ειπερ ην, εκομιζετο. Tantam ex hereditati defuncti partem capient, quantum parens eorum fuisset habiturus, si vixisset.

S T I L I T I B U S dijudicandis *l.* 2. §. 29. *D. de orig. jur.* pro *litibus*, antiqua scriptione, cujus plura exempla ex XII. Tabulis adduxit Meursius in *Auctar. Philolog.* quod libello suo *de gloria* subjunxit *cap.*34.

S T O L A in Episcopo, id est, sacerdote; utrumque humerum debet ambire, & pectus in modum crucis cingere ad designandum, ut Christum crucifixum in corpore alias pectore portans, securus stet inter prospera & adversa *c. ecclesiastica* 9. *dist.* 23. Qui sine *stola* celebrat vel evangelium legit, graviter excedit, & excommunicari præcipitur *d. c. in fin.* Diaconus in sinistro humero stolam gestare debet ut expedite dextra presbytero ministrare possit *c. unum dist.* 25. ipsa dicitur etiam *orarium d. c. ecclesiastica.*

S T O L U S Alexandrinus, id est, classis Alexandrina *l.*7. *Cod. Theod. de navicul.* Vetus Inscriptio Romæ in basi marmorea, apud Gruterum CXIV. 4. τυ πορευτικυ Αλεξανδρινυ στολυ. Hesychius: στολος, πλοια πολλα, και ο της νεως εμβολος λεγεται, το εις οξυ συνεστραμμενον. Idem: στολαρχης, ο τυ στολυ αρχων, ο ναυαρχος. Meminit quoque Suidas πταγωγυ στολυ, frumentariæ classis, in voce σιτωνη. Adde eumdem voc. στολος. Ergo *stolus* est maritimus commeatus ut fine l. vocatur. Gothofred. *ad d. l.* 7.

S T R A B O, cui distorti oculi *l.*12. §. *ult. D. de ædilit. edict.* Quum vero ibi verba ita se habeant, *non esse morbosum, alicui os olere, veluti hircosum, strabonem, hoc enim ex illuvie oris accidere solere*, & sic *strabo* plane aliam notionem habere videatur, Budæus legendum putavit: *veluti hircus vel tragon*, vel hircosum tragonta Cujac. *lib.*11. *obs. cap.*10. & Lindebrog. *ad Censorin. cap.*14. *veluti hircosum grasonem*, vel *hircosum scabronem* Scaliger *in conject. ad Varron. VI. p.* 132. hircosum raponem. Sed non opus est tanto criticorum tumultu. Sensus Ulpiani est: cui os olet, non magis morbo adfici, quam hircosum & strabonem, quia illud vitium ex illuvie oris fit. Vid. Bynkersh. *lib.* 3. *observ. c.*23. Hein.

S T R A G U L A vestis a sternendo dicitur *l.*5. *D. de suppell. leg.* Stragula vestimenta *leg.* 23. §. 2. *D. de aur. arg. leg.* Vid. *Stratus.*

S T R A M E N T U M vocat Caius in *l.* 134. § 1. *D. de verb. signif.* a sternendo, unde & stragula vestis est.

Stramenta, pro stramine, quod jumentis substernitur *l.* 45. §. 3. *D. ad Leg. Aquil.* §.1. *Inst. de usu & habit.*

S T R A N G U L A R I, id est, necessitate adigi *l.*1. *C. de pœnit. decurion.* Ambros. *lib.* 2. *de præd. cap.*5. Nec verbi unius præjudicio tantam caussam strangulandam arbitror. Eadem vox habetur etiam in *l.* 2. *C. Theod. de petit.*

petit. & ultrodat. delatorum exsecranda pernicies inter primos conatus in ipsis faucibus strangulatur: . ubi Jacob. Gothofr. alium ex Ambrosii *epist.* 54. locum adducit, & ex Valer. Maximo *lib.* 5. *cap.* 3.

STRATA, pro via publica *l.* 4. *C. de privil. dom. Aug. l.* 6. *C. Theod. de itin. mun.* & apud Isidor. *lib.* 15. *etymol. cap. ult.* qui *stratam* dictam quasi vulgi pedibus tritam tradit, quum tamen similius vero sit, ab eo, quod lapidibus sternatur, ita adpellatam. Procop. *lib.* 2. *de bello Persico*, viam a Latinis stratam etiam dici tradit.

STRATOR, in re veterinaria est, qui stratum equi componit, dominum in equum sublevat, dextra ei substrata, quippe ad frena etiam currit, vel capistro equum Domini ducit. Ostendit enim Cupertus ad Lactant. *de mort. persequut. cap.* 5. stapedes & scandulas, quibus hodie equos ascendimus, antiquissimi usus non esse. Erat autem *stratorum* in palatio schola, uti conjicimus ex tituli serie de *stratoribus utroque codice*, cui præfuit Tribunus stabuli, ut est videre ex Ammiano *lib.* 30. *c.* 5. *in fin.* his verbis: Quum Valentinianum A. oblatus non susciperet equus, anteriores pedes præter stratorem erigens in sublime, innata feritate concitus: dextram stratoris militis jussit abscidi, quæ eum insilientem jumento pulserat consueto, perissetque cruciabiliter innocens juvenis, ni Tribunus stabulæ dirum nefas distulisset. Quo loco, & *strator miles* & *Tribunus stabuli* cujus sub dispositione erat, occurrit. Ex hac autem *stratorum* schola nonnulli mittebantur in provincias, ut equos eos maxime, qui imperatorum usui erant destinati, diligenter probarent, ob quam probationem sive probam, (quæ vox hujus ævi est) sportularum nomine a provincialibus solidum capiebant, ut discimus ex *l. un. C. Theod. de stratorib.* Horum stratorum quoque fit mentio *l.* 4. *C. Th. de executor. l. un. C. de castrens.* Consule Commentar. Jac. Gothofr. *ad d. l. un.* Valesium *ad Marcellinum lib.* 29. *c.* 3. & *lib.* 30. *c.* 5. Salmasium ad *Spartian. Anton. Caracall. cap.* 7. Du-Fresne in *gloss. voc. strator.*

Stratores in exercitu adpellati sunt, qui castra præibant, ut accommodatiora loca ad exercitum traducendum facerent, & idonea castris præpararent. Horum frequens mentio fit in *Grammatico* Hygini, & in lapidibus, ut notat Jac. Gothofr. in C. *ad l. un. C. Th. de strator.*

Stratores etiam fuerunt in magistratuum officio, veluti Præfectorum, Proconsulum, Præsidum, habueruntque carceris quoque & reorum custodiam docente *l.* 1. *C. Th. de custod. reor.* & ibi Jac. Gothofred. Neque tamen hi stratores diversi fuere nominis etymo a ceteris stratoribus, seu scansoribus, quidquid dicat Gothofredus in *Comm. ad d. l. un.* censens, stratores militares & eos, qui in officio magistratuum erant, sic adpellatos, quod viam sternerent Imperatoribus, Magistratibus domi militiæque, seu foras procedentibus. Nam cum *stratores*, seu *αναβολεις*, in curandis dominorum equis, in iis adducendis, & in adlevandis dominis in equos, operam suam locarent, iisque equitantibus perpetuo adessent, factum postea, ut qui perinde magistratibus, tum civilibus, tum militaribus, aderant, quo eorum peragerent jussa, *stratores* etiam adpellarentur. Unde non desunt, qui esse eosdem cum mandatoribus putant, qui jussa

jussa officiorum exequebantur, eorumque mandata expedite deferebant, uti observat Car. Du-Fresne *in not. ad lib. 5. Johan. Connani p.475. edit. Paris. & pag.161. edit. Venet.* Hos stratores a proconsulibus ademerunt Principes *l. 4. §. 1. D. de offic. proconf.*

Stratoriæ vestes, apud Paull. *lib.3. sent. tit.6. §.17.*

Stratura loci ex tabulis *l.242. §. 4. D. de verb. signif.* Est autem *stratura* species structuræ, & potissimum est illa structura, qua pavimentum, & ea, quibus incedimus, instruuntur, sic enim & stratam dicimus viam. Usitatum olim fuit, & etiamnum est, ut pavimenta lapidibus strata, straturis ex tabulis factis hieme tegerent, & ut commodior esset usus, & ne nimium pedes refrigerarent marmora & lapides quo fiebat, ut his straturis perpetuus esset usus, & inhabitandi caussa fierent. Vide Goedd. *ad d. l. 142. §. 4. D. de verb. signif.*

Stratus, *us.* In stratu omne vestimentum continetur, & omnis stragula vestis *l. 45. D. de verb. signif.* Et sic accipiendum est hoc verbum in *l.34. D. de re judic.* Stragulam vestem nusquam in hunc, quo jurisconsulti utuntur, sensum, sed pro lecti tantum opertorio se reperisse scribit. Valla; nimis temere, sicut ostendit & adversus Vallæ criminationes jurisconsultos tuetur Alex. ab Alexandro *lib. 3. genial. dier. cap. 19. pag. 156.* Adde quæ hanc in rem docte disputavit Ducker. *de Latin. vet. ICtor. p.135.*

Stratus, a, um. Strata lapidea via *leg. 1. §. penult. D. de via publ. & itin.*

Strena, munus festivum *l. 11. C. Th. de Palatinis sacr. larg.* De strenis principi oblatis Vid. *tit. C. Th. de oblat. votor.*

Strictus, *a, um.* Strictum jus, æquitati opponitur; summum, merum, & subtile jus ab æquitatis præceptis disjunctum significat *l. 86. pr. D. de adquir. vel omitt. hered.* & stricta interpretatio in *l.20. §.2. D. de servit. præd. urb.*

Hinc *stricti* juris actiones dicuntur, quæ stricto jure vallatæ sunt, nec ex bona fide descendunt *§.28. Inst. de action. l. un. §.2. Cod. de rei uxor. act. toll. ev vis*, ut cum Theophilo loquar, της ακριβειας γινεται λογος. Quæ & *stricta* judicia, & *stricti juris* actiones vocantur *l. 3. §. 2. D. commodati. l.5. D. de in lit. jurand.* Similiter & strictiora remedia intelligenda sunt *l. 3. C. de suspect. tutor.*

Actionem *stricti juris* Wurffel. *jurisprud. defin. §.706.* definit allegationem juris, secundum conventionum verba tribuendi a judice, actionem vero bonæ fidei, allegationem juris, secundum æquitatem naturalem sibi a judice adplicandi. Edita nempe atque intentata ab actore apud Prætorem actionem, idem judices simul ab actore petitos dabat de eadem re, ni extraordinaria cognitio esset, de qua est *tit. D. de extraord. cognit.* judicaturos. Judicaturis vero certam præscribebat formulam, quam attenderent, neque ab ea discederent latum unguem Atque harum formularum differentia diversorum generum actionum rationem in se continet. In judiciis bonæ fidei, in quibus naturalis æquitas omne ferebat punctum, Prætor judicem constituebat hac formula: *ex bona fide*, cui respondebat formula *bona fide* contrahentium; *ut inter bonos bene agere oportet*; & *sine fraudatione.* Vid. Cic. *de offic. lib. III.13. 17.* Atque hæc formula judici tribuebat potestatem ex æquo

& bono pronunciandi. Innuit hoc ipsum. Imperator in §. 29. *Inst. de action.* scribens. At *in bonæ fidei judiciis libera potestas permitti videtur judici, ex æquo & bono æstimandi quantum actori restitui oporteat.* Quænam Romanis fuerint actiones bonæ fidei, determinari nequit: dijudicandum hoc esset ex formulis, sed omnium actionum formulæ non exstant. Sunt qui §. 28. *Inst. de action.* pro norma adsumunt, sibique persuadent Imp. omnes actiones bonæ fidei ordine recensuisse, non recensitas igitur stricti juris esse volunt, eaque propter actiones bonæ fidei his versiculis memoriæ commendare voluere: Emti, ercifcundæ, mandati, depositique, pignera, conducti, communi, pro socioque, Dotis & heredes, tutelæ, commoda, gestor, Præscriptis verbis, permutat & æstimat istas, Dici bonæ fidei, *stricti* sunt cetera juris. Nolim alicui suasor esse, ut his nugis memoriam oneret. Satis est, actiones hodie omnes esse bonæ fidei, æquitatem stricto juri præferri omnino. Conf. de cetero Gundlingii *Diss. de usu pract. c. act. bon. fid. & strict. jur.* Stricti juris actiones itidem ex formula, qua judex petitus dabatur, dignoscuntur: Erat autem hæc: *Si paret Lucium Titio tantam pecuniam dare oportere, condemna.* Quid est in judicio? inquit Cicero *pro Roscio*, directum, asperum, simplex. Si paret tantam pecuniam dari oportere. V.g. Marcus Manlius Cneium Sulpicium in jus vocaverat, asserueratque hunc sibi ex stipulatu debere C. Prætor judicem dabat hac formula: *Si paret* Cneium Sulpicium Marco Manlio *debere C. ex stipulatu, illum in C. condemna.* Quid si nunc appareret reum debere C & X X? Non poterat judicare judex, quippe ad hunc casum non datur. Aut si apparebat eumdem debere XCV. iterum potestas judicandi cessabat; datus enim erat ad C. non ultra nec infra hanc summam. Atque vel ex hoc colligitur, cur actor plus petendo caussa eeciderit. Actiones arbitrariæ quidem in eo cum actionibus bonæ fidei conveniebant quod largior judici potestas concederetur formula: Quantum æquius melius, Vid. Cic. *pro Q. Roscio c.* 4. attamen officium in his magis strictum, neque quæcumque æquitas objectum ejus erat. V. g. in actione de dolo judex decipientem condemnat ad rem restituendam; quod si non restituatur, admittit actorem ad jusjurandum in litem, reumque summam jurejurando firmatam solvere jubet *l.* 18. *pr. D. de dol. mal.* atque in tantum, non ultra, judicis arbitrium admittitur, adeoque restrictus significatus tribuendus Imp. in §. 1. *Inst. de action.* quando scribit: Actionem arbitrariam dici, quod ex arbitrio judicantis pendeat. Wurffel. *l. cit. in not.* Vid. art. *arbitraria*.

STROBILUS de pinu *l.* 55. §. *ult. D. de legat.* 3. *l.* 167. *D. de verb. signif.* pro nuce pinea. Vid. Hermol. Barbar. *in Corollar. cap.* 44. & Goedd. *l.* 167. *n.* 2. & 8. *D. de verb. signif.*

STRUCTORES bucularum in *l. ult. D. de jur. immunit.* secundum Florentinam lectionem, alii enim codices habent *structores bucularii.* Et structores quidem Tribonianus interpretatur ædificatores in *l.* 1. *C. de excusat. artif.* Vegetius etiam *lib.* 2. *de re milit. c.* 11. in exercitu structores ponit. Sic enim illic ex vetustis codicibus legendum est, non ut passim scriptum est, *instructiores.* Apud Capitolin. in *Vero cap.* 5. & Lamprid. in *Elagab. cap.*

cap. 17. plane alia notione hoc verbum occurrit.

STRUERE. Pedem *struit*, significat *fugit*, ut in XII. Tabulis, ait Servius Sulpitius apud Festum *lib* 14. Quem locum illustrat, & *struere* movere interpretatur Meursius *in Auctario philolog.* libro *de gloria* subjuncto *cap.* 35.

Struere, pro instruere. *Struere* advocationem Ulp. apud Pariat. *Leg. Mos. & Rom. tit.* 8. §. 7. Adde Schulting. *ad jurisprud. vet. antejust. p.*764. & Bynkersh. *lib.* 3. *observ. cap* 19. Hein.

STUDIO, id est, arte in *l.* 13. & *l.* 35. *D. de fideicom. libert.* Similiter

STUDIOSE, pro data opera, atque proposito, & σπυδαιως, in *l.* 1. *D. de abigeis.*

STUDIOSI juris, pro juris peritis *l.* 1. *D. de offic. adsessor. l.* 9. §. 4. *D. de poenis l.* 4. *D. de extraord. cognit.* Et apud Sueton. in *Nerone cap.* 32. Gell. *lib.* 12. *c.* 13. Cur hoc me potius, ait, rogas, quam ex istis aliquem peritis, *studiosisque* juris, quos adhibere in consilium judicaturi soletis. Sed & consulti absolute *studiosi* videntur adpellari in *l.* 2. §. 47. *D. de orig. jur.* Ad pragmaticos potissimum pertinere hanc denominationem, qui ut ab Arriano *Dissert. Epictet II.* 13. νομικοι vocantur, docet Bynkersh. *lib.* 6. *obs. c.* 13.

Studiosus paterfamilias in *leg.* 25. *pr. D. de probation.* id est, diligens.

Studiosus pro fautore & amico *l.* 52. §. 20. *D. de furt.*

Studiosum adjective, pro expetendum *l.* 15. *C. de usufruct. & habit.* Nihil tam *studiosum* in omnibus rebus invenitur, quam legum auctoritas *l.* 1. §. 1. *Cod. de vet. jur. enucl.* Nihil sic erit *studiosum* Imperatoribus, quum sacerdotum honestas *Novell. VI. in praef.* ad imitationem Graecorum, qui σπυδαιον dicunt studiosum.

STUDIUM. Studia in *leg.* 7. §. 13. *D. de SC. Maced.* nempe litterarum.

Studium pro industria in *l.* 53. *D. de fideic. libert.*

Studium pro animo & voluntate, *studio* relinquendi *l.* 14. *Cod. de donat. int. vir. & ux.*

STULTITIA, imperitia est in *l.* 51. *D. de evict.* Sic stultitia emtoris *l.* 3. *D. ad leg. Falcid.* testatoris *l.* 13. *D. de manum testam.*

STULTUS, *a*, *um.* imperitum significat in *l.* 9. §. 5. *D. de jur. & fact. ignor. l.* 4. *D. quod vi aut clam.* stulta consultatio *l.* 27. *D. qui testam. fac. poss.* ubi vid. Jac. Gather. *de offic. dom. Aug. cap.* 35. *p.* 216.

STUPRUM proprie in viduam vel virginem committitur, ut adulterium in nuptam. Sed lex julia de adulteriis hoc verbo indifferenter utitur per synecdochen speciei pro genere. Voss. *lib.* 4. *Instit. orator. cap.* 8. *sect.* 3. *l.* 101. *D. de verb. signif. leg.* 3. *in fin. D. de concubin. l.* 41. *D. de rit. nupt. leg.* 6. §. 1. *D. ad leg. jul. de adult.* Stuprum committit, qui liberam mulierem cupidinis caussa, non matrimonii retinet: excepta videlicet concubina, ait Modestinus in *l.* 34. *D. ad leg. jul. de adult.* confer *l.* 3. *D. de concubin.* Vid. supra art. *Concubina.* Stupri crimen committunt liberi, qui parentum uxores concubinas ducunt *l.* 4. *Cod. de nupt.* Vid. Brisson. *ad cap.* 1. *legis jul. de adulter.*

STYLUS. Proscriptionis stylum sustinere, excipere, id est, litteras seu programma, quo quis proscribitur *l.* 7. & 9. *C. de bon. proscript. l.* 15. *C. de Episcop. aud.*

aud. Stylus supremæ voluntatis *l.* 1. *C. de sacros. eccles.* stylo trepidante recavere *l.* 2. *C. de exhib. vel transmitt. reis.*

S u a r i i, qui & *porcinarii* vocantur. De his exstant integri in utroque codice tituli. Munus autem & officium eorum ita describit Reinef. *Class.* 1. *Inscript.* 105. *p.* 145. Suarii cum boariis & pecuariis unum corpus constituebant, & cum bonis, heredibus posterisque suis & universa agnatione muneri procurandæ carnis bubulæ, suillæ, & obsoniorum, quæ Imperatores & fiscus plebi urbanæ militibusque prætorianis ad quatuor millia pondo diurna elargiri solebant, certis per totum annum diebus præbitionis, quod suaria functio & suarium obsequium dicitur *l.* 1. *Cod. Th. de suar. pecuar. & suscept.* obnoxii erant, eoque animalia apud Apulos, Lucanos, Bruttios & Samnites, qui sues & boves, ceu canonem prædiis & patrimoniis impositum, pendebant, conquisita ad urbem transmittere, vel acceptis a possessoribus, qui suarium recognoscebant, pro singulis porcinæ libris, pretiis, quæ usus publicæ conversationis per Campaniam attulisset, hoc est, secundum annonam fori, quam deprehenderint, ut loquitur Donat. *in Terent. Phorm.* suo periculo populo speciem porcinæ affatim præbere tenebantur: dicti etiam porcinarii urbis æternæ *l.* 6. *C. Th. eod. tit.* Consanguinei & originales *suariorum* *l.* 5. *C. Th. eod tit.* id est, filii, ac posteri, qui sanguinis & originis jure suariæ functioni tenentur, seu, ut *l.* 7. *C. Theod. eod. tit.* loquitur, quos successio generis ad eam functionem adstringit. Adde de suariis Jac. Gothofr. *ad d. tit. C. Th.* & maxime *l.* 4. *eod. tit.* & edictum elegantissimum Turcii Aproniani, Præfecti urbi apud Gruter. *Inscript. p.*747. 7.

S u a r i u m forum sub cura Præfecti urbi *l.* 1. §. 11. *D. de offic. præf. urb.*

S u b capitalem caussam *l.* 1. §. 1. *D. ad leg. Cornel. de sicar.* ubi glossa *sub* pro *super.* Dion. Gothofred. pro *in.*

S u b a d j u v æ in *l. ult. Cod. de agent. in reb. l.* 1. *C. de præpos. agent. in reb.* sunt adjutorum adjutores, quemadmodum Synesius in epistola ad Herculianum his verbis indicat: Αρποκρατιων τις εςι των Ηρακλειανυ δορυφορων ταξιν εχων τυ βοηθυ βοηθειν η γαρ συβαδιυβα λεξις τυτο ερμηνευειν πιςευεται. Est plane insigne in hoc verbo mendum apud Suidam, apud quem ita *Tom.* 3. *p.* 265. scriptum est. Ρυβαιυβος παρα Ρωμαιοις ο τυ βοηθυ βοηθος. *A Romanis ita vocatur auxiliatoris auxiliator.* Nam procul dubio ρυβαιυβος, συβαδιυβα scribendum est. Invenitur autem hoc verbum aliquoties in Notitia dignitatum Imperii Romani. Atque adeo ubi officium magistri officiorum recensetur, *subadjuvæ adjutores duo* pro *subadjuvæ adjutoris* legitur.

Eadem forma *subcurator* in *l.* 10. *D. de negot. gest.* Sic & suboptio, subcensor, subcenturio, subdecurio Reinef. Class. *Inscript.* 3. *p.* 12. subprinceps peregrinorum Gruter. *Inscript. pag.*22. 3. subprinceps veteranorum Id. p. CCCXVII. 5. Subpromus Plaut. *Mil. gloriof. III.* 2. subcustos *ibid. v.* 54. Subprocurator aurarius Gruter. *p. IV.* 4. Subvillicus hortorum. Id. *p.*MXCII. 1. Hein.

S u b d e l e g a t i o, delegatio a delegato facta. Delegatus a Pontifice instar ordinariorum habetur, h. e. episcoporum, qui ordinarii judices κατ' εξοχην dicuntur; vices enim Pontificis delega-

tus gerit, & in illa caussa superior esse dicitur quovis ordinario, adeo ut in caussa commissa in eum habeat jurisdictionem quamdam *c.* 11. *de offic. & potest. jud. deleg. c.* 11. *de offic. ordin.* Sicuti itaque *ordinarii* delegandi potestatem habent, ita quoque delegati pontificis, qui ad instar ordinariorum sunt, eodem gaudent jure quoad subdelegationem *c.* 3. *de offic. & potest. jud. deleg.* adeo ut totam caussam vel initium, medium aut finem ejus delegare queat *c.* 27. *eod. tit.*, *c* 62. *de adpell.* si vel maxime justo impedimento non sint detenti. Ut ut enim in *c.* 3. *de offic. & potest. delegat.* justi impedimenti fiat mentio, id tamen tantum eam ob caussam fit, quod ut plurimum subdelegatio ob justum impedimentum necessaria sit, non vero, quod ad hunc restricta sit casum. Gonzalez ad *cit. c. n.* 12. *seq.* Wiestner. ad *dict. tit. n* 17. Eandem *subdelegandi* potestatem habent legati a latere *c.* 18. *de sent. & re judic.* quia etiam hi instar ordinariorum habentur. Accedit etiam hæc ratio, quæ subdelegandi facultatem indulget, quod Papa non aliis, quam in dignitate constitutis delegare soleat *c.* 11. *de rescript. in 6.* qui ut plurimum instructi sunt ministris, & sic propter singularem præeminentiam hæc subdelegandi potestatem concessa est, nisi forsan ex rescripto adpareat, quod ob gravitatem caussæ illorum industria speciatim electa fuerit *c.* 3. *in fin. de offic. & potest. deleg.* Denique adludere videtur Pontifex ad *l.* 5. *C. de judic.* ubi itidem *delegatis* a principe indultum, ut judices dare queant, qui hi essent instructi propriis adsessoribus, adparitoribusque. Cujac. *lib.* 12. *observ. cap.* 1. Delegati ab ordinariis non eadem potestate subdelegandi funguntur, in quibus cessat prædicta ratio, & ordinariæ personæ industria est electa, quamvis excipiat Wiestnerus *ad d. tit. de offic. & pot. deleg.* delegatos ab episcopo ad universitatem caussarum veluti matrimonialium, quia hi instar officialium censentur, & eorum jure utuntur.

Subdere se pœnæ *l.* 34. *D. de jur. fisc.* Subdi in alterius locum *l.* 8. §. 2. *D. ad SC. Vell.*

Subdiaconi sunt, qui subjacent officiis & præceptis Levitarum *c. clericos. dist.* 21. Et eorum officium est calicem & patenam ad altare Christi deferre, & levitis tradere *c. perlectis dist.* 25. Nullus debet ordinari in subdiaconum nisi promissa castitate *c. ecce dist.* 38. *& cap.* 2. *& seq.* & tempore Apostolorum subdiaconorum non erat sacer ordo *cap. nullus in episcopum. dist.* 60. hodie secus *c. a multis. de aetat. & qualit.*

Subdici pœna *l.* 1. §. 13. *D. ad SC. Turpill.* vix latinum est. Hinc Haloandrina est *pœna subjici*. Alibi reperies *pœnæ subdi l.* 34. *D. de jur. fisci.* quod & in *d. l.* 1. locum habere potest, nisi malis *pœna subjici*. Simile mendum est in *l.* 8. *princ. D. de quæstion.* ubi sine exemplo legimus: tormentis vel pœnis subjungi pro subigi. Vid. Bynkersh. *lib.* 5. *observ. cap.* 25. Hein.

Suboisjunctivi genera duo *leg.* 124. *D. de verb. signif.*

Suboitus judex, interprete Festo *lib.* 17. dicebatur, qui loco mortui dabatur, his qui eum judicem habuerant, in aliqua re vel lite. Sic in *l.* 60. *D. de judic.* Subditus judex in demortui locum suffectus dicitur, & ut loquitur *l.* 32. *D. eod. tit.* in locum alterius datus. Cicero *pro domo sua cap.* 32. Qui in meum locum judicem subdidit.

Subducere se judex dicitur in *l.* 1. §. 7. D. *quand. adpell.* Subducere rem in judicio *l.* 14. D. *famil. ercisc.*

Subduci quoque ratio dicitur, id est, putari *l.* 17. D. *de his, quae ut indigo.* ita & *subduci* sumtus in *l.* 34. §. *ult.* D. *de oblig. & act.*

Subducere, & subtrahere oppo. nuntur in *l.* 7. D. *de extraord. crim.*

Subjicere supponere. Sic *subjicere* adulterum *l.* 14. §. 1. D. *ad Leg. jul. de adult.* partum *l.* 1. D. *de inspic. ventr.* testamentum *l.* 2. D. *ad leg. Cornel. de fals.* Vid. Quinctilian. *lib.* 9. *cap.* 1. Arnob. *adv. gent. lib.* 2. *fol.* 25. dixit supponere.

Subjicere substituere. Subjicere pro se alium adversarium *leg.* 4. §. 1. D. *de alien. jud. mut. caus.*

Subjicere submittere. Subjectus filius *l.* 3. §. 7. *l.* 11. D. *de Carbon. edict.*

Subjicere pro subdere. Eo sensu ad bestias damnati dicuntur bestiis subjici in *l. ult. C. ad leg. Fab. de plagiar.* Item subjici fustibus *l.* 28. §. 5. D. *de poenis.*

Subjici pro obnoxium esse. Unde *subjici* actionibus *l.* 2. D. *de sent. pass.* damno *l.* 6. *Cod. ex quib. causs.* muneribus *l.* 3. §. 8. D. *de mun. & honor.* Vectigalium praestationi subjici dicuntur ea, pro quibus vectigal praestatur, & penditur *l.* 9. §. *pen.* D. *de publican. & vectig.* Subjici usuris dicuntur, quibus usurarum solvendarum imponitur necessitas *l.* 38. D. *de negot. gest.*

Subjici, pro submitti. Sic subjici alieno dominio *l.* 4. D. *de stat. hom.*

Subjicere pro adjicere. Subjici stipulationi doli clausula dicitur in *l.* 135. §. *ult.* D. *de verb. oblig.*

Subjicere ignem fornaci *l.* 27. §. 9. D. *ad leg. Aquil.*

Subire sustinere. *Subire* accusationem *l.* 12. *C de his, qui accus. non poss.* administrationem *l.* 5 §. 12. D. *de reb. eor. qui sub tut.*

Subire flumen navis, quo adverso flumine navigat *l.* 3. § 1. D. *locati.* Subire locum, id est, in alterius locum succedere *l.* 12. §. 8. D. *qui pot. in pign.*

Sublatum habere dicimus, quod altius extulimus *l.* 7. D. *si servit. vind.*

Sublatus, pro ablatus, exstinctus *l.* 20. D. *de servit. praed. urb.*

Sublatis liberis, id est, natis *l.* 37. §. 6. D. *de oper. libert.* Alias *sublatis* liberis, est amissis, mortuis. Vid. in *tollere.*

Sublegare in locum *l.* 2. D. *de decurion.*

Sublevare litem juris remedio, id est, adpellare *l.* 15. *C. Th. de adpellation.*

Sublevari ab omnibus oneribus *l.* 17. *C. Th. de navicul.* Poena sublevanda *l.* 25. *pr.* D. *de poen.*

Sublimissimi judices sunt Praefecti praetorio, Quaestores, Magistri officiorum *l.* 37. §. *pen. & l. penult. C. de adpellation.* Inde sedes praetoriana sublimissima adpellatur in *l.* 14. *C. de judic.*

Submittere, subjicere, supponere. *Submittere* accusatorem *leg.* 1. §. 13. D. *ad SC. Turpill.* Quinctil. *Declam.* 281. Quin etiam si permittitur ista defensio, & ille potest dicere se non occidisse, qui percussorem submiserit. Sic & *submittere* vim in *l.* 9. §. 1. D. *quod met. caus.* & *submittere* qui vociferantur, interpretare in *l.* 15. §. 8. D. *de injur.*

Submittere capillos *l.* 15. §. 27. D. *de injur.* i. e. demittere.

Submitti dicuntur pecora, quae in locum demortuorum capitum substituuntur, ut eo modo grex sup-

suppleatur *l.* 58. §. 4. *D. ad SC. Trebell.* *l.* 10. §. 3. *D. de jur. dot.* sic submittere capita *l.* 69. & 70. *D. de usufruct.*

SUBMOVERE, vel *summovere*, removere, repellere, excludere, & *submovere* agentem *l.* 38. *D. de act. emti.* ab accusatione *l. ult. D. de inoff. testam.*

SUBNIXUS. Subnixa ratione sententiam *l.* 8. §. *ult. D. de stipul. servor.* Subnixa in voluntate *l.* 17. *C. de fideicomm. libert.* Subnixæ cautiones, quæ dicuntur idoneæ *leg.* 1. *C. de solution.*

Subnixum liberis matrimonium, id est, firmatum *l.* 1. §. *ult. D. de liber. exhib.*

SUBNOTARE, pro subscribere *l. ult.* §. *ult. C. de codicill.* Inde

SUBNOTATIO, id est, subscriptio, quæ Græcis ὑποσημείωσις, quemadmodum adnotatio παρσημείωσις dicitur: quam vocem retinet Julianus *Constit.* 69. ibi: τὸ βασιλικὸν σημείωμα. Fr. Raguell. *ad Const. de Justin. Cod. confirm. p.* 5. Differre tamen alias subscribere, subnotare, & signare notat Jac. Guther. *de offic. dom. August. c.* 35.

SUBOLES pro *soboles* Florentina habet in *leg.* 10. §. 2. *D. de jur. dot. l.* 22. § 7. *D. solut. matrim. l.* 64. *D. de condit. & demonstr.* Quemadmodum & in Cod. Theod. qui Jo. Tilii beneficio Lutetiæ excusus est, ubique hoc verbum scribitur *l.* 1. *C. Th. de mulierib. quæ se serv. junx. leg.* 74. *C. Th. de decurion.* Quod rectum videtur, ut a *subolescendo*, id est, subcrescendo, vox hæc derivata sit. Eam apud veteres verbum, *olescere* significationem habuisse Festus notavit.

SUBORNARE, submittere, supponere pro eodem. Subornatus accusator, id est, submissus, *l.* 1. §. 13. *D. ad SC. Turpill.* Subornare delatorem *l.* 1. & 5. *D. de jure patron.* servum Paul. *lib.* 5. *Sent. tit.* 13. testem *l.* 17. §. 6. *D. ad leg. jul. de adulter.*

SUBORNATORES. Paul. *lib.* 5. *Sent. tit.* 13. §. 2. qui & mandatores in *l.* 2. §. 5. & *l.* 24. *D. de jur. fisci.*

SUBREPTIO, vel, ut in Florentina est surreptio in *leg.* 2. *C. de legib.* pro impetratione quæ fit a principe, per falsam rei narrationem. Et *subreptitia* diplomata ac litteræ, quæ ad falsam alicujus suggestionem concessa sunt, ut si quis pro apostata sectariove se simpliciter profanum apud principem mentiretur. Hi namque ab omni juris beneficio excluduntur. Differt subreptio ab obreptione, quod hæc fit reticentia veri, illa fit surrepta impetratio per falsum commentum.

SUBRIPERE, vel *surripere*, aufferre est callide, subtrahere. Subripere aliquid de civitate *l.* 4. §. *ult. D. ad leg. jul. peculat.*

SUBROGARE, sufficere. *Subrogari* tutela in loco alterius *l.* 31. *D. de excusation.*

SUBSCRIBENDARIUS jungitur optioni *l.* 1. *C. Theod. de erogat. milit. annon.* Tabulariis, Djurnariis, Logographis, censualibus *l.* 8. *C. Th. de cohortal.* Eumdem esse cum Actuario putat Cujacius, quem alii sequuntur, sed differre ab eodem ostendit Jac. Gothofredus *Comment. ad l.* 1. *C. Th. de erogat. milit. annon.*

SUBSCRIBERE chirographum *leg.* 1. §. 4. *D. quod jussu* editioni *l.* 6. §. 1. *D. de edendo.*

Subscribere in crimen *l. ult. D. de furt.* & aliis locis. *Subscribere* autem accusator libellis, quos dabat, debebat, se professum esse *l.* 3. §. 2. *D. de accus. l.* 1. *C. de his, qui accus. non poss. l.* 2. *C.*

C. ad SC. Turpill. Plin. *lib. 5. epist.* 1. Post hoc ille cum ceteris subscripsit centumvirale judicium. Et post paullo: Scio te non subscripsisse mecum.

Subscribere etiam dicebatur, qui accusatori se socium addebat, ut e Ciceronis *Divinatione cap.* 15. & *III. in Verr.* constat. Vid. Ascon. Pædian. *p.*33. 36. & 214. & *l.ult. C.plus valere quod agitur.*

Subscribente tutore pecunia pupilli servis credi dicitur; quod tutor spopondit, quo magis actus servorum confirmaretur *l.* 20. *D. de in rem verso.* Eadem significatione servi chirographo dominus subscribere dicitur *l.* 1. §. 4. *D. quod jussu.*

SUBSCRIPTIO *l.* 14. *D. ad leg. Cornel. de fals.* nominis *l.*38. §. *ult. D. de aur. arg. leg.*

Subscriptio interdum adpellatur, quod a principe vel præside libello oblato subscribitur *l.* 1. *D. de constit. princ. l.*1. *C. quomod. & quand. judic. pr. Inst. quib. non est permis. fac. testam.*

Subscriptio in crimen erat, qua testabatur is, qui dederat libellos, hoc est, accusator, se professum esse, vel alius pro eo, si litteras nesciat *l.* 3. §. 2. *D. de accusat.* & simul ad talionis, hoc est, istius criminis, cujus alterum accusat, pœnam se obligabat, si calumniæ convictus fuerit. Quod ergo omnibus notum erat, id se primum, ut oportet, explicasse Claud. Salmasius *in observ. ad Jus Attic. & Rom. cap.* 21. ait. Quinctil. *Declam.* 15. Numquid inique, judices in tanti sceleris *subscriptione* deposco, ne nominibus reos æstimare velitis Vid. supra *inscriptio.*

Subscriptio censoria, pro nota censoria. Cic. *pro Cluentio cap.*47.

SUBSCRIPTORES olim dicebantur; qui accusatori se addebant, & adjungebant Ascon. Pædian. *in Verrin. p.*33.

SUBCESIVOS agros, Isidorus *lib.* 15. *etymol. cap.* 13. scribit, quos in pertica divisos recusant, quasi steriles, vel palustres. Item subcesiva, quæ in divisura agri non efficiunt centuriam, id est, jugera ducenta, quæ a subsecante linea ita adpellata esse Frontin. *de agror. qualit. p.* 39. A quo & ejus interprete Aggeno Urbico *p.* 68. subcesivorum duo genera esse discimus. Unum, quod extremis adsignatorum agrorum finibus centuriam non explet; aliud, quod in mediis adsignationibus & integris centuriis intervenit: quidquid enim inter quatuor limites minus, quam interclusum est, fuerit adsignatum, in hac remanet adpellatione: ideo quod iis modus, qui adsignationi superest, linea claudatur & subsecetur. Et generaliter subcesivum adpellatum est, quod inter mensuralem lineam & centuriæ extremitatem minus, quam ut centuriam expleret, superesset. Ex quibus illucescit hic Tertulliani *lib.* 1. *advers. Marcionem cap.* 15. locus, in quo ita est: Et videndum, ne qua adhuc illic vacent subcesiva, in quibus & tertius aliquis stipare Deus se cum mundo suo possit. Similiter Apuleius *lib.* 8. *Metamorph. p.*214. A me relictum solum & subcesivam cum fastidio plerique præteribant. Sueton. *in Domitian. cap.* 9. Subcesiva, quæ divisis per veteranos agris carptim superfuerant, veteribus possessoribus & usucapta concessit. Quod etiam Aggen. Urbicus *in Comment.* Frontini his verbis refert: Nam Domitianus per totam Italiam *subcesiva* possidentibus donavit, edictoque hoc universis notum fecit.

SUBSEQUI legis, orationis voluntatem *l.* 10. §. *ult. D de captiv. l.* 3. §. 2. *D. de confess.* *Subsequi*, pro procedere ac obti-

nere §. 4. *Inst. de offic. judic.* Subsequi actione *l.* 39. *D. de noxal. act.*

SUBSIDERE legata apud heredes, id est, remanere *leg.* 76. *D. ad leg. Falcid.* Plin. *lib.* 2. *epist.* 18. eodem plane sensu: quum vero liceat heredi, ait, donare, quod in hereditate subsedit. Ad quem locum Schefferus *in Lectionib. Academ. p.* 81. Subsidere dicuntur, ait, quæ tendunt deorsum & ad inferiora. Sic subsidere in hereditate, quæ per codicillos tendunt ad alios, infra conditionem heredum constitutos, neque manent suo loco apud suos heredes: Hæc Schefferus: Male vero judice Brissonio. Quæ enim manent suo loco apud heredes, ea alteri donare heredi non licet. Nam id eo loco vult Plinius: Atiliani, qui ex parte heredem ipsum instituerat, codicillos, ut testamento non confirmatos, adeoque pro non scriptis jure habendos, non secus tamen ac si confirmati essent se observaturum, & hereditatis partem, quæ, si ex legibus examinanda res foret, reliquæ adcresceret, & apud ipsum subsideret, hoc est, remaneret, alteri, cujus mentionem codicilli habent, donaturum, non id utique licere.

Subsedisse pars soli dicitur, quæ depressa est *l.* 14. §. 1. *D. de aqua & aqu. pluv. arc.* Cicero *lib.* 1. *de Divinat. cap* 35. verbo *desidere* non semel in ea significatione usus est.

SUBSIDIARIA actio, quæ & in subsidium actio *l.* 5. *Cod. de magistrat. conven.* ea vocatur, quæ pupillo in subsidium datur adversus magistratus, qui tutores dederunt *l.* 1. *pr.* & §. 4. *D. eod. tit.* §. *ult. Inst. de satisd. tut.* Inde autem adpellationem habet, quod in extremum subsidium pupillo exeussis tutoribus fidejussoribusque eorum datur *l.* 5. *C. de magistrat. conven.* Vetus Glossar. Græcum vertit η εσχατη βοηθεια.

SUBSIGNATUM dicitur, quod ab aliquo subscriptum est. Nam veteres subsignationis verbo pro subscriptione uti solebant, uti Paullus in *l.* 39. *D. de verb. signif.* scribit, & Festus *lib.* 16. confirmat, resignare, inquiens, antiqui pro rescribere ponebant, ut adhuc *subsignare* pro subscribere dicimus.

Sic *subsignatæ* facultates fisco *l. penult.* §. 10. *D. de jur. immunit.* quæ subscriptione obligatæ sunt. Quo sensu & *subsignare* res dixit Justinianus in *l. ult.* §. 3. *C. de administrat. tutor.* Subsignata etiam apud ærarium & censorem prædia, quæ in censum deferebantur. Cicero pro Flacco *cap.* 32. significat.

SUBSIMILIS, pro adsimilis in *l.* 1. §. 5. *D. si cui plus, quam per Leg. Falcid.*

SUBSISTERE dicuntur sententia *l.* 14. *C. de procurat.* testamentum *l.* 1. *C. de pedan. judic.*

Hoc verbo nostri etiam utuntur, temerariam ac præcipitem adfirmationem inhibentes *l.* 32. *D. de reb. cred. l.* 33. *pr. D. de procurat. l. penult.* §. 10. *D. de jur. immunit.*

Item *subsistere* pro moram facere *l.* 2. §. 4. *D. de judic.* Subsistere liti in *l.* 87. §. 1. *D. de verb. oblig. leg.* 52. §. 1. *D. de eviction.* Et sic *subsistere* & diffugere opponuntur in *l.* 85. §. 5. & *l* 139. *D. de verb. oblig.*

SUBSORTITIO judicum. Cic. *pro Cluent. cap.* 33.

SUBSTANTIA pro censu & fortuna *l* 16 *D. ad SC. Trebell.* & aliis multis locis. Item pro υσια in *leg.* 9. §. 2. *D. de contrah. emt.* Sic & in *l.* 2. §. 22. *D. vi bonor. rapt.* ut ex bonis meis, inquit, hoc est, ex substan-

ftantia mea. Sic omnes fortunas & fubftantiam in l.27. D. de probation. Ifæus de Apollodori hereditate orat. 6. ουσιας verbo eodem fenfu fæpe ufus eft.

Subftantia & res opinioni & exiftimationi opponuntur in leg. 2. §. 2. & 13. D. pro emtor. l.14. D. de verb. fignif. l. 1. §. ult. D. de diverf. temp. action. Unde fubftantia veritatis dicitur in l. 5. C. de jur. & fact. ignor.

Dicitur & fubftantia cognationis leg. 4. D. de grad. & adfin. emtionis leg. 3. C. de contrah. emt. obligationis l. 6. D. de SC. Maced. venditionis l.8. C. de refcind. vend.

Subftantia rei, pro re ipfa, feu forma & natura negotii aut contractus l.51. D. de adminiftr. & peric. tut.

Substitui dicuntur heredes, qui fecundo vel tertio gradu, (in cafum deficientis inftituti vel fubftituti) inftituuntur l.1. D. de vulg. & pupill. fubft. Ulp. tit.23. regul. §.7. feq.

Substitutio, eft inftitutio heredis fecundi, tertii, in locum deficientis primi. Alia autem fimplex eft, quæ unum cafum, alia duplex, quæ plures cafus complectitur l. 1. §. 1. D. de vulg. & pupil. fubftit. Item fubftitutio alias vulgaris, quæ in eum cafum, fi heres non fit. Vid. art. vulgaris. Alia pupillaris, quæ in eum cafum fit, fi intra pubertatem filius deceflerit leg 2. D. de vulg. & pupil. fubftit. pr. Inft. eod. tit. Et hi funt duo fubftitutionum cafus, quorum alter primus, alter fecundus adpellatur l. 4. D. eod. tit. l.8. C. de impub. & al. fubftit. Vid. art pupillaris.

Subftitutio duplex, & fimplex opponuntur leg. 1. D. de vulg. & pupil. fubftit. Duplex autem eft, quæ in utrumque cafum, vulgarem fcilicet, & pupillarem concipitur l. 4. & 45. D. eod. tit. in hunc modum: Filius meus heres efto, fi heres non erit, vel intra pubertatem deceflerit, tunc Caius heres efto l. 1. Cod. eod. tit.

Subftitutio exemplaris eft, quæ ulterior heres liberis furiofis vel mentis captis fucceffurus defignatur. Furiofus enim vel mente captus impuberi in eo fimilis eft, quod teftari nequeat l. 40. D. de reg. jur. Ergo ad exemplum fubftitutionis impuberi filio factæ, introducta a Juftiniano fubftitutio furiofis a patre facta leg. 9. C. de vulg. & pupil. fubftit. Inde etiam exemplaris, & quafi pupillaris dicta, ad exemplum namque pupillaris ordinata eft. Wurffel jurifpr. definit. §.544.

Subftitutio dari, id eft, quod fubftitutione facta relictum eft, dari dicitur in leg. 55. §. 3. D. ad SC. Trebell. eadem ratione, qua donatio pro re donata, inftitutio pro hereditatis donatione accipitur.

Substruendo iter facere l.10. D de fervit.

Subtegmen l. 70. §. 2. D. de legat.3. Silius Italicus lib. 15. Punicor. v. 436. Confpicuus Siculì Tyrius fubtegminis arte, ubi tamen Drakenborch. fubteminis edidit. Vid. eum ad lib.7. c. 80. quemadmodum & editi libri in d. l.70. legunt. Hein.

Subtilis, acutus, fed & fcrupulofus. Subtilis differentia l. 58 D. de verb. fignif. diligentia l.10. §.5. D. de quæftion.

Subtile jus quum opponitur benigno, jus ftrictum denotat, ut in l. 11. D. de fervit. præd. ruft.

Subtilitas proprie obfervationem regularum artis cujusvis fignificat; fæpiffime tamen, ubi modus non fervatur, vel nimis fcrupulofe præfcriptum regularum fervatur, cum fubtilitas

xx-

κατὰ χρῆσιν dicitur. Tum vero maxime, si æquitas a jure stricto disjungitur. Sic antiqua *subtilitas l. 4. pr. C. de liber. præter. l. 1. C. de nudo jur. Quirit. toll.* Subtilitas nimia *l. ult. §. ult. C. de jur. dot.* vana *l. ult. C. de legib.* Subtilitas juris dicitur bono & æquo obsistere *l. 17. D. de injust. rupt. irrit.* Subtilitati verborum benignitas opponitur *l. 20. in fin. D. de reb. cred.*

Subtrahere instrumentum *l. 21. D. quib. mod. pign.* filium militiæ *l. 4. §. 11. D. de re militar.*

Subvenire ætati *leg. 15. §. 22. D de damn. infect.* creditoribus & heredibus *leg. 5. D. de jur. delib.*

Subvertere libertatem *l. 1. §. ult. D. de legit. tut.*

Suburbana possessio *leg. 41. §. 6. D. de legat. 3.* Suburbanum prædium vel rusticum ab urbanis non loco, sed qualitate secernitur *l. 16. C. de præd. & al. reb. min. sine decret. non alien.* Suburbana villa *l. 1. §. 9. D. quand. adpell.*

Suburbicariæ regiones & partes in *l. 9. C. Th. de annon. & tribut. l. 12. C. Th. de extraord. muner. l. 12. C. Th. de indulg. debit.* & in Notitia Imperii Romani, ubi de Comite rerum privatarum per occidentem tractatur. Adnotavit aliquid de hoc verbo Cujacius *lib. 1. obs. cap. 14.* Plura tam de regionibus, quam de ecclesiis suburbicariis dixerunt Jac. Sirmondus & Claud. Salmasius in scriptis amœbæis. Vid. infra art. *urbicaria.*

Succedaneus culpæ dicitur, qui in culpam succedit *l. 4. D. de magistr. convén.* & succedaneus damni in *l. 10. C. qui dar. tut.* functionis in *l. 27. C. de decurion.* Sic etiam *succedanea* hostia olim dicebatur, quæ in alterius locum in sacrificiis adhibebatur, ut Gellius *lib. 4. cap. 6.* & Servius *in Virgil. lib. 8. Æneid. v. 641.* scribunt. Apuleius *lib. 8. de asin. aur. p. 213.* Sed postquam non servam pro virgine, sed asinum pro homine *succedaneum* videre. *Succedaneus* alieni periculi, qui alienam culpam præstat *l. 3. §. ult. D. de administrat. tut.* Succedaneus solutionis in *l. 3. C. de fund. rei privat.*

Succedere vel ab intestato, vel ex testamento *l. 5. §. ult. C. de tempor. in integr. restit.* in omne jus mortui *l. 37. D. de adquir. hered.* in alicujus locum hereditate, emtione, aliove quo jure *l. 3. § 2. D. de itin. actuq. priv.* per universitatem vel in rem *l. 1. § 13. D. quod legator.*

Succedere pro in sui heredi locum succedere, sublato de medio vel morte vel pœna, vel captivitate, vel emancipatione, eo, qui præcedebat *leg. 29. §. 14. & 15. D. de liber. & postum. l. 2. D. de vulg. & pupil. substit. l. 6. & 13. D. de injusto, rupto, irrit.* Plane, quod in *leg. 1. §. 8. D. de suis & legit.* dicitur, *in suis successionem non esse* hunc sensum habet, ut eo, qui primum locum mortis tempore tenebat, mortuo, sequens ut suus heres non admittatur: aliter atque si ante, quam alii hereditas delata non esset. Quomodo & in hereditate legitima successionem non esse, cum Paullo *lib. 4. Sent. tit. 8. § 23* scribit Justinianus in *§. 7. Inst. de legit. agnat. success.*

Succedere in jus primi, secundus creditor dicitur in *leg. 3. D. quæ res pignor.*

Successio *κατ' ἐξοχὴν* adpellatur hereditas *l. 21. C. de pact.* & alibi. *Successio* quoque dicitur, quum priore subducto de potestate in suo herede, ulterior in

in proximum locum succedit *l.* 28. §.1. *D. de liber. & postum.* vide supra *succedere.*

SUCCESSORES alii in universum jus, alii in rem succedunt *l. ult. D. de except. rei judic. l.* 19. §. 5. *D. de ædil. edict.* *l.* 7. *in fin. l.* 8. *D. de jurejur. l.* 49. *D. de judic.* Ita *successio* per donationem *leg.* 17. §.5. *D. de pact.* Successorum itaque verbo non solum qui in universa bona, sed & qui in rei dominium successerint, in stipulatione damni infecti continentur *l.* 24. §. 1. *D. de damn. infect.* In locumque successisse accipimus, sive per universitatem, sive in rem successerint *l.* 1. §. 13. *D. quod legator.* Et cum heredem significare volumus, juris successorem dicimus *leg.* 9. §. 1. *D. de edendo.* §. 11. *Inst. de test. ordin.* & in locum hereditatis jure succedentem *l. ult. D. pro suo.* quos in locum & jus succedere ait Paullus in *leg.* 9. §. 1. *D. de edend* & *l.* 40. & 177. *D. de regul. jur.* Qui autem per universitatem succedunt vel civili, vel honorario jure succedunt *l.* 1. *in fin. D. de muner. & honor.* Unde quidem *honorarii* sunt *successores*, veluti bonorum possessores, & quibus ex Trebelliano Senatusconsulto hereditas restituta est *l.* 24. *D. famil. ercisc. l.* 9. §.6. *D. de interrog. in jur. fac. l.* 7. *in fin. D. de condict. furtiv.* Successores prætorii *l.* 2. §. 19. *D. pro emtor.*

Successor simpliciter pro eo, qui succedit in magistratum *l.* 17. §. 14. *D. ad municipal.* Successor judicis *leg.* 1. *D. quand. adpell.* præfecti *leg.* 1. *D. de offic. præf. vigil.* præsidis *l.* 17. *D. de offic. præsid.* prætoris *l.* 35. *D. de aur. arg. legat.* principis *l.* 56. *D. de legat.* 2. tribuni *l.* 20. *D. de test. milit.*

Dicitur & *successor* criminis alieni in *l.* 26. *D. de pæn.*

SUCCESSORIUM edictum & successorium caput dicitur, quo inter bonorum possessores successionis gradus definiti sunt, & uno repudiante vel omittente, vel tempore excluso, sequentes in ejus locum admittuntur *l.* 1. *D. de success. edict. l. ult. C. eod. tit. l.* 1. §. *penult. D. de jur. & fact. ignor.* Ulpian. *tit.* 28. *regul.* §. 12. Vel ut Prat. Successorium edictum est, quo prætor successionem permisit: id est, jus inter eos, quibus bonorum possessiones deferuntur, ut in locum eorum qui postulationem omiserint, sequentes succedere subireque possint.

SUCCIDERE arbores pro subsecare *l.* 5. *pr. D. arb. furt. cæs.* & passim.

Succidere quoque maceriem Jurisconsulti dixerunt *l.* 12. *D. de usufruct.*

SUCCURRERE ætati *leg.* 108. *D. de regul. jur.* constitutionibus *l.* 24. §. *ult. D. de fideic. libert.*

SUCULA in *l.* 19. §. 2. *D. locati.* machina est tractoria, quæ vectibus versatur. Ex stipite enim oblongo, quem vectes ambiunt, constat. Meminit Vitruvius *lib.* 10. *cap.* 4. & 5.

SUCULUS, porcellus §. 37. *Inst. de rer. divis.*

SUDOR aquæ in legibus vocatur, ut Seneca *lib.* 3. *Natural. quæst. cap.* 15. scribit, quæ guttæ quædam vel pressura loci eliduntur, vel æstu evocantur. Quod ad interpretationem *leg.* 1. §. 8. *D. de aqua quotid. & æstiv.* trahitur, in qua ita est: Plane si aqua sudoribus manando in aliquem locum effluere, atque ibi adparere incipit. Vitruvius *lib.* 8. *cap.* 1. In terra autem nigra *sudores* & stillæ inveniuntur exiles, quæ ex hibernis tempestatibus collectæ, in spissis & solidis locis subsident. Quod

Quod ipsum Palladius *lib. 9. cap. 8.* tradens, nigra, ait, terra humores & stillicidia non magna ex hibernis imbribus & liquore collecta, & mox: Sequenti die aperto loco, si in eodem vase sudores extrinsecus inveniantur, aut stillæ, aquas ibi esse non dubites. Lucan. *lib. 4. Pharsal. v.* 301. Antra nec exiguo stillare sudantia rore. Add. Radulph. Forner. *lib. 1. rer. quotid. cap.* 17.

SUFFECTUS *Consul*, ait Isidor. *lib.* 10. *etymol.* qui pro alio substituitur. Sic enim adpellabatur, qui in demortui Consulis locum sufficiebatur *leg.* 2. §. 47. *D. de orig. jur.* Lamprid. *in Alexandr.* Consules quoscumque vel ordinarios vel *suffectos* creavit, ex senatus sententia nominavit. Spartian. in *Caracall.* Helvium Pertinacem *suffectum* Consulem ob hoc solum, quod filius esset Imperatoris, occidi jussit. Sueton. *in Jul. cap.* 80. Maximo *suffecto* trimestrique consuli. Idem *in Aug. cap.*26. Die Kalendarum Januar. quum mane pro æde Capitolini Jovis paululum curuli sella præsedisset, honore abiit, *suffecto* alio in locum suum. Ab ordinariis autem Consulibus, non etiam a *suffectis* anni computabantur. Et idcirco minor eos honor, minor laus sequebatur. Auson. in *Gratiar. action.* Sed consulatus ille cujusmodi? ordinario *suffectus*, bimestri spatio interpositus.

SUFFERRE litis æstimationem, id est, offerre in *l.* 17. §.3. *D. de injur.* & alibi passim. Sufferre autem litis æstimationem victus dicitur, qui pretium hominis dat *leg.* 21. § 2. D. *de eviction.* Ita quoque *sustulerit* litis æstimationem: *ibid.* porro & *sufferre* condemnationem dicitur in *l.*2. D. *de noxal. action* mulctam *l. ult.* D. *de termin. mot.* vel pœnam *leg.* 15. D. *de tutel.* & *rat. distrah.* sustentationem *l.*22. §.8. D. *solut. matrim.* pecuniam *l.*19. *D. de noxal. action.*

SUFFICERE præter alias significationes, est sufferre, præstare. Sic *sufficere* æstimationem *l.*40. *princ D. de manum. testam.*

Quum Decemviri deinceps non vellent *sufficere* magistratibus *l.*2. §. 24. D. *de orig. jur.* Insolens hæc loquutio; defendit tamen Rupertus, & *sufficere* locum cedere interpretatur. Haloander pro *magistratibus*, legit *magistratus*. Et tunc *sufficere* pro substituere, nota significatione, accipi potest. Add. Bynkersh. *in prætermiss. p.*33. *Tom.*2. *opuscul.*

Non *sufficit*, Paullo est non competit, non suppetit, deficit, ut in *l.* 22. D. *commodati. l.*45. D. *locati. l.* 29. D. *commun. divid. l.* 43. D. *de action. emti.* Vid. Cujac. *Tractat.* 8 *ad African.* in *l.* 21. §. 1. D. *commodati.* Eodem loquendi genere & Ulpianus usus est *l* 29. §. 4. D. *ad leg. Aquill.* Puto Aquilliæ *sufficere.* Vid. Bynkersh. *lib.* 4. *observ. cap.*17. Hein.

SUFFODERE *l.* 11. D. *de aqua & aqu. pluv. arcend.*

SUFFRAGIUM, pro voce & scito, quo vel in magistratu mandando, vel reo judicando, vel lege, aut rogatione sciendа, aliave qua re statuenda voluntatem suam quisque indicat *l.* 32. D. *de legib. l.*5. D. *quod cujusque univers. nom.*

Suffragium etiam in constitutionibus auxilium & patrocinium honorum adipiscendorum caussa latum ac præstitum significat *l. un. C. de suffrag. l.*1. *C. Th. si cert. pet de suffrag. l.*7. *C de advocat. divers. judic. l.* 36. & 44. *C. Th. de decurion. Novell.* 6. Lamprid. *in Alexandro cap.*36. Quod quum factum esset, & Turinus suffragium promisisset, dixis-

xiſſetque, ſe quædam Imperatori dixiſſe, quum nihil dixiſſet κ. τ. λ. Ita *ſuffragium* populi & Legislatoris in *l.* 32 D. *de legib.*

Dicitur & *ſuffragium* ætatis, in *l.* 22. *C. de pact. l.* 1. *C. ſi adverſ. dictum* temporis *l.*24 D. *de donat. int. vir. & uxor.*

Singulari prorſus ſenſu, innocenter adhibita *ſuffragia* dicuntur in *l.* 4. *C. & l.*3. *C. Theod. de malef. & mathemat.*

S u g g e r a in *l.* 3. *C. Th. de calc. coct.* ibi: *Hoc autem excepto a Terracinenſis præſtationis canone ſuggera, quæ vetuſto præberi Fari ac portus uſibus more conſuevit.* Monſtrum vocis *ſuggera* eſt, ex qua quid faciendum haud proclive dictu. An *ſuggera* vel *ſuggeria*, pro præſtatione χορηγια, ut legamus *ſuggeraque, quæ.* Suggera ſcilicet a ſuggerendo, pro canone, præbitione, præſtatione, collatione, ſubventione, forte & ſubvectione: Cujuſmodi voces hoc ævo plures in uſum invectæ, veluti *proba*, *caballatio*, ſimileſque etiam ex antiquitate repetitæ, velut *exagoga:* vel eodem ſenſu, *ſuggeriaque, quæ: ſuggeries*, ut congeries. Jac. Gothofr. *ad d. l.* 3. *not. m.*

S u g g e r e r e & requirere opponuntur. Ita hoc magis *ſuggerentis* eſt, quam requirentis *l.* 1. §. 21. D. *de quæſtion.*

Suggerere, allegare *l.*8. *C. ad leg. Falcid. Suggerere* prætori, id eſt, indicare, ſeu monere *l.*2. §. *ult. ubi pupil. educ. vel mor.* Suggerit ratio, res *l.* 35. §. 3. *in fin. D. de hered. inſtit.*

S u g g e s t u s magiſtratuum *l.*1. §.5. D. *de magiſtrat. conven.*

S u g g i l l a r e opinionem *l.* 4. §. 16. D. *de doli mali & met. except.* pudorem *l.* 10. §. 12 D. *de in jus voc.* Unde ſuggillatio in *l.* 15. §. 35. *D. de injur.* & apud Plin. *lib.*7. *cap.*45.

S u g g r u n d a, vel *ſuggrundа*, varie enim in Pandectis Florentinis hoc verbum ſcribitur, ſunt projecta ex ædibus, quæ ita provehuntur & protenduntur, ut nuſquam requieſcant *l.* 242. §. 1. D. *de verb. ſignif. l.*5. §. *ult.* D. *de his, qui effud. vel dejec. rubr.* D. *de damn. infect.* Apud Vitruvium *lib.* 2. *cap.* 9. ſubgrunda vocantur. Unde ſubgrundationem idem dixit *lib.* 4. *cap.* 2. Subgrundas etiam Varro *lib.*3. *de re ruſtic. cap* 3. dixit. Græci γεισσηποδισματα adpellarunt. Sic enim Moſchopulus περι σχεδων. Γεισσηποδισματα, αι προβολαι των υπερων οικηματων, αι υπερ της κατω τειχης προκυπτουσι γεισσηποδες δε τα φεροντα αυτας ξυλα. Vetus Gloſſar. ſubgrunda, εκθετης.

S u l p h u a r i a, eſt ſulphuris fodina *l.* 8. §. 10. D. *de pœnis.*

S u l p h u r a t a de ligno, id eſt, ligna ſulphure illita *leg.* 55. §. *ult.* D. *de legat.*3. *l.*167. D. *de verbor. ſignif.*

S u m e r e pecuniam, pro mutuo accipere *l.6.* § 6. D. *mandati*.

Sumi dicitur judex, arbiterve, qui ex conventione litigatorum aditur. Sic ſumtus arbiter ex compromiſſo *l.* 50. D. *de recept. arbitr.* Ovid. *lib.*3. *Metamorph. lib.* 332. Arbiter hic igitur ſumtus de lite jocoſa. Dicitur & *adſumi* arbiter, qui jam ſumto conjungitur, ut loquitur *l.* 32. §. 17. & *l.*17. §.5. D. *de recept. arbitr.* ſumtus judex ex compromiſſo Paull. *lib.*5 *Sent. tit.*5. vel abſolute, ſumtus ex compromiſſo *l.* 71. D. *de judic.* ex interdicto *l.*21. D. *quod vi aut clam.* Sic etiam judicium *ſumere* apud Cicer. *pro Quint.* & *ad Attic.* quod firmatur *l.* 25. §. 3. D. *famil. erciſc.* & *l.* 13. D. *de publician. in rem act.*

Sumito, verbum uſitatum in lega-

gatis vindicationis Ulpian. *tit.* 24. *regul.* §. 3. ubi vid. Schulting. *p.* 650.

Sumi quoque supplicium de aliquo dicitur *l.* 13. 14. *&* 19. *D. ad SC. Silan.*

SUMMA, pecuniæ quantitas *l.* 23. *D. de verb. oblig.* & passim. Sic summa condemnationis *l.* 3. §. *penult. D. uti possid.*

Summa quoque pignoris id significat, quanti pignus valet, ut summa debiti, pecuniæ debitæ, in quam pignus obligatum est, summam *l.* 87. *D. de furt.*

Summa pro æstimatione *l.* 87. *D. de furt. l.* 5. *D. de jur. dot. l.* 2. §. 2. *&* 3. *D. ad leg. Rhod. de jact.* ubi Cujacius.

Summa reipublicæ Paull. *lib.* 5. *Sent. tit.* 23. §. 3. respublica *l.* 1. §. 20. *D. de exercit. act.* Ita enim loquutos esse veteres, ac summam reipublicæ & summam rempublicam promiscue dixisse monuit Giphanius ad Paull. *eod. loco p.* 502. ubi & *summa republica* legit. Vid. Gronov. ad Livium *lib.* 26. *cap.* 10. *pag.* 437. *Tom.* 2. Add. Jac. Guther. *lib.* 3. *de offic. dom. Aug.*

SUMMARII dicuntur qui faciendæ rationis summarum quarumcumque periti sunt. Nam & summis tributorum faciendis adhibentur. *Novell.* 30. Cujac. in *expósit. ad Nov. Justin.* 64. *de hortulanis.* Numerantur autem *summarii* inter officia Comitiana. Idem Cujac. in *exposit. ad d. Nov. Justin.* 30. *de Proconsule Cappadociæ.* Vid. & Gothofr. *in not. ad d. Nov.* 30. *&* 64. *cap.* 1.

SUMMATIM cognoscere *l.* 15. §. 4. *D. de re judicat.* æstimare *l.* 7. §. 1. *D. de hered. petit.*

SUMMINISTRARE. Vid. *Subministrare.*

SUMMITTERE. Vid. *Submittere.*

SUMMOVERE. Vid. *Submovere.*

SUMMUS, *a*, *um.* Summus fundus, & imus opponuntur *l.* 31. *D. de servit. præd. rust.* Summum supplicium *l. ult. D. de sepulcr. viol.* id est, ultimum *l.* 28. *pr. &* §. 14. *D. de pœn.* quod mortem significat *l.* 38. §. 5. *D. eod. tit.* Callistratus in *l.* 28. *pr. D. eod. tit.* Summum supplicium, ait, videtur esse ad furcam damnatio, item vivi crematio, & capitis amputatio. Paull. *lib.* 5. *Sent. tit.* 17. Summa supplicia sunt crux, crematio, decollatio: Ad bestias etiam damnatio ex hoc genere est *l.* 29. *D. de pœn.* ut & Paull. *lib.* 5. *Sent. tit.* 23. ostendit. Summum itaque supplicium est ultimum, ut summum sæpe ultimum & extremum significat. Asin. Pollio *ad Ciceron. lib.* 10. *epist.* 32. Ludis, quos Gadibus fecit, Herennium Gallum histrionem summo ludorum die anulo aureo donatum in XIV sessum deduxit.

SUMMUTARE, id est, clam mutare in *l.* 1. §. 2. D. *de peric. & commod. rei vend.*

SUNT, caussaliter, pro constituunt *l.* 22. §. 4. D. *famil. erc.*

SUPELLEX. Eam Pomponius definit esse domesticum patrisfamilias instrumentum, quod neque argento aurove facto, vel vesti adnumeretur *leg.* 1. D. *de supellect. legat.* Alfenus supellectilis esse rescribit, quæ ad usum communem patrisfamilias paratæ, nomen sui generis separatum non habent *leg.* 6. D. *eod. tit.* Tubero supellectilem esse dicebat instrumentum patrisfamilias rerum ad quotidianum usum paratarum, quod in aliam speciem non caderet *l.* 7. D. *eod. tit.* Supellectilis ergo adpellatione vestis non continetur, quoniam proprio generi adscribitur *leg.* 4. D. *de legat.* 1. Origo autem hujus verbi ex-

exponitur in *l.* 7. D. *de supell. legat.* Unde

SUPELLECTICARII servi in *l.* 12. §. 13. D. *de instr. vel instrum. legat.* qui supellectilem curant & faciunt.

SUPER pro ultra *super* pretium *leg. pen.* D. *de peric. & commod. rei vend.* Sueton. *in Calig. cap.* 36. Quinctilian. *Declam.* 19. Sed quoniam mulieris immodici semper adtectus super cuncta, quæ vel passus sive paullo ante vel feci reatus quoque me dolore concussit. Adde *l.* 11. D. *de dot. præleg.* Livius *lib.* 26 *cap* 50. Inviolatam tibi sponsam tuam gratis reddo, & super dotem, quam accepturus es a socero, hæc tibi a me dotalia dona accedunt.

Super etiam pro præter: ut super annuam mercedem *leg.* 7. §. 8. D. *solut. matrim.* Adde *l.* 35. §. *ult.* D. *de legat.* 3. *l.* 18. D. *de peric. & comm. rei vend.*

Super, pro de *l.* 3. *C. de judic.* & passim.

SUPERAMENTA materiarum, pro residua materia *l.* 55. §. 4. D. *de legat.* 3. Hein.

SUPERARE, pro superesse. Sic qui vita superasset in *l.* 78. §. 4. D. *ad SCum Trebell.* & quod superaverit, id est, superfuerit in *l.* 6. D. *de reb. auctor. jud. possid.* Sic etiam Livius *lib.* 22. *cap.* 49. Pepulerunt tamen jam paucos superantes, & labore ac vulneribus fessos, & Virgil. *Eclog.* 9. *v.* 27. Superet modo Mantua nobis, ubi Servius: *superfit* interpretatur. Idem *lib.* 2. *Georg. v.* 314. Infelix superat foliis oleaster amaris ubi Servius *superat*, *superest.* Idemque poeta alibi hoc genus loquendi usurpat. Adde Duker. *p* 380. Hein.

Superare, obtinere, vincere *l.* 21. § *ult.* D. *de inoff. testam.* & passim.

SUPERBUS Demarathi Corinti filius *l.* 2. §. 2. D. *de orig. jur.*

SUPERDICI in *l.* 13. *in fin.* D. *de jurejur.* est præconis voce, &, ut Apuleius loquitur, boatu pronunciari, & proclamari, ut est in *l.* 16. *C. ex quib. causs. infam. irrog.* Eodemque loquendi genere usus est Arrianus *lib.* 3. *de reb. gest. Alexand.* ἐπιλέγειν διὰ τὸν κήρυκα.

SUPERDUCERE novercam dicitur pater, qui filiis novercam inducit *l. ult. C. Th. de bon. matern.* ex qua descripta est *l. ult. C. Just. eod. tit.* in qua vulgo male *superinduxerit*, refragante scriptorum codicum scriptura, pro *superduxerit* legitur. Seneca *lib.* 13. *declam.* 1. & 3. Donatus in *Terent. Eunuch. prolog. v.* 9. Phasma autem & nomen est fabulæ Menandri, ex quo noverca superducta adolescenti. Quinctilian. *Declam.* 381. Quidam filio superduxit novercam, & ex ea aliam filiam suscepit. Plin. *lib.* 6. *epist.* 33. novercam filio *inducere* eodem sensu dixit. Sic Græci ἐπάγειν, vel ἐπεισάγειν μητρυιὰν τοῖς τέκνοις dicunt, ut apud Diodor. Sicul. *lib.* 19. *in legibus.* Capitolin. *in Marco cap.* 29. Concubinam sibi adscivit procuratoris uxoris suæ filiam, ne tot liberis superinduceret novercam.

SUPERESSE, existere. Superest accusatio *l.* 3. D. *ad leg. Fab.* actio *l* 29. D. *de injur.* auxilium *l.* 3. *C. si min. se major.*

Superesse, remanere, supermanere. Sic *superesse* æri alieno, hoc est, ære alieno deducto remanere *l.* 11. D. *de jur fisc.* Sic & superesse tempus dicitur, quod non deficit, sed compleri potest *l.* 16. D. *de manum. testam.*

Superesse, pro præesse & gerere. Superesse negotiis suis *l.* 9. *C. de procurator.* Sic etiam superesse rebus suis, pro sufficere ca-

earum administrationi, negotia sua gerere, significat *l.* 1. §. *ult.* D. *de procurat.* & passim. Gellius *lib.* 1. *cap.* 22. de hujus verbi significatione disputans eos ridet, qui superesse se his, quibus advocationem præbebant, dicebant, pro adesse, & prætorem lepida æquivocatione ludentem memorat, qui, cum ei, cujus res erat dixisset, advocatum eum non habere: & is, qui verba faciebat reclamasset: ego illi vir clarissime supersum, respondit festiviter: *Tu plane superes* (i. e. supervacas) *non ades.*

Est vero hæc loquutio *superesse* pro *adesse* dicentis juridica ac forensis, eaque antiquissima, quum ne optimi quidem ævi scriptores ab eo abhorruerint. Hoc enim significatu Sueton. *in Augusto c.*56. hoc verbo usus est. Et Ciceronem ita loquutum esse, Jan. Gulielm. *Verosilim. II.* 4. ostendit. Potest etiam addi locus Plauti, non modo ex *milit. gloriof. Act.* 2. *sc.* 4. *v.* 3. qui dubiæ lectionis, verum etiam ex fragmento apud Festum in *superstes* Nihil enim differt. *superstes*, & qui superest. Hinc eodem referre licebit formulam apud Ciceron. pro *Muræn. cap.* 12. Utrisque superstitibus præsentis. Add. Casp. Barth. *lib.*24. *Adversf. cap.* 12. *p.* 1193. Hein.

Superesse, deesse notat, in *l.* 27. D. *de solution.*

Superficiarius. Eum interpretatur Paullus, qui in alieno solo superficiem ita habet, ut certam pensionem præstet, *l.* 74. D. *de rei vindicat.* Alias hac paraphrasi significatur, qui in conducto solo superficiem imposuit, *l.* 18. §. 4 D. *de damn. infect.* Senec. *epist.* 13. *Mathematica, ut ita dicam, superficiaria est, in alieno ædificat, aliena accipit.* Proinde superficiarii domini non sunt, sed quasi inquilini, quum in alieno habitent *l.* 3. §. *penult.* D. *de oper. nov. nunciat.* Aliquod tamen jus in re habent *l.* 19. D. *de damn. infect.* Et ideo *superficiaria* bonis adnumerantur *l.* 49. D. *de verb. signif.* Superficiarios denique prætor loco dominorum habet, & utilibus in rem actionibus tuetur *l.* 1. §. *ult.* D. *de superficieb. l.* 9. §. 4. *l.* 18. §. 4. D. *de damn. infect. l.* 74. & 75. D. *de rei vindic. l.*16. *in fin.* D. *de pignor. act. l.* 3. §.7. D. *uti possid. l.* 13. §. 3. D. *de pignor.* Igitur superficiarius, ut ait Vult. *ad* § 6. *Inst. de locat.* dicitur, qui conduxit solum ut in eo ædificaret, & pro recognitione dominii nomine soli illius quotannis penderet solarium, per *l.* 1. D. *de superf.* Hic ab emphyteuta eo differt, quod nimirum jus tantum habeat in superficie, emphyteuticarius non in superficie tantum, sed in prædio universo: ille hoc jus sibi adquisiverit respectu superficiei positæ in solo alieno suis sumtibus, hic adquisiverit sibi jus emphyteuseós respectu meliorationum, quæ Græcis dicuntur ἐμποιήματα, respectu, inquam, meliorationum, quas jam fecit, vel adhuc facturus est.

Superficiarius, a, um. Fundus superficiarius, in quo superficies aliena est *l.* 1. *D. quib. mod. ususfr. amitt.* ut fundus fructuarius, cujus usus aut fructus ad alium pertinet. *Superficiarias* ædes in conducto solo positas, dixit Cajus, in *l. ult.* D. *de superficieb.* Vet. Glossar. Græc. Σουπερφικιαρίας οἰκίας καλοῦσιν, τὰς κατὰ τοῦ μισθωθέντος ἐδάφους ἐποικοδομημένας ἡ δεσποτεία καὶ φύσει καὶ νόμῳ ἐκείνου διετηρεῖ οὗ τινός ἐστι τὸ ἔδαφος. Superficiaria insula, in *l.* 12. §. 1. D. *de Publican. in rem act.* Unde & superficiaria prædia: quæ in conducto solo certa pensione annua ha-

habentur *l.* 10. *D famil. ercisc. l.*16. §. *ult. D. de pign. action. l.*49. *D. de verb. signif.*

SUPERFICIENS aqua, pro superfluens, redundans *leg* 1. §. 11. *D. de aqua & aquæ pluv.*

SUPERFICIES adpellatur, quidquid supra faciem terræ, & supra solum existit. Plantæ itaque, vineæ, & arbores agri superficies fuit *l.* 13. *D. de servit. præd. rust.* Caius *lib.* 2 *Inst. tit.* 1. §. 4. Domus etiam solo imposita *superficies* adpellatur. Est enim ædificium superficies soli *leg.* 44. *D. de oblig. & act. l.*23. *D. de usucap. l.*71. *D. de usufruct. l.* 81. §.3. *l* 86. § *ult. D. de legat.* 1. De servitutibus in superficie consistentibus, vide quæ supra notata sunt in *solum*.

Interdictum de *superficiebus*, quod etiam actio nuncupatur, proponitur duplex, exemplo interdicti *uti possidetis*. Tuatur itaque prætor eum, qui superficiem petit, & defendit, veluti *uti possidetis* interdicto, & omnia, quæ in *uti possidetis* interdicto servantur, hic quoque servabuntur, ut in *l.* 1. §. *proponitur D. de superfic.* Et competit ei, qui superficiem alieni soli conductam vel emtam, aut a se exstructam habet, & turbatur a domino soli, vel ab alio possidente, adversus eum, qui turbat eum in possessione, ne amplius in ea turbetur, quam retinere commodissimum est.

SUPERFICIUM etiam dici, notandum est, & ita in *l.* 32. *D. de jur. dot. scriptum est* & in autographo Pisano in *l.* 1. *D. de superficieb.* ut & apud Gaium *lib.* 2. *Instit. tit.* 1. §. 4. Vet. Glossar: συπερφιχιον ἐστὶν το ἐπ' ἀλλοτρίῳ ἐδάφει ἱσταμενον. Ita & in *leg.* 39. *D. de legat.* 2. legi, notavit Cujac. *ad l.* 26. *D. de usurpation.* Eadem etiam vox reperitur in marmoribus apud Gruter; *Inscript p.* CXXXVIII. *in fin. p.* DCVIII. 8. ceu observavit Schulting *ad Jurisprud. vet antejust. p.*80.

SUPERFLUO, superflue *l.* 2. *C. in quib. causs. cess. long. temp. præscr. l.*6. *C. arbitr. tutel.*

SUPERFLUUM, quod superest, seu reliquum & residuum. Sic superfluum, pro eo, quod ex pretio venditi pignoris, post creditorem dimissum, restat & superest, & quod pluris est, quam ea pecunia, quæ creditori debetur *leg.* 24. §. 2. *l.*7. & 42. *D. de pignor. act.* Sic quoque superfluum dicitur, quod excedit primum debitum *l.* 96. §. 3. *D de solution.* & quod est supra vires patrimonii *l.* 43. §. *ult D. de admin. & peric. tutor.* & quod excedit summam, in quam pignus datum erat, vel quod superest soluta pecunia, ob quam pignus obligatum erat, ut in *l.* 52. §. 7. *D. pro soc.* Eoque sensu dicitur *superfluum* sumtuum *leg* 48. *D. de rei vindicat.*

Superfluum, quod excedit fraudis medium *leg.* 11. *D. de his, quæ ut indign.* Superfluum, quod amplius permissum est, quam permitti oportuit *l.* 61. *D. de jur. dot.* Superfluum pro eo, quod deest ex condemnatione *l.* 1. *C. si advers. rem judicat.*

SUPERINDICTITII tituli in *l. ult. C. de privileg. dom. August.* quemadmodum ex scriptorum librorum auctoritate emendandum est.

SUPERINDICTUM extraordinarium munus ultra solitam & canonicam collationem significat *l.* 1. *C. de indiction. l.* 1. *C. de superindict. l.*3. *C. de excusat. mun. l.*3. *C. de silentiar.*

SUPERINDUCTIO *leg.* 1. §.1. *D. de his, quæ in testam. del.*

SUPERIOR, in interdicto *l.* 3. *pr. D. uti possid.* in licitatione *l.*4. *C. de vectigal.*

Superstes est, qui jam natus est, & opponitur postumo *l.*8. *D. de lib. & postum.*

Superstitio, absolute pro aris & simulacris *leg.* 3. *C. Th. de Paganis.* quæ ipsis ædibus templorum opponitur *d. leg.* 3. illam erui Constans voluit, has convelli noluit.

Superstitio, pro cultu idolorum *l.*2. *C. Th. de pagan.*

Superstitio, de haruspicina *l* 1. *C. Th. de malefic.* item de herefibus, ut superstitio Eunomiana *l.* 34. *C. Th. de heretic.* Tascodrogitarum *l.* 10. *C. Theod. si de heretic.* judaica *l.* 158. *Cod. Th. de decurion.*

Superstitio numinis *l.*30. *D. de pœnis.*

Superstitiosa sollicitudo *l.*8. *C. solut. matrim.*

Supervacue libertas data alieno servo, id est, sine effectu. Paull. *lib.*3. *Sent. tit.*4. § 7.

Suppetere præter tritas significationes, est subjecta persona sua pro alio petere *l.* 52. §. 11. *D. de furt.*

Suppetere significat prodesse in *l. ult. C. de jurisdict on.*

Supplere. *Suppleri* dicitur portio, non ea, cui quid deficiebat, sed cui aliquid additur, in *l.* 15. §.7. *D. ad leg. Falcid.* Sic suppleri portio debita *l.* 44. *D. de bon. libertor.* Supplere portionem *l.* 21. §. 1. *D. de jur. patron.*

Supplere quoque judex dicitur, quæ desunt advocatis partium *l.* 11. *C. ut quæ desunt advoc. part.* & supplet prætor actiones *l.* 11. *D. de præscript. verb.*

Supplicare, libellum vel preces principi offerre *l.* 1. *Cod. ut lit. pend.*

Supplicium. Nomen hoc est publicæ animadversionis, exactæ per magistratus pœnæ, ait Quinctilian. *Declam.*272. Supplicio adfici *l.* 1. § 21. *D. ad SC. Silan.* Supplicium perpetui exsilii *l.*8. *C. de exsequut. & exect.* Supplicium fumi de eo quoque dicitur, qui deportatur *l.* 6. §. 7. *D. de injust. rupt. irrit.* Ultimo supplicio mactari opponitur pœnæ capitis *leg.* 9. §. 1. *D. ad leg. Pomp. de parricid.* summum supplicium. Vid. *summum.*

Supponere, subjicere. Suppositus jurisdictioni *l.* 1. *D. si quis in jus vocat.*

Supponere, interponere *l.*49. *D. de action emt.* Supponere emtorem *leg.*22. §. 3. *D. mandati.* personam *l.*34. §. *ult. D. de pœn.*

Supponere, pro pignori obligare Res supposita *l.* 6. *C. de pignor. action. rubr. D. de reb. eor. qui sub tut. vel cur. sunt, sine decreto non alien. vel suppon.*

Suppositi partus crimen *l.* 1. §. *ult. l.*9. *D. de Carbon. edict.*

Suppositi & objecti casus *l.* 2. § 3. *D. ad SC. Velleian.*

Suppressor mancipiorum, plagiarius, qui alienis servis suadet, ut a dominis fugiant, eosque invite vel insciente domino celat *l.* 6. *l. penult. D. ad leg. Fab. de plagiar.*

Supprimere, celare est *l.* 2. *D. ad leg. Cornel. de fals.* Sed & *supprimere* videtur, qui reposcentis domino non reddit *l.* 44. *D. de adquir possess.*

Speciatim *supprimere* testamentum in lege Cornelia testamentaria intelligitur, qui sciens prudensque tabulas testamenti in fraudem heredum, legatariorum, fideicommissariorum, aut libertatium non profert, & qui quum habeat, & proferre possit, eas proferre non curat. Paull. *lib.* 4. *Sent. tit.*7. §.3 3. Isidorus quoque ex Paullo mutuatus *lib.* 5. *etymol. cap.* 24. suppressum testamentum definit, quod in fraudem legatariorum seu libertorum non

non est palam prolatum. Quod etsi non latet, si tamen personis supradictis non proferatur, supprimi videtur. *Supprimere* ergo celare est, quod crimen in testamentis ad legem Corneliam de falsis pertinet *l.* 2. *D. ad Leg. Cornel. de fals.* Et ita *suppressas* tabulas accipe in *l.* 10. *in fin. testam. quemadm. aper.* Sueton. in *Caligula cap* 16. Legata ex testamento Tiberii quamquam abolito, sed & Liviæ Augustæ, quod Tiberius suppresserat, eum fide ac fine calumnia repræsentata persolvit. Idem in *Nerone cap.* 34. Nec dum defunctæ bona invasit, suppresso testamento, ne quid abscederet. Vid. Schulting *ad Jurisprud. Antejustin. p* 405.

SUPRA pro ultra. Supra dodrantem *l.* 1. §. 11. *D. ad leg. Falcid.*

SUPREMA, numero multitudinis, absolute pro novissimis judiciis, & ultima voluntate, seu testamento in *l.* 25. §. 1. *D. de lib. & postum.* *l.* 3. §. *ult. D. de mun. & honor.* Tacit. *lib.* 1. *Annal. cap.* 8. Nihil eo die senatus egit, nisi de *supremis* Augusti, cujus testamentum inlatum est per virgines Vestales. Quinctilian. *Declam.* 264. In supremis constituere. At quod idem auctor *Declam.* 8. ait: *Vidimus igitur frequenter ad vitam post conclamata suprema redeuntes*, sic accipiendum est, post conclamata novissima verba, in quibus fuisse verbum, *licet*, Donatus & Servius *in Virgilium* notant.

SUPREMUS, non is demum, qui post aliquem, sed etiam postquem nemo sit, & quem nemo sequatur, intelligitur *l.* 34. *D. de vulgar. & pupill. substit.* *l.* 32. *D. de verb. signif.* Sic supremus dies, pro ultimo *leg.* 1. *D. de manumiss.* suprema elogia *l.* 5. *C. de fideic. libert.* supremus vitæ exitus *l.* 4. *D. de adim. legat.* suprema hora *l.* 1. §. 8. *D. quand. adpell.* judicia *leg.* 5. *D. testam. quemadm aper.* Quinctilian. *lib.* 6. *cap. de risu.* Consulens eum, an primipilaris ei testamento suaderet ordinare suprema judicia. *Supremum* judicium conferre in fratrem *leg.* 46. §. *ult. D. de pactis.* ubi de pacto dicitur, vel certe pacto continetur. *Supremus* ex liberis, id est, novissimus *l.* 78. §. 3. *D. de legat.* 2. supremus mortuus *l.* 11. *D. de bonor. possess.* suprema mulcta Gell. *lib.* 11. *cap.* 1. supremum officium *l.* 5. *D. de religios.* suprema pœnitentia *leg.* 32. §. 3. *D. de donat. int. vir. & ux.* supremæ defuncti preces *l.* 55. §. 3. *D. ad SC. Trebell.* Sic supremas tabulas, secundum quas se Prætor bonorum possessionem daturum pollicetur, accipimus novissimas, postquas nullæ aliæ factæ sunt *l.* 1. §. 1. *leg. penult.* §. 2. *D. de bonor. possess. secund. tab.* Sed & illæ supremæ habentur tabulæ, quæ sola sunt *leg.* 161. *D. de verb. signif.* In vulgari quoque substitutione, qua ei, qui supremus morietur, heres substituitur, recte heres substitutus etiam unico intelligitur *leg.* 162. *D. de verb. signif.* *l.* 9. *D. de reb. dub.* Quum vero plures sunt; ei, qui novissimus decesserit, ex his verbis substitutus succedet *l.* 9. & 14. *in fin. D. ad leg. Falcid.* Supremæ tabulæ ultimæ ceræ vocantur a Martial. *lib.* 4. *epigr.* 70. Moriens reliquit ultimis pater ceris. Supremas etiam tabulas pro testamento Latini auctores dicunt. Martial. *lib.* 5. *epigr.* 40. Supremus tibi tricies in anno Signanti tabulas, Charine misi. Idem *lib.* 5. *epigr.* 31. Quadrantem Crispus tabulis, Faustine supremis, non dedit uxori: cui dedit ergo? sibi & Quincti-

ἐtihan *declam* 262. Ita quoque interpretanda lex XII. Tabularum: Solis occasus suprema tempestas esto. Et suprema voluntas, pro ultima *l.2. C. de institution.* & passim, & in *verbis SC. Trebelliani*: Supremæ defunctorum voluntates *l.* 1. §. 2. *D. ad SC. Trebell.* quas etiam mortuorum dispositiones dicimus.

SURDUS, qui in totum non audit *l* 7. §. 7. *D. de mun. & honor.* surdus, qui omnino non exaudit *l.* 1. §. *ult. D. de oblig. & action. l.* 1. §. 3. *D. de postul.* surdus, qui tardius exaudit, vel minus audiens *l.* 2. §. 6. *D. de vacat. & excus. muner.*

SURRIPERE. Vid. *Subripere.*

SUSCEPTORES, qui solutionem auri & specierum accipiebant, & modum jugationis, possessorum, & species singulas describebant *l.* 9. *C. de defensor. civit. l.* 3. *C. ad leg. Jul. repetund. l.* 5. *C. de exactor. tributor. l. penult. C. de canon. largit. l.* 23. *C. de decurion. l.* 1. *& 2. & tot. tit. C. de susceptor.* susceptores vestium *l. penult. C. de suscept.* vini *l. ult.* §. 20. *D. de mun. & honor.*

Susceptores pro receptoribus latronum Paull. *lib.* 5. *sent. tit.* 3. *&* 4. Sic & susceptores, qui lusores recipiunt *l.* 1. §. 1. *D. de aleator.*

Susceptores etiam pro litigantibus apud posterioris ætatis scriptores. Vid. *Suscipere.*

SUSCEPTUS, *a, um.* pro accepto, & recepto, sic *suscepta* advocatio *l.* 17. *D. de jurisd.*

Susceptus, pro cliente Ammian. Marcellin. *lib.* 17. *cap.* 20. *& lib.* 30. *cap.* 4. Occurrit hoc verbum etiam in *Collat. Leg. Mos. & Rom. tit.* 4. §. 3. ex qua Schultingius emendavit locum Paulli *lib.* 5. *sent. tit.* 15. §. 1. ubi *susceptus* legitur. Vide omnino, quæ ibi de hoc verbo scripsit Schulting. *p.* 487. Hein.

SUSCIPERE, accipere. Suscipere ancillam temporarii ministerii caussa *l.* 2. *C. commodati.* suscipere delationes, id est, onus denunciandi & deferendi *l.* 2. *pr. D. de jure fisci* suscipere depositum *l.* 61. *D. de verb. oblig.*

Suscipere liberos interdum idem est, ac concipere *l.* 17. *D. ad SC. Trebell. l. ult. D. de conjungend. cum emancip. l.* 9. *D. de captiv. junct. l.* 1. *C. eod. tit.*

Suscipere, id est, celare. Sic suscipere fugitivum *l.* 5. *D. ad leg. Fab. de plag.* furem *l.* 48. §. 3. *D. de furtis* relegatos *leg.* 11. *D. de interd. & releg.* servum *leg.* 20. *D. de fideicommiss. libert.*

Suscipere judicium, seu excipere reus dicitur *leg.* 7 §. 1. *D. de petit. hered.* & passim ut & defensor in *l.* 2. §. 3. *& leg.* 3. *D. de judic.* Dicitur & judex suscipere judicium *l. penult. D. de vocation.*

Suscipere hereditatem, id est, adire *leg.* 77. §. 7. *D. de legat.* 2. *l.* 16. §. 8. *D. ad SC. Trebell.* curationem hereditatis *l.* 13. *D. de negot. gest.* bona hereditatis *leg.* 76. § 1. *D. de legat.* 2. fideicommissum *l.* 16. §. 8. *l.* 79. *D. ad SC. Trebell.*

Suscipere etiam dicitur, qui se debitorem alterius nomine constituit, sic *suscipere* æs alienum *l.* 19. §. *ult. D. de jurisd.* obligationem *l.* 45. *D mandati* nomina *l.* 35. *&* 44. *D. de administr. & per. tut.*

SUSPECTO, pro suspecte *Suspecto* decedere dicitur, quem non sua morte, sed violentia decessisse suspicamur *l.* 21. *D. de his, quæ ut indign.*

SUSPECTUS *tutor* est, qui non ex fide gerit, licet solvendo sit,

fit §. 5. *Inſtit. de ſuſpect. tut.* Nam qui fraudulenter tutelam adminiſtravit, etiam. ſi ſatis offerat, ut ſuſpectus removetur. Tutorem enim non facultates, ſed fraudulenta adminiſtratio, & callida converſatio ſuſpectum faciunt *l.* 31. *D. de reb. auctor jud. poſſid.* Itaque ſi forte in tutela graſſatus eſt, aut ſordide egit, vel perniciose pupillo, vel aliquid intercepit ex rebus pupillaribus, jam ut ſuſpectus removetur *l.* 3. §. 5. *D. de ſuſpect. tut.* Adparet itaque ex fide, & diligentia, & malevolo propoſito magis, quam ex facultatibus ſuſpectum tutorem argui. Quod in *berede*, quem ut ſuſpectum prætor deminuere vetuit, contra eſt, qui ex ſolis facultatibus ſuſpectus exiſtimatur *l.* 7. §. 5. *D. pro emtore leg.* 31. *D. de reb. auctorit. judic. poſſid.* Vet. Gloſſar. Græcum: *Suſpectus* ο κακως τα τε πυπιλλυ διοικων πραγματα επιτροπος, & mox : ο μεμπτεος επιτροπος. Hinc

Suſpecti poſtulare *leg.* 14. §. 1. *D. de ſolut.* & ſuſpectos poſtulare *l.* 3. & 4. *C. de ſuſpect. tut.* ſuſpecti autem crimen, ſeu accuſatio & poſtulatio deſcendit, ex XII Tabulis.

Suspendiosi dicuntur, qui ſuſpendio vitam finierunt *l.* 11. §. 3. *D. de his, qui not. infam.*

Suspensio canonica, vel eccleſiaſtica, quæ contingit in officio vel beneficio, vel utroque *c. eos qui diſt.* 32. Suſpenſus autem dicitur, quis quandoque *quoad ſe*, quandoque *quoad alios*. Ad priorem caſum pertinet, ſi quis per ſententiam canonis vel hominis eſt ſuſpenſus. Et qui hunc ſciunt, tenentur vitare illum quoad exſecutionem officii, ſi tamen occulte ſit ſuſpenſus per ſententiam canonis, ille qui hoc ſcit, ſi non poteſt eum vitare ſine ſcandalo, non tenetur. Suſpenſus vero *quoad ſe* tantum dicitur ille, qui non per ſententiam canonis, vel hominis, ſed per ſimplicem prohibitionem juris, abſque ſententia lata abſtinere debet a divinis, ſicut quilibet exiſtens in peccato mortali. Si tamen celebrat, non eſt vitandus per alios, etiam ſi ſcirent ejus peccatum.

Sustinere, pati, ſubjici. Sic *Suſtinere* capitis deminutionem *l.* 2. *C. de legit. tut.* cauſſam perduellionis *l. ult. C. de bon. cor.* crimen *l.* 2. *C. ad leg. jul. majeſt* condemnationem *l.* 2. *C. de accuſation.* controverſiam *l.* 7. *C. de liberal. cauſſ.* litem *l.* 2. *ubi in rem act.* maculam *leg. ult. D. de natalib. reſtit.*

Suſtinere, ferre, in ſe recipere. Sic ſuſtinere æs alienum *l.* 39. §. 5. *D. famil. erciſc.* damnum *l.* 1. *C. de his, qui ex offic.* periculum *l.* 33. *D. ad SC. Trebell.* ſumtum *l.* 3. §. 2. *D. de legat.* 3. onera *l.* 38. *D. de damn. infect.*

Suſtinere vim, id eſt, contra vim conſiſtere *l.* 24. §. 4. *D. de. damn. infect.*

Suſtinere, id eſt, repræſentare perſonam *leg.* 34. *D. de adquir. rer. dom.* & aliis locis. Sic quoque *ſuſtinere* duas ſpecies obligationis *l.* 5. *D. de fidejuſſor.* id eſt, utriuſque rei perſonam repræſentare. *Suſtinere* duas obligationes *l.* 3. *D. de duob. reis.*

Suſtinere pro exhibere, alere, ſuſtentare *leg.* 73. § *ult. D. de jur. dotium.* Ita *ſuſtineri* fœtus, id eſt, foveri, ali *l.* 1. §. 19. *D. de ventr. in poſſeſſ. mitt.* Hoc ſenſu dicitur fundus *ſuſtinere* mille oves *l.* 25. *D. de inſtruct. vel inſtrum. legat.*

Suſtinere pro gerere, vel habere. Sic *Suſtinere* adminiſtrationem *l.* 100. *D. de ſolution.* honorem & munus *l.* 10. *D. de muner. & honor.*

Sustineri, differri & inhiberi ad tempus etiam significat. Sic *sustineri* judicium, actio, poena, praestatio dicitur *l.* 24. §. *D. de liberal. causs. l.* 5. §. *ult. l.* 7. §. 1. *D. de petit. hered. l.* 35. *D. de jur. fisc. l.* 1. §. *ult. D. si famil. furt. fec. l.* 6. §. 9. *D. de injust. rupt. irrit.* Ita sustineri fideicommissum *l.* 62. *D. ad SC. Trebell.* actio *l.* 1. §. *ult. D. si famil. furt. fec. dic.* cognitiones *l.* 36. *D. de judic.* judicium *l.* 24. §. 3. *D. de liberal. causs.* & simpliciter *sustinendum*, id est, supersedendum *l.* 1. §. *ult. D. de collation. bonor.*

SUTELA fraudium *l.* 7. *Cod. Th. de numerar.*

SUUS & *Sui* dicuntur proximiores ex agnatis *l. ult. D. de gradib. & adfin.* Sui heredes autem describuntur ab Ulpiano *tit.* 22. *regul.* §. 14. & a Paullo in *Collat. Leg. Mos. & Rom. tit.* 16. §. 3. Suos autem heredes in potestate positos vocamus, qui primum potestatis locum obtinent, quasi domesticos & familiares heredes, cum vivo quoque patre quodammodo dominium habere existimentur, nec tam in novum dominium succedere, quam vetus continuare videantur, magisque ad propria aut debita, quam ad aliena bona vocentur §. 2. *Inst. de hered. qualit. & differ. l.* 11. *D. de liber. & postum. l.* 12. *D. qui testam. fac.* & apud Plin. *in Panegyrico.* Qua de causa *sui* heredes illico adparent & existunt, & ipso jure heredes deprehenduntur, nec aditione egent *l. pen.* §. 5. *D. de bon. libert. l.* 14. *D. de suis & legit.* Suos heredes, ait Ulpianus *l.* 1. §. 2. *D. eod. tit.* accipere debemus filios, filias, sive naturales, sive adoptivos. Callistratus *l.* 220. *D. de verb signif.* Liberorum, ait, adpellatione nepotes & pronepotes, caeterique, qui ex his descendunt, continentur. Hos enim omnes suorum adpellatione lex XII. Tabularum comprehendit. Caius *lib.* 2. *Inst. tit.* 8. §. 1. Sui heredes sunt filius, filia, nepos vel neptis, pronepos, proneptis ex nepote, & omnes per virilem sexum descendentes. Similiter & postumi, qui si vivo patre nati fuissent, in potestate futuri erant, sui heredes sunt. Priscian. *lib.* 17. *p.* 1088. *edit. Putsch.* Suus Ciceronis filius heres est patris constitutus. Suus dicitur, ad discretionem illius; qui secundum leges suus non est, id est, sub potestate patris legitimi non est. Ex his vero omnibus cum non nisi confuse colligas suitatem heredis, huius completam & determinatam notionem sic accipe. *Sui* nempe sunt heredes ex mente juris Romani, liberi sive naturales sive adoptivi in potestate testatoris tempore mortis, ita constituti, vel quasi, ut postea in alterius potestatem recasuri non sint. Vid. § 2. *Inst. de hered. qualit. & diff. l.* 39. D. *de testam. milit.* Requiritur igitur, ut sint tempore mortis in potestate patris defuncti constituti. Hinc emancipati & ex his post emancipationem nati, sui non sunt. Et sui heredes desinunt esse liberi per capitis deminutionem *l.* 6. §. 1. D. *de bonor. possess.* Sui porro non sunt nisi liberi; nec enim constituti in dominica potestate hoc numero censentur. Et hoc liberorum homine continentur utique praeter filium filiamque nepos neptisque, ex filio & pronepos, proneptis ex eo per virilem sexum descendentes; non autem qui per femininum sexum ex filio descendunt, vel qui ex filia nati sunt; hi quippe in aliena potestate sunt constituti. Deinde offi-

officit suitati si quis natus est post mortem ejus de cujus hereditate quæritur, modo, si hic diutius vixisset, postumus in ejus potestate nasciturus fuisset; & ita intellige sententiam Caii, quod postumi *sui* sint, qui si vivo patre nati fuissent, in potestate futuri erant; tunc enim postumi sunt quasi in defuncti potestate constituti. Denique ii tantum dicuntur *sui*, qui ita in potestate tempore mortis constituti sunt, ut postea per mortem ejus, de cujus hereditate agitur, in alterius potestatem recasuri non sint: Sic nepos in potestate avi cum patre constitutus, dum vivit pater in avi potestate, suus non est avi heres, quia moriente avo recidit in patris potestatem.

Sui initio dicti videntur ratione patris, tamquam in ejus potestate ac dominio juris Quiritum constituti. Jan. A Costa *ad pr. Inst. de hered. qualit. & differ.* Schulting. *jurispr. vet. antejustin. p.* 166. At jurisconsulti subtiliorem suo more rationem investigantes *τὸ Suus* referre maluerunt ad heredem ipsum, quia talis heres vivo etiam patre *herus* vel *dominus minor* sit, adeoque non tam mortuo patri, quam sibi ipsi succedat, vel dominium in substantia paterna tantum continuet *l.* 11. *D. de liber. & postum.* Alludentes ad hanc juris consultorum notionem veteres auctores, *suum* heredem vocant eleganter, quidquid sibi ipsi succedit. Ita Tertullianus *de resurrect. carn. cap.* 12. heredem sibimet existere, scribit, diem, quæ moritur in noctem, & tamen rursus cum suo cultu, cum dote, cum sole eodem integra & tota reviviscit. Et auctor *carminis de Phœnice* quod tribuitur Lactantio: Ipsa sibi proles, suus est pater, & suus heres. Vid. Bynkersh *lib.* 1. *observ. cap.* 19. Pari nimirum ratione liberi in potestate patris constituti, quia vivo patre quodammodo domini sunt, ac proinde eleganter *participes* vocantur a Terentio *Heautont. act.* 1. *scen.* 1. *v.* 98. sibi ipsis veluti succedere, vel *αυτοκληρονόμοι*, & sui heredes dicuntur. Sic ergo *suos heredes* vocabant, non ratione patris, sed ratione ipsorum heredum, quasi *sui ipsorummet heredes*: unde & *suus* semper præponi observavit Vinnius *ad pr. Inst. de hered. qualit. & differ.* Hein. *sui* & necessarii Ulpian. *tit.* 22. *regul.* §. 24. & Caius *lib.* 2. *Instit. tit.* 3. §. 6. Vetus Glossar. Græcum: *suus*, ὁ οἰκεῖος, καὶ ζῶντος τοῦ διατεθημένου τρόπῳ τινὶ δεσπόται πεφυκασιν.

Suos autem in *l.* 8. 12. & 19. *C. qui accus. non poss.* accipimus parentes, liberos, patronos, patronas, eorumque filios, filias, nepotes, neptes, consobrinos & propinquos *l.* 1. *D. de accusat.*

Suum in genere cujusque dicitur esse quod ad ipsum pertinet, quodque ejus juris est, ut cum definitur justitia constans & perpetua voluntas jus *suum*, cuique tribuendi *pr. Inst. de justit. & jur.* Quandoque vero hoc verbo *suum* significantur dominium, & ea tantum, quæ sustineri a nobis possunt, non etiam, quæ in nominibus sunt, ut traditur in *l.* 17. §. 2. & *l.* 34. *pr. D. de aur. arg. legat.* Sed nec quæ pignori tenentur, suorum adpellatione veniunt *l.* 9. §. *ult. D. de supellect. legat. l.* 74. *D. de legat.* 3. Ambiguum vero esse, quum quis suum dicit, utrum de toto, an de parte significet, Pomponius in *l.* 239. §. *ult. D. de verb. signif.* scribit, quoniam & id nostrum est, quod nobis cum alio commune est. Quum quis *suos* servos dicit, hi designari videntur, quos paterfamilias suorum nume-

ro habuit, & qui pleno jure ejus fuerunt. His vero fructuarii servi non continebuntur, nec venales habiti servi. Servi plane cum alio communes, & bona fide possessi, & quorum usufructus alienus sit, continebuntur *l.* 71. 73. & 74. D. *de legat* 3. Suum etiam non videtur, quod vindicari non potest *l.* 27. §. 2. D. *de aur. arg. legat.*

Suum consequi & recipere creditores pro eo, quod sibi debetur, consequi jurisconsulti eleganter dicunt. Unde Ulpianus in *l.* 6. §. 6. D. *quæ in fraud. creditor.* eum, ait, qui *suum* recipiat, nullam videri facere injuriam, hoc est, eum, qui quod sibi debetur, receperit.

Suum aliquando relative sumitur, ut in *leg.* 5. §. 22. D. *de agnosc. & alend. lib.*

Pro *suo* possidere *l.* 67. D. *de jur. dot.*

Suæ ætatis esse dicuntur, qui minorem ætatem excesserunt *l.* 27. D. *de negot. gest. l.* 5. §. 2. D. *de act. tut.* Si tamen testator alicui ita egaverit, quum suæ ætatis fuerit factus, facti quæstionem esse, tamen posse de voluntate disputari, si quis ita dixerit, quum suæ ætatis vel legitimæ ætatis fuerit factus, Ulpianus scribit, utrum de pubertate, an de viginti quinque annis sensum sit *l.* 50. *in fin.* D. *de legat.* 3. Hoc exemplo videtur Tribonianus in Alexandri rescripto verba hæc: *suæ ætatis factus sit*, interpretari, si pupillarem ætatem excesserit *l.* 3. *C de testam. tut.*

Sui arbitrii & suæ auctoritatis, est, sui juris esse, quales sunt, qui nullius potestati subjacent *tit. de his, qui sui vel al. jur.* Ulpian. *tit.* 4 *regul.* §. 1. sui juris sunt familiarum suarum principes, id est, patresfamiliæ itemque matresfamiliæ. Item sui juris & filius familias esse; opponuntur in *l.* 24. D. *ad leg. jul. de adulter.* Sic quoque quis dicitur suæ potestatis esse *l* 43. D. *de oblig. & action.* Et suæ potestatis fieri, dicuntur servi manumissione *l. ult.* D. *de liberal. causs.* In eumdem sensum dixit Spartian. in *Hadriano cap.* 18. Decoctores, ait, bonorum, si suæ auctoritatis essent, catamidiari, in amphitheatro & dimitti jussit.

Suæ mentis esse *l.* 7. §. 1. D. *ad leg. jul. majest. l.* 11. D. *de interdict. l.* 11. §. *ult.* D. *de tutor. & curat. dat.* qui compos mentis est. Suæ mentis effectus furiosus *l* 39. D. *de judiciis.*

Sua morte decedere dicuntur, qui naturali morte, & natura sua obeunt *l. ult.* §. 1. D. *de bon. damnat.* Sueton. in *Jul. c. ult. Percussorum autem fere neque triennio quisquam amplius supervixit, neque sua morte defunctus est. Damnati omnes, alius alio casu periit* significat enim omnes biothanatos fuisse, ut cum Firmico loquar. Trebell. Pollio in 30 *Tyrann. cap.* 37. Multi enim dicunt, eos ab Aureliano interemtos, multi morte sua esse consumatos. Βιαίως ἀποθανόντας ἢ κατὰ μοῖραν, separat Lucianus in *Philopseud p.* 346. *Tom.* 2. *oper.* id est, violenta morte, vel sua morte. Sua ergo mors est, quæ violenta non est, quæ naturalis interitus dicitur *l.* 14. §. *ult.* D. *deposit.* ubi & *natura sua interfici* dicitur, qui naturali & sua morte perit. Eodem genere fato suo cadere dixit Ovid. *lib. Tristium eleg.* 2. sic & simplici morte, & non violenta, ut apud Justin. *lib.* 44. *cap.* 4. *n.* 4. & Quinctilian. *declam.* 6. Sic etiam sua natura rem intercidere accipimus in *l.* 14. §. *ult.* D. *depositi.*

Suo nomine agere *l.* 5. §. 6. D. *de dol. mal. except.* Suo quoque

que nomine pater vel dominus conveniri dicuntur quando in solidum, non de peculio vel in rem verso in eos actio intenditur *leg. 6. §. penult. D. quæ in fraud. credit.*

Suus non est furiosus, id est, non apud se est *l. 7. §. 9. D. quib. ex cauff. in posseff.*

Suum aliquando relative sumitur ut in *l. 5. §. 22. D. de agnosc. & alend. lib.*

Suus pro ejus *l. 7. D. de tutel. & rat. distr.* sic *sua* factio *l. 2. §. 24. D. de orig. jur.*

ΣΥΓΚΤΗΣΙΣ *l. 34. §. 1. D. de legat. 2.* συγκτεσις αγωνοφορων κ' μιαν id est, latifundium amerinis obsitum Comanæ. Συγκτησις ergo est plurium agrorum conjunctio, qui sub uno colono coluntur, qualia erant prædia illa sub cura villici primi in *leg. 35. §. 1. D. de legat. 3.* Bynkersh. *lib. 6. observ. cap. 9.* Ferrand. Adduens. *Explicat. lib. 1. p. 840. Tom. 2. Thesaur. jur.* Occurrit etiam hoc verbum in *l. 30. §. 1. D. de adim. legat.* & in *Novell. 116.* Hein.

Sycaminon in *l. penult. D. de extraord. crimin.* cujus radicibus nihil aggeres continebantur. Alii Sycomorum legunt pro Sycaminonem.

ΣΥΚΩΝ fit mentio in *Novell. 59. cap. 5.* ibi: transitus Justinianarum seu Sycorum. Jul. hic: Justinianæ vel Sycæ. Steph. Sycenæ Συκων καθ' υμιας Ιυστινιανας προσαγορευθεισας.

ΣΥΚΟΦΑΝΤΗΣ in *leg. 17. C. ex quib. cauff. infam. irrog.* legendum, censet Cujacius *lib. 13. observ. cap. 3.* Desid. Herald. *Animadverf. I. 10. 1.* Cujus nominis Festus hanc adfert originem. Atticos quosdam juvenes solitos aiunt irrumpere, ficusque deligere: quam, ob caussam lege est constitutum, ut qui id fecisset, capite truncaretur, quam pœnam qui persequerentur, ob parvula detrimenta sycophantas adpellatos, ut sycophanta jam dicatur litis levissimæ etiam accusator.

ΣΥΜΒΙΒΑΣΙΣ, in *Novell. 86. cap. 1.* est pactum φιλικη συμβιβασις in *Novell. 117.* amicabilis conventio.

Symphonia in *l. 15. §. 1. D. de usufruct.* pro symphoniaco, ut interpretatur Bynkersh. *lib. 3. observ. cap. 14.* Hein.

Symphoniacus. Symphoniaci pueri, qui ad modulationes musicas concentusque faciendos comparantur. Cic. *pro Milone.* Milo tum casu pueros symphoniacos uxoris ducebat. Paull. *l. 12. §. 1. D. ad leg. Aquil.* Si quis ex comœdiis, aut symphoniacis unum occiderit. De his meminit & Asconius *in Divinat.*

Synagoga adpellatur vel sollemnis in synagogis conventus, vel ipse locus & ædes Synagogæ, pari prorsus ratione, qua Christiani sacras non minus ædes, sive templum quam ipsam in templis congregationem ecclesiam nuncupare solemus. Sed & generatim conventus, congressus, hominumque cœtus qualiscumque *Synagogæ* vocabulo signari aliquando consuevit. Selden. *de jur. nat. & gent. secund. disciplin. hebr. lib. 4. cap. 9.* De synagogis autem Judeorum variæ exstant constitutiones *in tit. C. Justin. & Theod. de judæis & cælicol.* Adde Reines. *ad Inscript. p. 1002.* & quæ de synagogis haud exstruendis ex legibus differit Jac. Cujacius *lib. 16. observ. cap. 3.*

ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑ Græcis negotium gestum & ultro citroque obligationem significat *l. 7. D. de pact.* conjuncta *l. 19. D. de verb. signif.*

Syndicus. Hoc nomine signi-

gnificantur actores universitatum, collegiorum, societatum, & aliorum corporum, per quos tamquam in republica, quod communiter agi fieri oportet, agitur & fit *l.* 1. §. 1. *l.* 6. §. 1. & 3. D. *quod cujusq. univers. nom.* Defensores quoque civitatum, & qui ad earum caussas vel agendas vel defendendas eliguntur Syndici adpellantur *l.* 1. *l. ult.* §. 13. D. *de muner. & honor.* Vetus Glossar. Syndicus, actor & administrator. Syndicus universitatis & collegii, est qui constituitur ad agendum vel defendendum caussas nomine universitatis. Syndicus municipum *l.* 5. §. 11. D. *quod vi aut clam.*

SYNEDRIUM, id est, consessus, collegium, concilium *l.* 6. *D. de decret. ab ordin. fac.*

Synedria judæorum in *l.* 17. *C. de judæis*, quæ est *l. ult. C. Theod. eod. tit.* Tribunalia veterum Judæorum, & quæ fuere ipsis, præfecturas juridicas, caussis rebusque tam publicis quam privatis, tam sacris quam profanis, id est, omnimodis, discutiendis definiendisque præstitutas universas, sive ex collegarum, sive ex consiliariorum ministrorumque aliorum adsessura aut conventu, synedriorum seu consessuum ac consistoriorum nomine, aut indigitari solere, aut rite fatis significari, scribit Jo. Seldenus *de synedriis hebræorum*, *initio.* Quomodo autem a synagogis differant hæc *synedria*, exposuit Jac. Gothofred. ad *l. ult. C. Th. de judæis*.

ΣΥΝΕΙΣΑΚΤΟΙ mulieres, quas clerici *sororum* nomine in contubernio habebant: quæ & ἀγαπηταὶ, & *focariæ* in *Concil. Lateran* sub Alexandro Papa III. *cap.* 2. Earum consortium & concilium Nicænum ademit clericis, & ipsæ leges nostræ severius notant in primis *l.* 9. *C.* & *l.* 44. *C. Theod. de episcop. & cler.* Exstat. & Jo. Chrysostomi oratio πρὸς τοὺς συνεισάκτους ἔχοντας, *Tom.* 4. *oper. p.* 247. Cujac. *lib.* 2. *observ. cap.* 1. Hein.

SYNGRAPHA, Cicero *lib.* 5. *ad Attic. epist.* 21. & *lib.* 6. *ep.* 2. Asconius in I. *contra Verrin. cap.* 36. Inter syngraphas, & cetera chirographa hoc interesse tradit, quod in ceteris tantum, quæ gesta sunt, scribi solent, in syngraphis etiam contra fidem veritatis pactio venit, & non numerata quoque pecunia, aut non integra numerata, pro temporaria hominum voluntate scribi solent, more institutoque Græcorum, & ceteræ tabulæ, ab una parte servari solent, syngraphæ signatæ utriusque manu, utrique parti servandæ traduntur. In jure vocabulum hoc non occurrit, quid autem a chirographo differat, exponit Salmas. *lib.* 1. *de usur. cap.* 5. & *modo usurar. cap.* 10. XI.

ΣΥΝΗΜΜΕΝΟΝ, connexum genus corporum, quod ex contingentibus, hoc est, pluribus inter se cohærentibus constat, ut ædificium, navis, armarium *l.* 30. *pr. D. de usurp. & usucap.*

SYNODITÆ, monachi *l.* 6. *C. de episcop. audient. leg.* 57. *C. Theod. de adpellat.* qui in *l.* 16. *C. Theod. de pœn.* cœnobitæ vocantur.

SYNODUS diœceseos in *l.* 23. *C. Theod. de episcop.* est synodus episcoporum, e multis provinciis sub uno patriarcha, vel primate sub exarcho constitutorum coacta.

SYNONETUM, publicam comparationem specierum, quæ in commune fiebant, Imperatores adpellant *l.* 1. *C. Theod. de public. compar.* quam coemtionem adpellari in *l.* 2. *Cod. de frum. urb.*

urb. Constantinop. & in *rubr. C. ut nemin. lic. in coemtion. spec.* docuit Jac. Cujacius *lib.* 1. *observ. cap.* 35. Cui adde Græcum ex *Tiberii Constitutione cap.* 6. locum, in quo ita est: *ἡ καθ' ἡμετέραν κέλευσιν, εὐπορίας ἕνεκα τῆς ἐνδόξου ταύτης πόλεως, ἢ καὶ ἑτέρων προφάσεων χάριν, συνωνήν τινα εἰδῶν γενέσθαι συμβαίη, τούτοις ἅπασιν οὐ μόνον τοὺς ἄλλους ὑποτελεῖς, ἀλλὰ γὰρ δὴ καὶ τὰς τῶν βασιλικῶν οἴκων κτήσεις καὶ οἰκήσεις ὑποκεῖσθαι βουλόμεθα*, id est, aut nostro jussu, quo abunde huic inclytæ civitati annonæ sit, aliarumve occasionum caussa, specierum quamdam contributionem fieri contingat: his omnibus non modo alios subditos, verum Augustarum domuum possessiones & habitacula etiam obnoxia esse volumus. Suidas de onere synoneti in hunc modum scribit: *Συνωνὴ τὸ ἄχθος ὅτι ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ ἡ τοῦ σίτου φορὰ ἐσπάνιζεν*, &c. Synone onus, quod Imperante Justiniano frumenti proventus non copiosus erat &c. & rursus: *τόν τε σῖτον οἴκοθεν τῷ δημοσίῳ χωρίζεσθαι, καὶ τίμημα ἕτερον ὑπὲρ αὐτοῦ κατατίθεσθαι, τούτῳ τὸ ἄχθος, ὅπερ συνωνὴν καλεῖν νενομίκασι.* frumentumque de domo cujusque in publicum seponi, & pretium aliud ipsi imponi, quod ipsum onus fuit, quod synonen vocare institutum est. Quo ex loco adparet, hanc coemtionem sic accipi, ut provinciales res annonarias forensibus pretiis, fisco vendere cogerentur, & ne aliquis præter fiscum ejusmodi annonas divenderet, quo uniformiter tolerabile annonæ prætium popularibus usibus servaretur. Cassiodor. *lib.* 12. *var.* Lardi, inquit, atque tritici species nullis temporibus coemtionis nomine inde decernimus postulari.

SYNOPSIS. Augustin. Steuchus in Vallam de donatione Constantini. Et in epistola quadam Valentiniani, Theodosii & Arcadii ad Sallustium Præfectum Urbi: Jam illud, ait, ipsa res exigit, ut & *synopsis* operis construendi fideli tendatur examine.

Synopsis rerum pupillarium, id est, inventarium vel repertorium *l.* 5. §. 11. *D. de reb. eor. qui sub tut. vel cur.* Hein.

ΣΥΝΣΙΤΟΙ, consrumentales *l. ult. D. de colleg. & corp.* Vid. *consrumentales*.

ΣΥΝΤΑΜΙΝΟΝ. Vid. ΣΥΚΑΜΙΝΟΝ.

SYNTHESIS. Hanc videntur Jurisconsulti accipere pro universa veluti serie & compositione quadam vestium in *l.* 38. §. 1. D. *de aur. arg. legat.* ut & Martial. *lib.* 2. *epigram.* 48. Si miccat innumeris arcula synthesibus. Vulgo autem dicitur *vestis cubicularis & cœnatoria*, ut adparet ex Martial. *lib.* 5. *epigr.* 121. & *lib.* 14. *epigr.* 1. & 141. & Suetôn. in *Neron. cap.* 51. & Tertullian. *de pallio cap.* 4.

Recte *Synthesin* vestium interpretatus est Brissonius. Intelliguntur enim vestes, quarum una ab altera sejungi non solet, vel quæ una & simul indui solent Vid. Bynkersh. *lib.* 4. *observ. cap.* 24. Quæ de veste cœnatoria addidit Brissonius, reperiit Pancirol. *Var. lect. II.* 100. Sed eam notionem locus nullus hic adductus probat. Martialis liber quintus epigrammata 121. non habet. In reliquis *synthesis* æque alias vestes, ac cœnatorias potest significare. Apud Suetonium quoque *synthesinam* esse vestem cœnatoriam, nemo dixerit. Denique apud Tertullian. *multitiam synthesin* non esse vestem cœnatoriam, sed quamlibet mollem ac delicatiorem jam in notis observavit Nic. Rigaltius. Unde mireris, similem errorem errasse

Octav. Ferrar. *de re vestiar. Part.* 1. *lib.*1. *cap.*30. Hein.

Synthesis prædiorum *l.*1. *D. de reb. dub.* Vid. Συγκτησις, & adde Pancirol. *Variar. lect.II* .68.

Syria in *l.*78. *D. de hered. instit.* Syrias autem multitudinis numero nominari in *l.* 7. §. 14. *D. de interdict. & relegat. l.* 3. *D. de censib.* mirari definet, qui Syriam Cœlem & Phœnicem legerit in *l.*1. *D. de censib.* & *l.* 37. *D. de reb. auctor. judic. possid.* Unde Syria prima in *l.* 1. *C. de offic. comit. orient.* & Syria secunda in *l.* 5. *C. de advocat. divers. judic.* In *Notitia* quoque *Imperii Romani* Syria salutaris ponitur. Syriæ autem nomen latissime patuisse Guillelm. Tyrensis Pontifex *lib.*13. *de bello sacro cap.*2. docct.

Syriarchia, Sacerdotii nomen in Syria *l.* 1. *C. de natural. liber. l. un. C. de offic. comit. orient. l.* 103. *C. Theod. de decurion. Novell.*89. Unde Syriarchæ in *l. ult. C. Th. de expens. ludor.* qui hoc sacerdotio fungebantur, erant numerarii & ludorum editores De hoc sacerdotio fuse dixit Jac. Gothofr. ad *l.* 1. *C. Th. de præd. senator. l.* 2. *C. Th. de expens. ludor. l.* 103. *C. Th. de expens. ludor.*

Syrus insula, in quam relegari damnati solebant. *Collat. Leg. Mos. & Rom. tit.* 15. §.2. ubi vide quæ Pithoeus differit. Hein.

ΣΩΡΙΤΗΣ, cavillationis genus, qua ab evidenter veris ad evidenter falsa gradatim, & per brevissimas mutationes perducimur *l.* 177. *D. de verb signif. l.*65. *D. de regul. jur.* Cicero *lib.* 2. *de divination. cap* 4. acervalem vertit. Ab aliis acervus vocatur. Inventum autem a Chrysippo Diogenes Laert. *lib.*7. *segm.* 197. scribit. Enim vero syllogismum etiam simplicem cavillationem dixeris, si termini medii fiat subtilis mutatio, quæ si exsulaverit in eo, quem logici soritem dicunt, hic neque cavillationis nomine notandus erit. Quia vero in sorite mutatio illa facilius subrepit, hinc fallacem illam propositionum coacervationem, in qua subtilis illa fit terminorum significationis mutatio, ad falsum aliquod inducendum, soritem nominarunt. Vid. *Sophisma.*

T.

T & D. litteras in libris juris nostri sæpe commutari, conductis variis exemplis ostendit Radulph. Fornerius *lib.* 1. *rer. quotidian. cap.*10. Hanc litteram veteribus SCtis scribi solitam, Valer. Max. *lib.*2. his testatur verbis: Illud quoque memoria repetundum est, quod tribunis plebis intrare curiam non licebat, ante valvas autem positis subselliis, decreta patrum attentissima cura examinabant, ut si qua ex iis improbassent, rata esse non finerenr. Itaque veteribus SCis T. littera subscribi solebat: eaque nota significabatur illi Tribunos quoque censuisse, qui quamvis pro commodis plebis excubabant, inque imperiis compescendis occupati erant, instrui tamen ea argenteis vasis, & annulis aureis publice præbitis patiebantur, quo talium rerum usu auctoritas magistratuum esset ornatior.

Tabardum, vestis genus memorat *Clementin. cap. ult. de vit. & honest. cleric.*

Tabellæ adpellatio in *l. fin. C. de præd decur* eo sensu accipi debet, quo *periculum in rubr. C. de sent. ex peric recit.* id est, pro scriptura brevi concepta. Nec ex tabella, inquit, Imp decretum recitari, sed curialium vel majoris partis curiæ rela-

relatione currente &c. Accursius pro functione delegati judicis accipit. sed perperam, ut ostendit Budæus in poster. annot. Sententia autem verborum hæc est. Decretum curiæ ubi exigitur, ex tabella, seu periculo, vel breviculo fieri non debet, sed viva voce, consensu curiæ & sententia competentis judicis, ne quid pro scriptura exceptoribus dari fit necesse: add. *l. 9. §. 2. D. de offic. procons.*

Tabellarius. Vetus Glossar. Tabellarius vel Tabellio est publica persona, Sacramento adstrictus in civitate, qui civitatis rationes scribit, & in acta redigit. Differre tamen *tabellarium* & *tabellionem* monet Vultejus *de judic. lib. 1. cap. 7. n. 36*

Tabbellarius servus *l. penult. D. de adquir. rer. dom.* litterarum gerulus, ut Cassiodorus loquitur. Vid. *Tabularius.*

Tabelliones sunt publici contractuum & testamentorum scriptores, seu qui instrumenta formant, conficiunt & conscribunt *l. 1. C. ut nemo ad suum patr. l. 2. C. de eunuch. l. 17. C. de fid. instrum. l. 24. C. de testam. l. 9. §. 4. C. de pœn.* ubi iidem pragmatici adpellantur *l. 14. §. 3. C. de sacros. eccles. l. 29. & 31. §. 1. l. 49. C. de Episcop. & cler. Novell. 73.* Adde Cujac. *ad l. universos C. de decur.* & Gothofr. *ad d. l. 2. C. de eunuch.* & *ad Novell. 44. in epigraphe* Suidas *Tom. 3. pag. 422.* Ταβελλιον ο τα της πολεως γραφων συμβολαια, ο παρα τοις πολλοις νομικος λεγομενος απαντα επιτελων τα των πολιτων γραμματεια, εκαστον αυτων οικειοις επισφραγιζων γραμμασι. Tabellio, qui civitatis contractus scribit: vulgo *nomikos* dictus. Vel qui omnes civium tabulas conficit, unamquamque earum manu sua obsignans.

Porro instrumenta a tabellionibus (quos nunc Notarios publicos vocamus) confecta sive conscripta αγοραια dicuntur *d. Novell. 73. 52. 46. 117. 142.* & *Edicto 7* forensia sive publica *l 20. C. de fid. instrum.* De eis specialis est *Novell. 44* περι συμβολαιογραφων, ex qua intelligitur habere eos stationes suas, quas & gradus & scamma Græci vocant, & ministros sive discipulos, itemque adjutorem sive substitutum confirmatum apud acta Magistri census. Et Leonis *Novell.* περι πολιτικων συναλλαγματων διαταξεων, ex qua intelligitur fuisse certum tabellionum corpus sub primicerio, a quo ex collegii sententia tabelliones quique creabantur, non nisi homines fidei probæ & scribendi, loquendique peritissimi, nec non & jurisperiti, qui tererent libros LX βασιλικων, & habere.

Taberna. Illius adpellatio omne utile ad habitandum ædificium demonstrat, ex eo, quod tabulis claudatur *l. 40. §. 8. D. de legat. 1.* Unde *tabernacula* & *contubernales* adpellantur *l. 183. 184. D. de verb. signif.* Diomedes *lib. 3. p. 487.* Secunda species togatarum, quæ tabernariæ dicuntur, humilitate personarum & argumentorum similitudine comœdiis pares, in quibus non magistratus, regesque, sed humiles homines, & privatæ domus inducuntur, quæ quod olim tabulis tegerentur, communiter tabernariæ vocabantur. Isidorus *lib. 15. orig. cap. 2.* Tabernæ olim vocabantur ædiculæ plebeiorum parvæ & simplices in vicis, axibus, & tabulis clausæ. Unde & tabernariæ, quod soleant considere. Dictæ autem tabernæ, quod ex tabulis, lignisque erant constructæ, quæ nunc etsi non speciem, nomen tamen retinent. In *l. 12. D. quib. mod. ususfr.*

ususfr. amitt. tabernæ diætis seu habitationibus opponuntur.

Tabernarum vero species variæ sunt, ut argentaria *l.* 32. *D. de contrah. emt.* casearia *l.* 8. §. 5. *D. si servit. vind.* cauponia *leg.* 43. *D. de ritu nupt.* Tabernas quoque Suidas *Tom.* 3. *p.* 422. καπηλεια και πανδοχεια caupones & diversoria interpretatur. Taberna ferraria *l.* 13. *D. de instr. vel instrum. legat.* Item & Taberna negotiatoria & purpuraria dicitur in *leg.* 2. *D. de institor. act. l.* 91. §. 2. *D. de legat.* 3.

Tabernæ instrumento legato, loci duntaxat non etiam totius negotiationis instrumentum legatum videtur: proinde institores legato non continebantur. Aliter atque si instructa taberna legetur *l.* 185. *D. de verb. signif. l.* 13. *D. de instruct. vel instrum. legat.* Tabernam autem qui pignori dat, merces, quæ in ea sunt, obligare videtur *l.* 34. *D. de pignorib.*

Taberna cum cænaculo *l.* 7. *D. de instr. vel instrum. legat.* Tabernam exercere *l.* 13. §. *ult. D. de instit. act.* Tabernæ præpositus *l.* 3. & 19. §. 2. *leg.* 8. *D. eod. tit.*

TABERNARIUS, ut habet Vetus Glossarium, est, qui tabernam exercet *l.* 52. §. 1. *D. ad leg. Aquil. l.* 5. *D. de institor. act.* qui etiam tabernæ præpositus dicitur.

TABIANA coopertoria in *l.* 38. §. 1. *D. de aur. arg. leg.* sunt stragulæ, quæ Tabiis, oppido Liguriæ, sive ut alii volunt, Paphlagoniæ, auctore Pancirol. *Var. lect. II.* 100. conficiebantur: quod oppidum hodie magis claret vino Apicio, quam stragulis, ut scribit Cujacius *lib.* 26. *observ. cap.* 39.

TABULA. Tabulæ non testamenti duntaxat, sed & contractuum & alterius cujuscumque negotii dicuntur, ab eo, quod in tabulas ligneas cera illitas ea referre solerent. Unde & ceratæ a Plauto in *Asinaria* adpellantur. Exinde & bonorum possessio *contra tabulas* & *contra lignum* dari vulgo dicebatur *l.* 19. *D. de bon. possess. contr. tab.* Tabulæ testamenti in prætoris edicto, quo secundum tabulas bonorum possessio defertur, & in interdicto de tabulis exhibendis, accipimus omnem materiæ figuram. Sive igitur tabulæ sint, sive cujuscumque materiæ, sive chartæ, sive membranæ, sive corium animalis alicujus, tabularum adpellatione continebantur *l.* 1. *D. de bonor. possess. secund. tab.* Paull. *lib.* 4. *sent. tit.* 7. §. *ult.* Interdictum de *tabulis* exhibendis datur omnibus, quibus aliquid est scriptum in tabulis vel pure, vel in diem, vel sub conditione, sive sint heredes, sive legatarii, sive fideicommissarii. Et pertinet hoc interdictum non tantum ad testamenti tabulas, verum etiam ad omnia, quæ ad caussam testamenti pertinent, scilicet codicillos ut *l.* 1. §. 2. *D. de tab. exhib.* Adde Cujac. *lib.* 4. *rec. sent. tit.* 7. qui dicit interdicto de tabulis proferendis teneri eum, qui tabulas supprimit. Exhibere autem est materiæ ipsius apprehendendæ copiam facere apud Prætorem, ut ex ejus auctoritate signatores admoniti, veniant ad recognoscenda signa *l.* 3. *D. de tab. exhib.*

Memorantur autem in jure nostro & alias, *Tabulæ* auctionales apud Ambrosium *lib.* 2. *epistol.* cautionis *l.* 3. *D. de suspect. tut.* rem salvam fore cautionis *l.* 5. *D. eod. tit.* contractus *l.* 4. *C. si quis alteri vel sibi* dotis *leg. penult. pr. D. de donat. int. vir. & ux.* emtionum *leg.* 1. *C. Th. de his, qui ven. ætat.* instrumentorum reipublicæ *l.* 31. & 32. *D.*

D. de furt nuptiaes *l.* 31. *pr. D. de donation.* obligationis *l* 6. *C. de fid. jussor.* quibus pecunia expromissa erat *l.* 104 § 1. *D de legat.* 1. testamenti; quæ & simpliciter *tabulæ*, ut apud Juvenalem *sat.* 14. Posthæc tabulas mutare paravi. Sic & *tabulas* ad natam filiam pertinentes *leg* 9. *C. de nupt.* & in prætoris edicto de bonorum possessione secundum vel contra tabulas, & de tabulis exhibendis. Tabulæ plane testamenti non intelliguntur, in quibus heres scriptus non est, magisque codicilli, quam testamentum intelliguntur *l. ult. D. de jur. codicill.* Sic & *Tabulæ* substitutionis *l* 18. §.4. *D. de ann. vel cibar. leg.* supremæ *l.* 1. §.1. *D. de bon. possess. sec. tab.* venditionis *l.* 2. *C. si mancip. ita ven.* & apud Senec. *lib.* 4. *controvers.*

Tabulas novas dicebant Romani legem quæ ferebatur de ære alieno plebi invitis creditoribus relaxando. Quæ lex sæpius Romæ lata est, maximasque turbas peperit.

Tabulæ ad januam fixæ. De his vide in voce *figere*.

T A B U L A R I A M administrare *l. ult. C. de serv. reip.* Vide *tabularius*.

T A B U L A R I U M, in quo sunt complurium mancipiorum emtiones, sed & fundorum, & variorum contractuum instrumenta: præterea & nomina debitorum *l.* 92. *princ. D. de legat.* 3. est vero hoc privatum tabularium. Sumitur *tabularium* pro archeio, id est, eo loco, in quo instrumenta, litteræ, tabulæque publicæ recondebantur, in quibus communia pascua, prædia, vectigalia, portoria, civitates redemtionesque publicanorum perscripta erant. Cic. *de Nat. Deor.* Sed exeamus e theatro, veniamus in forum, cessum ite precor, quid? ut judicetur qui tabularium inciderit. Virgil. *Georg. lib.* 2. Insanumque forum, aut populi tabularia vidit. Ubi Servius: Tabularium in æde Saturni, & ærario fuisse scribit: cum tamen Livius *lib.* 43. ita scribat. Censores ex templo in atrium Libertatis ascenderunt, & ibi signatis tabulis publicis, clausoque tabulario, & dimissis servis publicis negarunt se, &c. Tabularium, φυλακτήριον συμβολαίων interpretatur Brisson. ex Plutarchi *Quæstion. Rom.*

T A B U L A R I U S a tabulis dicitur *l ult. D. de muner. & honor. l.* 2. *C. de jure fisci l.* 1. *C. de tabular.* qui instrumenta publica testationesque conscribit *l.* 11. *C. qui pot. in pign.* ubi tabularii & conditionales vocantur. Ibidemque sunt, qui dicuntur tabelliones, memoranturque in *l. ult C. de jur. emphyt. l* 8. *C. de testam tut. l.* 9. *C. de defensor. civit. l. un.* §.1. *C. de latin. libert. toll. l. un. C. de annat. except. l.* 2. *C. de conven. fisc. debit. l.* 2. *C. de his, qui ex publ. ratiocin.* Tabularios definit Cujac. hoc modo: *Tabularii*, inquit, sunt, qui civitatum aut provinciarum chartas & rationes tractant, supputant, qui præsunt tabulario civitatum, in quo pleraque publica & privatorum reconduntur, veluti debitorum obsignatæ pecuniæ. Et de chartis liquet ex *l. pen. C. de tabular. l. fin.* §.10. *D de mun. & honor. l.* 3. §. 3. *D. de tab. exhib.* De rationibus vero ex *l.* 1. & *l. missi C. de exact. tribut. l.* 2. *C. de numer. l.* 1. *C. de immun. nemin. concad. l.* 1. *C. de censib.* In rebus autem privatorum plerumque adhibebantur, vel ut pro imperitis litterarum scriberent aut subscriberent, vel ut pro stipulari nequeuntibus stipularentur, quasi personæ publicæ. Hæc Cujac. ad

l.

l. universos decuriones C. de decurion. Ac primum quidem servi publici fuerunt, ceu patet ex *l. ult. C. de serv. reipubl. manum.* Capitolinus in *Gordianis* : Non scribæ, non servi publici, non censuales illis actibus interessent. Servos publicos tabularios vocat. Postea vero Arcadii & Honorii constitutione sancitum, ut nulli deinceps, ad id officium pateret aditus, qui obnoxius esset servituti. Hi autem *conditionales* erant, id est, huic conditioni addicti & mancipati, adeo, ut non possent adspirare ad aliam militiam vel dignitatem, uti patet ex *l. scriptura C. qui pot. in pign. l. 3. 5. 7. 8. C. Th. de num. act.*

Tacite accedere dicitur, quod etiamsi non exprimatur, natura sua rei inest *l. 75. in fin. D. de evictio.*

Tacite relictum videtur, quum neque testamento, neque codicillis palam datum, sed chirographo cavit is, cujus fides eligitur, quod ad se ex bonis defuncti pervenerit, id ei, qui alioquin capiendi jus non habeat, restituturum *l. 1. & 3. pr. l. 40. §. 1. l. 42. D. de jur. fisc. l. 12. in fin. D. de fideicommiss. libert. l. 21. D. de inoff. testam. l. 83. D. de adquir. vel omitt. hered.* Quo bene adludit Synesius *epist.* 1. quæ quatenus ex hac metaphora tacitorum fideicommissorum pendet, vulgo obscura habetur. Agit autem in ea de libris suis rhetoricis, quos pro vulgo quæsitis liberis habet. Et tamen perinde atque justus & legitimos eos complecti scribit, ut pro justorum loco eos ac lubens sit habiturus ; nisi leges, quæ acres sunt ingenuitatis patronæ, repugnarent. Itaque id eos demum ex bonis suis laturos scribit, quod *clam & tacite* in eos sit collaturus. Verba ejus, quibus hanc postremam orationem exprimit, hæc sunt : *ε χει ϰ̀ ϰερδος, ο, τι αν αυτω λαθρα χαρισωμαι.* Unde etiam quod ita relinquitur, *tacitum* fideicommissum vocatur *l. 18. D. de his, quæ ut indign.* Vide *Tacitum fideic.* Dicitur etiam *tacite* in obligatione tempus contineri, quæ per rerum naturam præstari non potest *l. 49. § ult. l. 73 D. de fidejussor. l. 83. §. 5. D. de verb. oblig.*

Tacitus, *a*, *um.* Tacita ademtio *l. 5. D. de adim. legat.* conditio *l. 2. D. pro soc.* conventio *l. 3. D. in quib. causs. pign. vel hypoth. tacit.* dissimulatio *l. 1. C. de in integr. rest.*

Tacitum fideicommissum interpretare, quo quis non capienti tacite, id est occulte & non palam rogatus est restituere *l. 18. pr. & §. 1. l. ult. D. de his, quæ ut indig. l. 1. C. de delator. l. 13. D. ad leg. Falcid. l. 3. C. eod. tit. l. 17. §. 2. D. de usur. l. 3. D. de probation. l. 1. C. de delator. l. 3. D. de jur. fisc.* Quinctil. *lib. 9. cap. 2.* Ream tuebar, quæ subjecisse marito testamentum dicebatur, & chirographum marito expirante heredibus dedisse, & verum erat. Nam quia per leges institui uxor non poterat heres, id fuerat actum, ut ad eam bona per hoc tacitum fideicommissum pervenirent. Scripserat & Paullus librum singularem de *tacitis* fideicommissis. Porro non eo minus tacitum fideicommissum est, quod palam testator reliquerit, si personam, cui restitui vellet, non significaverit, *l. 123. §. ult. D. de legat* 1. Cujus rei exemplum est in Quinctil. *Declam.* 325. in qua dies fingitur decessisse herede instituto bonorum paupere, cum elogio tali : *Peto ut hanc hereditatem tamquam fideicommissam.* Ex quibus verbis *tacita* fides suscepta arguitur. Difficile, ait, est quidem natura probare tacitum fideicommissum. Quomodo

modo tamen probamus? Elogium scriptum est, palam certe & manifesto electus hic est ad transitum hereditatis, silentium & fides est, inquam, de restituenda hereditate. Sic quoque per *tacitam* fidem translata prædia dicuntur in *l.* 15. *§. penult.* D. *ad municip.* quæ in fraudem munerum civilium in alium nomine tenus translata sunt, ita ut reipsa maneant in prioris possessoris dominio. Eodemque sensu *tacita* pro occulta & clandestina, apud Plinium *lib.* 5. *epist* 1. Sic etiam tacita fides dicitur *leg.* 13. §. 7. D. *de jur. fisc.* & tacitæ fidei heredis committere *l* 48. D. *eod. tit.* Sic quoque *tacitam fidem* contra leges adcommodare intelligitur, qui vel id, quod relinquitur, vel aliud *tacite*, id est, clam, videlicet domestica cautione vel chirographo, vel nuda pollicitatione promittit, se restituturum personæ, quæ legibus ex testamento capere prohibetur *l.* 10. & 11. D. *de his, quæ ut indign. l.* 103. D. *de legat.* 1. *l.* 43. §. 3. D. *de vulg. & pupill. substit. l.* 13. D. *de dot. prælег.* Ulpian. *tit* 25. *Regul.* §. 17. Sic etiam tacitam fidem interponere dicitur in *l.* 46. D. *de hered. pet.* quod est restituendi *tacitum* ministerium suscipere Papinianus adpellat in *l.* 16. §. *ult.* D. *de his, quæ ut indign.* Seneca etiam *in Oedipo*, *tacitam* fidem præstare dixit. Vide supra *tacite relictum*.

Tacita pactio *l.* 17. §. 9. D. *de pact. l.* 3. *C. in quib. causs. pign. vel hypoth.* quæ expressæ opponitur. Aliter tacita pactio in *l. penult.* §. 2. D. *de bon. libert.* accipitur pro ea, quæ in fraudem alicujus facta est, & ut & plerumque tacita quum dicimus, fraudes dicimus Cujac. *ad l.* 1. *Cod. de delator.* Tacita pecunia, in *l.* 47. §. 1. D. *de pact.* ea est, quæ non continetur scriptura mensæ, vel alio publico testimonio: quomodo si qua inesse credito turpitudo videatur, dari pecuniæ soleat. Sic in veteri quodam testamento Sempronii Tucidani militis: Aurelius Tucidanus tacitam pecuniam si via Lat. off. meis, re. monumentum suo sumtu ædificaverit, habeto. Et apud Gell. *lib* 12. *Noct. Att. cap.* 12. P. Sylla, qui tum reus erat, mutua sextercitum vicies *tacita* accepit. Sic enim veteres habent libri, non tacite, ut testatur Cujacius in *d. l.* 47. D. *de pact.* Tacita pensatio id est, compensatio adpellatur ea, quæ licet verbis expressa non sit, jure tamen competat *l.* 67. §. 3. D. *de legat.* 2. Tacitum senatusconsultum quid sit, explicat Capitolin. *in Gordianis cap.* 12. Tacita summa *l.* 47. §. *ult.* D. *de pact.* Vid. *tacita pecunia.* Tacitum tempus, id est, dilutio, quæ ex re ipsa inest promissioni.

Tacita veritate & falsitate suggesta, quomodo intelligendum sit, vide Innoc. *c. super litteris* 3. *extra de rescript.*

TACITURNITAS in *l.* 1. *§. pen.* D. *ad municip. l. ult.* D. *de decurion.* pro voluntate accipitur, & consensu. Quod tamen non perpetuum est; Eadem enim & pro dissensu quandoque erit accipienda.

TACTUS, *us.* in *l.* 1. *C. Th. de pagan.* ibi: Quæ de tactu Amphitheatri. Vox fulguralis scientiæ, de qua fuse Jac. Gothofred. in *d. l. Comment.*

TÆDIUM vitæ *l.* 45. § 2. D. *de jur. fisc.* Tædio adfectus creditor *l.* 5. D. *ut in possess. legat.*

TAΓMA, in *l.* 1. D. *milit. testam.* mille hominum multitudinem interpretatur Ulp.

TALE, sui natura comprehendit genus, non speciem, ut colligi potest ex *l.* 1. *C. in pr. de verb.*

verb. signif. ibi talem habere & *vers.*1. ibi nulla speciali.

Talio in XII. Tabulis tale est, ut duplo duplum. Festo *lib.* 18. parem vindictam significat. Verba legis hæc sunt apud eumdem: Si membrum ruperit, ni cum eo pacit, talio esto. Quam legem explicuit Sex. Cæcilius apud Gell. *lib.* 20. *cap.*1. Sic Isidor. *lib.* 1. *c.* 27. Talio est similitudo vindictæ, ut taliter patiatur quis ut fecit. Aristoteles *lib. de moribus* videtur ἀντιπεπονθὸς vocare, & similitudinem supplicii *l. ult. C. de accus.* reciprocam pœnam *l.* 3. *C. Theod. de exhib. reis. l. hi quos C. Th. de accusat.* Jus talionis ante Decemviros induxerat Deus lata lege Exod. *cap.* 21. Legis XII. Tabular. de talione loquentis meminit Justinianus §. *pœna Inst. de injur.*

Tam, *quam*, inversa loquendi ratione *princ. Inst. de hered. instit.*

Tam pro valde in *leg.* 24. §. 1. *D. de minor.* Cujus significationis aliud quoque testimonium P. Faber protulit ex *l.*1. *in fin. D. de curat. furios.* Ubi in Florentinis est: Si *tam* probus sit, id est, si sobrie vivat, ut in *l.* 12. *D. de tut. dot.* Addidit & Plinium eodem sensu hoc verbum usurpasse *lib.* 7. *cap.* 49. oratores quidem ambo, sed *tam* dispari eventu. Et Velleium Paterculum libro posteriore: nam dictaturam, quam ei pertinaciter deferebat populus, *tam* constanter repulit. Et alias: nec minora consequi potuit: sed non *tam* concupivit.

Tamen restrictive usurpatur in *l.*19. *D. de petit. hered.* & *l.* 27. *D. ad SC. Trebell.*

Tamen aliquando pro autem vel quidem. Licet tamen Prætor, si cum eo, qui in potestate sit, gestum sit, polliceatur actionem: tamen &c. *l.* 3. *pr. D. de pecul.* Nec tamen semper exspectandum est *leg.* 88. §. 1. *D. mandati.* Lamprid. *in Commod. cap.*5. Tunc tamen Perennis cuncta sibi vindicavit.

Tametsi, pro quamvis ponitur in *l.* 56. D. *de judic. l.* 7. §. 11. D. *ad SC. Macedon.* qui duo loci ad eum, quem Jac. Cujacius *lib.* 1. *observ.* notavit, commodissime addentur, ac Brissonio vox hæc in *tamen si* mutata videtur in *l.* 18. §. *ult. D. de injur.* ubi longe aptius, quam uti vulgo legitur, legeretur: Quod si scisset filium esse; *tamen & si* nescisset, cujus filius esset, dicerem, inquit, patrem suo nomine injuriarum agere posse.

Tamiaca prædia *rubr. C. de præd. tamiac.* possessiones erant in Cappadocia & domus propriæ patrimonii principis, & in eis coloni æque & inquilini, & servi, & equitia ejusdem juris, conditionis, nominis, homines puta tamiaci, possessionesque tamiacæ, qui quæve omnes erant sub dispositione Comitis domorum *l. ult. C. ubi fisc. causs. Nov.* 20. quod mutatur *Novell.*90. & transfunditur in Proconsulem Cappadociæ. Hæ autem possessiones dicuntur *tamiacæ*, quod horum reditus deputati essent cubiculo & cellario sacro, quod proprie ταμεῖον est. Hæc Cujac. in *Novell.* 30. Alciatus arbitratur fundos *tamiacos* esse qui dispensatori publico præstabant annuos fructus vectigales, quibus ille postea in domo Imperatoria dispensabat alimenta. Nam ταμίας dispensatorem significat.

Tamquam nam semper improprietatis nota est, ut in *l.* 2. D. *arbor. furt. cæs.* sed etiam quandoque caussaliter sumitur ut in *l.*14. *C. de judæis.*

Tanti, *quanti*, id est, tot, quot

quot *l.* 65. *princ.* D. *de legat* 1. A.d. Duker. *de Latin. vet. Ictor.* p.358.

Tantisper, id est, interim, per tantum spacium sive per tantum tempus in *l.*7. §. 10. D. *de adquir. rer. dom* §. *ult. Inst. per quas re fon. cuiq. adquir* *l* 3. §.1. D. *de tutel* Terent. *in Heaut.* Ego te meum esse dici tantisper volo dum quod te dignum est facias. Gell. *lib.*6. Tantisper quoad fieret permutatio.

Tarpeius Jupiter inter eos fuit Deos, quibus Romani ridiculo instituto jus liberorum dederant, ut ex testamentis capere possent. Dio Cass. *lib.*55. *init.* Ulpian. *Regul. tit.*22 §. 6. Cognomen hic Jupiter habuit a rupe Tarpeia, cui Capitolium impositum De eo plura Petr. Faber. *lib* 3. *Semestr. cap.* 4. Hein.

Taruntius *Paternus* citatur ab Æmilio Macro in *l.*12. §.1. D. *de re milit.* Idem hic est Paternus cum illo qui Commodo Imperatori præfectus prætorio fuit, si conjecturam sequimur Thomæ Reinesii *Class.I. Inscript.*60. p.38. Vocatur alias Taruntenus, & in Indice Florentino Ταρρυντηνος Πατερνος, & omnino non alius est ac Taruntenus, quem Commodus præfectura prætoriana functum occidit. Lamprid. in *Commod. cap.*4. ut adeo vana videatur conjectura Guidon. Panciroli *Var. Lect. I.*79. ad Paternum nostrum pertinere rescriptum Alexandri Imperatoris *l.* 2. *C. de magistr. conven.* Reliquit *de re milit.* libros IV. ex quibus est *l.*7. D. *de re milit. l.*12. D. *eod. tit. l. ult.* D. *de jure immunit.* immo & *l.*15. D. *de re milit.* quæ Papiniano alias tribuitur, si audimus Stewechium *ad Vegetium p.*25. Ipse Vegetius *de re militari I.*8. eum citat, diligentissimumque juris militaris adsertorem vocat. Hein.

Tascodrogitæ *l.* 10. 65. *C. Th. de heret.* qui proprie Ascodrogytæ *d. l.*65. genus hæreticorum, de quo dictum suo loco.

Tatiani a Tatiano quodam vocati: quia & Encratitæ dicti, quia carnes abominantur *c.*39. §. 24. *Causs.*24. *qu* 3.

Taxare. Fest. Pompei. *lib.* 18. Taxat, inquit, verbum ponitur in iis, quæ finiuntur, quoad tangi liceat, in litibus quoque cum arbitro præscribitur, quoad ei jus sit statuendi. Hoc modo accipiuntur verba: *Taxata* quantitas in *l.*3. *C. de inutil. stipul. l.* 2. *C. de rer. permut.* Taxata pretio species in *l.*21. *C. de jure dot.* Taxare usuras in *l.* 108. §. *ult.* D. *de legat.*1.

Taxatio. Eam Justinianus *in Novell.*63. interpretatur *ρητην ποσοτητα οριζομενην παρα τε δικαζοντως* certam quantitatem a jus dicente definitam. Et ita hoc verbum accipiendum est in *l.*68. D. *de rei vind. l.*18. D. *de dol. mal. l.*3. §.2. D. *ad exhib. l.*39. §. 1. D. *de oper. libert.* Ita quoque explicandum verbum *taxatio* in *l.*6. D. *ut legator. servand. caussa.* Vet. Glossar. Græc. *Taxatio*, *η φαινομενη ποσοτης των ορθως και αληθως δαπανηθεντων, εφ οις και ορκος επελεσιυργηθη.* Aliud Glossar. *η δικαια διατιμησις.*

Taxationes etiam in sententiis, contractibus, testamentis, & aliis negotiis dicuntur clausulæ, quibus ejus, quod agitur, pronunciativa vis restringitur & coercetur, & temperatur *l.*24. *in fin.* D. *de act. emt. l.* 6. D. *ut legator. l.* 4. *in fin.* D. *de legat.*2. *l.*5. D. *de trit. vin. oleo.* Quinctilian. *Declam.* 13. Crimen istud non privatam taxationem formulæ merebatur. Festus *lib.* 17. Taxatio dicebatur, quum arbitro præscribebatur, quoad ei jus esset statuendi. Add. Cujac. *lib.* 2. *observ. cap.*12.

Taxeota, id est, in ordine constitutus *l* 35. *princ. C. de Episcop. & cler.*

Taxeota, ταξεωτης, pro cohortali, sive officiali, qui ex adparitoribus est alicujus magistratus *Novell.* 123. *cap.* 1. Ita Anton. Augustin. *in verborum quorumdam interpretatione.* Glossarium Græcum: ταξεωτης, adparitor, officialis. Hein.

Tector. Hac adpellatione designantur dealbatores, qui κονιαται Græcis dicuntur *l.* 5. §. 7. D. *commod. l.*27. *in fin. D. ad leg. Aquil. leg.* 1. *C. de excus. artif.* Horum opificium ita Tertullianus *de idololatr. cap.*8. explicat. Scit albarius tector & tecta sarcire, & tectoria inducere, & cisternam liare, & cymatia distendere, & multa alia ornamenta præter simulacra parietibus incrispare.

At quum *tectores* etiam machinas curarint *l.* 5. §. 7. D. *commod.* & trochos posuerint *l. un.* §.3. D. *de via publ. & si quid in ea fact.* (ita enim in melioribus editionibus legitur) denique lacus curarint vino plenos *l.* 27. §. *ult. D. ad Leg. Aquil.* non obscurum est, tectores etiam fuisse fabros machinarios, ceu existimavit Jo. Brodæus *Miscell.X.* 4. unde non opus est in *d. l.* 27. cum Budæo legere *victor*, vel cum Alciato *sector.* Probum est enim *tector*, & Ulpiano familiarissimum. Vid. supra *Albarius.* Hein.

Tectorium & *Tectoria* sunt incrustationes splendorem transmittentes, quæ ex gypso, & calce, vel ex marmore tuso compositæ parietibus inducebantur, & illinebantur, ut Vitruvius *lib.* 2. *cap.* 4. *& lib.* 7. *cap.* 3. docet. Plinius *lib.*36. *cap.* 23. Tectorium, ait, nisi ter arenato & bis marmorato inductum est, non satis splendoris habet. *Tectoriis* exornare domum solebant veteres *l.* 3. §. 4. D. *de in rem vers.* hinc tectoris quoque loricationes dicuntur in *l.*79. *in fin.* D. *de verb. signif.* Tectorium imponere parietibus, pro inducere, dixit Neratius in *l.*44. D. *de usufruct.* Vulgaria tectoria in *l.* 13. *in fin.* D. *de servis. præd. urb.* quæ Seneca *epist.*13. gregalia vocare videtur, ubi *balnea gregali tectorio inducta* dicit.

In plerisque locis hic notatis, nec non in *l.*3. §.9. D. *uti possid.* tectoria non solum albarium opus denotare videntur, sed simul picturas illi inclusas, quibus exornari solebant parietes. Menag. *Amœn. jur. civ. cap.* 29. Saltim tabularum pictarum *tectorio* inclusarum meminit Ulpianus *l.*17. §. 1. D. *de act. empti.* Hein.

Tectum. Sub eodem *tecto* in SCo Silaniano quid significet, exponit Ulpianus in *l.* 1. §. 26. D. *ad SC. Silanian.* qui præterea sub eodem tecto esse dicuntur, vide *l.*11. §.4. D. *ad leg. Falc.*

Tegulæ adfixæ, aut seorsim positæ *l.* 9. D. *quod vi aut clam.* Tegula, orum, in *l.* 31. §.1. D. *de usucap. l.* 8. D. *quod vi aut clam.*

Telonarii & Publiciani in *l.* 3. *C. Th. de indulgent. debitor.* Moschopulus περι σχεδων. Τελωνης, ait, ο τα τελη ωμημενος, οιοι εισιν οι τα τε θαλαττης και τα τε αντιπαυλυ διενεργουντες νυν.

Teloneum. Canonem *telonei* apud Cassiodorum *lib.*5. *Variar. epist.* 39. legimus, Gothorumque regibus pensitatum fuisse inde intelligimus. Et plane *telonea* inter regalia ponuntur in Constitutione Friderici Imperatoris II. *Feud.* 56. Ad quam pertinet, quod Radevicus *lib.* 4. *de gest. Friderici cap.*5. ita scribit. Tam Episcopi, quam Primates, uno ore,

ore, uno adsensu in manum principis regalia reddere, primique resignantium Mediolanenses exstitere, requirentique de hoc ipso jure quid esset, adjudicaverunt ducatus, marchias, comitatus, consulatus, monetas, *telonea*. Fodrum autem quid esset, ut hoc obiter & extra rem propositam explicetur, Otho Frisingens. *lib.* 2. *de gest. Frider. cap.* 12. indicat, quo verbo idem auctor *lib.*2. *c.*23. utitur.

TELUM vulgo quidem, quod arcu mittitur, generaliter tamen quidquid manu jaci ac mitti potest, significat. Itaque & lignum, & ferrum, & lapis *telum* dicitur. Unde Paullus in *l.* 11. §. 1. D. *ad leg. jul. de vi publ.* telorum adpellatione omnia, ex quibus singuli homines nocere possunt, accipiuntur. Et ita teli verbum in XII Tabulis, quæ latronem, qui se *telo* defenderet, occidi permittebant, acceptum Caius in *l.* 233. D. *de verb. signif.* & in *l.* 54. §.2. D. *de furt.* tradit. Quomodo etiam in *l.*1. §. 17. D. *de SC. Silan.* & in lege Cornelia de sicariis verbum hoc accipiendum est §. 5. *Inst. de publ. judic.* Festus vero *lib.* 1. tela ab armis proprietate significationis hoc distare scribit, quod tela sint ea, quibus procul præliamur: arma vero ab humeris dependentia. Servius ad *lib.* 2. *Æneid. v.* 468. in hæc verba: telorum interea cessat omne genus: Bene, ait, addidit, genus. Telum enim dicitur, secundum Græcam etymologiam, ἀπὸ τῦ τηλόθεν, quidquid longe jaci potest: quamquam legerimus de gladio *lib.*9. *Æneid. v.* 747. At non hoc telum mea quod vi dextra versat .... & sequitur: consurgit in ensem; dictum autem telum a longitudine, unde mustelam dicimus. Sic Græci βέλος dicunt, ἀπὸ τῦ βάλλειν Interpres Euripidis in *Hecub.* βέλος τῶν τὸ βαλλόμενον.

Tela non numquam latissime non modo arma, quibus vel cominus vel eminus pugnatur, sed & quævis instrumenta, quibus vulnus infligi posset, vocantur. Sisenna apud Nonium in *tela.* Manuales lapides dispertit, quod is ager hujusmodi *telis* abundabat. Tacitus *de morib. Germ. cap.* 6. genera telorum, quibus Germani utebantur, recenset, gladios, majores lanceas, hastas vel frameas. Cultrum ex lanionis taberna abreptum *telum* vocat Livius *lib.* 3. *c.* 51. qui alibi *lib.* 1. *cap.* 40. securim, & falces, agrestia tela adpellat *lib.* 9. *c.* 36. Sed & dentes *tela* sunt Senecæ *de ira* *III.* 4. ignes Sallustio *Jugurth. cap.* 60. ubi legendus Cortius *in notis.* Hein.

TEMEN pro tegmen in *l.*70. *pr.* & §. *ult.* D. *de legat.*3. *leg.* 22. *in fin. de aur. arg. leg.*

TEMONARII dicuntur, qui temonarium tributum exigunt *l.* 2. *C. de privil. eor. qui in sacr. palat.* in qua tamen vulgo *turmariorum*, aut, ut alii emendant, *telonariorum* pro *temonariorum* legitur. Quod vitium satis perspicue ex eo deprehenditur, quod *capitularios* eos vocari Imperatores aiunt. Capitularium autem atque temonem conjungi vide in *capitularium* & *capitulum.*

Temonaria functio, & temonarium onus in *l.* 14. *C. Th. de extraord. muner. l.*1. *C. de palatin. sacr. largit. lib.* 21. *l.* 4. *C. de dignit.* a temone.

TEMONES enim inter præstationes & munera sordida referuntur in *l.*4. *C. de proxim. sacr. scrin.*

TEMPERARE ab injuria *leg.* 5. *C. de ingen. manum.* iis, quæ sunt prohibita *leg.* 1. §. D. *de offic. præf. urb.* legato *l.* 41. D.

D. *de bon. libert.* i. e. abstinere.

Temperare, moderari. Qui præfecti Diœceses sibi Creditas temperarunt *l.1. C. de prepos. sacr. scrin.* Et hoc sensu temperationem reipublicæ dixit. Cic. *de legib.*

Temperare conditionem *l. 4. D. de condition. & demonstr.* dolorem *l. 38. §.8. D. ad leg. jul. de adulter.*

Tempestatis adpellatione continentur nives immoderatæ, quæ frumenta corrumpunt *l. 72. §. 3. D. de contrah. emt.* estque cælestis injuria, sive terram sive mare, sive flumina conturbet *l.2. §.8. D. si quas caut. judic. l.2. §.2. D. ad leg. Rhod.* Tempestas calumniosa *l. 15. §. 1. D. locati.* Tempestatis lues *l.8. C. de locat. & conduct.* Apud Ciceronem tamen tempestas pro die videtur sumi hoc versu: Tertia te Phthiæ tempestas lata vocabit, cum versus Homericus, quem expressit sic habeat : Ἤματι κεν τριτάτῳ Φθίην ἐρίβωλον ἱκοίμην.

Templa dicuntur tam delubra gentilium *tit. C utriusque, de pagan. sacrif. & templis.* quam Christianorum ecclesiæ *l.3. C. de his, qui ad eccles. confug. l. 4. C. Th. eod. tit.*

Templum justitiæ *l.1. §.5. C. de vet. jur. enucl.*

Temporale & temporarium, perpetuo opponitur. Sic temporalis & temporaria accessio *l. 2. D. de testam. milit.* actio *l. 9. §. 2. D. de administr. & peric. tut. l.55. §. ult. D. ad SC. Trebell. & passim.* quo nomine demonstrantur, quæ minore ac breviore XX & XXX annorum spacio finiuntur *l. 6. D. de obl. & act. l. 9. §. 2. D. de admin. & peric. tut. l. ult. D. de fidejussor. tut. tit. Inst. de perpet. & temp. act. l.9. §. pen. D. de reb. auct. jud. possid.* Temporalis annona *l. 5. D. de administr. rer. ad civit. pert.* conductio *l. 10. C. de locat.* Temporalis exceptio, quæ durat usque ad mortem ejus, qui excipit *l. 32. D. de usufruct.* Aliquando objective dicitur temporalis exceptio, quod contineat & objiciat tempus actioni, pro illa excluditur ut in *rubr. D. de divers. temp. præscr.* Temporalis excusatio *l. 4. D. qui pet. tutor.* Temporarium interdictum *l.2. §. 44. D. ne quid in loc. publ.*

Temptare pro *tentare* in *l.13 §.2. D. de jurejur.*

Tempus. Tempore quoque peritura res dicitur, quum dilatio actionem peremtura est *l. 1. D. de furt.* Item tempore peritura dicuntur, quorum retentio onerat hereditatem *l.12. §. ult. D. de religios. & sumpt funer.*

Tempus legitimum. Vid. *legitimum.*

Tempus modicum, quandoque trium aut quinque dierum est *l. si post tres D. si quis caut.* Quandoque decem diebus accipitur, ut in *l. promissor stich. D. de const. pecun.* quod & Eusthathius in *lib. de var. observ. temp.* adnotat. περὶ ξ ἡμερῶν. Interdum dies 30. signat. *l. 1. §. 2. D. de itin. actuq. priv.* interdum duorum mensium spacium *l. sancimus C. de fidejuss.* idque Eusthat. observavit *eod. lib.* περὶ ξ ἡμερῶν. Quandoque trium *l. de operis C. de ædif. privat.* Est aliquando quadrimestre *l. si debitori D. de judic.* Quandoque decem mensium *l. 2. C. de nupt.* Quandoque quinquennium *l. 1. §. 13. D. de separationib.* Præterea, judicis arbitrio relinquitur definiendum *l. 13. §. ult. D. ex quib. caus. major.* De hoc vid. fusius Conn. *lib. comm 7. c. 12. n.4.* Gothofr. ad *l.1. §.9. D. si is, qui test. lib. esse jus.* Tempus statutum in *l. 1. C. si quis ignor. rem minor. esse.* id est, quinquennium. Gothofr. in *d. l.1.*

Tenera ætas, puerilis & pupillaris, etiam nostris *l. fin. C. de testam. milit.*

Tenere merum factum significat, & ad possessionem corporalem refertur. Tenet enim qui corpore possessioni insistit, licet non possideat *l. 9. in fin. D. de rei vindicat.* Itaque tenere, & possidere separantur *leg. 18. D. de acceptilat.* Quin etiam in quos jus possidendi non cadit, quales sunt servi, hi *tenere* dicuntur *l. 38. §. 8. D. de verb. oblig. l. 49. §. 1. D. de adquir. possess. l. 4. §. 9. D. de usurpat. & usucap.* Aliquando tamen etiam ipse dominus tenere dicitur ut in *l. 10. C. de pignorat. action. leg. 44. §. ult. D. de usucap.*

Tenere idem interdum significat, quod obtinere, & judicio vincere. Sic qui in rem egisset, nec tenuisset, Paull. in *l. ult. D. de except. rei judic.* Si vero in caussa tenuerit, etiam Lege Fabia crimenque persequi poterit *l. 1. C. ad leg. Fab. de plag.* Qui falsas tabulas dixerit, nec tenuerit *l. 6. C. ad leg. Cornel. de fals.* similiter in *l. 12. C. de inoff. testam.* eum, ait Gordianus, qui inofficiosi caussam delatam non tenuit, a falsa accusatione non submoveri placuit. Item Ovid. *lib. 6. Fastor. v. 71.* rem *tenere*, pro jus suum obtinere usurpavit. Et caussam *tenere*, idem auctor *Heroid. Epist. 17. v. 244.* Cicero in *orat. pro Cæcina cap. 24.* Et hoc loco dixisti, Scævolam caussam apud Centumviros non tenuisse. Sueton. *in Domitian. cap. 9.* Nec repeti nisi intra annum eaque conditione permisit, ut accusatori, qui caussam non teneret, exsilium pœna esset. Adde Livium *lib. 4. cap. 30. lib. 23. cap. 20.* & *lib. 39.* Horat. *lib. 1. epist. 16. v. 43.* Quo consultore, & quo caussæ teste tenentur. Seneca *lib. 1. controv. 1.* Si non tenuero caussam, fame moriar: si tenuero, hoc tantum consequar ne fame moriar. Quinctilian. *lib. 9. p. 156.*

Tenere, adstringere, obligare. Sic *tenere* aliquem dicuntur constitutiones *leg. 15. §. 13. D. de injuriis.* decretum *l. 23. D. de excusat.* lex in *tit. D. ad leg. jul. de adulter.* Senec. *Controv. 2.* Tenet omnes nunciatio *l. 18. D. de oper. nov. nunc.* Quæstio tenere unum ex heredibus *l. 29. D. de except. rei judic.*

Ita etiam *teneri* pro obligari. Sic *teneri* actione *l. 3. C. de transact.* conventione *l. 14. §. 3. D. commun. divid.* edicto *l. 7. §. ult. D. de jurisdict.* lege *l. 6. D. de jur. patron.*

Tenere pro valere, consistere. Sic *tenere* dicitur actio *l. 11. §. 1. D. de injur.* consensus *l. 7. §. 1. D. quib. mod. pign.*

Tenere, pro retinere *l. 15. D. de his, quæ ut indign.*

Tenendum est, id est, observandum *leg. 12. D. si quis caution. jud.*

Sed & solo vel in solo *tenere* dicuntur, quæ ei cohærent *l. 115. D. de verb. signif. l. 1. §. 1. D. de oblig. & action.*

Tenet pro occupat, & tegit *l. 7. §. 3. D. de adquir. rer. domin.*

Teneri in administratione, id est, detineri *l. 10. C. de excusat. tutor.*

Tenor actorum *l. 1. C. de fide instrum.* ætatis *l. 28. §. ult. D. de liber. & postum.* Cujac. *lib. 26. observ. cap. 27.*

Sed quid *tenor ætatis?* Cujacius sane nihil hic extricat, intelligens χεσιν vel habitum ætatis, sed eam notionem nullo probans exemplo. Elegans videtur conjectura Marqu. Freheri *Verosimil. I 2.* legentis propter *tenerum ætatis*, uti & lubricum ætatis, consilii, ambiguum

conditionis, & sexcenta hujus generis passim occurrunt. Hein.

Tenor codicillorum *l. 3. C. de codicill.* indulgentiæ *l. 5. C. de his, qui sibi adscrib.* jurisdictionis *l. 5. C. de his, quæ vi. l. 2. Cod. de bon. auctor. jud. possid.* legis *l. ult. C. de jur. reip.* mandati *l. 12. C. mandati vel contr.* pactorum *l. 3. C. de inutil. stipul.* rationis *l. 16. D. de legib.*

TENTARE non semper conatum, sed aliquando ipsum etiam delictum notat ut in *l. un. Cod. nemin. lic. sign. Salvat.*

TENUIS vitæ homines, non viles in *leg. 6. §. 5. D. de offic. præsid.* sed potius intelligendi, qui vel humili loco nati, vel quibus tenues facultates, aut nullæ sunt. Unde tenuitas patrimonii pro exiguitate. Et ita intelliguntur tenuiores in *l. 1. C. ne liceat potentior. l. 5. § 12. D. de jur. immun. l. 28. § 1. D. de pœn. l. 1. pr. D. de colleg. & corpor.* Et tenuiorum collegium in *l. 3. §. 2. D. eod. tit.*

TEPIDARIUM, lavacrum aquæ tepidæ *l. 19. D. de servit. præd. urban.* Vitruv. *lib. 5. cap. 10.* tepidarium pro ipsa balnei cella posuit: mox pro vase in quo aqua calefit.

TERENTIUS *Clemens*, jurisconsultus, discipulus, ut videtur, Juliani, quem suum vocat *l. 6. D. de vulg. & pupil. substit.* ac cujus fere semper amplectitur sententias. Scripsit libros 20. ad legem Juliam & Papiam, ex quibus permulta in Pandectis fragmenta exstant, quamvis ipse Terentius a nemine alias laudetur. Hein.

TERGEMINI. Vide *Trigemini.*

TERGIVERSARI in universum ab accusatione desistere definit *l. 1. §. 1. D. ad SC. Turpill.*

TERMINALIS, in limitibus positus, finalis. *Terminales* arbores apud Paull. *lib. 3. Sent. tit. 22. de quibus.* Vide Siculum Flaccum, Hyginum & alios auctores de limitibus. *Terminales* lapides apud Ammian. Marcellinum *lib. 18. cap. 4.* qui & *finales* in *libello varior. auctor. de limitib.*

TERMINUS, limites agrorum & fines possessionum significat *l. 3. D. de adquir. possess. l. 12. D. fin. regundor.* Varro *lib 4. de ling. lat. pag. 9.* Hinc fines agrorum termini, quod hæ partes propter limitare iter maxime teruntur. Itaque terminus quum in Latio aliquot locis dicitur, ut apud Accium, non terminus, sed termen: hoc Græci τέρμα. *Terminos* ergo finium caussa positos lapides arboresve accipimus in *l. 1. 2. & 3. D. de termin. mot. l. 1. C. de accusation.* Et Juvenalis *Sat. 16. v. 36.* terminum hac circumloquutione designat: Aut sacrum effodit medio de limite saxum. Hinc terminum dejicere, exarare *l. 12. D. fin. regund.* movere *rubr. D. de termin. mot.* ponere *l. 44. D. de recept. arbitr.*

Terminum quoque vocabant custodem finium Deum, quemadmodum ait Lactantius *lib. 1. divin. Instit. cap. 20.* Termini autem Dei sacra invenerat Numa Pompilius, ut eo magis ab eorum violatione homines absterreret religio. Dion. Halicarn. *lib. 2. Antiquit. Rom. p. 133.* Huic Deo, qui, inaugurato Capitolio, cedentibus reliquis Diis, solus cum Juventa restitisse ac ne Jovi quidem cessisse dicitur. Flor. *lib. 1. cap. 7.* Sacri erant lapides terminales, unde & in iis scriptum: *Termino sacrum*, Reinef. *Class. 1. Inscript. 239.* Et *lapidem sacrum arbitrium populis* eleganter vocat Seneca in *Hippolyt. v. 528.* De honore his la-

lapidibus habito Juvenal. *Sat.* 16. *v.* 36. Convulsum ruris aviti Improbus, aut campum, mihi si vicinus ademit, Aut sacrum effodit medio de limite saxum, Quod mea cum vetulo coluit puls annua libo Hein.

Terminus humanæ vitæ *l.* 23. §. 1. *C. de sacrof. eccles.*

Termini contractus notissimi *l.* 24. D. *deposit.*

TERRA. In terra cadere. Sancimus si vivus perfecte natus est, licet illico, postquam in *terra* cecidit, vel in manibus obstetricis decessit, nihilominus testamentum rumpi *l.* 3. *C. de postum. h. red. instit.* Pertinent hæc ad ritum tollendi liberos recens natos, (quem tamen Justiniani temporibus adhuc notum fuisse, merito dubites). Nam & Stat. Papinianus *in Thebaid.* I. Si me de matre cadentem Fovisti gremio. De eo ritu consulendi Jac. Cujac. *lib.* 11. *observ. cap.* 30. Lindenbrog. *ad Terent. Andr. Act.* 1. *sc.* 3. *v.* 14. Isaac. Voss. ad Pompon. Mel. *lib.* 1. *cap* 8. *p.* 44. & Gudii libellum de ritu liberos recens natos in terra sistendi & tollendi. Hein.

Terra Italia *leg. ult.* D. *de abig.* Africa terra *Hirt. de bello Africano.*

TERRIBILES libri de delictis privatis & extraordinariis, nec non publicis criminibus, qui omnem continent severitatem poenarumque atrocitatem *l.* 2. §. 8. *C. de vet. jur. enucl.*

Terribiles scripturæ dicuntur S. Biblia in *l.* 13. §. 4. *C. de judic.* juncta *l.* 14. §. 1. *C. eod. tit.*

Terribiles & salubres sunt leges ecclesiæ *c.* 1. *vers. prodest. causs.* 23. *qu.* 5.

TERRITORIUM est universitas agrorum intra fines cujusque civitatis, ab eo dictum, quod magistratus illi jus terendi habeat *l.* 239. §. 8. D. *de verb. signif.* Verum enim vero in hujus verbi etymologia a jureconsulto, immo & a se ipsis varie auctores dissentiunt. Varro quidem *lib.* 4. *de ling. lat. p* 9. Terram a terendo dictam scribit, ab eoque colonis communem locum, qui prope oppidum relinquitur, *territorium* dictum, quod maxime teratur. At Siculus Flaccus *de condit. agror. p.* 3. aliunde hujus adpellationis originem deducit. Ab his populis, ait, qui sedes in aliqua regione constituerant, eorumque agros occupaverant, præmensum quod universis suffecturum videbatur solum, territis fugatisque inde civibus, *territoria* dixere. Et alias *pag.* 23. Bellis enim gestis victores populi terras omnes, ex quibus victores ejecerunt, publice atque universaliter territorium dixere, intra quos fines jus dicendi (legit Brisson. juris dicundi jus). esset. Frontinus *de agror. qualit. p.* 48. Quidquid ad coloniæ municipiive privilegium pertinet, territorii juris adpellant. Sed si rationem adpellationis hujus tractemus, territorium est, quidquid hostis terrendi caussa constitutum est. Hæc ille. At Isidorus in alia plane sententia est. Territorium enim vocatum ait, quasi torritorium, id est, tritum bobus & aratro, ab eo, quod antiqui sulco ducto & possessionum & territorium limites designabant.

Verisimiliorem vero etymologiam dedit Claud. Salmasius *ad Script. Hist. Aug. p.* 315. Torem vel torrem veteres vocabant terminum. Unde extorris, ἐξόριστος vel exsul. Est ergo *territorium*, quasi terræ ad civitatem pertinentis, terminus, quem Græci ὅρους dixerunt. Hein. Territoria civitatum & oppidorum, veluti territorium Gabiniorum *l.* 8. D. *de pollicit.* Territorium etiam judi-

dicis dicitur *l. ult.* D. *de jurisd.* Castellorum territoria, seu loca adscripta militibus Castellaniæ *l.* 2. *C. Th. de terris limitan.* Territorium decurionis & aliorum, id est, possessiones *l.* 2 *C. Th. de exaction. l.* 34. *C. Theod. de operib. publ. l.*186. *C. Theod. de decurion.*

TERRITUS sæpe quasi vapulaturus injuriarum tenetur *leg.* 15. §.1. D. *de injur.*

TERTIOCERIUS eadem forma, qua primicerius, & secundocerius dicitur, qui in ordine suo tertium locum obtinet *l.* 1. *C. de præpos. agent. in reb. l.* 7. *C. de palatin. sacrar. largit.* ubi & *Quartocerius* eadem figura effertur. Invenitur & Tertiocerii nomen aliquoties in *Notitia dignitat. utriusq. Imperii.*

TERTULLIANISTÆ dicti a Tertulliano Presbytero Africanæ Provinciæ civitatis Carthaginensis, animam immortalem esse, sed corpoream prædicantes, & animas peccatorum hominum post mortem in dæmones verti putantes *cap.* 39. §. 59. *Causs.* 24. *qu.*3.

TERTULLIANUM, quod & Tertyllianum scribitur, Senatusconsultum, quo matres ad legitimam filiorum hereditatem admittuntur *tit.* D. *ad SC. Tertullian. l.*34. *D. ad SC. Trebellian.* Quia enim uxores, nisi coemtione in manum mariti convenissent (quod in usu esse desiit) non liberabantur a patria potestate, nec in familia mariti comprehendebantur, inde nec habebant cum liberis jura adgnationis, unde sola succedendi ratio per Leges XII. Tab. dependebat: Hinc Claudii beneficio matribus concessum fuit speciali rescripto singulare jus liberis succedendi, quod quidem personam non egrediebatur, ut recte observat a Costa, *ad* §.1. *Inst. de Senatusconf. Tertylliano.* Postea hoc Senatusconsulto, quod D. Adriani temporibus factum est, plenissime cautum est: ut mater ingenua trium liberorum jus habens, libertina quatuor, ad bona filiorum filiarumve admittatur intestato mortuorum, licet in potestate parentis sit: ut scilicet, cum alieno juri subjecta est, jussu ejus adeat hereditatem, cujus juri subjecta est §. 2. *Inst. eod. tit.* Sed favorem hujus senatusconsulti ampliavit Justinianus §.4. *Inst. eod. tit.* ut numerus liberorum non requireretur.

TERTULLIANUS Jurisconsultus, hujusque liber quartus quæstionum citatur in *l.* 30. §.6. D. *de adquir. vel omitt. hered.* De hoc Tertulliano pleraque incerta, nisi quod sub Antoninis & Severo floruisse videtur. Laudatur sane ab Ulpiano in *d. l.* 30. §. 6. & post SC. Tertullianum, adeoque post Hadriani tempora vixit *leg.* 2. §. 44. D. *ad SC. Tertull.* Præcipue quæritur, an idem sit cum Q. Septimio Florente Tertulliano, Ecclesiastico scriptore? Nam & hunc juris non imperitum, immo τοὺς Ῥωμαίων νόμους ἠκριβωκότα ἄνδρα, virum Romanas leges accurate doctum vocat Eusebius *Hist. Eccles. II.* 2. idque ipsa ejus opera satis ostendunt. Hinc quæstionem adfirmant Anton. Augustin. *de nomin. propr. Pandect. p.*139. Cujac. *lib.*7. *observ. c.*2. Radulph. Fornner. *Rer. quotidian. VI.* 5. Guil. Grotius *de vit. jurisc.II.* 9. Negant contra plerique, & in his Ægid. Menag. *Amœnit. jur. civil.* idque jure negant, quum vel ipse stilus, quem in fragmento Tertulliani deprehendimus, a tumido illo, & adfectato dicendi genere, quod pater ecclesiæ sequutus est, toto cælo differat. Præter

quæ-

quæstionum libros VIII. etiam singularem librum de castrensi peculio reliquit, ex quo desumtæ sunt *l.* 23. *D. de testam. milit. l.* 33. *D. eod. tit. & l.* 44. *D. de castrens. pecul.*

TESSARACAIDECADITÆ in *l.* 5. *C. de heret. & manich.* hæreticorum genus, ab eo nuncupatum, quod XIV Luna pascha cum judæis observare contendunt, auctore Isidoro *lib.* 8. *orig. cap.* 5.

TESSELARIUS, qui conficit pavimenta tessellata, de quibus Sueton. in *Caligul. cap.* 45. Mentio fit tessellariorum in *l.* 2. *C. Th.* & *l.* 1. *C. Justin. de excusat. artif.*

TESSERA frumenti in *leg.* 49. §. 1. & *l.* 87. *D. de legat.* 2. quæ & *tessera* frumentaria *l.* 49. §. 1. *D. de legat.* 2. *l.* 52. §. 1. *D. de judic. l.* 49. §. 1. *l.* 87. *D. de legat.* 2. Quid sit, ex Dionis verbis a Xiphilino in epitomen contractis, quæ hic subjiciuntur, planum fit. Ac primum Sueton. in *Nerone cap.* 5. ait, Neronem tesseras frumentarias populo sparsisse. Xiphilin. *lib.* 61. *p.* 698. δια συμβολων σφαιρια μικρα γεγραμμενα in vulgus jacta refert, quæ continerent, quantam frumenti, aliarumve rerum ei, cujus in manum venissent, præstandum esset. Sed id ipsum apertius *in Tito lib.* 67. *p.* 757. idem auctor explicat: Σφαιρια μικρα ξυλινα ανωθεν ες το θεατρον ερριπτει, συμβολον εχοντα, το μεν εδωδιμα τινος, το δε εσθητος, το δε αργυρα σκευης, . . . α αρπασαντας τινας εδει προς τους δοτηρας αυτων επενεγκειν και λαβειν το επιγεγραμμενον. Parvos globos ligneos de superiore loco jecit in theatrum, in quibus scripta erat nota alicujus esculenti, vestisve aut vasis argentei . . . quos qui rapuisset, attulissetque ad dispensatores, quod inscriptum erat consequebatur. Idem *in Domitiano p.* 760. Τοις δε θεωμενοις συχνα δια των σφαιριων εδιδου. Spectatoribus multa largiebatur in globulis. Et in *Hadriano lib.* 69. *p.* 791. Δωρα δια σφαιριων εν τω θεατρω και εν τω ιπποδρομω ερριψε. Dona in theatro & circo in sphæris missilibus dedit. Ex quibus intelligitur perspicue, *tesseras* symbola fuisse in orbem rotundata, continentia, quantum cuique præstari in veste, auro, argento deberet. Ceterum Augustus, ut annonæ difficultatibus subveniret, frumentum cuilibet ex populo viritim quaternis pensionibus præberi instituit: cujus rei ergo *tesseræ*, notum facientes, quantum cuique admetiendum esset, dabantur, ut Sueton. *in Augusto cap.* 40. & 41. scribit. Servius in *illud Virgil. lib.* 1. *Georg. v.* 263. *Aut pecori signum, aut numeros impressit acervis:* Facit, ait, characteres, quibus pecora signantur, aut *tesseras*, quibus frumentorum numerus designatur. Nam numeros pro litteris posuit, quibus numeri continentur. Hinc Isidorus *lib. ult. cap.* 14. tesseras ait esse, quibus frumentorum numerus designatur.

Sunt & *tesseræ* militares, quibus per contubernia, quid dux præcipiat significatur.

Tesseras etiam pacis & belli invenimus in *l.* 2. §. 37. *D. de orig. jur.* Plura de tesseris, tabellis, calculis, καλαμοις seu ψηφοις paganicis, militaribus, frumentariis, oleariis, ærariis, nummariis, hospitalibus, theatralibus, circensibus, ex ligno, vitro, ære, plumbo confectis disseruit Reines. *Inscript. p.* 1016. *seqq.* Add. Petiti *Var. Lect. l.* 8. Hein.

TESTA *l.* 1. §. 1. *D. de tigno juncto.*

TE-

Testamentaria adpellata est *lex Cornelia de falsis*, quod de his, qui testamenta subjecissent, resignassent, celassent, suppressissent, falsave signassent, recitassent, scripta esset: Vid. supra in *Cornelia lex de fals.*

Latius vero testamentariæ leges, quæcumque ad testamentorum caussam pertinent, accipiuntur in *l.* 1. §. 1. D. *ad leg. Falcid.* qualis erat Furia, ut Ulpianus eam *tit.* 1. *Regul.* §. 2. adpellat.

Testamentarius, testamenti scriptorem significat, qui dictante testatore id exeipit *l.* 9. §. 3. 6. D. *de hered. instit. l.* 15. §. *ult. l.* 22. §. 10. D. *ad leg. Cornel. de fals. l.* 1. D. *si quis aliqu. test. prohib. l.* 3. §. *ult.* D. *ad SC. Trebell.*

Testamentarius, *a*, *um*. Testamentaria hereditas *leg.* 130. D. *de verb. signif.* quæ testamento defertur, & opponitur legitimæ *l.* 17. D. *de adquir. vel omitt. hered.*

Testamentifactio in §. 6. *Inst. de testam.* ubi testes adhiberi testamento posse dicuntur ii, quibus cum est *testamentifactio*, non intelligenda est *passiva* vel *activa* nec utraque simul. Non *activa* quia filius familias testis esse, nec tamen testari potest: non *passiva*, quia impubes heres institui, nec tamen testamento testis adesse potest: non utraque, quia mulier & testamentum condit, & heres recte instituitur, nec tamen testimonium perhibet. Tu die, cui non licebat interesse comitiis calatis, cum eo non fuisse *testamenti factionem*, nec eum testem esse potuisse in testamento. Inde mulier excludebatur, quia non habebat communionem comitiorum, ut diserte ait Gellius *lib.* 5. *c.* 19. Male igitur Theophilus: οἵτινες ὑφ᾽ ἡμῶν δύνανται κληρονόμοι γράφεσθαι, κ̀ γράφειν ἡμᾶς. Qui & a nobis heredes institui, & nos instituere possunt. Vid. Thomas. *diss. de sensu legis decemviral. testam.* §. 13.

Alias *testamenti factionem* habere dicitur non is solum, qui testamentum facere potest, (quæ est testamenti factio activa,) sed & is, qui ex alterius testamento capere, & sibi vel aliis adquirere potest (quæ est passiva testamentifactio) *l.* 16. D. *qui testam. fac. l. ult.* D. *pro hered. l.* 31. 49. & 50. D. *de hered. instit.* Testamenti itaque factio cum his esse dicitur, quibus vel hereditas, vel legatum relinqui potest *l.* 7. D. *pro legat. l.* 21. D. *de testam. tut. l.* 5. D. *de servit. legat.* §. 3. *Inst. de hered. instit. l.* 82. §. *ult.* D. *de legat.* 2. De libera testamenti factione agitur etiam in *l.* 1. D. *de testam. milit.* & *l.* 1. D. *de tutel. & rat. distr.*

Testamentifactio dicitur esse cum aliquo, id est, testamenti faciendi jus, ut ait Ulp. *tit.* 20. *regul.* ut & testamentifactionem habere *l.* 3. D. *de jur. codicillor.*

Testamentum definit Modestinus justam voluntatis nostræ sententiam, de eo, quod quis post mortem suam fieri velit *l.* 1. D. *qui testam. fac.* Ulpianus vero *Epist. tit.* 20. id vocat: Mentis nostræ justam contestationem, in id sollemniter factam, ut post mortem nostram valeat. Florentinus judiciorum testationem vocat in *l.* 24. D. *qui testam. fac.* & supremam contestationem in *l.* 20. §. *ult.* D. *eod. tit.* Falluntur, qui Imperatorem, sequutum Servium Sulpicium *l.* 2. *de testam.* teste Gellio *Noct. Attic. lib.* 2. *cap.* 12. *pr. Inst. de testam. ordin.* scribentem: *testamentum ex eo adpellari, quod testatio mentis sit*, definitionem testamenti tradere, sibi persuadent: Ipse namque fatetur, allusionem fal-

saltim hoc esse, qualis in jure Romano infrequens non est, ut Labeonis de verbo *possessio* in *l.* 1. *pr.* D. *de adquir. vel amitt. possess.* & Pauli circa verbum *damnum* in *l.* 3. D. *de damn. infect.* Enimvero ex istis definitionibus non adhuc cernitur, quid fuerit Testamentum jure Romano, quove illud a ceteris mortis caussa dispositionibus, veluti a mortis caussa donatione, & codicillari dispositione differat. Nec id satis adparet ex definitione illa, quam ex veteri Glossario adfert Brisson. quod sit nempe testatio mentis, scilicet ultimum elogium, vel ultimus sermo, vel postrema vox, qua quis disponit, rebus suis heredem instituendo, vel legata faciendo. Heres enim, ut fideicommissarius instituitur codicillis. Ulpian. *tit.* 25. §. 11. Et legata quoque codicillis dantur *l.* 8. §. 6. D. *de jur. codicill.* Nec ab alia mortis caussa dispositione distinguis testamentum nostrum, si cum Grotio dixeris testamentum esse alienationem in mortis eventum, ante eam revocabilem, retento interim jure possidendi & fruendi. Per diversa autem juris Romani tempora videamus quid nomine testamenti venerit.

Fuit *testamentum* quod Gellius *lib.* 15. *c.* 17. memorat, in calatis Comitiis factum. Et erat quidem institutio heredis, id est, successoris in universum jus patrisfamilias post mortem hujus. Non vero ad id sufficiebat voluntas ejus, de cujus hereditate agebatur; sed lege populi heres instituebatur ad rogationem his verbis factam. *Velitis, jubeatis, Quirites, uti L. Titius L. Valerio tam jure legeque heres sibi sit, quam si ejus filius familias proximusve adgnatus esset.* Erat igitur hujus generis *testamentum* Lex populi determinans successorem in universum jus alicujus ad rogationem hujus, & auctoritate pontificum lata. Huic enim negotio præesse debebant Pontifices, ad quos pertinebat cura sacrorum, quæ hereditati adhærebant. Vid. Vinn. *in Comment. ad* §. 1. *Inst. de testam.* Et quia lege vel more deferri hereditas ad agnatos tantum proximos poterat, ei non nisi lege alia derogare licuit: Bynkersh. *obs. lib.* 2. *c.* 2. Hinc testamenta illa non nisi populi voluntate, novaque lege immutari poterant.

Ab hac necessitate rogationis ad populum faciendæ liberum erat testamentum *in procinctu*, quod miles in cinctu Gabino (Serv. *ad Virgil. Æn. VII. v.* 612.) ad prælium iturus (Vellei. Paterc. *lib.* 2. *cap.* 5. faciebat. *In procinctu* enim stans vel cinctu Gabino, & scuto manus inserens, sagumque accingens, simul etiam tribus aut quatuor audientibus, heredem suum nuncupabant: Plutarch. *in Coriolano.* Quæ quidem testamenti factio concessa est ad pelliciendos in militiam animos juvenum, ut conjicit Thomasius *in diss. de sensu legis Decemviralis testamentariæ.* Cum nempe cinctum Gabinum sumerent, qui ab Imperatore Diis Manibus pro exercitu devoverentur (Liv. *lib.* 8. *c.* 9. 13. *lib.* 10. *c.* 7. 28.) ultima vero horum devotorum voluntas pro lege esset (Liv. *lib.* 10. *c.* 29. *junct. lib.* 26. *c.* 11.) hinc testamenta militum in procinctu facta rata esse jubebantur tacito populi suffragio, tamquam νομοι αγραφοι, quemadmodum testamenta in comitiis calatis condita tamquam νομοι εγγραφοι valebant. Vid. *Vellei.* I. 5. Plutarch. *in Coriolan.* p. 198.

Invaluit deinde *testamentum per æs & libram.* Scilicet fiebat primum ære & libra imaginaria quædam

dam venditio familiæ seu hereditatis per mancipationem (hereditas enim mancipi res erat) adhibitis libripende, & antestato cum testibus quinque puberibus civibus Romanis. Et hæc fere erant verba mancipationis: Emtor aiebat: *Titii ego familiam* (hoc est hereditatem cum sacris domesticis) *ex jure Quiritium meam esse aio, eaque mihi emta est hoc ære æneaque libra.* Postea fiebat *contestatio* seu *nuncupatio testamenti* a testatore, qui tabulas tenens testamenti: *hæc*, inquit, *uti in his tabulis cerisve scripta sunt, ita do, ita lego, ita testor, itaque vos Quirites, testimonium præbitote.* Quo primum in usu fuit hoc testandi genus, ipse hereditatis emtor in tabulis scriptus heres erat, deinde ita conceptæ sunt tabulæ, ut hereditas fere tota legatis exhauriretur ab emptore præstandis; ac denique eo ventum est, ut persona ab emtore diversa in tabulis scriberetur, cui tota hereditas post mortem mancipantis testatoris esset mancipanda, atque hæc persona proprie heres esset & successor in universum jus defuncti, ceu conjicit Thomas. *in laudata diss.*

Et huc quidem respexisse videntur verba legis XII Tabularum: *Paterfamilias uti legassit super familia pecunia tutelæve suæ rei, ita jus esto*, quibus, ut ait, Pomponius *l.* 120. D. *de verb. signif. latissima potestas tributa* videtur, & heredis instituendi, & legata, & libertates dandi, tutelas quoque constituendi, subjiciens, quod id interpretatione coangustatum est, vel legum, vel auctoritate jura constituentium (id est, jurisconsultorum). Quæ postrema Pomponii verba nonnulli intelligunt, quasi post legem illam decemviralem inventa demum a Jurisconsultis fuerit testamenti factio *per æs & libram*, ut data illa a legibus XII Tabularum testandi facultas restringeretur ad ritum servandum, quo analogia juris servaretur, fingendo scilicet hereditatem non tam per ultimam voluntatem, quam per venditionem & mancipationem transferri, quodque hæc inter alias nata sit ex XII Tabulis actio legis: Heinecc. *Antiq. Rom. ad lib.* 2. *Inst. tit. X. XI. XII.* §. 6. Thomasius vero in *laudata diss. de sensu leg. decemvir. testam.* colorem illum putat a Jureconsultis jam ante XII Tabulas inventum, & quod hujusmodi testamenti factionem confirmarit imo & adjuvarit lex decemviralis ita, ut alius quam familiæ emtor in tabulis consignatis scriptus heres haberet hereditatem: Facultatem vero hanc lege decemvirali auctam, restrictam fuisse legibus vel auctoritate prudentum, intelligendamque esse hanc restrictionem de inofficiosi querela, de nullitate testamenti ob quarumdam personarum præteritionem, de heredis institutione in primo testamenti capite facienda, quod hæc esset testamenti fundamentum (Ulp. *fragm. tit.* 24. Paull. *Sentent. lib.* 2. *tit.* 6. § 2.) de legandi licentia Legibus Furia, Voconia & Falcidia restricta; de licentia manumittendi legibus Fusia Caninia, ut & Junia Norbana limitata, ut & de eo, quod libertas puberi tutorem dandi a certo tempore & ad certum tempus, etiam ante heredis institutionem lege XII. Tabularum data, variis deinceps legibus sit coangustata, & si quæ sunt alia hujus generis.

Testamentum porro *prætorium* fuit, ex quo Prætor pollicitus est se daturum heredi scripto hereditatis seu bonorum possessionem, (non dicit ipsam *hereditatem*, ne legi derogare videretur, quamquam rei-

reipsa derogaret). Verba edicti, quod tempore Ciceronis traslatitium erat, leguntur in *Act. in Ver. l. 4. Si de hereditate ambigetur, & tabulæ testamenti non minus multis signis, quam lege oporteat ad me proferentur, secundum tabulas testamenti possessionem hereditatis dabo.* Nonnulli hanc testium scriptionem a prætore fuisse invectam, hocque prætorium testamentum nulla mancipatione factum fuisse nonnulli colligunt ex eo, quod Justinianus scribit, edictum prætorium novam faciendorum testamentorum formam introduxisse, jureque honorario nullam emancipationem desiderari, & jure civili signa testium non fuisse necessaria §. 2. *Inst. de testam. ordin.* Thomasius vero in *laud. diss.* §. 34 subscriptionem illam non quidem præscriptam fuisse a jurisconsultis fatetur, at contendit naturam rei postulasse, ut testes signarent tabulas, ut mortuo testatore testibus constaret de quibus tabulis testimonium haberent dicendum, adeoque hanc signationem nisi sollemnitatis, at probationis caussa ante prætoris edictum usurpatam fuisse: Nec prætoris edicto sublatam fuisse mancipationem hereditatis per æs & libram, sed hoc edictum in eo solo constitisse, quod assisteret testamento per agnationem postumi vel alio modo irrito facto Ulpian. *tit.* 23. §. 6. *l.* 12. D. *de injust. rupt.* si testamentum alias rite factum prætori proferretur, & hunc præsupposuisse mancipationem, cum non quinque testium, quæ alias citra mancipationem sufficissent, sed septem sigilla præcise requireret: Insequentibus tamen temporibus usum invaluisse ut minus necessaria videretur mancipatio per æs & libram, satisque esset ad testamentum prætorium, si septem testium signa in Tabulis adparerent, ex quibus bonorum possessio danda esset *laud. dissert.* §. 36.

Deinde quum & constitutionibus quædam novæ inveherentur observationes; in unum conflari cœperunt ritus testamentorum ex jure civili, prætorio, & constitutionibus principum nati; id quod temporibus Theodosii junioris factum esse, non sine adparatu docet Jac. Gothofredus *ad l.* 1. *C. Th. de testam. & codicill.* Invaluit igitur, ut pro testamento, id est, actu heredis, seu successoris in universum jus defuncti directe instituendi haberentur, vel Tabulæ heredem præferentes ab ipso testatore scriptæ aut subscriptæ, aut, (si testator litterarum esset expers) ab octavo teste scriptæ, quibus utroque casu septem alii testes simul præsentes ad petitionem testatoris subscripsissent, annulosque impressissent, servata unitate contextus, quod quidem erat *testamentum scriptum*: Vel nuncupatio heredis voce facta coram septem testibus idoneis & rogatis, testatoremque videntibus & intelligentibus, servata eadem unitate contextus; & hoc est *testamentum nuncupativum*, quod in scriptum non mutatur, si vel maxime ea nuncupatio sollemnis postea in scripturam memoriæ caussa redacta fuerit. Nec confundendum est testamentum hoc *nuncupativum* hæcque heredis nuncupatio cum nuncupatione illa testamenti per æs & libram, quæ post mancipationem fiebat verbis illis: *Hæc uti his tabulis cerisve scripta sunt &c.* hæc quippe nuncupatio fiebat saltem relate ad tabulas clausas, in quo scriptum erat nomen heredis voce non nuncupandum, uti nuncupatur in testamento quod vocamus *nuncupativam*.

Testamentum porro *scriptum* dicitur *holographum* si a testatore sit scriptum, cui ut præter testes subscri-

scribat testator non requiritur *l.* 28. §.1. *C. de testam.*

Rursus *testamentum scriptum* dicitur *crypticum* seu mysticum, quod ea parte qua continetur nomen heredis clausum est, apertum vero testibus ea parte tantum qua rogante testatore subscribunt, annulosque imprimunt. Et crypticum sane erat testamentum quod iis continebatur tabulis quas tenebat testator, ubi facta mancipatione, contestationem seu nuncupationem testamenti faciebat, ceu supra dictum est de *testamento per æs & libram.*

Et ea fere erant sollemnia externa testamentorum quæ jure ordinario fiebant, a quibus diversum fuit *testamentum militare*, ex constitutionibus principum derivandum (Ulp. *fragm. XXIII.* 10.) & quidem primum ex ædicto Cæsaris, hinc Titi, postea Domitiani, mox Nervæ, ac postremo Trajani *l.* 1. *pr.* D. *de test. milit.* Valebat autem hoc testamentum si saltem a milite scriptum esset *l.*40. D. *eod. tit.* vel coram duobus testibus etiam non rogatis testator heredem nuncupasset *l. ult.* §. *ult. C. de codicill.* ita ut unicum hujus testamenti essentiale requisitum esset, ut constaret militem animo deliberato, non fortuito sermone heredem sibi nuncupasse §.1. *Inst.* & *leg.* 24. D. *de milit. testam.*

Nota porro testamenta alia minus sollemnia, ut *testamentum parentum inter liberos.* Parentes enim si in scriptura testantur, tabulas quæ vel ipsi scribunt, vel subscribunt, iisdem anno, mense, die uneiisque, in quibus liberos instituunt, perspicue expressis, testes non sunt necessarii *l.* 2. §.1. *C. de testam. Nov.* 107. *cap.* 1. Sin per nuncupationem, duo testes sufficiunt. Itemque *testamenta tempore pestis*, quibus sola unitas contextus, id est simultanea testium præsentia, ob contagionis periculum remissa est *l.*8. *C. de testam. Testamentum rure factum.* Ruri enim testantium testamenta valent, quinque testium subscriptione, vel signaculis munita, (quamvis & alii pro aliis subscribere possint,) si vel plures, vel literarum periti, ut fit in agris, haberi nequeant *l. ult. C. de testam.* quod in dubio, donec probetur contrarium, præsumitur. *Testamenta principi oblata*, vel *actis insinuata*, quæ nullas sollemnitates exigunt *leg.* 19. *C. de testam.* Et testamentum posterius imperfectum, quo heredes ab intestato priore præteriti ad successionem vocantur, in quo quinque testes sufficiunt *l.*21. §. *pen. C. de testam. Testamenta* quibus *piæ caussæ* consulitur, quæ omnibus sollemnibus soluta sunt per *c.*11. *decretal. de testam.* Quin & usu frequentiore populorum sufficiunt in quolibet testamento duo testes masculi cum tabellione, vel duo Scabini cum scriba Grot. 1. *Jur. bell.*17. Gudelin. 2. *de jur. noviss.* 5. Et jure Canonico valent quæ fiunt a parochianis coram parocho, & duobus testibus *c.*10. *decretal. de testam.*

Ceterum dispositionem ultimæ voluntatis *jure testamenti* valere ex jure Romano definimus, ex qua disponenti heres fit directe, *jure* vero *codicillorum* valere intelligimus, si ea dispositio saltem in modum fideicommissi successorem facit universi juris defuncti. Tabulæ plane *testamenti* non intelliguntur, in quibus heres scriptus non est, magisque codicilli, quam testamentum intelliguntur *l. ult.* D. *de jure codicill.* Sed & si heres fit scriptus saltem ex intentione disponentis, at non eo modo quo heredem instituere oportet, puta si coram quinque saltem testi-

testibus, extra rationem privilegiati testamenti, non valebit jure testamenti, sed codicillorum, adeoque in vim fideicommissi universalis *leg.* 29. §. 1. D. *qui testam. fac. poss.* Hinc nota clausula illa est codicillaris, quæ inseritur: *Si testamentum non valebit tamquam testamentum, volo ut valeat jure codicillorum l.*41. §.3. *D. de vulg. & pupil. substit. l.* 3. *fin. D. de testam. milit.*

Quænam autem requirantur sollemnia externa, ut dispositio jure testamenti valere dici possit, intelligitur ex ante dictis. At præterea sunt & sollemnia interna ad id servatu necessaria, qualia sunt, quæ ad heredis idonei institutionem, certarum personarum exheredationem, & ad statum testatoris pertinent, quæ ex libris nostris sunt ediscenda.

Et hæc quidem ita sunt, si testamentum proprie sic dictum intelligimus, quod jure perfectum est. Sed abusive testamenta quoque ea adpellamus, quæ injusta, irrita, rupta vel imperfecta sunt. Nam horum quoque inspectionem Prætor permittit *l.* 2. §.1. *D. testam. quemadm. aper.*

Testamentum destitutum, de quo vid. suo loco.

Testamentum duplex, quod sibi & filio pater facit, dum ei substituit pupillariter, vel testamentum, quod secundis tabulis habet uti est in *l.*1. *D. si cui plus quam per leg. Falcid. l.*71. & 79. *D. ad leg. Falcid.*

Testamentum injustum. Vid. injustum.

Testamentum irritum fit, vel ipso Isidoro *lib.* 5. *etymol. cap.* 44. teste, quoties testatori post testamentum factum aliquid contingit, quod civitatem vel libertatem adimat *l.*6. §.5. *D. de injust. rupt.* In irritum quoque constituitur testamentum non adita hereditate *l.*1. *D. eod. tit.* Ulpian. *tit.* 23. §.4. Irritum fit testamentum, si testator capite deminutus fuerit, aut si jure facto testamento, nemo exstiterit heres: Et Justinianus §. 4. *Inst. quib. mod. test. infirm.* Irrita fieri testamenta dicuntur, quum is, qui fecit testamentum capite deminutus sit. Licet enim, & quæ rumpuntur, testamenta, *irrita* fiant; & quæ statim ab initio non jure fiant, *irrita* sint, & ea, quæ jure facta sunt, & postea propter capitis deminutionem *irrita* fiunt, possumus nihilominus rupta dicere: tamen quia commodius visum est, singulas caussas singulis adpellationibus distingui, ideo quædam non jure facta dicuntur, quædam jure facta rumpi, vel *irrita* fieri. Hæc Justinianus. Quin etiam eorum, qui ob conscientiam criminis mortem sibi conciverunt, *irrita* sunt testamenta *leg.* 6. §. 8. *D. de injust. rupt.* Atque his modis irritum interpretabimur in *l. ult. D. de reb. eor. l.*30. §. *ult. D. de adquir. vel omitt. hered. l.* 2. §.1. *D. testam. quemadm. aper. l.* 10. *D. de SC. Silan. l.* 2. §. 1. *D. de condict. indeb. l.* 1. *D. de except. rei judic. l.*10. §. *ult. de divers. temp. præscr. l.*87. *D. de legat.* 2. Sueton. *in Tiberio c.* 5. Testamentumque ejus *irritum* habuit. Idem *in Calig. cap.* 8. Testamenta *irrita* ac vana Tacit. *lib.* 5. *Annal. cap.* 1. Testamentum Liviæ diu *irritum* fuit. Idem *lib.*1. *hist. cap.*48. Testamentum Vinii magnitudine opum irritum. Festus Pompeius: Procitum testamentum dicebatur, veluti precatum, provocatum, id est, *irritum* ac ruptum. Athen. *lib.* 4. *Deipnosoph.* ακυρον την διαθηκην vocat.

Testamentum nullum dicitur, quod ab initio non subsistit, vel (1) ob defectum sollemnitatis internæ, id est, heredis institutionis, v. c. si liberi sui nati præteri-

teriti *l.* 1. D. *de injust. rupt. irrit.* vel ob inhabilitatem testatoris tempore facti testamenti *l.* 1. D. *eod. tit.*

Testamentum ruptum. Vid. suo loco.

Testamenti caussam pertinere, quod ad interdictum de tabulis exhibendis, & delictum de aperiendis testaméntis attinet, videtur omne, quodcumque quasi ad testamentum factum sit, in quacumque materia fuerit scriptum, quod contineat supremam voluntatem. Et ideo tam primæ, quam secundæ tabulæ & codicilli hac adpellatione continentur *l.* 1. §. 1. D. *de tabul. exhibend.*

Testamentum etiam pro testamentaria hereditate nonnumquam ponitur, ut in *l. ult.* D. *de bonor. possess. secund. tab.* in qua ita est: Quod si ita heres scriptus sit, ut interdum excludatur a testamento, eo quod non invenitur portio, qua heres institutus est. Deinde in *l.* 14. D. *de his, quæ ut indign.* Papinianus admitti ad testamentum, id est, ad hereditatem testamento delatam, dixit, ut adparet ex lege præcedenti. Item in *l.* 2. *C. de bon. matern.* sic hoc verbum accipi Thalæus notavit. Eodemque modo & apud Sueton. *in Nerone cap.* 32. quum ait: Deinde ut ingratorum in principem *testamenta* ad fiscum pertinerent, id est testamentariæ hereditates. Ac denique apud Ambros. in *psalm. Sermon.* 14. ubi testamentum adire dixit. Paull. in *l. ult.* D. *de bon. possess. secund. tab.* dixit excludi *testamento*, id est, hereditate testamentaria; ubi sic legendum est, quod si ita heres scriptus sit, interim excluditur testamento, eoque &c. Horat. *lib.* 2. *Sermon. Sat. V. v.* 23. Captes astutus ubique testamenta senum.

Testamentum pro testimonio *Collat. Leg. Mosaic. & Rom. tit.* 8. §. 6. ibi: Qui testamenta falsa invicem dicenda, aut consignanda, dolo malo curaverit &c. Quum vero Ulpianus, qui eamdem Senatusconsulti sententiam refert, habeat, *testimonia falsa* invicem dicenda *l.* 9. §. 3. D. *ad leg. Cornel. de fals* præstat & hic legere cum viris doctis *testimonia* Vid. Ant. Schulting. *ad jurisp. vet. antejustin. p.* 763. Hein.

TESTARI, testamentum facere significat *l. ult.* D. *ut legator. seu fideicomm. servand. l.* 8. §. 1. D. *de transact.*

Sed & *testari* pro testibus adhibitis quidlibet declarare, denunciare, notumve facere usurpatur *l.* 20. D. *de adquir. hered. l* 3. §. 3. D. *uti possid. l.* 5. §. 7. D. *de oper. nov. nunc. l.* 11. §. 3. D. *ad leg. jul. de adult.* Et ita *testari* pro eo quod vulgo dicimus, protestari *l.* 14. §. 7. 8. & 13. D. *de religios. & sumt. funer.* Sic quoque *testatus est*, id est, coram testibus declaravit *l. ult.* D. *de lege commissor.* Testando denunciare *l.* 1. §. 3. D. *de peric. & commod rei vend.* Testari dominum, id est, protestari, seu testato denunciare *l.* 3. §. 3. D. *uti possid.* Testari libellis *l.* 11. §. 3. D. *ad leg. jul. de adulter.* apud præfectum *l.* 7. D. *de incend. ruin. naufr.*

TESTATIO, pro scriptura testibus communita, passim in D. & C. & apud Paull. *lib.* 5. *Sent. tit.* 25. §. 5. ubi testatione complecti, in testationem redigere *l.* 1. §. 4. D. *usufr. quemadm. cav. l.* 39. §. 1. D. *de legat.* 3. & in testationem referre, pro eodem dicuntur *l. ult.* D. *pro derelict. l.* 8. §. 2. D. *de oper. nov. nunciat. l.* 39. §. *ult.* D. *de legat.* 3. In testatum etiam redigere ait Ulpianus *l.* 1. §. 4. D. *usufruct. quemadm. cav.* Testatio quoque instrumentorum amissorum fit *l.* 13. *C. de fide instrum.* Testatio sue-

suorum judiciorum *l.* 24. D. *qui testam. fac. poss.* Testatio privata seu adnotatio *l.* 5. *C. de probation.* Testatio vacuæ possessionis *l.* 12. *C. de contrah. emt.*

Testatio, pro conventione & denunciatione testibus adhibitis facta *l.* 5. §. *ult.* D. *de administr. & peric. tut l.* 1. §. 7. D. *quod vi aut clam.* Sic testationibus conventus *l.* 32. §. 14. D. *de recept. arbitr.* Testatione denunciatum *l.* 238. §. 1. D. *de verb. signif.*

Testatio pro testium depositione, ut loquimur *l.* 21. D. *de his, qui not. infam.* Testationes in scriptis *l.* 4. D. *de pignor.* falsæ *Collat. Leg. Mos. & Rom. tit.* 8.

Testationes etiam vocabant testimonia per tabulas dicta, cum consensu signatorum, & testes jurejurando niti. Quinctil. *lib.* 5. *Inst. orator.*

Testatio vocata etiam sollemnis illa nuncupatio: Hæc uti in his tabulis cerisve scripta sunt, ita do, &c. Ulpian. *tit.* 20. *Regul.* §. 9. Hein.

Testato vel *intestato* decedere, id est, testamento facto vel non *l.* 29. & 45. §. 1. D. *de jur. fisc. l.* 7. D. *de regul. jur.* Quum autem testamentum, ut supra in hac voce monuimus, sit actus ex quo heres, hoc est successor in universum jus defuncti intelligitur, hinc est ut nemo, jure quidem ordinario, partim testatus, partim intestatus decedere possit *l.* 7. *D. de regul. jur.* §. 5. *Instit. de hered. instit.* Itaque si unus heres, sine coherede, in semisse vel in re certa institutus sit, is totum assem capit *l.* 1. §. 4. *D. de hered. instit.* Dico, *sine coherede*, nam si coheredem habet, is, qui in re certa institutus est, legatarii loco habetur *l.* 13. *C. de hered. instit.* Si plures in re certa instituti, singuli capiunt æquales portiones, licet eis testator res inæqualis pretii adsignaverit *l.* 9. §. 13. *D. eod.*

Testato, coram testibus. Sic testato convenire aliquem *l.* 8. *D. de bon. libert. l.* 8. §. 8. *D. mandati l. ult. D. de lege commissor.* & passim. Testato denunciare *l.* 1. §. 3. *D. de peric. & commod. rei vend.* dicere *l.* 4. *C. de distract. pignor.* jubere *l.* 1. *D. quod jussu l.* 122. §. 3. *D. de verb. oblig.*

Testator est, qui testamentum jure condidit. Aliquando tamen & is hoc nomine venit, qui sollemne quidem testamentum non condidit, sed heredis legitimi fidei tantum quid committit, ut in § *ult. Inst. de fideicommissar. heredit.* ibi: Si testator fidei heredis sui commisit. Καταχρηστικῶς & is *testator* dicitur, qui testamentum jure non fecit.

Testator suus, a quo quis institutus est *l.* 29. *D. de hered. instit.*

Testatrix *l.* 4. *D. de legat* 2. & passim.

Testatus & *intestatus*, testamento facto, vel sine testamento *l.* 6. *D. de testam.* decedere *l.* 3. §. 1. *D. de adquir. hered.* Vid. *testato.*

Testiculus. Qui cum uno testiculo natus est, quive amisit, jure militabit *l.* 4. *princ. D. de re militari.* ubi Sullam & Cottam duces eo habitu naturæ fuisse memorat jurisconsultus. Sanum esse, qui unum testiculum habet, respondet Ulpianus *l.* 6. §. 2. *D. de Ædil. edict.* addita ratione, quia generare potest.

Testificari. Cum clamore testificari *l.* 4. §. 1. *D. ad leg. Aquil.* Consentire videtur ad nominationem filii, qui non testificatur dissentire *l.* 1. *C. de filiis famil.*

Testificatio *l.* 1. *C. si minor. ab hered.*

Testimoniales sunt epistolæ principis, quibus dignitas confertur. De *testimoniali* ex tribunis & protectoribus est *tit.* 21.

21. *lib.* 7. *C. Th.* Consule DuFresne Glossar.

Testimonia, sive *testationes* a testibus productis dicuntur, ut Græci dicunt, *εκμαρτυριας*, ut Suidas interpretatur *Tom.* 2. *p.* 504. Εκμαρτυρια διαφερει της μαρτυριας οτι η μεν παροντων μαρτυριαν δηλοι η δε εκμαρτυρια των απροντων. Εκμαρτυρια differt a μαρτυρια. Hæc enim testimonium præsentium, illa vero absentium.

Item *testimonia* absentium testium dicta & testationes scriptis comprehensas significant: & a testibus separantur *l.*3. §.3. *D. de testib. l.*1. *D. de fide instrument.* *μαρτυριας γραμματειον* vocat Plutarchus περι φιλαδελφ.

Testimonium pro testamento *l.* 1. *princ. D. ad leg. Corn. de fals.* Testimonia falsa inspicienda *Regul. jur. ex vet. jurisconf.* §. 6. Antea una libertas erat, vindicta, *testimonio*, vel censu. Etiam in *l.* 12. §. 2. *D. ad exhib.* in exemplaribus quibusdam legi: *alterius testimonio optio data sit*, observavit Bynkersh. *lib.* 3. *observ. cap.*18. Sed quum hæc omnia sint dubiæ lectionis, magis est, ut diversa esse dicamus testamenta ac testimonia. Ant. Schulting. *ad jurispr. vet. antejustin.* Hein.

Testis, cujus testimonio fides sit judici. Rogati testes *l.* 21. *D. de testib. l.* 21. §. 2. *D. qui testam. fac.* Testes reprobare, refutare. Vid. *reprobare*.

Testes de domo accusatoris productos interrogari non placuit *l.* 24. *D. de testib.* Talis testis de domo ο οικοθεν μαρτυς nec Græcis fide dignus videbatur, ceu ex instituto docuit Jo. Brodæus *Miscell. X.* 15. Hein.

Testudineum, ex testudine factum. Juvenal. *Sat. VI.* v.80. Ut testudineo tibi, Lentule, conopeo, ubi lectum indicat testitudine perlucidum. *Testudineis* legatis, lecti quoque testudineis pedibus deargentati debentur *l.* 100. *in fin. D. de legat.* 3. Ex quo adparet, veteres supellectilem ex testudine usos, quod & Celsus in *l.*7. *D. de suppellectil. legat.* tradit. Primus autem, ut Plinius *lib.* 33. *cap.*11. auctor est, Carvillius Pollio testudines secare in laminas, lectosque, & repositoria his vestire instituit. Ovid. *lib.* 2. *Metamorph. v.* 737. Ebore, & testudine cultos tres habuit lectos.

Textores servi *l.* 61 *D. de legat.*3. Textores & textrices vocantur etiam opifices vestis linteæ contexendæ *l.* 6. *C. Th. de murileg.* & *gynæciar.* Corpus gynæciariorum vel linteariorum & linyphiarariorum *l.* 9 *eod. tit.* In his maximum pretium statuebatur textoribus & textricibus tenuiariis, non a tæniis ita dicti, ceu putat Guther. *de offic. dom. Augustæ II.* 16. sed a tenui tela, quam conficiebant. Talis *Textrix vestiar. ten.* apud Reines. *Class. XI. Inscript.*77. & Vestimius tenuiarius apud eumd. *Class. XI. Inscr.* 88. Hein.

Textrini mancipia, iidem qui *textores* supra. Vindicantur opifices linteæ vestis textrinis *l.*6. *C. Theod. de murileg.* Textrina principis *d. l.* & *l.* 14. *C. Th. de annon.* & *trib.* quæ alias Gynæcia, unde παρυφασματα *d. l.* 24. Textrinis vel Gynæceis, in quibus species publicæ texebantur. Ammian. Marcellin. *lib.*14. *cap.* 9. cujus litteræ ad Tyrii Textrini præpositum celerari speciem perurgebant.

Theatrum & Amphitheatrum diversa sunt *l.* 6. §. 1. *D. de rer. divis. l.*3. *D. de oper. publ.* Quid alterum ab altero distet, exponitur Cassiodorus *lib.* 4. *variar. epist. ult.* & *lib.* 5. *epist.*42. ubi theatrum *visorium* interpretatur. Unde & in theatro spectare dicuntur, in *l.*2. §.2. *ne quid in loco publ.* Porro *theatra* universitatis sunt,

ſunt, & communia civitatum §. 6. *Inſt. de rer. divis.*

THEODORA Juſtiniani Imperatoris conjux. *Novell* 8. *cap.* 1. *l.* 3. *C. de quadriennii præſcript.*

THEODOSIACUS aquæductus *l.* 30. *C. Th. de prætor*

THEODOSIANA prætura *l.* 25. *C. Th. de prætor.*

THEODOSIANI & Gaianitæ adpellati a Theodoſio & Gaiano, qui temporibus Juſtiniani principis in Alexandria, populi perverſi electione, una die ordinati ſunt Epiſcopi. Hi errores Eutychetis & Dioſcori ſequentes, Chalcedonenſe conſilium reſpuunt: ex duabus unam in Chriſto naturam aſſerunt, quam Theodoſiani corruptam, Gaianitæ incorruptam contendunt *c.* 39. §.66. *Cauſſ.* 24. *qu.* 3.

THEOPHRASTUS citatur in *l.* 3. *D. de legib.* quæ excerpta eſt ex *l* 3. *D. ſi pars hered. pet.*

THESAURARIUS & *Theſaurenſis*, Vid. *Theſaurus.*

THESAURUS, ſive, quemadmodum in Pandectis Florentinis perpetuo retenta antiquæ ſcripturæ ratione ſcribitur, *thenſaurus*, eſt vetus quædam depoſitio pecuniæ, cujus non exſtat memoria, ut jam dominum non habeat *l.* 31. §. 1. *l.* 63. *D. de adquir. rer. dom. l.* 67. *D. de rei vindic. l.* 3. § 3. *l* 44 *D. de adquir. poſſeſſ. l.* 1. & 3. §. *penult.* & *ult. D. de jur. fiſci. leg.* 39 §. 1. *D. de aur. arg. legat.* Theſaurum etiam Leo Imp. interpretatur condita ab ignotis dominis tempore vetuſtiori mobilia *l. un. C. de theſaur.* Theſaurum Papinianus vocat, pecuniam in terra cuſtodiæ cauſſa conditam *l.* 44. *D. de adquir. poſſeſſ.* Non incommode vero theſaurum definiveris cum Wurffel. *jurispr. defin.* §.634. rem cujus dominus omnium memoriam effugit, inſolito loco reconditam. Mobilis ergo ſit neceſſe eſt vid. *l. un. C. de theſaur.* Theſaurum a θησαυρῷ dici, ad oculum patet. Proprie denotat locum, quo aliquid reconditur, compoſitum quippe ab αὖρος & τίθημι. Ita hoc non ſolum LXX Interpretes *Pſalm.* 13. *v.* 37. verterunt, ſed & Livius *lib.* 38. *cap.* 50. theſauri ſub terra, in quo vinctus quis demiſſus, meminit. Hæc duo ad Theſaurum re, in quo vinctus quis demiſſus, meminit. Hæc duo ad Theſaurum requirit idem Wurffell. *ibid.* (1) ut non exſtet memoria, quiſnam ejus ſit dominus, adeoque res nullius habita theſaurus eſt, ſimulque habilis ad id, ut inveniatur; quod ſi de domino aliquo modo conſtare poſſit, theſaurus non eſt. Declarat hoc ipſum *d. l.* 67. *D. de rei vind.* (2) Ut loco alias non ſolito repoſitus ſit, v.g. terra abſconditum, aut lateribus domus. Huc facit *d. l.* 31. *D. de adquir. rer. dom. l. un. C. de theſaur.* Caſſiodorus *lib.* 6. depoſitivam pecuniam, quæ longa vetuſtate competentes dominos amiſit, theſaurum dicit. Nec raro theſaurus pro qualibet re, quam nos habere ignoramus, accipimus *l.* 22. *D. famil. erciſc. l.* 25 *D. ad exhib. l.* 44 *D. de adquir. vel amitt. poſſeſſ.* Theſaurus in monumento inventus *l.* 4 §. 6. *D ad leg. jul. peculat.* Vid. Radolph. Forner. *lib.* 3 *Rer. quotid. cap.* 18.

Theſaurus Imperatoris in *l.* 2. *C. Theod. de theſaur.* & *l.* 1. *C. eod. tit.* Ammian. Marcellin. *lib.* 22. *cap.* 3. *p.* 230. Hic idem Urſulus datis litteris ad eum, qui Gallicanos tuebatur theſauros, quidquid poſceret Cæſar, procul dubio juſſerat dari. *Theſaurorum* præpoſitos habebant Imperatores Conſtantinopolitani, & Comites theſaurorum *l. pen C. de murileg. l. ult. C. ut dignit. ord. conſerv. l* 2. *C. de palatin. ſacr larg.* & *Theſaurarios*, cuſtodiæ theſaurorum præpoſitos *l.* 1. *C. de canon.*

largit. qui & Thesaurenses in *l. 2. C. de palatin. sacr. largit.*

Thesaurus vero hic est vestiarium principis. Lamprid. in Alexand. *cap.*40. *In Thesauris vestem numquam nisi annum esse passus est. In thesauris*, id est, in vestiario palatino, cui præerant *præpositi* vel *Comites Thesaurorum*, iisque subjecti privatæ vel linteæ vestis magistri, baphiorum ac textrinorum procuratores, ceterique, quibus hujusmodi sollicitudo committebatur *l.*14. *C. de murilegul.* Hi præpositi vel Comites thesaurorum officiales communi nomine dicebantur *thesaurenses l.* 11. *C. de palatin. sacrar. largit.* & uti hi Comiti, vel Præposito thesaurorum; ita hic ipsi Comiti sacrarum largitionum suberat. Salmas. *ad scriptor. hist. August. p.*220. Hein.

THESSARESCÆDECATITÆ, Vid. *Tessarescaidecatitæ.*

THIUS sive θειος significat patruum vel avunculum *l.* 37. §. 5. *D. de legat.*3. *Nov.*118. *cap.* 3. *Inst. de gradib. cognat.* ubi Imperator: Patruus est patris frater, qui Græce πατραδελφος adpellatur. Avunculus est matris, qui Græce μητραδελφος dicitur. Et uterque promiscue θειος (*Thius*) adpellatur. Guil. Forner. *lib.* 1. *Selection. cap.*14.

THLASIÆ & Thlibiæ dicti sunt qui habent testiculos attritos a θλαω seu θλιβω, quod est frango, quod lotu aquæ calidæ fiebat, & attritione manuum, ut hoc pacto pretiosiores essent. Hi propter hoc vitium liberos gignere non possunt, sed vitio sublato possent, ideoque adoptare his permissum est & matrimonium contrahere, quia sanitatis spem habent *l. si servus §. spadoni D. de jur dot.* Ulpianus *l. spadonum D. de verb. signif.* Thlibiæ, inquit, & thlasiæ, sed & si quod & aliud genus spadonum est. Item Paull. *l.*5. *D. ad leg. Cornel. de sicar.* Hi inquit, qui *thlibias* faciunt, ex Constitutione D. Hadriani, in ea sunt caussa, qua hi, qui castrant.

THYMELA in *l.* 21. & 22. *C. Th. de diversi. offic.* rectius *Thymele*, græcis θυμελη, pulpitum, pars orchestræ, in qua modos & saltationes personæ scenicæ facere consueverunt. Pollux *Onomast. lib.*4. *c.*19. *segm.*123. Phrynicus *de nomin. & verb. Attic.* θυμελην ait dictum, τοπον εν τω θεατρω, αφ ου αυληται και κιθαρωδοι και αλλοι τι ες ηγωνιζοντο, locum in theatro, ex quo tibicines & citharoedi aliique agebant. Inde *Thymele* pro ludia cytharistria, & saltatrice, apud Juvenalem *Satyr.* 1. *v.* 36. & *Satyr.* 6. *v.* 65. Sidon. *lib.* 9. *ep.* 13. Tanta autem in Oriente harum scenicarum voluptatum fuit cura, ut & ad eas peculiares Actuarii & Cornicularii Thymelæ audiant *d. l.* 21. 22. Hinc

THYMELICI, de quibus *l.* 4. *D. de his, qui not. infam. l* 10. *D. de pollicit. l. penult. C. Th. de spectac.* Suida *Tom.II. p.* 211. interprete sunt, οι εν υποκρισει την τεχνην επιδεικνυμενοι, histriones scenici. Isidorus vero *lib.* 18. *cap.* 47. Thymelicos musicos scenicos interpretatur, qui organis & lyris & citharis præcinebant. Indeque dictos ait, quod olim in orchestra stantes cantabant super pulpitum, quod θυμελη vocabatur. *Thymelicos* certe a scenicis disjunctos, suasque in orchestra peregisse actiones Vitruvius *lib.* 5. *cap.* 8. indicat. Hinc

Thymelitæ in *l.* 21. *C. Theod. de pistorib.* & *l.* 5. *C. Theod. de scenic.* Thymelicis autem in *l.* 4. *D. de his, qui not. infam.* Xystici adjunguntur, qui se in Gymnasiis & Xystis exercebant, de quibus plura suo loco.

THYNNARIA piscatio *l.*13. *D. commun prædior.* De ea autem Vide Jo: Brodæi *Miscellan. VI.*

VI. 8. ubi & in suo codice legi *thynnaria* observat, quum vulgo scriptum sit tignaria *Hein.* Thynni autem pisces prægrandes traduntur de quibus Lucil. in *lib. satyr.* Aristot. *de nat. animal lib.* 4. *c.* 10 & *lib* 9. *c.* 17. Plin. *lib.* 6. *cap* 15. Vid. Forcat. *in pæn. jur. civ. c.* 20.

TIBIALE, velamen tibiarum: quin etiam arma, quibus crura muniuntur, *tibialia* vocantur in *l.* 14. §. 1. *D. de re milit.*

TIBURTIBUS municipiis meis *l.* 35. §. 3. *D. de legat.* 3. Tibur autem sive Tiburtum, urbs, ad decimum sextum lapidem ab urbe distans. Hanc vocem apud veteres Jurisconsultos scriptam per *i* latinum, non per *y*, observat editio Haloandrina. Servus *lib.* 7. auctor est, tres fratres venisse in Italiam: Catyllum, Coracem, Tiburtum. Hi simul omnes unam fecere civitatem, & eam de fratris majoris nomine, Tibur adpellavere, licet & alias fecerint singuli.

TIGNUM, a tegendo dictum *l.* 1. §. 1. *D. de tign. junct.* eoque nomine in XII. Tabulis omnes materiæ, ex quibus ædificia fiebant, adpellantur *l.* 7. §. 10. *D. de adquir. rer. dom. l.* 62. *D. de verb. signif.* Tignum vetus Glossarium vertit, λίθος, βησαλον, καταχρηστικῶς πᾶσα ὕλη. Aliud Latinum: Tignum dicitur omne genus ligneæ materiæ.

Tigni immittendi servitus est jus, quo vicinus pati cogitur, ut vicini tignum suo parieti immissum, in eo requiescat *l.* 20. *D. de servit. præd. urb. l.* 242. §. 1. *D. de verb. signif.* Dicitur etiam simpliciter, omissa tigni mentione, immittendi servitus *l.* 1. & 2. *D. de servit. præd. urb.* De *tigno juncto* actio *l.* 23. §. 6. *D. de rei vind. l.* 6. *D. ad exhib.* ex XII. Tabulis nata, quibus cautum, ut tignum ædibus junctum vindicari non posset, sed contra jungentem a domino ageretur in duplum *l.* 1. *D. de tign. junct.* Si quis mala fide junxit, actio pœnalis est, adeoque dominus etsi duplum consequutus sit, tamen diruto ædificio adhuc tigni vindicationem habet *l. fin. D. eod. tit.* Si vero bona fide junxit, est actio rei persequutoria, & sic dupli solutione fit dominus tigni §. 29. *Inst. de rer. divis.*

TILIA, arbor, cujus ex cortice interiore membranulæ sumuntur, in quibus veteres scribebant *l.* 52. *D. de legat.* 3.

TINGERE numos aureos, quid sit in *l.* 8. *D. ad leg. Cornel. de fals.* acriter disputant interpretes. Diversas eorum sententias attulit, & pro *tingere* legi posse *cingere* monuit Bynkersh. *lib.* 4. *observ. cap.* 21. Hein.

TINGUERE pro *tingere* addito *u* in ceteris temporibus constanter scribunt *l. ult. D. de judic. l.* 22. *D. de negot. gest. l.* 73. *D. de legat.* 3. Quæ verbi *tinguo* scriptura Capro Grammatico probatur.

TIRO. Tirones sunt, qui nondum in numeros relati, lecti tamen ut militent, publicis expensis iter faciunt, & sub campi doctore exercentur *l.* 42. *D. de testam. milit. l. ult. D. de muner. & honor. l.* 4. *in fin. D. de re milit. l. ult. D. de custod. reor.* Hos notis in brachiis compungi solitos, ostendit *l.* 3. *C. de fabricensib.* & Veget. *lib.* 1. *de re milit. cap.* 8. Tironum autem præstatio, & præbitio olim in muneribus publicis fuit *l.* 4. *C. de proxim. sacr. scrin. l.* 2. *C. de silentiar. Tit. C. Th. qui a præbit. tiron.* Ammian. Marcellin. *lib.* 21. *cap.* 6. *p.* 211. Parique studio supplementa legionibus scripta sunt, indictis per provincias tirociniis.

TIROCINII evitandi caussa dare *l.* 3. *C. de condict. ob turp. causs.*

Ti-

Tironatus *l. 21. C. Th. de tiron.*

Tithasus servi nomen *l. 67. D. de hered. instit.*

Titillus innocuus *l. 2. C. Theod. de cursu.* ibi: Pigrescentes artus innocuo titillo admonere.

Titulata beneficia dicuntur, quæ clericus *vi officii sacri*, cui perpetuo jure destinata sunt, possidet, & sic suo jure percipit propter officium sacrum, ad quod ordinatus est. Vide infra art. *Titulus*, *ecclesia &c.*

Titulus pro caussa juris cujuslibet. Sic titulo donationis remissæ usuræ *l. 54. D. de don. int. vir. & ux.* Titulo dotis obligata bona *l. 5. C. de pact. convent.* Titulo comprobatarum rationum *l. 10. § 2. D. de adpellation.* familiæ ercifcundæ titulus *l. 9. C. famil. ercisc.* Titulo pignoris obligari *l. 2. C. de administr. tut.* accipere *l. 6. C. quæ res pignor.* Titulo usuræ pignora tenere *l. 4. de naut. pign.* titulus ab intestato possessionis *l. 1. §. 9. l. ult. D. si quis omiss. causs. testam.*

Titulus in specie, pro caussa dominii, & quidem vel remota, ubi alia immediata seu proxima est, ita ut hæc dicatur modus adquirendi, illa titulus; vel etiam proxima, cum nempe idem est titulus cum modo adquirendi. Titulus caussa est dominii remota, modus adquirendi proxima, & a titulo diversa in his exemplis Lucius Titius ædes vendit, easque tradit: cum traditione demum rei emptæ dominium adquiratur, hæc modus adquirendi est, quem præcedit venditio, quæ est caussa remota titulusque dominii emtoris rem accipientis. Rem occupasti derelictam: Occupatio est modus adquirendi, utpote caussa dominii proxima, caussa vero remota titulusque derelictio est, quæ præcessit. Res tibi inter vivos donata est, deinde tradita, traditio, modus est adquirendi, donatio titulus. In legato generis, dispositio testatoris est titulus; rei solutio per traditionem est modus adquirendi. *Titulus* vero est etiam aliquando caussa dominii immediata eademque cum modo adquirendi, veluti in his exemplis. Species tibi donata est mortis caussa, vel legata; quoniam eas res, etiam nondum facta traditione pleno jure adquiras & vindicare possis post mortem disponentis, hinc est, ut earum rerum donatio mortis caussa vel legatum sit titulus, simulque caussa immediata, modusve adquirendi earum dominii, quemadmodum & adjudicatio in judiciis duplicibus, communi dividundo, familiæ ercifcundæ, finium regundorum *§. fin. Inst. de offic. jud.* Titulum dominii, seu quo dominium quæri solet, ut loquitur *l. 6. C. de ingen. manum.* recte etiam dixeris *titulum* possessionis, ut est in *l. 2. & 11. C. de petit. hered. l. 1. §. 9. D. si quis omiss. causs. test.* & caussam adquirendæ possessionis ut in *l. 2. §. 21. D. de adquir. vel omitt. possess.* Dicitur & titulus usucapionis, qui nempe conditionem usucapiendi facit *l. 1. D. pro dote.*

Tituli varii possessionis, seu dominii per usucapionem vel alias statim adquirendi recensentur in jure nostro, veluti pro emto, pro legato, pro donato, pro soluto, pro dote, pro suo, pro derelicto, pro adjudicato, qui habentur in *lib. 41. tit. 4. & seq.* D. Titulos pro permutato & pro transacto doctores adjiciunt.

Titulus porro pro herede, vel pro possessore (nempe bonorum) describitur *lib. 41. D. tit. C.* quando nempe heres, vel bonorum possessor, in hereditate delata repertam rem alienam absque mala fide, tum suæ tum defuncti possidet *l. pen. D. pro hered.*

Ex. g.

Ex. g. Si Titii ovis se gregi hereditario, mortuo testatore, immiscuit, ignaro herede, & bona fide hanc ovem credente hereditariam esse: quod elegans exemplum suppeditat Cl. Pagenstecher in *Admonit. ad Pandect. Part.6. §. 160. p. 707.* Vix vero heic deprehenditur novus titulus a præcedentibus diversus: quia heres, vel bonorum possessor, proprie non adquirit novo titulo, sed continuat titulum defuncti, cui succedit, quia in omnia ejus jura transit.

Alio sensu *pro possessore titulus* dicitur ejus, qui prædo est, vel qui interrogatus cur possideat, responsurus sit, quia possideo, nec contendet se heredem (aut bonorum possessorem jure prætorio) vel per mendacium *l.4. pr. & §. 1. l. 12. & 13. § 1. D. de hered. pet.*

Titulus pro caussa debiti & præstationis: Sic annonarius titulus *l. 4. C. Theod. tributa in ipsis specieb.* Titulus genus functionis annonariæ *l. 1. C. Th. de discuss.* Titulus fiscalis *l.5. C. de suscept. rubr. C. de canon. largit. tit.* frumentarius *l. 1. 3. C. Th. de frument. urb. Constantinop.* ad largitiones pertinens *l.3. C. Th. de indulgent. debit.* navium *l 2. C. Th. de Alex. pleb. primat.* præstationis *l.1. C. Th. de calc. coct.* primipili *l. 4. C. Th. de indulg. debit.* Titulus canonicus *l. 36. C. Theod. de ann.* id est, ordinariæ annonæ, tributa, quibus opponuntur superindictitii tituli *l. 36. & 3. C. Th. de decurion. & silentiar.* Tituli largitionales *l. 18. C. Th. de exaction.* debiti *l. 19. de annon.* ad domum sacram pertinentes *l. 19. C. Th. de indulgent. debit.* Generales tituli *l. 9. C. Th. eod. tit.* quibus personalia debita opponuntur *l. 3. C. Th eod. tit.* dicuntur genera functionum publicarum *l. ult. C. Th. de equorum conlat.* Publici tituli sunt publica pecunia *l. 31. C. Theod. de oper. publ.* Tituli a Syriarchiæ & Alytarchiæ muneribus deputati *l.1. C. de offic. Comit. orient.*

Titulus pro forma & nomine. Sic titulus actionis *l. 69 D. de fidejussor.* criminis *l. 3. §. 1. D. stellionat.* Titulo Secanorum acceptilati reditus: id est, nomine & adpellatione *l. 91. §. 3. D. de legat. 3.* Titulus inlatæ sollemniter pulsationis *l. 1. C. Th. de his, qui pecens. numin.*

Titulus pro colore *l.49. D. de donat. int. vir. & ux.* Aliquo titulo se excusare *l. 60. §. 4. D. de rit. nupt.* Titulotenus ære alieno allegato *l.5. §.13. de reb. eor. qui sub tut. vel cur.* Hoc sensu etiam sub titulo operarum aliquid stipulari dicimur in *l. ult. D. quib. & a quib. manum.*

Titulos Tiberius in *constit. præf.* σανίδας τε βασιλικὰς καὶ σημαντῆρας ἐπιτεθέντων, tabulas Imperatorias ac signacula adfigentium & *cap.1.* σανίδας ἢ χαρακτῆρας βασιλικοὺς ἀλλοτρίοις οἰκοτοις ἢ χωρίοις ἐπιτεθῆναι, tabulas, quæ nostram adpellatinnem contineant vel effigies insigniave Imperatoria alienis ædibus aut prædiis imponere. Hinc Latini *titulum* inscriptionem vocarunt, ut apud Juvenal. *Sat.6. v. 123.* Tituli insculpti monumento: Paul. *lib. 1. sent. tit. 13.* Tituli falsi figmentum *l.7. Cod. de contrah. emt.* & *tabellam*, quæ res venales vel locandæ præscribuntur, ut apud Plin. *lib.7. epist 27.* Sic apud Tibullum II. 4. *v. 64.* Ite sub imperium sub titulumque lares: Tituli affixi prædiis fisci nomine, seu fiscales *l. 11. & 20. C. Th. de bon. proscript.* Fiscalis tituli proscriptione signatus fundus *l.4. C. Th. de aquæduct.*

Titulos sive tabulas etiam potentiores solebant prædio affigere, de quibus Rævardus exposuit, ut in *rubr. C. ut nemo alien. præd.* ti-

titul. Quo sensu crebro verbum hoc usurpat Augustinus, ut in *lib. de gestis cum Emerito:* In *oratione* ad Christum: Pelle discordiam, introduc te ipsum in titulos suos, tu mane, non aliter possideat & de titulis tuis fallat. Tertullian. in *Apologet. cap.* 2. Christiani suo titulo offeruntur. Vide amplius in voce *figere*.

Titulus æneus, est tabula ænea, cui inscribebatur panis modus, & nomen ejus qui panem gradilem accipiebat *l.* 5. *C. Th. de annon. civic.*

Titulus pro inscriptione, quæ supplicii, quod de reo sumebatur, caussam indicabat, usurpatur à Suetonio in *Domitian. cap.* 24. Eodemque sensu in *Evang. D. Joan. cap.* 19. *v.* 19. ἔθηκαν ἐπὶ σταυρῦ τιτλον. Nam quod ille *titulum*, hoc Marcus *cap.* 15. *v.* 26. ἐπιγραφὴν τῆς αἰτίας. D. vero Lucas *cap.* 23. *v.*38. ἐπιγραφὴν, D. Matthæus *cap.* 27. *v.* 37. τὴν αἰτίαν αὐτῦ γεγραμμένην, vocant. Sueton. in *Calig. cap.*31. Horum titulorum exempla sunt in *l.* 13. §. *ult. D. de jurejur. l.* 16. *seq. C. ex quib. causs. infam.* Plura eam in rem congesserunt Jan. Langlæus *Ot. semestr.* II. Ræverd. *Var. V.* 7. Cujac. *observ.* VIII. 7. XIII 2. Radulph. Forner. *Rer. quotid. I.* 13.

Titulus pro edicti capite *l.* 1. *D. de collat. honor.* & titulus edicti *l.* 195. *D. de verb signif.* & titulus item pro rubrica *l.* 1. *pr.* & §. 7. *D. de postul. l.* 1. *pr. D. de reb. credit.*

Titulus, ecclesia, ad quam deserviendam ordinabantur præsbyteri, ita ut in ea stabilitatis promissionem facere tenerentur, & ab ea recedere iis non liceret *Capitul.* C.M. *l.* 5. *c.*26. 108 *l.*7. *c.* 173. Cur vero ecclesia *tituli* nomine a veteribus donata sit, auctores variant. Baronius Cardinalis a *titulis* fiscalibus desumtam hanc adpellationem putat, quorum appositione rem aliquam sibi fiscus vindicari solet *an.* 112. 4. 5. 6. Titulum autem crucis fuisse, quo apposito res sacra censebatur: Id. Baron. in *not. Martyrol.* 26. *julii*. Alii a titulis seu sepulchris martyrum vel confessorum, in ædibus sacris reconditis. Alii quod ædi sacræ vestibulis sancti, cui dicata erat, nomen inscriberetur, seu quod eo titularetur, *titulos* dictas ecclesias volunt. Sane horum omnium singula invehi potuerunt ad imitationem *titulorum* fiscalium, vel etiam illorum qui potentiorum titulos ædibus suis præfigebant, ut adversarios deterrerent, quominus eos ædium nomine in jus vocarent, de quibus est *tit. C. de his, qui potent. nom. tit. præd. affig.* Ex titulis præfixis ergo constabat de domino, de possessione, & sic prædia ipsa ad titulum alicujus spectare dicebantur. Eodem sensu postea ecclesia, ad quam quis ordinatus erat, *titulus* ejus dicebatur, tum quod titulus sancti vel martyris ei appositus, tum etiam quod hæc illius, qui ad eam ordinatus erat, esse videretur, non quidem plena proprietate, jure tamen simili proprietatis, postquam vi officii eam regebat, & *abusive* suam esse dicebat, quemadmodum olim magistratus jurisdictionem habere *suo jure* dicebantur, quam *vi officii* exercebant. Aliis *titulus* idem est quasi specula & custodia: Macer. *Hierol. p.* 626 Hinc presbyterorum Cardinalium ecclesiæ *tituli* dictæ fuere, quia sub eorum custodia, cura & tutela traditæ sunt Nomen hoc *tituli* etiam quandoque pro peculiari ecclesiæ parte, in qua altare consistit, græcis βῆμα, latinis ecclesiasticis scriptoribus *presbyterium*: Leo Ostiens *l.* 2. *c.* 3. 32. Interdum etiam ecclesiarum sacellis, quæ alii cubicula ad-

adpellant, usurpatur. Ex primaria illa tituli significatione æstimandi sunt *tituli Cardinales: Conc. Meldens. an* 845. *cap.* 14. id est ecclesiæ præcipuæ ac parochiales in urbibus ac suburbiis: & *tituli baptismales*, sive ecclesiæ baptismales. Extensa postea tituli de nominatio ad bona ecclesiastica, ecclesiæ, vel officio destinata, qua itidem suo jure, seu vi officii, non administrativo seu alieno nomine possidebat. Hinc neminem sine titulo esse ordinandum, nihil aliud fuit, quam sine ecclesia certa nemini ordines esse conferendos. Alexander III. *in cap.* 4. *Decretal. de præbend. & dignitat.* constituit, ne episcopus aliquem ordinet sine certo titulo, de quo necessaria vitæ percipiat, hoc est, vel sine certo beneficio, vel sine sufficienti patrimonio, unde se sustentare possit. Vid. Natal. Alexand. *diss. hist. eccles.* seculo XI. & XII.

Titus Ælius Antoninus Imp. *l.* 1. *C. de hered. instit.* Titus Antoninus *l.* 12. *D. ad SC. Trebell. l.* 11. D. *ad municip.*

Toga dicta, quod ea tegamur, eaque vel virilis vel muliebris est *l.* 180. *D. de verb. signif.* Add. Voss. *lib.* 4. *Instit. orat. cap.* 7.

Togatus. Vet. Glossar. Togatos dicimus eosdem, quos advocatos & patronos caussarum earum, qui in forensibus negotiis præmuniuntur, litigatoribus suum præbent patrocinium, quorum patrocinia substantivo nomine dicuntur honoraria. Eodem sensu in Imperatorum constitutionibus ponuntur *l.* 13. §. 9. *C. de judic. l. ult. C. de sportulis & in til. C. de advocat. diverf. judic.* & passim. Togatus ordo advocatorum apud Sidon. Apollinar. *lib.* 2. *epist* 13. & *lib.* 6. *epist.* 3. Sic *togatorum* professionem accipe apud Cassiodorum *lib.* 3. *epist.* 33. & apud Symmach. *l. ult. C. de postuland. l.* 3. *C. de advocat. diverf. judic.* & qui *togati* dicuntur in *Confiit. summa reip. de Justin. Cod. confirm.* §. 2. iidem patroni caussarum *in const. Tanta de confirm. Digest.* §. 9.

Tollere ædificium: id est, diruere *l.* 17. *D. de servit.* thesaurum *l.* 15. *D. ad exhib.* id est auferre.

Tollere, suscipere. *Tollere* liberos *l.* 6. §. 2. *D. de jur. patron.* Et ita sublatis filiis *l.* 92. *D. de adquir. hered.*

Tollere & præstare opponuntur *l.* 14. §. 5. *D. de Ædil. edict.* Sic tollere factum *l.* 31. *D. de reg. jur.*

Tollere perinde ut Græcum *αἴρω* duplicem habet significatum, tum in se recipiendi ferendique aut levandi, tum etiam perdendi. Quam ambiguitatem etiam illud epigramma exprimit: Quis neget Æneæ magni de stirpe Neronem? Sustulit hic matrem, sustulit ille patrem. Sic Cicero C. Octavium Augustum laudandum & *tollendum* esse dixit, apud Vellei Paterc. II. 63. *n.* 6. Similis figura est in verbo exspectare.

Tollendi altius jus. Vid. *altius*.

Tolli, id est, dissolvi & finiri *l.* 35. *D. de regul. jur.* Sic tolli acceptilatione quod debetur *l.* 12. & 13. *D. de acceptil.*

Tonsura ecclesiastica, cujus originem Isidorus *lib.* 2. *c.* 4. a Nazireis deducit. Alia olim fuit tonsura orientalium ad exemplum Paulli & Jacobi Apostolorum, quos aiunt rasos toto capite fuisse: alia occidentalium ad exemplum Petri, quem detonso superius capite toto, solam circuli coronam inferius reliquisse volunt, ad formam coronæ spineæ exprimendam Bedæ *hist. eccl. lib. c.* 4. *c.* 1. *lib.* 5. *c* 22. Monachi Scotici aliter tondebantur, quippe ab aure ad aurem per frontem in coronæ modum incisus erat capillus, ab au-

re

re ad aurem occipitium capillus intonsus dependebat. Et hujus tonsuræ occasione multæ in Anglia excitatæ fuerunt turbæ. Id. *l. c. lib.* 3. *c.* 3. 4. *lib* 5. *c.* 16. Usser. *antiquit. Brit. p.* 925. Dantur etiam aliqui sacerdotes christiani in Oriente, qui in modum crucis capita rasa habuerunt Ofor. *l.* 3. *rer. em.* Simonis magi sectatores ferebant sulcum vel lineam, per capitis verticem inter ambarum aurium summitatem in symbolum Zodiaci, asserentes caput globum cœlestem denotare. Tempore Hieronymi & Ambrosii, non radebant caput clerici Hieron. *in Ezech. c* 44 Tonsura clericalis in circuitu, & in summitate capitis in modum spheræ debet radi *c. probibere* 21. *dist.* 23. & designat in clericis contemtum temporalium *c. duo causs* 22. *quæst.* 1. & debet fieri primo per episcopum nisi sint regulares, quibus potest fieri per Abbatem suum, si est presbyter *c. quoniam dist.* 79. *c. cum contingat de ætat. & qualit.* quoniam & talis tonsura facit clericum *c. clerici dist.* 23. & est ordo qui dicitur psalmistatus *cap. psalmista dist.* 23. Non habentes tonsuram clericalem in ecclesia non debent lectiones publice legere *c. quoniam dist* 80. Ad tonsuram deferendam clerici per Archidiaconum sunt compellendi *c. clerici dist.* 22. & si contemnunt, sunt excommunicandi *c. si quis dist.* 23.

Topiarii servi in *l.* 60. §. *ult. D. de legat.* 3. *l.* 12. § 42. *l.* 12. *D. de instruct vel instrum. legat.* & apud Plin. *lib.* 3. *epist.* 1?. sunt, qui hedera gestationes convestiunt, formas ex plantis, fruticibus, arboribus, faciunt, variasque ex iis subtiliter compositis & plicatis figuris exprimunt & reddunt. Unde quidam *typiarios* eos efferendos contendunt, a *typis*, id est, formis ac figuris, quas exprimunt. Topiarium vero opus e topiis, quæ a funiculis nomen obtinuerunt, quibus frutices & arbusculæ tonsiles in animalium species, aut rerum historias luculenta varietate assimilatæ sunt, & religatæ hinc inde destinentur flectanturque ad effingenda, quæ luduntur, rerum & animalium argumenta. Cicero *lib.* 3. *ad Quint. fratr. epist* 1. Topiarium laudavit ita omnia convestit hedera, quæ basim villæ, qua intercolumnia ambulationis, ut denique illi palliati topiariam facere videantur, & hederam vendere. Adde de topiariis Reines. *Class IX. Inscr.* 35. *p.* 262.

ΤΟΠΟΤΗΡΗΣ. *Novell.* 134. *cap.* 1. Conservatores loci, itemque judices loci dici *l.* 2. *C. de exhib.* reis, Juliano Antecessori *Vicarii.* Ita dicebantur qui a Præfectis prætorio vel comitibus, vel præsidibus provinciarum in singula loca mittebantur juris dicundi caussa. De eorum munere & differentia a defensoribus locorum plura dixit Cujac. *lib.* 3. *observ. cap.* 14. & in *Comment. ad Novell. VIII.* Hein.

Toralia. Toralium duo fuisse genera Paullus significat in *l.* 5. *D. de supell. legat.* unum quod straguli nomine contineretur, alterum quod non contineretur. Hoc autem plagam adpellatum Nonius testatur, grande scilicet linteum tegmen, ob eam, ut conjicit Hottomannus, caussam dictum; quod plagis, id est, foraminibus pervium ac pellucidum esset. Toralia memorantur etiam in *l.* 3. *D. eod. tit.* & *imperia* de quibus suo loco.

Torcularia, sunt machinæ premendis uvis aptæ. Præla enim dicuntur trabes in torculari, quibus uva calcata premitur. Ulpianus in *l.* 17 *pr. D de action. emt.* censuit torcularia instrumenti magis esse, quam ædificii,

ficii, etiamsi ædincio cohærent. Sic Haloan er hab t, & f.nsus ipse requirit, ut si e negatione legatur. Vid. Forcat. in *Penu juris civilis cap.7.*

TORMENTA servorum *l.1. & 4. D. eod. tit.*

TORQUERI autem dicuntur, de quibus quæstio habetur Paull. *lib.5. sent tit.6. l. ult. D. de decurion. Torquere* corpore id est, corpore coercere *l.7. §.3. D. de jurisdict.*

TORQUES inter præmium militarium honores memoratur in *c.10. dist 4.*

TORRENS est, ait Ulpianus. qui Græce χειμαρρος *l.1. D. de fluminib.* Festus vero *lib.* 18. Torrens ait, significat fluvium subitis imbribus concitatum, qui alioquin siccitatibus exarescat. Servius ad *lib.2. Æneid. v.* 305. Incidit aut rapidus montano flumine torrens: Fluvius est, ait, qui æstate siccatur, unde & nomen accepit, cui Græci per contrarium dedere vocabulum. Nam χειμαρρον dixerunt a tempore, quo arescit, sicut æquinoctium ισημερον. Ovid *lib.2. Fastor. v.* 219. Velut torrens undis pluvialibus auctus. Et *Remed. amor. v.* 651. Flumine perpetuo torrens solet altius ire. Agratius, Torrens aqua prærupta decurrens.

TOSSEPINORUM hæresis damnatorum mentio est in *c.15. de eret. de heret* Vide in *Totus, a,um.*

TOTOS masculos, id est, omnes *l.4. C. de liber præteris.*

Totus aliquando non est integer, solidus, sed aliquando & partem significat. Tunc quemadmodum a *quot* fit *quotus*, ita a *tot totus*. Sic in *l.1. §.5. D. de hered. instit.* Ille ex parte *tota*, ille ex *tota*. Quæ sensum non haberent, si totum esset integrum ac solidum Bynkersh. *Observ. V.* 1. Ceterum *totum*, quatenus est a *tot*, primam syllabam corripit. Manil. *lib.3. Astron. v.*447. Detrahitur summæ *tota* pars, quota demit utrique omnibus ex horis. Hein.

In *totum*, id est, omnino *l.67. l ult D. de regul. jur. & passim* & per omnia *l. 8. §. 11. D. de bonor. possess. contr. tabul.*

In *totum* & in partem opponuntur *l.30. §.2. D. ad leg. Falcid.* ut & in *totum* & proportione *l.15. §.18. D. de damn. infect.*

TRABALIS, *e*, quod semper firmum ac ratum est, neque umquam suam auctoritatem amittit *Novell. Theodos.* & *Valentinian. tit.3. de Judæis, Samarit. haret.* Trabali jussione decrevimus. Et in concil. Toletan. XIII. mentio fit *trabalis* judicii. Illustravit hanc loquutionem Ciron. *Observ. II.* 1. Hein.

TRABEA, pro dignitate consulari. Hinc *trabearum* regalium honor *l.4. C. Th. ne quid public. latit.* ex qua *l.1. C. Justin. eod. tit.* recte emendat Cujacius in Comment. Hinc *trabea* summitas *l.1. C. de Consul.* & trabeata quies in *l.33. C. Theod. de pœnis.* ubi vid. Jac. Gothofred. & Iac. Guther. *de offic. dom. August.II.* 5.

TRACTARE, pro administrare. Sic *Tractare* bona *l.12. D. de tutor. & curat. dat.* pecuniam publicam *l.2. D. ad municip.*

Tractare, agere. Tractare caussam *l.2. C. de advoc. fisc.* Tractari præscriptiones *l.15.§.7.D. ad leg. jul. de adult.*

Tractare, pro excipere & habere. Atrocissime *tractare* ancillas *l.2. de his, qui sui vel alien. jur.*

Tractare, pro discutere, agere, deliberare seu differere: sic tractare dicuntur jurisconsulti, veluti de adulterio *l. 9. D. ad leg. jul. de adult.* & tractari jus *l.11. §. ult. D. eod.*

Sed & *tractandi* vox de disserta-

tatione super religione accipitur in *l. 2. C. Theod. de his, qui super. relig.*

TRACTATUS, id est, quæstio *l. 5. pr. D. de præscript. verb.* Tractare est rem vel quæstionem plene perfecteque discutere *l. 17. D. de iure patron.* Atque ita differt *tractatus*, quod hic latior sit, illa restrictior & simplicior *l. 6. pr. D. de præscript. verb.* Senec. *Controv.* 1. Hoc ex æquitatis parte pendet, & *tractatio* magis est, quam quæstio. Et *Controv.* 5. Hos non tamquam quæstionem, sed, ut illi mos erat, pro tractatione & loco. Ex quo intelligis, quid *quæstionum publice tractatarum* intellexerit Cervidius Scævola. Vid. Petr. Perrenon. *Animadv. II.* 11. Hein.

Tractatus pro conventione. Sic Tractatu habito, id est, conventione habita *l. 32. D. pro soc.* Laurentius *de pœnitentia*: Qui enim est distractor aut emtor, qui lucri gratia habet de cupiditate tractatum Eodem sensu *in tractatu* rem habere dixit Lactantius *de mort. persequut.* c. 48. *Hein.*

TRACTORES in scriptis vocantur *l. ult. C. de exsequut. & exactor.* qui in impressis libris *tractatores*. Tametsi in Lexico B. Germani *Tractatores* Brisson. invenit χαρακωμιτας vertit. In Novellis plane τρακτευτων non semel fit mentio, & maxime in *Novell.* 30. *cap.* 3. & in *edicto Justin.* 13. quos curam egisse τῆς εἰς πράξεως τῶν δημοσιων φορων, *exactionis tributorum fiscalium*, ex iis locis patet.

TRACTORIÆ, diplomata & litteras evictionis publicæ præbitionisque significant *rubr. C. de tractor. & stativ.* Sic enim ea rubrica emendanda est, eodemque collyrio etiam *l. 2. C. de desertor.* & *l. pen. C. de curs. publ.* mederi possumus, in quibus *tractatoriæ*, pro *tractatoriis* perperam & mendose vulgo legitur. Sed & in *l. 1. C. de tractor. & stativ.* ubi imperii codices *tractores cum stativis*, rectius, & rubricæ convenientius scriptorum codicum auctoritate freti legimus *tractoriæ cum stativis*. Hujus scripturæ veritatem præter veteres libros, etiam impressi B. Augustini codices comprobant, in quibus *epistola XV.* ita scriptum est: *Tractoria* ad me denuo idibus Novembr. venit. Quæ & mox *tractoria* epistola ibidem adpellatur, & in *lib. post Collat. contra Donatist. cap* 24. A primatu suo per tractoriam sunt evocati. Formula *Tractoriæ* legatorum ex antiquo libro sumta hæc est: Ille Rex omnibus gentibus (locis) nos in Dei nomine Apostolico viro N. nec non & illustri viro N. partibus illis legationis caussa dixerimus. Ideo jubemus, ut locis convenientibus eisdem a vobis evectio simul & humanitas ministretur. Hoc est veredos sive paraveredos & panes nitidos tot, vini modios tot, cerevisiæ modium tantum, lardi libras tot, porcos tot, porcellos tot, vervaces tot, agnellos tot, phasianos tot, pullos tot, ova tot, olei libras tot, gari libras tot, mel tantum, aceti tantum, piper tot, grani mastiches tot, dactylas tantas, pestasias tantas, amygdala tot, cereos tot, salis tot, olera, legumen, carra tanta, facultas tot. Itemque victu ad caballos eorum fœni carra tanta, suffusi modios tot. Hæc omnia diebus tam ad ambulandum, quam ad nos in Dei nomine revertendo unusquisque vestrum per loca consuetudinaria ejusdem ministrare & adimplere procuretis, quamvis hec moram habeant, nec injuriam perferant, si gratiam nostram optatis habere. Vid. & *lib. 4. Legis Francicæ, cap. 67.*

Tractoria ecclesiastica est epistola, qua metropolitani episcopos suos ad

ad synodum evocabant, & veluti trahebant: August. *epist.* 117. Per hanc tractoriam episcopi evocati, ubique benigne à fidelibus excipiebantur *Concil. Meldens. c.* 71.

TRACTUS, pro plaga & regione *l.*4. *C. de summ. trinit. l.* 2. *C. de offic. præf. prætor.* Valer. Max. *lib.*7. *c.*1. Mauritaniæ & Numidiæ ceterarumque illius tractus gentium Frontin. *lib.* 1. *de aquæduct.* Ea namque est, quam omnes tractus ejus per vicem in modulos certos dispensatum accipiunt.

TRADERE plus est, quam restituere; nam qui restituit procurator, etiam tradere debet *l.*8. *§. ult. D. mandati.*

Tradi res videtur, si quum apud me esset ex aliqua caussa, post emtionem apud me remanserit *l.*9. *§.*1. *D. de publician. in rem act. l.*62. *D. de evict. l.* 8. *§.* 5. *D. de adquir. rer. dom.* Non videtur *traditus* servus, quem donec pretium solveret, a venditore emtor conductum rogavit, quum ejus possessio per locationem a venditore retineatur *l.*16. *D. de peric. & commod. rei vend.* Si quis fundum per epistolam donet ei, qui in eo fundo sit, sufficit hoc ad *traditam* possessionem, idem est, etsi a fundo absit, si tamen qui donat, ab eo conducat, vel usum fructum retineat, vel si ejus nomine constituat, possidere *l.* 77. *D. de rei vind. l.* 35. *§.*5. *C. de donation.* Traditæ etiam videntur trabes, quas emtor signaverit *l.*14. *§.* 1. *in fin. D. de peric. & commod. rei vend.* Tradita quoque videntur vina, quum claves cellæ vinariæ emptori adjectæ sunt *l.* 1. *§.*21. *D. de adquir. possess.* ubi etiam adjicitur, eas res, quæ propter magnitudinem ponderis moveri non possunt, pro traditis haberi, si in re præsenti contrahere consenserint.

Tradere possessionem *l.*18. *§.*8. *D. de damn. infect.* vacuam possessionem *l.*68. *§.*1.

Tradere pro dicere *l. ult. D. de rer. divis.* Ita etiam: quod per manus traditum est *l.*10. *D. de jur. codicill.*

Tradere latrones, id est, prodere *l.*1. *§.*25. *D. de quæstion.*

Traditus disciplinæ, & in disciplinam, id est, magistro erudiendus atque instituendus datus *l.* 16. *D. de edict. Ædil. l.* 78. *D. de legat* 3.

TRADITIO Vetus Glossar. ἡ ἀπὸ χειρὸς εἰς χεῖρα μετάδοσις. Traditio autem rerum corporalium est. Incorporales enim traditionem non recipiunt *l.*43. *§.* 1. *D. de adquir. rer. dom.* Si in his usus juris pro traditione possessionis cedit *l.*20. *D. de servit.* Eoque modo traditio servitutum accipienda est in *l.*1. *in fin. D. de servit. præd. rust.* Traditio ususfructus in *l.*11. *§.*1. *D. de Publician. in rem act.* Traditionem Wursfel. recte definit factum, quo res e nostra in alterius possessionem transit. In possessionem ait, quod quidem semper obtinet, non vero omni casu in dominium res tradita transit, nisi reliqua dominii adsint requisita Vid. *l.* 28. *D. de verb. oblig.* & *arg. l.*3. *§.* 1. *D. de act. emt.* Et hæc est generaliter accepta traditio. Notant vero traditionem, quæ fit brevi manu, & quæ longa manu fit, & symbolicam. Brevi manu fit sola declaratione, ubi scilicet res jam apud eum existit, cui traditur, v. g. deposui apud Caium C. Caius igitur tenetur ad res in speciebus restituendas. Jam vero depositarius litteris ad me datis rogat, depositam apud se pecuniam mutuo sibi dari. Concedo, & deposita pecunia fit mutuum, jamque in genere restituendum. Secundum jus strictum reddenda prius fuisset deposita pecunia, reddita

dita vero tradi iterum. Sed has ambages evitaturus declarat, traditionis effectum habere debere concessionem. Vid. *l.* 9. §. *fin.* D. *de reb. cred.* Longa manu dicitur traditio, si monstratione rei tradendæ e longinquo effectus translatæ possessionis se exserit. Vid. *l.* 18. §. 2. *D. de adquir. vel amitt. possess. l.* 1. §. 21. *D. eod. l.* 27. *D. de solut.* Symbolica traditio dicitur a symbolis quorum ope illa fit. Symbolum autem est res, quæ præter sui notionem simul alterius rei notionem in animo generat. V. g. si claves ædium, loco harum tradantur, *l.* 9. §. 6. *D. de adquir. rer. dom.* Et hæ tres posteriores traditionis species *fictæ traditionis* nomine veniunt, differuntque ab illa naturali veraque traditione, qua res corporalis de manu in manum transfertur. Vid. Wurffell. *Jurispr. definit.* §. 642.

Traditionis nomine Jurisconsulti omnes adquisitionum species complectuntur *l.* 31. *dist. de rer. divis. l.* 14. *D. de usu & habit.* ut stipulationis verbo obligationes omnes. Ideoque sæpe stipulari & per *traditionem* accipere conjungunt, quum omnem obligationem & dominii adquisitionem significare volunt ut in *l.* 12. §. 3. *D. de usufruct. l.* 27. §. 1. *D. ad SC. Trebell. l.* 12. §. 1. *D. de captiv. & postlim. l.* 14. §. 1. *l.* 15. §. 5. *l.* 19. § *ult. D. de castrens. pecul.* & aliis locis.

Trahere, protrahere, differre. Sic *trahere* aditionem hereditatis *l.* 3. §. 4. *D. de statulib.* conditionem *l.* 7. *D. eod. tit.* decretum *l.* 22. *D. ad SC. Trebell.*

Trahere reliqua, dicitur qui reliquatus est *l.* 34. §. 1. *D. de statulib. l.* 3. §. 1. *D. de administr. rer. ad civit. pert. l.* 46. *D. de administr. & peric. tut.*

Trahere, id est, deducere. Sic *trahere* nomen *l.* 1. §. *ult. D. de testam. milit.* originem *l.* 23. *l. ult.* §. 3. *D. ad mun.*

Trahere, producere extendere. Sic *trahi* leges priores ad posteriores *l.* 26. & 27. *D. de legib.* constitutiones ad exemplum *l.* 1. *D. de constit. princ.*

Trahere, pro rapere. Sic *trahi* ad pœnam *l.* 7. §. 1. *D. ad leg. jul. majest.* in servitutem *l.* 6. *D. de liberal. causs.*

Trahere pro adducere *l.* 17. §. *ult. D. de recept. arbitr.*

Non trahere damnum, id est, evitare *l.* 57. & 58. *D. de rei vindic.*

Trahendum est, id est, subtrahendum *l.* 5. §. 20. *D. ne in possess. legator.*

Trahianopolis pro Trajanopolis *l.* 1. *D. de censib.* &

Trahianus pro Trajanus in *l.* 4. *in fin D. ad leg. jul. pecul. l.* 3. *in fin. D. de abig. l.* 5. §. *ult. D. de his, quæ ut indign.*

Trajectitia pecunia nautica, quæ periculo creditoris trajicienda mutua datur *l.* 3. §. 8. *D. de pecul.* Trajectitia, ait, Modestinus, ea pecunia est, quæ trans mare vehitur. Ceterum si eodem loco consumatur, non erit trajectitia *l.* 1. & 4. *D. de nautic. fœnor.* Sic in *l.* 1. *l. ult. C. eod. tit. l.* 19. *C. de usur. l.* 2. §. *ult. D. de eo, quod certo loco l.* 23. *D. de oblig. & act.* Paull. *lib.* 2. *sentent. tit.* 14. & *Novell.* 110. Adpellatur nautica pecunia in *l.* 1. §. *ult. D. naut. caup. stabul. l.* 3. *D. de naut. fœn.* Augustin. *Serm.* 245. Ecce aget hic pauper, qui civis est, regni cœlorum, quid dubitas facere trajectitiam? Sic enim dant, qui hoc faciunt, ut plura accipiant, quum ad ea loca venerint, unde est ille, qui accepit.

Trajicere, in ulteriorem ripam, vel littus vehere. Sic trajicere armenta *l.* 12. *D. de servit. præd. rust.* merces in scapham

l. 4.

l. 4. *C. ad leg. Rhod.* pecuniam *l.* 39. §. 8. *D. de administr. & peric. tut.*

TRALATITIUM. Vid. *translatitium.*

TRAMES. Per tramites (i. e. modos) legitimos *pr. proœm. Inst.* Hottomannus.

TRANSACTIO specialiter conventionem significat, quâ a lite jam mota vel movenda, aliquo dato, retento, promisso, receditur *Hot. tit. D. & C. de transact.* Et a pacto hoc distat, quod qui transigit, de re dubia & lite incerta neque finita, non gratuito decidit; qui vero paciscitur donationis caussa, rem certam & indubitatam liberalitate remittit *l.* 1. *D. de transact.* Harmenopul. *lib.* 1. *tit.* 19. §. 1. Vet. Glossar. Transactio est, quum aliquo aut dato, aut retento, aut promisso ab actione & controversia litigantes recedunt. Aliter: Transactio conventio est onerosa, qua jus ac obligatio dubia determinantur. An vero ea ad pacta, an etiam ad contractus referri debet? Sane transactio memoratur solo pacto facta *l.* 122. §. 5. *D. de verb. oblig.* Et videbis, transactionem a magni nominis ICtis contractibus innominatis accenseri, idque vel ab hac potissima ratione quod in *l.* 6. & *l.* 33. *C. de transact.* transigenti concedatur actio præscriptis verbis: Verum ex eo id minime confici potest: actio enim præscriptis verbis contractuum innominatorum character non est; non enim iis privative inest, sed actio præscriptis verbis datur, quoties ordinaria actio deficit, æquitatis vero ratio adest *l.* 5. & 20. *D. de præscript. verb.* Atque idem hoc cit. *l.* 6. *C. de transact.* non aliud innuit. Decernit enim Imperator: Si stipulatio non accesserit transactioni, in subsidium utilem actionem, quæ præscriptis verbis rem gestam demonstret, dandam esse. Negandum quidem non est, si alter transigens statim aliquid det vel faciat, v. g. numeret C. vel litem derelinquat, contractum innominatum hoc negotium referre; sed quid si nihil detur, nihil fiat, vel saltim conveniat, dandum aliquid esse, qui casus sunt in *l.* 2. & 15. *D.* & *l.* 18. *C. de transact.* vel adjiciatur stipulatio, quod factum in casu *l.* 6. & 33. *C. eod. tit.* aliter res omnino se habebit. Igitur vides accidentalia hæc omnia esse, quæ adesse vel abesse possunt, salva substantia transactionis. Suppetit aliud argumentum, *transactionem* contractum innominatum non esse: scilicet in omnibus contractibus innominatis pœnitere licet, atque sic aut condicere datum, aut ad implementum agere *l.* 1. & 4. *C. de rer. permut.* in transactione vero pœnitentiæ locus non est *l.* 39. *C. de transact.* Porro transactio pactum onerosum esse docet *l.* 38. *C. eod. tit.* ibi: Transactio nullo dato, vel retento, vel promisso, minime procedere dicitur. Denique transactio supponit obligationem vel jus dubium, nam si certum sit, pactum remissorium est *l.* 1. *D. de transact.* Wurffell. *jurispr. defin.* §. 161. Sane *transactum* dicitur, sive Aquiliana stipulatione, sive pacto transactum sit *l.* 2. *D. de transact.* utroque enim modo transactiones fiunt *l.* 15. *D. eod. tit.*

TRANSACTUM, id est, præteritum, exactum. Sic transacta tempora *l.* 21. *C. ad leg. Jul. de adulter.* Transactum bene matrimonium *l.* 67. §. *ult. D. de leger.* 2. negotium *l. ult. D. de transact.*

Transacta finitaque in SC. Tertulliano sic accipimus, judicio terminata, transactione composita, longiorisque temporis silentio finita *l.* 1. §. *ult. D. ad SC. Trebell.* *l.* 230. *D. de verb. signif.* quæ ipsa

ipsa inscriptione suadente eo referenda est. Paullus vero libro singulari de tacitis fideicommissis, *transacta*, finitaque intelligenda scribit, non solum de quibus controversia fuit, sed etiam quæ sine controversia sint possessa *leg.* 229. *D. de verb. signif.*

TRANSFERRE actiones in pupillum vel adultum *l.* 26 *C. de administr. tut.* a procuratore in dominum *l.* 27 §. 1. *D de procurat* in heredes *l.* 4 *C. de hered. tut.* *Translata* condictio in alium statum *l.* 17. *D de condict. furt.*

TRANSFUGA, non solum is accipiendus est, qui aut ad hostes, aut in bello transfugit, sed & qui per induciarum tempus, aut ad eos, quibuscum nulla amicitia est, fide suscepta transfugit, maloque consilio & proditoris animo patriam relinquit *l.* 19. §. 8. *D. de captiv. & postlim.* Festus *lib* 14 Gallum Ælium perfugam, qui & transfuga dicitur, definisse scribit, qui liber, aut servus, aut hostis sui voluntate ad hostes transierit. Sic in *leg.* 14. *D. ex quib. caus. major. l.* 38. §. 1. *D. de pœn. l.* 3. *in fin. D. ad leg. Cornel. de sicar l.* 51. *D. de adquir. rer. dom.* Vet. Glossar. Græcum: *Transfuga*, αυτομολος εστιν ου μονον ο εν καιρω πολεμου προς τους εχθρους απελθων, αλλα και εν καιρω των ανακωχων προς εθνος μη εχων προς ημας φιλιαν απελθων ητοι αποφυγων. Transfuga est defector non solum, qui tempore belli ad hostes transit, sed & qui tempore induciarum ad gentem transit, vel transfugit, quæ nobiscum in amicitia non est.

Sic & *transfuga* metalli, qui ex metallo refugit in *leg.* 12. §. 17. *D. de captiv. & postlim.* qui alias *refuga* dicitur.

TRANFUSIO *l.* 1. *D. de novation.*

TRANSFUSUM legatum *l.* 1. §. 8. *D. ad leg. Falcid.*

TRANSGREDI personam, id est, excedere §. 6. *Inst. de jur. nat. gent. & civil.*

TRANSIGERE. Hoc verbum generale est, & ad omnes species pertinet, quibus controversiæ deciduntur, atque finiuntur. Itaque & jurejurando *transigi* negotium dicitur *l.* 31. *in fin. D. de jurejur. l.* 21. *D. de dol. mal.* Senec. *lib.* 7. *declam: in præfat.* Placet, inquit, tibi rem jurejurando transigi. Et sententia *transigi l.* 13. §. 7. *D. de his, qui not. infam. l.* 1. *D. ad SC. Turpill. l.* 5. *D. de decurion. l.* 15. *D. ad municipal.* Transigi quoque coercitione dicitur *l.* 1. *D. de termin. mot.* Et pacto *transegisse l.* 15. §. 3. *D. de re judic. l.* 27. *D. de inoff. testam.* Transegisse videtur cum possessore, qui jurejurando litem æstimavit eo pretio, quod ipse constituit *l.* 46. *D. de rei vindicat.*

Transigere controversiam *l.* 1. §. 10. *D. quar. rer. act.* negotia *l.* 2. *D. quis caut. judic. sist.* rem Cic. *pro Cluent. l.* 21. *D. de dol. mal.*

Transigi active pro transigere videtur accipi in *l.* 8. §. 2. *D. de transact.*

Transactum de futuro *l.* 4. §. 4. *D. de re militari.* Transactum dicitur, sive Aquilliana stipulatione, sive pacto *transactum* fit *l.* 2. *D. de transact.* utroque enim modo transactiones fiunt *l.* 15. *D. eod. tit.*

TRANSIRE acceptio a persona in personam dicitur *l.* 9. §. *ult. D. de except. rei judic.* ut sic quoque *transire* dominium dicitur in *l.* 80. *D. de legat.* 2. quum transfertur ad accipientem *l.* 14. *D. de reb. credit.*

Sic etiam *Transire* quid ad heredem, vel in heredem dicitur *l.* 6. §. *ult. D. de inoff. test. l.* 32. *D. ad leg. Falcid.* & passim: item adversus heredem *l.* 29. *D. de jur. fisc.*

Transire ad condemnationem *l. 16. §.1. D. de pignor.*

Transire pro præterire. Sic *transire* dicitur dies *l. 39. D. de minor.*

TRANSITUM facere negotium *l. 20. C. de procurat.*

TRANSITUS in *l. 4. & 5. C. Th. de offic. rect. prov.* pro judicum seu rectorum provinciarum ab una provinciæ civitate ad aliam discursu, ut Cassiod. *lib. 5. Var. epist. 14.* adpellat: Add. *l. 1. C. Th. ne quis in palat.* Adde etiam Jac. Gothofred. *ad l. 4. C. Th. de offic. rect.*

TRANSLATIO legati, quæ tum fit, quum ab uno ad alium legatum transfertur *l. 6. D. de adim. & transf. leg.* De hac translatione agitur *l. ult. D. de his, quæ pœn. nom.* & a Justiniano in *tit. de ademt. legator.*

Translatio pro functionis seu canonis & præstationis in alium, seu aliud genus mutatione *l. ult. C. Th. de conlat. donat.*

Translationis navicularíæ munus *l. 18. C. Th. de navicul.* est onus transportandarum publicarum specierum. Translatiosum sollicitudo in *l. 5. C. de sacros. eccles. l. 40. C. Th. de episc.* & ibi Jac. Gothofred. Ita etiam *Translationes* seu parangariæ *l. 15. C. Th. de Episcop.*

TRANSLATITIE, pro defunctorie, & collusorie in *l. 1. §. 6. D. ad SC. Turpill.* & obiter in *l. 1. D. de jur. patron. l. 55. §. 3. D. ad SC. Treb.* Sic non *translatitie*, & diligenter opponuntur in *Collat. Leg. Mos. & Rom. tit. 4. §. 11.*

TRANSLATITIA *edicta* dicebantur, quæ ex veteri & recepto jure, eoque quod antea obtinebat, componebantur, sive quæ ex urbano edicto in provinciale transferebantur, quia in provincia sæpe in jure dicundo repetere solebant, quæ prius in urbe edixerant. Cic. *lib. 1. in Verr. cap. 44. extr.* In ea re tam usitata satis est ostendere, omnes antea ita jus dixisse, & hoc vetus edictum *translatitium* esse. Cognoscite aliud hominis in re veteri edictum novum. Idem *lib. 3. ad Attic. epist. 23.* Alterum caput est translatitium, si quid contra alias leges ejus legis ergo factum sit. Insignior ille locus Ciceronis ex *lib. 3. ad divers. epist. 8. n. 10.* Etsi quantum Romæ composui edictum, nihil addidi, nisi quod publicani rogarunt, quum Samum ad me venissent, ut de tuo edicto totidem verbis transferrem in meum. Diligentissime scriptum caput est, quod pertinet &c. Hoc vero, ex quo suspicio nata est, me exquisisse aliquid, ne quo te offenderem, translatitium est. Gellius *lib. 3. cap. penult.* Hoc significat edictum, quo nunc quoque Consules, quum senatores in curiam vocant, servandæ consuetudinis caussa *translatitio* utuntur. Sueton. in *Neron. cap. 33.* translatitium funus dixit, & translatitium jus; in *Augusto cap. 10.* & translatitiæ caussæ & breves in *Neron. cap. 7.*

TRANSMISSIO, qua efficimus ut jus nostrum transeat ad heredes. V. g. Legatus Caio fundus Apronianus est. Mortuo testatore, Caius adquirit dominium fundi *l. 5. §. 1. D. quand. dies legat. ced.* moritur autem Caius, adita nondum ab herede hereditate, atque sic tradito nondum legato fundo. Mevius Caio exstitit heres, simulque Apronianum fundum post aditam hereditatem traditum accipit. Fundus hic *transmissum* dicitur, De hac materia Vid. *l. un. C. de his, qui ant. apert. tab. hered. transmitt.* & *l. 3. 7. 19. C. de jur. delíber.*

TRANSMITTERE, transferre. Transmittere actionem *l. 6. C. de jur. dot.* ad heredem *l. 4. D. de bon. possess. contr. tab. & passim.*

Transmitti quoque allegatio dicitur in *l.* 1. §. 26. *D. de quæstion.*

Transmittere fugitivos *l.* 4. *D. de fugitiv.*

Transmitti libelli ad officium *l.* 72. *D. de furt.* Transmitti in opus metalli *l.* 8. §. 7. *D. de pæn.* Transmittere ad scrinia *l.* 6. §. 3. *C. de adpellat.*

Transmitti tempus *l.* 5. *C. de admin. & peric. tut. l.* 4. *C. de adquir. possess. l.* 3. *C. quib. non objic. long. temp. præscr.*

TRANSCENDERE muros *l. ult. D. de rer. divis.*

TRANSCRIBERE, in alterius jus transferre significat *leg.* 10. *D. de præscr. verb. l.* 3. *C. de reb. auct. jud. possid.* Agratius *de orthograph.* Transcribere, ait, dicimur, quum jus nostrum in alium transit. Sic *transcripta* prædia accipe in *l. ult. C. de præd. navicul.* Ambros. *lib.* 9. *epist.* Denique transcriptis in aliorum jura prædiis virum sequitur. Symmach. *lib.* 2. *epist.* Quum ad soliditatem transcriptæ in novum dominium possessionis cuncta ex more celebrata sint. Arnob. *advers. gent.* Transcribere posse in hominem jus suum, &c. Sic & æs alienum in se transcribere, id est, transferre in *leg.* 13. *D. ad SC. Velleian.*

TRANSVEHERE. Eum, qui in caussa publica *transvehatur*, in jus vocari non posse, ait Jurisconsultus in *l.* 2. *D. de in jus voc.* ubi alii, sed nulla urgente ratione malunt: *in censu publico* Rem egregie illustrare videtur Sueton. in *Augusto c.* 38. Equitum turmas frequenter recognovit, post longam intercapedinem reducto jure *transvectionis*, sed neque detrahi quemquam in *trasvehendo* ab accusatore passus est, quod fieri solebat. Græci tamen interpretati sunt de iis, qui in caussa publica cursu publico vel diplomate utebantur, quos τας δια δημοσιων οδευοντας τω δημοσιω δρομω vocant, eique sententiæ suffragatur Marqu. Freher. *Verosim. II.* 18. Hein.

Ex *transverso*, sive a latere *l.* 1. *D. de gradib. & adfin.* Ex transverso gradu §. 2. *Inst. de nupt.* Ulp. *tit.* 5. *regul.* §. 6.

TRAPETUM in *l.* 19. §. 2. *D. locati*, mola est olivaria, interprete Isidoro *lib. ult. orig. cap.* 14. Unde in Lexico B. Germani *Trapetum* ελαιων μυλος & ελαιουργειον redditur. Plin. *lib.* 15. *cap.* 6. de oleis agens: postea, ait, inventum ut lavarentur utique ferventi aqua, protinus prelo subjicerentur solidæ, (ita enim amurca exprimitur) mox *trapetis* fractæ premerentur.

TRAPEZOPHORA in *l.* 3. *D. de supell. legat.* Jul. Pollux. *lib* 10. *onomast. cap.* 19. τραπεζαν, εφ η τα εκπωματα κατακειται, id est, mensam, in qua vasa potoria collocabantur, τραπεζοφορον recenti significatione dictam scribit.

Alias *Trapezophora* sunt fulcra mensam sustinentia, ad hominis aut bestiæ cujusdam sive terrestris, sive aquatilis speciem conformata. Jo. Brodæus in *Miscell. X.* 20. Hein.

TREBATIUS *Testa*, Jurisconsultus, citatur *l* 30. §. 5. *D. de legat.* 3. §. 18. *D. de aqua quotid. & æstiv. leg. ult. D. de cloac. l.* 29. *D. de legat.* 3. *l.* 30. §. 5. & *l.* 5. §. 1. *D. de legat.* 1. *l.* 21. §. 1. *D. de recept. arbitr. l.* 3. §. 11. *D. de statulib.* De eo vide Porphyrion. ad Horat. *lib.* 1. *Serm. sat.* 2. C. Trebatii librum de religionibus citat Gellius *lib.* 6. *cap.* 12. Macrob. *Saturn.* 3.

Fuit hic C. Julio Cæsari, M. Tullio Ciceroni, & postea Cæsari amicissimus, a Q. Cornelio Maximo in jure profecerat. Cic. *lib.* 7. *ad famil. epist.* 8. Eum magnopere laudat Cicero *ibid. VII.* 5.

3. eoque probiorem hominem, meliorem virum, prudentiorem-que esse neminem, quin familiam illam ducere in jure civili, & singularem ejus memoriam, summam scientiam esse, testatur. Hic serio &, ut ipse ait, more Romano loquitur Cicero. Quare merito mireris, ex locis, quibus ille cum Trebatio, ut cum amico, paullo liberius familiariusque est, collegisse Dan. Heinsium *Diss. de Satyra Horatiana*, Trebatium illum obtusioris ingenii, ac pæne dubiæ sanitatis hominem fuisse: cujus sententiam refellit Nic. Hieron. Gundling. *Dissertatione de Trebatio Testa.* Inscripsit ei Topica sua Cicero; Horatius vero *Satyram I. libri 2. Sermonum*, ejusque consilio in rebus ad jus pertinentibus usus est Cæsar Augustus, ceu patet, ex *pr. Inst. de codicill.* Hein. *Hist. jur. civ. lib.* §. 188. *seq.*

Trebellianum Senatusconsultum, Anneo Seneca & Trebellio Maximo consulibus factum de fideicommissariis hereditatibus, hoc continebat, ut restituta hereditate fideicommissario & in fideicommissarium actiones hereditariæ transirent. Ulpian. *tit.* 25. *regul.* §. 14. §. 4. *Instit. de fideicommiss. heredit.* sed Justinianus in hoc SC. etiam Pegasianum, quod de quartæ distractione scriptum erat, transtulit. Hodie igitur ex Trebelliano non tantum transire actiones, sed & quartam detrahi dicimus ut in *l.* 14. §. 4. *D. ad SC. Trebell.*

Trebellianus fideicommissarius *l.* 15. §. 1. *D. ut legator. servand.* id est, is, cui ex Trebelliano SC. restituta est hereditas.

Trecentum, pro trecentorum *leg.* 89. §. 2. *D. de solution.*

Tregemini, sive tergemini *l.* 3. *D. si pars hered. pet.* vid. *trigemini.*

Tremisses aureorum sive solidorum tertiam partem valent numi *l. penult. princ. C. de exact. & translat. milit. annon.* Quos posteriorum Imperatorum tempore siliquas octo pependisse, non dubium est, quandoquidem eorum constitutione duos & septuaginta solidos ex libra conflatos constat.

Treuga, de qua est *tit* 34. *lib.* 1. *decretal.* seu treva, apud recentioris ævi scriptores pax est, induciæ. Hinc Treuga Dei, quæ vox primum seculo XI audita in Gallia, ubi, cum bella flagrarent domestica seu consuetudinaria, & unicuique facultas esset injurias sibi illatas armis ulciscendi, in quibusdam Franciæ partibus indictum est, qualiter certis in locis a præsidibus, magnatibusque totius patriæ de reformanda pace & sacræ fidei institutione celebrarentur concilia, quod ita avide exceptum est ab omnibus, ut palmis ad Deum extensis, *pax*, *pax*, *pax*, unanimiter clamarent, ut esset videlicet signum perpetui pacti de hoc, quod spoponderant inter se & Deum. Pax ergo in illis Conciliis propter timorem Dei pariter & amorem indicta omnibus, ita ut nemo seditionem ageret, nullus per vim raperet, nullus, ut fieri solebat, quasi propter justas querelas pugnam inire constitueret. Non tamen ubique iidem *Treugæ Dei* statuti fuerunt dies: Nam primitus obtinuit illa feria quarta vespere, usque ad secundam feriam incipiente luce, dein omnibus diebus Sabbati usque ad diem lunæ: præterea aliis temporibus & festis atque in die dedicationis ecclesiarum. Pœna violatæ pacis Dei fuit excommunicatio & forte alia. *C. illi qui, causs.* 24. *qu.* 3. *& dist.* 90. *per totum.*

Tribuere, teste Festo, est in publicum conferre, vel distribuere. Et ita hoc verbum accipitur

tur in edicto de actione tributoria. Edixerat nimirum prætor, si quis, sciente patre, vel domino, in peculiari merce negotiatus sit, se, patrem, dominumve cum reliquis creditoribus, in tributum vocari passurum, & si cujus dolo malo factum fuerit, quominus ita *tribueretur*, tantum præstare coacturum *l. 1. pr. l. 5. §. 2. l. 7. §. 1. D. de tribut. act.*

TRIBUNAL, ut Isidorus definit, est locus sublimis, & editus, in quo considentes magistratus jus dicunt *l. penult. D. de just. & jur.* Pro tribunali enim soli magistratus sedebant. Unde jus dicentem hac periphrasi nonnumquam jurisconsulti demonstrant, qui *tribunali præest*, qui *pro tribunali cognoscit*. Hinc

Tribunal ædilis, municipalis apud Sueton. *de clar. rhet. cap. 6. init.* Tribunal præsidis *l. 9. D. de pœn.*

Pro tribunali & de plano opponuntur *l. 1. §. 8. D. ad SC. Turpill. l. 18. §. ult. D. de quæstion.* Vid. supra *pro* tribunali. Ad Tribunal exhibere *l. 2. C. si mancip. ita ven.* Ceterum *ad tribunal* venire dicitur litigator, *in tribunal* vero prætor vel judex.

Tribunal Inquisitionis temporibus Innocentii III. S. P. institutum: in Gallia ob Albigensium hæresim in Tholosæ partibus ortam, suam jurisdictionem S. Dominicus Gusmanensis primus Generalis Inquisitor exercere cœpit, & mira celeritate hanc hæresim compescuit, Genebrard. in *Chronic. lib. 4. sæculo 13.* Illescas *lib. 4. Historiæ Pontificiæ cap. 33.* Circa annum 1483. Potentissimi Hispaniæ Reges auctoritate Apostolica institui curaverunt, ut Catholica fides ab omni hæresis suspicione, eliminata Judaica perfidia in ipsorum regnis efflorescet. Paramo *de origine S. Inquisitionis lib. 2. cap. 4. tit. 1.* Quorum exemplum Reges Lusitaniæ sequentes, non multo post in regno suo stabilierunt S. Inquisitionis Tribunal. Ante Inquisitionis institutionem puniendi hæreticos munus proprium erat Episcoporum: Simancas *de Cathol. Instit. tit. 25. de episcopis num. 1.* Hæreticæ pravitatis Inquisitor nequit eligi nisi annum 40 attigerit: *Clem. nolentes de hæret.* Eimeric. in *direct. part. 3. quæst. 2.* Pegna *com. 5.* cum aliis, quia in ea ætate solent homines esse prudentissimi. Debent in theologia, aut in utroque jure gradibus esse ornati: Bobadilla *tom. 1. Polit. lib. 1. cap. 6.* Mastrill. *de Magistrat. lib. 2. cap. 3.* Vicarium generalem Episcopi in caussa hæresis præcedere debet: Abb. *cap. ex tua, de offic. vicarii.* De eorum privilegiis Carena *tit. 6. §. 13.* Consultores eligere possunt, qui theologi aut canonistæ sint: Carena *tit. 8. §. 2.* Pegna *conf. 126.* Secretum strictissime servare debent, utpote præcipuus caussarum S. officii nervus. Dn. Giron.

TRIBUNUS cohortis *l. 9. D. de excusat. tut.* militum *l. 20. D. de testam. milit.* notariorum *l. 2. C. de primicer.* Ex Tribuno & notario, apud Ambrof. *pag. 7. & 9.*

Tribuni plebis primum ita creati sunt: Anno 360. cum plebs ex urbe ad Æquorum bellum educta, propter nobilium fœneratorum impotentiam, Consulibus relictis trans Anienem amnem collem occupavit, neque eo anno in urbem revocari potuit, usquedum senatus ei per decem legatos promisit jus ipsi fore, magistratum e suo corpore contra patriciorum potentiam creare. Primum autem duo vel, ut tradunt alii, quinque creati sunt: Sed anno 296. Horatio, Minutio, Coss. decem effecti: Liv. *lib. 3.* & Dionys. Halicarn. *lib. 6. & 10.* In eamdem sententiam Pompon. *lib. 2. §. 20. D.*

D. de orig. jur. Iisdem temporibus, inquit, cum plebs a patribus secessisset, anno fere decimo septimo post reges exactos, Tribunos sibi in monte sacro creavit, qui essent plebeii magistratus. Dicti Tribuni, quod olim in tres partes populus divisus erat, & ex singulis singuli creabantur: vel quia Tribuum suffragio creabantur: Varro *de ling. lat.* 4. Tribuni plebeii, qui ex tribunis militum primum Tribuni plebeii facti, qui plebem defenderent in secessione Crustermerina. Cicero *lib.* 3. *de legib.* potestatem eorum his declaravit verbis. Plebs quos pro se contra vim auxilii ergo decem creassit, Tribuni ejus sunto, quodque ii prohibissent, quodque plebem rogassent, ratum esto: sanctique sunto: neve plebem orbam Tribunis relinquunto. Erat enim hic magistratus sacrosanctus. Liv. *lib* 3. Ipsis quoque Tribunis, ut sacrosancti viderentur, cujus rei prope jam memoria aboleverat, relatis quibusdam ex magno intervallo ceremoniis, renovarunt, & tum religione inviolatos eos, tum legem etiam fecerunt sanciendo, ut qui Tribunis plebis, Ædilibus, judicibus, Decemviris nocuisset, ejus caput Jovi sacrum esset, familia ad ædem Cereris, liberi liberæque venum irent. Idemque tradit Dionysius *lib.* 16. Ii viatorem quidem & prehensionem habebant, vocationem vero nequaquam: nam (ut ait Gellius) antiquitus creati videntur, non juri dicundo: nec caussis querelisque de absentibus noscendis, sed intercessionibus faciendis, quibus præsentes fuissent, ut injuria, quæ coram fieret, arceretur, ac propterea jus ad vocandi ademtum: quoniam ut vim fieri vetarent, assiduitate eorum, & præsentium oculis opus erat; hæc Gell. *lib.* 13. *c.* 13. Scribit etiam in hanc sententiam *lib.* 15. *c.* 27. his verbis: Tribuni neque advocant patritios, neque ad eos referre de re ulla possunt. Ita ne leges quidem proprie, sed plebiscita adpellantur quæ Tribunis plebis ferrent accepta. Plutarchus autem *in Catone Utic.* Jus, inquit, Tribunitiæ potestatis magis ad impediendum, quam ad agendum: quippe ceteris omnibus collegis volentibus, unus, qui nolit & intercedat, plus potest. Idem *in problemat.* Cur Tribunus plebis purpura non utitur, cum ceteri magistratus utantur? An quod magistratus non est? nam nec in sella jus dicunt, nec ineunte anno item ut reliqui, magistratum ineunt, nec Dictatore creato se abdicant: imo quasi magistratus non sint, delato ad Dictatorem imperio suam ipsi potestatem retinent. Cujus rei testimonium apud Liv. *lib.* 7. Videmus de Tribunis plebis, qui L. Manlium Dictatorem magistratu abire coegerunt. Idem etiam *lib.* 6. intercedendi formulam, & sollemne verbum fuisse hoc *veto* significat his verbis: Faxo, ne juvet vox ita *veto*, qua nunc continentes collegas nostros tam læti auditis. Reperio etiam apud eumdem *lib.* 4. Consules a Tribunis plebis duci in vincula potuisse, & *lib.* 9. Censorem Apium a P. Sempronio Tribuno plebis prehendi, & in vincula duci jussum esse, & *lib.* 5. Tribunos plebis minitari se jussuros esse in vincula Tribunos militum duci. Apud Dionem autem *lib.* 37. Metellum Consulem a L. Flavio Tribuno pleb. in carcerem ductum esse. Plutarchus *in problem.* auctor est, moribus Romanorum constitutum esse, ut domus Tribunorum noctu ne clauderetur (quod & Macrob. *Saturn.* 1. confirmat), sed interdiu noctuque indigenti cuique eorum auxilio paterent, quasi portus qui-

 dam,

dam, & præsidium periclitantium. Majores enim communem Tribunum esse voluerunt, & tamquam aram omnibus accessibilem, proinde honore quidem sacrosanctos eos esse voluerunt, nec sine inexpiabili scelere violabiles.

Tribuni prætoriani *l. ult. C. de numerar. l. 4. C. de adparit. magistr. milit.*

Tribuni scholarium *l. 8. C. de erog. milit. annon. rubr. C. de comit. & tribun. scholar.* dicuntur qui solis agentium in rebus, ordinibus præfecti erant. Hi comitum honore & nomine dignabantur, Imperatoris epulis adhibebantur, & adorandæ ipsius purpuræ jus habebant. Quam porro altus honoris gradus hic esset, licebit ex his Hieronymi verbis cognoscere, qui adversus Johannem Hierosolymitanum ad Pammachium scribens: Finge, inquit, aliquem tribunitiæ potestatis suo vitio regradatum, per singula militiæ equestris officia ad tyronis vocabulum devolutum, numquid ex tribuno statim fiet tyro? non, sed ante primicerius, deinceps senator, ducenarius, biarchus, circitor, eques, deinde tyro, & quamquam tribunus quondam, miles gregarius fit, tamen ex tribuno non tyro, sed primicerius factus est. Vid. & Marcellin. *lib. 22.*

Tribuni vigilum *l. penult. C. de adparit. magistr. mil.*

Tribuni voluptatum apud Cassiodor. *lib. 6. variar. epist. 19.*

TRIBUTARIUS, tributo obnoxius. Vet. Gloss. Græc. *Tributaria*, τα εν εκαι;χιαις κτηματα, τελβυτον γαρ το βαρυ τελος. Tributaria prædia *l. 13. D. de impens. in res dotal. §. 42. Inst. de rer. divis.* Tributaria ratio *l. 10. C. de excus. tut.*

TRIBUTIO, id est, tributum *l. ult. §. 23. D. de mun. & bonor.* Tributiones prædii *l. 52. §. 2. D. de pact.*

TRIBUTORIA actio, η διαμεριστικη εκ τε distribuere, ο εστι διανεμειν. Tributoria autem actio a prætore redditur in patrem vel dominum, quo sciente servus vel filius familias in peculiari merce negotiatus est, si quid cum eo ejus rei caussa contractum erit, ut quidquid in his mercibus erit, quodque inde receptum erit, id inter patrem dominumve cui quid debebatur, & ceteros creditores pro rata portione distribuatur, a qua destributione *tributoria* nomen habet *§. 3. Inst. quod cum eo, qui in al. pot. sit. D. de tribut. act. l. 3. D. quand. ex fact. tut.* Hæc autem actio adjectitiæ est qualitatis, competens ex variis contractibus, qui cum servo filiove familias in merce peculiari sciente domino vel parente celebrati sunt.

Alio sensu *tributoria actio* dicitur in *l. 8. C. de furt.* ubi tamen rectius legitur *exactio*, ut tributoria caussa, id est, ad tributum pertinens in *l. 46. §. 7. D. de jur. fisc.*

TRIBUTUM, initio pecunia ea, quæ populo imperabatur, adpellata est, sive quod tributum a singulis pro portione census exigeretur, ut Varro *lib. 4. de ling. Lat.* scribit, sive ab intributione, aut quod militibus tribueretur, ut Ulpianus in *l. 27. D. de verb. signif.* & Festus *lib. 18.* probant. Tributum a Moschopulo εν συλλογη Αττικων ονοματων, definitur τελος ο ετησιος τοις βασιλευσι διδομενος φορος. *Tributa* vero posteaquam Augustus cum populo provincias partitus est, adpellata sunt, quæ bello victæ provinciæ populo quotannis pendebant: quæ vero Cæsaris provinciæ ad belli subsidia inferebant, stipendia sunt vocata. Et caussa est, cur *tributa* a *stipendiis*, tributariaque prædia a stipendiariis separantur *leg. 13. D. de impens. in res dot. l. 46.* §. 4.

§. 4. *D. de jur. fisc.* §. 4. *Inst. de rer. divis.* ubi Theophilus hanc horum verborum differentiam veriſſime tradidit, quæ a quibuſdam immerito ridetur. Italica quidem prædia immunia erant. Vid. *Stipendium.* *Tributa* autem quædam erant perſonarum ſive capitis, quædam vero prædiis aut moventibus reddebantur *l.* 3. *D. de cenſib. l.* 42. *D. de pact. l.* 32. *in fin. D. de uſufruct. legat. l.* 13. §. 6. *D. de action. emt.*

Tributum conſequi *l.* 1. §. 1. *D. de publican. & vectig.* In *tributis* eſſe reipublicæ nervos, nemini dubium eſt *l.* 1. §. 20. *D. de quæſtion.* Tributis obligata bona *l.* 1. *C. in quib. cauſſ. pign.*

TRIBUTUS, *a*, *um*, diſtributus. In tributum venire *l.* 4. *D. de leg. Rhod.* vocari *l.* 1. §. 20. *D. de exercit. act. l.* 1. & 5. §. 6. & 15. *D. de tributor. act.* Vide ſupra in *tribuere.*

Tributus, pro datus, redditus. *Tributa* facultas *l.* 1. *C. de alienat.* immunitas.

TRICLINIARIA veſtimenta *l.* 20. *D. de option. vel electíon. legat.*

TRICLINIUM, a tribus lectis dictum fuit, eoque nomine locus & conclave ſignificatur, in quo convivio excepti diſcumbebant: Laurent. *Not. ad Phædr. IV.* 24. Sed latius poſtea extenſam fuiſſe vocem loci ſubjecti oſtendunt. In triclinio pædagogi præſto eſſe dicuntur in *l.* 12. §. 32. *D. de inſtr. vel inſtrum.* Triclinium ſternere *l.* 5. §. 14. *D. commodati.*

TRIENS, tertia pars eſt aſſis, & quatuor uncias continet §. 7. *Inſt. de hered. inſtit.* Sic pro triente heres *l.* 7. *D. de bon. auct. jud. poſſid.* Triens prædiorum *l.* 86. *ad Leg. Falcid.* Trientes uſuræ, quæ intra tertiam partem centeſimæ concluduntur *l.* 3. §. 1. *D. de contract. tutel. act. l.* 26. §. 1. *D. quand. dies legator. l.* 3. §. 1. *D. ad leg. Falcid.* Quomodo & trientarium fœnus apud Jul. Capitolin. in *Antonino Pio cap.* 2. interpretari oportet. Sic *trientes* & ſemiſſes in uſufructu conſtituuntur *l.* 26. §. *ult. D. de uſu & uſufr.*

TRIERARCHUS, qui triremibus præeſt *l. un. D. de bonor. poſſeſſ. ex teſtam. milit. l.* 46. *D. ad SC. Trebell.* Aſcon. *in Verrin.* 1. *cap.* 20. exponit navi triremi præpoſitum. Tacit. *Annal. lib.* 14. *cap.* 8.

TRIGEMINI, & *tregemini*, utroque enim modo in Pandectis Florentin. efferuntur, ſunt tres uno partu editi, quales fuere Horatii, & Curiatii, temporibus Tulli Hoſtilii regis *l.* 8. *D. de reb. dub. l.* 3. *D. ſi pars hered. pet. l.* 137. *D. de verb. ſignif.* Dionys. Halicarn. vocat αρρενα βρεφη τρίδυμα. Columell. *lib.* 3. *cap.* 10. Caprarium ſubmittentem fœtus earum pecudum, quæ trigemino partu commendantur, i. e. quæ tres uno partu enixæ ſunt. Idem *lib.* 7. *cap.* 6. Parit autem, ſi eſt generoſa proles, frequenter duos, nonnumquam trigeminos. Add. Gell. *lib.* 1. *cap.* 10.

TRIMA die, id eſt, tertio anno. Vid. annus.

TRINITAS *rubr. C. de Summa Trinit.* quod vocabulum non primum in Synodo Alexandrina ſive anno Chriſti 315. fuiſſe receptum, oſtendit Fabrottus *ad Cujac. Paratitl. C. eod. tit.*

Trinitas ſancta adoranda publice tradita Catechumenis per 40. dies: Hieron. *epiſt.* 6. *ad Pammachum.* Feſtum SS. Trinitatis Romæ tempore Alexandri III. non habebat peculiarem diem: Macer. *hierolog. p.* 639. Secundum conſuetudinem enim diverſarum regionum a quibuſdam in octavis pentecoſtes ab aliis in dominica prima ante adventum domini

minoi celebrabantur. Ecclesia siquidem Romana in usu non habet, quod in aliquo tempore hujusmodi celebret specialiter festivitatem, cum singulis diebus gloria patri & filio & Spiritui Sancto &c. similiaque dicantur ad laudem pertinentia Trinitatis *c. quoniam tit. de feriis lib* 2. *decretal.*

TRINUNDINUM, vel uti in XII Tab. fuit, *tres nundinæ*, viginti quidem septem dies conficiunt, sed *trinundinum* tamen non differt a *triginta diebus justis*, quarum ibidem fit mentio. Connumerandas enim esse tres dies, quibus edictum proponebatur, ostendit Jo. Frid. Gronov. *lib.* 1. *obs. cap.* 1. §. 4. Simili computandi ratione nascitur *dilatio Saxonica*, sex hebdomadum & trium dierum. Sex enim hebdomadas efficiunt tres dilationes ordinariæ, quæ apud Saxones erat quatuordecim noctium. Additis tribus diebus, quibus citatio fiebat, prodit dilatio sex hebdomadum & trium dierum. Hein.

TRIPARTITA liber Ælii *l.*2. §.38. *D. de orig. jur.*

TRIPLICATIO, est defensio, quæ replicationi objicitur *l.*7. §.1. *&* 2. *D. de curat furt. pr. Inst. de replicat. l.*2. §.3. *D. de except.*

TRISTIS sententia, apud Ovid. *lib.* 15. *metamorph. v.* 43. Nunc quoque sic lata est sententia tristis, & omnis Calculus immitem dimittitur in urnam. Juven. *Sat.* 2. *v.* 62. Valer. Max. *lib.* 7. *cap.* 2. *ex.* 1. & *l.* 15. *D. de adpell.* Sueton. *in Domitian. cap.* 11. Quo contemtius abuteretur patientia hominum, numquam tristiorem sententiam sine præfatione clementiæ præjudicavit. Hæc alibi *contraria* dicitur.

TRISTITIA judicum pro severitate *l.* 2. §. 6. *C. de jurejur. propt. calumn.*

TRITAVUS, est patris & matris atavus, avi vel aviæ abavus, proavi proaviæ proavus, abavi vel abaviæ avus, atavi vel ataviæ pater, dictus quasi tertius avus *l.* 3. *leg. ult.* §. 6. *D. de grad. & adfin.* Scribitur autem in *l.*3. triavius triavia in Pandect. Florent.

TRITICIARIA condictio. Vid. art. *condictio triticiaria.*

TRITICUM Africum *l.* 74. *&* 75. *D. de verb. oblig.*

TRITHEITÆ vocati, quod sicut tres personæ in Trinitate, ita quoque tres asserunt Deos esse, contra illud, quod scriptum est: Audi Israel, Dominus, Deus tuus, Deus unus est. *Causs.*24. *qu.*3. *c.* 24. §.68.

TRIUMPHATOR semper Augustus *l.* 8. *C. de summ. trinit.* Triumphatorum autem titulo primum, & paullo ante Constantini M. tempora usos esse Principes, observat Reinesius *ad Inscript. II. p.*232. Hein.

TRIUMVIRI capitales, seu *Treviri*, vel Tresviri (inquit Pomponius) creati sunt, qui carceris custodiam haberent, ut cum animadverti oporteret, id interventum eorum fieret. Sallust. in *Catilin.* In eum locum postquam demissus est Lentulus, judices rerum capitalium, quibus præceptum erat, laqueo gulam fregere. Hi octo lictores habebant, qui eorum jussu in damnatum animadvertebant. Plaut. *Amphit.* Quid faciam nunc, si Treviri, me in carcerem compegerint? Inde cras ex promptuaria cella depromar ad flagrum. Nec quicquam sit qui non me omnes esse dignum deputent. Ita quasi incudem me miserum homines octo validi cædent. Et in *Asinaria.* Ibo ergo ad Treviros, vestraque ibi nomina faxo erunt capitis. Verum illi de vilibus & abjectæ tantum conditionis hominibus jus dicebant: ut furibus, servis nequam, & apud co-

columnam Mæviam caussas cognoscebant, auctore Cic. *in divinat.* & Ascon. *ibid.* Memorabile autem est, quod Valer. Max. *lib.* 5. *c.* 3. commemorat de muliere quadam, quam Prætor damnatam, Triumviro in carcere necandam tradiderat: quam receptam is qui custodiæ præerat, non protinus strangulavit: aditum autem ad eam filiæ dedit: quam post animadvertit exserto ubere famem matris lenientem. Itaque res ab ipso ad Triumvirum, a Triumviro ad Prætorem, a Prætore ad Consulum judicium perlata, remissionem pœnæ impetravit. Idem etiam *lib.* 8. *cap.* 4. de L. Calpurnio Triumviro mentionem facit, a quo servus quidam in crucem est actus. Apud Festum autem sub verbo *sacramentum*, lex Papiria legitur de *Triumviris* capitalibus. Sed suspicatur Prateius de mendo, & *monetalibus* legendum putat.

Triumviri monetales, auro, argento, ærive flando feriundo constituti sunt: ut scribit Pompon. in *l.* 2. §. 16. *D. de orig. jur.* Horum igitur munus erat, numismata probi auri & argenti, justique ponderis examinare. Hinc illud Ciceronis, *lib.* 3. *de legib.* Æs, argentum, aurum, publice signato.

Triumviri nocturni incendiis arcendis præfuisse dicuntur apud vetustiores, a Paullo in *l.* 1. *D. de offic. præf. vigil.* & ab eo, quod excubias agerent, nocturnos dictos esse: intervenisse etiam nonnumquam ædiles & Tribunos plebis, fuisseque familiam publicam, circa portam & muros dispositam, unde si opus esset, excubaretur. Dio vero *lib.* 55. ita scribit: *οἱ δε ςενωποι επιμελητων τινων εκ τυ δημυ υς κ̀ ςενωπαρχυς καλυμεν κ̀ σφισι κ̀ τη εσθητι τη αρχικη, κ̀ ραβδυχοις δυο εν αυτοις τοις χωριοις ων αν αρχωσιν ημεραις τισι χρησθηναι εδοθη, ητε δυλεια η τοις αγορανομοις των εμπιπραμενων ενεκα συνεσα επετραπη κ̀ τοι κ̀ εκεινων κ̀ των δε ςενωπαρχων πασων των πολιν εις δεκατεσσαρα μερη νεμηθεισων κληρω προσταχθεντων ο κ̀ νυν γινεται.* Dio *ςενωπαρχυς* vocat, qui vicorum magistri dicebantur, quos non semper prætexta usos, sed eo tantum tempore, quo ludos compitalitios facirbant: Cic. *in Orat. Pison.* & Asconius *in eamdem* idem significat, tametsi ad Augustum hæc potius referenda sunt, de quo Suetonius ita scribit: Spatium urbis in regiones, vicosque divisit, instituitque, ut illas annui magistratus sortita tuerentur, hos magistri e plebe cujusque viciri a lecti.

Trochlea, qua relevatur prælum *l.* 19. §. 2. D. *locati conducti.*

Trulla *l.* 3. *D. de suppellect. legat.* Add. Vitruv. *lib.* 4. *de lingu. Lat.* Cic. *lib.* 4. *in Verr. cap.* 27. Erat etiam vas vinarium ex una gemma prægrandi *trulla* excavata, cum manubrio aureo. Mitti etiam *trullam* auream rogatum velle eam se diligentius considerare. Reines. *lib.* 3. *Variar. Lect. cap.* 17.

Tryphoninus *Claudius* Jurisconsultus. Vid. supra art. *Claudius*.

Tubulus *l.* 13. *D. de servit. præd. urb.* Vid. in verbo *balneum*.

Tubero. Q. Ælius. Vid. Sex. Ælius *sub voc. Ælia.*

Tubus cloacæ adpellatione continetur *l.* 1. §. 6. D. *de cloac.* Vid. art. fistula.

Tueri se, pro eo quod est sustentare, tollerare, exhibere se, & alere, in *l. penult.* & *l. ult.* D. *de in rem vers. l.* 1. §. 2. *D. de tut. & rat. distr.*

Notandum est, hoc verbum etiam passiva significatione contra Grammaticorum regulas usurpari a Jurisconsultis non semel, ut in *l.* 7.

l. 7. *D. de curat. furiof. l.* 17. *D. de injuft. rupt. irrit. l.* 30. *D. de liberal. cauff. l.* 1. §. 7. *l. ult. in fin. D. de legat. præftand. l.* 17. *fin. D. de nox. act. l.* 3. *C. de fer. vit. l.* 153. *C. Th. de decurion* Sic & Varro *lib.* 3. *de re ruft. cap.* 1. Et in pace a rufticis Romanorum alebantur, & in bello ab his tuebantur. Vitruvius *lib.* 8. *in præfat.* Res omnes non alifinc elementorum poteftate, neque crefcere, nec tueri. Ad quem locum P. Victorius adfert talia cujufdam infcriptionis verba: Pareant ergo & nofcant omnes Senatus, & Populi Romani imperium Deorum numine, & militum fortitudine, & *tueri* & regi. Sic tueri auctoritas dicitur, in *l.* 3. *C. de ingen. manum.* & tuetur eam auctoritas juris *l.* 6. *C. ad SC. Velleian.*

Tuendus eft *l. ult.* §. 1. *D. de legat. præftand. l.* 16. *D. fi fervit. vind. l.* 16. *pr. l.* 28. § *ult. D. de pignorat. act.* formula loquendi, quæ ipfo ac fubtili jure inirum non fubfiftere, ubique fignificat. Bachov. *lib.* 2. *de pignor. cap.* 2. *n.* 13.

TUITIO Prætoris *l.* 1. §. 5. *D. quod falf. tut. auct.* militaris *l.* 1. *C. de offi. milit. judic.*

TUMIDUS fuperbiæ faftidio: *l. ult. pr. C. de legib.*

TUMPANUM pro tympanum *l.* 19. §. 2. *D. locati.*

TUMULTUS, eft bellum fubito & derepente concitum, ut Cic. *Philipp. VIII. cap.* 1. fcribit. Ita poteft hoc verbum accipi, in *l.* 1. §. 1. *D. depofiti l.* 24. *in fin. D. de regul. jur.*

TUNC, in edicti, *unde vi*, verbis: *quæque ibi tunc habuit*, fic accipimus, tunc quum dejiceretur *l.* 1. §. 34. *D. de vi & vi armat.* In hac oratione: *fi in quinquennio filius Titio nafcatur, tunc heres dato*, articulus *tunc* extremi quinquennii tempus fignificat *l.* 4. *in fin. D. de condit. & demonftr.* Tunc, ex hac die, in *l.* 126. *pr. D. de verb. oblig.* quod vulgo dicimus ex nunc prout ex tunc, & ex tunc prout ex nunc.

Tunc demum, pro tunc tandem, in *fin. l.* 2. *D. donat. mort. cauff.*

TURBA. Eam Labeo adpellatam aiebat ex genere tumultus & Græco θορυβεῖν tractam. Idem *turbam* a rixa hoc modo feparabat, quod turba multitudinis hominum erat turbatio & coetus, rixa etiam duorum. Et ita in edicto a Prætore de damno, quod in turba datum eft, propofito, in turba factum accipimus, quod decem aut quindecim hominibus coactis factus eft *l.* 4. *pr. &* §. 1. *D. vi bonor. rapt.* Sic turbam convocare *l.* 1. §. 35. *D. ad SC. Silan.* Turbæ faciendæ confilium *l.* 3. *D. ad leg. Jul. de vi publ.*

TURBARE, conturbare, & decoquere fignificat. *Turbari* conjuges *l.* 1. §. *ult. D. de lib. exhib.* matrimonia: *ibid.* Turbare poffefforem *l. un. C. ubi de poff. feff. agi oport.* rationem fibi commiffam *l.* 1. *in fin. D. de ferv. corrupt.* fervitutem *l.* 7. *C. de adquir. poffeff.*

Turbari tectum dicitur, in *l.* 13. §. *ult. D. de ufufr.* Turbare figna, eft confundere & permifcere, fic ut agnofci jam non poffint *l.* 22. §. 3. *D. qui teftam. fac.* Quinctil. *lib.* 12. *c.* 8. Denique linum ruptum aut turbata cera, aut fine adgnitione figna frequenter inveniés. Hinc turbare teftamenta *l.* 8. *pr. D. de bonor. poffeff. contr. tab.*

TURBULENTUS obtrectator temporum noftrorum *l. un. C. fi quis Imp. maledix.*

TURMARII *l.* 2. *C. de privil. eor. qui facr. palat. milit. l.* 3. *C. Theod. eod. tit.* qui turmas tyronum exigebant, probabant, qua

qua turmarum adpellatione hac in re utitur *l.* 8. *C. Theod. de tironibus*, Vid. Jac. Gothofr. Commentar *ad d. l.* 3. & Du Fresne *in Glossario* .

TURPILLIANUM Senatusconsultum. Eo quinque libratum auri pœna plectuntur , qui sine abolitione ab accusatione desistunt, *tot. tit. D. & C. ad SC. Turpill. l.* 3, *in fin. D. de procurat.* Meminit hujus SC. *l.* 22.. *in fin. D. de his , quæ ut indign l.* 6. §. 3. *D. de decurion. l.* 14. §. 2. *D. de bon. libert. l.* 5. *in fin. D. de pœn.* Const. Harmenop. *lib.* 1. *tit.* 3. το συκοφαντῶν δεγμα vocat . Nomen autem habet a Turpillio, qui cum Pæto consulatum Neronis temporibus gessit, ut in libro singulari *de adulterio* notavit Brisson .

TURPIS conditio *l.*63. §. 7. *D. ad SC. Trebell.* Turpes autem conditiones dicuntur , quæ inhonestæ & contra bonos mores sunt *l.* 112. § *pen. D. de legat.* 1. Turpis conjunctionis macula *l.* 1. *C. de collus. deteg.* Turpia facta , quæ turpem caussam continent *l.* 7. §. 7. *D. de pact.* Sunt & *turpes* personæ famosæ & inhonestæ personæ , veluti lenones , meretrices , vespilliones , arenarii, histriones , pantomini , *l.*3. *D. si quis a parent. manumiss. l.* 72. §. *ult. D. de solution.l.*27. *C. de inoff. testam. l.* 7. & 63. §. 10. *D. ad SC. Trebell. l.* 22. §. 6. *D. solut. matrim. l.* 12. *C. Th. de scenic. l.* 17, *D. de testam. tut. l.* 12, *D. de sponsal. l.* 3.§.4. *D. de lib. exhib.*

Turpe , famosum , seu quod infamiam irrogat. Sic *turpes* actiones *l.* 2. *D. de action. rer. amot.* a Græcis δίκαι αἰσχρὰς apud Lysiam *prol Mantitheo orat.* 15. Turpe crimen : Paull. *lib.* 5. *Sent. tit.* 4. Turpia autem judicia ἀτιμωτοὺς ἀγῶνας vocat Theophilus, in §. 2. *Inst. de pœn. temer. litig.* Quales sunt injuriarum , vi honorum raptorum , servi corrupti , rerum amotarum, tutelæ, fiduciæ , mandati , pro socio , depositi *l.* 56. *D. pro soc. l.* 2. *D. rer. amot. l* 1. *D. de his , qui not. infam.* Ita *turpe* tutelæ judicium dixit Cic. *lib.* 1. *de orat. cap.* 36. Et *pro Cæcina cap.* 3. Idemque *pro Roscio Comoedo cap.* 5. turpia mandati , pro socio, depositi judicia adpellat. Sic idem Cic. *lib.* 9. *ad divers. epist.* 15. Noli pati litigare fratres , & judiciis turpibus conflictari .

TURPITER accipitur, quod in hoc accipitur , ut res deposita , vel commodata reddatur *l.* 5. *D. de tut. & rat. distr.* Turpiter datur, quod meretrici datur: Item quod datur , ut male judicetur *l.* 3. & 4. *D. de condict. ob turp. causs.*

TURPITUDO arbitri *l.* 9. §. 3. *D. de recept. arbitr.* dantis & accipientis *l.* 1. & 4 §. 1. *D. de condict. causs. dat. causs. non sequut.* ejus , quæ corpore quæstum facit *l.* 43. §. 4. *D. de rit. nupt.*

TUS citra aspirationem scribitur non modo , in *l.* 3. §. *pen. D. de penu legat.* verum etiam in B. Germani Lexico. Quam scripturam rectam esse Isidorus *lib.* 16, *etymol. c.* 8. a tundendo hujus verbi originem deducens , docet. Julius Modestinus ἀπὸ τῆς θύσεως tractum dicit . Quo posito *thus* scribi oporteret .

TUSCIANUS Jurisconsultus *l.* 2. §. *ult. D. de orig. jur.* Pro quo *Mecianus* Menagius *Amœn. jur. civ. c.* 5. alii *Fuscianum*, alii *Vivianum* malunt. Sed probum est nomen *Tusciani* , & vere Romanum , quippe quod & in *l.* 18. *D. mandati.* occurrit. Reliqua omnia ignoramus , nisi quod Juliano σύγχρονον , & Javoleni auditorem , adeoque Sabinianum fuisse , satis constet ex Pomponio, *l.* 2.

l. 2. §. *ult. D. de orig. jur.* Hein.

TUSCIUS *Fuscianus*. Vid in *Fuscianus*,

TUTELA, Eam Servius Sulpicius definit, vim esse ac potestatem in capite libero, ad tuendum eum, qui se per ætatem defendere non potest, jure civili datam ac permissam. Quam vim & potestatem qui habent, *tutores* adpellantur *l.* 1. *D. de tutel. pr. Inst.* Vis autem de facto, potestas de jure intelligitur, ut talis sit tutor, qui propria imbecillitate non impediatur, nec a juris constitutione repudietur. Quales sunt pupillus, furiosus, & qui perpetuo morbo laborant, qui propter corporis aut animi imbecillitatem tutores esse non possunt. Item nec feminæ, quæ, quamvis scirent res pupillares administrare, & ad id explendum vires haberent, tamen a juris constitutione non admittuntur. Hæc Brisson.

Prima, quæ circa hanc Sulpicii definitionem oritur, controversia ea est: Utrum potius *vis ac potestas*: an vero ejus loco, *jus ac potestas* sit legendum? Posterius quidem Theophilus *Paraphr. Inst.* §. 1. *tit. de tutel.* & Harmenopulus *Epitom. jur. civil. lib.* 5. *c.* 11. *pr.* primum ita verterunt scribentes: δικαιον κ; εξουσιαν. Hos sequuti Contius, Vulteius, aliique sibi persuaserunt incuria describentium *vis* positum esse pro *jus*. Verum inanis omnis hæc cogitatio est, siquidem non cogitandum, in omnibus locis, ubi vocabulum *vis* additur vocabulo *potestas* eumdem commissum esse errorem, neque omnino possibile est, corrupta simul esse sequentia *l.* 1. *D. de tutel.* verba: *Tutores autem sunt, qui eam vim ac potestatem habent*, ex verbis enim *idem jus*, fieri debuisset *eamdem vim*, insuperque Florentinæ Pandectæ receptam amant lectionem. Nec infrequens est alias, voces *Vis ac potestas*, emphaseos gratia jungi. Ita non solum Terent. *Heautont. Act.* 4. *sc.* 3. *v.* 32. Qui vim tantam in me, potestatem que habeam tantæ astutiæ: & Seneca *lib.* 2. *de benef. c.* 54. Vis ac potestas longe aliæ: atque Tacitus *lib.* 2. *histor. c.* 39. Vis ac potestas penes Proculum præfectum; Sed etiam in legibus conjuncta hæc vocabula reperiuntur Vid. *l.* 17. *D. de legibus* §. 3, *Inst. de interd. l.* 7. *C. de codicill.* Succedit alia quæstio; Quinam verborum: *vis ac potestas*, genuinus sensus sit? Dissident hic Accursius atque Bartolus *ad cit. loc.* Prior *in annot. ad* §. 1. *Instit. de tutel.* hæc verba *violentam potestatem*, id est, potestatem cum exsequutione conjunctam interpretatus est: Posterior saltim pro potestate non infrugifera, ut loqui amat, accipi contendit. Interpretem hujus loquutionis, quod ego quidem scio, optimum egit *C.* Wagnerus in libello, *de genuino definitionis tutelæ intellectu* §. 8. Quod si vero ad accuratiorem Logices normam hoc duplex genus revocare velimus, largissimam id ipsum merebitur censuram. Neque me movet, quod Accursius, *c. l.* Hotomannus, Mynsingerus, Rittershusius, Huberus & Heinec. ejus defendunt, vim ad infantem, potestatem ad infantia majorem, vel ut Marcilius *ad cit.* §. 1. *de tutel.* vim ad personam, potestatem ad bona pupilli referant. Nova lis exoritur considerantibus verba: *in capite libero*: nimirum utrum ad tutorem, anne vero ad pupillum referenda eadem sint? Sunt qui tutorem *caput liberum* hic dici existimant; sunt, qui pupillum hæc verba respicere volunt. Illi ea ratione nituntur, quod (1) alias dicendum fuisset: *in caput liberum*, (2) adjiciendum fuisset: *sui juris*, (3) etiam servus in tutela esse possit per *l.* 13. *pr. D. de tut. & cur. dat.* Numerantur inter illos

los Baldus *ad l. 1. D. de tutel.* Donellus *comment. jur. civ. lib. 3. c. 1.* Pacius *ad §. 1. Inst. de tut.* Forsterum *Disp 4. ad Inst. tit. 2.* Franc. de Amaya *lib. 2. obs. 7. n. 5* Fr. Romanus *Diss. de tutel. Th. 1. not. d.* Horum vero classem augent Heraldus *Animadv.* Theophil. *paraphr. tit. de tutel.* Accursius *ad h. l.* Janus a Costa *ad §. v. Inst. de tutel.* Maranus *Paratill. Tit. de tutel.* quibus & ego omni jure subscribo, siquidem (1) nec infrequens est JCtis licet contra beneplacitum Prisciani, accusativi loco, ablativum ponere, cujus indicio sint *l. 65. §. 5 pr. D. pro soc. l. 12, D. qui testam. fac. poss. l. 6. §. 7. D. de injust. rupt. ac irrit.* nec (2) omnis deficit auctoritas pupillum alibi vocari: *caput liberum.* Cic. *in Verr. 2. c. 32.* Hic alteram decuriam senatoriam judex obtinebit? hic de capite libero judicabit? (3) nec denique servus in tutela esse potest, nisi cui libertas testamento data sit, quem casum *cit. l. 13. pr. D. de tut. ac cur. dat.* supponit. Restat aliud Grammaticum bellum. Scilicet junctum masculinum adjectivum substantivo neutrius generis, dicitur namque in *capite libero, ad tuendum eum, qui &c.* dum fuisset scribendum: *id, quod &c.* Verum salva res est. Servius significatum magis ob oculos habuit, quam quod vulgarem grammaticam curaverit. Neque solus iste is est, qui per synthesin loquutus est. Socios habebit Terentium *Andr. Act. 3. sc. 5. v. 1.* scribentem: Ubi illic est scelus, qui me perdidit: & ipsum Ciceronem *Orat. pro Sextio cap. 17.* dicentem: Duo importuna prodigia, quos æris alieni magnitudo, quos levitas, quos improbitas Tribuno plebis constrictos addixerat. Immo & JCtos, quos larga manu suppeditat Noodt *obs. lib. 1. c. 4. in fin.* Agmen denique claudunt verba: *Jure civili data ac permissa*, quorum alteratrum abundare putant aliqui, sed præter omnem necessitatem; data namque potestas dativam, permissa legitimam ac testamentariam tutelam respicit. Hæc sententia est Cujacii *Paratitl.* Donelli *Comment. lib. 3. c. 2. in fin.* Vulteii. Marcilii, A. Matthæi, Ev. Ottonis & V. Huberi, *ad h. l* Vid. omnino C. Wagner. *cit. diss. de genuino def. tut. intellectu.* atque hac ratione quodammodo defenditur Serviana tutelæ definitio, quam si ad lydium Logices lapidem revocaveris, eam innumeris mendis scatere videbis, ut ut Ciceronis in *Bruto c. 41.* insignis in definiendo artifex visus fuerit Servius. Nemo Accursio supra allegato magis contrarius fuit, quam Wildvogelius in *Diss. de tutore minore* §. 4. tutelam potestatem amicabilem dicens. Huberus *de jure civ. lib. 2. Sect. 1. c. 5. n. 45.* tutelam patriam potestatem vicariam vocans, jus naturale, non civile ob oculos habuit. Wurffel. *Jurispr. defin.* §. 502. Hic tutelam definit directionem actionum pupilli in ejus commodum. Cui quidem definitioni adsentior, si modo rerum pupillarium administrationem pupillique defensionem adjunxeris. Pupillum autem ipse definierat hominem sui juris, impuberem. Sui juris autem intelligit eum, qui patria potestate solutus, est. Vid. *pr. Inst quib. mod. jus patr. pot. solv.* & *l. 239. D. de verb. signif.* Vid. infra *tut.*

Tutela autem *reddi* a tutore dicitur, & accipi a pupillo, quum rationes redduntur & accipiuntur Vid. Chirium Fortunatum. Sic quoque *tutelam reddere*, tutelæ rationes reddere jurisconsultis significat *l. 2. §. 3. D. de judic.* Dicunt & eodem sensu *restituere tutelam l. 7. §. ult. l. 28. in fin. D. de adminiftr. tut.* Sic *tutelam* ex-

exigere & *reposcere*, pro tutelæ rationes reposcere, in *l.* 13. *D. de tutel. & rat. distr. l.* 29. *D. de administr. & peric. tut.*

Tutelæ vox aliquando sumitur objective, pro patrimonio pupillari, ut in *l.* 5. D. *de admin. tut.* aliquando potestatem & liberum arbitrium significat, ut in sequentibus: In tutelam suam venire, *l.* 7. §. 1. *D. de administr. tut. l.* 8. §. 1. *D. de bonor. possess. sec. tab. & passim.* Suæ tutelæ factus pupillus *l.* 9. §. 1. *D. de administr. tutor.* Sic in edicto Prætoris, de missione in possessionem, verba hæc: *si pupillus in suam tutelam venerit*, accipienda sunt, *l.* 5. §. 2. D. *quib. ex causs. in possess.* Proinde si filiæfamilias ita legatum sit, *quum in tutelam suam venerit*, tunc debebitur, quum viripotens facta fuerit *l.* 51. D. *de legat.* 3. Nec vero Jurisconsultis tantum, sed & aliis Latinis auctoribus hujusmodi loquutio placuit. Cicero quidem quum alias sæpius, tum *lib.* 1. *de orator. cap.* 39 ita loquutus est: Negaretque nisi postumus & natus, & antequam in suam tutelam venisset, mortuus esset, heredem eum esse posse, qui secundum postumum & natum & mortuum esset heres institutus. Porro interdum ea verba significant, quum in suam tutelam & potestatem pervenerit. Quod ex conjecturis erit æstimandum. Interdum etiam 25. annum hæc verba demonstrant, si ea mens fuerit loquentis testatoris *l.* 50. *pr. &* §. 1. D. *de legat.* 3. in qua Ulpianus ex voluntate testantis aliam atque aliam hæc verba recipere interpretationem docet.

Tutela legitima. Vid. *legitima.*

Tutela cessitia, quæ a legitimo tutore alteri defertur. Tutela enim legitima in bonis agnatorum esse censebatur, ergo cedi poterat, Ulp. *fragm. XI.* 5. 7. 8.

Tutelæ actio duplex est. *Directa* una, qua pupillus rationes reddendas a tutore postulat, *contraria*, qua tutor a pupillo indemnem se servari desiderat. Differt autem *tutelæ* actio directa ab actione de rationibus distrahendis quia pupillus a tutore doloso duplum damni dati exigit *l.* 1. §. 22. 23. *l.* 2. *pr.* §. 1. *& tot. Tit.* D. *de tut. & rat. distr.* Actione vero tutelæ directa compellitur tutor ad rationes reddendas, restituendaque reliqua, damnumque, culpa vel lata, vel levi, vel aliquando levissima datum, resarciendum. Et competit eadem finita demum tutela, ut illa de rationibus distrahendis.

Tutelæ actio utilis quæ ob similitudinem rationis ad curatelam transfertur, seu curationis caussa est comparata. *Tit.* D. *de tutel. & rat. distr. & utili curationis caussa actione.*

Protutela. Vid. suo loco.

Tutela ædificiorum *l.* 7. §. *ult.* D. *solut. matrim.* aquarum: Frontin. *lib.* 2. *de aquæduct.* balnei *l.* 35. §. *ult.* D. *de legat.* 3.

TUTELARIS prætor, de cujus officio librum singularem scripserat, Ulpianus quem citat Modestinus, in *l.* 6. D. *de excusation.*

TUTOR, qui sit vid. *l.* 1. D. *de tutel. pr. Inst. de tutor.* & supra in verbo *tutela*. Tutor item est, qui pupillum morte patris aut emancipatione sui juris factum tuetur.

Tutores enim ab eo, quod pupillos tueantur, h. e. defendant, dictos esse nos docet Paullus *d. l.* 1. D. *de tutel.* & qui eum sequitur Imperator §. 2. *Inst. eod.* atque Gellius *lib.* 12. *c.* 10. scribens: Tutores quando tuitores adpellantur. Tueri namque est defendere. Cic. *lib.* 2. *epist.* 16. *ad famil.* scribit: Te oramus, quibus cum erimus in terris, ut nos libe-

liberosque nostros tueare. Inde etiam *tutores* dicuntur defensores *l. 2. pr. D. qui tut. pet. l. 21. C. de adminiſt. tut. l. 2. C. quand. mul. tut. off.* & tutela, *defenſio.* Teren. *Heaut. prolog. in fin.* Si nite impetrare me, qui in tutelam meam Studium suum, & se in vestram commisit fidem. Tutorum etymologiam latius prosequutus est Menagius *Amœn. jur. civ. c. 39. voc. Tutor.* Wurffel. *Jurisfpr. defin.* §. 502.

Tutores dativi sunt, qui a magistratibus dati sunt *l. 7. D. rem pupill. salv. for.* quales sunt Atiliani, Juliani & Titiani tutores, *pr. Inſt. de Atilian. tut.* qui & sub inquisitione dati *tutores* vocantur *l. 14. §. 1. D. de solution.* Atilius namque primus fuit, qui legem rogavit de tutoribus, deficientibus testamentariis ac legitimis, Romæ a prætore dandis Ergo qui Romæ a Prætore ex hac lege dabatur, Atilianus tutor dicebatur. Sed nec hoc sufficiebat, ceteræ namque provinciæ eodem juris supplemento dum indigerent, accedebat hoc ipsum Augusto tertium & M. Titio, M.F. Rufo Coss. dum idem jus provinciis adplicaretur. Ex hoc tempore hi in specie, post vero omnes, dati, *dativi* dicti fuerunt. Dicti autem *dativi* quod Prætor eos hac formula constitueret: Do te tutorem. Vid. Brisson. *de Formul. lib. 5 p.* 401.

Tutor fiduciarius. Frater fratris sui emancipati, quia emancipatione periit jus agnationis tutor legitimus esse non poterat tamquam proximus agnatus, sed *tutor fiduciarius*. Exempli gratia, Titius filios suos Servium annis majorem, & Mævium pupillum in potestate habuit, emancipavit Mævium, & ipse ejus tutor mortuus est, eo mortuo Servius frater Mævii pupilli fiduciarius ejus tutor est. Nimirum pater naturalis cum emancipabat liberos trina mancipatione ultimæ mancipationi addebat pactum fiduciæ: *Ego vero hunc filium meum tibi mancupo, ea conditione, ut mihi remancupes, ut inter bonos bene agier oportet, ne propter te tuamque fidem frauder.* Quo facto tunc emtor, seu pater fiduciarius, filium sibi mancipatum patri naturali remancipabat, a quo demum fuit per vindictam manumissus. Quod ideo fiebat, ut pater naturalis jura patronatus conjunctamque cum iis spem succedendi ab intestato retineret. Quum ergo penes patrem, tamquam patronum, spes remaneret successionis; ex prudentum interpretatione deferenda etiam ei videbatur tutela legitima, si filius emancipatus adhuc esset impubes. Mortuo porro patre, fratres istius emancipati natu majores, si essent majorennes ad tutelam vocabatur. Quum vero hi non essent heredes ab intestato, tutela illa non poterat dici legitima. Vocata ergo est *fiduciaria*, ab illo pacto *fiduciæ*, quod in emancipatione intercesserat. Quamvis ex Ulpiano pateat, olim non legitimam fratrum, sed parentum tutelam dictam esse *fiduciariam*: idque vel ideo concinnius sit vocabulum, quod pactum illud fiduciæ non frater, sed pater emancipans interposuerit. Ita tamen & Modestinus hanc tutelam vocat *l. 4. D. de legit. tut.* Vid. Ant. Schulting. *ad Ulp. fragm. XI. 5. p.* 595. Huber. Digress. I. 1. 4.

Tutores honorarii dicuntur, qui honoris gratia dantur *l. 60. D. de rit. nupt. l. 2. §. 1. D. de adminiſtr. tut.* qui etsi non gerant, periculo tamen tutelæ subjiciuntur. Ceterum honoris caussa datus tutor non videtur, quem pater a ceteris tutoribus rationes accipere voluit *l. 26. §. 1. D. de legitim. tut.* Honorariis autem opponuntur, qui ad hoc dantur, ut

ut gerant *l.* 14. §. 1. *D. de solution.*

Notitiæ vero *caussa dati tutores* dari olim liberti solebant, quod in familia versati cognitas ac perspectas pupilli facultates haberent, & ideo tutores earum notitia instruere poterant *l.* 1. §.7. D. *de tutel. & rat. distr. l.* 32. §. 1. *D. de testam. tut. l.* 1. *C. de peric. tut.*

Tutus, *a*, *um*. In *tutum* redigere actiones *l.* 24. *D. de liberal. causs.* Res in tuto sit *l.* 80. *D. de verb. oblig.*

Tympanum, margaritæ genus *l.* 34. §. *ult. D. de aur. arg. leg.* quod ita Plinius *lib.* 9. *cap.* 15. exponit, quibus una tantum est facies, & ab ea rotunditas, aversis planities, ob id tympana nominantur.

Tympanum etiam in instrumentis oleariis numeratur *l.* 19. §. 2. D. *locat.*

Tyrannire. Tyranniens spiritus *l. pen. C. de divers. rescript.*

Tyrannidis tempore actum nihil valet *l. ult. C. de incest. & inut. nupt.* Exemplum est in *l.* 23. *C. de episc. & cler.*

Tyro, vide supra *tiro*.

Tzancarum vel *Tzangarum*, (est enim quædam in scriptura varietas,) fit mentio in *l.* 2. & 3. *C. Theod. quo quemque habit. esse oport.* Et ita forte apud Trebell. Pollion. in *Claudio cap.* 17. verbum pro *Zanchis*, quæ inter vestimenta numerantur, substitui debet. Genus autem quoddam calceamentorum id fuisse, adductus libelli Græci de officiis aulæ Constantinopolitanæ verbis, suspicatur Brisson. quæ ita habent: *εςι κ̀ ετερον ειδος υποδηματων, α καλυνται τζαγκια, εχοντα εκ πλαγιων κατα τας κνημας, κ̀ επι των ταρσων αετυς δια λιθων κ̀ μαργαρων, ατινα κ̀ φορει ο βασιλευς εις τε τας περιπατυς, κ̀ τας προκυψεις κ̀ ο ταυτα ποιων ϰ τζαγκαριος, ως οι ετεροι, αλλα τζαγγας ονομαζεται.* Sed & Moschopulus *περι σχεδων*, *τζαγκαριον* vulgo adpellari scribit, quem Attici *σκυτοτομον*, id est, cerdonem coriarium vocant. Plane Imperatorum calceamenta purpupea & *φοινικοχροα* fuisse Zonaras *Tom. III. Annal. pag.* 134. in Michaelis Theophili filii imperio: *εδιδυ*, ait, *αυτω τα φοινικοχροα πεδιλα, κ̀ προσεταξεν υποδησασθαι, και βασιλεα ανειπε.* Calceos purpureos ei tradidit, ac induere jubet, & Imperatorem salutat. Eaque mox *της βασιλειος παρασημα*, imperii insignia vocat Idem in *Basilio Porphyrogeneta p.* 178. *Καταυνησας ο βασιλευς επι της ποδας αυτυ υποδυμενυς υποδημασι φοινικοις τα μεν γαρ αλλα της βασιλειας γνωρισματα ο σκληρος απεδυσατο, τα δεγε πεδιλα ϰκ απεθετο.* Imperator animadversis puniceis in eo calceamentis, nam cetera insignia regia deposuerat, calceis solis retentis &c. Guilelm. Tyrius *lib.* 15. *de bello sacro cap.* 23: Exhibita, ait, sibi in patris præsentia, & eo mandante imperiali reverentia, ocreis, ut mos est in illo imperio, insignitus purpureis ab universis legionibus certatim Augustus est adpellatus. Idem etiam Nicetas *in Annal p.* 2. *in Joanne Comneno* confirmat: *και τυτον*, ait *επικρινας καταλειψειν της βασιλειας διαδοχον ερυθρων τε οι πεδιλων μετεδεδωκει και βασιλεα εδωκει αναγορευεσθαι.* Datisque purpureis calceis imperio destinavit, & imperatorem adpellandum curavit. Et in *Joanne Comneno p.* 9. *τω μεν προσηκοντι κατα γενεσιν. Αλεξιος τω δε το ονομα, πορφυριδος μετεδωκε και πεδιλοις ερυθροις υποδεισθαι διεταξε και συνευφημεισθαι οι παρευχεν, οπηνικα Ρωμαιων αυτοκρατωρ ανηγορευετο.* Quorum natu maximo Alexio purpuræ jus, & purpureos calceos dedit, & quum a populo Ro-

Romanorum Imperator salutaretur, una secum proclamari passus est. Hesychius in verbo *σκυτευς*, sed mendose, *σκυτευς*, ait, *σαγγαριος και στελληγαριος*. Scholiastes Horatii *p.* 373. Zangas & Kangas. Adde Jac. Gothofred. *in comment. ad l.* 2. *C. Theod. de habitu, quo uti oport.* & Carol. Du Fresne *in Glossar.* & Glossar. *ad libros capitular*, Franc. Pithoei hac voce.

V

VACANTES, in *l.* 2. *C. ut dignit. ord. serv.* & *C. Thiod. de comitib. vocant.* sunt quos Græci *ζωσεις* vocant, qui scilicet nulla jam dignitate funguntur, sive munere excesserint, sive numquam gesserint, id est honores imaginarios gesserint. Hi etiam dicuntur adscriptitii & adjecti, & opponuntur honorariis. Lamprid. *in Alex.* Ne quem adscriptum, id est, vacantium haberet. Vacantes etiam tribunos apud Marcell. *lib.* 31. & Veget. *lib.* 3. *c.* 17. legimus. Consule Jac. Gothofr. *Commentar. ad l. ult. C. Theod. de agentib. in reb.* Du Fresne *in Glossar.* & in primis Valæsium ad Marcellin. *lib.* 15. *c.* 3. Ex vacantibus supplementa militiæ, completa sunt, *l.* 3. *C. Th. de tabular.* Agentes in rebus *vacantes*. Quæ earum ratio, *l. ult. C. Theod. de agentib. in reb.*

Vacantes sunt, nulli corpori adscripti *l.* 177. 179. *C. Theod. de decurion.*

VACARE bona *l.* 38. *D. de jur. fisc.* & vacantia bona dicuntur eorum, qui sine herede decedunt: quæ lege Julia ad fiscum deferuntur *l.* 96. §. 1. *l.* 124. §. 2. D. *de legat.* 1. & aliis multis locis, ut & apud Sueton. *in Vespasiano cap.* 8. Symmachus vocat hereditatem domino nudam. Vet. Gloss. Græcum. Vacantia bona, *απρακτα*, *αδεσποτα ακληρονομητα*. Quæ & *vacua bona*. Et dicuntur sine domino jacere, *l.* 1. *pr.* & §. 12. D. *de success. sor. edict.* Strabo etiam *lib.* 17. *Geograph.* *αδεσποτα* vocat, quod dominum, id est, heredem non habeant. Constantinus vero Harmenopul. *lib.* 3. *tit.* 1. §. 18. *ακληρονομητα*. Sed & caduca Tacito *Annal. lib.* 3. *c.* 28. vocantur vacantia, quemadmodum probavit Heinecc. *in Commentar. ad leg. Jul. & Pap. III.* 6. 4. Sic vacantem hereditatem accipe, in *l.* 13. §. 1. *D. de hered. petit.* & vacare bona in *l.* 2. *in fin. D. ad SC. Tertull.* & in *l.* 38. *D. de jur. fisc.* quorum neque heres, neque possessor exstat, ab eo quod domino vacua jacent.

Vacare domus dicitur, quæ a nullo inhabitatur *l.* 22. §. 1. *D. de usu & habitat.*

Vacans mulier. Vid. *vacatio.*

Vacare, id est, feriari. Sic rustici stipulas illectas, quum vacaverint, colligunt *l.* 30. D. *de verb. signif.*

Vacare, pro immunem esse. Sic vacare culpa, id est, carere *l.* 3. *D. de magistr. conven.* Vacare a legatione *l.* 6. D. *de legation.*

Vacare liberis alendis; id est, operam dare *l.* 5. D. *de jur. immunit.*

VACATIO, munerum & onerum publicorum excusationem significat *l.* 5. 6. §. *ult. in fin. D. de mun. & honor. tit. de vacat. & excusat. mun.* *l.* 9. C. *quand. provoc.* Sueton. *in Claud. cap.* 55. Quum decurias rerum actu expungeret, eum, qui dissimulata vacatione, quam beneficio liberorum habebat, responderat, ut cupidum judicandi dimisit. Plin. *lib.* 10. *epist.* 66. Quum citarem judices, conventum inchoaturus,

Flavius Archippus vacationem petere cœpit; ut philosophus. Vacatio autem muneris non præstat, ut ne magistratus quis creetur *l.* 12. D. *de muner. & honor.* Ea vero omnia, quæ extra ordinem ad tempus indicuntur, ab his, qui vacationem meruerunt, exigenda non sunt. Vacatio honoris apud Valer. Maxim. IV. 1. 5.

Vacatio etiam ex lege Julia & Papia dari dicebatur his personis, quæ necessitatem matrimonii contrahendi ad tempus liberabantur, & interim nihilominus, ex aliorum testamentis perinde atque nuptiis devinctæ capere poterant. Ulpianus *tit.* 14. *regul.* §. *un.* Feminis, ait, lex Julia a morte viri anni tribuit vacationem, a divortio sex mensium. Sueton. *in Augusto cap* 34. de lege Julia de maritandis ordinibus: hanc, inquit, quum aliquanto severius, quam ceteras emendasset, præ tumultu recusantium ferre non potuit, nisi ademta demum, lenitaque parte pœnarum & vacatione triennii. Hoc Brisson.

Cavendum tamen est, confundamus *vacationem* feminæ, & vacationem ipsius legis Juliæ. Nam de illa intelligi debet Ulpianus, de hoc Suetonius, quæ res alioquin & Cujacio & Casaubono crucem fixit. Hein. & hujus *Comm. ad leg. Jul. & Papinian.II.* 5. 1. Intra illa vacationis tempora viduam manentem *vacantem* adpellari in *l.* 5. §. 2. D. *ad leg. jul. de vi publ.* defendi potest, quamquam & quamlibet viduam accipi posse non ignorem. Quinctil. *Declam.* 15. Sive enim, judices, malignitas est persuasionis humanæ, feminam vacantem vocare meretricem, seu miseræ nomen id imposuit aliquis amator. Cornel. Tacit. *lib.*13. *Annal. cap.* 44. vacuam mulierem in eumdem sensum dixit.

Dicitur & *vacatio* tutelarum *l.* 17. §. 3. D. *de excusat.* & vacatio a tributis & muneribus *l.* 11. *C. de excusat. tut.* Vacationem postulare *l.* 36. §. *ult* D. *eod. tit.* petere Plin. *lib.*10. *epist.* 66.

VACILLARE fides anceps dicitur in *l.* 23. §. 1. D. *ad leg. Cornel. de fals.*

VACUITAS possessionis *l.*18. §. *ult.* D. *de his, quæ ut indign.*

VACUUS, *a*, *um:* Vacuus fundus, qui a nemine detinetur & occupatur *l.*33. D. *locati.* Auctor *ad Herennium lib* 4. Necesse est, quum constet, istum fundum nostrum esse, ostendas te aut vacuum possedisse, aut usu tuum fecisse. Alio sensu vacuus dicitur fundus, ædificato opponitur *l.* 20. §. 2. D. *de oper. nov. nunciat.* Vacuum ministerium *l.* 27. §. 2. D. *de usufruct.* Vacua pars quæ & vacans *l.* 19. & 59. §. 1. D. *de hered instit.* Sic & vacua pecunia, quæ occupata non est, sed in arca sterilis & otiosa mansit *l.* 24. D. *de præscript. verb.* Vacuus sextans *l.* 8. D. *de bon. possess. sec. tab.* Vacuæ tabulæ, id est, nihil scriptum habentes. *l.* 11. D. *de injust. rupt.*

In primis autem *vacua* possessio dicitur ea, quæ a nemine detinetur *l.* 2. §. 1. *l.* 3. §. 1. D. *de action. emt.* quæ & vacare dicitur. Cic. *lib.*3. *de orator. cap.*31. Nostra est, inquam, omnis ista prudentiæ doctrinæque possessio, in quam homines quasi caducam atque vacuam abundantes otio, nobis occupatis, involaverunt. Quinctilian. *Declam.* 12. Undecumque effulsit lucrum, sine respectu salus publica adducitur, & in vacuam possessionem fames venit. *Vacua* autem *possessio* emtori tradita non intelligitur, si alius vel ventris, vel legatorum nomine in ea sit, vel creditores bona possideant *l.* 1. §. *ult.* D. *de action. emti.* sed magis custodiendi

di & observandi caussa in possessione sint. *Auct. Rhetoric. ad Herenn. lib.* 4. Vacuum quum ego adessem, possidere non potuisti. Etenim vacuus non est fundus, qui ab alio possidetur. In *l.* 20. D. *de servit.* Vacua traditio dicitur, pro vacuæ possessionis traditione.

VADARI dicebatur actor reum, sive vades ab eo hoc nomine postulabat, & ab illis, ut a reo stipulabatur, ni vadimonium promissum obiret, aut ni sese reus sisteret. Vadari autem erat vadem dare aut stipulari vadimonium & poscere. Cic. *pro Quint. cap.* 19. Vadari vis, promittit. Plaut. *Aulular. II.* 4. *v.* 38. Homo ad Prætorem deplorabundus venit: In jus ibi postulare, plorans, ejulans, Ut sibi liceret Milvium vadarier. Et in *Curcul. II.* 3 5. Ubi tu es, qui me convadatus Veneriis vadimoniis. Horat. *lib.* 1. *Sermon. sat.* 9. *v.* 36. Et casu tunc respondere vadato, id est, cui vadem dederat me, & qui vadem ab eo acceperat, & non cuivis respondere debebat. Salmasius aliter *cap.* 16. *de modo usur. p* 695. cui *vadari* idem est, ac denunciare, ut quis in jus vadat. Adde verba: *Vadimonium* & *vas.*

VADIMONIUM, a vadibus dictum, non sponsionem modo alterius sistendi, sed & constitutum diem significat, quo quis se judicio sistere debebat, ad quam diem, qui judicio absunt, *vadimonium obire*, & ad vadimonium occurrere a Latinis dicuntur. Ita enim Cicero *ad Attic.* & Plin. *in præfat. hist. nat.* loquuti sunt. Ausonius *epist.* 23. *v* 43. Et pro missa obiens vadimonia Damon. Festus autem obire vadimonium, ire ad vadimonium interpretatur, quod veteres, *ob* pro *ad*, ponere solebant. Sueton. *in Caligul. cap.* 39. Et litigatorum plerique, quod occurrere absentes ad vadimonium non possent, caussa caderent. *Vadimonio* etiam sisti dixit Apuleius *lib.* 9. *de Asin. aur.* Gell. *lib.* 2. *cap.* 14. Concipere vadimonium dixit Cicero *lib.* 2 *ad Quint. fratr. epist.* 14. Vadimonia fieri Liv. *lib.* 23 & Cic. *pro Quint. cap.* 18. Differre vadimonium. Cic. *ad Attic. lib.* 2. *epist.* 7. *pro Quint. cap.* 16. *ad diversos lib.* 2. *epist.* 8. Juven. *Sat.* 3. *v.* 213. Differt vadimonia prætor. Plin. *lib.* 7. *cap.* 53. Judex vadimonium non differret.

VAGI servi, otiosi *l.* 3. *C. de agricol. & censit.*

VAGINA. In vagina milites scribere possunt testamentum *l.* 15. *C. de testam. milit.*

VALENS Jurisconsultus citatur a Paullo in *l.* 78. §. 6. D. *de legat.* 3. Vid. in *Aburnus.*

VALENTINIANI a Valentino quodam Platonico sectatore vocati, qui *αἰῶνας*, id est, secula quædam in originem Dei creatoris induxit: Christum, quoque de virgine nihil corporis adsumpsisse, sed per eam, quasi per fistulam, transisse asseruit: *Causs.* 24. *qu.* 3. *c.* 38. §. 10. Iidem præter alia hausta ex fabulis Hesiodi, deos triginta sibi fabricarunt, illis æonum nomine imposito. Tertull. *contr. Valentin. Epiph. hæres.* 31.

VALERIUS *Severus l.* 3. D. *de negot. gest. l.* 8 D. *de procurator.* Vide in *Severus.*

VALETUDINARIUM, locus, in quo infirmi curantur: *Columell. XI.* 12; Tacit. *de orat. cap.* 21. *init.* Et ita optio *valetudinarii* in *l.* 6. D. *de jur. immunit.* ubi Budæus *valetudinarii medici* conjunctim legere videtur; cum sit *optio valetudinarii* legendum, quemadmodum jam observavit Jo. Frid. Gronov. *ad Senec. Nat. quæst. lib.* 1. *p.* 285.

VALETUDINARIUS, ægro-

grotus in *l.*40. *D. de excusation.* Et *l.* 12. *in fin. D. de re milit.* Non medicos intelligi *valetudinarios*, ceu visum est Budæo, sed ipsos ægrotos, ostendit Ferrand. Adduens. *Explicat. lib.* 1. *p.* 559. *Tom.* 2. *Thesaur. jur. civ.*

VALIDE, pro valde *l.* 4. §. 3. D. *de ædilit. edict. l.* 27. *D. qui testam. fac.*

VALLARE. Fidejussiones, quas stipulationum sollemnis cautela vallaverit *l.* 33. §. 3. *C. de Episc. & cler.*

VALLUM. Si vallum quis trascendat, capite punitur *l.* 3. §.17. *D. de re milit.* Vetus Glossarium: Vallum *χαρακωμα ἐςι το περιφραγμα, ὁ περιεβαλλοντο τινες ςρατοπεδω ἐπι σωτηρια.*

Vallum fidei in *l.* 31. *C. de episcop. & cler.*

VANUS timor *l.*13. D. *de re judicat.*

VAPULARE ab aliquo *l.*52. §.1. D. *ad leg. aquil.*

VARIARE in adpellatione *l.* 55. §. *ult.* D. *de verb. oblig.* Variatum rescriptis dicitur apud Paul. *lib.*4. *sent. tit.*6. §.3.

VARIETAS proprie in disparibus coloribus dicitur, sed transfertur in multa disparia, ait Cic. *de finib. lib.* 2. *cap.* 3. *extr.* Post multas varietates placuit. *l.* 55. §. *ult.* D. *de legat.*2.

VARIUS, *a*, *um.* Variarum lectionum libri, quales Pomponius scripserat, ceu ex Indice Florentino adparet & *l.*44. D. *de adquir. possess.*

Varius dicitur, qui aliud simulat, aliud agit. Sic varii & dolosi conjunguntur in *l.*1. *princ.* D. *de dol. mal.*

VARUS. Jurisconsultus *l.* 10. D. *de liberal. causs.* Vid. in Alfenus.

VAS, *vadis.* Dicebantur autem *vades*, ut Varro *lib.*5. *de lingu. lat.* & Festus *lib. ult.* ostendunt, qui reum capitis sistendum spondebant. Qualis ille fuit Damon, de quo Cicero *lib.*3. *de offic. cap.* 10. meminit. Auson. in *Technopaegn. v.* 100. Qui subit in pœnam capitali judicio, Vas.

Sed tamen quicumque pro altero vadimonium, etiam in civili caussa, & in privatis judiciis extra capitalem caussam, promittebat, *vas* adpellabatur, Acron ad illa Horatii verba *lib.* 1. *Serm sat* 2. Ille datis vadibus, qui rure extractus in urbem. Vadibus, ait, id est sponsoribus, a vadimonio, quo promittit is, qui ad judicium provocatur, certo die se adfuturum. Vades autem dicti, quod qui eos dederat, vadendi & discedendi habeat potestatem. Meminit eorum lex XII. Tabularum: Vades, subvades, & Livius *lib.*3 *cap.*13.

Dare *vadem*, apud Ciceron. *lib.* 2. *de finib. c.* 24, *Δουναι τας ἀφιξεως ἐγγυητας*, mulctæ vades dare, apud Dionys. Halicarn. *lib.* 10. *Antiq. Rom. p.*633. Vades exigere *l. ult.* §. 1. *C. de castrens. & ministier.*

VAS, *vasis.* Legatis *vasis* non solum ea continentur, quæ aliquid in se recipiant, edendi bibendique causa paratum, sed & quæ aliquid sustineant. Et ideo scutellæ, vel promulsidaria, repositoria quoque continebantur. Vasorum enim generalis adpellatio est. Dicimus, vasa vinaria, vasa navalia *l.* 19. §. 9. D. *de aur. argent. legat.*

Memorantur autem in libris nostris vasa argentea *l.*48. *pr.* D. *de furt.* Corinthia *l* 100. § 3. D. *de legat.* 3. escaria, pocularia Paull. *lib.*3. *sent. tit.*6. § 67. byssina, crystallina, vitrea, *ibid.* escaria potoria, *ibid.* §.86. olearia *l.* 19. §. 2. D. *locati* pura & cælata opponuntur *l.*6. D. *de rei vindic.* vinaria *l.* 17. D. *de act. emti. l.* 93. §.4. D. *de legat.* 3. Vasa in quibus sunt unguenta Paull. *lib.*3. *sent. tit* 6 §.83.

Vasa vel *vasaria*, archiva, vel scri-

scrinia publica, in quibus tabulæ censuales, rescripta & constitutiones principum reponebantur *l.* 12. *C. Thod. de censit. & perequat. Novell.* 9. *extr.* intra sacratissima vasa. Plin. *lib.*7. *hist. nat. cap* 49. Nec sunt omnia vasaria excutienda. Adde Cassiodor. *lib.*7. *var. epist* 45. Hein.

VASCULARIUS, qui vasa conficit *l* 20. §. *ult.* D. *de præscript. verb* Vascularii artifices cælatores apud Cicer. IV. *Verr.* 24. & in inscriptione Romana, quam ex schedis Langermannianis edidit Reinef. *Inscr. XI.* 101. ubi: *Satyrus Lucifer. vascularius.* Mentio eorum fit, & alibi, tum argentariorum, apud Gruter. *Inscr. p.* DCXLIII. 3. tum fictiliariorum, p.DCXLIII. 1. cornreariorum, DCXLIII. 2. Quin collegii vascularium mentio fit in lapide apud Reinef. *Inscript. X.* 10. Hein.

VASTAGA, vel ut rectius scribitur, *Bastaga*; de quo supra. Adde Reinef. *Class.*1. *Inscript.*10. *p.*24. & Jac. Gothofred. *ad l.* 4. & *l.*11. *C. Th. de murilegul.*

UBER Uberes anni *l.* 18. §. 4. D. *locati.* Uberior actio *leg.*1. D. *de in rem vers.* Ubere dotem *l.*4. D. *de pact. dotal.* Uberius legatum *l.*88. §. *ult.* D. *ad leg. Falcid.* & uberrimum *l.* 54. D. *de legat.*2. Uberior merces *l.* 8. D. *locati.* Uberius pretium *l.* 4. *C. de fid. instrum* Uberes proventus *l.*6. D. *de extraord. crim.* reditus *l. ult.* D. *de jur. dot.* Uberior scriptura *l.*217. D. *de verb. signif.* Uberior fors *l.* 14. *C. de usur.*

Ubera. Infantes ali uberibus *l.* 1. §. 14. D. *de extraord. cognit.*

UBERTAS anni *l.* 26. D. *quand. dies legat.* annorum *l.* 8. D. *locati.* Ubertas in *l.*15. §.4. D. *locati.*

UBI pro in quo *l.* 1. D. *de except. rei judic.*

UBICUMQUE, id est, in universis caussis *l.* 5. *C. de legib.*

UBIQUE pro ubicumque in *l.* 77. D. *de contrah. emt.* *l.*41. §. 5. D. *de pen. legat.* & in C. Justinianeo sæpe. Liv. *lib.* 45. Litterasque omnes, quæ ubique depositæ essent, & pecuniam regiam conferri. Quibus ex locis recte Cujacius, pro *ibique*, legit *ubique* in *l.* 166. D. *de verb. signif.* Eademque loquendi ratione *cujuscue*, pro cujuscumque in *l.*7. §. 2. D. *de liberal. causs.*

UDONES, Vide supra *Odones.*

VE, post *si*, in disjunctiva oratione significat itemque, sive, *sive.* Paull. in *l.*14. D. *de injust. rupt. irrit.* si filius natus, natave sit, hoc est, sive filius natus, sive filia nata sit.

VECTIBULICI lex *l. ult. C. de serv. reip. manum.* Quis fuerit ille *Vectibulicus*, nemo aperuit, utut anxie inquisiverint viri docti. Itaque emendare textum varie adgressi sunt Contius, Cujacius, Ant. Augustinus, post quorum omnium conjecturas *Vetti Publici.* hoc est *Vettiam Publiciam.* De qua sive lege sive senatusconsulto, sententiam suam dixit Heinec. in *Hist. jur. Rom. lib.*1. §.253. *in schol* Istam nempe legem a Vettio Rustico Bolano, qui eum L. Calpurnio Pisone anno V. C. 863. consul fuit, ceu ex Gruter. *Inscript. p.*66. 2. *p.* 128. 5. *p.*163, 7. palam est, nomen traxisse, ut *Vettia* vel *Vecta Bolani* dicta sit, verisimile ipsi videtur.

VECTIGAL, ut ipsa adpellatio ostendit, proprie dicitur, quod pro invectione, vel evectione mercium debetur *rubr. de publican. & vectigal.* Sed tamen generaliter publica vectigalia accipimus, ex quibus vectigal fiscus capit, quale est vectigal *portus*, vectigal *octavæ*, *venalium rerum.* Item *salinarum*, *metallorum* & *pi-*

picariarum l. 17. *l.* 203. D. *de verb. signif. l.* 59. §. 1. D. *de hered. instit. l.* 2. *C. quæ res vendi.* Species vero ad vectigal pertinentes, enumerat Jurisconsultus in *l. ult.* §. 7. D. *de publican. & vectigal.* in qua credibile est de suo nonnulla Tribonianum inseruisse.

Vectigal cadaveris. Vid. infra *vectura.*

Vectigalis conductor *l* 68. §. 1. D. *de fidejussor.* Vectigalia exercere *l.* 10. §. *ult.* D. *ad leg. jul. de vi publ.* Vectigalis favor *l.* 1. §. 1. D. *ut in flum. publ.* Vectigalia fisci *l.* 8. D. *de vacat. & excus. mun. l.* 1. *C. qui mun.* Vectigal, quod in itinere præstari solet *l.* 21. D. *de donat. int. vir. & ux.* prædii, quod ex prædio penditur *l.* 29. § 5. D. *de legat* 1. *l.* 7. §. *pen.* D. *de usufruct.* Vectigalia publica *l.* 9. §. 9. D. *de pæn.* reipublicæ: *l.* 9. *D. de rescin. vendit.*

Vectigal pro reditu. Vectigal fundi *l.* 59. §. *ult. D. de usufruct.*

Vectigalis caussa, id est, fraudandi vectigalis caussa *l.* 8. §. 3. *D. de publican. & vectigal.* uti *fideicommissi caussa*, in *l.* 8. *princ. D. qui & a quib. manum.* Vid. Bynkersh. *observ. lib.* 8. *c.* 11. Hein.

Vectigalis, *e.* Agri *vectigales* civitatum, seu municipiorum vocantur, qui manente apud municipes dominio in perpetuum locantur, id est, hac lege, ut tamdiu pro his vectigal pendatur, quamdiu neque ipsis, qui conduxerunt, neque his, qui in locum eorum successerunt, auferri eos liceat *l.* 1. *D. si ager. vectig. vel emphyt. l.* 12. §. 2. *D. de Publician. l.* 71. §. *ult. D. de legat.* 1. Sueton. *in Julio cap.* 17. Agro vectigali immunem opponit. Hyginus *lib.* 2. *de limit. constit.* Vectigales autem agri, ait idem, sunt obligati R. P. P. R. quidam coloniarum aut municipiorum, aut civitatum aliquarum, qui & ipsi plerique ad P. R. pertinentes ex hoste capti, partitique, ac divisi sunt per centurias, ut adsignarentur militibus, quorum virtute capti erant amplius quam destinatio modi. Vet. Glossar. Græcum: Agri vectigales εισι αγροι πολεων δ ονεκως μισθωμενοι επι τοιυτω τροπω κ, ορω ινα εφ οσον διδοται τα υπερ αυτε βεκτιγαλιον τελος, μη εκβαλλωνται, μητε αυτοι μητε οι παρ αυτων εις τοπον αυτων υπεισιοντες

Vectigales quoque agros populi Romani adpellabant, qui ex hoste capti, vectigalibus subjiciebantur, municipibusque vel in singula lustra, vel in annos centenos locabantur, ut Hyginus, in *lib. de limitib. constit.* docet.

Hinc *Vectigales* ædes & *vectigale* prædium *l.* 15. §. 26. *D. de damn. infect. l.* 16. §. *ult. D de pignor. act l.* 10. *D. famil. ercisc.* Vectigalis fundus *l.* 1. *pr. D. de condict. tritic.* Vectigales municipiorum fundi *l.* 71. §. 5. *D. de legat.* 1.

Vectigalis actio, quæ de vectigali fundo possessoribus proposita est *l.* 15. §. 26. *D. de damn. infect. l.* 66. *pr. D. de eviction.* Proprias enim prætor his in rem actiones proposuit, loco dominii eos habens, licet domini non sint *l.* 2. *D. si ager. vectig. l.* 5. §. *ult. D. arbor. furt. cæsar.*

V E C T O R, qui locum in nave conducit *l.* 2. *D. ad leg. Rhod.* & navi vehitur *l.* 1. §. *ult. l.* 5. *D. naut. caup. stab. l.* 1. *D. furti advers. naut.*

V E C T U R A, merces est, quæ a vectoribus solvitur *l.* 62. D. *de rei vindic. l.* 15. §. 6. *l.* 61. D. *locati.* Sic: vectura carrulorum: *l.* 52. §. 15. *D. pro soc.* itineris uxori data *l.* 21. *D. de donat. int. vir. & ux.* jumentorum & camelorum *l.* 6. *D. qui potior. in pign.* mercium, vestimentorum

Fe-

penoris *l.* 4. §. *ult. D. naut. caup stab.* navis: Paull. *lib.* 5. *sent. tit* 25.

Vectura cadaveris *l.* 37. D. *de religios.* Et *si quæ vectigalia sunt vel sarcophagi & vectura*. De vectigali isto pro cadavere e loco in locum solvendo dubitarunt Haloander, Leunclavius, Elbertus Leoninus. Sed scrupulum omnem eximit constitutio vetus, a Cujacio *lib.* 11. *observ. cap.* 21. edita, qua vectigal istud abrogatur. Radulph. Forner. *Rer. quotidian. III.* 6. Lips. *Electov. l.* 6. & 9. Ever. Otto *de tut. viar. III. p.* 519. Hein.

VEHI Sella & lectica *l.* 7. D. *de servit. præd. rust.* pro portari; non enim habet jus vehiculi, qui iter tantum habet *l.* 32. D. *eod. tit.*

VEHICULARIS cursus *l. ult. D de muner. & honor.*

VEHICULUM *l.* 3. *pr. D. de incend. ruin. naufr.*

VEL pro etiam *l.* 1. D. *de pignor. & passim*.

Vel, pro saltim *l.* 13. D. *de rit. nupt. l.* 13. §. 8. *l.* 39. §. 3. *D. ad leg. jul. de adult.* & e contrario saltim pro vel, id est, etiam, *l.* 57. §. 3. D. *de contrah. emt.*

Vel pro licet *l.* 4. *in fin. D. de interrog. in jur. fac.*

Vel pro id est *l. ult. C. ubi & apud quem l.* 1. *C. de precar.*

Vel, pro nec *l.* 3. *C. de bon. proscript.*

Vel, negative, seu per remotionem *l.* 6. *C. de rei vindicat.*

Vel, postpositivum *l.* 177. *D. de regul jur. l.* 4. §. 2. D. *de re milit.*

VELAMENTUM, pro specie & prætexu *l.* 2. *C. de rescind. vendit.* Utitur hoc verbo etiam Tertullian. *de coron. milit. cap.* 12. Velamentum timiditatis *apud eumd. de fuga in persequut.* sic *velamentum* absentiæ *l.* 4. *C. de postul.* captivitatis *l.* 1. *C. de colluf. deteg.* caussæ *l.* 1. *C. de repud. bon. possess.* matrimonii *l.* 27. *C. ad leg. jul. de adulter.* rusticitatis *l.* 1. *C. de interdict. matrim.*

VELLE apud jurisconsultos est expressis, & disertis verbis testari & profiteri se velle, ut ex diverso *nolle* est vetare, & contradicere & ita declarare. Inter hæc medium verbum est *non nolle*, id est, pati & tacere *l.* 1. §. 3. D. *de tribut. act.* Ejus autem est *non nolle*, qui potest & *velle l.* 3. D. *de regul. jur.*

Velle non creditur infans, pupillus, furiosus, prodigus: item is, qui imperio patris vel domini obsequitur *l.* 40. & 189. D. *de regul. jur.* Itaque in lege Papia, si impubes sit patronus, voluntate ejus non videtur liberta nupta, si tutoris auctoritas non accesserit *l.* 13. *in fin.* D. *de oper. libertor.*

VELLEIA lex. Vid. *Junia Velleia.*

VELLEIANO Senatusconsulto, quod M. Silano & Velleio Tutore Coss. factum est, feminis alienam in se obligationem suscipientibus subvenitur *l.* 1. & 2. D. *ad SC. Vellei* Adpellatur SC. de intercessionibus, in *l.* 9. & 10. *C. eod. tit.*

VELOVOCORUM Civitas, *l.* 2. *C. Theod. de veteran.* pro Belovocorum, sicut legitur in *l.* 1. *C. eod. tit.* usitata scilicet B. & M. commutatione: de qua Reines. Inscript. I. 10. *p.* 24. Gothofredus tamen *Velanorum* rescribendum censet.

VELUM Habebantur apud veteres *vela*, quæ in ædibus vel umbræ gratia, vel arcendi frigoris ventique excludendi caussa obtendebantur *l.* 17. §. 4. D. *de act. emt. l.* 41. §. 20. D. *de legat* 1. *l.* 12. §. 17. D. *de instr. vel instrum. legat* ubi etiam *vela cilicia* ideo parari scribitur, ne ædificia vento vel pluvia laborent. Martial. *lib.* 14. *epigr.* 29. Sit licet & ven-

ventus, te tua vela tegent. Senec *lib.* 4. *natural. quæst.* Itaque quamvis cænationem velis, & specularibus muniant, & igne multo doment hiemem. Sueton. *in Calig. cap.* 26. Reductis interdum flagrantissimo sole velis emitti quemquam vetarent. Tertull. *de habitu femin. lib.* 1. *cap.* 7. Sed & parietes Tyriis, & hyacinthinis, & illis regiis velis, quæ vos operose resoluta transfiguratis, pro pictura abutuntur. Sic: Velum in mæniano immissum, *l.* 2. §. 6. D. *ne quid in loc publ.* & cubicula velis obductis opaca, apud Plin. *lib.* 7. *epist.* 21.

Vela theatri apud Propert. *lib.* 3. *eleg.* 18. *lib.* 4. *eleg.* 21. quæ apud Ovid. *lib.* 3. *metamorph. v.* 111. aulea adpellantur. Chrysostom. *Homil.* 2. *in Epist. ad Ephes.* τα αμφιθυρα, vetus interpres vertit *vela*, quæ vela in hypætris extendebantur.

Alia circa columnas habebantur, ut ostendit *l.* 12. §. 20. D. *de instr. vel instrum. legat.*

Velum in ecclesia Romana est vel *conversionis*, quod accipit illa, quæ de seculari vita ad religionem transiens, illud adsumit: Durand. *lib.* 2. *c.* 1. *n.* 45. vel *consecrationis*, quod a solis episcopis solis virginibus, & solum in festivis, & dominicis diebus datur: Honor *lib. c.* 192. vel possessionis, quod suscipitur a virgine, cum continentiam profitetur, *Sacrament. Gregor. M. p.* 174. *seq.* Datur vero illud cum benedictione solemni, & cum litania Vel *ordinationis*: olim Diaconissæ dabatur, seu viduæ. *Concil. Turon.* 3. *c.* 28. vel *prælationis*, quod Abbatissis imponitur: Capitul. Car. M. *lib* 1. *c.* 102. *lib.* 7. *c.* 257. Erat & monachorum *velum*, quo velabantur, cum benedicebantur: *Addit.* 1. *Lud. Pii ad Capitul. Car M. c.* 35.

Velum in ecclesia Romana triplex suspenditur, primum, quod sacra operit, alterum, quod sacrarium a clero dividit, tertium quod clerum a populo secernit: Durand. *lib.* 1. *c.* 3. *n.* 35.

Velo levato l. 5. *C. de naufrag.* id est aperta fore: Cujac. in *paratitl. C. ut nem. privat. tit. pæd.* Lamprid. in *Alexandro c.* 6. Cum amicis tam familiariter vixit, ut communis esset ei sæpe concessus, &c. salutaretur vero quasi unus de senatoribus, *patente velo*, admissionalibus remotis, aut solis iis, qui ministri ad fores fuerant. Ibi quod Lampridius *patere*, Senecæ *in epist.* 80. adlevari velum dicitur: Adde Car. Du Fresne *Glossar.* Lips. *ad Senec.* Guther. *de offic. dom. Aug. III.* 11. *p.* 613. Wouwer. *ad Sidon. lib.* 1. *epist.* 2.

Levato velo cognoscere, id est, nulla adhibita consultatione, interpretatur HugoGrotius *ad Matth.* XXVII. 19. idque loquendi genus ex eo derivat, quod tribunal præsidis a loco consilii, de cujus sententia pronuntiare solebat, velo interposito discretum fuerit. Sed malim tamen loquutionem, quæ sequioris ævi est, e *velo*, quo consistorium Imperatoris prætendebatur, ut Corippus *lib.* 3. *de laudib. Justin.* indicat, quam unde Grotius, deducere. Hein.

Velum judicis, pro ipsa admissione, & ingressu ad judicem *l.* 1. *C. Theod. de offic. Rect. prov.* ubi Vid. Jac. Gothofred.

VELUT, impropriatatis vel fictionis nota est. Sic *velut heredes* dicuntur bonorum possessores, & ceteri honorarii successores, quoniam heredes sola lex, vel constitutio principis facere potest, *l.* 1. *D de possess heredit. petit.* §. 2. *Inst. de bonor. possess.* Peculium *velut* patrimonium esse dicitur *l.* 32. §. 1. *l.* 39. *D. de pecul.* Item *velut* longæ possessionis præ-

prærogativa *l.* 5. 3. §. *pen.* D. *de itiner. actuq. priv.* ut & velut possessor juris *l.* 1. *D. de hered. petit.* quoniam juris possessio proprie nulla est, nec dicatur proprie possessio, nisi rerum corporalium. Pari ratione & interdicta *velut* possessoria de juribus prædiorum constituta dicuntur *l.* 20. D. *de servit* & *velut* longa possessio, quæ usu nititur, qui in rebus incorporalibus possessionis vicem repræsentat *l.* 5. §. *pen.* D. *de itin. actuq. privat. Velut* Muciana cautio, quæ ad exemplum Mucianæ comparata & introducta est *l.* 92. D. *de condit. & demonstr. Velut:* uti possidetis interdictum, pro utili interdicto uti possidetis, in *l.* 1. §. 2. *D. de superfic. Velut.* pacto transegisse dicitur, qui contentus fuit, pignora in creditum possidere *l.* 15. §. 3. *D. de re judicat.*

Simili ratione *velut* usurpatur, pro quasi *l.* 17. *C. de donat. l. ult. C. de usucap. pro herede l.* 2. §. 15. D. *de orig. jur.* Tribunus Celerum secundum veluti locum a regibus obtinebat.

Velut determinationem sive reduplicationem notat in *l.* 4. §. 6. D. *de manumiss.*

Veluti si, id est, non aliter quam si. *l.* 18. §. 2. *D. de castrens. pecul.*

Veluti procul *l.* 4. §. 1. *D. de servitut.*

VENA Venæ aquarum *l.* 1. §. *pen.* D. *de font.* fontis *l.* 34. *in fin.* D. *de servit. præd. rust.* & putei *l.* 24. §. *ult.* D. *de damn. infect.* Dicitur & *vena* ferri: in *l.* 1. *C. de fabricens.* ubi tamen vulgo mendose *venerabilis*, pro *venæ nobilis* legitur, quemadmodum arguitur ex *l.* 2. *C. Th. eod. tit.* Venæ metallorum & lapicidinarum, in *l.* 13. §. 5. D. *de usufruct.* & venæ saxorum, in *l.* 2. & *l.* 12. *C. Theod. de metallar.*

VENALIS *e.* Venalium rerum, quemadmodum Quinctilianus *lib.* 8. *cap.* 2. scribit, quum commune sit omnibus rebus, quæ mercis numero habentur, tamen peculiariter servis novitiis tribuitur *l.* 11. D. *de negot. gest. l.* 9. *C. de Judæis* Inde *venales* Asiatici apud Ciceronem. Sic *venalium* greges accipe apud Varronem *lib.* 1. *de re rust. cap.* 1. Senec. *de benef. lib.* 4. *cap.* 12. Mercator urbibus prodest, medicus ægrotis, magno *venalibus*. Idem *lib.* 2. Detrahis vestimenta *venalibus*, ne quæ vitia corporis lateant. Plin. *lib.* 35. *cap.* 17. Est & vilissima, quæ circum perducere ad victoriæ notam, pedesque venalium, trans mare advectorum denotare instituerunt. Quinctil. *declam.* 338. Quum forte videret Puerum venalibus interpositum, & cognovit, & agnitus est. Sueton. *de clar. rethor. cap.* 1. Venalitii, quum Brundisii gregem venalium navi educerent, formoso & pretioso puero, quod portitores verebantur, bullam imposuere.

Venale beneficium: *l.* 20. D. *de bonor. possess. contr. tab.* concordium *l.* 27. D. *de pact. dotal.* Venalis possessio *l.* 1. *C. de rer. permut.* res *l.* 9. *C. mandati* sententia *l.* 7. *C. quand. provoc.* stipulatio *l.* 1. §. 6. D. *quar. rer. actio.* ubi alii libri *pœnali* habent.

VENALITIARII adpellantur mangones, id est, mancipiorum negotiatores qui servorum negotiationem exercent *l.* 207. D. *de verb. signif.* quos *venalitiariam* vitam exercere ait Ulpianus, in *l.* 73. §. *ult. D. de legat.* 3. Mango venalium Plin. *lib.* 7. *cap.* 12. & mangones venalitii *lib.* 21. *cap.* 26. Adde Salmas. *de fœnore trapezitico p.* 122.

VENALITIUM, pro grege venalium, in *l. ult. in fin. D. de ædilit. edict.* & Venalitia multitudinis numero, in *l.* 5. §. *ult.* D. *de jur. deliber.* Petron. *cap.* 29. *Fe-*

Venalitium alias, est vectigal rerum venalium, quod exigebatur a venditore ob venditionem proponendam *l.* 1. *C. de veteran.* *l.* 4. *C. de proxim. sacr. scrin.* ibique Dionys. Gothofred. *litt. y.*

VENALITIUS, venalis. *Venalitia* matrimonia *l.* 2. *D. de donat. int. vir & ux.* Venalitia familia, quæ venalis habetur *l.* 31. § *ult. D eod. tit.* Sueton. in *Augusto cap.* 42. Magna vero quondam sterilitate ac difficili remedio quam venalitias & lanistarum familias urbe expulisset.

Venalitios, qui & venalitiarii, Nonius Marcellus interpretatur venditores, citatque locum & Ciceron. *Orator. cap.* 70 Neque me divitiæ movent, quibus omnes Africanos & Lælios multi *venalitii* mercatoresque superarunt. Add. Sueton. *de clar. rhet. cap.* 1. supra citatur in *venalis*.

VENATIO, in *l.* 26. *D. de usur. & fruct.* est occupatio ferarum quadrupedum a qua differt aucupium, quod est occupatio avium ferarum, itemque piscatio. Eadem privata est, & quandoque fructus adpellatione venit: *ibid.* Huc pertinet, *l.* 12. §. 12. *D. de instr. vel instrum. legat.* & Paull. *lib.* 3 *sent. tit.* 6. §. 22. Venationis instrumentum: Paull. *ibid.* §. 41. & 45.

Venatio edi dicebatur, quum in arena populo bestiarum venatio exhibebatur *l.* 122. *D. de legat.* 1. *l.* 1. §. 6. *D de postul. l.* 4. §. *ult. D. de administr. rer. ad civit. pert.* Unde Venatorius ludus de quo infra. Venatio ludiaria apud Trebell. Pollion. in *Gallien. cap.* 3. Vet. Gloss. Græc. *Venato.* κυνηγὸς κάλεῖν ἐν τῷ σομῷ τὰς θηριομάχας

VENATOR. Venatoribus immunitas ob hanc professionem concessa non est *l.* 6. *C. de excusat. muner.* Servi venatores *l.* 12. §. 12. *D. de instr. vel instrum. legat.* *l.* 99. §. 1. *D. de legat.* 3.

VENATORIUM instrumentum *l.* 12. §. 12. *D. de instr. vel instrum legat.*

VENATORIUS ludus in *l.* 8 §. *ult. D. de pœn.* pro ludo bestiarum. Vid. in *venatio*.

VENDERE, verbum ad omnem alienationem pertinet *l.* 8. §. 11. *D. quib. mod. pign.* *l.* 29. *in fin. D. de statulib.* sed proprie ea est, quæ pretio & re inter se commutatis fit. Unde magna differentia est inter *vendere* & rem vendendam dare. Nam si lancem tibi dedi vel massam auri, ut eam venderes, & nummis utereris, neque venditio, neque mutuum; sed mutuum convalescit, postquam numi ex venditione redacti sunt *l.* 11. *D. de reb. cred.* Periculum autem rei interim eum spectat, cujus caussa res ad vendendum data est. Nam qui rem vendendam accipit, ut pretio uteretur, periculo suo rem habet *l.* 4. *pr. D. eod. tit.* maxime si sine usuris credita est, & dominus alias rem vendendi propositum non habuerit.

Vendere lege pignoris *l. ult.* §. 4. *D. de legat.* 2.

VENDICATIO. Vid. *vindicatio*.

VENDITARE, venale habere. Venditare sententiam *l.* 15. §. 30. *D de injur. & famos. libell.*

VENDITIO pro re vendita, in *l.* 18. *D. de in diem addict.* *l.* 11. §. 10. *D. quod vi aut clam.*

VENENARIUS, intoxicator, & qui venena miscet *l.* 28. §. 9. *D. de pœn.* Tertullian. in *Apologet.* Nam si qui forte vere de sterilitate Christianorum conqueri possunt, primi erunt lenones, perductores, aquarii, tum sicarii, venenarii, magi. Idem *de praescr.* *cap.* 5. Ut tragœdias omittam, sciunt hodie venenarii, sciunt magi. Sueton. *in Neron. cap.* 33. Britannicum veneno adgressus est, quod acceptum a quadam Locusta, venenariorum indi-

ce

ce, ventre Britannici modo mulierem sua manu verberavit. Quod idem Tacit refert *Annalib. l. 13. cap 16.* refert. Utitur etiam hoc verbo Jul. Firmic. Matern. *lib. 6. Mathes cap 19.*

VENENUM, τῶν μέσων ἐστὶ ut secundum Ulpianum in *l. 1. §. 3. D. de serv. corrupt.* loquar, id est, medium nomen est: quemadmodum φάρμακον apud Græcos: ideoque qui *venenum* dicit, adjicere debet, utrum bonum an malum. Nam & medicamenta *venena* sunt, eoque nomine continetur omne, quod adhibitum, ejus rei naturam, cui adhibitum est, mutat, sive ad sanandum, sive ad occidendum paratum est. Venenum quid: Quintilian. *declam.* 350. *l.* 236. *D. de verb. signif. l* 3. §. 2. *D. ad leg. Cornel. de sicar.* Unde apud Cic. *de offic. lib.* 3. *cap.* 23. ubi vulgo: qui *vinum fugiens vendit sciens*, in vetustis codicibus *venenum fugiens* legitur, id est, medicamentum. Non Marcell. medicinam, ait, & venenum dicimus? tractum a Græcis, qui venenum φάρμακον adpellant. Servius *ad Virgil. Georg. lib.* 1. *v.* 129. *Ille malum virus*. Bene ait, *malum*, ad discretionem. Nam virus & bonum & malum est, sicut venenum, quod idem est.

Inde adeo ejus veneni, quod nocet, *mali* adjectione distinctio fit, *l.* 9. §. 1. *D. ad leg. Aquil. l.* 35. §. 2. *D de contrab. emt. l.* 7. *D. ad leg. Pomp. de parricid. l.* 4. §. 1. *D. de famil. ercisc.* Et hujusmodi venenum Quintil. *declam.* 350. interpretatur, potionem mortis caussa datam inter venena autem cantharidas Tertullian. *lib. 1. advers. Marcion. c.* 14. ponit. Nec dissentit Marcianus, in *l.* 3. §. 3. *D. ad leg. Cornel. de sicar.*

Frequentius tamen jam olim de *malo* usurpatam hanc vocem, hodie autem omnino non dici venenum nisi de malo, notat, & responsum Alexandri, quo testimonio aliaque imperfecta & ambigua esse statuit, si ajunt de veneno, nec addunt de malo, revellit Alber. Gentilis *cap. 16. lection. Virgil. p.* 152. Sic venenum conficere *l.* 1. §. 1. *D. ad leg. Cornel. de sicar.* Venenum per vim infusum, in *l.* 1. §. 18. *D. de SC. Silan.* Veneno peremtus *l.* 9. *C. de his, quæ ut indign.*

VENERABILIS Augusta §. *ult. Inst. de usucap.* ecclesia *l. ult. C Theod. de patrocin. vicor.*

Venerabiles domos locosque in constitutionibus recentiorum Imperatorum exaudire oportet, ecclesias, xenones, ptochotrophia, nosocomia, brephotrophia, orphanotrophia, & alia id genus *l.* 18. & 19. *C. de sacros. eccles. l.* 33. & 37. *C. de Episcop. & cler.* Quorum verborum interpretatio hæc est: Xenodochium, ait, est locus venerabilis, in quo peregrini suscipiuntur. Ptochotrophium, est locus venerabilis, in quo parentibus orbi pueri pascuntur. Gerontocomia est locus venerabilis, in quo pauperes & propter senectutem solam infirmi homines curantur. Brephotrophium est locus venerabilis in quo infantes aluntur. Ut orphanotrophium interprete Moschopulo περιχήρων, ἐνθα οἱ ὀρφανοὶ τρέφονται, in quo orbi aluntur.

VENERANDA respublica *l.* 33. *D. de injur. & famos. libell.* antiquitas *l.* 3. *C. Theod. de decurion.* fides *l.* 2. *C. Th. ne Christian. mancip.* urbs *l.* 6. *C. Th. de appellat.* Veneranda consistorii secreta *l.* 7. *C. Th. de privil. cor.* Venerandum vinculum cognati sanguinis *l.* 6. *C. Th. de indulg. criminal.*

VENERATIO majestatis *l.* 7. §. 3. *D. ad leg. Jul. majest.* Veneratio hic non actus venerandi

di est, sed ipsa dignitas & magnitudo principis. Tacit *Annal. lib.* 1. *cap.* 54. *A veneratione Augusti exorsus*: ubi genus flexum & manum ori admotam frustra fingit Aurelius. Idem *Annal. lib.* 12. *cap.* 42. Augebat venerationem feminæ. Senec. *ad Polyb. cap.* 21. Qui munere fortunæ tantum venerationem receperat. Vid. Jo. Frid. Gronov. ad *Tacit. Annal. lib.* 1. *c.* 34. Hein.

VENIA pro permissu, in *tit. D. de in jus voc.* ut patet ex verbis edicti Prætoris. Venia impetrata ab edicto prætoris, Macrob. *lib.* 7. *Saturnal.*

Veniæ ætatis concessio est privilegium, quo Princeps minori jus legitimæ ætatis tribuit, ut tam quam major sine curatore agere & bona sua administrare possit. *Rubr. C. de his, qui ven. ætat. impetrav.*

Venia erroris *l.* 17. *D. de minor.* id est, condonatio. Veniam habet ignorantia *l.* 29. *D. de excusation.* Veniam sententiæ consequi *l.* 4. *C. de his, quæ sibi.* Venia juris: *Collat. Leg. Mos.* & 2. *tit.* 1.

VENIENTANA *gemma*. Ejus meminit *l.* 19. §. *penult. D. de aur. arg. leg.* Eam Plinius & Isidorus gemmam esse a Veientibus repertam, nigram facie, albis intermicantibus notis scribunt. Ducker. *de Lat. vet. jur. p.* 302.

VENIRE in actionem dicuntur, quæ ex vi & natura actionis peti possunt *l.* 14. §. *ult. D. de reb. auct. jud. possid.* Venire in actiones, & in stipulationem *l.* 18. §. 4. *D. de damn. infect.* Sic & fructus venire in actionem dicuntur *l.* 56. *D. famil. ercisc.* Venire in æstimationem *l.* 3. *D. de tab. exhib.* in caussam transactionis *l.* 30. §. *ult. D. de except. rei judicat.* in computationem *l.* 9. §. 1. *D. de donat.* venire culpam *l.* 15. §. 11. *D. quod vi aut* in *clam.* damnationem *l.* 42. *D. de rei vindic.* in rationem damni *l.* 4. §. 1. *D. de aqu. & aqu. pluv. arc.* in divisionem *l.* 12. *C. de collat.* in Falcidiæ rationem *l.* 41. *D. de donat. mort. causs.* in interdicto *l.* 52. *D. famil. ercisc.* in judicium *l.* 4. §. 2. *D. finium regundor.* in petitionem *l.* 68. *D. de legat.* 2. in restitutionem *l.* 27. §. 2. *D. ad SC. Trebell.* in stipulationem *l.* 68. *D. de verb. oblig.* in stipulatione *l.* 21. D. *eod. tit.* in venditionem *l.* 2. §. 2. *D. de hered. vel act. vend.*

Venire culpa, & dolus dicuntur quæ præstanda sunt, in *l.* 15. §. 11. *D. quod vi aut clam. l.* 45. *D. famil. ercisc.*

Venire pro ire, ingredi. Venire in possessionem *l.* 33. §. *ult. D. ad leg. jul. de adquir. possess.*

Venire, pro adire, accedere. Venire ad accusationem *l.* 2. §. *ult. D. ad leg. jul. de adulter* ad conditionem *l.* 15. *D. de condict. indebit.* ad judicem *l.* 27. *D. de donation.* ad judicium *l.* 1. *D. de feriis.* ad prætorem *l.* 1. §. 1. *D. de inspic. vent.*

Venire, pervenire. Venire in familiam *l.* 9. *D. de adimend. legat.* in funus *l.* 10. *D. de legat.* 3. in libertatem *l.* 12. *D. qui & a quib.* in ordinem decurionum *l.* 1. *D. de albo scribend.* in servitutem *l.* 14. *D. de pœn.*

Venire, procedere. Venientes a domino personæ *l.* 8. §. *ult. D. rat. rem. haber.*

Venire ad bona *l.* 20. §. 1. *D. de bonor. possess. contr. tab.* ad bonorum possessionem *l.* 3. §. 5. *l.* 6. *D. eod. tit.* ad hereditatem *l.* 24. *D. de condit. instit.* Venientes heredes ex quolibet gradu *l. ult. C. famil. ercisc.* ab intestato *l.* 81. D. *de legat.* 2. Venire ad legatum *l.* 33. *D. eod. tit.* ad substitutionem *l.* 43. §. *ult. D. de vulg. & pupill. substit.* ad successionem *l.* 2. D. *de natal. restituend.*

Ve-

Venire ex contractu actiones *l.* 23. §. 4. D. *ædilit. edict.*

Venire pro adesse. Sic: venit conditio *l.* 13. §. 5. D. *de pignor.* dies *l.* 4. D. *judic.* dies pensionis *l.* 14. D. *de pignor.* exigendarum pecuniarum *l.* 8. D. *de admin. & peric. tut.*

VENIRI pro venire & venum dari *l.* 3. D. *de obseq. alib. & liber. præst.*

VENTER adpellatur a jurisconsultis uterus, quem mulier gestat, vel animal, quod in utero est *l.* 12. *pr.* D. *bonor. possess.* & qui in utero est. Et ita *venter* dicitur institui, exheredari, vel præteriri *l.* 84. D. *de adquir. hered.* Inde ventrem in possessionem mitti, & ventri curatorem dari dicunt *l.* 7. §. 10. D. *quib. ex caus. in possess.*

Ventrem facere dicitur paries, qui ex vitio inclinat *l.* 17. *pr.* D. *si servit. vind.* Voss. *lib.* 4. *inst. orat. cap.* 6.

VENTILATA quæstio, id est, disceptata *l.* 4. §. 3. D. *de dol. mal. & met. except.*

VENTOSUS dies *l.* 30. §. *penult.* D. *ad leg. Aquil.*

VENTRALE, in *l.* 6. D. *de bon. damnat.* est fascia ventri adposita, in qua, & numos, & res alias ferebant. Merill. *obs. lib.* 3. *cap.* 1. Cujac. *lib.* 10. *obs. cap.* 28. Adde Salmas. *ad Script. Hist. p.* 153.

VENTO vivere *l. ult.* C. *de pupill. aliment.*

VENULEIUS Saturninus Jurisconsultus, is est, qui Quintus Saturninus vocatur, in *l.* 13. §. 5. *D. de jurejur.* & *l.* 2. *D. si ingen. esse dicat. l.* 1. *D. de Senator.* Sed id non adeo certum.

Claudius Saturninus, qui idem procul dubio, ac Quintus, sub Antoninis Pio & Marco vixit *l.* 1. §. 2. *D. quæ res pign. vel hypoth. l.* 6. §. 7. *D. mandati l.* 4. *pr. D. de legation.* Venuleius Saturninus demum sub Caracalla & Alexandro floruisse videtur, idque ex *l.* 1. *C. de excusat. veteran. & l.* 1. *C. quib. non objic. long. temp. præsc.* colligit Guid. Pancirol. *Variar. lect.* I. 79 Venuleius scripsit libros actionum decem, Disputationum libros septem, Interdictorum libros sex, De officio proconsulis libros quatuor, Publicorum libros duos, Stipulationum libros 19, & librum singularem de pœnis paganorum. Hein.

VENUMDARI passus *l.* 7. D. *de liberal. causs.*

VERBERA a magistro adlata, vel parente, emendationis non injuriæ gratia data creduntur *l.* 16. §. 2. *D. de pœn.* Hujusmodi *verbera* etiam intelliguntur in *l.* 1. *C. Theod. de stud. liberal. urb. Rom.*

Verbera servilia *l.* 12. *D. de jur. fisc.* interpretatur Brissonius, *lib.* 3. *c.* 9. *antiqu.* flagra, flagella, lora, quibus servos rumpi solitos constat *l.* 9. §. *pen.* & *l.* 15. §. 28. *D. de injur.* & ex veteribus comœd.

VERBERARE, & *pulsare* in lege Cornelia de injuriis hoc differunt, quod verberare est cum dolore cedere, pulsare sine dolore *l.* 5 *pr.* & §. 1. *D. de injur. l.* 22. §. *ult. D. rem. rat. haber.* Quamquam illud rursus distendum non sit, non perpetuam esse eam differentiam, sed confundi ut plurimum has voces *l.* 4. §. 13. D. *vi bonor. rapt.* Reprehendit igitur Ulpianum & Offilium Laurent. Valla *lib.* 6. *elegant. cap.* 47. Sed vide Alexand. ab Alexand. *lib.* 3. *genial. dier. cap.* 19. & quæ hac de re docte disputavit Ducker. *de Latin. vet. jurisc. p.* 146.

VERBERATIO vinculorum *l.* 7. *D. de pœn.*

VERBOSI commentarii apud Caium, in *l.* 1. *D. de orig. jur.* adpellantur; qui meram contineant

nent ἀδολεσχίαν, loquacitatem, eodem sensu, quo *verbosæ* adsertiones dicuntur, in *l. ult.* §. 1. *C. de adpellat.* ubi talibus uti interdicitur & litigatoribus, & libellorum dictatoribus, seu advocatis.

VERBOTENUS *l.* 44. §. *ult. D. ad SC. Trebell. l.* 19 §. 2. *D. de ædil. edict.*

VERBUM: *Verba* alia *directa* sunt & *civilia* & *legitima*, seu *principalia*, seu *imperativa*. Alia sunt & *inflexa*, ut suis locis expositum fuit. Et Varro *lib.* 4. *de ling. lat.* Verba, quæ hereditate a Rege Romulo venerunt. De verbis precariis, in *l.* 15. *C. ad leg. Falcid. l.* 11. *C. de fideicom. libert.* quæ & verba fideicommissi *l.* 13. §. 1. *D. ad SC. Trebell.* Ita verbis legati & fideicommissi, relinquere separantur, in *l.* 101. *D. de condict. & demonstr.*

Verbis contrahitur obligatio per interrogationem & responsionem, ut Caius in *l.* 1. *in fin. D. de verb. oblig.* & *lib.* 2. *Inst. tit.* 9. §. 2. & Justin. *Inst. pr. de verb. oblig.* scribit. Sic verbis credimus, *l.* 2. §. *ult.* D. *de reb. credit.* Verbis obligatio *l.* 2. §. 4. *D. ad SC. Vellei.* & verborum obligatio *l.* 35. *D. de regul. jur.* quæ pro stipulatione ponitur, in *l.* 3. *C. de rer. permut. l.* 6. *C. de jur. dot.* Vetus Glossar. Græcum: βερβοις, αγωγη. περι ψιλων λογων, οταν εξ επερωτησεως η συμφωνια ατοπριτις συνιςαται. Quæ verbis contrahitur obligatio, eadem quoque verbis solvitur *l. ult. D. de acceptil.* Senec. *lib* 6. *de benef. cap.* 5. Quamvis non intervenerint numi, sed delegatione & verbis perfecti solutio fit. Sed & *Verborum* obligationis tres constituuntur species: stipulatio, *l. cum patron. C. de jur. dot.* Dictio dotis, quæ verbis quoque sollemnibus fiebat, nulla tamen interrogatione precedente, nam Caius 2. *Inst.* scribit dictione dotis sine interrogatione tres tantum personas obligari: mulierem quæ nuptura est, debitorem mulieris, parentem mulieris virilis sexus. Tertia species est; jusjurandum liberti jurantis se donum, munus, operas patrono daturum, nam ut *ibid.* Caius scribit, libertus sine interrogatione promittens verbis obligatur. Alii duas tantum constituunt: unam quæ expressis verbis fit utroque loquente, sesoque exaudiente *l.* 1. *D. de verb. oblig.* Aliam tacitam, quam lex fingit *l. un. C. de rei uxor. act.* Add. Cujac. *ad l. si unus §. si acceptil. D. de pact.*

Verbis tantum conjuncti legatarii dicuntur, qui ad eamdem rem, eadem propositione, sed adjectis partibus intellectualibus vocantur: v. g. Titio & Sempronio ædes meas do, lego, æquis partibus: *l.* 89. *D. de legat.* 3. Re & verbis simul seu mixtim, qui ad eamdem rem, eadem propositione, simpliciter & indivisim vocantur, v. g. Titio & Sempronio ædes meas delego: *d. l.* 89. & *l.* 142. *D. de verb. signif.*

Verba facere pro absente *l.* 33. §. 2. *D. de procurat.*

Verbum comune, id est, formula *l.* 4. §. 2. *D. de vulg. & pupill. subst.* Sic & *l.* 33. *D. de pigor. action.*

VERE datum, id est bona fide *l.* 40. *D. de statulib.* Vere distraxit, & donationis caussa, opponuntur *l.* 8. *D. de contrah. emt.* Vere reus dicitur fidejussor, ad quem pecunia pervenit *l.* 5. *D. de liberat. legat.* Vere caussa perorata, id est juste *l.* 6. *D. de quæstion.*

VERECUNDE denunciare, *l.* 4. §. 5. *D. de damn. infect.* postulare *l* 1. §. 8. *D. de offic. præf. urb.*

VERECUNDIA curatorum *l.* 5. §. 6. D. *de administr. & peric. tut.* non jurantis *l.* 25. §. *ult.*

ult. D. *de pecun. constit.* materna *l.* 31. §. 1. D. *de donat.* Verecundiæ obsequi *l.* 41. D. *de oper. libert.* Verecundiam pulsare *l.* 8. D. *de adim. legat.* Verecundia sexus *l.* 1. §. 7. D. *de suspect. tut.*

VEREDARIUS, *Veredus* in *l.* 4. & 7. *C. de curs. publ.* *l.* 18. §. 21. D. *de muneri b.* a Græco verbo, βερηδεύειν quod currere significat, venit, ut doctissimus Faber, in veteri Lexico Brissonii, notavit. Auson. *Epist.* 8. *v.* 8. Vel celerem manum vel raptum terga veredum. Conscendas, propere dummodo jam venias. Isidor. *lib.* 12. *Etymol. cap.* 1. Veredos ab eo dictos tradit, quod veherent redas, vel quod per vias publicas currerent, per quas & rhedæ ire solebant. Procop. *lib.* 2. *de bello Persico* equos publicos, cursuales veredos adpellari Latinis scribit. Inde veredarii apud Cassiodor. *lib.* 2. *var. epist.* 31. *lib.* 5. *epist.* 39. Hi sunt eodem Procopio teste *lib* 3. *de bello Persic.* qui equis celeriter vecti, regias preferunt litteras. In quodam libro veteri scriptum est. Veredarii dicuntur a vehendo: quia festinanter in equis currunt, nec discendunt de equis, antequam sua responsa liberent. Habent pennas in capite, unde intelligitur festinatio itineris, daturque eis semper equus paratus, non manducant, nisi super equis quando proficiscuntur. Veredus dicitur, qui vehit currum, vel qui parva rheda vehit. Rheda hoc est parvus currus. Cujus rei fides sit penes illum incertum auctorem. Certe, quale id sit, constat olim nuncios πτεροφόρους fuisse. Vid. Cœl. Rhodigin. in *Var. Lect.*

Sed & *Veredus* pro equo viatorio, qui, nec cisium nec rhedam vehat, ab Ausonio in loco supra citato ponitur, & *Epist.* 17. *v.* 13. Non cisium aut pigrum caveas conscende veredum. Non tibi sit rhedæ, non amor acris equi. Et apud Martialem pro equo venarico *lib.* 13. *epigr.* 14. Parcius utaris moneo, rapiente veredo. Prisce, nec in lepores tam violentus eas.

VERHEDI pro Veredi *l. ult.* D. *de mun. & honor.*

VERITAS juris *l.* 33. *C. de fideicomm.* naturæ *l.* 6. D. *ad municip.* Errore veritas originis non amittitur *ibid.*

Veritatem & pœnam opponit, *l.* 2. §. 1. D. *quod fals. tut.* Veritatem & quantitatem : *l.* 1. §. *ult.* D. *qui satisd. cog.*

In *veritate*, id est, revera *l.* 2. *C. quib. ex causs. major.* Ex Veritate *l.* 42. D. *ad leg. Falcid.* secundum rei veritatem *l.* 62. *D. eod. tit.*

VERNA, proprie adpellatur servus domi nostræ ex nostra ancilla, vel servo natus, Græcis οἰκογενής §. 20. *Inst. de legat.* *l.* 36. *D. de legat.* 1.

VERRES, κάπρος, domesticum animal, sed ferox *l.* 40. *D. de ædil. edict.*

VERSARI dolose *l.* 51. *D. de recept. arbitr.* dolo vel culpa *l.* 2. *D. si mens. fals. mod.* imperite, & negligenter *l.* 1. §. 1. *D. eod. tit.* in publicis legationibus *l.* 4. *C. de legation.* male in re locata *l.* 5. *C. de locat. & conduct.*

Versatur res in caussæ cognitione *l.* 14. §. 2. *D. quod met. causs.*

Versari in lucro *l.* 3. *D. de vi & vi armat.* in obligatione *l.* 6. *D. de reb. credit.*

Versari delictum in actione, id est, venire & præstari in actione, quod dolo, vel delicto corruptum est *l.* 49. *D. de oblig. & action.* Sic quoque delictum in actione negotii gesti solummodo versari, id est, venire Ulpianus dixit *l.* 3. §. 2. D. *de negot. gest.* & Jurisconsultus in *l.* 8. §. 3. D. *quib. mod. pign.* Sic quoque versari utilitatem, id est agi

agi de ea, in *l.* 5. §. 2. *D. commodat. l.* 1. *D. de negot. gest. l.* 20. *D. de hered. petit.*

Versari in rem, pro verti *l.* 27. *D. ad SC. Vellejan.*

VERSICOLOR. Ea adpellatione continentur, quæ tincta sunt & neta, neque detexta, neque contexta: veluti purpura, coccum, & alia id genus. Quæ vero nativo colore vel alba vel nigra sunt, versicoloribus non adnumerantur *l.* 70. §. 12. *l.* 78. §. 5. *D. de legat.* 3. *l.* 32. §. 6. *D. de aur. arg. legat.*

VERSICOLORIA ergo Jureconsultis non sunt, quæ pro diverso adspectu varios colores præferunt, uti colla columbarum, quod Græci ἀλλαχόν χρωμα adpellant, sed quæ pro nativo, alio colore tincta sunt. Salmas. *ad Script. hist. Aug. p.* 39. Hein.

Versicoloria lana Paull. *lib.* 3. *sent. tit.* 6. §. 82. Plin. *l.* 35. *c.* 47. vestis *l.* 32. §. 7. *D. de aur. arg. legat.*

VERSURAM facere, mutuam pecuniam sumere: ex eo dictum, quod initio qui mutuabantur ab aliis, non ut domum ferrent, sed ut aliis solverent, vel ut verterent creditorem Fest. Donat. in Phormion. Versuram facere dicitur, qui æs alienum ex ære alieno solvit. Juxta Salmas. *de usur. cap.* 1. nihil aliud est versuram facere quam pecuniam sumere mutuam. Versuram enim est ἀμοιβη sive mutuum. Cic. pro Cælio: Tabulas qui in patris potestate est, nullas conficit: versuram numquam omnino fecit ullam. Apud Tacit. *Annal. lib.* 6. *c.* 16. Versura pro usura poni videtur, his verbis: postremo, inquit, vetita versura, multisque plebiscitis obviam itum fraudibus, quæ toties repressæ, miras per artes rursum oriebantur. Nisi pro *versura usuram* malis ponere.

VERSUS, *a*, *um*. In rem versum dicitur, quod in patrimonium reductum est *l.* 2. *D. quod cum eo, qui in al. pot.* Versum autem in rem, quod ad actionem *de in rem verso* attinet, videtur, puta agrum colendo, domum fulciendo, mancipia vestiendo, mercando, vel creditori solvendo, vel quid tale faciendo, ut Paull. *lib.* 2. *sent. tit.* 9. §. 1. scribit. Ulpianus autem *in rem versum* videri ait, sive id ipsum, quod servus accipit, in rem domini convertit, veluti si triticum acceperit, & id ipsum in familiam domini cibariorum nomine consumserit, aut si pecuniam a creditore acceptam domino creditori solverit; & generaliter toties de *in rem verso* esse actionem, quibus casibus procurator mandati, vel qui negotia gessit, negotiorum gestorum haberet actionem, quotiesque aliquid consumsit servus, ut aut meliorem rem dominus haberet, aut non deteriorem *l.* 3. §. 1. *D. de in rem vers.*

Actio *de in rem verso* est actio personalis, (adjectitiæ qualitatis) qua contrahens cum filio familias vel servo, ut utilitatem patris vel domini, ab his implementum contractus poscit. Vurffel. *jurispr. de fin.* §. 360.

VERSUTUM jus *l.* 28. *C. ad leg. jul. de adulter.*

VERTERE Vertisse *in usus suos* pupillarem pecuniam, ut usuris maximis subjiciatur tutor, videtur, qui sibi sumsit ex administratione numos, vel clam, vel quasi sua pecunia licenter abusus est. Nec enim utique, qui non fœneravit, vel non deposuit, vel qui debitor patris pupilli fuit, deinde ipse sibi non solvit, vel qui nec pecuniam pupillarem suo nomine fœneravit, in usus suos vertisse intelligitur *l.* 7. §. 4. *l.* 46. & 54. D. *de admin. & peric. tut. l.* 38. *D. de negot. gest.* Quod si tutor in usus suos pecuniam

niam converterit, inde aliquid in rem pupillarem impenderit, quantum impenderit, vertisse desinit *l.* 3. §. 3. D. *de contrar. tutel. & utili action.*

Verti, id est, agi, agitari, versari. Sic *versi* in caussis *l.* 1. §. *ult.* D. *de interrog. in jur. fac.* in caussæ cognitione *l.* 7. D. *de jure deliber.* in cognitionem *l.* 1. C. *de ordin. judic.* in animo donatio *l.* 33. D. *de don. int. vir. & ux.* jus non factum in stipulatione *l.* 38. §. 6. D. *de verb. oblig.* jus potestatis *l.* 3. §. 7. D. *de donat. int. vir & ux.* legatum unius rei inter personas *l.* 10. D. *de option. legat.* periculum: *l.* 15. §. 6. D. *de re judic.* in interdicto possessio *l.* 14. §. *ult.* D. *de except. rei judic.* privilegium *l.* 74. D. *de jur. dot.* quæstio in judiciis *l.* 22. D. *de except. rei judic.* ratio lucri *l.* 98. D. *de regul. jur.* utilitas *l.* 5. §. 2. D. *commodati.*

Verum, pro tamen *l.* 11. §. 7. D. *de injur.* Sic & verum tamen *l.* 1. §. *ult.* D. *ut legat. servand.*

Verus, *a*, *um*. Verum aliquando pro eo quod justum est, ut in *l.* 3. §. 4. *D. de donat. int. vir. & ux.* Sic vera æstimatio, & verum pretium *l.* 7. §. 12. *junct. l.* 10. *in fin. D. commun. divid. l.* 5. *pr. D. de in rem vers. l.* 3. §. 12. *D. de bonor. possess. contr. tab.* Hor. *lib.* 1. *epist.* 7. *v.* 98. Metiri se quemque suo modulo ac pede verum est. Idem *lib.* 2. *serm. sat.* 3. An quodcumque facit Mæcenas, te quoque verum est. Idem *lib.* 1. *epist.* 12. *v.* 23. Nil Grosphus nisi verum orabit, & æquum. Sic Papinianus: *Vere* caussa perorata, *l.* 6. *D. de quæstion.* Cic. *lib.* 2. *ad Attic. epist.* 1. Quid verius, quam in judicium venire, qui ob rem judicandam pecuniam accepisset? Idem pro *Quint. cap.* 5. Continuo vera caussa fuisset, cur a prætore postulares, ut bona possideret. Et paullo post: continuove verum fuit, postulare ut ex edicto bona postulare liceret. Idem *pro Rosc. Amer. cap.* 30. L. Cassius, ille quem populus Romanus verissimum ac sapientissimum judicem putabat. Priscian. *lib.* 18. *p.* 1180. Justum, inquit, pro vero, & verum pro justo frequenter tam nos, quam Attici, ponimus. Sophocles. *Αἰσχύτ· σικαιως γοναι.* Virgil. 12. Æneid. Quæcumque fortuna mea est me verius unam. Verius pro justius dixit. Hæc Priscianus. Cujus opinione ut Sophocles *δικαιον γονον*, pro *vero*, sic Labeo jurisconsultus *verum* filium, pro justo ac legitimo dixit *l. ult. D. de jure deliber.* Atque ita fortasse id verbum accipiendum est, quum dicimus *vera* ratione, *l.* 3. *princ. D. ad leg. Falcid.* Cic. *Paradox.* 1. Vide Rad. Forner. *lib.* 1. *rer. quotid. cap.* 19. & Gronov. ad Senec. *lib.* 2. *de ira cap.* 29. *n.* 5.

Verus procurator, titulus, tutor, opponuntur falsis, *l.* 14. *D. de solution l. ult. C. de usucap. pro hered. l.* 1. §. 1. *l.* 10. *D. quod fals. tut. auct.*

Vesanus, qui sine sanitate est, *l.* 242. §. 3. *D. de verb. signif.* Ve enim particula ut augendæ aliquando, ita minuendæ rei hic valet. Gell. *lib.* 5. *Noct. Attic. c.* 12.

Vesicam vitiosam habens redhiberi potest *l.* 14. §. 4. *D. de Ædil. edict.*

Vesperæ; una ex horis ecclesiasticis, quæ sub vesperam dicitur, quam eamdem esse cum *lucernario* volunt viri docti; quia dum lucernæ accendebantur, preces vespertinæ recitari solebant. Duodecimæ horæ etiam adpellantur, in *Concil. Turon. c.* 4. quia ultima diei hora recitabantur, vel in memoriam ultimæ cœnæ,

 a Chri-

a Christo institutæ, vel Christi hac hora de cruce depositi: & ideo quinque psalmi, in memoriam Christi vulnerum recitantur. Sed postea ecclesia constituit, ut post nonam decantarentur, quo plures de populo adesse possent.

VESPERTINIS temporibus in publico esse magistratibus inconveniens est, *l.* 2. §. 31. D. *de orig. jur.*

VESPILLO. Vid. *Vispellio.*

VESTIARIUM, pro vestitu *l.* 83. *D. condit. & demonstr. l.* 3. § 4. D. *si cui plusquam per leg. Falcid.* & alibi.

At *Vestiarium* in postremis libris Codicis, & in Notitia Imperii Rom. accipe, in quo vestes principis conduntur, & reponuntur. Moscopul. *εν συλλογη Αττικων ονοματων. Βεςωπρατης, ο ραπτης, βεςια γαρ παρα Ρωμαιοις τα ιματια, εξ ου κ̀ Βεςιαριον κυριως εν ω τα βασιλικα ενδυματα φυλασσονται.* Guil. Tyrius *lib.* 2. *de bello sacro cap.* 15. Quo facto ex imperialibus vestiariis oblata sunt prædicto viro munera in auro, vestibus, vasis & prætiosis lapillis. Huic *vestiario* Comes præponebatur. Erat *& vestiarii sacri* scrinium. Hujusmodi erat etiam *vestiarium* Patriarchii Lateranensis, in quo videlicet sacra Pontificum indumenta, & cetera ad sacra peragenda suppellex, de quo Cæs. Rapson. de *Basilic. & Patriarch. Lateranens. lib.* 4. *cap.* 12. Unde qui ei præpositi & supellectilis hujus custodes erant, *Vestiarii* adpellabantur. Idem *lib.* 3. *cap.* 17. *p.* 264.

VESTIARIUS negotiator, *l.* 45. *D. de oper. libert.* Vestiarii, in *l.* 5. *de institor. action.* & apud Paull. *lib.* 3. *sent. tit.* 6. §. 58. & 72.

VESTIBULUM quod a Græcis *προθυρον προπυλαιον* a D. Marco *cap.* 15. & a D. Matth. *c.* 26. *πυλων* adpellatur, est aditus ædium *l.* 19. §. 1. *D. commun. divid.* Cujac. ad *l.* 147. *D. de verb. signif.*

VESTICULA *l.* 18. §. 13. D. *de instruct. vel instrum. legat.*

VESTIGATOR, a vestigiis ferarum, quas indagatur, dicitur, ait Varro *lib.* 4. *de ling. lat. p.* 25. Meminit Cajus in *l.* 12. §. 12. D. *de instruct. vel instrum. legat.* Is a Lucano *lib.* 4. *Pharsal. v* 440. hac paraphrasi signatur: Nec creditur ulli Silva cani, nisi qui presso vestigia rostro Colligit.

E VESTIGIO *l.* 35. D. *de negot. gestor.*

VESTIMENTUM Vestimentorum esse, Ulpianus ait, omnia lanea, lineaque vel serica, vel bombycina, quæ induendi, præcingendi, amiciendi, insternendi, injiciendi, accumbendique caussa parata sunt *l.* 23. §. 1. *D. de aur. arg. legat.* Vestimentumque id accipitur, quod detextum est, etsi defectum non sit, id est, si consummatum sit, non etiamsi nondum pertextum, vel detextum in tela adhuc sit.

Vestimentorum autem quædam *virilia* sunt, quæ scilicet ipsius patris familias caussa parata sunt, & quæ ad usum virilem salvo pudore attinent. Muliebria vero, quæ ad usum matris familias spectant, quibus vir non facile uti potest sine vituperatione; veluti stolæ, pallia, tunicæ, capitia, zonæ, mitræ *l.* 23. §. 2. D. *eod. tit. l.* 127. *D. de verb. signif.* Paull. *lib.* 3. *sent. tit.* 6. §. 80. 81. Et Varro *lib.* 9. *de ling. lat. p.* 131. Tunicam virilem, & muliebrem dicimus, ait, non eam, quam habet vir aut mulier, sed eam, quam habere ex instituto debet. Potest enim muliebrem vir, & virilem mulier habere, ut in scena ab actoribus haberi videmus: sed eam muliebrem dicimus, quæ de eo genere est, quo indutæ mulieres ut uterentur, est institutum.

tum. Mentem autem legantis hac in re inspiciendum esse Pomponius in *l.* 33. *D. de aur. arg. legat.* scribit, ut si testatòr solitus fuerit uti quadam veste, quæ etiam mulieribus conveniens est, ea virilis adpellatione contineatur. *Vestis* plane absoluta adpellatione tam virilis, quam muliebris, & scenica, etiamsi tragica & citharœdica sit, continetur *l.* 127. *D. de verb. signif. l.* 15. §. 5. *D. de usufruct.*

Est & tertium *vestimentorum* genus, *communium* puta, quibus promiscue utitur mulier cum viro *l.* 23. §. 2. *D. de aur. arg. legat.* Quo pertinet, quod Pomponius ait *l.* 4. *D. de donat. int. vir. & ux.* Si vir uxoris, aut uxor viri vestimentis usus vel usa fuerit, valere donationem. Vestimenta autem, quæ sui nomine confecit uxor muliebria, mulieris esse; sed viri nomine vestimenta confecta virilia, viri esse. Idem respondet *l.* 31. §. 1. C. *eod. tit.* Vide quæ de ejusmodi promiscui usus vestimentis observavit Guil. Forner *lib.* 1. *selection. cap.* 1.

Hæc de divisione *vestimentorum* in virilia, muliebria & communia. Muliebres vestes iterum in ancillares, meretricias & matrum familias distinguntur in *l.* 15. §. 15. D. *de injur.* Ubi vestis *matrisfamilias* est stola, id est, tunica talaris, cui adsuta instita & palla. Vestis *meretricia* brevis tunica ad instar virilium, & toga. Vestis *ancillaris* tunica brevior ad medium crus pertingens, nulla adsuta instita, nec toga injecta, quo ipso a meretricibus distinguebantur. Vid. Octav. Ferrar. *Part.* 1. *lib.*3. *cap.* 23. *p.* 125. Hein.

Sunt præterea etiam vestimenta *puerilia*, quæ ad nullum alium usum pertinent, nisi puerilem *l.* 23. §. 2. *D. de aur. arg. legat.* Sunt & familiarica, quæ ad familiam vestiendam parata sunt, *ibid.*

VESTIS an vestimentum legetur, nihil interest, *l.* 23. & 33. D. *de aur. aur. legat.* Ejusque absoluta adpellatione tam virilis quam muliebris continetur *l.* 127. *D. de verb. signif. l.* 15. §. 5. D. *de usufruct.*

Vestes etiam ex pellibus constare, ait Ulpianus in *l.* 23. §.3. *D. de aur. arg. legat.* quum & tunicas & stragula pellicea nonnulli habeant *l.* 24. *D. eod. tit.* Adparet autem ex *l.* 25. *D. eod. tit.* non de Romanorum, sed barbarorum vestitu eum sentire, ut observavit Strauchius *dissert.* 2. *ad Tacit. Germ. cap.* 3. §. *ult.* Romanos enim pelliceis vestibus non usos esse, ex Varrone *de re rustica lib.* 2. *cap. ult. constat.*

Vestis militaris, de qua est *tit. C. Th. de vest. milit.* Hujus meminit Veget. *lib.* 2. *cap.* 19. Nec aliquibus, inquit, milites instituí deputabantur obsequiis, nec privata iisdem negotia mandabantur: siquidem incongruum videbatur Imperatoris militem, qui *veste* & annona publica pascebatur, utilitatibus vacare privatis.

Vestis sacræ Comes. Vid. supra *Comes sacræ vestis*.

De *scenicis vestibus*, quarum in *l.* 127. *D. de verb. signif.* & *l.* 15. §. 5. *D de usufr.* fit mentio, quæve varii erant generis, quædam dixit Guil. Forner. *Selection. l.* 21. Hein.

VETARE etiam dicitur qui ignorat, hoc est, qui non consentit *l.* 48. §. 3. D. *de furt.*

Vetari minori 20. annis, & permitti majori 20. annis differunt, *l.* 1. D. *de manumiss.*

Vetitus rationes reddere servus, *l.* 119. D. *de legat.* 1. Per enallagen subjectorum, pro eo, quod dicendum fuisset: heres vetitus fuit, ne a servo rationes exigeret, *l.* 23. §. 2. *D. de pecul. legat.*

Vetari testamento tutor esse *l.* 8. D. *de testam. tut. l.* 114. §. 14 D. *de legat.* 1.

VETAVERIT foetus, pro hebetaverit, in *l.* 2. *C. de censitor. & peræquator.* scriptum est; quemadmodum patet ex *l.* 1. *C. Th. eod. tit.*

VETERARIUS dicitur, qui justam missionem legitimis impletis stipendiis consequutus est, *tit.* D. *de veteran. tit. C. de excusat. veteran.* & passim. Justinianus in §. 1. *Inst. quib. non est permiss. fac. testam.* etiam dimissis militibus, id est, veteranis, est concessum. Veteranis habitus honor, *l.* 5. *C. de pœn.* Vetus Glossar. Græcum: Veterarius, *ὁ πεπαλαιωμένος καὶ ἀφεθεὶς τῆς στρατείας* Vicena olim stipendia legitima. Suidas: *Βετρανὸς παρὰ Ῥωμαίοις, ὁ ἀπολυθεὶς τῆς στρατείας, Ἐπὶ εἰκοσαετίαν δὲ οὗτοι ἐδούλευον*. Veteranus Romanis dicitur, qui solutus est militia. In vicesimum autem annum solent merere. Sed id parum servatum sub Imperatoribus. Apud Tacitum enim *lib.* 1. *Annal. cap.* 17. Percennius tricena aut quadragena stipendia senes, & plerosque truncato ex vulneribus corpore tolerare, queritur. Hein.

Veterani diversorum officiorum: *l.* 46. *C. Theod. de curs. publ.* pro emeritis officialibus. Reines. *Class.* 1. *Inscript.* 25. *p.* 53.

VETERATOR servus, in edicto ædilitio, non spatio serviendi, sed genere & caussa æstimatur. Nam quicumque ex novitiis, venalitiorum alicui ministerio præpositus sit, *veteranorum* numero erit *l. ult.* §. 2. *D. de ædilit. edict.* Præcipiunt Ædiles, ne *veterator* pro novitio veneat, *l.* 37. D. *eod. tit.* In vectigalium tamen caussa, *veterana mancipia* intelliguntur, quæ anno continuo in urbe servierunt *l.* 16. §. 3. D. *de publican. & vectig.*

Veterator est etiam ob id, si liberalibus studiis eruditus sit. Ita Florentiæ legitur, in *l. ult. in fin.* D. *de ædilit. edict.* secus ac in synopsi Basilicorum: *ἢ μὴ οὐδὲ παιδευθεὶς ἐλευθέρια σπουδάσματα κατ' αὐτὸ τοῦτο ἔμπειρός ἐστιν*. *Nec ob id, quod liberalibus studiis eruditus sit, veterator est*. Florentina lectio facile vincit. Mancipia enim, quæ rudia erant, simpliciora esse, & ad ministeria aptiora & dociliora videbantut, & ad omne ministerium habilia *l.* 37. D. *de ædilit. edict.* Quo ipso nomine novitii veteratoribus præferebantur. Conf. Carol. Labb. *Observ. & emendat. ad Synops. Basil. p.* 44. Hein.

Festus sane, aliique Grammatici *veteratorem* versutum, & callidum interpretantur. Donat. *ad Terent. Andr. II.* 6. *v. penult*. Veterator est vetus in astutia, & qui in omni re callidus est.

VETERINARIUS, mulomedicus *l. ult.* D. *de jur. immunit.* Columell. *lib.* 6. *cap.* 8. *lib.* 7. *cap.* 5. *lib.* 2. *cap.* 1. & veterinaria medicina, apud eumdem *lib.* 7. *cap.* 3.

VETUS jus in libris nostris varie accipitur. Hinc forma veteris juris, in *l.* 1. §. *ult. C. si cert. pet.* legem XII. Tab. significat, ut adparet ex *l. ult. C. de heredit. action. l.* 25. §. 13. *D. famil. ercisc. l.* 1. *C. de except. l.* 26. *C. de pact.* Sic enim XII. Tabulæ significantur in *princ. Inst. de bonor. possess.* Interdum vero *jus vetus* intelligitur, quodcumque ante novam aliquam legem, vel constitutionem obtinuit, ut in *l.* 2. §. 20. *D. ad SC. Tertullian. l* 2. *C. eod. tit* jus vetus est, quod ante SC. Tertullianum servabatur. Similique modo in *l.* 32. §. 10. D. *de donac. int. vir. & ux.* Vetus jus est, quod ante orationem Antonini in usu erat. In *l.* 8. §. 1. D. *de reb.*

eor.

tot. qui sub tut. Vetus jus intelligendum est, quod orationem Severi anteceffit, quæ prædia eorum, qui sub tutela curavé essent. fine decreto alienari obligarive prohibuit. Vid. *Antiquum jus*.

Vetustas, in libris nostris infinitum tempus, id est, quod hominum memoriam excedit, significat *l.* 1. §. *ult. l.* 2. §. *ult. D. de aqu & aqu. pluv. l.* 14. *C. de aquæduct.*

Vetustas etiam pro X. aut XX. annorum spatio accipitur, ut adparet ex *l. ult. in fin. D. de aqua & aqu. pluv.* cui junge *l.* 1. *C. de servitut.* Add. Harmenopol. *lib.* 2. *tit.* 4. & Cujac. *l.* 14. *D. de servitut.*

Vetustatis auxilium opponitur temporis præscriptioni *l. ult. C. de fund. rei privat.* ubi vid. Cujac. in *l.* 5. *C. de præscript.* 30. *annor.*

Vetustas vinearum *l.* 15. §. 5. *D. locati.* Cur de vetustate vinearum conquerenti colono remissio negata? Caussam peroravit Menag. *Amœnit. jur. civ. cap.* 9. ubi eleganter docet, & generosius vinum ferre vites vetustas, & easdem μακροβίους esse, quin immortales. Rationem reddit Theophrastus *Hist. plantar. IV.* 14. φασι φασι τὰς ἀμπέλους μακροβιωτάτας εἶναι, τῷ μὴ φύειν ἑτέρας, ἀλλ' ἐξ αὐτῶν ἀεὶ συναναπληροῦσθαι, Vites omnium maxime longævas quidam putant, quoniam non alias creent, sed ex repleantur. Hein.

Vexari adversarium *l.* 2. *D. de alien. judic. mut.* annonam *l.* 6. *D. de extraord. crim.* argentarios *l.* 6. §. 2. *D. de edend.* corpora aut ossa *l.* 38. *D. de religios. l.* 3. §. 4 *D. de sepulc. viol.* judices *l.* 13. §. 4 *D. de hered. pet.* judiciis: *ibid.*

Vexillatio, equitum ala. Vegetius *lib* 2. *cap.* 1. Vexillationes equitum alas, dici ab eo, quod velis, id est flammulis utantur. Quo postremo verbo Leo Imperator in libro *de re militari* non semel utitur. Ita accipe vexillationes, in *l.* 2. *C. de heredib. decurion. l.* 9. *C. quand. provoc. non est necess. l.* 8. *C. de erogat. milit l. ult. C. de his, qui non implet. stip. annon. l.* 1. *C. Th. de bon. milit.* & in Notitia *Imp. Rom.* Apulei. *lib* 7. *de Asin. aur.* Sunt autem vexillationes equitum, quemadmodum legiones proprie peditum erant. Gothofred. *ad l.* 22. *C. Th. de erogat. milit. annon. lib.* 7. *tit.* 4.

Via, interdum jus eundi, agendi, & ambulandi significat. Nam iter & actum in se via continet *l.* 1. *pr. l.* 7. *D. de servit. præd. rust. l.* 14. §. 1. *D. de acceptil.* Dicitur autem *via* quasi *vehia*, quod vehendo teratur, ut Varro *lib.* 4. *de lingu. Lat.* Via enim, ut Isidorus *lib.* 15. *cap. ult.* scribit, est, qua ire vehiculum potest. Hujus latitudo lege XII. Tabularum definita est, in porrectum pedes VIII. in anfractum pedes XVI. *l.* 8. *D. de servit. præd. rust.* Hunc locum transcripsit Laurentius *ad Phædr. lib.* 3. *fabul. in prolog. p.* 14. ubi Rittershusius bene ostendit, quid discriminis sit inter viam & semitam, in illo Phædri versu: *Ego illius semita feci viam*: nimirum quod latior sit via, semita angustior, ut in illo Ciceronis *lib.* 1. *de divination. qui ibi semitam non faciunt, aliis monstrant viam*. Quid autem differant via, actus, iter, copiose exponit Menag. *Amœn. jur. civ. cap.* 37.

Viæ alias itinera significant, quibus publice commeatur. *Viarum* autem quædam publicæ sunt quædam privatæ *l.* 2. §. 22. *D. ne quid in loc. publ. l.* 38. *D. de adquir. rer. dom.* Publicas vias Isidorus *lib.* 15. *cap. ult.* definit, quæ in solo publico sunt, per quas iter populo patet, quæ ad

mare vel ad oppida pertinent. Hæ & prætoriæ dicuntur, & consulares & *βασιλικαι*, & militares *l. 2. §. 22. D. ne quid in loc. publ. l. ult. D. de itin. publ.* & apud Curtium *lib. 5. cap. 13.* Sicul. Flacc. *de condition. agror. pag. 9.* Vicrum, ait, non omnium una eademque conditio est, nam sunt viæ publicæ regales, quæ publice muniuntur, & auctorum nomina obtinent. Nam & curatores accipiunt, & per redemtores muniunt. Hygin. *de limit. constit. p. 163.* Quibusdam, ait, coloniis D. M. ita continuerunt, uti viam consularem transeuntem per coloniam contineret.

An distinguendæ sint viæ *militares*, & *consulares* vel *prætoriæ*, non adeo expeditum est. Pro iisdem habere videntur Livius *lib. 44. cap. 43.* Curt. *lib. 5. cap. 13.* Sueton. *in August. cap. 49. Scriptor. rei agrar. p. 148. 254.* Eumen. *in gratiar. act. cap. 7.* Contra diversas eas vias esse innuere videtur Constantinus M. Imp. *l. 4. C. Theod. de curs. publ.* Sed litem hanc ita componit Ev. Otto *de tutel. viar. II. 2. p. 339.* ut omnes quidem militares publicas, id est, consulares, prætoriasve fuisse existimet, non autem omnes publicas pro militaribus habeat, sed eas tantum, quæ vel ceteras latitudine superarint, vel a milite, ne otio languescerent, stratæ sint. Hein.

Interdictum de *via* publica, & itinere publico, prohibitorium, & populare est, ne vis fiat ei, qui viam publicam, iterve publicum aperire, & reficere velit, dum tamen ne ea via, idve inter deterius fiat *l. 1. D. de via publ.*

Privatæ *viæ*, quæ & agrariæ dicuntur, dupliciter accipiuntur: vel eæ, quæ sunt in agro, quibus imposita est servitus, ut ad agrum alterius ducant. Vel eæ, quæ ad agros ducunt, per quas omnibus commeare licet, in quas exitur de via consulari *l. 2. §. 23. D. ne quid in loc. publ.*

Sunt & *vicinales viæ*, quæ in vicis sunt, vel in vicos ducunt *l. 2. §. 22. D. eod. tit.* quæ, si non ex collatione privatorum fiant, publicarum loco habentur *ibid.* Sed inter eas & ceteras militares hoc interest, quod *militares* exitum ad mare, aut in urbes, aut in flumina publica, aut ad aliam viam militarem habeat. *Vicinalium* vero pars in militarem exitum habent, pars sine exitu intermoriuntur *l. ult. D. de loc. & itin. publ.* Et ita *vicinales vias* accipe apud Senec. *lib. 5. de benef. cap. pen.* & apud Frontin. *lib. 2. de aquæduct.* & in *§. 5. Inst. de leg. Aquil.* ubi Theophil. *Publica μεν εστιν οδος*, ita, *ητις η μιλιταρια λεγεται, παρα δε τοις ελλησι βασιλικη, η παντες ανθρωποι κεχρηνται επι διαφορους απιοντες τοπους*, *vicinalis δε η επι κωμας αγουσα*. Vicus *γαρ η κωμη· δια ταυτης γαρ βαδιζει πας ητι την κωμην απιων*. Publica via est, quæ & militaris dicitur, apud Græcos *βασιλικη*, qua omnes homines in diversa loca euntes utuntur, Vicinalis vero est, quæ in vicos ducit, dicta a vico, quem Græci, *κωμην* vocant. Per hanc enim transit omnis, qui in vicum abit. Vet. Glossar. Græcum: Vicinalis via, *ὁδος η εις κωμην αγουσα*. Sicul. Flacc. *de condit. agror. p. 9.* Vicinales autem viæ, quæ de publicis divertuntur in agros, & sæpe ad alteras publicas perveniunt, aliter muniuntur in pagos, id est, per magistros pagorum, qui operas a possessoribus ad eas tuendas exigere soliti sunt, ut comperimus, unicuique possessori per singulos annos certa spatia adsignantur, quæ suis impensis tueantur.

Via clivosa, mollis, aspera, angustior, latior, palustris, sicca, lon-

longior, altior, humilior *l.* 9. §. *ult. D. si servit. vind. l.* 23. *D. de servit. præd. rust.* In viam terrenam glaream injicere, aut sternere viam lapide, vel lapide stratam terrenam facere *l.* 1. §. 2. *D. de via publ. & itin. publ. resic.* Viarum curam Romæ gerebant quatuorviri *l.* 2. §. 30. *D. de orig. jur.*

Viam aperire, ait Ulpian. in *l.* 1. *D. de via publ.* est ad veterem altitudinem, latitudinemque restituere. Sed & purgare refectionis portio est. Purgare autem proprie dicitur ad libramentum proprium redigere, sublato eo quod superest. Reficit enim & qui aperit, & qui purgat, & omnes omnino, qui in pristinum statum deducunt.

Via juris metaphorice, in *l.* 22. *D. quæ in fraud. creditor.*

VIATICUM, sumtus itineris. Græce ἐφόδιον dicitur, auctore Gellio *lib.* 17. *cap.* 8. *l.* 36. *D. ad municipal.* & passim. Impendia ad iter explicandum necessaria in *l.* 7. *D. ad SC. Trebell.*

Ad sumtum etiam destinatam quamcumque pecuniam *viaticum* vocant *l.* 17. D. *de reb. credit.* Vid. Harmenopul. *p.* 25. *Viaticum* quod ad sumtum pater filio destinaverat, ὑποχορηγικῶς dixit Ulpianus in *l.* 18. §. *ult. D. de judic.*

VIATOR, pro eo, qui iter facit *l.* 5. & 6. §. 3. *D. nautæ. caupon. stabul.*

Viator, pro adparitore *l. ult. D. de judic. l.* 5 §. 27. *D. ut possess. legat. l.* 5. §. 13. *D. de reb. eor. qui sub tut.*

VIATORIUM argentum Vid. *argentum*.

VICANEUS, qui ex eodem vico vel pago est *l.* 4. *D. de cens. tot. tit. C. ut null. ex vican.*

VICARIUS, qui vicem alterius gerit *l.* 4. §. 4. *l.* 13. D. *de legation. l. un. C. ut omn. jud.* Scholiast. *Horat.* III, *Carm.* 24. *v.* 25.

Vicarius, in *l.* 37. § 1. *D. de pecul.* interprete Theophilo in §. 4. *Inst. quod cum eo, qui in al. pot. &* §. 17. *Inst. de legat.* servus dicitur inferioris notæ & ipsius ordinarii servi servus, οἰκέτου οἰκέτης. Sic *vicarius* a servo datus, hoc est, substitutus in locum ejus, qui manumittitur, in *l.* 1. *C. de serv. reip.* & vicarius servus, in *l.* 13. *D. de contrah. emtion.* & aliis multis locis. Vetus Glossar. Græcum: ὁ δοῦλος, καὶ ὁ τοποτηρητὴς καὶ ὁ ἐκ προσώπου. Aliud Glossar. ὁ τοῦ δούλου δοῦλος. Et Vet. Glossar. Lat. qui suo ordinario subministrat, & qui, ut cujuscumque vicem gerant constituuntur. Apud Gruter. *Inscrip. pag.* 580. 10. memoratur *Tib. Claudii Aug. servi arcarii vicarium* Vicarii vicarius *l.* 6. §. 3. *l.* 23. *D. de pecul. legat.*

Erant etiam *Vicarii* provinciarum, qui vices præfectorum prætorio in diœcesibus gerebant *l.* 3. *C. de canon. largition. titul.* Veluti in præfectura prætoriana Orientis tres erant vicarii, quorum fit mentio, in *l. ult. C. de divers. offic. lib.* 12. Unus diœceseos Asianæ, qui provincias octo administrabat, Pamphiliam, Lydiam, Cariam, Lyciam, Lycaoniam, Pisidiam, Phrygiam salutarem. Alter erat *vicarius* diœceseos Ponticæ, sub cujus dispositione erant provinciæ undecim, Bithynia, Galitia. Paphlagonia, Honorias, Galatia salutaris, Cappadocia utraque, Helenopontus, Pontus Ptolemoniacus, Armenia prima & secunda. Tertius erat vicarius Thraciarum, cui suberant Thracia, Hæmipontus, Rhodope, Mæsia Secunda, Scythia. In parte vero Occidentis, *Vicarius* unus erat urbis Romæ, cujus fit mentio apud Cassiodor. *lib.* 4. *Variar. epist.* 41. cui suberant consulares & correctores Italiæ & Præsides Sardiniæ, Corsicæ, Valeriæ. Alter

ter verò erat ante Justiniani tempora *vicarius* Africæ, *in iscript. l. 16. C. de rescin. vend.* in epistola præfectorum prætorio in *Actis Concilii Arelatensis*; cui suberant consulares Byzantii, & Numidiæ, & præsides quoque Tripolitanæ & Mauritaniæ utriusque. Tertius erat *Vicarius* Hispaniarum, cuius fit mentio in inscription. *l. ult. C. quor bonor. l. 16. C. de donat. ante nupt.* & apud Sulpitium Sever. *lib. 2. Hist. sacr.* Huic suberant consulares Bætieæ, Lusitaniæ, Galliciæ, præsides Tarracensis, Carthaginensis, Tingitanæ, insularum Balearium. Et hæc ita ante Justinianum obtinuere. Ceterum Justinianus *Vicarios* Asianæ & Ponticæ diœceseos abrogavit, & utrumque in unicæ provinciæ, nempe Galatiæ Pacatianæ, administrationem commutavit. *Novell. 6. Novell. 20* Idem *Vicarium* Africæ in propriam præfecturam prætorianam transmutavit.

Vicarius alicujus prælati *natus* dicitur, qui vicariatum ejus non ex mandato speciali, sed ex lege vel privilegio, ut officio proprio cohœret, adeoque a principali aut restringi nequeat, atque talis est Archidiaconi vicaria potestas, de qua vide sub art. *Diaconus.* Alia vero est *vicariatus* potestas quam sede vacante Episcopali capitulum exercet: alia coadjutoris Episcopo debilitato, vel senio confecto dati.

Sed & *Vicarios* generales & quidem arbitrarios Episcopi constituerunt, tum quod hi sæpe abessent; & multiplici occupationum onere distringeretur: *c. 15. de offic. Judic. ordin.* tum etiam quod Archidiaconis illis graves, & vastissimi diœceseos limites essent. Ipse etiam Innocentius III. in concilio lateranensi eis auctor fuit ut vicarios tales sibi constituerent, *d. c. 15.* Hi autem vices Episcopi in jurisdictione, aliisque juribus sacris specialiter concessis, supplent. Et hi *vicarii generales* constituuntur vel ad secularia, ubi scilicet Episcopi possident territoria secularia; vel ad ecclesiastica. Atque hi specialiter dicuntur vicarii in spiritualibus *c. 3. de temp. ordin. in 6.* inter prælatos relati, & idem auditorium cum Episcopis habentes, a quibus ad Archiepiscopum vel S. Pontificem, non ad ipsum Episcopum adpellatur: *c. 2. de consuetud. in 6. c. 3. de adpellat. in 6.* Est tamen hæc jurisdictio dependens ab episcopi arbitrio, cui rationibus reddendis obnoxii sunt *officiales* seu *vicarii*, quia intra limites ab episcopo præscriptos se continere debent Quocirca generalis commissio officii caussarum cognitionem dumtaxat continet, seu jurisdictionem contentiosam, *c. 2. de offic. vicarii in 6. c. 3. de adpellat. in 6.* cui etiam subsunt Archidiaconi, a quibus ad *vicarios generales* adpellatur, *cit. c. 3. pr.*

Ab his generalibus *vicariis* distinguuntur particulares, vulgo dicti *foranei*, sive *villani*, qui in aliqua diœceseos parte jurisdictionem sacram exercent, sed subordinate & in prima instantia, salvo recursu ad supremum tribunal ecclesiasticum, cui præest *vicarius generalis*.

Dantur utique *vicarii generales* Papales, tum in urbe, cujus potestas extra illam se non extendit, *c. 5. de offic. vicar.* tum in patrimonio Petri, quod per vicarios regitur, inter quos eminet Avenionensis.

Dantur etiam Cardinalium, Legatorum, Abbatum, immo etiam Archidiaconorum *vicarii*, qui vices prælatorum in spiritualibus potestatem seu jurisdictionem exercere dicuntur.

Vicarii etiam dicti *beneficiarii* quidam in ecclesiis cathedralibus, qui

qui maioribus missis decantandis & officiis ecclesiasticis peragendis potissimum addicti erant, in eoque vices canonicorum peragebant, unde *canonici vicarii* etiamnum adpellantur; *Concil. Colon. an.* 1310. *c.* 7. *Parif. an.* 1324. *c.* 4. Ejusmodi dignitas seu beneficium vocatur *vicaria*.

Dicuntur porro in ecclesia *vicarii*, qui vices agunt parochi: nec non *vicarii perpetui*, qui in ecclesiis constituuntur, quæ ad monasteria aut collegia canonicorum pertinent: de his est titulus apud Gregor. *IX.* & *in* 6.

VICARIUS, *a*, *um*. *Vicaria* damna *l.* 3. *C. quo quisq. ordin.* opera *l.* 31. *D. de contrah. emt.* Vicaria possessio, custodiæ gratia *l.* 5. §. 1. *D. ut legator. seu fideic.*

VICEDOMINUS, qui vices domini obtinet. Speciatim *Vicedomini ecclesiarum* aut *episcoporum* Greci. οἰκονόμοι ad hoc constituti erant, ut essent qui rerum temporalium ad ecclesias pertinentium curam gererent, quamdiu episcopi, quorum vices agebant, rebus spiritualibus & divino officio vacabant. Habuit ecclesia Rom. suos *Vicedominos*, qui a Pontifice ex ordine cleri, & aliquando ex episcopali constituebantur, viri prudentes & rerum gerendarum peritia insignes, quibus episcopii vel palatii Lateranensis cura & administratio committebatur, in gubernanda domo, suscipiendis hospitibus & domesticorum caussis rognoscendis: Interdum Pontifices *Vicedominos*, seu vicarios suos constituebant, qui vice sua episcopos in ecclesiis ordinarent: Anastas. *in Virgilio* & *Constantino*. Ædes hujus Vicedomini Rom. erant in palatio Lateranensi, eaque *Vicedominium* dicebantur: Gregor. Magn. *lib.* 1. *ep.* 11. Episcopi ipsi eligebant *Vicedominos*; qui ipsorum res strenue tutarentur & vassallorum seu clientum ecclesiæ suæ caussas judicio dirimerent: *Anastas. in Steph. IV.* Abbates etiam habuere ex ordine cleri *Vicedominos*, qui in interdum iidem qui advocati: Gregor. M. *lib* 9. *ep.* 66. Memorantur quoque Abbatissarum *Vicedomni*: Eginhard. *ap.* 12. 14. 23. & Capit. Car. M. *an.* 802. *c.* 13. Singulis denique episcopis, abbatibus aut abatissis, duos habere advocatos sive vicedominos licitum fuit, quorum alter caussam procuraret, alius sacramentum sive jusjurandum, si necesse fuerit, præstaret. Capit. Car. M. *lib.* 2. *cap.* 38. Inter alia eorum munera etiam hoc erat curare ut morientium episcoporum res ab iis relictæ in tuto essent, neque domus eorum expilarentur.

VICELLIA lex. Vid. *Vitellia*.

VICEM continere *l.* 37. §. 1. *D. de oper. libert.* obtinere *l.* 34. *D. de usur.* Vicem referre, id est, compensare *l. un. pr. C. de suffrag.* Vicem representari actionum *l.* 20. D. *rem rat. hab.* sustinere *l.* 25. *D. ad municipal.* tueri *l.* 4. *C. ad leg. Fab. de plag.*

Ad *vicem* naturalis habere *l.* 5. *C. de adoption.* ad vicem magistri equitum institutum *l. un. pr. D. de offic. pref. praet.*

In *vicem* dotis adscriptum *l.* 2. *D. de dot. praeleg.* In *vicem* succedere *l.* 1. *C. si in caus. judic.*

Vice cautionis in possessione esse *l.* 15. §. 30. *D. de damn. infect.* Vice codicillorum valere *l.* 3. *D. de testam. milit.* Vice legatorum fungi *l.* 3. §. 17. *D. de bon. libert.*

Vice mutua dare *l.* 28. D. *de praescript. verb.*

Vice alterius postulare id est, ejus nomine *l.* 13. §. 14. *D. de damn. infect.*

Vi-

Vices pro vicissitudine. Sic *Vices* temporum *l.* 2. *D. qui ord. in bon possess.*

Vicesima hereditatium, vectigal fuit ab Augusto ad subsidium ærarii, oneraque bellorum Lege Julia extraneis heredibus irrogatum. Cujus fit mentio, in *l. ult. C. de edict. D. Hadriani toll.* & apud Paull. *lib.* 4. *Sent. tit.* 6. & apud Plin. *Panegyr. cap.* 37. & Dion. *lib.* 55. *p.* 565. De legibus autem *vicesimæ* primus scripsit Aul. Ofilius auctore Pomponio, in *l.* 2. §. 44. *D. de orig. jur.* Scripserat & de *vicesima hereditatium* Æmilius Macer libros duos ut ex Inscriptionibus satis multis probatur Historiam autem *Vicesimatii* hujus vectigalis accurate tradidit Ezech. Spanhem. in *Orb. Rom. Exercit.* 2. *cap.* 4. *p.* 140. Tulit autem ea lege Augustus ut quæ hereditates, legata & donationes mortis caussa ad alienos, aut locupletes pervenirent, earum pars vicesima ad fiscum pertineret. Ut testamenta in municipiis, coloniis, oppidis, præfectura, vico castello, conciliabulo facta, in foro vel Basilica, præsentibus testibus, vel honestis viris inter horam secundam & decimam diei recitentur, exemploque sublato, ab iisdem rursus magistratibus obsignato, quorum præsentia constat apertum, ut testamentum statim post mortem testatoris aperiatur, hoc est, à præsentibus intra triduum, vel quinque dies, ab absentibus quoque intra eos dies, cum supervenerint. Ut testes, vel maxima pars eorum adhibeantur, qui signaverint testamentum, ita ut agnitis signis rupto lino aperiatur & recitetur; atque ita describendi exempli fiat potestas, ac deinde signo publico obsignatum in archivium redigatur, ut si quando exemplum ejus interciderit, sit unde peti possit. Dio *lib.* 18. & Paull. *Sentent. lib.* 4. *tit.* 6.

Vicinalis via. Vid. *via.*

Vicinitas, *l.* 7. §. 5. *D. de adquir. rer. dom.*

Vicinæ ædes *l.* 18. §. 2. D. *de damn. infect.* Vicinus fundus, vicinum prædium *l.* 18. §. 2. *l.* 7. §. 5. *D de adquir. rer. dom.*

Vicina dicitur esse emtioni permutatio, in *l. ult. de rer. permut.* Furioso vicinum esse *l.* 1. §. 13. D. *de oblig. & act.* Cic. *lib.* 2. *de offic.*

Victor judicii *l.* 7. §. 4. *D. comm. divid.* ubi tamen vigorem legitur. *Victor* qui judicio vincit *l.* 39. D. *de adquir. possess.*

Victorina, villicæ nomen *l.* 51. §. 15. D. *de fideicom. libert.*

Victuale, dicitur distributio quotidiana, quæ fit inter canonicos ac præbenda communicatio adpellatur *c.* 7. *de cleric. non resid. & ibi gloss*

Victus, *us.* Hoc verbo continentur, quæ esui, potui, cultuique corporis, quaque ad vivendum homini necessaria sunt, vestimenta quoque & cetera, quibus tegendi, curandive corporis caussa utimur, eadem adpellatione continentur *l.* 43. 44. 45. D. *de verb. signif.* Verbum itaque *vivere*, non ad solum cibum pertinet, sed & vestimenta & stramenta eo continentur, quum sine his vivere nemo possit *l.* 234. D. *de verb. signif.*

Victu pro personæ qualitate, & medicamenta continentur, ceu ex *l.* 8. §. 10. *D. de transact.* colligit Scipio Gentil. *de aliment. cap.* 2. *p.* 4. non vero stragulæ vestes, sine quibus vivi potest *l.* 45. D. *de verb. signif.* Hein.

Vicus, pro pago, in *l.* 2. §. *ult.* D. *de vacat. & excus. mun. l.* 30. *D. ad municipal. l.* 198. D. *de verb. signif.* Cæs. *lib.* 1. *de bell. Gall. & lib.* 2. Livius *lib.* 9. 10.

9. 10. 21. 22. Vid. Isidor. *orig. lib.* 15. *cap* 2.

VIDERE. Hoc verbum notam esse diffidentis, in id tamen se magis inclinare demonstrantis, ait Cujacius *lib.* 2. *observ. cap.* 25. At in *Commentar. ad l.* 4. §. 1. *D. de verb. oblig.* verbum *videamus* esse adfirmantis. Solere enim Jurisconsultos modestiæ caussa his vocibus uti, forsitan, videtur, videamus ut Aristotele δοκεῖ σκοπτέον δεῖ, φαίνεται. *Videbimur* an sit submovendus *l. ult.* §. *un. D. de inoff. testam.*

Videre aliquando idem est, ac legere, seu oculo mentis videre & accipere. Ita Paullus in *l.* 3. *D. si pars hered. pet.* Sed & tergeminos Senatores cinctos vidimus Horatios. Ubi illud *vidimus* non est referendum ad Paulli αὐτοψίαν, sed ad ipsius lectionem historiæ: atque ita *vidimus*, hoc est, observavimus in historia, reperimus in Annalibus *tergeminos Horatios &c.* Atque ita Justinianus, in *l.* 1. *pr. C. de offic. præf. prætor. Afric.* Vandalorum in Africa furores memorans, *Vidimus*, inquit, venerabiles viros, qui abscissis radicitus linguis suas pœnas miserabiliter loquebantur. Adde Tacit. *in Vita Agricolæ c.* 45. & alios complures, quos citat Bynkersh. *Obs. jur. Rom. lib.* 3. *c.* 8.

Videtur, pro invenitur *l.* 32. §. *ult. D. de adpellat.*

Videtur visus est declivi jam Latinitate plane παρέλκει. Ulpianus *ad Pariator. leg. Mosaic. & Rom. tit.* 15. Quod quidem magis per contumaciam & temeritatem eorum factum est, qui *visi* erant, vel consulere, vel exercere, quam quod fuerat permissum. Ubi, *Visi erant consulere*, idem est ac *consulebant*. Jul. Capitolin. *in vero c.* 9. Visum est nonnullis, non tam Marco, quod ejus fraude putaretur occisus. Ubi lege, quæ notavit Cl. Salmas. *p.* 106. Hein.

Videtur particula aliquando dispositive & sine nota impropriεtatis sumitur, ut in *l.* 2. *C. de recept. arbitr.* Eadem nequaquam est πλαστική, sed plane adsertiva, in *l.* 14. *C. de Judæis.* Aliis contra *visum* est *l.* 47. *D. de rit. nupt.*

VIDUA. Hoc nomine non solum eam, quæ aliquando nupta fuisset, sed eam quoque mulierem, quæ virum non habuisset, adpellari, ait Labeo: quia vidua sic dicta est: quasi vecors, vesanus, qui sine corde aut sanitate esset: similiter viduam esse quasi *sine duritate l.* 242. *D. de verb. signif.* Ut plurimum tamen ea tantum *vidua* adpellatur, quæ nupta fuit, & cujus maritus mortuus est, quo sensu etiam virgini opponitur, in §. 4. *Inst. de publ. judic.* De etymo hujus vocis Scip. Gentil. *orig. p.* 304. & Menag. *Amœn. jur. civ. c.* 30.

VIDUITAS injuncta. De qua vid. *l.* 31. *D. qui & a quib. manum. l.* 63. *D. de condit. & dem.*

VIETOR. Si vietori locaveris lacum *l.* 27. §. *ult. D. ad leg. Aquil.* sic enim pro *vectori* legendum censet Budæus, quem tamen refellit Cujac. *observ.* 10. 9.

VIGERE. Qui attonito splendore viguerunt *l. un. C. de quæstor.*

VIGILES, nocturni excubitores vocabantur, qui noctu incendiorum arcendorum caussa vigilias agebant ex Augusti instituto, qui per singulas urbis regiones eos disposuit, præfecto eis ex equestri ordine viro spectabili, qui Præfectus vigilum est adpellatus *l.* 12. & 13. *D. de offic. præf. Vigil. l. ult. D. de condict. causs. l.* 2. §. 1. *D. de fugitiv. l.* 58. *D. de furt.*

VIGILARE sibi dicuntur creditores, qui de suo consequendo solliciti sunt, & in eo exigendo aliis

aliis sunt diligentiores *l.* 6. §. 7. *l.* 24. D. *quæ in fraud. cred.* *l.* 21. *pr.* D. *de peçul.* Sic *Vigilantibus* jus scriptum dicitur.

VIGILAX pro vigilante *l.* 18. *pr.* D. *de ædilit. edict.* Quod vocabulum probum eoque Ovidium, Columellam, Tibullum, Propertium usos esse, ostendit Duker. *de Latin. vet. ICtor. p.* 343. Hein.

VIGILIA, dicitur dies præcedens aliquam sollemnitatem, quia hoc die christiani olim pernoctare in ecclesia & totam noctem precibus lectionibus & cantionibus distinguere solebant: Durant. *de R.E. lib.* 2. *c.* 4. Bona *Psalmod. c.* 4. Hæ *vigiliæ* a Hieronymo *epist.* 7. *ad Lætam* adpellantur sollemnes pernoctationes. Sunt illæ nunc abolitæ, & in solis fere monasteriis & aliquot ecclesiis cathedralibus usurpatæ. *Vigiliæ* ipsum officium nocturnum, quod in vigiliis nocturnis olim decantabantur: Durant. *l.* 7. *c.* 3. *n.* 6. Vigiliæ, quæ & qua ratione in ecclesia Rom. observabantur, indicabunt Gavantus, Macer & alii.

VILLA significat ædificium fundi *l.* 81. §. 3. D. *de legat.* 1. dicta quasi *vehilla*. Varro *de re rust. lib.* 1. *cap.* 2. Interdum tamen *villa* accessio erat fundi, *l.* 8. & 19. *D. quib. mod. usufr. amitt.* Alias *villarum* nomen ædificia rustica significat *l.* 211. D. *de verb. signif.*

VILLICUS dicitur, qui egrum colit *l.* 8. D. *de instruct. vel instrum. leg.* vel pensionis certa quantitate, vel fide dominica id facit *l.* 18. §. 4. *D. eod. tit.* unde a *villicis* pensionem exigere *l.* 40. D. *ad leg. Falcid.* Cujac. *lib.* 10. *obs.* 37. *Villicus* est is, qui præpositus est rationibus rusticis, fructibus precipiendis, universoque operi rustico. Plerumque autem propter fructus percipiendos, non propter quæstum: aliquando tamen distrahendis quoque mercibus villicus præponitur; *l.* 16. D. *de institor. action.*

A poetis, & in antiquis lapidibus de quovis præfecto vox hæc usurpatur. Sic enim Pegasum præfectum urbi *villicum* adpellat Juvenal. *Sat.* 4. & alibi villicus puellarum dicitur, qui apud lenonem meretrices curat, ornatque. Vid. Strauch. *in dissert. de centum lapid. urbicar. n.* 9. Reinef. Class. 1. *Inscr.* 115. *p.* 162. Hoc sensu reperias *villicum* loci: Gruter. *inscript. p.* 44. 3. prædiorum: *p.* 1067. 8. hortorum: *p.* 502. 3. 4. *Subvillicum* hortorum *p.* 1012. *Villicus* aquarum; Reinef. *Class.* 9. *inscr.* 38. 39. Villicus a plumbo: Gruter. *p.* 643. 10. ab alimentis *p.* 1033. 9. ærarii, in lapide apud Cujac. *Obs.* 10. 37. Eodem ergo loquendi genere usus Juvenalis Pegasum *villicum urbis* dixit: serione an σατυρικῶν disquirit Menag. *Amœn. jur. civ. cap.* 17. *p.* 89. Hein.

VINACEA, sunt grana uvarum in doliis condita *l.* 52. §. 14. *l.* 14. *in fin. D. de condit. furt.* Cato *de re rust. cap.* 10. & 11.

VINARIA vasa, *l.* 10. *D. de act. emt. l.* 206. *De verb. signif.* & dolia *l.* 19. *D. locati* *Vinaria* autem vasa propie torcularia esse placet: dolia autem & seriæ tamdiu in ea caussa sunt, quamdiu vinum habeant. Quum vero sine vino esse desierint, in eo numero non sunt *l.* 206. D. *de verb. signif.* Seriarum autem, cadorum, cupparum, culleorum, in quibus diffundi solebat, fit, mentio in *l.* 15. §. 6. *D. de usufruct. l.* 93. §. *pen. D. de legat.* 3. *l.* 3. §. 1. *l.* 4. & 16. *D. de tritic. vin. ol. legat.*

VINARIUS, pro vinoso, *l.* 4. §. 2. *l.* 25. §. 6. D. *de Ædil. edict.*

VINCERE: *Victus* interdicto

&c;to *l.* 35. D. *de act. emt.* apud judicium *l.* 31. §. 1. D. de *pignor.* de possessione *l.* 35. *de adquir. possess.* Vincere licitatione *l.* 6. *D. fam. ercisc.*

Vinctus, quod ad legem Æliam Sentiam attinet, non fuisse servus videtur, licet carcere clausus fuerit, si vincula corpori eius non sint addita *l.* 216. *D. de verb. signif.* Ulpian. *tit.* 1. *regul.* §. 11.

Vinculorum adpellatione vel publica vel privata vincula significantur *l.* 224. D. *de verb. signif.* Et ideo in edicto prætoris, de in integrum restitutione majorum verba hæc: *sive in vinculis esset*, non ad eum tantum pertinent, qui publica custodia coercetur, sed ad eum quoque, qui a latronibus aut prædonibus vel potentioribus vi oppressus vinculis teneatur. Sed & inclusi laturriis vinctorum numero habentur; quatenus nihil interest parietibus quis, an compedibus teneatur. In vinculis quoque esse accipimus eos, qui ita adligati sunt, ut in publico parere sine dedecore non possint *l.* 9 & 10. D. *ex quib. caus. major.* De vinculis publicis *l ult.* §. *ult.* D. *de aleator.* *l.* 23. D. *ex quib. causs. major.* de privatis *l.* 27. D. *eod. tit.* Custodiæ autem adpellatione sola publica intelligitur. Et ideo *in vinculis, custodiave* separantur. Ulpian. *ibid.* *l.* 3. §. 5. D. *de testib.* Vinculorum verberatio, in *l.* 7. D. *de pœn.* est verberatio in vinculis. Solebant enim quidam in vinculis verberari. Liv. *lib.* 39. *c.* 37. *l.* 9. D. *de incend. ruin. naufr.* *l.* 10. *pr.* D. *de pœn.* Locum habet hæc interpretatio, sive vincula tropice accipias pro iis, qui sunt in vinculis, ut *custodias* dicimus pro iis, qui in custodia sunt, sive levi emendatione legas *vinctorum verberatio.* Vid. Bynckersh. *obs. lib.* 1. *cap.* 22. Hein.

Vinculum etiam omnis caussa dicitur, qua continetur vel nititur aliquid. Sic *Vinculum* æquitatis *l.* 95. §. 4. *D. de solut.* cautionis *l* 40. *D. de vulg. & pup. sub.* censuale *l.* 4. §. 8. *D. de censib.* evictionis *l. ult C. credit. vend. non deb.* familiæ *l.* 71. & 87. *D. de adquir. hered.* inscriptionis *l. ult. C. de accusat.* juris *l.* 7. *C. de testam. milit.* locationis *l.* 52. §. *pen. D. de fidejuss.* matrimonii *l* 11. §. 12. *D. ad leg. jul. de adul.* naturale & civile *l.* 66. *D. de cond. ect. indeb.* necessitudinis & adfinitatis *l.* 9. D. *de susp. tut.* *l. ult. C. de codicill.* obligationis *l.* 46. *D. de adquir possess.* pignoris *l.* 15. §. 7. *D. de re judic.* pœnæ *l.* 134. *D. de verb. oblig.* potestatis *l.* 17. *C. de donat.* servitutis *l.* 38. *C. de liberal. causs.* stipulationis *l.* 40. *D. de transact.*

Vinculo exsoluti *l.* 1. *C. qui non poss. ad libert.* suo resolvere *l.* 71. *pr. D de adquir. hered.*

Vindex. Eo nomine in XII. Tabulis adpellatur, qui alterius caussam suscipiebat vindicandam, quem nunc procuratorem dicimus, Boeth. *in Topic.* scribit. Videtur tamen ita potius adpellatas, qui judicio sisti, judicatumve solvi satis pro alio dabat.

Vindex idem ac defensor civitatis, in *l.* 1. *C. Theod. si quæ præd. pot.* Postea ita dicti, qui tributa exigebant, *Novell.* 128. *cap.* 5. quales in singulis civitatibus constituerat Anastasius Imp. quum antea id esset officium curialium. Nicephor. *Hist. Eccles. XVI.* 14. Conf. Cujac. *Observ. lib.* 3. *c.* 14. & Ant. Augustin. *in explicat. loc. obscur. in Novell.* voce *vindex.* Hein.

Vindicare. Hoc verbum ait Diomedes *lib.* 1. *p.* 361. non pro defendo, sed pro animadverto & punio, ut apud Sallust. Vindicatum fuit in noxios. Sic quo-

que vindicare delictum dicitur judex, in *l.* 1. *D. de obseq. par. & patron.*

Vindicare, pro adserere sibi, vel jus suum petere, maxime per in rem actionem. Sic *Vindicare* sibi arbitrium *l.* 1. §. 10. D. *de magistr. convin* bona *l.* 6. §. 7. *D. de injust. rupt. irrit.* dominium *l.* 16. §. 5. *D. de pign.* dotem vel ante nuptias donationem *l.* 8 §. 9. *C. de repud.* hereditatem *l.* 3. *C. de testam.* quod idem esse ac adire, ex *l.* 16. §. 1. & *l. ult.* D. *de adquir. hered.* colligit Cujac. *observ. lib.* 19. *c.* 18. *Vindicare* legitimam hereditatem *l.* 2. §. 2. *D. ad SC. Tertull. Vindicare* sibi hospitium *l.* 6. *C. quod cum eo, qui in al. pot.* hypothecam *l.* 12. *D. de pignor.* per in rem actionem jus non esse alicui reficiendi *l.* 3. §. *pen. D. de rivis.* juri tuo *l.* 12. *C. de donat. int. vir. & ux.* sibi legatum *l.* 22. *D. ad SC. Trebell.* sibi libertatem *l.* 40. §. 1. *D. de testam. milit.* nostrum esse *l.* 66. *D. de rei vind.* pignus *l.* 28. *D. de pign.* res cum objectu exceptionis annuæ *l. ult. C. ex quib. causs. major.* servitutem: *rubr.* D. *si servit. vind.* statum *l.* 3. D. *ne de stat. defunct.* successionem *l.* 5. *C. commun. de success.* vacationem *l.* 7. *D. de legation* usumfructum *l.* 8. §. 2. *D. de liberal. causs.*

Vindicari fisco *l.* 4. *D. ad leg. Corn. de fals.* fisci juribus *l.* 1. *C. de sepulcr. viol.* fisci rationibus *l.* 4. *C. de pœn.*

Vindicare sibi libertatem, id est, proclamare ad libertatem *l.* 32. §. *ult. l.* 40. §. 1. *D. de testam. milit.* in libertatem *l.* 12. *pr. D. ad exhib.* in ingenuitatem *l.* 32. *D. de liberal. causs.* in servitutem *l.* 3. *D. eod. tit.*

Vindicare, ulcisci *Vindicare* adulterium *l.* 3. §. 1. *D. ad leg. Jul. de adulter.* injuriam sibi factam *l.* 2. §. 5. *D. de judic.* mortem *l.* 18. *D. ad SC. Silan.*

Vindicare aliquando latiore sensu pro defendere accipitur, ut in *rubr. C. quand. lic. unic. se sine jud. vind.* Vindicentur jure ac legibus *l. un. C. de his qui ad stat. confug.*

VINDICATIO omnis in rem actio adpellatur *l.* 25. D. *de oblig. & act.* §. 15. *Inst. de action.* A vindicando autem *vindicatio* dicitur. Itaque non eæ tantum actiones, quibus rem nostram esse, sed & quibus pignori obligatam nobis esse intendimus *vindicationes*, adpellantur. Unde hypothecaria actio *vindicatio* pignoris adpellatur, in *l.* 16. § 3. *D. de pignor. l.* 9. *C. de pignorat. act.* Vindicatio dominii *l.* 11. *C. de usufruct.* servitutis *l.* 90. *D. de oper. nov. nunciat.* successionis *l.* 4. *C. qui admitt. ad bon. possess.* Vid. *inject. manus.*

Vindicatio, pro vindicta seu ultione *l.* 7. *C. de revocat. donat.* quo sensu vindicationem, pro *dicationem*, in *l.* 2. *C. Th. de famos. libell.* reponendum, cum aliis censet Radulphus Forner. *lib.* 1. *rer. quotid. c.* 27. sed nihil mutandum ex sententia Gothofredi.

VINDICIÆ, quæ olim dicebantur, vide apud Gell. *lib.* 20. *c.* 19. & Fest. Pompei. *lib. ult.* dare vindicias dixit, ut & dicere & abdicere, Pompon. in *l.* 2. §. 24. *D. de orig. jur.* Ar nob. *lib.* 4. *advers. gent. p.* 81. *edit. Elmenh.* Qui inter personas hujusmodi aut vindicias justas dare, aut sacramenta conetur promittere non justa. Ascon. Pædian. *ad lib.* 1. *in Verr. c.* 45. Lis, ait, vindiciarum est, quum litigatur de ea re apud prætorem, cuius incertum est, quis debeat esse possessor. Et ideo qui eam tenet, satisdat pro præde litis vindiciarum adversario suo, quo illi satisfaciat, nihil se deterius in pos-

possessione facturum esse, qua jurgium est.

VINDICTA, pro ultione. Sic: *Vindicta* defuncti, quam salvo officio non potest omittere heres, si testator fuerit occisus *l.* 21. & 22. *D. de his, quæ ut indign.* Hereditate itaque excidebat tamquam indignus, qui defuncti vindictam insuper habebat *l.* 17. *D. eod. tit. l.* 2. *C. de calumniat. l. ult.* D. *de jur. patron.* Hinc auctor est Aimoin. *de gest. Francor. IV.* 28. Filiis ducis Aquitaniæ propter inultam patris mortem, bona erepta fuisse, secundum legem Romanam. Hein.

Vindicta, id est, pœnæ persequutio *l.* 2. §. 4. D. *de collat. bonor.* opponiturque rei persequutioni *l. pen.* D. *si ex nox. causs.*

Vindictam Boeth. *in Top. Cic.* virgulam quamdam fuisse ait, quam lictor manumittendi servi capiti imponens, eum in libertatem vindicabat. Quam a Vindicio servo, de quo in *l.* 2. §. 24. D. *de orig. jur.* Vitellicorum servo dictam quidam putant, quod pro præmio indicii conjurationis libertatem a consulibus publice accepisset. Alii ab eo, quod ea virgula apud magistratum in libertatem mancipium vindicabatur, & manumittebatur, in civitatemque accipiebatur, ut Liv. *lib.* 2. *c.* 4. 5. & Plutarch. *in Poplicola p.* 100. & Theophil. in §. *ult. Inst. de libertin.* sentiunt. Hac autem virga consul, vel prætor tangebat caput servi, quem ex jure Quiritium liberum se facere dicebat. Itaque is vetigine quam tunc usu recepta circumactus, &, ut ait Persius, rotatus & circumductus pileum accipiebat. Hinc *Vindictam* imponere *l. pen.* §. 4. D. *de castr. pecul.* vindicta liberare *l.* 5. 22. D. *de manum. vind.* manumittere *l. ult.* D. *pro derelict.* Vid. *manumissio*.

VINDIUS *Verus*, Jurisconsultus, aliquoties, at non expresso libri titulo laudatur *l.* 32. §. 4. D. *ad Leg. Falcid. l.* 7. §. 18. D. *de pact. l.* 2. D. *si ex nox. causs. ag.* De ætate tamen ejus satis constat: quia eum inter Antonini Pii consiliarios fuisse, testatur Julius Capitolin. *cap.* 12. Hein.

VINO legato, id omne, quod ex vinea natum vinum permansit, & acetum quoque, quod vini numero paterfamilias habuerit, continetur. Mulsum vero, & defrutum, & Zythum, & cerevisia, nisi de his quoque testator senserit, non continetur *l.* 1. & 9. *D de tritic. vin. oleo legat. l.* 2. *in fin.* D. *de option. legat.*

Vinum Aminæum, de quo *l. ult.* §. 2. D. *de tritic. vin. ol.* Servius *ad Virgil.* dictum putat *quasi sine minio*; *quia album sit.* Aliter & rectius Macrobius III. 10. Cujus vini quum Cato *de re rust. cap.* 6. Plin. *Hist. nat. lib.* 13. *cap.* 13. aliique scriptores meminerint; merito miseris Alciatum ipsum vocabolum sollicitasse, & pro vino *Amineo* legisse *[illegible]*. Quem ita merito notat Brodæus *Miscell.* X. 13. Hein.

VIOLARE, lædere, injuria adficere. *Violare* cognatam *l.* 5. D. *de quæstionib.* contumeliis *l.* 6. §. 1. D. *de agnosc. liber.* matrimonium *l.* 13. & 14. D. *ad leg. jul. de adult.* pudorem *l.* 11. *C. de quæstion.* sepulcrum: *rubr. de sepulcr. viol.* statuas *l.* 7. §. 1. D. *ad leg. jul. majest.* virginem *l.* 1. *C. ad leg. jul. de adult.*

VIR *bonus*, Eo nomine quilibet justus, æquus & prudens consideratusque paterfamilias accipiendus est *l.* 3. §. 1. D. *de recept. arbitr.* & passim. Horat. *lib.* 1. *epist.* 16. *v.* 40. Vir bonus est, quis? Qui consulta patrum, qui leges

leges juraque servat: Quo multæ magnæque secantur judice caussæ: Quo responsore, & quo caussæ teste tenentur. Nec ejus modo, qui judicandi munere fungitur, sed cujuslibet minime astuti, & fallacis, at integræ vitæ & existimationis idoneique ac diligentis paterfamilias arbitrium *viri boni arbitratu*, seu *arbitrio* continetur, pro eodemque *virum bonum* & bonum patremfamilias nostri auctores dicunt *l.* 9. §. 2. *l.* 13. §. *ult.* & *l.* 15. § 4. D. *de usufr.* *l.* 20. §. 1. D. *de oper. libert.* *l.* 13. D. *de ann. leg.* quemadmodum & *bonus vir* & innocens conjunguntur *l. ult. C. de alim. pupil. præst.* Quandoquidem tamen judicem in primis *viri boni* ac innocentis officio fungi debere, dicitur in *l.* 4. D. *famil. ercisc.* judicem in primis eo vocabulo intelligi sciendum est. Unde rem ad judicem, id est, ad *virum bonum* remittere, in *l.* 137. §. 2. *D. de verb. signif.* Et ita sæpe arbitratus *viri boni* in libris nostris intelligendus est, qui omnibus fere stipulationibus comprehendi solebat *l.* 11. & 12. D. *de judic. solv.* *l.* 21. §. 4. *D. de nov. op. nunc.* *l.* 4. *C. de restit. mil.* Justinianus *Nov.* 89. *c.* 12. §. 6. Ἀπεμφαίνεσθαι δὲ τοῖς νόθοις παρέχειν γνησίων θεσπίζομεν κατὰ τὸ πρότερον τι καὶ τὸ τῆς ἀνίας μέτρον παρὰ τοῦ ἀγαθοῦ ἀνδρὸς δοκιμαζόμενον τοῦτο δὴ τὸ παρὰ τοῖς ἡμετέροις νόμοις. Pasci vero naturales a legitimis sancimus, uti decet, & secundum substantiæ mensuram, a bono viro æstimandam: id quod a nostris legibus *boni viri arbitratu* dicitur. Add. *l.* 18. *D. judicat. solv.*

VIRGA salignea *l.* 3. §. 3. *D. arbor. furt. cæs.*

VIRGARIUS, in Ecclesia Rom. cantor, exititque prope Vaticanam Basilicam Ecclesia S. Mariæ *Virgariorum*, & schola *virgariorum*. Virgarius ille habebat curam præparandi lectum pro S. Pontefice, ubi terminabat processio ejusdem Papæ; qui usus tamen remansit præparandi lectum in eo cubiculo, in quo super lectum S. Pontifex induitur, & exuitur paramenti sacris.

VIRGO, accipitur, quæ non est facta puerpera, quæ nullos liberos suscepit, in *l.* 8. *C. de incest. nupt.* Sic loquitur Marcellinus Comes & Paullus Diaconus de Honorii nuptiis agentes, *Virginis adpellationem non una aufert.* Quinctil. *Declam. p.* 175. Unde Cicero apud Macrob. *etas mulier fiet. Virgo* nondum *mulier.* Arnob. *lib.* 5. *advers. gent. p.* 173. *Quodam tempore, quum in Sicilie pratulis purpureos legeret nondum mulier flores, & adhuc virgo Proserpina*, quo loco vide, quæ de differentia *virginis* & mulieris observavit Desid. Heraldus *p.* 211. Add. *l.* 11. *p.* 1. *D. de contrah. emt.* *l.* 11. §. 5. *D. de action. emt.* Miscentur tamen haud raro hæ voces. Vid. *mulier*, & Guil. Forster. *lib.* 1. *observ. c.* 5. & Alber. Gentil. *cap.* 11. *p.* 104. *sequ.*

Virgo filia *l.* 4. §. 7. *D. de legat.* 3.

VIRIDIARIA, loca significant virentibus herbis, graminibusque & arbustis consita *l.* 26. *D. de instruct. vel instr. legat* & apud Ulp. *regul. tit.* 6. §. 17. Suet. *in Tib. c.* 6. & Capitolin. *in Gord. c.* 32. & Veget. *lib.* 4. *c.* 6. adpellantur. Et *viridaria* prout in pandectis Florentinis scriptum est in *l.* 13. *D.* §. 4. & 7. *D. de usufr. l.* 8. *in fin. D. de instruct. vel instr. legat.* & *viridia* in *l.* 79. *fin. D. de verbor. signif.* *l.* 15. *D. de servit. præd. urb.* & apud Vitruvium, *lib.* 6. *c.* 6. & *lib.* 5. *c.* 9. Sic

9. Sic apud Senec. *epist.* 86. cisternam *viridibus* subditam, & apud Plin. *lib.* 5. *epist.* 6. ambulationes pressis ac tonsis *viridibus* umbrosis. Macrob. *lib.* I. *Saturn.* c. 4. Viridia, quum αὐτὶ ἐπιθέτου accipiuntur, genitivum in *ium* faciunt, ut viridia prata, viridium pratorum: quum vero ipsam loci viriditatem significare volumus, *viridiorum* dicimus: ut quum dicitur: formosa facies *viridiorum*. Adparet autem ex *d. l.* 26. etiam in doliis defodi consuevisse viridaria aggesta terra. Quin & in fenestris amoenitatis gratia inderdum habebantur, ut ex Martiale, & ex Plinio *lib.* 19. *cap.* 4 intelligimus. Supra aedificia quoque viridaria habuisse Romanos, ostendit *l.* 12. *D. de servit. praed. urb. & l.* 79. D. *de verb. signif.* Em. Merill. *observ. l.* 34.

VIRILIS, *e.* Virilis animus *l.* 4. *D. qui pet. tut.* Virile munus *l.* I. *C. quand. mul. offic.* officium *l.* 16. *D. de tut.* Virilis obligatio *l.* 8. *C. ad SC. Vell.* opera *l.* 12. *D. de edend.* sexus *l.* 15. *D. de liberal. caus.* vestis *l.* 22. *D. de aur. arg. leg.* vigor, qui completur post vigesimum quintum annum *l.* I. *D. de minor. l.* 25. *D. de aur. arg. leg.*

Virilis appellatione in lege Papia, etiam interdum tota hereditas continetur *l.* 145. *D. de verb. signif.* Viriles portiones aequales interpretatur Paullus *lib.* 3. *Sent. tit.* 2. §. 3. quae scilicet pro numero personarum in capita constituuntur, ut tot fiant, quot sunt personae *l.* I. §. 11. *D. de tut. & rat. distr. l.* 6. *D. de fidejuss. tut. l.* 6. §. 2. *D. de legat.* I. *l.* 43. *D. de re judic. l.* 54. §. *ult. D. de legat.* I. *l.* 67. §. 4. *D. de legat.* 2. Virilis portio in legatis conservandis post petitam contra tabulas bonorum possessionem, quomodo accipienda sit, vid. *l.* 8. *D. de legat. praest. l.* 5. §. 7. *l.* 6. 7. 8. *pr.* §. I. 2. 5. *D. eod. tit. l.* 67. §. 4. *D. de legat.* 2.

VIRILITATEM amittere *l.* 4. §. *ult. D. ad leg. Corn. de sicar.* eripere: Martial. *lib.* 9. *epigr.* 7. adimere: Tacit. *lib.* 6. *Annal. c.* 31. amputare: Plin. *lib.* 35. *hist. nat. c.* 12. excidere: Quinctil. *Declam.* 340. *& lib.* 5. *instit. orat. c.* 13.

VIRIOLA, ornamenti genus ex gemmis *l.* 14. D. *de contrah. emt.* Diminutivum autem esse a *viria*, quo verbo utuntur Tertullian. *de pallio c.* 4. & Plin. *lib.* 33. *c.* 3. Vetus glossa: *Viriola* κλανίον ψέλιον, *viriola* περιχείριον, ψέλλια Cujac. *obs.* 2. 4.

VIRIPOTENS virgo, dicitur matura, & nubilis virgo *l.* 13. *D. de verb. signif.* Viripotentes autem vocantur feminae, ut masculi puberes, *pr. Inst. de nupt.* & apud Ulpian. *tit.* 5. *regul.* §. 2. ut masculi impuberes, feminae vero nondum viripotentes *l.* I. §. 32. D. *ad SC. Silan.* Feminas tamen tam impuberes, quam puberes dixit Ulpianus *tit.* 16. *regul.* §. I.

VIRTUS bellica, militum: *l.* 12. *&* 21. D. *de capt. & postlim.*

VIS, est necessitas imposita contraria voluntati, majorisque rei impetus, qui repelli non potest *l.* I. *&* 2. D. *quod met. causs.* Vetus Glossar. Graec. Βία ἐστὶ μετὰ πράγματος ἀπελευσις, ἣν οὐ δύναταί τις ἀποθεῖσθαι ἠγγυαφ εαυτὸν ἀποδιωκειν ἢ ἀποτρεπειν. Vim autem sine corporali vi locum non habere, ait Pomponius invito Ulpiano *l.* I. §. 29. D. *de vi & vi arm.* Eaque vel *publica* vel *privata* est. Omne enim omnino, quod per vim fit, aut in *vis publicae* aut privatae crimen cadit. *l.* 195. D. *de regul. jur.*

Vim publicam Isidorus *lib.* 5. *Etym. c.* 26. definit esse, si quis civem

civem ad populum: vel judicem vel regem adpellantem necaverit, torferit, verberaverit, vinxerit. Quod ille ex Paullo *lib.* 5. *Sent. tit.* 26. §. 1. transcripsit. Vetus. Glossar. Græcum : Διαφερει βια δημοσια της ιδιωτικης βιας. Βια μεν δημοσια εστι, οταν μετα οπλω επελθων τις απαση ακινητον, και εχει καταδικην τον περι Ιουλιον νομον i. e. Differt vis publica a privata. Publica quidem est, cum quis armatus invadit rem immobilem & vindicatur ex Lege Julia. Vim utique *publicam* committit, qui per vim stuprum infert. *l.* 29. §. *ult.* D. *ad leg. Jul. de adult.* Atque ita credo initio genere, & qualitate delicti vim *publicam* a *privata* separatam. Postea placuit, *publicam* vim eam accipi, quæ armatis hominibus coactis committatur; *privatam* vero, quæ sine armis fiat *l.* 5. D. *ad leg. jul. de vi privat. l.* 3. 4. & 5. D. ad *leg. Jul. de vi publ.* §. 8. *Inst. de publ. judic.* §. 6. *Inst. de interd.*

Vis privata, ut Isidorus *eod. loco* explicat, est, si quisquam ante judicium armatis hominibus ex suo quemquam dejecerit, vel expugnaverit. Glossar. Græcum : η δε ιδιωτικη βια εστι, οταν χωρις οπλων αφιληται τις ακινητον. και εχει καταδικην την περι βιας ιδιωτικης νομον, ηγουν δημευεται το τριτον της ουσιας, και ουτε συγκλητικος η αρχων γινεται, η αλλην μετεχεται τιμην: i. e. *Privata* vero *vis* est, quum quis sine armis invadit rem immobilem, & vindicatur lege de vi privata; videlicet publicatione tertiæ partis honorum, & (qui admisit eam vim) nec senator, nec prætor fit, nec ullum alium honorem obtinet.

Interdictum *unde vi*, locum habet, cum quis possessionem soli per vim amisit: & datur directe contra dejectorem vel eum, qui mandavit, ratum habuit, aut persuasit fraudulenter dejectionem illi, qui vi de possessione civili, vel naturali *l.* 1. §. 1. D. *de vi & vi arm.* alicujus rei immobilis dejectus est sine omni caussa, ut restituatur ei possessio de qua dejectus est, & omnia ablata, imo dato quod ibidem essent aliqua, quæ penes violentum fuerint mortua, vel aliquæ res, quæ casu fortuito perierint, non propter hoc liberabitur, sed in totum condemnabitur ad earum æstimationem, quia nec mortalis, nec fortuitus casus liberat dejectorem. Dicit enim *l.* 1. *C. unde vi*. Recte possidenti ad defendendam possessionem, quam fine vitio (scil. maximo) tenebat, inculpatæ tutelæ moderatione illatam vim propulsare licet, & *ibi nos.* & *l.* 1. §. 25. D. *de vi & vi arm.* Et est hoc interdictum annale, quia post annum non tenetur, nisi quantum pervenit ad eum *l.* 3. §. 1. D. *eod. tit.* Vis autem hoc loco atrox intelligenda auctore Ulpiano, quæ inde æstimaretur, quod armis intervenientibus possessor expellitur, sive ad usum armorum processum fuerit, sive terrore eorum fugatus. Nam etsi inermes venerunt animo dejiciendi, & in ipsa concertatione tandem eo perventum est, ut fustes, aut lapides in manus sumerent, vis erit armata. Add. Cujac. *Jul. Paul. recept. Sent. lib.* 5. *tit.* 6. §. *de navi vi dejectus*.

Quod *vi* aut clam. Vid. supra *Quod* &c.

Vis major, quam Θεου βιαν vocant. *l.* 9. §. 2. l. 25. §. 6. *l.* 33. & 36. D. *locati*. Plin. *lib.* 19. *cap.* 28. Duo autem genera cælestis injuriæ meminisse debemus. Unum quod tempestates vocamus, in quibus grandines, procellæ, ceteraque similia intelliguntur, quæ quum acciderint, *vis major* adpellatur. Columell. *lib.* 1. *c.* 7.

Nam

Nam ubi sedulo colitur ager, plerumque compendium, numquam nisi cæli *major vis*, aut prædonum inceffit, detrimentum adfert. Senec. *lib.* 4. *c. penult.* Vadimonium promittimus, tamen deferitur: non in omnem datur actio deferentem: *major vis* excusat. Adpellatur & *vis divina*, *l.* 24. §. 4. D. *de damn. infect.* & *vis magna l.* 2. *in fin. D. de peric. & comm. rei vend.* naturalis *l.* 59. D. *locati*, cui resisti non potest *l.* 15. §. 1. D. *eod. tit.* & majores casus, quibus humana infirmitas resistere non potest *l.* 1. §. 4. D. *de oblig. & action.* Hujusmodi sunt grandiores labes, tempestates, incendia, terræ motus, vis aquarum, magnitudines ventorum, & alia id genus, quæ consilio humano provideri non queunt, qui casibus fortuitis & vi divinæ adscribuntur. Vid. *l.* 24. §. 4. *D. de damn. infect.*

Vis aquarum *l.* 2. §. 5. D. *de aqu. & aqu. pluv.* fluminis *l.* 9. §. 1. *D. de damn. infect.* ignis *l.* 3. *C. de peric. tut.* maris *l.* 24. §. 4. D. *de damn. infect.* ruinæ, *l.* 24. §. 5. D. *eod. tit.* tempestatis *l.* 7. §. 12. D. *solut. matrim.* ventorum *l.* 24. §. 5. D. *de damn. infect.* hostium, prædonum, latronum, piratarum *l.* 30. D. *ad leg. Falcid. l.* 5. §. 4. *D. commod. l.* 1. *D. naut. caup. stab.*

Vis deditus *l.* 24. D. *de hered. pet. Vi* factum, in interdicto, quod vi aut clam, videtur, finitore Mucio Scævola, quod quis contra, quam prohiberetur, fecit *l.* 1. §. 5. D. *quod. vi aut clam.* Sed & qui vel minimi lapilli jactu prohibitus facere perseveraverit, vel contra testationem denunciationemque fecerit, aut quum se sciret prohibendum, per vim molitus est, ne prohiberi possit, & quo minus prohiberetur, consequutus est per periculum denunciando adversario, aut jaoua præclusa *l.* 1. §. 6. 7. *l.* 19. D. *eod. tit.* Vim facit, qui non sinit possidentem eo, quod possidebit, uti arbitrio, sive in serendo, sive in fodiendo, sive ædificando, sive quid omnino faciendo, quod liberam possessionem adversarii non relinquit, *l.* 11. D. *de vi & vi arm.* Vim facere videtur quominus reficiatur, qui necessaria refectioni asportari non patitur *l.* 4. D. *de itin. actuq. priv.* Non videtur *vim* facere, qui jure suo utitur & ordinaria actione experitur, *l.* 97. §. 1. D. *de reg. jur.* Alia caussa est ejus, qui quod sibi deberi putat, non per judicem reposcit *l.* 13. D. *quod met. causs. l penul.* D. *ad leg. jul. de vi privat.* Vis quædam impune fit *l.* 4. §. 1. D. *de itin. actuq. priv. l.* 5. §. 1. D. *eod.* Vis aliqua fit juris retinendi caussa, a qua facious abesse potest *l.* 24. D. *de oblig. & act.* Vim inferre visceribus mulier dicitur *l.* 39. D. *de pœn.*

Vi possidere in interdictis prætoriis dicitur, qui expulso veteri possessore, sive jure is, sive mala fide possidebat, adquisitam per vim possessionem obtinet: aut qui in hoc ipsum aptatus & præparatus venit, ut contra bonos mores auxilio, ne prohiberi possit ingrediens in possessionem, facit. Sed qui per vim possessionem suam restituerit, aut etiam ereptam sibi, in ipso congressu recuperaverit, vi possidere non intelligitur, *l.* 1. §. 28. D. *de vi & vi armat. l.* 4. §. 22. D. *de usucap.* Vi possidet & ille, qui absente domino ingressus possessionem venientem deinde non admittit *l.* 6. *in fin.* D. *de adquir. possess.* At qui vacuam possessionem oc-

cupaverit, quamquam deinde venientem dominum prohibuerit, *vi* non possidet *l.* 4. §. *pen.* D. *de usucap.* Vi porro possidere a me videtur, qui ab auctore meo vi possidet *l.* 3. §. 1. D. *de itin. actuq. priv.* Vi, clam, precario possidere, cui adversatur sine vitio, ut *l.* 1. §. 29. D. *de aq. & aqu. pluv.*

Vis, pro eo, quo res efficere quid valet. Sic: *Vires* accipere, *l.* 8. §. 9. D. *de legat.* 1. *l.* 9. §. 2. *D. de option. legat. l.* 26. *D. de stipul.* Cujac. *lib.* 25. *obs. c.* 19. & *ad Julian. d. l.* 9. Vis actionis *l.* 1. D. *ad exhib.* conditionis *l.* 69. D. *de hered. inst.* conventionis *l.* 12. *D. de precar.* exceptionis *l.* 11. §. *ult. de bon. possess. sec. tab.* institutionis *l.* 13. §. 1. *de testam. milit.* praeturae *l.* 2. *D. de judic.* rei judicatae *l.* 6. *C. de exsequut. rei jud.* sententiae *l.* 1. *C. quand. provoc.* stipulationis *l.* 23. *D. de pact. dot.* testamenti *l.* 2. *D. de his, quae in testam. del.*

Vi ipsa, quod Graece dicitur τῃ δυναμει, ut in *l.* 29. D. *de recept. arbitr.* effectu in *l.* 10. *D. de usu & habit.* Ita vero in *l.* 27. §. 3. *D. de pact. l.* 1. *D. de statul. l.* 72. §. 4. *D. de solut. l.* 16. §. 3. *D. ad SC. Trebell. l.* 1. §. *ult. D. de interdict. l.* 45. §. 1. *D. ad leg. Falcid.*

Vi ipsa modo idem est, ac sua natura, uti apud Gell. *lib.* 2. *c.* 7. quae sua vi recta, & honesta sunt; modo ipso effectu, vel τῃ δυναμει. An vero & simpliciter positum *vi* effectum notat, in *d. l.* 45. §. 1. D. *ad leg. Falcid.* Vid. Bynkersh. *lib.* 7. *observ. c.* 25. Hein.

Vires pro bonis & facultatibus. Sic vires dotis *l.* 15 D. *de donat. int. vir & ux.* hereditatis *l.* 42. D. *mandat.* patrimonii, *l.* 36. D. *de bon. libert.* portionis *l.* 11. §. 6. D. *ad leg. Falcid.*

VISCERA. Viscerum portio, partus antequam edatur *l.* 1. §. 1. D. *de inspic. ventr.* Add. Quinctil. *declam.* 338. Senec. in *Octav.* Ovid. *l.* 6. *metam. v.* 192. Uteri pars haec est septima nostri.

VISCERATIO, in *l.* 54. D. *de legat.* 3. idem ac epulum, ut vocatur in *l.* 122. *pr. D. de legat.* 1. Vid. Senec. *epist.* 19. & 73. & utroque loco Lipsium. Add. Reines. *Class.* 1. *inscr.* 105 *p.* 145.

VISELLIA lex, adversus libertinos ingenuitatis jura, & munia usurpantes & sibi vindicantes scripta fuit. *tit. C. ad leg. Visell. l. un. C. quand. civil. act. crim. praejud.* Ulpian. *tit.* 3. §. 5. Militiam quiritiam accipit Latinus, si inter vigiles Romae sex annis militaverit, ex lege *Visellia*; ea lex fuit a L. Visellio Varr. Cons. cum Cajo Fronteio an. 773. Claudii temporibus. Vetus Glossarium Graecum: Vicellia Lex, *ἐστι νομος παλαιος εκτεθεις επι Βεσελλιυ υπατυ, τιμωρων τυς απελευθερυς και επαγων ατιμιαν τοις ποιησαντας τα των ευγενων, τυτεστι τυς συγκλητικυς γενομενυς, η ετεραν τινα τιμην, η λεγοντας εαυτυς ευγενεις ειναι, χωρις αιτησεως χρυσων δακτυλιων και κειται εν τω Κατιτλω θ. βιβλ. τυ Κωδ. Ανηρεθη δε υπο της νεαρας της εν τω κς τιτλ. τυ μη... βιβλ. των Βασιλικων λεγυσα μη δεισθαι τυς απελευθερυς χρυσων δακτυλιων οθεν υκ εστι διαφορα ευγενειας η απελευθερωντος.* Est lex antiqua lata a Visellio Consule, puniens libertinos, & infamiam irrogans eis, qui fecerint, quae sunt ingenuorum; puta si senatores facti, vel aliquem alium honorem acceperint, vel se dixerint ingenuos esse, cum non haberent jus aureorum annulorum. Et extat illa lex in *tit.* 21. *lib* 9. Codicis. Extracta autem est e novel-

la

la quæ est in 26. *tit. lib.* 48. . . Basilicon, hac sententia, ne gestent libertini annulos aureos, ne ingenuitatis, & libertinitatis nulla sit differentia.

VISIONES, ut Anton. Augustin. animadvertit, jurisconsulti adpellant, quod Græci φαντάσματα & θεωρίας, *l.* 25. §. 15. *D. de hered. pet. l.* 8. §. 2. *D. ad S. C. Vellei l.* 8. *in fin. D. de probation. l.* 28. §. 5. *D. mandat.* Inspectionem etiam dicunt ICti nonnunquam in eamdem sententiam *l.* 31. §. 1. *D. depos. l.* 44. §. 1. *D. de oblig. & act. l.* 12. §. 9. *D. de captiv.* ubi dicitur inspectatis. Visiones plane Quinctilian. *l. ult. cap.* 10. adpellat, quasi Græci φαντάσματα. Civitas vacuatur studio *visionis*. Apulei *l.* 8. *metam. p* 316.

Vocabulum autem *visionis* semper a manu esse triboniani, ait Cujac. *l.* 3. *Quæstion. Paull. ad l.* 25 *D. de probation & lib.* 21. *obs. c.* 26. & Vissembach. in *Emblemat. Tribon. p.* 60. Quia Græcismum sapit hæc loquutio. Quasi vero, & meliores ævi jurisconsulti a Græcismis religiosissime abstinuerint. Frequentissime in disputando veteres utebantur verbo: *videbimus*. Quinctil. *Declam.* 309. Videbimus, an in controversiam res adducta sit? *Declam.* 314. Videbimus an in aliis partibus demens fuerit? Add. *Declam.* 326. 327. 350. Senec. *epist.* 110. 116. Conf. Jo. Frid. Gronov. *ad Senec. de ira III.* 14. Itaque non mirum, si quæstionem, de qua disquirebant, *inspectionem* vel *visionem* nostri vocarint, quamvis alia notione ea vocabula alibi occurrere non ignorarint. Hein.

VISPELLIO, vilium & ignobilium cadaverum elatorem significat. Et ita hoc verbum in Pandectis Florentinis scribitur, in *l.* 31. *D. de evict*ion. *l.* 7. *D. ad SC. Trebell. l.* 72 §. *pen. D. de solut:* ubi *bispellionem* usitata litterarum *b* & *v* commutatione scriptum est. Quod tamen in fœdum errorem quosdam induxit Sic & in Lexico B. Germani: *Bispelliones*, νεκροτάττας κοπιατάς. In aliorum auctorum codicibus *vispilliones*, & *vespilliones* adpellantur, ut apud Tertullian. *de pallio*, & Martial. *lib.* 1. *epigr.* 31. & 48. & in libello Fulgentii *obscurorum vocum p.* 801. *edit. Dion. Gothofred.* Et apud Ammian. Marcellin. *lib.* 29 & Sidon. Apollinar. *lib.* 1. *epist. ult.* &. *lib.* 2. *ep.* 8. ubi *vespilliones & sandapilas* conjungit. In codicibus tamen Suetonii, *in Domit. c.* 17. & Eutrop. *lib.* 7. quum de Domitiani funere agit, qui Venetiis an 1490. impressi sunt, *Vispelliones* scriptum est. Vetus Glossarium utriusque testamenti: Vispelliones ait, esse fossarios, qui mortuos portant. Apud Festum Pompej, diligentia Anton. Augustini restitutum sic legitur: & Vespæ & vespelliones dicuntur, qui funerandis corporibus officium gerunt, non a minutis illis volucribus, sed qui vespertino tempore eos auferunt, qui funebri pompa duci propter inopiam nequeunt. Hi etiam *vespillones* vocantur. Martial. Qui fuerat medicus nunc est *vespillo* Diaulus. Add. Dionys. Gothofred. *not.* 21. *ad d. leg.* 72. §. *pen. D. de solution.*

VITA decedere *l.* 9. *D. de reb. dub.* Vitæ necisque jus *l.* 1. *D. de his, qui sui, vel al. jur.*

Vita pro conditione. Vitæ tenuis *l.* 6. §. *ult. D. de offic. præsid.*

VITELLIUS, jurisconsultus *l.* 34. *D. de adquir. possess.* Vitellium eumdem cum Masurio Sabino putat Anton. Augustin. *Emendat. l.* 6. deceptus, ut videtur *l.* 18. *D. de hered. instit.* ubi

ubi Paullus in iscriptione ad Vitellium scripsisse dicitur, & tamen in textu ipso locus ex Sabino describitur. Sed non recordatus est vir doctissimus, Sabinum quoque scripsisse ad Vitellium *l.* 45. *D. de legat.* 3. *l.* 8. 12. §. 27. *D. de instr. vel instrum. legat. l.* 3. *pr. D. de pen. legat. l.* 20. *in fin. D. de his quæ ut indign.* Ex eo ergo commentario ibi quædam profert Paullus. Petr. Perrenon. *Animadverſ.* 26. Præter Sabinum & Paullum Vitellio eam operam navarunt Cassius *l.* 12. §. 27. *D. de instr. vel instr. legat.* & Aristo, ut ex *l.* 3. §. 1. *D. de pen. legat.* colligit Guil. Grotius *de vit. Ictor. II.* 5. Hein.

VITIARE corrumpere. *Vitiatum* ædificium, prædium, *l.* 15. §. 31. *l.* 18. §. 11. *D. de damn. infect.*

Vitiare, destruere, & efficere ut nullius sit momenti. Sic: vitiantur actiones: *l.* 14. §. 4. *D. de except. rei judic.* actus legitimi: *l.* 77. *D. de regul. jur.* matrimonium: *l.* 3. *C. de interd. matrim.* obligatio: *l.* 1. §. 3. *D. de verb. oblig.* regula: *l.* 1. *D. de regul. jur.* scriptura: *l.* 94. *D. eod.* stipulatio: *l.* 65. *D. de verb. signif.*

VITIOSE, i. e. non idonee, non recte. *Vitiose* cautum, vel satisdatum *l.* 6. *D. qui satisd. cog.* tutor datus *l.* 37. *D. de excusat.* uti *l.* 6. *D. de itin. actuq. priv.*

VITIS. *Vitis* etiam arboris adpellatione continentur, *l.* 1. *D. de arbor. cæd.* Et sæpissime arboribus accensentur vites, tum in jure nostro *l.* 2. *D. arbor. furt. cæs.* verum etiam apud Plinium, *lib.* 14. *hist. nat. c.* 1. immo & Horat. *Carm. I.* 18. 1. aliosque, quorum testimonia attulit Menag. *Amoen. jur. civ. c.* 9. Hein. *Vites* transducere in arbores *l.* 3. §. 4. *D. uti possid.* Vitium incensores: *l.* 16. §. *pen. D. de pœnis.*

VITIUM a *morbo* in Ædilium edicto separatur. Eaque inter hæc verba differentia statuitur, quod morbus temporalis est corporis impedimentum, veluti si luscus quis sit, *l.* 1. *pr.* & §. 7. *D. de ædil. edict. l.* 101. §. 2. *D. de verb. signif.*

In stipulatione vero damni infecti, qua de vitio loci cavetur, *vitium* esse definitur, quod accidens extrinsecus vitiosas ædes facit *l.* 15. §. 13. & *seq. D. de damn. infect.* Ita exaudienda verba, quod si arbores vetustate deciderint, *vitio* earum casus factus intelligitur *l.* 24. §. 9. *D. eod. tit.* Vitium loci *l.* 14. §. 1. *D. de aq. & aq. pluv.* quod nocere dicitur aquæ, apud Cic. *in Topic.* quoties, ut Boetius ibi explicat, naturaliter sese locus habet, ut excipere aquam posset & nocere verno. Paluſtris itaque locus & arenosus vitiosus non existimabitur, quia naturale id *vitium* est. *Vitium* operis & soli, *l.* 18. §. 1. *D. de damn. infect.* Quo referenda sunt verba Ciceronis *in Top.* Non enim ejus vitio ait, qui demolitus est, damnum factum est, sed ejus operis *vitio*, quod ita edificatum est, ut suspendi non posset.

Vitium facere ædificia dicuntur, interprete Boetio *in Topic. Cic. c.* 3. quæ ruinam minantur *l.* 28. §. *ult. l.* 3. *D. locat. l.* 32. *D. de damn. infect.* Vitium etiam facere navis dicitur, *l. ult.* §. *pen. D. de leg. Rhod.*

Vitium etiam pro culpa ponitur, in *L.* 22. *in fin. D. de negot. gest. l.* 95. §. *pen. D. de solut. l.* 71. *in fin. D. de cond & dem.* Sic: Vitio suo, vel sine vitio suo, *l.* 63. §. *ult. D. de evict. l.* 4. *C. de pign. act.*

Vitium, pro defectu. Sic in ambigua voce legis ea potius accipien-

pienda significatio, quæ Vitió caret *l.* 19. D. *de legib.* & quæ facit, ut vox interpretata aliquid operetur: neque enim maligne accipienda est *l.* 126. §. 2. D. *de verb. oblig.* ne vitium adferat interpretatio, & nullius momenti faciat esse legem;

Vitia possessionum, alia sunt *ex re*, veluti quod res fisci sit, vel furtiva, vel vi possessa, vel contra legem Juliam repetundarum accepta: *alia ex persona*, veluti si mala fide, si clam, si precario quis possessionem sit ingressus *l.* 11. *C. de adquir. possess. l.* 13. §. 1. D. *eod. tit. l.* 24. D. *de usurpat. l.* 13. §. 1. D. *de publician.* Vitiosum itaque initium possessionis est, si quis alienæ sciens possessionem adprehendat *l.* 15. §. *pen.* D. *de usurpat.* Vitium pronunciationis, id est, error, in ea admissus *l.* 37. D. *de excusat.*

VITRASIANUM SCum, de manumissis, & pretio manumissionis *l.* 30. §. 6. *D. de fideicom. libert.*

VITREA, pro vitreis vasis, in *l.* 12. §. 28. D. *inst. vel instr. legat.* Vitrea escaria & potoria *l.* 3. §. 1. D. *de supell. leg.* Vitreum autem non semper significare, quod est ex vitro, sed aliquando etiam, quod vitri colorem habet, ex Virgil. 4. *Georg. v.* 350. probavit Salmas. *ad Lamprid. Elagab. c.* 19. conf. Nicij Erythræi *indic. Virgil.* voce vitreisque sedilibus.

VITRCAMINA *l.* 18. §. *pen.* D. *de instr. vel instr. leg.*

VITUTIARII, in *l.* 2. *C. Theod. de collegiat.* qui fuerint non constat, & hanc vocem varie sollicitat, Gothofred in *commentar. ad l.* 1

VIVARIUM, locus septus est, quo inclusæ feræ custodiuntur & adservantur *l.* 62. §. 2. D. *de usufr. l.* 3. §. 14. D. *de adquir possess.* ubi Paullus a *vivariis* piscinas separat & quod initio *vivariis*, id postea *silvis circumseptis* opponit. Et ita hoc verbum accipitur apud Plin. *lib.* 8. *c.* 52. Columell. *lib.* 8. *c.* 1. Ammian. Marcellin. *lib.* 31. Gell. *lib.* 2. *c.* 20. Varro *lib.* 3. *de re rustic.* dicit leporaria adpellari, & mox: *Vivaria* autem, quæ nunc vulgus dicit, sunt quos Græci παραδείσους adpellant. Seneca *epist.* 91. *Vivaria* piscium in hoc clausa, ut tempestatum pericula non adiret gula, & quamvis acerrime pelago sævienti haberet luxuria portus suos, in quibus distinctio piscium greges saginaret. Hæc Seneca. Pro piscina etiam hoc verbum usurpat Columella *lib.* 8. *c.* 16. & *c. ult.* Q. Curtius *lib.* 8. *c.* 9. *n.* 28. Venatoris maximus labor est, inclusa *vivaria* animalia inter vota cantusque pellicum fugere. Plinius quoque *lib.* 9. *cap.* 54. 55. 56. vivaria muranarum, ostrearum, cochlearum dixit.

VIVERE, actiones dicuntur, quæ non expirarunt, *pr. Inst. de perp. & temp. action.*

VIVIANUS ICtus laudatur, *l.* 1. §. 45. & 46. *D. de vi & vi arm. l.* 2. §. 6. *D. de itin. actuq. priv. l.* 17. §. 4. *D. commod.*

ULPIANUS, Domitius, Jurisconsultus, de quo supra in *Domitius.* Tyrium Syrophoenicem eum fuisse patet ex *l.* 1. *pr. D. de censib.* Floruit sub Severo & Antonino, sub elagabalo aut in exilio fuit, aut dignitate privatus. Lamprid. *in Elagab. c.* 16. sub Alexandro Præfectus prætorio fuit, quin επιγνωμων κ̀ ωσπερ κοινωνος της αρχης, inspector ac veluti particeps imperii Zosim. *Hist. l.* 1. ut summum Imperatorem ideo factum Alexandrum putet Lamprid. in *Alexand. c.* 51. quod Ulpiani consiliis præcipue re-

rexerit rempublicam. Non mirum ergo. Alexandrum eum amicum vocasse *l.* 4. *&* *c.* 24. *locat.* Stilus ejus multa habet singularia, nec semper est elegantissimus; fatente Bynkersh *obs.* 8. 15. nec tamen hebraismos in ejus fragmentis reperiri, olim singulari dissertatione adversus Ant. Augustinum aliosque ostendit. Hein. Proculianis eum favisse existimat Ev. Otto in *Papiniano XIII.* 9. p. 297. sed id non magis certum, quam quæ de æmulatione inter eum & Paullum, quin & Papinianum plerique sibi videntur observasse. Hein.

Ulpianum quemdam Tyrium, unum ex Deipnosophistis κάτυκειτον dictum, Athenæus in proemio operis, & ex eo Suidas in κατυκειτος testantur. Id de nostro accepit non modo Lectius *de vita & scrip. Ulpiani Orat.* 1. Sed & alii. Sed vide Gerard. Jo. Vossium *de Histor. Græc. lib.* 3. & Hier. Wolffium *ad Ulpian. Comment. Demosthen.* p. 1129.

Ulpianum rhethorem fuisse Christianum, ostendit Cujac. in *c.* 1. *de vit. & honest. cler.* & huic libros adsignat opinionum Jac. Gothofredus in *Commentar. ad l.* 61. *D. de regul. jur.*

Ultimam pœnam Plinius *lib.* 2. *epist.* 2. & Sueton. in *Julio c.* 14. dixerunt, quæ alias *ultimum* supplicium *l.* 38. §. 8. *D. ad leg. jul. de adulter. l.* 1. §. 28. *D. ad SC. Silan.*, quod mortem interpretamur *l.* 22. *D. de pœn. l.* 1. *fin. D. ad leg. Corn. de Fals.* Ad bestias itaque damnati, quia ea damnatio mortem irrogat, ultimo supplicio damnati dicuntur, *l.* 19. *D. de pœn.* Sic Græci ἐσχατην δικην, ut Plutarch. in *Ciceron.* & ἐσχατην κολασιν, ut Appian. *lib.* 1. *de bell. civil.* 2. ἐσχατας τιμωριας, ut Demosth. περι στεφανου p. 193. adpellant.

Ultis. Cis & *ultis* in *l.* 2. §. 31. D. *de orig. jur.* non, ut alii codices, *uls.*

Ultro. Interdum significat ultra versa vice, prior. Idque in Terent. *Adelph. act.* 4. *scen.* 3. quod a Servio in *lib.* 2. *Æn. v.* 145. adnotatum Justin. *lib.* 22. *c.* 5. ultroque victores insequuti. Eamdem significationem Cujac. 3. *obs.* 2. observavit, eamque sibi deprehendere visus est, in *l.* 1. §. 6. *D. uti possid.* Actio numquam *ultro* possessori datur. Liv. *lib.* 1. *c.* 5. Latrones captum regi Amulio tradidisse, ultro accusantes. Petr. Petron. *Animadv.* I. 13. eamdem significationem deprehendit, in *l.* 2. *pr. D. ad leg. Rhod. de jact.* Ultroque ex locato habiturus est actionem, nec non in *l.* 6. D. *de bon. damnat.* Itaque neque speculatores ultro sibi vindicent, neque optiones *Ultro* id est, prius, quam reus damnatus sit, ceu patet ex *l.* 2. *D. eod. tit.* Harum omnium significationum exempla occurrunt in *l.* 3. §. 4. *D. de condict. causs. dat. l.* 1. §. 6. *D. uti possid. l.* 2. *D. ad leg. Rhod. l.* 34. § 3. *D. de contr. emt. l.* 15. *D. de op. nov. nunc. l.* 26. *in fin. D. famil. ercisc. l.* 59. *D. de furt. l.* 1. *in fin. D. de usur. l.* 25. *D. l. de liberal. causs. l.* 18. §. 2. *D. de castr. pecul. l.* 10. *D. de negot. gest l.* 19. *D. mandati l.* 22. *D. ex quib. causs. major. l.* 11. §. 3. *l.* 37. §. 4. *D. de legat.* 3. Cic. *pro Quint. c.* 23. Unus fuit Sex. Nævius, qui cum ipse *ultro* deberet. Tacit. *lib.* 11. *annal. c.* 29. Deinde metu, ne ad perniciem ultra traherentur, desistunt. Idem *lib.* 6. *annal. c.* 23. Consultusque Cæsar, an sepelire sineret, non erubuit permittere, ultroque incusare casus, qui reum abstulissent. Idem *lib.* 6. *c.* 30. ultroque damnatur, atque urbe exigitur, & *c.* 31. Non despe-

ctum

ctum id apud barbaros, ultroque potentiam habet. Adde Plin. *lib.* 5. *c.* 9. *lib.* 29. *c.* 1. *lib.* 35. *c.* 6. Sueton. *in Tib. c.* 11. Apulei. *apolog.* 2. Augustin. *lib. de gest. cum Emerito.* Sil. Ital. *lib.* 16. Latius adfatur juvenem ac prius incipit ultro.

Ultro citroque, hinc inde, ex utraque parte, ex utroque latere: *l.* 19. D. *de verb. signif.*

UMBRÆ inanes & cassæ imagines dignitatum *l.* 74. *v. inanes C. Theod. de decurion.*

UNCIA duodecima pars est assis, & , ut Cassiodor. *lib.* 1. *var. epist.* 10. scribit mensuræ primus gradus. *Unciæ* hereditatis, *l.* 60. & 78. §. 2. *D. ad SC. Trebell.* Sic etiam unciæ usuræ *l.* 47. §. 4. *D. de adminìstr. & peric. tut.*

UNCIARIUS hæres *l.* 34. §. 2. *D. de legat.* 1. id est ex uncia hæres, ut est in *l.* 24. *D. de leg. Corn. de fals.* Unciaria lex Fest. *lib. ult.*

UNDE pro a quo veteres dicebant, ut testis est Donatus in *Ter. Eunuch. prolog.* citans illud Virgilii *genus unde Latinum.* Sic: is, unde is emit *l.* 15. §. 1. D. *de div. temp. præscr.* Unde erat, *l.* 1. §. 1. D. *de effractor.* id est, unde oriundus erat, quæ loquutio familiaris est Ciceroni, velut *Top. c.* 6. Scholast. *Horat. p.* 373. & *p.* 311. Itaque reum a quo petitur, eum *unde* petitur, Latini adpellant. Cic. *lib.* 7. *ad divers. epist.* 11. Omnibus *unde* petitur hoc consilii dederim. Unde petas *l.* 60. §. 2. *D. locat.*

Unde vi. Vid. art. *vis.*

UNGUENTIS legatis, non tantum ea legate videntur, quibus ungimur voluptatis caussa, sed & valetudinis *l.* 21. §. 1. *l.* 25. *in fin.* D. *de aur. arg. legat.* Unguenta autem coactis odoribus fieri, ait *l.* 27. §. 1. *D. de adquir. rer. dom.*

UNI pro unius *l.* 1. *in fin. D. de bon. possess. sec. tab.*

UNIO margarita est ex concha, quæ apud rubrum mare & crescit, & coalescit, *l.* 6. & 19. §. 13. *seq. D. de aur. arg. leg.* Vid. Plin. *lib.* 9. *c.* 35. *lib.* 12. *c.* 1. Vid. supra sub art. *margarita.* Unionem solvere. Vid. in *solvere*, & add. Rad. Forner. *lib.* 1. *rer. quotid. c.* 11. 12.

UNITAS. Terra unitatem facere dicitur, quum crusta terræ coaluit, *l.* 9. §. 2. *D. de damn. infect.* Unitate majoris partis consumi *l.* 23. §. 5. *D. de rei vindicat.*

UNIVERSITAS & singula corpora opponuntur *l.* 16. §. 1. *D. ad SC. Trebell.*

Universitas quoque pro universitate jurium, sive rerum & bonorum, ut hereditate, ut castrensi peculio, cui singulæ res opponuntur *l.* 1. §. 1. *D. quor. bon. l.* 20. §. 10. *D. de hered. pet. l.* 1. *D. de rei vind. l.* 7. §. *ult. D. de bon. damnat. l.* 1. *pr. D. de interd.*

Ad *universitatem* venire, id est, ad successionem omnium bonorum, *l. ult. D. de bon. damn.*

Per *universitatem* transire *l.* 62. D. *de adquir. rer. dom.* & per universitatem transit prædium *l.* 1. *D. de fund. dot.* Cajus *lib.* 2. *Instit. tit.* 2. §. 1. Per universitatem, ait, hoc est, omnia simul bona adquirimus hereditate, adoptione. Sic in §. *ult. Inst. per quas pers. adquir.* & *pr. Inst. de adquis. per adrogat.* verbum hoc accipiendum est.

Universitas, adpellatur collegium, corpus, curia, societas, *tit. quod cujusqu. univ. nom.* & *tit. de manum. serv. ad univ. pert.* Durat vero & manet universitatis nomen, etiamsi ad unam personam reciderit *l.* 7. §. *ult. D. quod cujusq. univ. nom.* Universitatis

tatis res sunt quæ in civitatibus sunt, theatra, stadia, & si quæ alia sunt communia civitatum: *l. 6. §. 1. D. de rer. divis.*

UNIVERSORUM bonorum societas *l. 5. & 7. D. pro soc.* id est, earum rerum, quæ postea cumque adquirentur *l. 73. D. eod. tit.*

Universa non, id est, nulla, *l. 4. C. de precib. Imp. offer.*

UNIVIRA, quæ uni viro nupserat, apud Tertull. *lib. 1. ad uxor. c. 7. & Trebell.* Pollion. in *trig. Tyrann. c. 32.* & in lapide apud Gruter. *Inscript.* 1141. 1.

UNUSQUISQUE, pro alterutro *l. 3. C. comm. divid.*

VOCABULA rerum immutabilia sunt, hominum mutabilia *l. 4. pr. D. de legat. 1.*

Vocabulo feminino etiam masculos contineri, exemplo pessimum est *l. 45. pr. D. de legat.* 2. Vid. *l. 81. D. de legat. 3.*

VOCARE. *Vocari* in crimen *l. 26. C. ad leg. Jul. de adult.* Cic. 5. *Verr.* 50. ad judicium *l. 1. §. 3. l. 51. D. de administr. & per. tut.* Vocare in jus, verbum est XII. Tabular. ut adparet ex his verbis *Si in jus vocet, atque eat.* Et quia vocatos, non sequentes trahere licebat, inde Horatius sepe *rapere in jus* dixit. Vocari ad pœnam *l. 2. D. ad SC. Silan.* in testimonium, *l. 10. §. 4. D. de quæstion.*

Vocari ad curam: Paull. *lib. 2. sent. tit.* 28. ad honorem *l. 2. §. ult. D. de decur.* ad munus *l. 7. C. de appell.* ad negotia gerenda *l. 16. D. de excus.* ad tutelam §. 13. *Inst. de excusat. tut*

Vocari ad bonorum possessionem *l. 1. §. 1. l. 3. §. 11. D. de bon. possess. contr. tab.* ad hereditatem *l. 6. D. de suis & leg. her.* ab hereditate *l. 2. D. und. cogn.* ad substitutionem *l.* 83. *D. famil. ercisc.*

VOCATORIÆ litteræ, evocatoriæ, citatoriæ. *Vocatoria* epistola, in ordine rom. dicitur, quæ is, qui absens in episcopum alicujus ecclesiæ a clero & plebe electus est, ad hanc dignitatem capessendam evocatur, directa epistola a metropolitano ad episcopum & præsbyteros, ex quorum diœcesi & paroecia est electus.

VOCONIA lex de mulierum hereditatibus *pr. Inst. de leg. falcid.* & apud Paull. *lib. 4. tit. 8. §. 22. & Pariat. Leg. Mos. & Rom.* Quam Voconius Saxa Tribunus plebis a plebe rogavit, ut Cicero *pro Corn. Balbo c.* 8. & Flor. *in Epitom. Liv.* & Augustin. *lib. 2. de civit. Dei* scribunt. Cavebatur autem ea, ne qui census esset, id est, centum millia sestertium possideret, virginem neve mulierem, supra quadrantem suorum bonorum, id est, ultra 25. millia sestertium, ut ait Liv. *lib.* 56. heredem institueret: plusve cuiquam legaret, quam ad heredem heredesve pertineret. Ne feminæ ultra consanguineos ab intestato succederent. Theophil. *Inst. tit. de leg. Falcid.* καὶ ἐπειδὴ ἐν τῷ τότε χρόνῳ ὁ Βοκώνιος νόμος ἐστὶ περὶ τοῦ μηδὲν πλέον λαμβάνειν τὸν ληγατάριον ἢ κληρονόμον. Add. Cic. *de finib.* 2. Dis. *lib.* 56. Gell. *lib. 2. c.* 13. & *lib.* 17. *c.* 3. Vid. Franc. Balduini & Jac. Perizonii libellos de lege voconia.

VOLGO pro *vulgo*.

VOLO, verbum meram voluntatem significat, proinde qui restituere rogatus est, quibus volet, etiam indignos præferræ poterit, aliter atque, si his, quos putaverit, vel arbitratus fuerit, restituere rogatus esset. Tunc enim non alias, quam ex boni viri arbitrata restitutio facienda est, *l. 1 & 24. D. de legat.* 2. Verba autem hæc: *Si volet* extensi-

tensivæ sunt, & tractum habent, *l. 6. in fin. D. ad SC. Tertul. & 113. D. de verb. oblig.* Adde supra *velle*.

VOLUNTAS interdum ex scientia, & patientia inducitur *l. 1. §. 11. D. ad SC. maced.* Errantis voluntas nulla est *l. 20. D. de aqu. & aqu. pluv.* nec furiosi *l. 47 D. de adquir. hered.* Quum voluntas alicujus in aliquo actu desideretur, ea vel subsequi recte potest *l. 10. D. de aqu. & aqu. pluv.*

Voluntatem filiæ quum pater agit de dote, non sic accipimus, ut consentiat filia, sed ut ne contradicat *l. 2. §. 2. D. solut. matrim.* Voluntate itaque filiæ pater dotem recepisse videtur, si caussas contradicendi ei filia non habeat, *l. 37. D. eod. tit.* Voluntate Domini in libertate est, qui volente & consentiente domino jus libertatis usurpat, vel aliquid pro libero gerit *l. 4. C. de fideicomm. libert. l. 2. D. de liberal. causs.* Opera, quæ non secundum *voluntatem* sunt, opponuntur operibus manu factis, & quæ ex voluntate facientis originem trahunt *l. 2 §. 6. D. de aqu. & aqu. pluv.*

Voluntas absolute voluntatem ultimam significat, *rubr. C. si contr. matr. volunt.*

Voluntas, legis orationis, id est, mens & sententia *l. 18. D. de legib. l. 6 §. 2. D. de confess.*

VOLUPTARIÆ, vel *voluptuosæ* impensæ. Vid. art, impensæ.

VOLUSIUS *Mæcianus*, ICtus, quem Divi Fratres vocant amicum juris civilis præter veterem, & bene fundatam peritiam anxie diligentem, in *l. 17. D. de jur. patron.* Fuit autem Mæcianus in Consilio Antonini Pii Jul. Capitolin. in *Anton. Pio c. 12.* sub quo & Marcum in jurisprudentia instituit. Idem in *Marco c. 3.* ipseque Marcus *εἰς ἑαυτόν. l. 6.* ubi Μαικιανοῦ legendum esse pro Μαρκιανοῦ, viri docti monent. Periit in tumultu Cassiano Volcat. Gallic. *in Avid. Cassio c. 7.* scripsitque *fideicommissorum* seu *quæstionum de fideicommissis* libros 16. *Publicorum* libros 14. e quibus Jacobus Gothofredus *de imperio maris c. 2.* esse putat librum *de lege Rhodia*, recte id negante Bynkerh. *ad leg. Rhod. c. 1.* Denique ejusdem Jurisconsulti extat libellus *de asse*, mirifice commendatus a Cujacio in *l. 21. §. 2. D. de ann. legat.* quem contra eum Mæciano nostro sine idonea caussa adjudicavit Alciatus *Parerg. l. 17.* Hein. Add. Menag. *Amœn. jur. civ. c. 5.*

VOS & *vobis*, ad personas singulas, in *l. ult. D. de institor. act.*

VOTUM. *Votorum* oblatio, *rubr. utroqu. C. de votor. obl.* ad quam singularis extat Strauchii dissertatio.

Vota pro nuptiis *l. 4. & 6. pr. C. de secund. nupt.* B. Ambros. *Serm. 186.* Solent autem homines sicut mos est, in suis votis, hoc est, nuptiis præcipue saltare, & canere. *Vota* nuptialia, apud Apulei. *lib. 4 de asin. aur. p. 101.* Idem *lib. 1. Florid.* Togam parari *voto* & funeri.

VOX. *Voces* populi vanæ non sunt audiendæ *l. 12. §. 1. C. de pœn.* Voces populi vanæ hic sunt vulgi clamores, quibus reos vel ad supplicium postulabant, vel absolvi non sine convicio flagitabant. Quales illi inconditi clamores Judæorum: *Tolle, tolle, crucifige, crucifige, Barrabam, Barrabam.* Similes memorat Apulejus *lib. 2. metam.* quibus reus ad ignem poscebatur. Omnium autem frequentissime tales clamores audiebantur adversus Christianos. *Act. Apost. c. 22. v. 23.* Tertullian. in

Apo-

eumdem *in epist. ad amic. de region. suburbic.* & *in Eucharistico de region. & eccles. suburbic. Part.* 1. *c.* 2. *p.* 46. ubi ostendit, annonariam, regionem opponi urbicariæ; urbicariamque omnes suburbicarias urbicariasque, intra centesimum ab urbe lapidem sitas, comprehendisse Hein.

Urbicus, id est, urbanus in inscript *l.* 9. D. *de op. nov. nunciat.* & alibi passim. Martial. *lib.* 1. *epigr.* 34. *v.* 5. Urbica Lingonicus Tyrianthina bardocucullus.

Urbs, ab urbo adpellata, id est, a curvata aratri, quod in urbe condenda olim adhiberi solebat, uti Pomponius tradit in *l.* 239. § 6. D. *de verb. signif.* Quod & servius in *lib.* 1. *Aen. v.* 16. & Isidor. *lib.* 15. *c.* 2. scribunt. Qua ergo sulcus ductus erat, eo urbs porrigebatur. Varro *lib.* 4 *de lingu. lat. p.* 35. Quod fiebat orbis, urbs. Principium quod erat post murum, pomœrium dictum, ejusque ambitu auspicia ubana finiuntur.

Urbs Roma *l.* 4. §. 5. D. *de pen. legat.* Urbs Roma *αυτονομακιας*. Quinctilian. *lib.* 6. *p.* 113. Urbem autem simpliciter quum legimus, Romam *κατ εξοχην* intelligimus; quæ olim inter alias *tantum caput extulit urbes. Quantum lenta solent inter viburna cupressi.* Et ita in *l.* 1. D. *de senator.* & alibi passim. *Urbis* tamen adpellatio proprietate sermonis angustior est, quam Romæ. Urbs enim muris, Roma vero continentibus demum ædificiis finitur, *l.* 2. *D. de verb. signf. l.* 4 §. 5. *D. de pen. legat.* Eadem a Constantino *urbs* æterna in *l.* 1. *C. de suar.* & ab Ammian. Marcellin. & Symmach. *lib.* 1. *epist.* sæpe vocatur. Et ita in *l.* 4. *C. de oper. publ.* Valentinianus & Valens AA. *intra urbem æternam* scripserant. Cujus loco Tribonianus *intra urbem veterem & novam* supposuit. Addidit etiam de suo clausulam hanc: *nisi ex suis pecuniis opus hujusmodi construere voluerit.* Quemadmodum etiam in *l.* 6. *cod. tit.* addidit: *& murorum*; & in *l.* 9. *publicis pecuniis*, & in *l.* 11. *non sterilia*, & illa postrema verba, *nemini excusatione* &c.

Urbem regiam in Constitutionibus Constantinopolim accipere debemus *l. ult. C. de adsessor.* & passim. Eadem & inclyta, & florentissima urbs adpellatur *l. un. C. de constr. judic.* & urbs magnifica *in l.* 33. §. 5. *C. de episc. & cler.* & nova Roma. Vid. in *Roma*.

Urbis adpellatione in *l.* 4. §. 9. D. *de damn. infect.* & *l.* 3. *C. Theod. de decur. urb. Rom.* intelligendæ sunt urbes metropolitanæ, matrices civitatum, & provinciæ capita, quas civitates maximas Modestinus in *l.* 6. §. 2. *D. de excusat.* & *πολεις των πολεων* septuaginta interpretes alibi adpellant. Quo etiam sensu civitatis nomen usurpat Tertullian. *lib.* 1. *ad Nation. cap.* 1. ubi Vid. Jac. Gothofred.

Uredo, qua herba, frutices, arboresque percussæ arescunt, quam *σπληξιν των δενδρων* vocat Theophrastus. De ea Ulp. *l.* 15. §. 1. *D. locat.* Plin. *lib.* 17. *c.* 24. & *lib.* 18. *c.* 28. & 29. & Cic. *de natur. Deor. lib.* 3. *c.* 35.

Urgere, vel *urguere* æs alienum dicitur *l.* 5. §. 14. *D. de reb. eor. qui sub tut. l.* 7. §. 11. *D. quib. ex causs. in possess. l.* 35. §. 2. *D. de hered. inst.* & *urgueri* in *l.* 13. §. *ult. D. de recept. arbitr.* & passim. *Urgat* pro urgeat in *l.* 8. *D. quib. ex caus. in possess.*

Urinalia. Qui vinum Surrentinum in urinalibus habebat dif-

diffusum *l. ult. pr.* D. *de instr. vel instrum. legat.* Vasa hæc quæ fuerint explicat Anton. Augustin. *lib.* 2. *emendat. c.* 11. ubi de mensuris & vasis edisserit.

URINATOR, qui sub aqua natat *leg.* 4. §. 1. *D. ad leg. Rhod.* Quo verbo utitur & Firmicus *lib.* 8. *Mathes. c.* 15. Illorum ministerium his verbis describit Manil. *lib* 5. *Astronom. v.* 429. Illis in Ponto jucundum est quærere pontum; Corpora qui mergunt undis, ipsumque sub antris Nerea & æquoreas conantur visere nymphas, Exportantque maris prædas, & rapta profundo Naufragio, atque imas avidi scrutantur arenas. Nam per urinatores naufragio mersæ, & in mare navis levandæ caussa jactæ res extrahi solebant. Unde *urinandi artifex*, apud Symmach. *lib.* 1. *epist.* 25. Varro *lib.* 4. *de ling. lat.* Urnæ dictæ, quod urinant in aqua hauriendа, ut urinatori urinare est mergi in aquam. De *urinatoribus*, qui & *piscatores urinatores*, κολυμβηταὶ, δύται, ὑψαλοι, ὑδρῆροι, κυβιστῆρες, & si colligerent ostreas & purpuras, πορφυρεῖς, si spongias, σπογγοθῆραι adpellati, plura reperies apud Reines. *ad inscript. p.* 622.

URSEIUS Ferox, jurisconsultus citatur a Cassio *l.* 1. §. 10. D. *quat. vel a. actio* & Urseius Proculum citat *l.* 27. §. 1. D. *ad leg. Aquil.* nec non *l.* 48. *D. de jur. dot. l.* 11. §. 2. *D. de aqu. & aqu. pluv.* ipseque non modo a Juliano citatur, sed & a Cassio, adeoque Proculo, & Cassio eum fuisse σύγχρονον, & sub Nerone circiter floruisse, eum oportet. Proculi sectator videtur fuisse, ac proinde non mirum, ad eum notasse ex alterius sectæ antesignanis Cassium, & Julianum. Hein.

USIO pro usu in *l.* 66. §. 2. *D. de legat.* 3. *l.* 27. §. 4. D. *de aur. arg. legat.* Utitur & Cato *de re rust. c.* 39. quemadmodum ibi Victorius adnotavit. Add. Duker. *de lat. vet. ICtor. p.* 360.

USQUE, accipitur inclusive in *l.* 2. *D. de his, qui not. infam. l.* 11. D. *de dol. l.* 1. D. *an per al. causs. adpell.*

Usque adhuc, id est, donec princeps comprobaverit *l. ult. C. de discussor.*

USUARIUS dicitur, qui usum habet *l.* 13. §. 2. D. *de usufr.*

Usuarius tamen servus, in quo usum habemus, vocatur in *l.* 14. D. *de usu & habit.* Et ita *usuariæ* ancillæ *l.* 12. §. *ult.* D. *de usu & habit.*

Usuarius & usufructuarium significat *l.* 32. D. *de stipul. servor.*

USUCAPERE est, usu adquirere, & possessione suum facere, quemadmodum Jurisconsulti loquuntur *l.* 1. 19. & 21. D. *ex quib. causs. major.* Usucapi itaque dicitur res, quæ per temporum spatium nostra fit *l.* 22. §. *ult.* D. *de rei vind.*

USUCAPIO est dominii adjectio vel adeptio, adquisitioque per continuationem possessionis temporis lege definiti *l.* 3. D. *de usucap. l.* 23. §. 1. D. *quib. ex caus. major.* Vocabulum adjectionis in ademtionem mutat Ulpianus *Fragm. tit.* 19. §. 8. quod quidem magis distinctum reddit sensum.

USUFRUCTUARIUS, qui alias fructuarius dicitur, qui *usumfructum* habet; de quo infra.

USURA, inde adpellata est, quod pro usu pecuniæ datur. Est enim quasi merces & pensio usus pecuniæ. *Usura* enim nomine olim cujuscumque rei usus veniebat. Plaut. *Amphitr. prolog. v.* 108. usuramque ejus corporis cœpit sibi. Vid. *Trinum. Act.* 1. *sc.* 2. *v.* 144.

v.144 Varro *de ling. lat.* Isidor. Etymol. *lib.* 5. *c.* 25. Definiunt Canonistæ usuram lucrum supra sortem exactum unice propter officium, in dato mutuo præstitum. Damnarunt autem patres qualescumque usuras sub pœna ejectionis *c.* 5. *decretal. tit. de usur.* [1] quod S. Scriptura his reclamet Ps. XV. 5. ad quem locum provocat Concil. Nicen. 17. in *cit. c.* 2. dicti tituli relatum. Pariter ad Deut. XXIII. provocatur in *c* 3. *c* 14. *q* 3. (2) quod Christus eas damnet in verbis: *mutuum date, nihil inde sperantes*, *c.* 10. *decretal. tit. de usur.* ubi Pontifex provocat ad Luc. VI. 35. & ita utroque fœdere prohibitæ sint *c.*4. *eod. tit.* (3) quod per omnia secula patres & concilia eas damnaverint, ut *detestabile avaritiæ genus*, & sic cum christiana religione pugnare credantur *c.* 18. *eod. tit.* Ambros in *c. f. in f. c.* 14. *qu.* 5. ubi jus belli, ibi jus usuræ.

Assis locum in usuris *centesima* obtinet, ad eamque reliquæ omnes rediguntur. *Centesimæ* autem dicuntur, quæ ex singulis centenis numis duodenos numos quotannis efficiunt, sic dictæ, quod earum menstrua quantitas centesima pars sit sortis *l.* 4. *§. ult. D. de naut. fœn. l.*8. *C. si cert. pet. l. ult. §. ult. C. de jur. dot. l. un. §.* 7. *C. de rei uxor. act. l.* 1. 2. *C. de usur. rei judic. authent. hoc jus C. de sacros. eccl.* Constant. Harmenopul. *lib.* 3. *ep. tit.* 7. §. 18. εκατοσιαιος τοκος εστι, τα επι τοις εκατον νομισματα ιβ νομισματα υπερ ολε διδοσθαι ενιαυτε δια το επι τοις εκατον, καθ' εκαστον μηνα διδοσθαι νομισμα α. *Centesima usura* est, quum ob centum numos toto anno duodecim præstantur, propterea quod pro centum numis unus quoque mense numus datur.

Usuræ semisses, quæ quasi dimidiæ centesimæ sunt, nempe quum pro centum aureis sex quotannis penduntur, ita ut usura menstrua ducentesima sit pars sortis *l.* 30. D. *de adim. legat. l.* 3. *D. quod jussu. l.* 24. D. *de præscript. verb. l.* 1. *C. de his, quæ ut indign.* & apud Plin *lib.* 14. *c.* 4 Hujusmodi olim usuras a debitoribus suis fiscus accipiebat *l.* 17. §. 6. D. *de usur.* Ex qua *usuras fiscales* in *l.* 6. D. *de jur. fisc.* semisses interpretamur. Adpellantur & *semissales* in *l.* 10. D. *de pollicit.*

Usuræ quinquunces sunt, quæ quintam centesimæ reddunt, nimirum quinque aureos pro centum *l.* 15. D. *de adim. legat. l.* 7. §. 10. D. *de administr. & peric. tut. l.* 17. D. *de usur.* Et ita quincuncem modestum accipe apud Persium *Sat. V.* v. 149.

Trientes sunt, quum in sortem centum, quatuor numi penduntur *l.* 7. §. 10. D. *de admin. tut. l.* 3. §. *ult.* D. *ad leg. falcid.* Tertiam centesimæ dixit Paullus in *l.* 17. *in fin.* D. *de usur.*

Quadrantes usuræ sunt, quum in sortem centum, tres nummi quotannis præstantur *l.* 21. §. 4. D. *de ann. legat.*

Septunces, vero quoties septem aurei, *Besses* quoties in singula centena, octo annua præstantur, *l. pen. C. de usur. Dodrantes* vero quum novem, *Dextantes* quoties pro C. aureis, quotannis X. redduntur, *Deunces* vero undecim aureos, *Sextantes* duos pro centum efficiunt. Pers. *cit. l.* Quid petis? Ut nummos, quos hic quincunce modesto Nutrieras, avidos pergant sudare *deunces*?

Unciæ usuræ in centenos aureos unum annuum reddunt *l.* 47. §. 4. D. *de admin. & peric. tutel.*

Hinc videre licet, quæ *usuræ* ma-

majores & minores l. 12. § 9. D. *mandati l.* 9. *C. de usur.* leviores *l.* 5. D. *de oper. publ.* graviores *l.* 12. D. *de usur.* Usuræ pupillares vel quincunces sunt, vel trientes pro more regionis Vid. in art. *pupillares.*

Usura legitima quam ventesimam fuisse docuit Brisson. *lib.* 3. *select. antiquit. c.* 1. Eaque legitimarum usurarum interpretatio facienda est, in *l.* 7. §. 4. 7. 10. D. *de admin. & peric. tut. l.* 13. §. 26. D. *de act. emt. vend. l.* 1. §. 3. D. *de pignor. l.* 14 *l.* 15. & 16 *C. de usur. l.* 1. *C. de usur. pupill.* Proinde *legitimæ usuræ* gravissimæ & maximæ sunt, ut adparet ex *l.* 7. §. 4. & §. 8. D. *de admin. & peric. tut.* juncta *l.* 38. D. *de negot. gest.* Eodemque modo legitimum modum usurarum accipe in *l* 2. §. *ult.* D. *de eo, quod cert. loc.* Legitimas ut que usuras in *l.* 17. *C. de locat* licitas, & quæ ex more regionis frequentantur, intelligere debemus. Qua loquendi figura Ulpianus in *l.* 10. §. 3. D *mand.* In usuras, ait, convenietur, quæ *legitimo* modo in regionibus frequentantur. Et ita quoque in l 8. D. *in quib. causs. pign.* verba hæc: *Potest creditor de fructibus rei sibi pignoratæ ad modum legitimum usuras retinere*, ad eas usuras refer, quæ secundum morem regionis præstantur, æque ac in *l.* 26. D. *de condict. indeb.* verba hæc: *si usuras supra legitimum modum solvit.*

Usura ut a pœna differat, vid. supra sub art. *pœna*.

USURARIUS debitor adpellatur, qui sub usuris pecuniam debet *l.* 7. D. *de usur.* Sic usurarium debitum, *l.* 6. *in fin. l.* 40. D. *de negot. gest.* & usuraria pecunia *l.* 10. & 12. D. *de compensat.*

USURPATUM aliquando est pro usu adquisitum, ut in *l.* 40. §. 1. D. *ex quib. causs.* Sic *usurpatum* jus, id est, usu retentum *l.* 16. D. *quemad. servit. amit.* *Usurpata* lex *l.* 2. §. 1. D *de administr. rer. ad civit.* Usurpari servitus dicitur, quæ utendo retinetur *l* 6 §. 1. *l.* 9 & 16. D. *si servit. vind.* Sic & usurpata servitus apud Paulium *lib* 1. *sent. tit* 18. §. 2. est, quæ amissa usu recuperatur.

Usurpare, pro abuti *l.* 45. *C. de decur*

Usurpare, pro mala fide & injuria sibi vindicare *l.* 3. *C. de offic. quæst.*

USURPATIO, est usucapionis interruptio *l.* 2. *l.* 5. *D. de usurpat.* De usurpationibus autem librum scripserat Appius Claudius teste Pomponio, in *l.* 2 §. 46. *D. de orig. jur.*

Usurpatio pro abusu *l.* 1. *C. ne sanct. baptism. iter. l.* 6. *C. de episc. aud.*

USUS est jus *utendi* re aliena, seu jus ex ea percipiendi commoda ad necessitatem. Vid. *uti.* Cui usus relictus est, uti potest, frui vero non potest *l.* 2. D. *de usu & habit.* Minusque est usum legari, quam fructum, quandoquidem fructui, & usus inest, usui fructus deest *l.* 10. & 14. *in.* 1. D *eod. tit.* Et usus quidem necessitate personæ circumscribitur. & definitur, fructus non item Nam qui usumfructum habet, non tantum ad usum suum uti potest, sed & ad quæstum & compendium. Omnis enim rei utilitas ei concessa est. Vid. infra *ususfructus.* Interdum tamen *usu* legato, etiam ususfructus datus intelligitur, veluti si pecuniæ usus legetur, *usus* adpellatione etiam ususfructus continetur, quoniam idem continet usus pecuniæ, quod fructus *l.* 5. *in fin. l.* 10. *D. de usufr. ear. rer. quæ usu consum.* Usum autem Græce χρῆσιν adpellari Ulpianus signi-

gnificat, in *l.* 10. §. 1. *D. de usu & habit* quamquam apud Ciceronem *lib.* 7. *ep. st.* 29. χρῆσιν pro fructu Curius accepit. Itaque *usus* sine fructu constitui potest, *l.* 13. §. 3. D. *de acceptil.* & sic quædam *usui* non fructui sunt, *l.* 64. *D. de rei vind.*

Interdum *usus* vox pro ususfructu accipitur, ut in *Nov.* 2. *c.* 1. & *Nov.* 118 *c.* 2. sed improprie. Vid. infra *uti*.

Usus sui caussa & *usu suo* duci ea demum mancipia dicuntur, quæ ad patrisfamilias corpus tuendum atque ipsius cultum destinantur, veluti cubicularii, coci, ministratores, obsonatores, & alii ejusmodi *usus* caussa parati *l.* 203. D. *de de verb. signif.* Si quis argentum quod *usus sui caussa paratum* esset, legaverit, id dumtaxat debebitur, quod victus sui caussa ad quotidianum usum paraverit, non etiam quod commodare ad ludos & ceteras apparitiones solebat *l.* 28. D. *de aur. arg. legat.* Legatis uxoris servis, qui *usus ejus caussa parati sunt*, ad eam non pertinent hi servi, qui non proprii ipsius, sed communis *usus* caussa parati sunt *l.* 35. D. *de legat* 2. his vero verbis ea, quæ post testamentum factum usibus ejus comparaverunt, continebuntur *l.* 33. §. 1. D. *de legat* 3.

Usus etiam possessionem significat, ut Javolenus, in *l.* 7. & *l.* 115. D *de verb signif* scribit. Et ita Ælius Gallus possessionem usum definit apud Festum *lib.* 14. Et in LL. XII. Tab. Usus auctoritas fundi biennii, ceterarum rerum annuus *usus* esto. Sic & Horat 2. *epist* 2. v. 159. Vitaque mancipio nulli datur, omnibus usu. Publ. Syrus in *mimis*: Fortuna nobis usu dat, mancipio nihil. Græci hoc efferre conantur his verbis: χρήσει οὐ κτήσει. Cic. *l.* 7. *ad famil. epist.* 29. Unde usus aquæ *l.* 2. D *de extraord. cognit.* usu adquirere *l.* 23. *D. ex quib. causs. major.* & usu capere, de quo supra.

Usus pro utilitate. Sic usui esse, *l.* 19. §. *ult.* D. *de captiv.*

Usus pro consuetudine, more, in *l.* 45. & 52. *D. de legat.* 3. & passim.

Ususfructus est jus utendi fruendi re aliena. Nimirum verbum *frui*, quod est ex re commodum percipere etiam ad voluptatem, & compendium, temperatum quodammodo est, dum componitur cum verbo *uti*, de quo infra. Hinc intelligitur Usumfructum non necessitate quidem circumscribi, quod *frui* magis est quam *uti*, sed ita comparatum esse hoc jus, ut ne sit abusus, contra *salva sic rei substantia*, Quæ ultima verba ab Imperatore addita definitioni §. 1. *Inst.* & a Paullo *l.* 1. *D. de usufr.* superflua videntur.

Sunt porro, quibus positum hic genus displicet, quique sibi persuadent, eo non satis usumfructum ab emphytheusi, feudo, contractu colonario, dominio mariti in res dotales, antichresi &c. distingui, eaque propter *servitutis* vocabulum generis loco poni volunt. At, præterquam quod satis a se invicem distent omnes hæ notiones, attendendum erat, *usumfructum* non esse definiendum ex persona concedentis, qui eum non habet, sed ex persona utentis & fruentis. *Ususfructus* jus est, si usufructuarium spectes, si proprietarium servitus. Conferri merentur quæ habet Vinnius ad §. 1. *Inst de usu & habit.* & Huberus *disp. ad Inst. XII. th.* 3 idque vel ex ea ratione, quod *quasi usumfructum* non complectatur. Sed nec debebat. Fingunt alii *usumfructum* aliquem *caussalem*, eum

 sci-

scilicet, qua re propria utimur & fruimur, sed nec hi absolvendi sunt a vitio contradictionis, quum dominii titulo propria res ad nos pertineat, nec servire ea nobis possit *l.* 26. D. *de servit.* Wurffel. *Jurispr.* definit. §. 249. *n.*

Ut pro quamvis *l.* 10. *in fin.* D. *de negot. gest. l.* 1. *C. de action. emt.* Cæsar. *lib.* 3. *de bell. Gall. c.* 9. Ac jam *ut* omnia contra opinionem acciderent, tamen se plurimum navibus (navibus) posse. Liv. *lib.* 5. *sub. fin.* Hanc autem jactari magis caussam, quam veram esse, *ut* ego non dicam, adparere vobis, Quirites, puto. *Et paulo post:* quum jam *ut* virtus vestra transire alio possit, fortuna certe loci hujus transferri non possit. Et *lib.* 38. Ubi ira, consedit, animos sol, pulvis, sitis, *ut* ferrum non admoveas, prosternunt. Tertullian. *de cultu femin.* Ut a culpa vaces, ab invidia non liberaberis. Inde etiam geminatum *ut*, id est, *ut ut* αντι τυ *quamvis* est Gronov. *lib.* 3. *observ. c.* 6.

Ut pro æquæ ut *l.* 1. §. *ult.* D. *quæ res pign. vel hypoth.*

Ut idem significare videtur, ac quum, in *l.* 2. D. *de inoff testam.* quasi non sanæ mentis fuerunt, ut testamentum ordinarent, id est, eo tempore, quum testamentum ordinarent. Sic Terent. *Hecyr. Act.* 3. *Sc.* 3. *v.* 18 Mater consequitur: jam ut ad limen exirem, ad genua accidit.

Ut, pro aut, in *l.* 8 *C. de locat.* ut si qua sue, usurpari notat Rudolph. Forner. *rer. quotid. IV.* 5.

De constructione conjunctionis *ut* cum futuro indicativi modi, qualis est in *l.* 32. §. *ult.* D. *de adquir. hered* Vide Duker *de Latin vet. ICtor. p.* 356. *& p.* 48? Hein.

Utcumque, id est, in universum vel quocumque loco & tempore *l.* 64. D. *de legat.* 2. *l.* 26. D. *de injur.* & apud Horat. & Plaut. sæpissime. Cujac. in Paul. ad *d. l.* 26.

Utcumque, pro aliquo modo, *l.* 75. *D. de verb. oblig.*

Uter, id est, alteruter. Sic *utro* pro alterutro *l.* 1. §. 24 D. *de exercit. act.* nisi forte ibi pro *utro* legendum est *uno*. Similiter *utrius* pro alterutrius, in *l.* 1 D. *de divort* nisi & ibi magis est ut *unius* legamus.

Utræ, id est, utræque, in *l.* 34 *pr* D. *de oblig. & act.*

Uter ab *utero*, id est, ab altero, adversus sit *l.* 45. §. 3. D. *ad leg. Aquil.*

Uter dicitur unus ex pluribus. *Utri* volet, cui ex his volet *l.* 23. *pr. D. de testam. tut.*

Uter. Utres vini *l.* 3. *in fin.* D. *de tritic. vin. ol. leg.*

Uterini fratres sunt, qui diverso patre, sed eadem matre nati sunt, quemadmodum B. Ambros. *lib.* 6. *epist.* 62. *&* 66. exponit. Uterinum Græci ομομητριον dicunt. Appian. *de bell. Syriac. p.* 132. *edit. Stephan.* επεβυλευε γαρ τω Κυζικηνω, καιπερ οντι ομομητριω. Struxit enim Cyziceno quamvis uterino fratri, insidias. προς μητρος αδελφον vocat Dio Cass. *lib.* 58.

Uterque. *Utrisque* natis *l.* 14. D. *de injust. rupt. irrit.* quamvis Accursius ibi explicet pro utrocumque nato. Si *utrique* vixerint, *utrique* si alteri, alteri debebitur *l.* 81. §. 8. D. *de legat.* 1.

Uterque, id est, alteruter *l. ult.* §. 5. *C. de bon. quæ liber. l.* 2. *pr.* D. *de eo, quod cert loc.* Et sic quoque accipiendum hoc verbum in *l.* 24. D. *de injust rupt. irrit.* & *l.* 13. pr. D. *de liber. & postum* ex sententia Accursii, quæ tamen vix probanda.

Ute-

Uterus. Uno utero tres edere *l.* 3. §. 16. D. *de statul.* id est, uno fœtu, ut loquitur, *l.* 7. *D. de reb. cred.*

Uti actione *l.* 28. §. 4. D. *de jurejur.* Faviana *l.* 1. §. 17. *D. si quid in fraud. patron.* interdicto *l.* 5. §. 10. *D. de op. nov. nunciat.* hereditatis petitione *l.* 1. *D. de hered. pet.* pignoratitia: *l.* 11. §. *ult. D. de except. rei jud.* Publiciana *l.* 16. *D. de pignor.* Serviana *l.* 30. *D. eod. tit.* vindicatione *l.* 8. *C. ad exhib.*

Uti auctoritate rei judicatæ *l.* 17. *D. de inoff. testam.* compensatione *l.* 15. D. *rat. rem hab.* deductione *l.* 15. *D. eod. tit.* defensione *l.* 16. *C. de usur.* exceptione *l.* 1. §. 1. *D. ad SC. Trebell.* excusatione *l.* 1. §. 1. *D. de vacat. & excusat.* præscriptione *l.* 50. §. *ult. D. de judic.* replicatione *l.* 15. §. *ult. D. de bon. liber.*

Uti accessione *l.* 14. *D. de divers. temp. præscript.* adminiculo *l.* 13. §. 1. *D. de adquir. possess.* adpellatione *l.* 5. *C. si reus vel accus.* beneficio *l.* 33. *D. de excusat.* commodo *l.* 4. *D. ad SC. Trebell.* conditione *l.* 7. §. *ult.* D. *de dol. except.* contemplatione *l.* 6. *D. ad SC. Vellei* conventione *l.* 12. *C. de pact.* distinctione *l.* 35. *D. locati.* Falcidia vel ratione Falcidiæ *l.* 75. D. *l.* 5. *C. ad leg. Falcid.* honoribus *l.* 3. *C. de re milit.* immunitate *l.* 34. *D. de excusat.* instrumentis *l.* 35. D. *de re judic.* intentione *l.* 66. D. *de judic.* jure suo *l.* 3. D. *de natal. rest.* jure minorem *l.* 4. *C. in quib. causs. major.* lucro *l.* 26 D. *de damn. infect.* opera servi *l.* 3. §. 2. *de statut.* prærogativa *l.* 9. §. *ult.* D. *de jure jur.* prætextu *l.* 6. D. *domum*, & *honor.* privilegio *l.* 5. §. 6. D. *de jur. immunit.* querimonia *l.* 8. *C. de non num. pec.* remedio *l.* 1. §. 3. D. *de tutel.* repudiatione *l.* 26. *C. de fideicomm.* senatus consulto *l.* 20. §. 10. D *de hered. per* susbcriptione *l.* 19. D. *ad leg. Corn. de fals* titulo *l.* 16. *C. de don. int. vir. & ux.* via *l.* 10. §. 1. *D. de pact. Uti* etiam jure, vel sententia consultorum, quæ adprobata receptaque est. Hoc *jure* hodie utimur *l.* 25. §. 7. D. *de hered. pet.* Utimur Cassii sententia *l.* 50. *D. ad leg. Falcid.* Non utimur Atilicini sententia *l.* 6. §. *ult. D. de quibus mod. pign. vel hypoth.*

Uti proprie est commoda ex re aliena ad necessitate percipere. Ita Horatius *lib.* 2. *ep.* 2. *v.* 190. Utar, & ex modico, quantum res poscit, acervo Tollam: Non enim is, cui usus rei concessus est, pro lubitu commoda ex illa percipere potest, sed status ejus externus ejusque limitationes necessariæ eumdem determinant. Fusius hæc exposita sunt supra in art. *usus.* Add. *l* 12. §. 1. 2. 3. 4. 5. *&c.* D. *de usu & habit.* & Imp. *pr. Inst. eod. tit.* Frui vero ad commoditatem & voluptatem refertur. Et plus esse *frui* quam *uti*, vel ex Floro *Hist. Rom. lib.* 2. *c.* 6. perspicitur: is enim Hannibalem, post victoriam adeptam, Roma, urbe principe, Campaniam, ad irritandas voluptates instructam, petentem, victoria non *uti*, sed *frui* voluisse scribit. Non enim ad necessitatem, sed ad voluptatem is devictis, occupatisque usus fuit. Rem denique consumere est *abuti.* Donat. *in prolog. Andr. Terent.* Utimur fructibus rei, quæ ab amantibus salvo usu nobis subministrantur, *abutimur*, quando disperdimus rem & fructum: *Usui* est ager, domus, *abusui* vinum, oleum & cetera hujusmodi. Subscribit huic Ulpianus *l.* 11.

11. §. 2. D. *de furt.* scribens: Sed si rerum, in quibus ususfructus propter *abusum* constitui non potest &c. Distinctius hæc proponit Plautus *Asin. Act.* 1. *sc.* 4. *v.* 44. A R. Ubi illæc, quæ dedi ante? L E. *Abusa*. Et Cato *de re rust. c.* 76. omnem caseum *abuti* scribit. Alias *abusus* etiam notat usum in alium, quam in quem comparata res erat, finem. Conf. *l.* 19 & 34 D. *de usufr.* Wurffel. *Jurispr defin.* §. 14. 8. Igitur utendum proprie datur quod commodatur *l.* 20. *D. de adquir. poss* Unde *utendum* rogare, pro commodato rogare *l.* 13. *D. de poss.* Plaut. *in Aulul. Act.* 1. *sc.* 2. Cultrum, securim, pistillum, mortarium, quæ *utenda* vasa semper vicini rogant. Cato *de re rust. c.* 1. Unde utenda roget. Inter commodatum tamen & *utendum* datum Labeo proprie hoc interesse existimabat, quod inter genus & speciem. Commodari enim rem mobilem, non etiam soli: *Utendam* dari etiam soli *l.* 1. D. *commod.* Sic utendum dare aurum *l.* 34. D. *de jur. dot.* Utenda vasa dare *l.* 20. §. 1. D. *commod.* Plaut. *in Asin. Act* 2. *sc.* 4. Seyphos, quos utendos dedi Philodemo Idem in *Aulul. Act.* 2. *sc.* 1. Famem hercle utendam si roges, numquam dabit. *Ibid. Act.* 2. *sc.* 9. Ego hinc artoptam ex proximo utendum peto a Congrione. *Utendum* tamen dicitur & quod mutuum datum est *l.* 2. D. *de calumn.* ubi verbum *uti* tunc referri videtur ad quantitatem, non ad ipsa corpora, quæ mutuo data sunt, hæc quippe usu consumuntur.

Non *utende* amittere, §. 3. *Inst. de usufr. l.* 126. D. *de verb. oblig.*

Uti passive *l.* 24. D. *de servit. præd. rust.* Uti cum quarto casu: Uti exceptionem *l.* 7. §. 6. D. *pro emt.*

Uti possidetis, interdictum, de quo vid. supra art. *possidere.*

U T I L E, quod prodest. *Utilia* quædam sunt publice, quædam privatim *l.* 1. §. 1. D. *de justit. & jur.*

Utile pro æquum, in *l.* 26. D. *ad leg. jul. de adul. l.* 1. §. 5. D. *quand. adoell*

Utiles actiones dicuntur, quæ deficientibus legum, vel edictorum verbis æquitate suggerente, & utilitatis gratia ad speciem propositam accommodantur *l.* 19. D. *de præscript. verb.* Et *utiles* actiones *directis* opponuntur, quæ recta ex verbis legis descendunt, quum *utiles* inflexæ sint. &, ut Theophilus vocat, πλαγιαστικα. Hinc *utilis* actio *legitimæ* opponitur: id est, directæ, in *l.* 22. D. *de aqu. & aqu pluv. arcend.* Ex eo enim negotio, cujus caussa constitutæ & compara æ sunt, ad aliud, cui minus conveniunt, utilitate suadente contorquentur, & inflectuntur. Demonstrantur autem plerumque hæ actiones his verbis: *quasi, ad exemplum, exemplo, veluti, ad similitudinem*. Eoque significatu dicitur *utilis* exceptio *l.* 41. D. *de minor*. Utile interdictum *l.* 1. §. *ult* D. *de interd. l.* 1. §. 35. D. *de aqu. quotid.* judicium *l.* 2. §. 1. D. *famil. ercisc.* Utilis persequutio *l.* 5. *C. si alien. res.* petitio *l.* 36. D. *de servit.* pignoratitia *l.* 13. D. *de condict. indeb.* doli replicatio *l.* 7 §. 1. D. *pro emt.*

Interdum tamen *utilis* actio eam significat, quæ est in manibus, *l.* 14. D. *de liberal. causs.* §. 1. *Inst. vi bonor. rapt.* Sic *utilis* actio pro efficaci *l.* 31. D. *de regul. jur. l.* 38. §. 21. D. *de verb. oblig.* & utile judicium *l,* 24. D. *de liber causs.*

Dicuntur & anni, dies, menses *utiles*. Sunt autem dies *utiles*, quibus experiundi & judicis adeund-

d

di poteſtas eſt *l.* 1. D. *de diverſ. temp. action.* & paſſim.

Utiles autem dies, interdum, (quod in his, quæ decretum exiguntur ſervatur) ſeſſionum accipiuntur, quibus ſcilicet prætor pro tribunali ſederit, & poſtulationibus dederit reſponſum. In his vero, quæ de plano expediri poſſunt, *utiles* ſunt, quicumque dies, quibus prætor ſui copiam in publico, vel adeuntibus ſe fecerit *l.* 2. *D. quis ord. in bon. poſſ. l.* 2. *C. qui admitt. ad bon. poſſ.* §. *ult. Inſt. de bon. poſſeſſ.* Utilem quoque annum ita accipimus, ex diebus utilibus, id eſt, quibus experiundi poteſtas fuerit, conſtantem *leg.* 1. D. *quand. de pecul. act. annal.* quo primum experiundi poteſtas fuit *l.* 2. *Cod. vi bonor. rapt.* Experiundi autem poteſtas eſt, ſi agendi facultas eſt, nec enim ſatis eſt, reum poteſtatem ſecum agendi facere, vel habere eum, qui ſe idonee defendat: ſed hoc amplius exigitur, ut actor nulla idonea cauſſa impediatur experiri. Nam ſi vel reipublicæ cauſſa abſit, vel ab hoſtibus detineatur, aut in vinculis ſit, aut ſi tempeſtate in aliquo loco detineatur, aut mandare non poſſit, experiundi poteſtatem non habet *l.* 1. *D. de diverſ. temp. act.* Ceterum experiundi poteſtatem, quod ad redhibitoriæ tempus attinet, habuiſſe non videtur, quo vitium latens fugitivi ignoravit *l.* 55. D. *de Ædil. edict.* Dies ad appellandum conſtituti ad aliquid utiles ſunt, ſi forte ejus, a quo provocatur, copia non fuerit, ut ei libelli dentur Nam is dies ſervatur, quo primo adeundi facultas erit, id eſt, quo in publico ſui copiam fecerit *l.* 1. §. 7. D. *quand. adpell. ſit.* Utile autem tempus & continuum opponuntur *leg.* 31. *D. ad leg. jul. de adulter. leg.* 1. §. 9. *D. de liber. agnoſc.* Sic utile tempus reſtitutionis *l.* 39. *D. de minor.*

Utiles impenſæ. Vid. *impenſæ.*

UTILITER, id eſt, recte ſecundum legum ordinem *l. pen. D. de legit. tut.* cui opponitur inutiliter *l.* 66. §. 2. D. *de evict.* Sic *Utiliter* agere *leg.* 54. *D. mandati.* cavere §. 2. *Inſt. de uſufr.* cedere tempora *l.* 5. D. *pro emt.* competit *l. ult. D. ſervit. quemadm. amitt.* computari tempora *l.* 21. *C. ad leg. jul. de adult* dari *l.* 17. D. *de fideic. libert.* dependi *l.* 66. D *de ſolution.* experiri *l.* 23. D. *depoſiti.* inſtituit *l.* 45. §. *ult.* D. *de hered. inſt.* interdicere *l.* 1. §. 1. D. *de major.* peti *l.* 29. D. *de act. emt.* probatum eſt *l.* 5. §. 1. D. *ut legator.* relicta libertas *l.* 45. D. *de fideic. libert.* reſpondetur *l.* 22. D. *mandati.* ſtipulari *l.* 45. D. *de verb. oblig.*

UTIQUE pro tantum *l.* 21. D. *mandati. l* 31. §. 12. D. *de Ædil. edict. l.* 17. §. 4. D. *de præſcr. verb. l.* 7. §. 2. *D. de injur.* Ita etiam *non utique*, pro non tantum *l.* 31. §. 12. D. *de ædil. edict.*

Utique, certe *l.* 16. D. *de rei vind.*

Utique pro ſi non *l.* 34. *pr. D. de damn infect. l.* 14. §. 1. D. *depoſ. l.* 35. §. *ult.* D. *de neg. geſt.*

UTRUBI, ſic enim recte in Pandectis Florent. & apud Theophil. *pr. Inſt. de interd.* ſcriptum eſt, interdictum eſt retinendæ poſſeſſionis, quod de re mobili majore parte anni poſſeſſa datur *l.* 1. D. *utrubi. l.* 9. D. *de rei vind.* Theophilus interpretatur παρ ὁπότερον, *apud quem. Utrubi* autem dictum eſt a primis verbis, quibus

bus concipiebatur, hoc interdictum nominatum est *l.* 37. §. *ult.* D. *de oblig. & action.* *l.* 8. D. *de procur.* Eo autem ab interdicto *uti possidetis* differt interdictum *utrubi*, quod hoc mobilium, illud immobilium rerum possessionis retinendæ caussa sit comparatum.

Uva. Uvæ duracinæ, & purpureæ, & quæ ejus generis sunt, quas non vini caussa habemus, quas Græci τρωξίμους, id est, comestibiles adpellant *l.* 205. D. *de verb. signif.*

Uva tumorem quemdam, & glandulam carneam significat *l.* 14. §. 5. D. *de Ædilit. edict.* Plin. *lib.* 20. *c.* 17. Tonsiliis quoque, ait, & *uvis* medetur & capitis doloribus.

Vulgaris, *e. Vulgaris* substitutio potest videri dicta, quæ ex legibus XII Tabularum descendit, nisi cui magis placeat inde dicta, quod a quolibet testatore, & cuicumque heredi scripta fieri possit. Nam & *in vulgarem casum* factam substitutionem dixit Modestinus in *l.* 4. §. 1. D. *de vulg. & pupill. subst.* Vid. supra in *Substitutio.*

Vulgaria verba, ordinaria & cautione de rato habendo comprehendi solita *l.* 3. D. *rem rat. hab.* *Vulgare* verbum impostorum exorcizare *l.* 1. §. 3. *D. de extraord. cognit.* Vid. art. *exorcisare.* Add. Grot. *in Flor. sparf. p.* 228. Impostorum nomine Schilterus gentiles intelligit exorcistas, in *Inst. Jur. Canon. lib.* 10. 3.

Vulgaris uxor, quæ sui vulgo copiam facit, &, ut cum Martiale loquar, quam quis habet cum populo *l.* 13. §. 1. *D. ad leg. jul. de adult.* Guil. Forner. *Select. III.* 21.

Vulgaris cautio legatorum, quæ legatorum in die vel sub conditione relictorum nomine vulgo interponi solet *l.* 114. §. 12. D. *de legat.* 1. Vulgaris formula in *l.* 44. D *de furt.* pro actione usitata de peculio, cujus formula est cum adjectione noxæ.

Vulgari modo legatorum dies proferri dicitur in *l.* 4. D. *de dot. præleg.* qui ex clausula prorogatur, quæ refertur in *l.* 30. D. *de legat.* 1.

Vulgaris persona, levis, quæ honestæ personæ opponitur in *l.* 5. §. 1. *D. de legit. tut.*

Vulgare præmium, propositum delatoribus præmium significat in *l.* 13. §. 5. D. *de jur. fisc.*

Vulgaria tectoria, pro gregalibus tectoriis, ut cum Seneca loquar in *l.* 13. *in fin.* *D. de servit. præd. urb.* At in *l.* 3. §. 1. *D. de suppell. legat.* ut & vasa ænea vulgaria Paullus interpretatur, quæ non essent proprio loco attributa.

Vulgo concepti & quæsiti dicuntur, qui passim & σποράδην & incerto patre concepti sunt, qui & spurii vocantur *l.* 19. *D. de stat. hom.* Modestinus autem vulgo conceptos definit, qui patrem demonstrare non possunt, vel qui possunt quidem, sed eum habent, quem habere non licet *l.* 23. D. *de stat. hom.* ut & Plutarch. *in Quæst. Rom.* & quos vulgo mater concepit, patrem habere non intelliguntur §. 12. *Inst. de nupt.* Sic vulgo concipere & vulgo parere accipimus eum, quæ vulgo & passim sui copiam facit *l.* 44. §. 3. *D. de ritu nupt.* *l.* 5. *D. de stat. hom.* Vulgo autem quæsiti ex justis nuptiis quæsitis opponuntur *l.* 2. D. *ad SC. Tertul.*

Vulneratus non mortifere, si negligentia perierit, de vulnerati actio est, non de occiso *l.* 30. *in fin* D. *ad leg. Aquil.*

Vultus sacri, pro imaginibus Imperatorum, pectore tenus

nus expressis, quas & *thoraces* vocabant *l.* 1. *C. publ. læt. vel consul. nunc.* Si sacros vultus inhiantibus forte populis inferimus. Quod in Basilic. *lib.* 56. *sub fin.* exprimitur: *ειτε λαβρατα κατηγγελλοιεν* Jul. Capitolin. in *Maxim & Balbin. c.* 17. Legiones & auxilia jam ubique vultus vestros adorant. Salmas. *ad Script. Hist Aug. p.* 440. Hein.

Uxor, dicitur vel ab unguendis postibus, vel figenda lana, id est, quod quum puellæ nuberent, maritorum postes ungebant, ibique lanam figebant; vel quod lotos maritos ipsæ unguebant: Donat. *in Terent. Hecyr. Act.* 1. *sc.* 2. *v.* 60. Vid. Plin. *lib.* 29 *c.* 9. Isidor. *etymol. lib.* 9. *c.* 8. Ut adeo uxor sit quæ viro matrimonio juncta est. Eadem domina vocantur, ut *dict. art.* domina, dictum non honoris tantum gratia, sed & quod ipsa familiæ domina sit, viroque mortuo quasi filia succedat *leg.* 1. *D. de act. rer. amotar.* §. 2. *Inst. de hered. qualit.* Guil. Forner. *Select. l.* 11. & 19. Uxor autem si in manum mariti convenit, quod fiebat confarreatione. vel coemtione vel usu, erat simul materfamilias ipsissimaque domina, si vero non in manum convenerat, confectis saltem instrumentis dotalibus uxor quidem erat, sed uxor tantum, ex qua utique nascebantur liberi legitimi; nec jura habebat agnationis in familia mariti. Vid. art. materfamilias. Adde Grupen. *Diss.* de Uxore Romana, cum ea, quæ in manum convenit, farre, coemtione & usu, tum illa, quæ uxor tantummodo habebatur, Prodiit opus Hanoveræ anno 1727 in 8. *Uxores* eorum, qui in hostium potestate sunt, possunt videri nuptarum locum retinere eo solo, quod alii temere nubere non possunt *l.* 6. *D. de divort.* Reverentia mariti exhibenda ab uxoribus *l.* 14. *D. de solut. matrim.* Uxor marito concrescat, & sentiat ejus fulgorem *l.* 28. *C. de nupt.* Defendi a viris uxores, non viros ab uxore æquum est *l.* 2. *D. de injur.*

Uxor justa, legitima. Vid. art. justa.

Interdictum *de uxore* ducenda a marito; datur marito adversus eum, qui dolo eam retinet, nec voluntate mariti, licet ipsa volente. Datur autem præcipue marito adversus socerum, ne contra quam D. Pius constituit, bene concordantia matrimonia jure patriæ potestatis dissolvantur *l.* 1. §. *ult.* D. *de liber exhib. l.* 11. *C. de nupt. l.* 2. *D. de liber. exhib. l. ult. C. eod.* Cujac. *Jul. Paul. recept. Sent. tit.* 6. §. *bene concord.*

Uxor pro sponsa *l.* 17. *D. de pact. dot. l.* 15. §. 24. *D. de injur.* Adde Barth. *lib.* 6. *Animadv. c.* 13.

Uxor etiam dicitur ancilla, in *l. ult. C. de serv. fugit.*

Uxoriæ rei actio est, quoties post divortium de dote contentio est inquit Boet. in *Topic. Cic.* ubi Cicero hujus in actionis formula verba illa sollemnia fuisse ait, *quantum æquius melius*: quod idem in 3. *offic.* commemorat, ejusque rei vestigia sunt *in fin. l. pen.* D. *solut matr. l.* 82. D. *de solut.* Add. *rubr. C. de uxor. act. toll.*

X

Xenia, vocabantur munuscula, quæ a provincialibus rectoribus provinciarum offerebantur *l.* 6 *D de offic. proconf. l. un. C. Th. ne damn. prov. infig.* Cassiodor. *lib* 7. *Var Form.* 9. Plin. *lib.* 5. *epist* 14. & *lib.* 6. *epist.* 31.

Xenodochia. *Xenodochus*, *Xe-*

Zygostates, libripens, ponderum caussa in civitatibus constitutus *l. ult. C. de ponderator. l. 2. C Theod. eod. tit* & *Edicto Justin. XIII.* Inde Zygostasii munus, in *l. 1 C. utroq. de frum. urb. Alex.* Immo *Zygostatarum* præcipue erat examinare monetam, si de qualitate solidorum orta esset dubitatio. Marqu. Freher *Verisimil. I.* 14. Tales etiam Græcis αργυρογνωμονες, de quibus idem Freherus. Add. Æschinis Socratici Dialog. I. ubi: Αλλα μην και περι το χρυσιον και το αργυριον εισιν υμιν δοκιμασαι, οιτινες ορωντες κρινουσι τω, τι βελτιον, και το χειρον: Εισι. Τινας ουν τουτους καλεις, αργυρογνωμας. id est; Sed suntne nobis etiam circa aurum & argentum probatores, qui videntes judicant, quid melius, quid deterius sit? Sunt. Quomodo ergo hos vocas? Αργυρογνωμονας. Hein.

Zythum, quod in quibusdam provinciis ex tritico, vel ex pane conficitur, non continebitur vini adpellatione *l. 9. pr. D. de tritic. vin. vel.* quem textum emendat, & pro *pane*, *panico* legit Cujac. Obs. *lib.* 23. *c.* 39. eo, quod nemo unquam audiverit ex pane confici Zythum. Sed nihil absurdi esse illam Zythi ex pane confectionem, docuit Reinesius *lib.* 3. *var. lect. c. 9. p.* 483. ut ut Cujacii opinionem probare nihilominus videatur Straculius ad Tacit. *differt.* 2. *c.* 2. §. 5. ipso etiam Reinesio non adeo invito. Pro *pane* in eadem lege *farre* rescribit Alciat. *Parerg.* X 15. quod eodem loco refert Reinesius. Et sane uti incredibile non est, ex pane quoque factum Zythum; ita in Aegypto, ubi illud quam maxime in usu erat, ex hordeo fiebat, teste Herodoto *lib.* 2. *p. m.* 57.

FINIS TOMI QUARTI.

